

در اقطار	در اقطاء	۵	۳۷۳
رمان	میان	۶	»
مخامس	با ا اس	۷	»
واقف	وقل	۱۱	»
وهر	حمر	۱۶	۳۷۳
و هویداست	وهویدست	۱۶-۱۷	»
حسوع	سوع	۱۹	»
قصا	قصا	۸	۳۷۳
لمعاقة	للمعاقة	۱۴	»
معدله	معدلة	۲۴	»
آییه	بییه	۷	۳۷۸
بسالت	سالت	۸	»
آند	ید	۱۱	۳۸
اسلاف	یسلاف	۱۲	»
قرطه	برطه	۵	۳۸۱
مخلصان	لمصان	۶	»
وسلاله بحر درر غرر،	سلاله بحر درد غ،	۴	۳۸۲
در ساهوار	در هوار	۵	»
علب	لب	۲۵	»
بود	بو	۲۲	۳۸۳
ادا	دا	۵	۳۸۵
فرساده	فرساد	۲۲	۳۸۷
یسمة تممة	یسمة تممة	۱۴	۳۸۸
مدت	سدت	۱	۳۸۹
رسحاب	اعحاب	۱۱	»
عبارت	ربارب	۱۲	»
واهپام	اهپام	۲۳	۳۹
بارکه	بارکا	۸	۳۹۴

واکسیر اکبر	وکسیر اکبر	۵	۲۸۵
با خاک راه	یا خاک را	۱۱	۱۱
مجلی جمال	مجلی حال	۱۹	۱۸۷
متی	می	۷	۲۹۸
الله	لله	۱۳	۳۰۰
حیب	حیب	۹	۳۰۳
امی	متی	۱۳	۳۰۴
عناصر	عنا صدر	۳	۳۰۷
شوق	شواق	۱۳	۳۱۱
باد	جاد	۱۹	۱۱
است	اسمت	۴	۳۱۲
حسن	حیس	۵	۱۱
مباب	متاب	۱	۳۱۴
الانصاف	لا انصاف	۲۲	۳۳۱
ظاهر	ظاهه	۱۳	۳۴۰
بالسی	بالسی	۲۰	۱۱
امحرت	امحدت	۱۷	۳۴۱
شاید	شاید	۲۲	۳۴۳
عاریب	تاریت	۲۰	۳۴۷
مقول	عقول	۲۱	۱۱
ریور	میور	۲۲	۱۱
اقدام	رقدام	۲۳	۱۱
مراکب	امراکب	۲۴	۱۱
سمساهی	شمساهی	۱۵	۳۵۱
سلاله اکابر العظام	سلاله کابر العظام	۳	۳۵۴
حسب	حسب	۱۵	۳۵۹
مرحب	مرحب	۱۶	۳۶۰
بر دوش ریان	بر دوش نان	۱۲	۳۷۴
متناثر	متناث	۱۵	۳۷۰
تجب ازل	حت ازل	۱	۳۷۲

وفا و تحلیه	وفاد تحلیه	١	١٤٣
مقدر	معدور	٤	١٨٦
کھیلہ	کلمہ	٨	١٩٢
حک	حک	٩	١٩٣
مستشرین	مشرین	١٣	٢ ٢
پوتہ	توتہ	٢٢	٢ ٥
مشب	مشب	٣	٢١
وصم	قطن	٦	٢١٥
طویت بساط المدح عجرآ لانه	ترکت بیان المدح عجرآ لانه	٨	٢٢
قرص حوار حسای صبح	قرص حوار حسای صبح	١٣	٢٢
والعلاقه	والحلاقه	٢	٢٣٢
غیاغب	غیاغت	١٥	٢٣٢
اما	ما	٨	٢٣٥
لارمه السرور	لارمه السرور	٢١	٢٣٤
القری	القری	١٤	٢٣٨
حواب مکتوب کتب الی خدمه	الی خدمه المولی		
المولی العاقل سمع الملة	من عسکر سگیسر		
والدین محمد لاری من عسکر			
سگیسر			
محقق	یحقی	١٣	٢٥٦
کشاده اسب	کشاده اسب	٢	٢٦٣
بکره بسوی	بکره بسوی	٢١	٢٤
بالسئه حداد واسئه حداد	بالسئه حداد والسئه حداد	١١	٢٤٣
پعشد	صحبا	٢٥	٢٤٣
لاسمعت	لاسمعت	١٦	٢٤٤
حایای	حایای	٢٣	٢٤٨
ردالت	ردالب	١٣	٢٤٩
وقع فیها	وقع فیہ	١٢	٢٨٣

اوان	اوان	۷	۱۵۰
اوان	اوان	۹	۱۵۱
حب و رایی	جب رای	۱۰	۱۵۲
بهاء	بهاو	۱۱	۱۵۳
سهری له	شهدی لی	۱۲	۱۵۴
اوان	اوان	۱۳	۱۵۵
سرای محرّ	سرامی مره	۱۴	۱۵۶
اوان	اوان	۱۵	۱۵۷
اوان	اوان	۱۶	۱۵۸
بطن حواملا	بطن حامل	۱۷	۱۵۹
فی بطنها المی و منای لها جمل	و فی بطنها منی و من تعی؟ حمل	۱۸	۱۶۰
رعی لها عزل	رعی عزل	۱۹	۱۶۱
حکم له و حلّ	حکما له و جلّ؟	۲۰	۱۶۲
امّة	امب	۲۱	۱۶۳
یمکمه	ممکمه	۲۲	۱۶۴
و صار	و سائر	۲۳	۱۶۵
بهاک	دهاک (دهاک)؟	۲۴	۱۶۶
شاشک لها	بشاشک	۲۵	۱۶۷
ثقل	ثقل	۲۶	۱۶۸
حبس	حبس	۲۷	۱۶۹
وصمّ	تصم	۲۸	۱۷۰
وان الشائی	وان ثائی	۲۹	۱۷۱
اصلی	اصل	۳۰	۱۷۲
ادشاک	انشادک	۳۱	۱۷۳
الدواه	للدواه	۳۲	۱۷۴
دعاه	دعاب	۳۳	۱۷۵
نسخه شرح	شرح نسخه	۳۴	۱۷۶

Corrigenda

غلط تامه

صحيح	غلط	سطر	صححه
صرون	مصون	٢٣	٦
طوى	بطوى	٣	٩
Edition	Edition Footnote	٦	١٣
الاس	الاس	٦	٢
وصدر والسك للروار مسورا	وصدروا اليك الروار مسورا	٢	٢٨
القمة	العيمة	٦	٣٣
امراً قوى	امر افوى	٩	٥٣
أله	آله	٩	٤٨
لان العمة	لان العمة	١٦	٤٩
حرم	حرام	٥	٨١
براءت	براءت	١	٩٣
طبيب	طبيب	١٨	٩٤
بودند	بادند	٢	١٨
حون	حو	٢٣	١١
الحقة	الحيقة	٢٣	١١٣
سعادت	سعادت ؟	٦	١١٩
اد انحر	ادا نحر	١١	١١
فيكون	قيلون	٣	١٣٢
ار موج	امواج	١	١٣٥
The same in BH	BH gives Footnote ارموج	١	١١
بل	ابل	١	١٣٤
بدل	بدل (٢٩)	٦	١٣٨
أهدى	اهدى	٣	١٥

ه

۳۷۱، ۲۸۶، ۲۵۲	..	هرمز (هرمز)
۳۹۹، ۱۸۷، ۱۰۳، ۱۰۲	..	هایون شاه، بهمنی سلطان
۱۳۲		همدانی، ندیع الرمان صاحب مقامات
۱۸۱، ۱۷۶، ۱۶۳، ۱۲۹، ۱۰۸، ۵۰	..	هند (هندوستان)
۱۶۳	..	هنور - شهری در بلاد دکن

ی

۶۲	یردی، سید علی شرف الملة والدين
	یوسف ترك ملك، مسند عالی الملقب بنظام الملك -
	بینید نظام الملك

مراد بیگ ، محمد سلطان الروسی - بیبید محمد

۳۳۹ ، ۳۳۸

مریضی آباد

۱۹۸

مرداویج

۱۹

مریاد

۳۳۹

مصطفی آباد ، وابهول -

۳۸۹ ، ۳۸۷ ، ۳۳۹ ، ۲۶۲ ، ۱۹

مظفر الدین ، محمود سند السادات

۳ ، ۲۸۶ ، ۲۸

معتمد سرور

۱۷۷ (حاسبه) ، ۲۱۱

معنی الدین ، امام

۲۱۱ ، ۱۹۱ ، ۹۷ ، ۸۳ ، ۸۱ ، ۶۷ ، ۵۱

مکه (و کعبه معطمه)

۲۸۶ ، ۲۳۴ ، ۲۳۵

ملک الحار - خطاب حواجه محمود گاوان

۱۳۱ ، ۱۲۱

۲۸۱ ، ۲۶ ، ۱۹۷

ملک الحار - خطاب پسر حواجه محمود گاوان

۲۵۸ ، ۹۶

ملک سا برک

ملک السرى صدر ، بن کبير الورير الملقب بسرف

الملک - بیبید صدر بن کبير

۲۴۴ ، ۱۹ ، ۱۲۲

ملیبار

۲۵۸

مهابت خان - حاکم حدبری

۳۳۹ ، ۳۳۸

مهام

۲۶ ، ۸۵

مهور

و

۲۸۹ ، ۲۵۶

نعم الدین ، محمود الماندوی ، سح العالم

۲۶

نرسک رای - والی نلگانه

۲۴۸

نصر ملک - نصر حلجیان بدر بار جمیان

۸۷

نصر خان - انسر جمی

۳۸۷

نظام ساه ، جمی سلطان

۱ ، ۲

نظام الملک - لقب ملک یوسف برک مسند عالی

۲۳۶ ، ۸۵

نظام الملک - لقب ملک یوسف برک مسند عالی

نظام الملک - لقب ملک یوسف برک مسند عالی

۳۳۱ ، ۳۲۷ ، ۳۲۳ ، ۳۲ ، ۳۱۳

نعمت الله ، مولیا سفر - جمیان بدر بار گیلانی

۱۹۵

نگر - سهری در کوکن

۱۱۵	..	اُرهر
۲۸۶، ۲۷۷، ۱۲۹، ۱۱۰، ۶۵، ۵۶، ۵۱	..	گیلان (کیلان و حیلان)
۳	۳۷۵، ۳۶۰، ۲۹۵	

ل

		اللاری ، امیر حمهانشاه امیر الکیر - سیید حمهانشاه
۲۳۸، ۱۲۰	.	اللاری ، سمس الدین محمد مولیا
۱۰۸		لاهیجان - دارالسلطنت مملکت لاهیجان

م

۱۹۰، ۱۶۳، ۱۶۲، ۷۲	..	ماچال - صاری در بلاد کوکن
۲۶۱	..	مالو - خطه مسهور
۵۷	.	متنی - ساعر مسهور
۱۷۵، ۱۶۳، ۱۲۷، ۸۹، ۷۸، ۵۰، ۴۶		محمد آباد (بیدر) - دارالسلطنت همیان
۳۱۳، ۳۱۱، ۲۹۵، ۲۱۴، ۲۰۶، ۲۰۵		
۳۱۵، ۳۱۷، ۳۵۶، ۳۶۴، ۳۶۹		
۶۷، ۶۵	..	محمد امیر
۱۵۰، ۱۳۷، ۱۴۳، ۱۱۳، ۹۳، ۶۹	.	محمد شاه مهمی
۲۵۳، ۲۴۷، ۲۳۴، ۲۳۲، ۱۸۹، ۱۸۰		
۳۹۱، ۳۸۷، ۳۳۸، ۲۶۳، ۲۶۱		
۳۹۳، ۳۹۱	..	محمد شاه ، الرومی
۳۰۶، ۲۱۴، ۷	..	محمد شاه گیلانی
۲۰، ۱۳۳	..	محمد مراد بیگ ، الرومی سلطان
۲۸۰	..	محمد مولیا ، معفور
۲۶۳، ۲۴۷، ۲۴۵، ۹۴	..	محمود شاه خلجی ، سلطان
۲۶۱، ۲۵۳، ۲۳۴، ۱۵۱، ۱۱۳، ۹۳	..	محمود شاه گجراتی سلطان
۳۸۷، ۳۳۸		
۱۲۵	..	محمود الوریر الرومی
		محمود بن شیخ محمد الگیلانی ، ملک التجار حواجه
۸	..	المشهور بحواجه محمود گاوان
۲۳۵	..	محمودیه ، حهان

ق

- قاصی احمد نادیب ، ریس القصاہ ، اقصی القصاہ - ۱۳۲، ۹۳
 پیسید پرهان مآثر صفحہ ۱۱۱
 قاصی سحر ، محاسب - سفر حلجی سلطان بدر بار جمیان ۹۴
 قاصی عہان ، ریس الافاقل فی الریان ۲۳۳
 قاصی لادن، طاہر - سفر حلجی سلطان بدر بار جمیان ۹۴
 قاہرہ (مة الاسلام مصر) ۱ ۷
 مسططیہ (الروم) ۱۲۹
 قطنی - صاحب سرح سسیہ ۲۴۱

ک

- کافیہ - کتاب مسہور ۲۴۱، ۱۸۲
 کرہر - سہری در بلاد دکن ۲۴۹
 کسور حان - انسری در عسکر جمیان (غلام حواہ
 محمود گوان) ۱۸۱
 و پیسید پرهان مآثر صفحہ ۱۱۵
 کنار ۲۶۳
 کمال الدین الساعیل ، الاصفہانی حلاوی المعانی ۱۴۲
 کمال الدین ، الفاضل الرومی مولیہا ۱۷۳
 کوحسان ۱۶
 کوکی - حطہ در بلاد دکن ۱۸۳
 کوہ دم ۱۹۵، ۱۶
 کھرلہ - سہری در کوکی ۲۴۶، ۲۴۵، ۸۷، ۸۵
 و پیسید پرهان مآثر صفحہ ۱۱۱ - ۱۱
 کھیلہ - یکی از قلاع مسہور کوکی ۱۶۳، ۱۲۴، ۱۲۳، ۷۳
 ۱۸۳، ۱۹، ۱۹۲

گ

- گوان - پیسید محمود بن سیح محمد الکیلی
 کلر گ ۸۳
 کوہ ۲۳۸، ۲۳۳، ۱۸۱، ۱۷۷، ۱۶۳، ۱۲۲
 ۲۴۹، ۲۴۴

۱۷۵ ..
۲۹ ..

الطهرانی ، ابونکر
طیعور

ظ

۲۵۸

طهیر الملک - سپہ سالار و وزیر

ع

۱۷۷ ..

عمدالله ، حواحه حواحقها

۱۹۷ ، ۱۶۳ ، ۱۵۷ ، ۱۲۹ ، ۱۷۷ ، ۱۷۷ ..

عمدالله ابن حواحه محمود گاوان

۲۸۰ ، ۲۷۹ ، ۲۷۸ ، ۲۲۴ ، ۲۱۸

۳۵۶ ، ۳۳۱ ، ۲۹۹ ، ۲۹۵ ، ۲۹۴

۳۸۲ ، ۳۷۰ ، ۳۶۰ ، ۳۵۹ ، ۳۸۲

۲۱۳ ..

عبد الله ، سيد نور الملة والدين

۳۷۷ ..

عيد الله ، حافظ

۲۳ .

عيد الله ، نور الملة حواحه

۵۷ ..

عتی - مصنف مشهور

۶۱ ..

عثمان بن عفان رص - حلیقه سوم

۱۹۳ ، ۱۵۷ ، ۱۱۰ ، ۹۸ ، ۱۷۷ ، ۱۷۷ ..

علاء الدين - سلطان گیلان

۳۸۱ ، ۳۳۰ ، ۲۹۶ ، ۲۲

۳۱۸ ..

علی بن سلطان محمد گیلانی

۱۲۱ ..

عمدة الملك

۳۵۳ ، ۳۲۴ ، ۲۳۵ ، ۲۱۱ ، ۱۷۹ ، ۹۷ ، ۸۴

عميدالملک - برادر راده حواحه محمود گاوان

ف

۲۹۳ ..

فارس حان - معتمد

۸۵ ، ۶۹ ..

فج آباد

۸۳ ..

فجر الدين احمد ، اسفرائی مولیا

فجر الدين احمد ، الملقب بصی الملک حواحه - بیید

..

صی الملک

۳۰۸ ..

فتیه محمد ، گیلانی

۲۶۰ .

فیروز شاه ، سلطان همی

۲۸۲

شرف حان

سرف الدین سوسری ، قاصی القضا صدر حہان - بیسید
صدر حہان

سرف الملک - بیسید صدر بن کبیر

۶۵

سمس الدین سیح محمد ، سمس الملة والدين

۶۶

سہاب الدین احمد - برادر خواجہ محمود گاوان

۳۸

سہاب الدین گیلانی

سوسری قاصی القضا ، سرف الدین صدر حہان

بیسید صدر حہان

۶۱

سیح اویس ، گچی خواجہ

۱۸۶۶، ۸

سیح علی - وزیر و دیر سلطان محمد گیلانی

۳۸، ۳۷۵

سیح محمد احمد حوضی ، مولیا

۳۷

شروانی ، خواجہ سمس الدین محمد

ص

۵۶

صافی (ابو اسحق ابراہیم بن ہلال)

۳۴۲، ۵۶

صاحب بن اسمعیل بن عباد ، الوزير

صدر حہان - لقب قاصی القضا سرف الدین سوسری -

۲۷۲، ۲۳۹، ۱۸۵

اوساد سلطان محمد الہمی

صدر حہان ، الحق والدین رواسی - بیسید رواسی

۲۴۸

صدر حہان ، حان حان اعظم - سقر ہمیان پدر بارجلجیان

۱۳۱

صدر حہان بن کبیر الوزير الملقب بسرف الملک

۶۹

صفدر حان ، حان اعظم

صی الملک - لقب خواجہ فخرالدین احمد عمراؤ

خواجہ محمود گاوان

ص

۲۷۲، ۲

صہاء ہاشمی

ط

۳۸۳، ۱۶۱

طرسان

۲۹

طمرل

۳۴۲

طوسی خواجہ نظام الملک وزیر سلجوقیان

۱۸۳	..	دکن
۱۷۲	..	دوانی ، مولینا جلال الدین
۶۷	..	دپلم

ر

۳۳۸	..	راجپوری - در بلاد هند
۱۹۵	..	رشت - در خراسان
۱۴	..	رواسی ، صدرالحق والدین
۳۳۹	..	رونی - یکی از باغیان
۱۲	..	ریاض الاشاء - کتاب هذا
' ۱۹۰ ، ' ۱۸۱ ، ' ۱۸۰ ، ' ۱۶۱ ، ' ۱۲۲	..	رینگه - حصاری در بلاد دکن
۲۴۹		

س

۱۳۲	..	سارنگپور - در گجرات دکن
۸۵		سراج الملک - سپه سالار عسکر خلیجیان
۲۹ ، ۲۷۷ ، ۳۸۲	..	سمنجر ، سلطان ملحق
۳۳۹	..	سنگن ، ناعی
' ۱۶۱ ، ۱۵۷ ، ۱۵۳ ، ۱۱۷ ، ۱۱۵	..	سنگیسر - حصاری در بلاد دکن
' ۱۸۰ ، ' ۱۷۵ ، ' ۱۷۴ ، ' ۱۷۰ ، ' ۱۶۳		
۱۹۱ ، ' ۱۹۰ ، ' ۱۸۴ ، ' ۱۸۳ ، ' ۱۸۱		
' ۲۴۹ ، ' ۲۴۸ ، ' ۲۴۳ ، ' ۱۹۲		
۸۰	..	سید اشرف ، سید السادات
۳۸۶		سید جمال الدین اسحق
۳۲۹	..	سید جمال الدین حسین
۳۰۸	..	سید حسن گیلانی
۱۳۲	..	سید محمود ، سید السادات

ش

۱۳۲		شادی آباد (ماندو) - دارالخلافت مشهور
		شتاب خان - لقب حسین دلوی - سینید حسین دلوی
۲۴۱	..	شرح شمسیه
۱۵۶	..	شرح قصص الحکم

- جہانسا ، امیر اللاری ، امیر الکبیر ۲ •
 حویپور - در بلاد ہند ۱۱۵
 حویپی ، حواہہ سمن الدین صاحب دیوان ۲۸۹ ، ۲۸۸ ، ۲۸۷
 حویپی ، حواہہ علاء الدین صاحب دیوان ۲۸۷

ج

- حاکمہ - حصارى در بلاد دکن ۲۴۹
 حندیری ، سہری در بلاد ہند ۲۵۸
 حبول ۱۱۵

ح

- حاجی محمد ، امیر محمد - سپہ سالار لکھنؤ ۶
 حجار - یکی از اصوات موسیقی ۱۹۲
 حسنی پایترا ، سلطان ۱۹۸
 حسین حوثوری ، سلطان ۱۶۸ ، ۱۱۵ ، ۱۱۳
 حسنی دلوئی ، الملوک ہساب خان ۳۳۹
 حسینی - یکی از اصوات موسیقی ۱۹۱

ح

- حاتائی - شاعر مشہور ۲۴۲
 حراءان ۲۵۲ ، ۱۵۵
 حلجی ، سلطان ۹۶ ، ۹۵ ، ۹۴ ، ۸۵ ، ۸۴ ، ۷۷
 الحلجہالی ، سیح پایرید - یکی از علمای عصر ۳۴
 حلہل اللہ بن کمال الدین الرومی ۱۷۵ ، ۷۴
 حواہہ جمال الدین حسن - سفر ہمسایان در دربار روم -
 بیہید جمال الدین
 حواہہ سمن الدین حویپی ، صاحب دیوان - بیہید حویپی
 حواہہ عبداللہ ، حواہہ حواہگان - بیہید عبداللہ
 حواہہ علاء الدین حویپی ، صاحب دیوان - بیہید حویپی
 حصر ۱۹۲

د

- دایہول (وایہول) - حریر بر ساحل ہند - بیہید وایہول
 داود ، سح الہاندوی - حلف المسایح سفر حلجیان ۲۳۶ ، ۲۳۵ ، ۹۵ ، ۹۴

همی، هایون شاه سلطان - سیید هایون شاه همی

بیجانگر .. ۱۳۱، ۱۶۳، ۱۷۰، ۱۹۵، ۲۰۶

۲۰۷، ۲۱۷، ۲۳۹، ۲۶۵

بیدر، دارالخلافت بهمیان - سیید محمد آباد

بئگ، سلطان حسین والی عراق .. ۳۷۸

بیگ، سلطان مراد الرومی .. ۲۰۱، ۳۳

پ

ربولی - شهری ار بلاد دکی .. ۱۸۳

ت

تاح الدین ابن نجم الدین .. ۱ ۶

تبریری، سید مهدی .. ۱۲۳

ترخان، خواجه حلال الدین لطف الله سعیر والی عراق ۳۷۵، ۳۷۹

تلگه (تلگانه) .. ۲۵۷

تیمحانی (بیمحانی)، حس .. ۳۰۸

تیمورخان (نمرخان)، صاحبقران .. ۳۱

تیمورخان، خان اعظم - سعیر بهمیان ندر بار گجرات ۷۰

حاحنگر - شهری در هد .. ۲۵۷

ج

حاکهو رای - والی کوکی .. ۱۲۳، ۱۶۱، ۱۶۳، ۲۳۹

حامی، مولیاً عبد الرحمن - شاعر و صوفی مشهور ۱۹، ۱۵۲، ۱۶۵، ۲۰۷، ۲۲۷، ۲۵۲

۳۰۰، ۳۶۵

جبل - بلاد مشهور .. ۶۷

حرجانی، سید شریف .. ۸۰

جرون - شهری مشهور .. ۲۰۵، ۲۰۶

جلال الدین، امیر .. ۲۰۳

جلال الدین دوآنی - سیید دوآنی

حلال الدین بن سلطان علاء الدین گیلانی ۳۸۳

حلال الدین لطف الله ترخان، خواجه، سیید ترخان

جمال الدین، حس خواجه ۳۹۶

جمال الملة والدین حسین - برادر راده خواجه محمود گوان ۱۹۱

اسماء الرجال والاماکن والکتاب

الف

۶۹	آمبر - سهری درمہالک دکی
۲۶۳	ابراہم برہان الدین - برادر زاد احمد محمد دگاران
۱۳۳	ابراہیم بن - السیف
۲۷	ابو سعید گورکان، سلطان
۱۲۲، ۳۵۵	ابو سعید گورکان، سرلیا
۲۶	احمد شاہمی، سلطان
۲۶	ارشد - صوبہ درہلادھ
۱۹۸	اسحق - احمد شاہان کیلان
۹۴	اسحق، طاہر ماضی
۱۸۱، ۲۳۳، ۲۳۸	اسد خان - سالار
پیچیدہ ہاں مآثر صفحہ ۱۱۵	
۱۸۹، ۲۳۲، ۲۶۲	اسلام خان - حان اعظم
۳۸۸	اسمعیل، مولیا
۱۱۷، ۱۱۸، ۱۹۱، ۲۳۱، ۲	الح خان، بن احمد محمود گلوان
۱، ۲، ۲، ۳، ۲، ۲۶۶	
۹۹، ۱۳۲، ۱۳۶	انرہی - ساء سسر
۳۸۳	ابو ان
۲۶	ایلمہور - درمہالک دکی

ب

۲۶۳	سرسنگی - یکی از دستان سلاطین ہند
۱۹، ۷۴	ہلراہ، سعادت نار - عساری درمہالک دکی
۲۴۹، ۲۴۳	ہبی، حاد ان سلاطین دکی
	جمی، احمد شاہ سلطان - پیچیدہ احمد شاہمی
	جمی، نیر شاہ سلطان - پیچیدہ نیر شاہمی
	جمی، محمد شاہ سلطان - پیچیدہ محمد شاہمی
	جمی، نظام شاہ سلطان - پیچیدہ نظام شاہمی

صداع آن دات قدسی طباع داسب - بیت -

حیمه سلطان دل یعنی که بن را تا بود
 رح کماح و قد سون و های میج و رگ طباب
 حسمه دات تو برها باد در صحرای عمر
 و اندرو سلطان دل بر ملک صحت کاسیاب

نعت مالخیر

خواهد شد و حلی و حلل تسه و استعار در تن مخیره^۱ فخرای کتاب^۲ محروق -
ایزد متعال، حل عن السه و التال، صمهای ملاقات مهجت مصاهاب آن^۳ گنجور
کسور فصایل، حاسع حلالیل مسایل و محاسن سایل، موصل بصال فکر در هدی
مراد، رامی مال تدبیر نکال سداد، مربع بواطر و اساع، مطلع بحوم فواید و انداع،
مسع رلال افکار صائب، مجمع منافع کوا کب ثواب، لا رالب السه السیوف
والاقلام علی تحجیح معادیه^۴ و تعدیل سوائله وارده^۵ و حاب نقاط حروف کلامه بطیور
ارواح بلعاء ایامه صائده، را در حام جهان عمای دیده مسهرید داراد، نالسی وآله
الامجاد و صحنه الاتحاد - محب معتقد، که صوفی^۶ حاسن در حلقه دهان بیان لسان
و سحره اسمان نقای آن نقیه نقیه حاندان علم و سرف را حواهاست، سرایب
تجیات صافی و لطایب سلیب وافی، که طایران عوالی هم در مدارح و مصاعد
کیف و کم احلاص آن فتواید برید، و اگر درید تیرگام فکر دامن سعی بر کمر
رند بذروه ساهی بیان صمائی آن نتواند رسید، در نال حالمه نامه نام در فصای
ابلاغ و ارسال روان میدارد - این صحیفه الموده در اواخر دی القمه ار دارالسداد
محمد آباد سمب سواد یاف می ار آنکه جمایب حصرب واحد الوجود و برکت
عمت آن وافر الفصل و الوجود صور آمال، که تشبیه حال بر صحنه صهیفه نال
کشیده بود، در آئینه حصول به احسن وجه مظهر آمد - الحمد لله علی فصله و علی
صرف جمیع النعم و یا خلق لاجله - بعد عدا بر خاطر عاطر، که بلا ریب ناظر حال
مستورات سرا بوده عیب است، هویدا باد که درین حق جمیع قصص اموال، که
در تصرف حسین مخانی^(۷) ناعی^۸ و فیه ممد گیلانی رحمه الله بود، سید حسن
گیلانی و شهاب الدین گیلانی را وکیل کرده فرستاده شده است - متوقع و مرقب
آنست که آجباب اہم نموده اموال مد کوره را^۹ - مسلم و کیلین مد کورین کرده
- ربه نظری روان گردانند و اگر دست احل کریمان حیات کی را ار و کیلین مد کورین
نگیرد، اموال مد کوره را تسلیم یکی ازین دو و لیق کرده متعارف باشند دیگر،
که عمراء اند، بدانت ارسال اروای دار - و ترا ترا ایراب^{۱۰} است را محتاج مکسب
مسبوت و متجرب و متبحر در راه - و یا در رحب امرام مسرور و مرایند -
و بدانت برین کسوت استعار و ایهم بر تمام اندر ای نلام دو عین و سوس ای دل
مستهام را آس - در راه در بحر کرب و سعید و سرحل و سرحل و سرحل و سرحل

1. BUL 1988 2. BUL 1988 3. BUL 1988 4. BUL 1988 5. BUL 1988
6. BUL 1988 7. BUL 1988 8. BUL 1988 9. BUL 1988 10. BUL 1988

پرتوافر مراحم و مکارم آنحضرت معتمد است ، و ذلك لان الحر ، وان لم اره
 لكن سمعت حره ، و من رأى من الشئ ابره فقد رأى اكثره . و نالذ اصل و طارف
 فصل آن دودمان بی نسب علی حسب را سون دقار و احبار سوانر شاهد بی عیب
 و سدید ریخت است . و ذلك فصل الله نوبه من نساء . و این التماس جهت
 آنست که آن حرا بها ارآها و اعداد رسیده و اگر نه برون نام آن نه لایق سان این
 محض صعوت سان است . بوقع ار حدام با نام آنست که عبار این حرأت^۲ و حسارت ،
 که عارض این احلاص نامه گسته است^۳ ، باسن کرم ععم و لطف جسم محو
 فرمایند و قلاده حسن عمدت کسمه را به لالی فرامی موالی مریی گرداند تا
 به اصدار فرامی عالی معحر و ماسی باشد و در کشت نامورات غمر ماسی -
 زیادت برین چانکسوار فلم در مندان معال غمار ملال نه انگيحت و صهای معالی
 از صراحی ذراع در حام کلام نه ریخت - یب -

نامست این حدب که اندر کمال لطف
 در لفظ هر حلاوت اهل لسان ها -
 بادت بها که مرغ سخن هر مدح نو
 بر شاح منکری زبان آشیان مهاد

(۱۴۸)

مهاکسالی بعضی الفاضل الوراء^۴

فوت صرام غرام و سورب لوعت دل مسهام بوعی محیط درون و برون و بعدی
 سامل حیطه بروز و کمون است که اگر آهنگ عود بیان را قدری^۵ بلندتر گرداند
 او بار حروف هوک مصراع فلم مقطوع گردد و سعله^۶ بسط سحر و ولوع بسک
 سهاک مرفوع - و اگر از کسعت سعله لوعت فواد بعضی بر صفحه بیاض مواد
 نماید ، یعنی است که حیب حامه غارب بنست حامه سر گرداند امارب محرو

1 The same in HG but BUL omits the expression وایی التماس و اعداد رسیده

2 BUL gives حواب 3 BUL omits است 4 The same in BUL but HG leaves blank space for this superscription.

5 BUL gives بلندتر 6 BUL gives سعله

تیر^۱شب تار شد ، و گلهای چمن جهان در دیده مردم دیده خار آمد و صدای
صراخ و عویل از مصیعی رسین بگرس اکیل رسید و طایر لدت^۲ حیات ارقضای
وجود و ثبات نه بیدای بهامت ناییدای عدم پرید - بیت :-

گردون بدود^۳ حادثه^۴ عالم سیاه کرد
ایام خاک بر سرگردون و ماه کرد
جیدان گریست مردم ازین غم که جیون حباب
احتر بر آب دیده مردم ساه کرد

اما^۵ جیون سهام اراد فاعل مختار را جز سکون و اضطار و تحمل و قرار هیچ تدبیر
نیست و حکم مطاع لارم الاساع سبحانی را جز سر اطاع بر آستان اقتیاد و متابعت
مهادن هیچ چاره نه ، صبر و طمانین را شعار ساخته بدعای دولت اند^۶ پیوند آن
حضرت فلک رفیع افروزد ، چه^۷ اگر ار^۸ صدمه نکای حران زمان و رواج چمن حنان
ذبول یافته است اما محمد الله تعالی که آفتاب وجود آنحضرت نسیم سیرب ، فرشته
سریرت ، محضر بال اهل جهانست و مسخر مال آمال اس و جان - بیت :-

گر کوکب میر فروشد رآسمان
خورشید آسمان سعادت مدام باد

بعد از رفع سوز درون و عرض هموم خاطر محزون بعرض سدنه^۹ مالیک دیدنه ، که
خاطر پاک سان محیط بروز و کمون عالم ادراک و محسود روشن قباب^{۱۰} افلاک است ،
میرساند که بعضی ار متعلقان بده^{۱۱} درگاه فلک آستان بر حکم حب الوطن من
الایمان ساکن آن دیار و مقیم عتبه^{۱۲} آن شهریار اند - اگر ظلال مرحمت و افضال
بر مزارع بال آن سکتسیان کسوت اهانت و اذلال مبسوط گردانند ، از مکارم شیم و
لوازم کرم^{۱۳} آن دیم همم بعید نخواهد بود - و بعضی از املاک خاصه ، که از
آبا و اجداد ظهرا بعد ظهر میراب است و حضرت سلطان مغفور مبرور دست
تعرض از گریبان آن دور فرموده بودند ، درین وقت بخلاف آن سمت ظهور یافته
است و این اهانت^{۱۴} و عدم اعانت در افواه بادی و حاضر و مقیم و مسافر افتاده -

شعر :- حاشا قریشا و ان الله فضلهم

علی البریه بالاسلام و الدین

اگرچه مخلص اخلاص طویت اراطهار این جرأب و جسارت مرتعد است لیکن

1. The same in BUL, but HG gives در چشم عالم بین 2. BUL omits لدت
3. BUL gives بدود 4. BUL omits اما 5. BUL omits اند
6. BUL omits چه 7. HG omits ار 8. BUL gives آفتاب
9. BUL omits بده 10. BUL omits کرم 11. BUL gives ماهانه
12. BUL omits عتبه 13. BUL omits کرم 14. BUL gives ماهانه

آفاییمت که هرگز نکند مثل افول

در حهاں دل من مهر رخ روش نو

بدایع بنا و عودت ، که طره راب حور حهاں مسجده¹ کلک بیان آن باشد ، و روائع دعا و مدحت ، که پیش تقد گنجسه صغوت آن دناس دار الصرب آسهاں بر محک اعسار کم عمار نمائد ، بر حناح های سمون فال صباح و بال طاوس کواکب حلاهل رواج معمود داسه در هوای فصای ابلاغ و ارسال روان سمدارد - و فورب حرارت اسحاق حدیب ، که افروخته نفس صعدای² فراق ملارست است ، نه چنان محیط ترور و کمون دل معیوست³ که بانصابت رلال کلام و اسکات سحاب افلام سمت انطفا و صعت اسفا پذیرد - توفیق سعادت ملارست ، که فهرست کتاب کمال کرامت است⁴ ، از حصرت معال نموت نصرع و ایهال سرورق باد و بهوب⁵ معوت و اعصااد حصرت یحون حجب موانع دهر بر فلمون بالکله محرو - بیت -

بجب حواب آلود من بیدار خواهد شد اگر

میرد بر دینده آب روی رحسان برا

این صحیفه الصراعة و حسن الاعتماد از دارالسداده⁶ محمد آباد در اوایل سوال سمت⁷ سواد یافت می بر آنکه از ناس دهر غدار و مرور زمان غر فار صوری غرغب و حالتی غصب⁸ روی نمود که بی سرو پا گردیدن فلک مال آن حالست و میل عون کواکب و کسوف مام غناهب از کرب کرب و ملال ، و کسوف مهر و خسوف ماه از ارتفاع هجوم دود آه ، و صراح رعد صاعقه و حرف نوب بخار باتش باربه از نوافر آن صعرب و سره و سیکوه آن اندوه است - عمل پیر اریں حال در حرمت و بیچ گشت و نفس ناطقه ازان⁹ احلال حیران و کج که مگر ریجیر ناحرا از پای روز¹⁰ رسجیر مرفرغ است و علم علامت قامت بر کف عالم موضوع نا لسان حال از سر حرع و ملال در معال¹¹ آمد که نه آست و نه این بلکه ، بیت -

شخصی که بود اکمل حکام¹² کاسات

آو نائب از تعرض دست اجل وفات

حناکه از وود این حر و عروس این از ریجیون حون از یایع¹³ عون خار گسب و مهر بهجت و مسرب از افی خاطر مطلقا سواری ، و روز نوار در جسم عالم

1 The same in HG but BUL gives معده 2 The same in HG but BUL gives محیط رو و دل مکور مملکت 3 The same in HG but BUL gives موردی

4 BUL omits است 5 BUL gives مو 6 BUL gives درالسلطه

7 BUL omits سمت 8 BUL gives و حالت حدیب 9 BUL gives موب لغز و حالت حدیب 10 BUL gives مکرر ناحرا از ما دون مهر

11 BUL gives معال 12 BUL gives اکام 13 BUL omits ریایع

منشأ مدد نماید تا نماند ، از مشتاق کثرت و شوق بسیار مکرر حاصل یافته
بمقام محو و حیرت رسیده است .

جان میان دست ^۱ زین داد تو حیرت را

ماده ای - مسئله ، زینتی در زامی دارد

ع :- دریا حیرتی لونه کن کن ، یک حیرتی

همواره خرس مرعوب ^۲ کثرت اسب عین جهان سوز سرخسده داد و نسبت عاشقی
و بیار در قاصد آفتاب والا است دو جده - است :-

جان نه است عاشقان حیرتی میسب عاشقی

عشق ترس ای سر داد جواب مدتی

(۱۴۱)

ما کتب الی بعض سادات السلاطین ^۳

نالیست که طائر دشت قاصد ، چرخه اوزار صفت براسون سادات سائیر آن سلطان
ملایک مرآت میرمید ، ناحیه صبح نشان مسارح مسر محارح را مشیامت انقاب
لایقه الانشام آن شهر ماه ادلاک مراکت مسر مسامت و گریش درش انقا
را بخواجه مداح مسامت آن چه نیمه خورشید مرآت مشیت میکر ایند لای محاسنه
التي تتدرها السه الیوری و اسمان العین بالاعراب علی ساحتها مکتب و مکارمیا
التي تسمعها آذان العرایا و لسان الحال یأمید و یحیط سعة من نار عده و رئاسة
من سحاب شیده - دایرین سوره قلم را از دست نما مصروف و مصوب دعا مدح
داس - موجد ماسیت و حیرت و شمعش سجایای دریت ^۴ ، علت قدرته و حلت ،
آن شهر مسهر حلاف ، قبر برج اوج عالمیت ، قرة العین سلطان اسیا ، فلده ^۵ کند
پادشاه اولیا ، غایت ایجاد سلاطین مکارم متأخر ، آئینه صورت ^۶ کمال عقل عاشق را
از عروص کسوف روال مصون و از لحرف حسرت انتقال دایم داراد ، بالیون والصاد -
مخلص احلاص توام ، که حله صورت یب و کسوف صورت حسن عقیده تنس مطرور
بطراز قدم است و لسان ، تال در بیان کتب و کم آن انکم و مصون از تعرض دمت
روال وعدم ، یب :-

1. BUL omits میان است 2 The same in BUL but HG gives موم

3 The same in BUL but in HG blank space is left for the sup. rscription

4 The same in HG, but BUL gives مرد 5. BUL gives فلاں ; while HG gives . اسد وموده 6. BUL gives فلاں

مکمن غیب در ساحت ظهور سرف قدوم ارزای داشه است عفا که اربن حمر
سارالعنان سجدات شکر حصرب سان و جد و سای بیحد و پایا نلسان و حمان و ارکان
بعد م رسانده آمد - و بعد از ادای سکر صدقات بیض و صبر بقرب و بعید و احرار
و عبید و اصل گردانده شد ، چه ، سکر و سانس بقدوم حسن نعمت موهوب و قره
بصائر فلوب امری واجب و حکمی لازم است زیرا که محدست^۱ طارف که مصاف
بشرف نالد است و کراست قدوس سب مسرت حمان والد و موجب محبت افارب
و اباعد - اسأل الله تعالى ان جعل هذا العرع^۲ کاصله و یقارن فصله بعصله و
یصبر مابره علی ووقی الصدر فلانلد البحر و تنحان العجر - بعد هذا محمی نماید که
همیشه درنای البیاع سلاطم بود و غصون^۳ دوحه اسباق مراکم اما چون
بشارت مقدم فرزند سعادت توام رسد ، محس بلقای ولد و والد بطرری مراند گشت
و شعلله نار شوق پیوعی مسباعده که شمع بیان از سرور رسه حان قطرات دموع
مسکب است^۴ و بحر وار از موب عواصف دوری و مواصف صوری مضطرب - و
آثار شیخوحت کنار علی علم^۵ از رحسارس^۶ ظاهر و دست مقتدرت از تعاقب صوری
آنجاب قاصر ، و تطاول دهر حای در بیر بارار عمر امری باهر - صهای تلاق حسای
از حام حیات این صهای سرروب باد و کسای هجر از کتب دیده سر عمریب مسلوب
یت - بخت حواب آلود من بیدار خواهد شد اگر

سربدر دیده آب روی رحشان ترا

بعد هذا بر خاطر عاطر هویدا باد که دایره کثرت اسعال محط مرکز بال است و
سهر دل افروز فراغ حال از غم غم و ملال ساکنی یب الاحران و بال - یت -

درد سرم میدهد عمل و مشوش^۷ دماغ

کو ر رح^۸ یک فروغ و ر همه عالم فراغ

و خلاصه حان در خوف و هراس است که سادا کرب خلطت اناس علت نامه افلاس
گردد و اسعال مامور لازم الاحلال^۹ سب اسدلال رلال بمودار سراسحیال - و اربن
معنی عظام صلوع مسکسر است و سیلاب دموع سهر^{۱۰} توقع که همت دربع ندارند
و در مطان احابت دعا بر وفق من تقرب الی سرا تقربت الیه درا عا بدعای خشوع

۱ The same in *IG* but *BUL* gives ادغ ۲ *BUL* gives عری است

۳ *BUL* gives وفسر ۴ *BUL* gives الی ۵ leaving blank space for

۶ *BUL* gives و آثار سحر در کتب د علی علی علم ۷ *BUL* gives حان و

۸ *BUL* gives حان مشوش ۹ *BUL* gives حان و ۱۰ *BUL* gives حان و

۱۱ *BUL* gives لازم از احتلال ۱۲ *BUL* gives سهر

- ۳۲ شد بجای خود مرا ساکن شدن در همد از آنکه
مردم دیده نباشد ساکن الّا جای تار
۳۳ این زمانم یک مراد است از تو ای کان کرم
گر نسد آن حاصل از تو، حان کند از تن فرار
۳۴ گوسه خواهی که گردم منزوی از کل کون
و آنکمی آرم بپاک کوی وحدت افتخار
۳۵ غیر ازین گر باسدم مقصود اصلی در جهان
چشم دل از کتوت موسوم بادا یر غبار^۱
۳۶ تا بود سایر سان واز سیر او راید زمان
ناد هریک بر درب آرند اچار سار
۳۷ نا بود تکوین ممکن تا بود اسکان کون
دات نو نادا بعالم کون و ممکن رامدار
۳۸ قصر قدرت باد در رفع محدی کاندرو^۲
یرده باسد سا کیوان هندو^۳ پرده دار^۴

(۱۴۶)

۴. کتب الی بعض اقاربه لازال هلال ای ناله فی سماء الکمال مستتیرا ناشعه
سحر قرینه^۵ بدرامیرا مکترا لعدد الاحقاد و موفرا لکمد الحساد -

حسین مکتوب مسرب مسجون حیان معلوم سد که دریوق ار برکت حرکت
ستار زبان غیر فار حراح انتظار مرهم فور مراهم ملتئم^۷ گشته -
درج سهر سیار و واسطه قلاده مهجت لیل و نهار است،
یعنی فرزند دلشد و سفا بحس حان مستمند از

1. The same in *GY* and *HG*, but *BUL* gives

2. The same in *GY* and *HG*, but *BUL* gives

3. *BUL* gives 4. *GY* comes to an end there was evidently the name of some has, more or less, succeeded in era give this and the following letters,

6. The same in *HG*, but *BUL* gives 8. *BUL* gives

- ۱۹ با وجود فیض دست از حیا ابرافکند
آب قم بر چشم و روی هر یک ارکان نگار
- ۲ گر نه ذات تو بیند ارکان امکان آمدی
نقد امکان بر محک عقل بودی کم عیار
- ۲۱ عقل و نفس و حرح و اغم از عناصر نا نواح
پیسکس سده ماه قدرت را قطار اندر قطار
- ۲۲ از بلندی نای قدرت اندر آغای که هست
حرح اعظم از غار های قدرت آسکار
- ۲۳ ملکه‌گیری بسج و دسمنان داری بنادر
این^۱ همه ساهاان سنگ کوی نو با این گرودار
- ۲۴ ای سلیمان فلک قدر و فصا امری که هست
در امرت گوس هوس انس و جان را گوسوار
- ۲۵ ملتئم مال امسار بود دنگران را لک من
گنج معنی دارم و مالتس گرداگرد مار
- ۲۶ در سبب نلدای حیرت کاروان فکر را
صد ساهنگست از سووی صبرم مسعار^۲
- ۲۷ با بدورم بر عدلطف نای حمد و مکر
طبع بیرم سوزن است و رسنه عمرست نار
- ۲۸ با کم صید معانی هر جوان مدحست
عقل مرکب فکر صحرا، طبع تقادم سوار^۳
- ۲۹ نامه برجیح اعمال مرا بر کل کون
نقش طعرائی ناست پس بود روز سار
- ۳ بنده را حالست کان از حضرت توان هست
از سر لطاف و کرم یک لحظه حالم گوس دار
- ۳۱ علت غای رهمدم نیست الا خاک باب
و نه بی آب هما در طلب آهادم چه کار

1 The same in *GY* and *HG* but *BUL* gives ان 2 *BUL* omits this couplet. 3 This seems to be the correct reading, although *MSS* give ستار 3 *BUL* omits this completely

- ۶ سد قباى قد قدرت را رايرد درازل
 چرخ اطلس بخیه احم عقل کل استاد کار
- ۷ بود جسم مهر سی نور دورار روی نو
 ارعار موکب سد نور عین رورگار
- ۸ ابتدای اعتبار عالم ار دور توسد
 گر بودی دور بو عالم کجا و اعتبار
- ۹ در حور دیوان قدرت دفتر اورای چرخ
 کلک و محرماه و محور عقل کل مجموعدار
- ۱۰ مهر حواں نعمت کان نا اند گسترده ناد
 حاسد و آه حسد سد هیمة بر دود و نار
- ۱۱ مطحج را حمه چرخ ازوی ار دود و بحار
 محور و قطس عمود و کمهکسان آمد نوار
- ۱۲ اسب قدرت را نعلی ار محمهای^۱ حرخ
 خارج المرکر^۲ سده بر دسب سدیرب سوار
- ۱۳ گر حوادب در حهاں حواهی بیاند مدحلی
 ناروی نا سب بگرد (۹)^۳ عالم امکان برآر
- ۱۴ آسان نا قصر قدرت رد جو لاف همسری
 دسب قدرت بین که چون کرد ار محوس سگسار
- ۱۵ واله اسب دریا و کف بر سر رباں ار دسب تو
 ورند اطرافس چرا ار موج سد رعیر وار
- ۱۶ آکوه اعیر در محیط بحر بودی مضطرب
 گرنه ارکوه وقارت یا قتی طعش قرار
- ۱۷ در زمان دولت و عهد هایوب ندید
 کس بحر زلف نتان گشته عالم قار تار
- ۱۸ کر سیم خلق تو بر سطح دریا بگذرد
 ماهیان در قعر بحر آیند یکسر مسکارا

1. *GY* and *HG*, give ^۱ while *BUL* gives ^۲ The same in *BUL*,
 and *HG* but *GY* gives ^۳ 3. *HG* gives ^۴ 4. This, as
BUL give ^۵ and ^۶ respectively 4. This, as
 also the succeeding hemistich, is omitted in *BUL*.

دست وابق عمر باقی معاینه عذرای حصول نلاق ناد و مردم دنده سر یکمدهبوط
 سماع بصر برکنگره قصر خطه^۱ نظر رای - بعد هدا بر خاطر نوار، که حام حبهان
 نمای اسرار است و مسکوه مصباح یصی ولولم تمسسه نار، محی نماید که خون از
 گلشن فحواهی مکتوب فاعله سلاست داب آن سعادت مصحوب بمسام حان یعقوب
 دل رسید، در بیت الاحزان نلهم و نامف نسیم ای لاحد رخ یوسف فادر گشت و
 نفس ناطقه اریں بشارت سماعه گنجینه حصول آمال فاعله را حابر - نفس داند که
 عدلست لسان بر گلمهای صفت آن گلشن ناع دودمان مرم است و طوطی حان
 در نفس حبهان بیکر حمد و شکر آن ثمره سحره خاندان مکمل - و آنچه در باب
 ابلاغ قصیده زانیه مستطوری بود، بروی الهام و استعلام بیان ارسال سمع است حکام
 یافت - همواره گلشن خاطر عاقرس مطاف ابتکار افکار خوروس ناد و کیوان قصر قدر
 بلندس نکتاه سوده پسر ارجمندس مسم -

قصیده

۱ عین عمرم کر غبار عرب و غم بود نار
 سد کون روس رکحل خاک نای مسهریار
 ۲ سه همانون ساه بهمی اصل دارایی که هست
 عقل کل را خاطر س در که اسما مسسار^۳
 ۳ گرنه در عالم سواد ظل حرا و بدی
 کی سواد هستی عالم گرنی اسسار
 ۴ ناکه یبند همجو او صاحبقران در ملک کون
 حسام امکان نار ماند تا ابد در انتظار
 ۵ از فروغ مهر دانس در سراپسان دهر
 بر سر یک غصص اسکان حرح و انجم تک انار

1 The same in *GY* and *HG* but *BUL* gives غط 2 The same in *BUL* but
GY and *HG* give متار Prof. H. K. Sherwānī in his recently
 published monograph *Mahmūd Gāwān* (p 94) accepts متار as the
 correct reading but the order of lines given by the learned Professor is not
 maintained in the *MSS* collated by me for the present edition probably
 the seven lines quoted are selected to show the particular point in view
 viz. the excellent character of Humāyūn Shāh

3 The same in *HG* but *GY* and *AH* omit در

انامل نسب حم منقسم نکرد و عدار ماه رحان حسن اعتقاد را ، که ساکمان
 حجله فواد اند ، سوك سر بیر حامه مسوس ساحب - همواره اطاعت و اساع آن¹
 یادساه مالک طماع فلك ارتفاع بر کافه قطان سطح ارض عین ورض ناد و سدان
 یکران عرس تمام اقالم نالطول والعرض - یب :-

ناد نس رحس عرس دور عالم یم تگ
 عقل کل در لیکر رای جهانگرس یرگ

(۱۴۵)

ماکتب الی بعض اقاربه فی الجواب²

کتاب فرح وهاب³ ، طرح سهاب، آئیه حال مقال آبیاء⁴ الحکمه و فصل الخطاب،
 طره وحه بلاعب آیاب کبری، عره حمه ان من الیال لسجرا ، ارحاب فصایل لوازم،
 حلالیل مکارم ، مبر سهر کمال داب ، دارک ناح احمیل صفاب ، مسری بواق
 ساقب ، واسطه عقد اکبر دوی مراتب ، لالاب سجایب مواهب الواجب منصبه
 علی ریاض رعایه من کل جانب وعیاه مواهب المآرب رایله سور رایه الثاقب
 ویر فکره الصائب فلانا در احس ارسه و ایمن آویه سراپ وصول و کرامت
 حلول اررای داس ، سرایم دعواب عجایب آیاب ، که اسان عین احلاص
 آرا اعاف محدره قول مدول داسد و حمهور روسان فلك و مقربان ملک را بطاره
 صقوس اعایب مامول ، در امتداد طهور و غروب سمن حصوصا عقیب ادای صلواه
 خمس سم مواحه و صفت مسافه یاب - اگر دل ملتاع میدان سرح التیاع
 کمال سجاعت و حسارت نماید⁵ با بعضی ارکعت هویب سو و صباب درحلل
 عمارت و کلل کسابت آورد هانا که عمان سمد ناد پای عریب را نانامل دسب
 حانکسوار همب داده میجواهد که نادیه امتناع مموب بیان و معوب یراع طی کرده
 رحب خیال محال را محمول⁶ حال مقال ساحبه ممهل وجود عنی انتقال دهد - یب :-

حال حوصله بحر می برد⁷ هیهاب
 چهاب در سر این فطره محال اندیس

1. *AH* omits اطاعت 2 This letter is not traceable in *AH*

3. *BUL* gives وهاب 4 The same in *BUL*, but *GY* and *HG* give آتیا

5. *HG* gives نماید 6 The same in *BUL*, but *GY* and *HG* give عول

7. The same in *BUL*, but *GY* and *HG* give بر

و بعه عودت این محاص حاصل طویب در دار العصای عمدت حای بفرامی
عواطف^۱ بهامی سلطانی مسجل سود - سر -

ملیان دو ملک بعه هدهدا
واصر مای الطاربات الهدهد

ییب - گر بگدرم محاطر پاک نو دور بسب
حاساک سر بر دل درنا گذر کند

و دیگر از روی حرأ و احلاص بدگانه و حسارت و احصاص مخلصاد بر صمر
حدام حورسد سویر، که ناظر رحسار حس بدهر و رافع نقاب عرائس تقدیراست،
عرصه^۲ سدارد که حون نعال حوافر مراکت^۳ آن سکندر فر هلال آسپان فتح و
طفر است و روانای آناز حفافس سجد گه حاه^۴ ساکان بحر و بر، ح و اس و
سروس مایل گل همه بن گوس اند ناحر اسلای آن فریدون هوس رود بر مسود
بل کواکت مسار مساکل عمر تمام بدن بصر اند نا غمار عساکر فوج مآرمن مجسم
سر یسد - ییب -

سب دراز رهر عار موکت او
کسد عون کواکت همسه یداری

و اسعه استحقاق خلافت آفاق^۵ از مطلع حس حورسد امراو آن سلطان علی
الاطلاق باهر است و بسف فاصب و کبر کباب بر سحر جمع حواب فادر-
نن است که کمد اطاع آن مهر اساعت حمل الورید گردن بی نوع انسان
خواهد بود و فرفه حساد و دسمان سر اقتاد و ادعان بر حاله عحر و هوان خواهد
فرسود معسه رجا در بحر الحجا حارسب و طلام برلرل از^۶ حواب مای بوکل بالکلیه
سواری که عمریب تمام ممالک سرفا و غربا و جمیع خلاقی رعنا و رها^۷ مسر
فرمان حبا عطا و مطیع برابع واجب الاساع گردند^۸ -

ییب - در حها حکم روان و ان حها انکسر حوبن
کس حها رنده بحکم حاهرای حوسن

رهاد برین براب ساحت نای آن کعه حاج را بوا بر سجود امام فلم و مامومان

1 The same in BUL and AH but G1 omits حراف while HIG gives

2 AH gives حرس 3 AH gives مرکب 4 GY and HIG give حبا 5 The

same in BUL and AH but G1 and HIG omit خلافت آفاق 6 The same in

BUL and AH but GY and HIG give فرقه آن 7 G1 and HIG omit

کردد while HIG gives کردد 8 GY gives و رها

عجب ندارم از الطاف حق که زود کند
سر عداه تو بر خاک در گهت موضوع

بعد از عرض خلوص عمودیت بر حدام با نام ملایک سدودت معروض میدارد که
چون حساب فخر الاماد جامع المحاسن و المحامد حواحه حال الدین
حس ، حفظه الله تعالى عن حوادث الزمن ، با مسطور فایض النور بنده نواز و
طعراى کرامت فرای عدوگدار ، واسطه¹ قلاده علمه السان ، آئینه حال احلال
انده من سلیمان² ، سرف قدوم ساربت مصموم ارزانی داسته³ ناح افتخار بر مهر⁴
دل بنده احلاص خاص موضوع آمد و علم دعای مستجاب و تنای نحد و حساب
محسرت وهاب مرفوع - یب :-

دره را گفتم تو حاکی این چه نام و سهرست
گفت عسق آفتام ایجنس مسهور صاحب

الحمد لله الذى ابرل على عبده الكتاب و جعله من عبده⁵ لهم لرفی و حسن مات -
ب :- آفتاب اندر بدحسان لعل سارد سنگ را

جر محاموسی چه گوید سنگ سکرآفتاب

و احل التماس از درگاه سیرر اساس ایست که سمع حان بنده حویستی⁶ را ، که
برسته حان سرین است ، از برنو نور⁷ اوامر سعادت مطاهر کمسکوه فیها مصباح
روس فرماید - یب :-

درویس بین نکلئه خود میبرد هوس
آن سمع کس ملایکه بروانه صیاس

و رلال کلام مساسیر التفات نیاب را مبصر سحره حیات ومثمر تمره⁸ ثاب گردانده⁹ ، سر :-

ولو بصحوا⁹ منها ثری قبر مست
لعاد الیه الروح و انتعس الجسم

با هامة نقا و قرار این بنده احلاص سعار بعامه اوامر دولت مطاهر مسجل¹⁰ گردد

1. AH gives 2 AH gives and merely gives 3. The same in AH, but GY, BUL and HG give 4. AH gives 5. The same in GY and HG, but BUL

داشت 6. The same in BUL and AH, but GY and HG give 7. GY and HG omit 8. The same in BUL, but AH omits the expression 9. AH gives 10. The same in BUL and HG but GY and AH give

معادق 6. The same in BUL and AH, but GY and HG give 7. GY and HG omit 8. The same in BUL, but AH omits the expression 9. AH gives 10. The same in BUL and HG but GY and AH give

حق نشین 7. GY and HG omit 8. The same in BUL, but AH omits the expression 9. AH gives 10. The same in BUL and HG but GY and AH give

پرتو omitting 8. The same in BUL, but AH omits the expression 9. AH gives 10. The same in BUL and HG but GY and AH give

مصر شجره 9. AH gives 10. The same in BUL and HG but GY and AH give

only 9. AH gives 10. The same in BUL and HG but GY and AH give

مسجل 9. AH gives 10. The same in BUL and HG but GY and AH give

المالک وحوه بوسه صاحبک^۱ مسسره با گروه سارگان^۲ از نواب و سارها^۳ بر
معصی امرس دابر و سایر گرداناد^۴ بالون و الصاد - نظم -

گر مهر حشم^۵ مهر بچشم نوافکند
گرد کسوف گرد حاشی سسسه باد
وز حرج نابعت بود در محط دهر
کسی او موج حوادث مکسه باد

آقل عباد، که شمع حاشی در لگی فواد از نور حلوص اعتقاد و سمله سوق خدمت
آن سکندر مداد رنک فادیل فاب سبغ مداد است، یب -

بر سمعدان دل راں سمع روان بهادم
با دیدن رحب را بود جهاب حاصل

غرایب مدحت و محمد^۶، که نور صفت صغوب آن مصباح محفل کرویان
عالم قدس باشد، و عجائب بندگی و عودیت، که بیان سان^۷ حسن عقدس
ورد السه محاوران کعبه اسن بود، از اسنادی ظهور مقدمه عسکر بهار نا انبهای
سافه لسكرسب نارد کر طوطی لسان و طوی گردن^۸ جامه حان مندارد - و بر خالق
برایا و عالم حمانا ظاهر و هوندا است که غایت مامول دل انسب که طلال حلال
آن^۹ کفتاد مساکیل بر وفق الم بر الی ربک کیف مد الطل^{۱۰} بر معاری قطان معموره
آب و گل مسوط و ممدود ناسد و بهات مسول لسان و مطلوب کلی حان آنکه
لوای اسیلای آن سلیمان ربان و فرمان فصا حرناس^{۱۱} بر اصماغ و ارباع جهان
در اسعلا معادل آسمان و در روای مایل آوان بود - نظم -

حسن که دست مسب سوی آسمان مرفوع
بصدق ست و فرط نار و سرط^{۱۱} حصوع

- ۱ The same in *BUL* and *AH* but *GY* and *HG* give وهو بوسه صاحبک
۲ The same in *AH* but *GY* and *HG* give سار while *BUL* gives
۳ The same in *AH* but *GY* *BUL* and *HG* give سار
۴ *GY* and *HG* give گرداناد ۵ The same in *BUL* and *AH* but *GY*
and *HG* give گر حشم مهر حشم ۶ *GY* and *HG* omit محمد while *BUL* gives
۷ *G1* and *HG* give بیان ۸ The same in *BUL* *AH* omits لسان
while *GY* and *HG* omit طوطی لسان و ۹ The same in *AH* *BUL* gives
۱۰ The same in *GY* and *HG* omit طلال حلال while *GY* and *HG* omit
فرمان قدر قدر لسان and فرمان قدر قدر لسان
respectively ۱۱ *GY* and *HG* give سط

رایاس¹ فاضی محکمہ حرج سادس ، و مہرام نا نام نا حسام برو انتسام در مصاف
 نار عامس برسم سہ سالاری واقف سروی فلک حاس² ، و ناہید سعد حاوید نا
 دوایر عظام و جنگہای فسی فلک سیافام در برم حب رسمس حیا کر ، و یر
 دیر بدواب بدویر و فلم محور و مداد سب و لققہ اسعہ کواکب انور در دیوان
 اسائس کاتب مساسر نفع و ضرر و قاصد سریع السیر قمر بطی مارل و قطع مراحل ،
 کہ بر حسب معرای³ و القمر مدرناہ مارل موصل صروف حر⁴ و چہرہ داس ار
 اقتباس نور مرحمس⁵ ہرہ ور ، حصرت واحب الوحد و منیص الحیر علی مقتصی
 الحود حورسید سیررا ، کہ حمسید تحب فلک⁶ مستدیر اسب ، یرامون نارگا
 حلال و عظم آن ناساہ قیصر مملکت ، اسکندر ملک ، سہساہ ہوسگ صول ، ہ
 فریدون دول ، مجمع سراپ افلاطون و راف فیلقوس ، مطلع کواکب حکم و
 حکومت تطلیموس ، ناسح عاطف سحر و حلاف ہارون ، فاسح مکات معتصم و
 قطاب مامون ۔
 تب :-

حر ہر عین داس نا یون نگسب مقرون
 کافی کہ ارحدودس سی⁷ سرل اسب تا یون

آی سجدہ مصحف سہریاری ، حوہر یکتای بی ہمتای کان ماک داری ، در فرید
 دریای امکان ، مستحق ایال ملک کون و مکان ، محدد⁸ حہاب عالم بیس و
 داس ، محدد امکان⁹ سان کوسس و بحسس ، یب :-

ای ررای ملک و دین در نارس و در یرورس
 وی سہساہ فریدون فرو اسکندر مس

یا م¹⁰ جعل اللہ خطبہ خطباء¹¹ اللسہ علی سائر مدارح الخارج ناسم برہ و صیر¹² دنایر
 لاثیہ فی دار الصبر الافواہ مسکو کہ نالقات سکرہ ۔ رب کما نور¹³ وحہ الارص
 بالتباع سماع سفہ القاصب و سرب حواہر رواہر حمده فی اردان المسار و المعارب ،
 جعل حاطرہ¹⁴ نافاصہ الہامک محسود العقول العسرہ و وحہ آرایہ فی تسحیر

1. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *AH* give 2. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give
 رسم سہ سالاری حاس کرسی تدویر³ حاس

3. The same in *GY* and *HG*, but *BUL* and *AH* omit the phrase بر حسب معرای .

4 The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give 5. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give 6 *GY* and *HG* omit فلک و حبش

7 Another variant is given as "سہ" 8 *AH* gives 9 The same in *HG*, but *GY*, *BUL* and *AH* give 10 عدد ارکان , عدد ارکان , عدد ارکان respectively

10 *AH* omits یامی 11 The same in *GY*, *BUL* and *HG*, but *AH* gives 12. *AH* gives حاطر 13. *AH* gives نور 14 *HG* gives حاطر .

برآنکه چون احبار مارمسل بر سلاسی آن ذات معدلت سعار و حران سلاسی^۱
سوف صاعقه موادش برسل صدور و معر ظهور کفار و اصداد واصل شد، ار اسباع
این بحر فرحت ابر معقوق رانت مسرب روان بفرق عنوق آسمان رسد و هر نک
ار ملائکه ملاه اعلى ندای ادای حمد و ثنا را^۲ نگوش هوش مسد - و درنوفت
ار وفور^۳ شوق و کمال کلب بر وفق مصمون فنا معارف بها اسلف، رین الاکماء
والاقران معمد فارسان سمت رسالت موسوم گسب نا ابواب اسحباب نامامل
رسل و معصاح کتاب مسیح باشد و همگی خاطر بطاره ارهار سوق و عرام و مساعده
اهرار غصون افلام مشرح - رنادت برین درر محب ار درج بال بدست فکر و بیان
خیال درملک برتب معال اسطام نه نائف و غنار طلام^۴ تقریر و تحریر در فصاحت
مدان بیان ار حران کمیت فلم و کلکون لسان انگحنه نگسب - بیت -

ناد پانان قلم پی رده گشتند ایجا

نا ارسان بصیرت برسد گرد ملال

همواره سواد هر مرام، که مرفوم لوحه دل دسمان است^۵ بآب^۶ سان آتش سانش
بر حسب معرای فمحوها آتة اللال درکم عدم سواری باد و گزر حهان حهاس
در کاح^۷ صباح عداة و معارق و هاماب بیمر عصاة سورة الفارعة را ناری -

(۱۴۴)

مهاکتب الی سلطان محمد شاه الرومی^۷

نا بر وفق تصویر نگارخانه ازل و طبق تقدیر روز نامه دنوان لم برل مستمر
سربر سلطان عالم کبر مهر در وسط افالم سعه وسعه میبهر است که و الشمس بحر
لمسعر لها دالک تقدیر العریر العلم، و کوان سامی معام بموجب فحوای برفع
درحاب من ساء در پیشگاه نارگاهش دربان، و برحسب فصائل اسس گاه باطلسان
فلق و گاه نا دراعه سفق بر مقتضای للذین اوبوا العلم درحات بر اسباع امر قدر

1 The same in BUL and AH but GY and HG give 2 The same in BUL and AH but GY and HG omit respectively
adای حمد and ادای

3 GY and HG give بموجب وفور 4 GY and HG omit مژدم 5 The same in AH and BUL but HG and GY omit the expression سواد هر مرام که مرفوم

شاح 6 The same in BUL and AH but GY has لوحه دل دسمان است نام

7 The same in GY and HG but BUL and AH give ماکتب الی من افالم respectively
GY and HG gave this letter twice at foll 234 260 and 187 215 res

اسامیا لم برده معرفه
و انما لده ذکرناها

الدى اضطرب الارض من وفور وفاره¹ حتى طهرت فيها الزلازل² و تحس البحر من
سط جوده حتى فسد³ من الامواج بالسلاسل⁴ - رب كما يسرب له ما عسر⁵ على اعظم
الملوك من فتوح البلاد ، رين فيه ناح فواده بدره موهبه⁶ ماساء و اراد ، و صير
كنايس اهل السرك و العباد مهدمه سارقه اقدامه و صاعقه صمصامه الوقاد -

سب :- آب ار محلى حصم رود حر ر سع بو

نام و سنان آب ر عالم گسسته ناد

سرایف دعواب اجاب آیاب ، که صورت کلمات قبول سباب آن⁷ ار ساحسار لسان و
دوخته جبان کسجره الحمان من فوقها الارهار⁸ بماید ، و لطایف سلیات صبوت
سیاب ، که حمص⁹ احلاص و اتحاد و سلسال مقال موادس بمودار حباب تحری من
تحتها الانهار آند ، بر جباح طاؤس مرصع نال سب تار و سمهر های فال بهار مبلغ
و مرسل داند - حون سرح و سان سوف و ولوع سروی وهم و ناروی عقل مسمون
بود ، در سبط و صبط آن سروع سمود ، حه قلله قاف هویتس خارج بصور احساس
اسب و بیرون حطه تعریف و قیاس - بعد مساف بلاد مانع نلاقی فواد مباد -
بیقن حاصل و سسکک¹⁰ رایل اسب که بر مقتضی فحوای کم من احوین متعاقبان
و سنهما فرسخ و کم من محیین¹¹ متاعدان و من ورايها برزخ ، بیان محب ، که
برآورده دسب استاد کارخانه ارل الآرال اسب ، بعواصف بعد مکان و قواصف طول
زمان اختلال نپدیدر و آئینه جلیه¹² بصیرت صورت موالف سریر را ، ناوجود دوری
و نفس سرد صوری و عدم تقابل صوری ، نه احساس وحه نماید - یب :-

برسد قرب جبان را حلل ار بعد مکان

راں میان من و او بعد مکان حایل بیسب

این صحیفه الموده اواسط دی قعده¹³ از مرحله ضمیر بممرل تحریر نرول یاف منی

and من وفور وقال 1 The same in AH, but GY, BUL and HG give respectively. 2 AH gives الزلال 3. AH gives 4 The same in BUL, but GY and HG give while 5. HG gives 6. The same in GY and HG, but BUL leaves a blank after 7. GY and HG omit 8. The same in BUL and AH, but GY and HG give 9. AH gives 10. The same in BUL, but GY and HG give 11. GY and HG omit 12. GY and HG give 13. The same in GY and HG, but BUL and AH give respectively. این صحیفه المعقه - اوسط دی القعده and این صحیفه الموده الوداد اوسط دی القعده

احبات را بگوهر مست ناب عبارت کتاب سورنه فرموده ¹ - توقع و بطلع حاسب
که ظلام دناجیر فراوی را نامبار مکاسب و انوار امالیت مساکیل مست بدر مایل
لله العذر گرداند - بیت -

رباب هجر شود روضه مودت حسک
اگر نه واسطه رسحه فلم باشد

همیشه پای همت و ریشش بر معارق اعادی ماسی ناد و باسعه افکار خاطر
وفادس حمد و خود امداد و حساد سلاسی - آس ² -

(۱۲۳)

مهاکب من لسان السلطان الاعظم سلطان محمد شاه الهمی الی السلطان
الاعظم محمد شاه الرومی ³

العهده الله الی اعر ⁴ عنده و بصیر حیده لیکون للعالمین ندرا و اند بالوفیق ⁵
لجعل له من لدنه سلطانا بصیرا ⁶ و صیر لمعان حسابه فی ازاله الکفر و ظلامه
سمسا و مرا مشرا، یعنی سلطان مهر اسلاوی سپهر اسعلاوی حلف، افاحم سلاطین
سلف، آفتاب فلک حلات و سرف، بیت -

ای حرح بر سست برا حلقه هدف ⁷
وی گوهر ⁸ و خود برا عمل کل صدف

مصعب معات مکارم پادساهی ⁹، مصب بسم کرام لوازم سبهای، حورسید برج
اوج امدار، در دریای یحلق ماسله و نهار - بیت -

سد قنای قد مدرس را رانرد در ازل
حرح اطلس بجهه اعجم عمل کل اساد کار

لحه بحر محط عواطف، غمام فص عام عواید و عوارف، مسع رلال فراغ اهل دنیا
مجمع نهاهت سلطنت و شهامت بی - شعر -

1 *GY* and *HG* give فرمود اند 2 *AH* ends with this letter although the following letters are to be found earlier 3 The same in *GY* and *HG* but *BUL* and *AH* give ماسکب علی قول السلطان الی السلطان الرومی 4 *BUL* gives هر 5 *AH* gives بوی 6 The same in *GY* and *HG* but *BUL* and *AH* give لجهل له سلطانا من لدنه 7 The same in *BUL* and *AH* but *GI* and *HG* give ای تر اکتام ترا اسادهدی 8 *AH* gives حورم 9 *AH* gives ناهمی

مساکت الی بعض الفاصل الخوراء^۱

ناکواکت اوقات ارشاد از بی حصار ای امینار منظور بقوله اولی الاصدار
اسب و عوای طیور و رواقس ستمون از معیان و مریان محافل اندخار ، هموار
حدیقه جهان و روحه خاطر آملان ، مان آن حساب مضایل مهیل خلائل حصایل ،
مدار نجوم سمر محامد ، منار انوار حساب امجاد ، منافع سمر ثمر خصلت^۲ ، مسع
هر رلال خلل ، مدوح لسان افاحر^۳ ، محمود حسان افامل اکابر ، اندی غنجر نسیم
شمعه مسام الطباع و امتیر صفت فضله بی الاصحاح^۴ لم اشیر فی الاصدار من الشمس
السعاع ، مظهر ارشاد حصول مراد و مورد انوار برول الهام داد - تحت منافع ،
که درون درج دانش از حواشر رواقس تحت آن معدن مضایل معلومت و صحت
ثای آن مکارم آثار در بهان و غیان بدمان ناخبر و زبان خائرس متلو ، غرائب
دعوات عجایب آیات را ، ذی فائده فایده^۵ مستحب احلاص آن رشک اذکار مسحه
طراران ساکن ملک ناسد و مسحه صحیفه اختصاص منسود خطوط موشوم انظار
کواکت سار و نقاط ثواب رشک ، نامه مال حمه اطلاع و ارسال میگرداند - و
چون ادای کلام کینیت عوام بمعوبت ایهام و استجدام و موبت اورای و اقلام
محض خیال حام بود و تصویر صورت بیان شویقتن بر سطح دیوار طویب فرص محال
نام ، لاحرم شروع دران مسموع بمود^۶ - عصی عمر باقی سمر عمده تلاقی داد - ناله
والصحه والاولاد - بعد عدا بر حمیر میر ناقت ، که واقف بر ایر حاصر و غایب
اسب ، هویدا ناد که دریوم حصرت فلک روع سلطانی ، لارال طلال مرحمته
مسطوطا علی الاقاصی والادای ، حساب سیادت مآب سعادت مآب ، فرزند سید رسل
وسلیل هادی سل ، امیر مظفر الدین مسعود را ، لارال کاسمه مسعودا وبالسنة
الاولاء محمدا ، دران طرف برسالت فرستاده اند - مقتضی مروب کامل آمحاب و
مریعی سم فایب مسطاسن آسب که در اعانت حساب سید مسار الیه سعی جمیل
اهتمام حلیل نظمور رساند - و مدب مدید و عهد بعید اسب که گلشن خاطر
اصحاب را نه ادرار سحاب^۷ خطاب مرهر بساخته اند و صومعه مظلمه^۸ دل مهجور

1 The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give ادم الله
2 The same in *BUL* but *GY* and *HG* give اولی الاصدار , while *AH* puts
افادتهم ;
3. *AH* omits فایحه 4. *GY* and *HG* give فاحر 5. *AH* omits حصلت
والاولاء
6. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and
HG give respectively. شروع دران بود and
7. The same in
GY, *BUL* and *HG*, but *AH* has یاد ارد شحات 8. *HG* gives مظله

بسط خاک تا محیط فيه اللال محرق آند - دست مواع ملاقات ارحس حامه حات
 دور باد و دنده دل مهجور ار بریو جمال وصال بر نور - بعد هدا^۱ بر خاطر عاطر
 دراك ، كه پور سرعت ادراك ناطر صور حسات صابر و حسات مرابر است ، واضح
 و طاهر ناد كه در سوخت حضرت راناب اعلى ، حلد الله ملكه الى آخر الدنا ، حات
 حليل الذات ، حمل الصعاب ، مهر مهر سادب و مهر برج سعادت ، امير مطهر
 الدين مسعود ، لارال في العلوب مودودا و نالسه الوارد والصادر محمودا ، را بر سالت
 فرساده آند - جمال سم و كمال كرم آفتاب معصی آست كه در اسعاد و اكرام مسد
 مسار اليه اهمام تمام دربع ندارند نا مذكر^۲ لسانش بر ماهر محارج دهان مداغ و
 محامد آفتاب را^۳ داکر باسد و بر اكاف حناش طرار حمند و شكر طاهر - و
 سلب مديد و عهد بعد است كه حمی حنا احاب را به رلال سحاب كتاب و
 اعنحات كلك مسكن قناب محصر نه فرموده آند و انكار افكار مهر انار را بر مسبه
 رمارت و سریر اسعار سموده - بیت -

سردفراں عشق كه در برم مكرم

سوسه می رهام وفا نوس کرده آند

آياحه بود سان كه ييكارگی حسی

ار دوسان حویث فراموس کرده آند

و باوجود آنكه بر معم و مسافر روش و ناهر است كه اراهر ساي آن وافر معاهر
 در سانس محافل و محاصر ار غصوب دوحه لسان این محب طاهر است و لالی مندوب
 سكاثر ار اردان رهاں بر معارق آدان بادی و حاصر متناں ، و صبر آن مجمع محامد
 بر صدق این معال عالم و شاهد ، و كی به سهندا^۴ - سر -

و لوكت محاحا الى دی سهادة

فلی الف عدل من صبرك شاهد

باینی تروپ و برصد حساست كه سواى و سواںر گوش خاطر فادر عواهر رواهر
 كتاب مشرف گردانند و سهرسان دل را قدوم حسی سلاست داب آن مكارم سر
 مسرف فرمایند - رنابد بری عبدلیب فواد بر گلهای گلس و داد و اتحاد نبرد سمود
 و صاحب سون و الساع را بمعوب دراع براع نه بسود - همسه دست قدر استجای
 و اسسالس معابق عدراى كمال افعال باد و حلوه عرایس حصول آسالس در
 حلوه كه ارسد حال و استعمال بر وفق رضای بال ، محمد و آل -

1 While binding a leaf numbered from the left as folio No 18 has been wrongly placed before a leaf which should have preceded it. 2 GY and HG give مذکور 3 The same in BUL and AH but GY and HG omit را

4 G1 and HG omit نهید

صداقت و التام در حلی و حلل اسالبت کلام بیاراید ، نا ار حاک سبل حوافر
 خنول رسل دیده عداه و حساد نالکل بی نور گردد و بلده¹ محمدت معاهدت
 برعایب لوازم مودت معمور - ریاد برین سحاب مصادقت ریاض موافقت² متقاطر
 نداسب و ازهار موالاب از اسجار حمی کلاب مسابر ساحب - همواره بطر خاطر³
 عالی قدرس بمساهده ماهوی نفس الامر مخصوص ناد و صغوف مصاف اتحاد طرفین
 موصوف بصفت کابهم بیان مرصوص -

(۱۴۱)

۱. اکتب الی حباب مولانا اسماعیل⁴.

نا اقصر خطوط ار مر کر محیط خط مستقیم اسب و اقرب طرفی در وصول مقصد قویم ،
 اکتساب سیم حمل و انصاف بطع وفاد سلیم ، همواره داب سریف و عصر
 لطیف آحاب فصایل مآب ، سحره طیبه محاسن اوصاف ، مرآب صور حقایق الطاق ،
 دلاب مطاف معارف و حکم ، واقف مواقع عرفات کمال سیم ، بیت :-

۵دم کلک تو سسل بر سمن کارد بوقت دی

دل ناک تو دُر عقل رویاند ر قعریم

الدی صاردره صفته یتیمه تمه⁶ بحرالربان وعره حبهه سیتمه مطلع انوار⁷ الشاء
 والاستحان⁸ مساکی بدر بر قصر فک علو قدر مستقیم ناد و کواکت صفا حمیل⁹ پیرامون
 داب کریمس مستدیم - محب مستاق ، که رحساره محب یا کس انگس بمای سا کمان کره
 حاک و رسک روسان قباب افلاک اسب ، سراپای دعوات احاب دسان ، که فایحه فائقه
 احلاص آن مسام حان نفوس ناطقه را معطر دارد و نور و حنه اختصاصش ار سطح
 تری تا سقم سما سور ، بر بال حمامه میمون نال انلاع و ارسال روان سیدارد - اگر دره از
 فورب آس دل نقوب نفس تقریر و دسترد¹⁰ قدرت تحریر روس و مستعل گرداند ،
 عناصر خاطر فادر¹¹ ار یکدیگر متعرق گردد¹² بلکه ار سدت تاثیر سور ناک آن سطح

1 HG gives بلاد 2 The same in GY, BUL and HG, but AH gives روحی ریاض
 3 HG omits خاطر 4. The same in GY and HG, but BUL and AH give الی بعض الافاضل
 5 The same in BUL and AH, but GY and HG give در 6. BUL gives البحر 7 The same in BUL and AH, but GY and
 8. AH gives والاستحان 9 The same in BUL and AH, but GY and HG give اقام 10 GY and HG repeat twice شمیم
 11. HG omits فادر 12. GY and HG give سگردد .

سر در آینه حلقه بصر عمریست مسعود گردد و اسداد طول عمر و ارباع علو
قدر آنحاب عمر محدود -

(۱۴۰)

ماکتب من قول السلطان محمد الی السلطان محمود الکجراوی حلد سلطانیها^۱

احسن^۲ کلام ، که فرطه گوی حان و دره نازک لسان باشد ، حمد و سپاس
حضر سلطانی است که اطاق افلاک از اوای دفتر و دیوان عظم و کبریای
اوست و کره خاک دره از^۳ براب صاحب درگاه قدرت بی انهای او - عیب^۴
آن صلوات سحاور از دایره محدود و تسلیات پیرون از حظه بعدد بر غایت کارخانه
ایجاد عالم و فایده حلف اولاد آدم ، که گنجور کور قرب او ادنی است و سالار
کاروان الدین سقت لهم^۵ ما الحسی ، و برآل کرام ، که کسوت احسای ایسان
بقرار الا الموده فی العری مطرر است ، و بر اصحاب عظام ، که حال اکرام شان^۶
نه نسیم رمی الله عنهم و رضوا عنه مهر ، واصل باد - بعد از تقدیم ابیات حمد
و احب الوجود و لزوم بردیف درود بر اسرف و اکمل هرچه هست و خواهد بود ،
و ابلاغ و ارسال سرایف دعوات احانت آیات ، که صفت صغوت آن^۷ ورد السه
مجامع ملک^۸ باشد ، و لطافت تحیات قول سبب ، که از اهر احصای سحره
طیبه احلاصی رسک کواکتب نواب گلش فلک بود ، بر صمن منبر ، که بقوت
باصره حسن تدبیر ناظر محدرات سرا پرده تقدیر است ، محیی نماید که از وصول
مکتوب مسرت مصحوب^۹ و قدوم حباب اصالب مات بسالت سبب ، سگوه حال
فراس ، با کوره باغ کاست ، حان اعظم بصر حان ، آنا رنگ کروب از صفحه
آینه دل بالکله مسلوب گشت زیرا که فجوای آن معصن حر سلامتی آن داب
کامل صفات بود - لاحرم مهربانی معال طلسم ملال از صفحه بال رانل نمود و
دریغوت حبیب سید سانی محبت موروث و مکتسب حباب طاهرست ، ظاهر
حسب ، فره العین سدا اساء ، قلده کند سدا اولنا ، سدا مظفر الدین مسعود را فرساد
آمد نا عدرای ولا و نالغ را بی قناب رنا و نکلف بر مصطفی بیان نباید و عرایس

1 The same in GY and HG but BUL and AH give السلطان 2 AH gives حسن 3 The same in AH and BUL but GY and HG give ار 4 AH gives حلف 5 HG gives سقتهم 6 AH gives ایشان 7 The same in BUL and AH but GY and HG give او 8 AH gives مسرت 9 The same in BUL and AH but GY and HG give

و مطالب در فصای اعلام کیفیت تحصیل مطالب نه یرید - امید واثق است که
توفیق قبول رسمی ناسد و دیده حرم و هشیاریس ناظر چهره تحقیق -

(۱۳۹)

ماکتب الی بعض اقاربه ¹

نظم :-
مارا کشد خیال حال بود در بصر
شب تا سحر میل مره سرمه سهر
هیچسب عمر با عم عشق و سب فراق
یارب سب فراوی برا کی بود سحر

اگرچه جنبه امام قلم از سر حصوع در محاریب حروف و مصاف صهوف سطور
موصوع است و مامومان انامل ار وفور حشوع دایما در رکوع نا ادای صلواة
حسوف و کسوف شوق و هجران در مسحد الاقصی بیان بنقدیم رسانند ، اما نه عامه
ادای آن برهامه قدرت ربان طباع است و نه کسوف قصای آن نقد انامل و قامت
یراع - کواکب وصال ار مطالع حلیه ماه و سال مامول الطهور است و حورشید
امید حصول این مرام ار افی صافیة ایام ² عمر نای نور علی نور - نقاب دوری و
حجاب صبر ضروری ار چهره محدره وصال صوری مریع ناد و جواهر رواهر اسباب
اجتماع حسای در سلک امتداد رمای نفور عنایت سخای مجتمع ، تا ناسد که بیس
از وقوع حیب جامه حیات بیجگ احل و طی طوامیر و صحایف آر و امل ³ ،
صهبای تلاق ار دسب ساقی عمر نای مسروب شود و ردای اندوه و ملال ار دوش
هوس و کتف نال مسلوب گردد - بعد هدا بر خاطر عاطر ⁴ ، که محلای عرایس صهایر
است ، هویدا ناد که ار ملاقات حباب جامع محاسن الاحلاق و مطلع سموس
الاستیهال والاستحقاق سید حال الدین اسحق ⁵ ، طال نقاؤه و کتر اربقائه ، انوار
فرحب جریل و اصناف مهجت حلیل حاصل آمد و عمار تردد ، که بر رحساره خاطر
بواسطه اقوال مردم متاثر ⁶ بود ، نالکلیه رایل گسب - امید که همواره تلقی تربیب
احباب در ترقی باشد و عنقریب مرده تولد یسر آحاب معاخر اثر نکاخ صباح رسد
که خاطر فابر نه جیدان تعلق ناظر و طاهر نتولد پسر آن حمیده مآثر دارد که
بیان آن قلم و بیان سمت امکان داشته باشد - امید که حال حصول پسر رسدیده

1 The same in BUL and AH, but GY and HG give ماکتب الی ابن احیه ادام
2 AH omits ایام 3 The same in BUL and AH, but GY and
HG give 4 GY and HG omit عاطر 5 The same in BUL and
AH, but GY and HG give 6 استحقاق . متاثر .

یت - برم مردان عرصه جنگ اسب و عسرت دار و گز

باده خون دمنی و حام دبادم نع و تر

و سحۃ اسعال نه هر دو امر سب تلاطم اسواح بحر ملال است و موجب فوب
بعضی ارا امر دی بال - سحر -

دا عدا ملک باللهو مشعلا

فاحکم علی ملکه بالویل و الحرب¹

اما بری السمن فی الممران هابطۃ

لما غدت² برح بحم اللهو والطرب

رابع آنکه محالست افاصل و مصاحبت دیران عافل و مساورت و بران کامل مومنین
و فرسادن رسولان پاک خاطر نلع سحن و مطالعه کسب نوارح ملوک مامیه و
پیدا کردن ملاریان به جلی باحلاق مرصه و عیان اوقات³ بهسط ملک و مال
معطوف داسن و همب عالی جمع کردن مردان روز مال مصروف گرداندن⁴ احل
اسباب دولت و افصل⁵ ادوات تحصیل حسم و صوت دادند⁶ و طلب کمال
ادب و احوال صوف مسای⁷ لعب عن سعادت انگارند و لهو و طرب و غفلت و
لعب عن بساعت و محض شاعب - سحر -

برکنا لا طراف العی کل سهوة⁸

قلیس لنا⁹ الا بهن نعب¹⁰

اغر مکان فی الدنا¹¹ سرح سابع

و حمر حلیس فی الرمان کتاب

و حامس آنکه در کار همکار حارم¹² و هسیار ناسد که سلاطین گیلان را مصرب و
مععب و اسباب معرفه و جمعیت از همکار است و غلب از ما فی الصمر همکار
مسلمم نمیه و فساد بسار - ربادت بری سان حامه براید فواید لارمه الکراس را در
سلک سطور نامه نکشد و یس ازی طائر روان کاتب نه سپهر بال افعال مادی

1 The same in BUL but GY AH and HG give والهرب 2 GY and
HG give لانداد BUL gives لاغدت while AH reads لانداد 3 HG gives وفات

4 AH gives کرده اند 5 GY and HG give افعال 6 All the MSS give

7 AH gives شاق 8 The same in BUL but AH gives انکاره while
GY and HG give داند 9 The same in BUL but GY and HG omit this
hemistich ; while AH gives هرک الا طراف العی کل سهوة

10 AH gives لاهن 11 The same in GY, BUL and HG but AH gives تاب 12 AH gives
غلام 18 GY and HG give نالدا

تا تقدم سیم ر ذیبه در مجموعه ضمیمه جمع میباید^۱ مسموعی بواحد نیست و اول^۲ آنست که با حضرت برادر متن نامند و چنین اسماع اعجاز^۳ که مدکی جوهرشید دولت بهرام صولت جلال السلطنه والدوله والدیا والدین^۴ ، حامد الله مالک ، خلعت سلطنت و رفعت خود را^۵ بقرار مواهب آنحضرت^۶ مریس بی دارد و مسکلات نواز سادست را بمساورب^۷ آنحضرت مریس مسکرانده ، چون انسان ، که حامی والد الله ، مریس مواحدت و مصداق مساکوت میدارند^۸ ، مریس واجب است که آنحضرت را بد بران بقدر احوب^۹ را مسکله مواهب مسکوت دارد و این معنی موجب اوردن باد مواد سلطنت و جلال^{۱۰} مریس است و مخالف مستصحب حضرت دنیا و آخرت حائس^{۱۱} نانی آنکه برده ضای حذیب ، مریس مریس از مریس استوی بوماء و مریس مریس^{۱۲} ، مریس مریس در اکتساب احلاق حمیده چنان مریس نماید که بوماء^{۱۳} اسباب استحقاق سلطنت^{۱۴} در برقی نامند و از مریس مریس مریس مریس سواد ذیبه او مریس مریس مریس حسد مریس مریس و مریس مریس دل ام مریس^{۱۵} حامد استعلائی مریس مستقل ، چنانکه در وصف^{۱۶} مریس مریس مریس مریس

نظم : — جلال قدر ترا نایه معین بیست

که در جماعت لیل قرار گیرد رای^{۱۷}

بایه که رسمی تا اساس مدح^{۱۸} مهم

قرار بایه دیگر بهاده ناشی یای

و ذالت آنکه بهال داب بیبهال را ، که سرورده حویار دولت و اقبال است ، به ناد هوا و هوس بسوی کرب سکار و شرب حمر و صداع حمار^{۱۹} مایل ندارد .

سعر : — و غیر فوادی للعوانی رمیه

و غیر مای للرحاح رکاب

1 GY and HG give 2 HG gives 3. GY and HG give
in addition 4 AH omits 5. AH omits
6. AH omits 7. HG gives 8 GY and HG omit
while BUL gives 9. GY and HG give 10 GY and
HG omit the expression 11. The same in GY, BUL and HG, but AH gives
and HG give 13 The same in BUL and AH, but GY
and HG give 14 The same in BUL and AH but GY and HG
give 15. AH gives 16 The same in BUL and AH, but GY
and HG give 17. The same in BUL and AH, but GY and HG give
and respectively.

در صدد ولد باشد و آنحضرت در مرسته والد و حد، مصراع —

نسو که بند بران هیچ بران ندارد

و خون والد و اعداد آن فلک رفعت سبحان این قصر اخلاص طسعت و سرعت را
محض صلاح و مسعت دانسته اند، لاجرم سلوک طریق سابق معصی این حرأت
و حسارت لاحق آمد^۱ - بیت -

ناب برر گوار^۲ و اعداد نکاست

دانشه اند بر خود انعام من^۳ هان

و اوضاع آنجانی بطربی که^۴ اسباع سرود محل حرم و هوساری و مقام فکرو
بیداریست و نسب آمد بمود خود حضرت واجب الوجود مستند است که آنحضرت
فرمودن محامد از والد و اعداد را ندانند و سراره نادره خاطرس محرو احساد فساد
هاد عدو و حاسد - ریادت برین رحساره نعلی دل مسهام در آنسه حله کلام
نمود و یسین ارین صاحب اوضاع^۵ آنجانی را بدراع قلم و ناع خاطر برالم نه بمود -
همواره بموقی حضرت واجب بر اعدا و اعداد غالب باد -

(۱۳۸)

بهاکت الی بعض ابناء الملوک

بصحب گوش کن حانان که ارجان دوست تر دارند

حوانان معاد نمند بند پیر دانا را

بر صحر سر و خاطر خطیر هویدا باد که آنحضرت از طرف^۶ والد گلست از بهال
دات لهراسپ و گساسب و از طرف دیگر ریده نایح فابوس و نحاسب و مک نسب
که نسل گساسب مالکن بهاکت ایران بوده اند و نسل فابوس حاکمان مطلق
طبرستان - بهابری واجب است که زلال افعال آبا اراان حضرت مریح باشد
و سلسال حصال اعداد از و^۷ متنصح - و گفمار و کردارس بطربی بود که دند
ناح و نوح از مساعده اخلاق و ملاحظه استحقاق مناسبت جسم مهر معلی بو

1 The same in BUL and AH but G1 and HG give

2 All the MSS give 3 G1 gives 4 AH omits

5 The same in BUL and AH but GY and HG omit the expression

6 The same in G1 BUL

and HG but AH has 7 AH omits

[illegible]

شعبہ تہذیب و تمدن اور تعلیم و تربیت
دور میں ہو گا، اور وہ شعبہ
رہائش و آرام اور تفریح و ہوا
سیاحت و سیاحت اور سیاحت و سیاحت

(136)

ماكتب الى بعض الملوك²

بر خاطر عاطف، که ناظر حمیرہ سرایر مہاراس، محمی بیست کہ استحکام مالی احوت
موجب بسید بیان سلطنت و امہ است - مصراع :-
دو دل یک سود سکند کوہ را

و دخل مردم نفاق حاصل موجب احتلال حال سلطنت و دولت ، و توسط مردم
مفسد سب و فحش خاطر دشمن حاسد - نابین و احمق و لارم است که میان
آنحضرت ملک رفیع و برادر ارجمند اساس موافقت و مصادقت راسخ و بلند باشد
که سحرة محالمت حر عمره ندانم هیچ بهره نمیدهد - زهار که اتفاق برادر
امیر اسحقای را از جسم رحیم اهل نفاق محفوظ دارند و صورت اصلاح را در آئینه
مملکت ³ بعین یگانگی ملحوظ فرمایند که این معنی در ثبات و قرار سلطنت طروین
لب نامه است و خلاف این معنی محض مصیبت و عین و حاسه ، خصوصا که برادر

1. *GY* and *HG* omit   2. The same in *GY* and *HG*, but *BUL* and *AH* give   3. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give

فی المهدی سطق^۱ عن سعادة حنه
ابر السحابه ساطع الرهان
ان الهلال اذا رابت بموه
انعت بدرا منه فی اللعان

رطه گوس نهاهت وکرامت وگوهر فرند سلک معاد و سهام باد - احلص^۲
لمصان ، که حواهر احلاص درج حناس رسک دراری اطاق آسان و عقد گردن
حواری حنان است ، شرایب دعوات صفوت آفات ، که نور بنا سر صبح قبول ار
دیاحر سواد حروف آن مندول ناسد و اعراب الفاظ^۳ کلمات مطورس رسک مردم
دیده و مژگلن حور ، در نوالی آفات هار و لالی بی عروس سانه اهل بر حناح هابه
ابلاغ و ارسال معمود سداد - اگر سالار لسان مصبع^۴ لسکر منصور بیان الساع
را به حیل و رحل در مصاف ابداع و احتراع حاضر آرد ، و نا دیر بال معاب
مدرار حمال و باران مسلسل مقال را سحلا بعد سحل متقاطر دارد ، دره خاکسار
را در مواحه کره ارض بسط آورده ناسد و قطره بی مقدار را در مقابله بحر محط
داسد - پروانه نوبق سرافت و قبول ، که طعرای مسور حصول جمع مامول است ،
ار دیوان ادا اراد سنان قبول له کی فکون ناحس وحه مندول باد - این صحیفه
مسحونه الصراعه والابهال اواسط^۵ سهر سوال سمع ابلاغ و ارسال یافت می
ار آنکه بحر کربت ابر وفات پادشاه فلک سطر ملک ستر آسه جبال کمال ماهدایسر
علاء السلطه و الخلافه ، عطر الله مرفده بسام الرحمه والرافه ، یکاح صباح رسدو
ار تموج و بلاطم بحر اندوه و احلال^۶ و ارضوب عوامم مهت بال خلاصه جان
معرو و ناز رفرت و معرو و صربه حربه حسرت آمد و انسان عن سمعی بر بعضای
یا ارض اهلعی ماء ک ویا سها اهلعی معرو و طوفان دمعی - سحر -

فلولا زفری اغرتی ادمعی
ولولا دموعی احرتی زفری

اما حون بحر سلامت و اسقامت امارت آنحضرت حورسند انبار متارن آن بحر روح
اداب بود ، رلال فرحت استعمال آنحضرت ملک حصال آثار سواد سلال ار صهجه
لوح بال نالکله بردود - و اگرچه یوفات^۷ آن سلطان ملک صفات ار حسمه سار
عنون حنون حون جاری بود اما ار بحر^۸ سلامت و نایب آن شاهزاده فلک سها

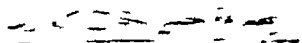
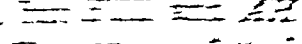
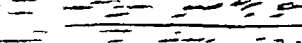
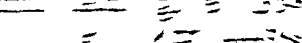

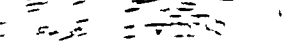
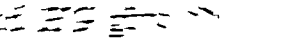

1 AH gives سعه 2 AH gives غلر 3 The same in AH but GY
and HG give ساطع 4 G1 and HG give سماع 5 AH gives واسط 6 AH gives ازوفات
7 AH omits سار

بعمامة حسن اخلاق^۱، بی تکلف کواکب محبت از افق ارسال حواحه مسار الیه طالع گسب و سیم و داد از مهبت وصول سایع و موحب اردیاد حلوص عقیدت و مستلزم بستیه و بمیه بهال حسن طویب آمد و نازک لسان اودا نتاح مکمل تنا محلی، و رقاب دلمهای مخلصان مرین بحواهر ولا گسته، قدوم حواحه موسی الیه بصوب تحیل و احترام و صروب عواطف و اکرام مقرون آمد و مصحوب حاب^۲ مسار الیه رین الفصلا بین الانام المتصف بحسن الاخلاص والاهتمام حواجه سمس الدین شیروانی^۳ و زین الاساه و الاسماء المعبوب نالاعتاد و لوامم الرکا مولنا سیح احمد حبی^۴ را فرستاده سد نا جیم محبت و موافقت سحاب ارسال رسل و کمال مصادقت سرسر گردد و عصون اصول و داد نه ریاح اریاح و فور اتحاد مهتر، و طریق یگانگی ار عبار و حاساک بگانگی پاک سود و ارهار گلش موافقت محسود دراری جیم افلاک ید - زیادت برین سمد قلم تیرگام در میدان اطاب کلام نتاح و لوای محبت و یتلاف در مصاف سبط اوصاف مرفوع ساحب - همواره قباب افلاک سعه ار صدای دعای دولت آن سلطان اقالیم سعه مملو ناد و صحایف سای بی انتهای نه السئه سکان سما^۵ و قطان کره عرا متلو -

(۱۳۶)

بما کتب الی بعض انباء الملوک^۶

نا قطراب ارواح بی نوع انسان ارفیضان سحاب ملکوب در اصداف اسباح نارانس و بعد از تربیت دسب خود و خود مستخرج ار اصداف اندان و متصف بواسطه کلاذه^۷ وجود و امکان، همواره در داب محاسن صفات آن ساهراده اعظم و خلاصه انسان^۸ عدل و کرم، سعاع حورسید فلک ناموس، قره العین روان کابوس و شمس شرق صبح مرابب احداث، مطهر اسرار محاب و انوار سداد، مطلع مهر شمس - حسی -، منظر ایوان^۹ کمال لطف سحابی - سر -

1 The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give 2. *AH* gives 3 The same in *GY* and *HC*. 4 The same in *GY* and *HG*, but In letter No 133 his name occurs as 6 The same in *BUL* and *AH* but 7 The same in *BUL*, but *GY* gives 8 The same in *BUL* and 9. *AH* omits .

و عدا دعا قبل ان^۱ اتی نه^۲

یشری روح الامیں بآمین^۳

لواى بيان شوق و ولوع براكاف الفاظ و كواهل حروف چگونه مرفوع دارد
كه كثرت سورت اشتياق و سورت حرارت فراق نه - ران - رجه و نصاب است كه
قوت ران با - بيا و قدرت قلب سودا^۴ سيا فطره ارعار سلاطم و دره ار عمار متراكم
آن در طى تحریر و افشا و رى تحریر^۵ - اشا تواند آورد - شعر -

نتى الرمان ولا يحط بشرحه

ايحط ما نتي تما لا بعد ؟

بعد از تمهید قواعد محبت و تشدید بیان موت در صبر مسر حور شد حساب اشعه
سپاه ، كه حارق معارق نيات حواطر اعدا و خارج حواجر عيون سراير اهل ربا
است ، واضح و عویدا نا - كه هر سهر سهر موالفت ارلى ، كه نه سوير ارادت
- رگه لم يزل روشى و سحلى گشه باشد ، نى شه در معصای الارواح حو - محدة
با تعارف سبا ايلف ار عروص كسب و زوال محروس حواهد نو - و نسب عروص
محاق نفاق ار - امى ما وفاق آن مانيوس ، خصوصاً كه لباس موالفت^۶ اراوح بطرار
قرايت - اشباح مقرون ناسد و سفسه سیه از نفايس لوازم اعاد مشجون - لآحرم
آتاب عالمتاب حين موالفت محجات سحاب بعد مسافت محمى^۷ بحواهد گست و
مصالح اين و داد ، كه از همى و كتمان موضوع مشكوة فواد است ، هواصفا نمادى
ايام و عواصف موانع بعد مقام مطبى بحواهد شد - يت -

نو - قرب روان را حلال از بعد مكن

ران ميان مى و او بعد مكن حائل بست

شعر - اما وادك فى الحان فراسخ

ان كن ماين الحسوم فراسخ

و در بوقت مدر الامانل و الاقتران فجر الاماحدى الرمان حواحه لطف الله ترهان^۸ ،
مانه الله عن لىحوق الحدثان و اوصله الى تلك الحصرة على وفق مسعى الحان ،
كه فى الحقت حلت رسالش على بطرار استحقاق است و عامه داتش مریں

1 GY omits ان 2. GY and HG give امى BUL gives اسى while
AH puts اما ساركد although in the marginal note AH points out اتى
3. AH gives روح لآمین منى 4 AH gives سويدا 5 HG gives نمرود
6 BUL gives الب - AH omits قرب 8 The same in BUL and AH
but GY and HG give عقى 9 In letter No. 133 his full name is
given as الحواحه حلال الذى لطف الله مرهان

مهاکتب من قول السلطان الى سلطان¹ العراق سلطان الاعظم سلطان حسين ييگ²

الحمد لله الذي جعل ارسال الرسل و افتتاح السبل على ادياب المحنه برهانا
مسيا و سلطانا حسيا و صير سلوك طريق الاليام بين عراه³ ملوك الاسلام
اكمل سنا و احسن سنا ، خصوصا سلوك در مسالك حسن اعتقاد و شروع در
مسارع اخلاص و وداد آن سلطان حمسيد مكاتب و مكاتب ، جامع سرايط و ارکان
هويت سلطنت ، محي رفاه فراع اهل سنت ، مسيد سان فرار ارباب نفل و فرص ،
ثيئه حال اقبال انا جعلناك حليفه في⁴ الارض ، سهريار فعمور درايب مبرام
سالت ، كا مگار فريدون حلال هم اصاب ، در درج قدر و مهر برج قصا ، ناسح
صيت سلاطين ماضي بر و في يرليع تسليع ما نسح من آيه او سنها ناب تحير منها ،
لارالب المسار و المعارب من سلسال سيفه القاصب محصره الارحاء و الحواب ،
و سان رجه و نصال سهمه في معارك الكنايب و مصابير المجارب محسوده لسان⁵
السهب و صياء الكواكب في علو قدره بعجر العقل عن ادراك حده و طول عمره
و نقاد امر لا يسعى لاحد من بعده - محب محصل ملتاغ ، كه سماع مهر اخلاص
و التياغس سور بوابن سکان اصقاع و حواطر قطان ارباع اسب و سيمرع رواض
در هوای رحای احتماغ طاير⁶ ناحمجه مشي و نلاب و رباع - ييب :-

سته دام نلا ناد جيو مرع وحسي

طاير سدره اگر در طلب طاير بيسب

بدايغ ادعيه بي يايان ، كه نقاد بير نارار عالم امكان ار مساهده خلوص عيار اخلاص
آن كلمه سهادت در دهان دارد ، و روايع اسيه مسوره الحان ، كه عيون سحاب
برويت سواد سطور كتاب و رلال معراي حطاب آن ار بلاطم مواد رشك سيل
ناران اسك ميبارد ، برنال هايون فال هاي صاح و جناح مامول الجاح طاؤس
رواح مسلح و مرسل ميدارد - اميد وائف است كه ملايك ديرحانه فلک درين
صورت آن سواد را بر بياص ديده حور العين مرسوم گردانند و مفهوم اخلاص ملرم
آنا كرويان ملاء اعلى در دفتر احاد و قبول مرقوم سارند - سحر :-

1. The same in *AH*, but *GY* and *HG* add السلطان الهيد 2 *BUL* gives the superscription thus 3. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give اعراث 4 The same in *GY*, *BUL* and *HG* but *AH* gives اكل ستاو احسن ستا 5 *GY* and *HG* omit في 6 *AH* gives ظاهر 7 *AH* gives سان ves

من الله وفصل، لارال سمول افاصه كيل سلله¹ او فر من ان نغاس بصواع الندر والسمن،
واسداد رمان قناه واعداد آوان ارتقانه اكر من ان يعد بدراع النوم والاس -

سعر - وهذا دعاء لا يرد لانه

دعاء لاهل البر والحرة² مامل

وبعد اعلاء لواء الدعاء وادراج درر الاحلاص في سلك³ الساء فذكر بلسانه
برجيان التراع من حاطر هذا المناع ان فورة حراره الاسواي⁴ وسوره⁵ مراره العراي
امرلا ندر صباد العلم السعوف ان يصعد حمام يباه⁶ بحبات العظ وسكك الحروف و
سبحيل ان يرفع سان العفل ققاب اساعه عن وحة محدده سرح الساعه - فكذب ندر
اللسان ان يظهر عروس وضعها على مصبة السان - فلهذا مد العلم رحله على قدر دله
وركص فارس السان على حسب قدرة حله - شعر -

وان قمصا حظ من نسج نسعه

وعشرين حرفا عن عرامى لعاصر

وبرحوس الله دى الرحمة والرافة ان لا نحسف بدر⁷ كمال الموالمه عن عروس
حلولة أرض بعد المسافة وساله ان يجعل سابعة مقارنة الارواح محسوده للمعاقته
اللاحقة للاساح⁸ وساحة المعاد⁹ مطونه يحطى العواد واحادب المصادمه
الصحيحة مع بعد المسافه الصريحة مروية في دار حذبت الوداد - ولما اجمع
مواد المودة والسمعت من افق العواد انوار المحبة امصى ومور الوداد
ارسال الرسل والكتاب وافتتاح السبل بورود الحطاب والحواف - فلهذا ارسل
رئيس الامابل والاساء الحافظ عند الله¹⁰ ليكون بيان الاتحاد راسحا واساس
المصادفه والمخالفة سائحا - والهامول من نوافر الاتحاد وتكاثر مواد حسن
الاعتقاد ان تكون ابواب المودة الحليلة بمفاسح الكتب الحمله مسفحة ليصير صدور
الاحباب بمساهدة جمال حسن الحطاب مسرحة ويحلى وجه المحبة بعرار الحظ
وسامة¹¹ العظ ويكون رلال سل الولا معبولة بسلسال العراب والسط - اللهم
كما جعلت اسعة سموس معدنية رافعة لظلام الظلم عن كافة الانام ، اجعل حمام
عمره ومانه مسيدة باوناد الاند واطاب الدوام -

1 AH gives كبل بل 2 BUL and AH give لاهل الحر والبر 3 AH gives
محبات اللط 4 GY and HG give محامل اللط while BUL and AH give محبات اللط 5 في المسلك
6 AH gives مدرا 7 AH gives للمانة الاحمة الاشاح 8 المعاد
9 BUL and AH give عند الله 10 The same in AH but GY, BUL and HG
give مانه

مَا كَتَبَ مِنْ قَوْلِ السُّلْطَانِ إِلَى السُّلْطَانِ مَصْرًا

الحمد لله الذي بين ما بين الوداد سراج القوماني و دعامه السراج و صرحه رمة²
الارواح في عواء نور الاحتراق طائيرين ماحقين مضي و لاث و رناع - والصلوة
والسلام الايمان الا كمالان على امير بني عبد المطلب الذي مبارك له ذوات
ايحاد سواد الاكوان و على آله و اصحابه الذين سبوا بالايمان - ٣ مراريت تحيات⁴
العايتة التي ارشاد خلوصها و مهابتها في مودة لحوار رياض الملك المحض و ربحه
ربيع و دادها و ولايتها سالمة عن مشقة "السماء و دودة" الريا - و نظائير تسميات⁷
الفايحة السايقة، التي سمحت الحور عمار مشقة الارواح⁸ عن ساحة مسمومة بالاعذار
و رعب ايدي الاحلاس عن حدود احاطة عات الاحباب، على اهتمام الشرب، الذي
يتمنى الملك ان يكون من مشوق ماله و ويرحب الحوم ان يكون من مسامير عمده
بانه و يحمده المحررة على حاده¹⁰ و ورد ذلك الجباب¹¹ و يتدرج مكل اليبال على حنيه
الساء من تقيل ارضه في سرر السيور¹² اثر اس¹³ الثراب - و ما تموجت الكواكب
في مصاف العياض الا لتصر عنكره ولا دعوى التدوير الا لتكون¹⁴ قسيما في يد
قدره ولا يدكر لسان الحسام على مدارح مسار عظام اهل الحسام الا لعجز اقدامه ولا
يسجد اقلام الحمير في مخاريب الحروف و صوب السطور الا لتكر اتصاله و اكرامه -
بل لا يسير الملك الا اليه بامله¹⁵ الاشدة في الآفاق ولا يسير حرون الدشر الا تحت
ركابه يحرام الحرم¹⁶ و عيان الاستحقاق حتى طير عند حودي حمله¹⁷ استحقاق وقار
هرمان و شهد تتعظيم¹⁸ ملكه و مظيم ورايد التكريم في سلكه¹⁹ الحرمان و اوجب
على نفسه الراكية²⁰ ان لا يحكم الا احسان و عدل و جعل الرايا في طله مستسرين بعمه

- 1 The same in *BUL* and *AII*, but *GY* and *IIG* give ما كتب الى كاد سلاطين مصر
2. The same in *BUL* and *AII*, but *GY* and *IIG* give حامة 3 The same
in *GY* and *HG*, but *BUL* and *AII* give الاكوان and الكملان respectively.
4 The same in *GY* and *HG*, but *BUL* and *AII* give التحيات 5. *AH* gives
ولطائف التحيات 6. *BUL* gives لفة 7. *GY*, *BUL* and *HG* give عن مشقة
8. *BUL* omits التي 9. *AH* gives مطلة الايتاب 10 *AH* gives حلوة 11. *AH* gives
12 *AH* gives في عود شهود 13 The same in *GY* and *HG*, but *BUL*
and *AH* give اثر 14 The same in *GY*, *BUL* and *IIG*, but *AH* gives
15. *AH* gives بل لا يسير الملك الا الله ماعلة 16. The same in *GY* and
HG, but *BUL* and *AH* give يحرام الحرم and يحرام الحرم respectively.
17. *BUL* gives حله but *GY* and *HG* give حتى طير عند حودي حمله 18. The same
in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* omit the words ملكه و مظيم 19. *HG* gives
20 The same in *GY* and *HG*, but *BUL* gives الركية while *AH* reads
الركبت

و در سوت ار قدوم مرتب حباب مجمع^۱ سرایف السایل و مسع رلال نحاس الحصادل
 لحواحه حلال الدین^۲ لطف الله برحان^۳ ، اعلى الله له قدرا و كتب سلامة دانه
 پرا و عبرا^۴ ، انواع مسرب و مهج و اصفاف^۵ فرحب و مبهجت^۶ سابع آمد و کواکب
 بمحمد لسان ار مطلع فلک حبان لامع - والحق سحره دانس بمره حسن صفات معرون
 است و حال کمال رسالت در صفحه آنسه حلالس مسهود عقول و عود - و در صحت
 حواحه مسار الله قدوه الاقران و ربه الامائل^۷ فی الرمان حواحه سمن الدین محمد
 سروای و ملالة الفصلاء و خلاصة الاسماء والادکاء مولنا مبیح محمد احمد را
 فرساده آمد نا باشد که بعضی ار احصااص احلاص این بنده عودیت مساص
 بملازمان آسان آسان نشان معروض و مرفوع دارند و آفات صغوب فواد و بحسب اعتماد
 این بنده احلاص سدا و معاد ار فلک خاطر آن سکندر سداد طلوع نماید^۸ -

یت - خلق حو رور حرا نامه اعمال آرند

رفم مهر نو بر صفحه حال مارا بس

و ملسم و مامول ار درگاه، مآرب سدول آست که غنچه دل را^۹ ، که سگوفه
 گلن حن آب و گل است ، به هوب صای او امر دول سظاهر معص^{۱۰} فرماید و
 سلک و شاح بریت را بلالی ملالی فرامس موالی موسع^{۱۱} - سر -

فان بلحق المعنى المعنى فانه

بریں الالی^{۱۲} فی الطام اردواحها

رناد بریں باسمرار^{۱۳} صریر براع و اصطکاک ابواب اسالت احراج بصدع سنده
 درگاه فلک از هاع نداد و بیس اریں سمع نور احلاص فواد را در لکی العاط و
 انحن سب مداد نه هاد - همواره درر و تقود ادعیه و اسه فائق آن سلطان ملائک
 حلاق تنحان معارق السه حلاقی باد و آنا راهت و عظم لاحسن محسود اسلا و
 اسعلاى سابق - بالنی المعبوب علی اهل المعارب و المساری -

1 The same in BUL and AH but GY and AH omit مع 2 The same
 in AH but GY BUL and HG give فلان الدین 3 The same in GY and
 HG but BUL and AH give قدن 4 The same in BUL but GY and HG
 give علی الله قدر و کتب الع while AH gives اعلى الله له قدرا و كتب الع
 5 BUL gives الامائل 6 GY and HG give فرحب و مبهجت 7 AH gives
 8 The same in BUL and AH but GY and HG give ملالة الفصلاء
 9 The same 10 AH gives ملالة الفصلاء 11 The same in GY and HG but BUL and AH give
 12 The same in GY and HG but BUL and AH give سابع 13 AH gives
 14 The same in BUL and AH but GY and HG give سابع

و سر بار بدرگاه کار سازسکان دارالملک حقیق و حومه محار موضوع است و دست
دعا با حسوع نال و سراط بصرع و انبها ندرگاه حصرب متعال مرفوع که
مجبور رایب حورسد انارس ملاصق عیوی فلک بملکون ناسد و تناسیر صح
ماسرس¹ سورارناع و اصماع ربع مسکون - نظم :-

حیی که رایب نوسایه درجهان افگند
نر رجب نلد و دعای این مسکین
عجب ناسد اگر لاحورد گردون را
فصا بحاتم حکم نو در کسد چو نگین²

و بر دست اخلاص و عودید این بنده صائی طویب واحب و لارم بود که عامه
حدس آن حیدر کرامت بر هامة همت معلوف داسته عمان عریب حرم صمیم
بصوب آن حرم کعبه حرم و حسم معطوف سداس و بطاق احتیاد بر³ کمر
فواد بدس خلوص اعتقاد معقود میساحب با چانکسوار نفس در سدان فکر و حدس
گوی سعادت دوحهای بیجوگان همب و برت سلطانی می ربود - نظم :-

گفتم که خاک درگاه او در کسم بیجسم
کان نویای روسی دیده من است
نوسم رلال برت ار حام لطف او
کان اصل سادی دل عمدیده مسب
حرمان مرا ر بقصد اسد نار داس
وین⁴ بیر هم ر طالع سوریده من است

و یقین است که فلم را قایم مقام قدم داس و رسول را نایب ساد وصول ساختن
و کتاب را ساد مسد رکاب داس از محدثات⁴ مواع ربان خونست و ارمقتصیات⁵
عوایی دهر نوقلمون - شعر :-

ولما⁶ بعدر ان بلتقی
وطال البراع و زاد الالم
مسبب الکم برحل الرسول
وحاطتکم نلسان القلم

1 The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give 2. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give 3 *AH* gives 4 The same in *AH*, but *GY* and *HG* give 5. *AH* 6. *AH* gives
and قصا بحاتم تو در کشد چو نگین respectively قصا بحاتم ته در کشد چو مهر نگین
متحدثات , while *BUL* gives متحدثات 6. *AH* gives اثراع .
مقتصیات

فله حلال لس فوق حلاله

الاحلال الله حلال له الحلال¹

وله نوال لس فوق نواله

الا نوال الله عم له النوال²

در

افطار و اکساف عالم و در کاح صباح تمام اولاد آدم واصل باد ، و سلک طول
میان به درر غرر ایام سلطنت آن سلیان سان مستط³ ، و سطح باطل فلک مدرس
یا اس سطح ظاهر فلک اعظم - سر -

فلارال محموی⁴ الحباب موبدا

بمصر عرب لس بحسی رواله

ودام له الاقال⁵ حیث بوحیب

رکانه⁶ او حب حظ رحاله

و فل عباد، که فرطه گوس فوادم از لالی خلوص دعا و اعتماد آن حصرت مکندر
سداد است و هاهم رور حباب و نعام محلی بعامه بیضای آفتاب سای احلاص آن
سده آسمان رفعت و ارتقا، بیت -

حان درون حانه دل با دعابت همدم است⁷

و بی دعا را دست بر دبل احابت محکم است

حبر عالم کلمات طاهر و کاس و واقف حفات و حباب باهر و⁸ ناطق واضح و هوید
ست که از ظهور آفت بعد مسافت مردم دنده سمعی غریق⁹ طوفان دمعست و
صورت حالس بین معال یا ارض ابلعی ماء ک و نا مباء افلعی ، و ارم صراعت و
سوع نفس عسب تمام صلوات حمس بل از اندای طلوع¹⁰ نا اسهای غروب
سمس مذکر لسان در حلقه دهان¹¹ مسعول ند کر محامد و سرمد اخ آن فریدون سون ست
و حریه سیه محواهر وواهر لو ارم احلاص دیرینه رسک دراری درج فلک سمگون -
بیت -

گریه سهد سکر¹² در کام حان دارم مدام

طوطی نطق من ار سهد سهادت باد لال

1 AH gives حل حلاله 2 AH gives هم نواله 3 The same in BUL and AH but GY and HG give مستط 4 The same in BUL but GY and HG give محوی while AH gives عربی 5 AH gives و دام ال الاقال 6 The same in GY and HG but BUL and AH give رکانه 7 AH gives همدمست 8 AH omits باهر 9 The same in BUL and AH but GY and HG give مبروق 10 AH gives نا سهای 11 AH gives حلقه 12 The same in BUL but GY and HG give مذکر تر and gives گریه سهدست بر

سعر :- سلیمان دوملک بقصد هدهدا

واصر ما فی الطایر^۱ الی الهداهد

همیشه با حسام آندار حورسند سارق در سام بیاح سفید فام صبح صادق موضوع است و مرآت مصقولہ ماه در علاف^۲ اطللس منقش سب ساه مودوع ، سیر مهر و ماه نوار در رور روس و سب نار بر مقصی رای حہاں آرای سلطانی و مشہی خاطر دریا مقاطر حاقانی مقدر ناد ، نالہی والاولاد ۔

(۱۳۳)

مہاکتب الی بعض السلاطین حمد اللہ ملکہ

تا مسور استعلای سلطت حہاں و فرمان قصبا امصای^۳ خلاف عالم رمان و مکان بطعرای حطاب خاص و ارادب مطلی جعلناک حلیقہ فی الارض فاحکم بین الناس نالہی معوسس و ہامہ حکومت و امامت و نارک افاصب سعادت و کرامت نتاح مشیت یوقی ملکہ من یساء محلی و مرین و تا قرہ العین عدل و تمرۃ العواد نقای نسل بر حسب اقتصای دیوان قدر و قصبا دواماند و ہال استقامت حال اہل ملل و محل و ساحسار قرار و تناب دول بر شجرۃ امتداد رمان نہ ارادب نادشاہ حب ارل ، صہوان صیب سلطت و راف و آوارۃ معدلت و عاطف آن یادساہ حیدر صہب عمر نصہب ، سہساہ حمسید سمت ، حورشید مکرم ، محددصفت اعظم حلقای سلی ، محدد حہاب حہاں عظم و شرف ۔ یب :-

ای بر انتقام ترا آسان ہدف

وی گوہر وجود برا عقل کل صدف

ممد حیات قطان سطح خاک ، معدد^۴ ادواب دعواب سکان اولاک ، مطہر اسرار^۵ قدر حال ، محسود روان ملوک سادی ، حورسید فلک معدلت و بدی ، آئیئہ حال کمال آیکم مالہم یوب احدا ، مورق ہال آمال ننی نوع اسانی ، مسروق انوار بدایع صباہ سحانی ، یا من تفاہرب الارض بلصوق نعال حیولہ^۶ علی فلک الہلال و سحرت^۷ العاصر علی العقل العاصر بوحودہ الکامل المفصال ۔ سعر :-

1. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give ما فی طایرات

2 *AH* gives علاف 3 The same in *GY* and *HG*, but *BUL* and *AH* give مودوع 4 The same in *GY* and *HG*, but *BUL* and *AH* give قصا مصا

5 *AH* abruptly ends here and begins a new letter, but on folio 223 b 1 the rest of the letter is joined as a part of another letter, which is quite different from the present one 6 *AH* gives نعال حیول 7. The same in *GY* and *AH*, but *BUL* and *HG* give تہجرت .

اعطاف و فواصل الطاف آنحضرت میداند - شعر -

بلعب فهل بعد البلوغ بهامة
وسرب الى بحر السدى و انتهى البر
فهل بعد نيل الكل للنعص مطلب
وهل نعلن نعل وقد صلی الوب

و هانا که خاطر فاص آن فریدون سال بر هویت این حال و جمعیت^۱ این معال
ساهد و ناظر سوندای بال اسب - شعر -

کانک مطلع فی العلوب اذا ما صاحب باسراها^۲
و کرات^۳ طرفک برنده الک نعاص احارها^۴

و در صورت که رسی الامایل و الاقتران فلان رسد ، اگرچه برلیع حبهان مطاع
بواسطه آسوب هر مور و آن اصماغ سمب فوب نافه بود ، اما رنگ ملال ار آسه
دل ملناع بمحصل بهام آن گردون ارتفاع اسراع نمود - نظم -

صا را دو حاصبت عیسوی اسب
حو حسان سود ران بلند آسان
نکی آنکه ربنه کند مرده را
حو با لفظ نو^۵ کرده باسد فران
دوم آنکه رومس سود جسم کور
حو سارد ر حاک درب سرمه دان

بایرین واجب دید که بدین در بنه حمله خود را دره وار معروض صبر حدام
عالی معدار گرداند - نوع و مطلع ار حدام ملانک حصائل پرامک فصایل آسب که
سوالی و سوائر بار سال فرامس سعادت بهاسر سر افراز فرماید و خلعت حبات این
حانگذار^۶ را بطرار اوامر معاهر مآثر مسمار ، نا فرو وجود بنه بهاج افجار و
اسباح مسرف گردد و آدان^۷ رواس به درر الفاظ فرمان قصا روان مسسف - بیت -

حه معاوب کند ای سهر سپهر افضال
که سور سود ار نور نوام صاحب بال

1 The same in BUL and AH but G1 and HG omit این 2 AH gives
ما سرها 3 AH gives 4 و کرات 5 الیه غامض غیوض الحما ها AH gives
ما کر 6 The same in GY and HG but BUL and AH give 7 رواس به درر الفاظ فرمان قصا روان مسسف - بیت -
از این AH gives

فتراک بپرداخت و بر مقتضی ادا لم یدرک الکمل لم یترک الکمل هامة فرزند
عبدالله را دعامة کرامت اقربان¹ نوحه آن آستان مرین و محلی صاحب - بظم :-

حدنه صاحب حورسید حوسم او را
سوی مصعد دگر ار مہبط ادبی آورد
چون سکندر طمعس بود نتاریکی لیک
بر آب حیا س حصر آسا آورد

و عرص کلی و مقصود اصلی آسب که وجود قطره متالس در بحر مرحمت و اتصال
آن سلطان حمسید نوال برست یافته در سلک طہور والد و احداد مطوم گردد و
نایب نظر و التفات آن حاءان حورسند صمات در داب درہ ساتس روس و معلوم -

سب :- نکمیای نظر حوں بو خاک زرساری
بماوقی نکند گر وجود او مس شد

و شک نیست کہ سلاطین فلک لباس را در احیای خانواده مدیم اساس و انتہای
مخلصان احلاص استیاس اہتمام تمام و اعتنای مالا کلام بوده اسب خصوصاً نادشاهی
کہ سرقا و عربا و بعدا و قرنا² صیب الطافس ماسد برید صا در اقطار و اکواف
گیتی سایر اسب و حواہر ذکر کمال اخلاقی ار سان لسان آفاق متباد - سحر -

روب عنک اہمار المعالی محاس
کف بلسان الحال عن الس الحمد³
فوحہک عن سر و کفک عن عط
و حلقک عن سهل و رایک عن سعد

چون کہاں و ثوں رجا نا ما گوس ہوش ممدود اسب و کمر ہمب ار میاں نال مدسب
حسوع و انتہال معقود و مسدود کہ فیضان دیم سیم در رمان حیات و مہاب این
مدہ احلاص نوام سب نا⁴ فرزند مدکور مطلقا کم بجواہد بود - ریاد ترین
قطرات سحاب سفارس ار میراب قلم در محاری سطور روان نساحب و کمند رجا
نام بر کمرہ کاح لطف و اکرام آن سلیمان مقام انداحب و ہرجیہ ار حدب حیر و
دفع⁵ سرو وصول نفع و منع صر و بلتی ترقی و انتہای ترل و حصول ثبات و امتناع
ترلرل کہ در بارہ فرزند مدکور سمب طہور یاند ، این مدہ مجلس⁶ ار حلالیل

1. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give اقربان 2. The same in *GY* and *HG*, but *BUL* and *AH* omit شرقا و عربا و بعدا و قرنا 3. The same in *GY* and *HG*, but *BUL* gives عن لس الحمد, while *AH* gives عن لس سعد 4. *AH* omits نا 5. *AH* gives دفع 6. The same in *HG*, but *GY* omits مد معصوص, while *BUL* and *AH* give مد معصوص.

این نامه صراحت مواد از دارالساداد^۱ محمد آباد، حمت عن العساد، در اواسط
رمضان، که منصب شهاب غفران است، بقلم مرکان و مساهی دیده مہجور گریان
سمت سواد یافت مسی از آنکه هر تقدیر^۲ مراد که در کانون مواد ہاں بود از
نظر آفتاب مان آن سلطان بوسروان سان تمام عمار گشہ بہ مکہ حصول موصول
است و ہر در معصود کہ در صدق سہہ مخی بود ہنسب ہمت آن پادشاہ ہم سان
در سلک وجود عیان - تب -

سہرہ نکدام درہ پیوستہ دمی
کان درہ بہ از ہرار حورسد نہ مند

و حون از اسدای حال الی ہذا آلان تب دل و قصد حان آن بود کہ دیدہ بچہ
خود را بآب روی^۳ ملارمب آن درگہ بیدار سارد و جسم بیس و داس حوس
را حر بر رخسار مندہ ہارگہ آن سہرناہر بر روی ہج دیار نہ اندارد، اما دست
موانع رمان برگریان حان اس و حان درار اس و مع دماغ آمال و افکار از سورہ
نار عوانی روزگار در گذار^۴ - سہر -

ماحب آفاق اللاد مطوقا
الا واتم فی الوری^۵ مطلی
سعی النکم فی الحصۃ والدی
تحدون^۶ می فہو سعی الدہری

نا بلاطم امور ناملام و براکم سائب حامد و لوم لام موجب بوحہ ابن ہلاد و
مقبضی عریمت این سواد آمد - و درین حق، کہ صحفہ عمر بعوان و ہن العظم
می و اسعل الراس سیا معون اس و از صفحہ^۷ صحیفہ لوح^۸ صورت حال معرای
معال اصابہ الکبر ولہ دریۃ صعاء معرو و میں، و نا وجود فہور مستوحیہ و صعب
سراج و وفور حول و حدم و کبر اولاد و ارواح^۹ اسان عذر بوقف این دناہ
کالسمس فی وسط النہار واضح اس و لوامع مول اعداد از افق مکارم سر سلاطین
نامدار لاخ - و حون دست موانع بر سہہ افکار واقع دید و صورت حال خود در آنسہ
حلۃ حرد ہسار سان، لاحرم خاطر فاطر را از نفس تصور دولت ادراک آن سعادت

1 AH gives اوسط 2 The same in BUL and AH but GY and HG omit
روی 3 The same in GY and HG but BUL gives گذار while AH reads
در گذار 4 AH gives فی الدی 5 AH gives عددون 6 The same in GY and
HG but BUL and AH omit معہ 7 The same in BUL and AH but GY and
HG omit لوح 8 The same in BUL and AH but GY and HG give اردواح

سب :- جیوں بمسرلگہ عقی رسام رخت وجود
جز شوای بو بصاعت بود در ناره

صنوف مدحات اصابت آیات ، که دماغ جان آروسان ملک ، نه صدر سینان
مخالف ملک اند ، از فوایح روایح سیم آن معطر گردد ، و مشروب دعوات اجابت ینات ،
که صفحہ جات حدود کواکب ثواقب و وجہات وجوه مشرب کواعب از نور مہتاب و
وعور مراآتیں منور سود ، برجہاج جامانہ مسای مساح و ناؤس زرین نال سیم روح ارسال
و ابلاغ میدارد - بیت :-

سوی سدرہ رمن مرخ طامعی ببرد
کہ رقعہ نہ برد از دعاب در منتار

حون کیمیہ و کمیت شوی دل مستہام نعمتہ علیہ و سادہ سید ، کہ وسادہ رؤس
ملوک اناسب ، اران بیشتر است نہ مہم پاک و وہم دراک ستواین قیاس و
احساس مادی نوادی آن را بنای ادراک تواند پیمود و یا اساس متوعہ نظم
و بر و موت و معوب مقولات عشر معنی مقصود¹ آن منظوم کلام و حروف تواند
بود - بیت :-

نہ سخن مارد و نہ تحریر ردیاجہ شوی
نکتہ سرج نکردیم تقریر کتاب

لاجرم از سر عجز حال شمع سسط مثال در اعمی نال برد سلطان خیال سی افرورد و
رستہ جان را بار کباب نوع آتار میسورد - بیت :-

پیس سلطان خیال ز آتس دل غرشی
سمع کافوری فرورم در س از سر استخوان

عایت مامول و نہایب مسئول از حصر واجب الوجود و معین الحیر علی مقتضی
الوجود آنسب کہ سعادت در باب ملازمت حصر گردون رعب ، کہ فیاض سلامت
دیا و کرامت عقی است ، پیس از بطاول دست احل و طی طوامیر اساطیر امل
میسر و محصل گرداند - نظم :-

زہر دیدن روی بو دیده میجوہم
و گرنہ دیدہ بیاید نہ هیچ کار مرا
اگر نہ در رہ وصل بو حرج گردد جان
چہ حاصل است اریں جان بیقرار مرا

1 The same in BUL and AH, but GY and HG give 2 The same
in BUL, but GY and HG omit 2 HG omits 2 بقیہ علیہ while AH gives علیہ مقصود .

حنگ هم سپهر بسودای داغ او
ار تقطهای اعم و مه پاک کرده ران

بادشاه هندر مآثر سکندر عساکر^۱، سپهسایه فانوس فصائل ناموس حصایل - بیت -

دات نو ار بررگی آن عالمست کادرا
آمد سپهر اعظم در قرب اسواطل

سد سلاطین کامل نسب، سد روان احاد کمال حسب، سپهر سپهر مکارم اخلاق،
سلطان سلاطین سرور استغای - بیت -

سپهسپهی که برای سار موکت اوست
هر از حواهر اعم سپهر را اطوار

مالک ملوک الدینی انعم علیهم، آنسه جال احاب احعل افنده من الناس بهوی
الهم، مطلع انوار اسرار ای خاقلک للناس اماما، فره العی سد اولیا و سلیل
سلطان خطاب عسی ان یحک ربک معانا - شعر -

نوالک علم السکب العیما
و بامک علم الصرب الحساما^۲
و قدرک عرف الشمس العالی
و بسرک عرف النر ایسانا

الذی ما تقوس الهلال فی العره الا لان نکون من محالب برانه^۳ و ما سر الصبح
طیلسان ییاصه الا لان نکون من عدبات رایانه، لا رالب^۴ انام سلطیه علی حبه
ابلی الرمان غرة و مسامر حیات^۵ مالک^۶ علی بیجان الملوک دره - همواره سرور
سلطنت فلک اعلا من به ارکان سب و بنا دام باد و درر عرفان عالی هیمت تر نواح
بخت عالی ربس فام، بالذین لانحافون لومة لایم - سده مجلس قدم، که کسوت
حیات و بهاس سطر بطرار اخلاص و احصا من آن خاندانست و حسب دهاس برار به
به ارزار دعا و سای آن دودمان - شعر -

مسی لکم فی مصر العلب و الحیا
سرایر حب یوم تلی السرار -

محالب رامة 3 AII gives الیاما 2. AII gives عکر 1 GY and HG give
4 BUL and AII give لارال 5 The same in BUL and AII but GY
and HC omit خد 6 The same in BUL but GY and HG give ما بکم
while AII gives مالک 7 The same in BUL and AII but GY and
HG give ماراد

غبار برداخته تاناسد که ورود خبر سعادت در بلاق سوحب اردیاد مواد عمر نایق
گردد ر فیض حضرت معال ار حام حال آن صاحب کمال مدام نقارا ساقی - سارین
گاه از صرب کرب در حصص حرمان و حبب اسب و کاه به نیروی ناروی کرم
آن وافر معتب از قعر چاه مساعدت در افح رحای قرنت - سحر :-

اموب ادا دکربک سم احیی
فلولا ما دکربک ما حییب¹

فاحیی نالمی و اموب سرقا
فکم احیی علیک و کم اموب

بمادین خاطر فابر اگرچه در نوادی حرمان هایم اسب اما قصر دل را بدعامه
کرامت آجباب فایم میدارد - سب -

سب تاریک و ره وادی ایمن در سمن
آس طور کیجا وعده² دیدار کیجاست¹

ریاد برین ارسیه دل مسهم صمهای لوعب و اوام در حام کلام به ریج
و در مصهار متال مجواهر فلم کمیت تمال گرد و بدیع و ملال به انگیحت - همواره
در عرر محامد حمیل و فراید فواید حریلنس³ - ساکل قراید فرایدن⁴ مرطه گرش حان⁵
و یتیمه یتیمه لسان داد -

(۱۳۳)

مباکتب الی بعض السلاطین⁶

تا مراتب سلاطین کاماب طاهر حمان مرای مقادیر استیلای اولیا و اقطاب
ربانست و صدف خود بحر بکران وجود صورت ملایک مسجود والامکان اسان و
روان باعرفان عالی سانس در فرید و گوهر وحید آن ایرد متعال حل سانه و عر درهانه ،
که فرارنده خیمه فلک اسب بعمود محور و طباب محره و نگارنده سطح ناطس بنقس
و نگارنریا و نثره داب ملک صفات آن سلطان دحب اقالیم حمان ، حورسید آسمان
عالم احسان ، جمشید ملک عایب اسان - بیب :-

1 AH reads ما حییت 2 The same in AH but GY, BUL and HG, give فواید 3 The same in BUL and AH, but GY and HG omit موعد
4. The same in GY and HG, but BUL and AH omit 5. AH omits 6. The same in GY and HG but BUL and AH give مباکتب
الی بعض سادات السلاطین -

ربادت برین مدام احلاس نال در حام معال مقال نه رنجب و عار ملال ارجوافر
اقلام ترگام در صحن بهار کلام نه انگشت - همواره از غصون العال و اموال و
سحره طیه مکارم حصال آن سلطنت سال بمار کمال استلال محسوس باد و آفتاب¹
خلافت و امالس رار تطاول کسوف و احلال محروس -

(۱۳۱)

نسخه مکتوب کتب الی المولی الفاضل العارف مولانا عبد الرحمن حامی

نالت سلسل حدب استحام در مداوی دل اهل غرام مانند طول حیات
سرین است و داغ حین حان و آه معدود حاسان ساهدان عدل محکمه نفس ،
و انصر ب حسام عسی و سان طعن سان سوو بر صفحه حبه حیات شان فقط
و حروف مسور دیوان نوم الدین ، از دست ساقی عمر نایب سرب شهاب حسن نلاق
آبجبات فلک سب ، ملک ملکت ، سهار هوای فصای رار ، ناظر جمال حصفت در
مرای بخار ، موضوع معصومات کل محمد ، نسوع زلال حل فواید ، بیار رخار
فراند فانی ، فاض رنص معارف و حقایق ، صدر سس محفل و الرمهم کلمه
المعوی ، فافله سالار کاروان کابوا احی بیا و اهلیا ، الی صار غصون السه
الافاضل مسحونه بارهار ساد و حرائق قلوب العرفاء مملوّه من حواهر رواهر ولانه ،
مسروب عللان ناده هجران و مرروو عللان ادویه حرمان ناد - بعد از ابلاغ
دعوات احلاس آیات ، که بهای - رای بیان آن سمع لکن حان ناسد و صور
نقاط و حروفش قطار دیوع و عظام صلوح بیان ، که سداب راناب
ادراکس مسوج از حوط سعاع سس است و نده دراکس ناظر جمال محدرات
حصرات حسن ، هوندا ناد که حزن بیان اسلای برد هجران پروا حدود بیان است
وسلب نادر آن مانع ظهور بحر حان و درسو دوی فاعب نفرو صوری
از امور ضروری ، احدم بر مسل اضطراب لوازم اضطراب را سعار خود کرده است و چشم
انظار در راه کرم کرد در خار ساحه و کاح صحاح را جهت ورو - در سارا غروص

1 *G1* and *HG* give آفتاب 2 The same in *AH* but *G1* *BUL* and *HG* give ساهدان الی سس العرفاء 3 *AH* gives سلسله 4 The same in *BUL* but *GY* and *HG* give نقاط while *AH* gives طایفه 5 The same in *GY* *BUL* and *AH* but *HG* gives مرانام 6 *AH* omits ناد 7 The same in *AH* but *G1* *BUL* and *HG* give حشرات 8 The same in *BUL* and *AH* but *G1* and *HG* give سرو 9 *AH* gives سرو

چون فراید سراط وصال در سلک اسداد ایام و لیل غیر مجتمع است و نقاب هجر و صوری از چهره محدوده بلائی صوری غیر مرتفع ، دارالملک حیات را تختگاه برجی وصال آن فریدون تمثال ساخته است و ساه دس حسان و سطره حسان را از عروض خیال غیر آن جال بالکلیه پرداخته - بپ -

گر وصال دوست نمود ناخالس هم خوشم
حانه درویش را سمعی نه از مهتاب نیست

این نامه احلاص سان از دار السداد محمد آباد در اواخر سپهر رمضان لازم المیضان باقلام مرگان و مداد سواد حسان محرر آمد می از آنکه از نظر مرحمت حضرت پروردگار و اثر هم آن سهریار لالی آمال¹ ، که در بحرامکان و صدف بال مکتوم بود ، در ساک حصول منظوم است ، الحمد لله الی افاض من محض لطفه علی عبده و زین هامه لسانه بدره التاج سکره و حمده - بعد از استعلائی لوای ولای آن خاندان بر دوس بان سمع ملارمان خورسید نظر برجس اثر میرساند که از استماع عود آنحضرت سمسسه السعاع ببحر السلطه بلده دولیم² و اتباع³ و رمان حضرت والد جهام مطاع از سر رضا و تسلیم عیجه دل بسیم این خبر سارت اثر مستح آمد و ساحن سینه از نکبت این مرده جان پرور منسرح - بپ -

دل رفته بود و جان سده منت حدایرا
کان دل به سه آمد و آن جان نه تن رسید

و چون علم رفعت آن دودمان از رایب اطلس فلک اعلی⁴ است و شمس و عدیه آن شمس صبحی و صبح بیضای اضوا ، و از زمان کیومرث الی الآن مسجوق آن مقارن عیوق سا ، لاجرم بر دست هم آن خلف سلاطین سلف و سلاله دودمان شرف واجب است که فراید محاسن خصایل خود را مناسب درر غرر شایل اجداد گردانند و استرهای خاطر عاطر حضرت والد را واسطه قلاده محامد دانند ، چه تحصیل سعادت خوشبودی پدر فهرس کتاب نصرت و ظفر است زیرا که سرافت رضای اب مستلزم رضای حضرت رب است ، و حصول دولت رضای حضرت واجب موجب فوز بجمیع مآرب و مطالب - بپ -

گدای حضرت او ناس و بادشاهی کن
مکن مخالف او و هرجیه خواهی کن

1 The same in BUL and AH, but GY and HG give 2. AH gives 3. AH gives 4. The same in GY and HG but BUL and AH give
۱. یلاه نویسم ۲. امان ۳. والایع ۴. اار فلک اطلس اعلی است .

نظر اولو الایصارند^۱ ، دست مجرده هر مراد، که درون سرا پرده فواد مسر است
و در کله صبر و حمله خاطر مصبر، بر سر تر نظر حسنی^۲ و مصبه بصیر اسی حامیل
بال و معاد حال آن سه راده حورسند اصحاب و افادت، واسطه قلاده سلاطین للذین
احسبوا الحسنى و رناده صعدن مصعب متعاعب، مهت بسم^۳ فصیل و پراعت،
سب فاصب رناب اعادی، مله قلوب حاضر و بادی - سر -

و رب العجالة^۴ کا برا عن کابر

موصولة الامداد بالامداد

الذی عجز لسان^۴ ہی دوع الانسان عن دخول مصاف او مصافه^۵ و برلزل اودام
الافکار فی مطف بیان الطافه الی یوم الساد باد - احلص^۶ حدام بانام، که ار
صغای رءسار صدق و احلاص ناسن پرا عن صابق بر بن حور^۷ حاک است
و نور سهر درو، پاکس رسک روسان عصر افلاک، امس دعوات احلاص آفات،
که درر غرر سنک حصوعس ار فطرات دسوع ملو^۸ پاسد و ار لجه عر حشوع
مسرح و است و بان نیار وار حمرع^۹ در درج قول مودوع و مدرج، بر
تحد لخطاب و بعداد خطرات پارگه، آن حمیده صغاب مرسل و مرفوع میدارد وار
حصرت و عاب، که واقدان درگا، کرمس کاب اند و صوف دعای بال سان
به لسان اسکادت و ابهال مسحاح، از سر بار هواهاست که ناکره حاک مستقر
است و حرکات افلاله پراسون آن مسمر، حکم واجب الاتباع جبهان مطاعش
بر تمام اکلاف و اعطاع سایر پاسد و کواکب سار در اطراف و افطار فلک دوار بر
ولق مراد و طبق میل فوادس دایر - و حور دنده عمل درال ار مساهده هویت
حورسند سوق معامی است و باصره و عم و حال ار سطوت نور دوت سلاشی،
لاحرم حرارت آنس آن پادصبا فطرات نیسان فلم سطی سود و حرقت جاسور
کبون بال پاسکک سحاب معال^{۱۰} مستی بگردد - بیت -

ازان به دبر معام عریر میدارد

که آتسی که نمرد همیشه در دل ماست

1 The same in BUL but GY and AI give اولو لاوارد and 2 The same in GY and BUL but AH and HG omit 3 The same in BUL and AI but GY and HG omit 4 AH gives معال لاورد 5 AH gives رناب 6 AH gives دوع 7 AH gives ملو 8 HG gives حور 9 The same in GY and HG but BUL and AH give مودوع 10 The same in BUL and AH but GY and HG omit معال 11 HG omits خدوع

دموعس بدست ادعیه لازمه الحسوع مستظم در سلک قبول - بعد هدا بر حاطر نوار
که مطلع کواکب اسرار است ، محی نماید که دست فواد ساهی حایل عروس مراد
وقتی میشود که هامة دلس بتاح حس صفا آراسته باشد و در نظر سکان آفاق
نطاق استحقاق سلطت بر میان حان بسته - و حصول این فضایل موقوف بصحب
اکابر و افاضل است - مامول و مسئول اران در بحر خلاف و دری فلک حکومت
و راف آست که در اکتساب فضایل و لوازم پادساهی ساعی و مجد باشد و در
اجتناب صحت ارادل باهتام تمام مجتهد - سر :-

من عاصر الاسراف عاش¹ مشرفا
و معاصر الابرار غیر مشرف
او ماتری الجلد الحثیر مقملا
بالنجر لما صار جار المصح²

و چون آنحضرت مجاسن سایل موصوف داسد و باکتساب فضایل معروف ، هرآینه
ارهار ثای حمیل از ساحسار ردا و وسیع و حلل طاهر خواهد بود و سحاب فیض
حصرت متعال بر ساحب بال³ آن فریدون تمثال متقاطر - یب :-

تو مستعد بطرسو کمال و قابل فیض
که منقطع نشود فیض هر گر ار فیاض

زیادت برین قدم قلم در بساط اسباط نه هاد و بیش ازین بعرض احلاص یب و
سط احتصاص طویب تصدیع نداد - سر :-

بقیب بماء الراسیات⁴ الحوالد
و دست حلایا للعلی و المحامد

(۱۳۰)

مهاکتب الی بعض اولاد السلاطین⁵

تا مخدرات ازهار هار از مسطره قصر جویین اسجار در تماشگاه جباب تجری من تحتها
الادهار در مقتصبی معزای فادطر الی آثار رحمه الله کیب یحی الارص بعد موتها مسطور

1. *AH* gives وعاش 2 The same in *BUL* and *HG*, but *GY* gives ما المر لمار حار
while *AH* gives مصحف 3 The same in *GY* and *HG*, but
BUL gives حال while *AH* omits it altogether 4. *AH* gives بناء آسیات
5. The same in *GY* and *HG*, *BUL* gives blank space; while *AH* gives
مهاکتب الی بعض سات الملوك

بود و بیان ابل راسخ و حذران رجا سامح که بتدل مامول معرون سنده باشد و
ساحت صحس ارفدوم معسد و ملحد مسون - ریادب برین شمع حسارت در انحص
عبارت نه افروخت و یس ارین حله مقال بر قامت احوال نه دوحث - همواره معجاب
الطافس بر رنای آل سکن اطراف معاطرهاد و سهام دلدور بلا برسه وافرکسه
اعدا سوار - پسد الاوائل والاواحر -

(۱۴۹)

ماکسب الی بعض اولاد السلاطین ادام الله طلاله -

نا عروس مهارشانه محلل سحبت رانده و طرار مذهب بارقه موسخ است و
رجسارگل طری و پفسه طبری از سم^۱ سحری مرسخ ، غرایس امان و نغایس
عظمت و حلال انس حال و فرین مال حضرت سلطان راده سربر سلاله سلاطین
خوسید افادب واسطه فلاده للدن احساسوا الحسی و ریاده فله فافله طلاب عوارف،
مسل غلغلان لال عواطف، صبح گنی فرور مملک و ساهمی، بهجه مبهجه^۲ سلطت
و سمساهمی، مظهر کرام سخانای اعداد، بهجه حوائس کسری براد، الدی پری
فی حبه نهاده سایل فابوس و حصایل اوکی، و یسم من رواج سعاده ان یعطر
بسم الرافه مسام الرمن، همواره باد و گروهی نی سکوه عدویس^۳ در کم عدم آواره -
مخلص کابل الاعتماد، که حیان حساس مرکب از صورت دکر و ماده سکر آن حاندان
است و کسوت نای آن دودمان را بسورن طبع بیر و رسه حان دوران^۴ بحی^۵، که
بارقه حسام صبح احلاص مسام انهرام لسکر ریا و سمعه باشد و ابوار صفا صعب
فوادش رشک روسان سارات سعه، از حیر مرکبات عناصر اربعه نکاح صبا فطان
افلاک سعه برساند - سادی بوادی الیاع مصعب بصعب اسداد واتساع است که
دل ملتان نمونت نراع و معوت اختراع و راد بلاغت و ادام اسجاع درطی و قطع بیان آن
در وحل امتناع گرفتار است، تقاب حجر و دوری از حیره محدره وصال صوری
مسلوب باد و ماء الحیوه رحتی خدمت آن خلاصه بشر از دست ساقی توفیق و حام
بصر مسروب - این محقق احلاص توام در اواخر ربصان المعظم از سواد هد
بدرگه آن ساهراده^۶ متمتع المثل والد سمت صدور ناف می از آنکه لسان روان
بر سابر مجاریج در یب المخلص حثان بدکر و سکر آن حاندان مسعول است و درر

۱ AH gives شم ۲ AH gives بهجه ۳ BUL and AH give عداس ۴
۵ AH gives بحی ۶ HG gives درگاه

سحاب ، خورشید اصابت محدومه زهرا صفت ، زهره وصف ، های دارا ولد تلقیس شوکت ، مهر صبح آسمان ملکیت ، آب رحمت مصحح دولت ، و رها به ¹ چادر سپهر ملک و ملت ، دره ² یکتای دریای وجود ، حوهر بیهمتای کان معدلب و خود ، لازالب عین المملکه ³ بتراب ناهیا مکحله و قلاده جودها بجواهر زواهر السکر مکله در ابرک زمان و ایمن آوان بمخلصان وافر العبودیه و الوداد ، که رفوم معهوم حسن اعتقادس حایل سایل عقل مستفاد است و حیر صموب فوادس در دارالحدید دهان موصوله الاساد بالاساد ، در سواد دیده و سویدای دل نازل شد و سلسال عبارت جریلش در مجاری حظ جمیل سبب سفای جان علیل و موجب انتقای عطش دل غلیل آمد و زنگ ملال از آئینه نال نالکلیه آواره و مسمی ساخت و سراره ناز حرارت از کانون سنه یاره ناره منطی - یب :

زهی زلال مقال تو رشک ماء معین

آ جمال نکر معانیست رشک حور العین

بعد از ادای تعظیم و تحجیل و قضای ماهو من هذا القیل به اندع دعوات ، که القاب خطوط صفایش طوبی جویبار جهان قبول و اجابت باشد و لامات و میات آن زلت و دهان عدرای منصبه وصول و اصابت ، محاداب داده آمد و دیده رجا بر منظره قصر مرحب و عطای واجب الوجود معروف است و عزیزم ، و فد امید بدرگاه و هات علی مقتضی الجود معطوف که طل مرحمت آن سریم عفت و سایه حیر و رید عیسی شیمس در معارف جمهور حلالی مسوط ناسد و عرصه گیلان به سطوه حسام و ظفره سهام بصرب سان دلشد سلیمان سانس مسحر و مصوط - یب :

من دعا میگویم و آمین خدایا ارکرم

در دعای من میں صایع مکن آمین او

بعد از عرض دعای مستجاب و ثنای مستطاب سمع نواب کامیاب طربی لهم و حسن مات میرساند که عرض از فرسادن عبدالله بدرگاه بی اشتباه آن بود که ساخت نهال حالش برلال مرحمت و افصال آن سلاطین اکسره تمثال بر و سید گردد دوار و فور تجرب و صحت اهل ⁴ دریت هوشیار و حردمند - و در یوق از السنه خاص و عام و به روایت کسان مقبول الکلام حین معلوم میشود که نه ناصیه افعالش بر قوم سعادت موسوم است و به در لوح دلس حروف طلب دولت مرسوم - و پارسال در باب صلاح کار و تدبیر ⁵ انفار او صورت گستاخی در آئینه گهار بمو دار کرده

1. The same in *AH*, but *GY* and *HG* omit فرما به *BUL* gives
2. *GY* and *HG* give در 8. The same in *AH*, but *GY*, *BUL* and *HG*
give الملكة 4 *GY* and *HG* omit اهل 5. The same in all the *MSS*, but *GY*
suggests in the margin تعديل .

بعضی از گنهای مطبوعات صادره در ضمن حدیثه مسمرد است و حمله بهاش بدعانه ولا و طناب نای آن خاندان قائم و معدود، چگونه ساند که صورت حصول ملمس و مامول اس قتر، که در حرم کرم آن حاکم نوام طایب است، در پس سرا پرده نام و حرمان موقوف گردد - بیت -

به سامان ممیزی نمیدانم چه من کردم
به دربان ممیزی ندانم مگر دردم

و مانند مل سائر بر السه بادی و حاکم دار است و سه حورسد هواجر بر معم و مسافر واضح و ظاهر که بدل حاس در حق حیا بر گل صفت آن خاندان مترجم است و طوطی ناطقه اس در سکرسان سیم قانع آن دودمان باوصاف سایه مکمل - بیت -

بعد مردن باد اگر بر اسحوام بگردد
همجوی ارسوی بوی و کسم^۱ آوارغا

و اگرچه از حرارت^۲ سال گذشته مر بعد است اما بر نوافر مکارم اخلاق آن سلطان مریر استحقاق بسیار معتمد است زیرا که نالد اصل و نسب و طارف^۳ فصل و حسب آن اروپا معاصر آثار را صفاغ منون دفاتر و لواخ احبار موانر ساهدان بی عیب و اسابیدنی^۴ ریب آمد و دلک فصل الله توبه من یسء - و هورامند و اتق است که رحای ابره مخلص حای صادی آمد و راد ملمس بسیم منول حاقق، و ترلرل احوال عبدالله مدری فرار و سکون ناپذ و سسء افعالس ار سهام احلال مصون ماند - ریادت برین باغیان بال حال سراسر اکمة العمون مقال بر حویار مقصی حال نکست و بادهای کلام را در مضار بسط آلام دل مستهام مسلج اللحم^۵ نداشت - همواره نوس دهر سرگرم در اسداد مضار انام رام باد و ادار^۶ افلاک پیرامون کره حاک بر طی اراده خدام بانام، محمد علیه السلام -

(۱۲۸)

مهاکت فی جواب بعض ساء السلاطین^۷

عذرای کتاب^۸ فصاحت صباحت بلاغ ملاح، که حضرت شاهزاده سحاب

1 The same in AH but GY BUL and HG give 2 The same in BUL and AH but G1 and HG give 3 G1 and HG give 4 GY and HG give 5 The same in GY and BUL but AH gives 6 AH gives 7 AH gives 8 BUL and AH give

و سجره جنادس ار کوس (؟) ثار احسان آن دادان سرگران ، رغایب خدمات
مستعرب ، که ماحصل فحوای معنی آن ار کتاب کمال حسن ونا مستحب باشد، و
عرایب مدحیات مستعرب¹ ، که رلال عبار اداس در مذاق صدر نسیمان محول
صدی و صفا مستعرب بود ، ار سر سرل صمیر در بال هدهد هوای تقریر بدرگاه آن
سلیمان سریر ابلاغ و ارسال سیماید و هر چند که نسائم² انماس از مسهب جنان در حدیقه
دهان وراں اسب و رلال رحبات³ ار سرچشمه اساول اسان در محاری آن روان
و اسعه آفتاب ناطقه و لمعه ماهتاب قوب ذایقه یران تادان اما نه هیچ نوع از
ساحسار ریان عیجه بیان ، که در مسام روان سبب لربال انتقام هجران و موجب
انتقای آلام حرمان داسد ، صورت ابتسام نمی پذیرد . بیت :-

مرغ عسقت کان ز دست طفل عقل آمد بیرون

کی فتد در حبس و قید دکر چید و فکر چون

لاحرم گنن روان گاه از عروس حراں کردت در مبادی بوادی ذبول⁴ و خینت است
و گاه بسم رحای التقا معطر دماغ حیات و بقا - حال صورت و حال ، که خلاصه
مفهوم مقال و بهایب مامول دال اسب ، در حام جهان ممای ذیده مرئی ناد و طوامیر
استداد وراوی نکت کاتب قصا مطوی - بیت :-

هرار وای رحسرب بر آرد آحر کار

کسی که غیر وصال بود دلش وایه اسب

در زمان طلوع کواکب فیض حصرب مسان ار اوی سعادت مسان رصمان سمه⁵
ار حال عیجه دل بر الم بمسام عندلیب خوش بوای قلم رسید - در مقتضای آن
فی الجملة⁶ دستای چید در دستان دیان می سراید و سعله آس حان در رحساره
گل مقال بیتابد - صورت حسارب ، که در آئینه عبار مسطور اسب ، بلطف عام
و کرم تام معدور دارد - بیت :-

زان دست اعتصام بجل گه زدم

کز عفو مهره نرد هیچ بیگناه

در خاطر حورسید مآثر هویدا و طاهر است که در وقتیکه ریاس این فقیر مری
بود در صمیر ایام و سگریه در عیجه طون و اوهام والد و حد آن معدن لطف و محمد
تمره آبراهه عین الیقینی دیده در جویبار حمن حمان نسوعی تردیب و احسان میفرمودند
که اکابر آن رمان انگشت تحیر ددندان تمسیر محروح میداستند و درس حن که

1. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* omit معنی ماحصل فحوای معنی
نایس *AH* gives. 2. آن ار کتاب کمال حسن و نامتد باشد و عرایب مدحیات مستعرب
3. *HG* gives 4. *AH* gives 5. *AH* gives 6. The same
in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give فی النکته .

بود، باشد، حق و یمن است که دست دولس بعروۃ الوبی - وفق مسحکم
خواهد بود و لای عاب ربانی در سلک آنال و آمای او مستطم - نظم -

هر آنکه جانب اهل خدا^۲ نگه دارد
خداس در همه حال اربلا نگم ندارد
دلا معاس حان کن که گر بلعرد پای
فرسه اب به دو دست دعا نگم ندارد

اسد حساست که داب لطیف آفتاب مسحجم محامد صفات اماحد باشد و برحاطر
سرنس موحاب فص الهی وارد، ولا یخص بینه الفصنة من الالف الا واحد -
زیاد برین مصباح کلام در رواج مداد سه قام و اعص ایصاح معانی و بیان مرام
به افروخت و غیرمودای صمردر محمر تحریر یاس مصمون تقریر^۳ نسوت - همیشه
صور تقدیر در آنسه ندیر من مسطور باد و مسور رنس - ردیوان اسامه نعر من
دشاه بلم قدرب مسطور، بحق السمع يوم السور^۴ -

(۱۳۷)

بماکب الی بعض السلاطین حلد الله ملکه -

با صوفیان صای اشعار در وقت فص بخش هارار یعنی مرقص اطیار سماع کنند و
سرو سرفزار در دیبرسان بار عروف اول، که الف است، مهر و سرگردان، و
دوخته حار به دعای امداد دود بسم اشعار دسها کشاده است^۵ و گل همه بی
گوش با سماع و اصعاجی کلام بلبل نهاده، گروه باسکوه ملایک و جمهور سکان
مالک مرید عمر و علو قدر آن سهریار ملک طبع فلک رعب، جهاندار حمسید
وصع حورسید سمعت، نقطه دایره لوام حکومت، صدر مصاف و معارک روز
حصومت، مطع کواکب مناقب و سراپ الفاب، سایه سس حرماکم شم و
حلال اسباب، راء الدی ما وقعت انظار الحواطری افلال المآثر الا علی کوکب
وصعه المحمود، ولا نوحته الانامل و الاقلام فی محاربه الحروف الانحوکعة
سانه فی الركوع والسجود، باخلاص حان خواهان باد - بنده بدیع الاخلاص رفیع
الاحصا^۶، که اردود آه شوق دل پاکش فانوس معش مصور افلاک گرد است

1 AH gives ۲ The same in BUL and AH but GY and HG give
تدیر 3 The same in GY and HG but BUL omits the invocation altogether,
حق شفیع 4 The same in GY and HG but BUL and AH
سازگرا همان ناهند 5 GY and HG omit the expression باخلاص
رفیع الاختصاص

مضمار استمهال مساورث ، سر جسمه زلال¹ جویبار بدیر ، ناظر چال صواب در آئینه
 صمیر ، مطلع کوکب رای صایب ، منع عون صنوف ساقب ، لا زالت عیون جده
 مصونه عن عروض النوم و السه و ممارنائد ظاهره من روس عصون الالسنه ،
 هیج عجیب و غریب نمود - و نه² اسری تخیات و الطی مدحاح ، که صوب³
 زلال صفای آن رسک حورشید نانا ناسد و حصرب ساحب ریاض ولای آن محسود
 سزه زار و ازهار آسمان ، سراجبه کرده آمد - سورب شوو فواد نه آن اشتعال و
 استداد دارد که سیه کمم بیرگام واسطی دراد در سیدان بیان آن حولان بواند نمود
 و فصای عالم عین و عرام نه آن وسعت و فسح دارد که طایران و عم و خیال ،
 که ار سدب التماع بصفت اولی احضه مثنی و لای و راع بصفت اند ، قوت
 طایران هوای آن داسته ناسد - ایام امتداد عمر ناتی بروج کوکب⁴ سعد بلاقی
 باد - این صحیفه حاویه الوداد داکره المیجه والاتحاد در اوایل سهر عالیقدر
 رمضان از دار الامان محمد آباد در آنصوب با صواب روان آمد سی از آنکه سقیه
 سینه نفون سکر حصرب متعال مشحون است و قدم ارکان و زنان در مسالک و طایب
 سکر و ثنا ار حار معرض و تقصیر ادا مصون - الحمد لله الدی و فی عنده علی سکره
 و رین هامة الحمان واللسان بعامه بدر بره - بعد ار بحصیر چمن کلام سحاب اطهار
 محبت نام بر خاطر عاطر روشنی و ناهر باد که ممار اخبار این محبت و تمام آنا و احداد
 نه سب سلاطین سلب آن بلاد ار عصون لسان اهل آن بلدان⁵ بدست سوال
 میتوان چید و کوکب مراب را اراقی دهان اکابر آن حاب میتوان دید - و
 اگر عبدالله ار جاده صواب مسحر ناسد و عمان بوحسین محاب خطا معطف ،
 مقتضای عقل و مسعای فضل موجب است که آنجباب از صمیم خاطر و بوجه باطن
 و طاهر در اصلاح حال او اهتمام نمایند و رنگ ردایل صفات ازائسه⁶ - اس
 بردایند و اعلای رایب درایب او را بدست دریب و کفایب خود معمم دانند که
 نه طلال اقبال دنیا را قوام است و نه حال و حسن جهان را قرار و دوام - مصراع :-
 سایه گرد است⁷ تا که یک رمان گردید و رف

اما چون زمان دولت را آئینه صور رعای اهل ملک و ملت سازند و بر وفق معرای
 ان الله یا مرمکم ان بودوا الامانات الی اهلها مهال احتیاد در رمیی ساسد که
 همیشه مست اسجار دیر و مرتب فایق و مسا ارهار گلس فراع و مسرب حلاقی

1. HG omits دلال 2 AH omits 3 The same in GY and
 BUL, but AH omits معوت , while HG gives معون 4 HG gives
 بروج کوکب but GY gives بروج کوکب 4 GY and HG give بلاد آن 5 The same in BUL,
 but GY, AH and HG give دانش 6. The same in all the MSS.
 7 HG omits حواهد

معموت و صغ^۱ ربانی از افق العاط عیان و بسلیب و سدس و صغ نوعی مظهر^۲
 انوار ما هو المصود بیان، رلال مدح و بنا و کواکب^۳ حمد و دعای آن مطلع حورسند
 معدلت، مسع ماء الحوه ملک و ملت، مهر مسهر هجا، فیاض ریاض رجا، بار
 رجار^۴ نحر و عطا، صغر مصب زور و عا، آسبه حال کمال من لدنک سلطانا بصرا،
 بدر مسهر کرامت و کان فصل الله علیک کسرا، الدی ازال ظلام الظلم نالهاج من
 الحسام و منکی^۵ قلوب الانام بهر الرماح و فر السهام، حی طلت بتیدا مدحه
 اذان الوری، واسلام صت عدله انحاء کرة الوری، در اسمرار شهور و اعوام
 ارمابع و مبارک قلوب محاری السه خاص و عام جاری باد - بعد^۶ از ابلاغ
 سراپد دعوات احاب مطاهر، که حصول صورت صفای مآثر من سریل نعرفه باطن
 و طاهر ناسد و دیده فواد از ملاحظه حال اعقاد زاهر من رسک حورسید اوقات
 هواجر، بر خاطر عاطر، که واهب جمعیات سراپر و ناظر محدرات سراپرده همراه است،
 واضح و لایح باد که اگرچه فراید ملاقات صوری در حیطه سعاع بصری مستطوم
 نگسبه است و براد فواد از رهس نلاقی، که احل مراد است، از مهره دیده و
 طاوس حدقه بر نجه انحاء به دند - اما از انوار اخبار مناسبت حسان آن خلاصه
 ارویه لطف و احسان انسان عی روان سورا است و از نوار رسم مکرم سبایل و
 تکاثر رسم معاصر حصایلش دماغ دل معطر - شعر -

بالعلب یدرک ما لا یدرک النظر

والعلب اودع فیه السمع والسر

ترو و برصد آنست که همواره مای ایتلاف و الیام را به سازه سیاره نامه نام
 رسک ریت فلک مسا فام گردانند - عمسه سلک زبان نلالی سلالی محامدی پایانس
 مستطوم باد و صحایب اعمال انام بدعای دولت ابد فرحامس محموم -

(۱۲۶)

نسخه مکتوب کتب الی بعض النوراه

عذر ای بکر، که معموت ماسطه فکر بر سطح مسطه ذکر احلاس فرموده بودید،
 و در ارمار العاط، که در ریاض الحاط از ساحسار حامه فصاحت بار بار و اسر
 نموده، از آنجانب وافر فصایل کامل حصایل لایس خلعت اسحقان و زارب، فارس

مکتوب AH gives 3 متن GH and HG give 1 AH omits 2 وضع
 4 AH gives 5 متن The same in BUL and AH but GY and HG give
 6 GY and HG omit 8 متن

منصبه اجل و دایه تربیتش مفطم اولاد طماع، قبل از تکمیل مدب رصاع و سهاندارا صطناعس
مغرق اصیاف^۱ نیست از تمتع مایده احماع، در یسوقت نرجیب حاسه حیات و عامه
هامه وجود و ثبات حساب سارانه کار العظام، خلاصه نتیجه مقدماتی^۲ الیایان والایام
خواجه فخرالدین احمد المخاطب به صفی الملک افاض الله علیه من سآیب الرحمة
والعفران و جعل مرقدہ مورد الروح والریحان، دست تطاول انداخته حساب مفعور
مرحوم را از فرقد حساب در مرقد مات روان ساخته است - از وقوع این^۳ فجیعہ و
حادثه وحسہ عظام صلوع مسرب متکبر گشت، و سلاب دموع غم اریون متقاطر،
و معاقد صبر حمیل مسفوض، و قراعد قرار و سکون محفوض، و معاصل صدور بالکلیه
متغرق آمد و انسان عین در لجه سیر دموع مسعور و دود آه ملاحی فرو سہک شد
و لباس تسلی و اضطراب بر قامت دل جاک - نیست :-

بی خار نیست گاہی گیتی نه هیچ وجه
گل گردست عصه گریان درد چه سود

و چون تیر^۴ تقدیر ارقسی ابلالک بر اهداف صدور سکن حاک واصل است و بر و
دوش عقل و هوس از درع رد و دفع آن عاطل، لآحرم جر سر سلیم و رضا بردرگاه
قدر و قصا مہادن و غیر زمام احیاء بدست اراد فاعل مختار دادن هیچ تدبیر
نیست و جر زنگ سلال از آئینه نال بمصقل استقرار و استقلال زدودن و گوی
اثواب^۵ بھوگان عدم اضطراب ربودن هیچ چارہ متصبر نہ - سر :-

قصاء حری و کتاب سنی
فہل یفہم حرج او قلق
قصی اللہ ماساء فی حکمہ
فہم اضطرابک والامر حق

ایزد متعال آن حساب حمیدہ خصال را صبر حمیل و اجر حریل و عمر طویل کرامت
کساد، نالی و آلہ الابداد -

(۱۴۵)

۱. ما کتب الی بعض الملوک حلد الله ملکہ^۶

با سلسال کلام از جسمه سار حمان در حویار ربان روانست و کواکب معانی

۱. AH omits اصیاف 2. AH gives مد متین 3. GY and HG give اریون
4. GY and HG omit تیر 5. The same in GY, but BUL, AH and HG
give ثواب ثواب and ثواب ثواب respectively 6. The same in AH, but GY and
HG give . while BUL gives . ما کتب الی بعض الاحوان جمہم اللہ من نواب الزمان
ما کتب الی بعض الامرا

بیت — باد پایاں سخن را فلم ران پی کرد
نا اریشان به بساطس برسد گرد ملال

همواره آن درگاه سلطنت پناه معاد عناد و ملاد قصاد مراد باد و مطهر آثار سواء
العاکف فیه والباد¹ —

(۱۴۴)

ماکتب فی تعریة ابن عمه صبی المک الی بعض اقاربه²

ماکواکب مجال شمال در دواثر افلال دوالب اشکال گاه شارق و گاه غارب اند
و جان ، که یوسف مصرحیات است ، ار ریحای محاله ریحای بی سات گاه معلوب
و گاه غالب ، داس کسوف بها و حب حامی رفعت و ارتقای آن حلف دودمان
سرف ، محی مآثر اکابر سلف ، وارث مکارم صفات آبا ، ثمره سحره اصلها نابت و فرعها
فی السماء ، سالک مسالک محمدت و سداد ، فره العن حلالیل سیاهیل احداد ، سحر —

ورب السیاده کابرا عن کار³

موصوله الاساد بالاساد

الحامع بین سرف النفس و کمال الوالد⁴ ، الطالع من جهة حصله نور طریق⁵
الحد و الناد ، لارال یب العمدس⁶ باله محروسا عن قدوم⁷ طلعة الملل و حلق
حلاله محموطا من ناس نار الاحلال از عروض غار غموم مصون و ار
حدوب اوساح غموم مامون باد — بعد از ساهنه انوار فرار و سات در رحسار سعار
و دبار آن ملکی ملکات اعلام مرود که روانه وارون و دهر نوقلمون ، که مسجون
بطوارق غمر است و بجای آن مسوب بصروب کدر⁸ ، و عروس املس خالس

1 The same in BUL but GY and HG give مطهر آثار و الناد و الناد 2 The same in GY and HG but BUL
while AH gives العاکف فیه والباد 3 The same in GY and HG but BUL
gives نسخة مکتوب کتب الی ابن عبد الملک تدمه while AH gives ماکتب الی صبی المک
I think, however that the letter is probably addressed to Mahmūd
Gāwān's nephew (ابن الخیه) Amīdu l-Mulk with a view to offering
condolence on the demise of Mahmūd Gāwān's cousin (ابن عمه) Şa'ī ul-Mulk
mentioned in the body of the letter 4 The same in BUL but GY and
HG give ورب السیاده کابرا عن کار while AH gives ورب السیاده کابرا عن کار
5 AH gives الولد 6 The same in BUL and AH but GY and HG give
7 The same in AH but GY BUL and
HG give یب مامون 8 GY and HG give قدومه AH gives کدر

یارب پناه خلق جهانس بو کرده

اندر پناه خویش بدار این پناه را

بسید الوری و من اتبعه من قطان اقالیم التری - سر :-

فالناس کلهم لسان واحد

یتلو الشاء علیک ، و الدنيا فم

گمترین بدگان محصل الحان ، که سمع لسان در قابوس دهان سور مورثا و
و دعای آن سلیمان سان اسب و اسان عیس غار خیال غیر آن فریدون نسان را
از حدیقه حقه به قطراب سرسک و جاروب اهداب یاک کمان ، بیت :-

حلقی چون رور حرا نامه اعمال آرند

رقم مهر تو بر صفحه جان مارا بس ،

از ابتدای طلوع فلق تا انتهای غروب سفق حبه حان از سر خضوع بر خاک
نیاز موضوع میدارد و دسب دعا به نیروی ناروی حسوع سوی آسمان استجابت و
قول مرفوع که سایه های حیر میمون فال هایون نالس بر معاری قطان اقالیم سعه
مثل دوایر افلاک تسعه مبسوط باسد و مهالک و مسالک کره خاک بشکل مدارات
نجوم افلاک مبسوط و کواکب طغر و نصرب از آسمان صنف و سیرت آنحضرت محسوس
بادی و حاضر باسد و ذکر عظمت و وصول و سکر مرحمت و معدلب آن نبی بصف
علی خصلت ایس زبان و جلیس حان مقیم و مسافر - بیت :-

از فرار عرش آمین میکند روح الامین

چون دعای پادشاه ملک و ملت میکنم

ملتسم و مرحو و مسئول و مدعو اران آسمان عالم سهریاری و خورسید برح سلطنت
و کامگاری آنسب که هامة حیات بده احلاص سب را به عامه کرامت التفات مفتخر
فرماید و گردن خاطر این بده قاصر را بتسریف اوامر انوار مطاهر¹ سرفرار و
متحتر - شعر :-

سلیمان ذو ملک تفقد هدهدا

و اصغر ما فی الطایرات الهداهد

زیادب برین احرای سقیمه عارب در بحر حرأب و حسارت بدعامه حامه و شرع
نامه حد حود بدید ، ببارین گرد اطالت مقال در دیل عرص حال سناندن صلاح دید² -

1. The same in *GY* and *HG*, but *BUL* and *AH* give او امر مطاع

2. *BUL* gives صلاح دید and omits شاید .

ساره سب هجران نمی فساند نور

نام فسر بر آی و حراع مه برکن^۱

ریادت برین لهنپ بیان الساع بقصب نراع و دم^۲ دل ملناع نه افروحت و غیر
سودای^۳ نال پانس شرح حال در بحر معال نه سوحت - صورت حسن حیات در
آسه ملاقات آن ملکی ملکات محسوس باد و ادنال کهال آن فصائل سعار از غبار
اطهار اعداد محروس -

(۱۳۳)

مهاکب الی السلطان ابو سعید انار الله برهانه^۴

بر وفق معرای کلام^۵ ادکروا نعمی الی انعم علیکم و بر طبق اقتضای تعلیم
و تعلیم لیس سکریم لاریدنکم برکافه اسم سرافت نوام سر، که اسرف باح
مقدمین قصا و قدر اند، ی ریب^۶ و می مایند ادای فرص عن واجب و لارم است
که فراند در سکر و محامد در رسته حال مسطوم دارند و درج دهان را به عبر قاع
اسه و مدایج مرسوم گردانند که درین هواحر انام می و رمان عن طل عاطف
عام و مرحمت نام بادسناه حمشد سریر، حورسند صبر، حاقان سمور اصل حام
بدل، سلطان سکندر فصل کسری عدل، مالک مهاکب لوازم ساهی، سالک
مسالک سرابط وارکان مسه ساهی، رایب مصاف اوصاف خلافت، آد سحود مصحف
سلطنت و راف، حسرو مهر طرار سهر لباس، موفق باسپال^۷ خطاب جعلال
خلیفة^۸ فی الارض فاحکم بین الناس - یاس برحی العلیک بان نکون ترباه فی
مجلس اسه رباطا^۹ و سطحه المحدث المسوط له ساطا، و سیمی السحاب بان
یصبرله ادهم^{۱۰} و الصواعق جاحم و السهب ساطا، لارالب الاقلام^{۱۱} فی ریاض
الاوراق ساعدة لسکر بره و دعاء بغداد امره و سوف الانعام^{۱۲} فی محاریب افده اهل
الحصان راکعة لحصول بصره، بر معارف مکلان افالم کره گل بر مقتضای فحوای الم بر
الی ربک کیف مدالطل محدود داسه اسد ریب -

1 HG omits this bayt.

2 GY and HG omit دم

3 The same in BUL and AH but GY and HG give 4 The same in GY and HG but BUL and AH give

5 The same in GY and HG but BUL and AH give 6 AH omits 7 while BUL gives 8 AH gives

9 The same in GY and HG but BUL gives 10 GY and AH gives 11 The same in BUL and AH but GY gives

while HG gives

آئینه نال عارض نگرداند ، چه مقتضی طبع سلیم و خاطر مستقیم در حین امر عظیم
 اختیار رضا و تسلیم اسب و بقویصر کار به ارادب موجد قدیم - نظم :-

نصیحتی کسب یاد گیر و در عمل آر
 که این حدیب زیر طریقم یاد است
 بده رضا نقصا ورحین گره بکسای
 که برمن وبو در اختیار نه کساد اسب

و محقق و یقین اسب که نفس دوام و باب از لوح بقا و حیات محواسب و چشم وفا
 از عجزه مکاره دنیا عین سهو - بیت :-

سیان حسن وفا نیست در تسم گل
 سال بلبل بیدل به حای فریاد اسب

میباید که درین موسم حرام حرم بر توس عرم بسته توحه این طرف را محض ثواب
 و حرم داند نا عمار طلام کرت بدست مهر درب و رومال صبح صبح از چهره
 خاطر رایل گردد - بوفیق الهی رفیق طریق¹ ناد - بمحمد و آله الامجاد -

(۱۲۲)

ماکتب الی بعض اصدقائه² ، لارالت الارواح من شعاع محته کمشکوة فیها
 مصباح و التماع فجر الوصل من دیجور الهجر کالصباح بعد الرواح -

چون تشریح صوب استیای و توضیح سورب الم فراق موسوم سمت تکلیف
 مالایطای بود ، شروع در آن ممنوع نمود - اما گوش رجا به قرطه وثوق محلی اسب
 و مرآب دل بمصقل محاسن سایل آن معدن فضایل محلی که درین موسم ساحب دل
 ملتان را بطهور نور اجتماع منور گرداند و درر سرور بیان شرف حضور در خیطه
 شعاع نصر منظم فرماید³ تا ناستد که مسام عمر باقی از فایحه نسیم تلاقی معطر
 گردد و حدقه دیده خاطر ، که از عمار کترب بفرقه طاهر مکدر اسب ، بطور صحبت
 آن وافر مقبب منور آید - نظم :-

ز در در آی و نشستان ما مورکن
 هوای مجلس روحایان معطرکن

1 The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* omit طریق 2 The same
 in *GY* and *HG*, but *BUL* gives الی حص اناره while *AH* gives الی
 نسخه راقه کتب الی 3 The same in *AH*, but *GY* and *HG* give مطر . while *BUL* omits
 the clause مطر و درر سرور بیان شرف حضور در خیطه شعاع نصر

طال بانه و زاد ارتقانه ، که عامه اسحقاق ارسال برهانه سایل و حسابیل موضوع
داست و رایت احلاص^۲ ولای آن سراسعلا بر^۳ کواهل بال^۴ مرفوع^۵ سب ارتفع
حجب^۶ یگانگی و موجب اردناد مواد یگانگی آمد مامول و مترتب آست که همواره
مشام دل سوق و^۷ الهاب را به نکمت خطاب مستطاب و قدود العاب کتاب^۸ مشکس
تقاب مصب بصعت طوی لثم و حس ماب گرداند و شمع نال را به احبار سلامی
دات حمید حلال و به اسعار اسعامت حال آن نور دنده اسحقاق و اسهال مرین به
دور غرر حصول آمال فرماید - سر -

فان تلحق النعمی بمعنی فانه
بریں اللالی فی النظام اردواحها

ربادت بریں بعد احلاص حان را در بوند مان بدم سوو و آنس هجران نه گداخت
و قلم رحس قام مسدود الحرام را در میدان اطاب کلام مسلح اللحام نه ساخت -
همسه بدم سموهت و اسحقاق علورتت بر معارق حساد ماسی باد و اراثوار
حورسید صبر سرس آثار کواکت ندایر اهل عباد سلامی -

(۱۲۱)

ماکتب الی ولده الاعر فی تعربة امه السعده^۱ ، لا رالب حدیفة طسعه^۲ محصرة
من الله بسحاب المواه و غاهب العموم رایلة بسمس دهه السائب -

بر صبر سر فرزند ی محی نماید که حون ار زور ارل ربام ععد و حل و عان حیات
و احل بلحت ارادت پادشاه بارگه لم برل است و مانی ندایر بر ار صرصر مهت تقدیر
محل ، نه ار حرع سودی و نه ار فرع هودی - بنائریں بر دمت همت آن فرزند
حردمد ، که عامه عقل و کرامت برهانه داب موضوع دارد و رایت درات بر
دوس هوش مرفوع ، واجب است که بسب وفات والده عصمت سمت ، عفت
سمت ، افاض الله علیها من سائب المعرفه والرحمة ، رنگ اندوه و ملال بر صفحه

1 The same in GY HG and BUL but AH gives حال الدین 2 The same in GY HG and BUL but AH gives ولای 3 The same in GY HG and BUL but AH gives سراسعلا کواهل مال 4 GY gives حجب 5 AH omits سوو 6 GY and HG omit کتاب 7 The same in GY and HG but BUL gives بریں اللالی فی النظام while AH gives بریں اللالی و انتقام 8 The same in GY and HG, but BUL and AH give حلیه

کرم وهاب به نیروی دست دعای مستجاب بدقوی است و کمد استداد رمان بقا بر
شرف قصر رحای التقا مؤثوی که در فرید وصال حسنی، که واسطه قلاده کردن
حان قدسی است، از بحرین رور و سب بدست عواصی حشوع و طلب مستخرج گشته
و در خیط شعاع بحر منتظم آمده در درج دیده مدرج گردد - بیت :-

مراد ما را ر تماشای ناع عالم چیست ؟
بلست مردم چشم از رخ تو کل چیدن

خاطر محرور ناتوان در اواخر فیض منظر رمتان قلم مصیح لسان دو زبان را مترجم
ما ی الصمیر حنان صاحب سبی از آنکه اگر چه بواسطه دوری مساوت ملاقات صوری
آن معدن سراوت میسر نه شده است لیکن از سایم مکارم آن ملک سات ملک صنات
مسام حان مانند روضه جهان معطر است و از انوار استعاج بحاس میرتنش ناصره
بصیرتنش و ناطره سریر سور - بیت :-

شود فرق صوری سب منع وصال
رانکه در عالم معی دو جهان حایل نیست

شعر :- ما زال سمعی یغی س طیب ذکرک ما
یرری علی الروض ع العارض^۱ الی تن
حتی حلال^۲ حمی قلبی ولا عجب
فرب ساع الی قلب س الادن

فصای تاریک جنان و لیالی مظلمه دجران بالتاع خیال آن جال و شعاع مهر آن
مکارم خصال مساکی وق صحنی و مائل بهار ادا تحلی رؤس است - بیت -

گر وصال یار نمود نا خیالش هم خوسم
حانه درویش را سمعی نه از مهتاب نیست

صحیفه سریفه، که یتیمه تمیمه حریراعب و خلاصه درر تیار کمال صاعت بود، قرطه
گوس روان و زیور گردن گوس جهان آمد و کواکب نواقب الطاف، که در ناره
متعلقان این محب صادی الایتلاف از مطلع رافت و انصاف طالع فرموده بودند، و
ازهار اسفای^۳، که در ریاض استحقاق به سیم کرم علی الاطلاق لامع نموده، شجره طیبه
فواد بصای محب و وداد مهتز آمد و حین حسن اعتقاد سحاب اکرام آن ملک بهاد
سرسرگسب - و وصول زین الاقران و فحرا لامائل فی الرمان حواجه حلال^۱ الدین محمود،

1 AH gives ع العارض 2. AH gives حتی حلت 3 The same in BUL
and AH, but GY and HG give اشواق

سحرة مكتوب كسب الى بعض اعظم الوزراء

تا شهر نفس فلسی بهال فوت عافله و محالب ادراكاب حسی دراك مرغان هوای
فکری و حدسی است ، و صناد طاووسان ریاض عوارض عالم انسی ساهن حاطر
قصا ناظر جهانب آسمی صغات ملکی ملکات ، رافع نقاب محدره تقدیر هوب بهان باصره
صبر ، شعر -

یال بالظن ماکل القی به
والساهدان علیه العی والاثر ،

مطلع کواکب فلک مساف ، مجمع اسپهال احرای فلم وامضای سیف فاصب ، الدی
صار ذکره مسداه کل کلام السر ، و فصایل دانه الکرمه له الحر^۲ ، و شمول
فصوص سبائله و ععله عاماً کالمطر حی العنص^۳ غلی اصداق البحر و اکاف البر ،
بتوادم بال تقدیر و نحوای معدمات ندهر صاند طیور مراد صیر باد - مح صای
الوداد وای الاعتداد ، که ملایح رواش سغیه حان را در بحر حیات به سراع رهای
ملاقات آن فصایل آناپ جاری میگردداند و ساقی عمر باقی صبهای ولای آن حورسید
لما در بحاری رندگی و بها ساری میدارد ؛ سرایب دعوات احابت آناپ ، که تصدیق
احلاص ار تصور ماهیت آن انعکاس باید و قد هوب احصايش ار دسب ادراك
حکای فیلسوف سکه اطلاع^۴ و ووف به پذیرد ، ار سر سرل دل ، که تحکام مملکت
آب و گل است ، معرون به ابلاغ و ارسال میدارد - و هرچه شرح کفیت سووت
فراق و بسط هوب سدت اسای است بی سایه تکلف و نفاق موسوم بسم
تکلیف^۵ مالا یطاق میباشد ، چه نسج کلام بر حسب امانی باند و محیط کسوت
داویت بر فردود سابقه معانی - و هر حد که غواص حاطر معلول از بحرین معلول و
عنقول در غرر معانی مسخر میسارد و در سلک عبار و اسعار مدیح میگرداند ،
مهور عروس بیان اسباق را نه لایق است - و هر حد حرام اهام بر سوابق انامل و
رقدام مسدود است^۶ و بلوغ سهوار کلام به نهایت سندان بیان مقصود ، لکن
امراکب بهان و قلم را وصول بهر حد کف و کم آن عجز لاحق است ، اما

1. AH omits 2 AH gives 3 The same in GY and HG but BUL gives 4 The same in BUL and AH but GY and HG give 5 HG gives 6 The binder has placed folio No. 187 (wrongly marked 188) after folio No. 188 (wrongly marked 187 in HG)

بردند بچوگان کما یث دل و دستس
گوی شرف از عرصه مبدان وزارت
بسترد به دستارچه لطف صمیرش
گرد حدنان از رخ رخسان صدارت
شعر :- طلعت طلوع العجر والذهر عیهم

فخایب بل جلیب ملک العیاهها

و از صفاح شایل آن آصف فصایل مقروص و از آیات مصحف خلال آن علیم
المثال متلو که اضداد سرکس بی سداد ماسد شمع متصف بصفت بی جیدها حل
من مسد و محترق سار ذاب لهب حسدند - نظم :-

حصم تو گر چو شمع رند دم ^۱ سرکشی
فراس قهر دهر بر آرد ازودمار
شاید اگر زناس سرند هم چو شمع
نا بو هر آنکه پاک درون نیست سمع وار

و حیون زمام تمسیت هر کار بر مقصی و رنگ یحلی مایساء و یختار به ید ارادت
حصرت کردگار است و اعتای عدا ی مقصود ساعد احتیال و افتکار محض توهم
وعین پندار، لاجرم چشم بخ مردم بدهاد از رویب روی مراد مایوس خواهد
بود، و آفتاب استملال، که از مسرو استیمهال طالع باسد، از عروض کسوف زوال
محروس - شعر :-

مواهب^۲ خصک الله العزیز بها
ولس یرصی لک الحساد بالقسم

قطعه :- خار درشب حوی سی بیغ زد ولی
عالم بحسن حای گل نازه روگرف
ای گل نتازگی بسین بر سریر حسن
کر حسن طلعت توجبهان رنگ و بوگرف

زیاده برین اظهار سور دیده دل نعلو حاه آن مجمع فصایل و ابرار سقاوب و غماوب
زمره اسافل مستلرم مطه صداغ و مقتدی بوهم سالل طماع داست - سابرین
بردعای دولت احاب احام احتتام نمود - همواره قدم انتقال خاطرین برهامة صابر
اکثر موضوع ناد ولوای محب و محامدش بر کواحل قلوب و السه اماحد مرفوع :-

در کانون دل مشعل می دارند و بصورت صورت محله قعد و غدر بردنوار خاطر حویش
مسعل مساسد و لکن لا تحاف نوم السعد من حسد الامس کما لا یحی عن عروس
العار وحه السمس - شعر -

ولما رأيت الناس دون محله
تيقت ان الدهر للناس ناقد

نظم - همه ورور و لکن حو نو ورور کجاست
کرا حو نو بجهان در کمال دسر من است
ساد سقطع ار حلق این نفس که نراس
که رندگی جهانی بدین یکی نفس است

و حو طهور سمس ار کراه آسان و نوت اس در کراه رمان ساطع و ناپاست
که حو آمال به سحاب فص آن دولت سال مرهراست و دنده مملک به رای
روس و صبر حو گلش آن سرور رمن و رس مور - بیت -

روس به تست حسم جهان هم حوسب رسبع
وین حکم روس است بر اهل اعسار

سعر - حلقه کما ارادیک^۱ المعالی
قاب لمن رجاک کما یرید

بلکه فسحت عرصه اسکن باسرها بورارت حورسد انارس معجر اس و عوالم^۲
کون و مکان بانها باین موهبت عطمی و کرامت کبری مستقر - شعر -

و فی اللست شخص^۳ و دت الانعم الی
تقابلها لو انهن محال
و ان سع التمت اللطیف بعالم
بعد وسعت لاسم الاله العراطس^۴

و برد عقل بدیهست که آن مسح بمال بنست لطف معال و مصهل کمال حصال
رنگ کدورت و گرد ملال ار آینه خاطر و چهره بال رایل میگرداند و بهور صبر
ناقب و فکر صایب طلام سعت و آنا طلیم و بدعت بالکله حامل و اعلام علم
و حر شریعت بروی باروی صمس بدرو فلک اعنی واصل - نظم -

1 The same in GY BUL and HG but AH gives کسانادای 2. The same in BUL and AH but GY and HG give عالم 3 The same in BUL and AH, but GY and HG give تمنها 4 AH gives اکراطس

سعر :- سیفی¹ بصر لیل جموعهم

وکیف بقاء النبل و الصبح ساطع

قطعه :- اربار سر کند سبکسار گردنش

هر سر سبک که با بود می سرگران کند

قصیدو هر که کرد و کند بد کند از آنکه

تو جان عالمی و کسی قصد جان کند ؟

و یقین است که تمایز میان سیف قاصد و خنراوی لاعب بحسب حسن و اصح است و کمال و نقصان و علم و جهل و ظلم و عدل بدهاقت عقل لایح - اما گروه عیود² بر اقتضای مقصبت ذاب مکر امر مسمودند - بیت :-

گرچه کجی بیست خالی ار شعاع آفتاب

جسم حماسی ندارد طاقب ادراک او

شعر :- فما علی الشمس من عاریعار به

ادا احتی نورها عن عیردی بصر

و یقین است که استراک اسمی و استیاک در بعضی از امور رسمی نه موجب مساوات است و مقاربت لونی بلور و الپاس و مشابهاست صوری نساس و اداس نه مقتضی مجازات - شعر :-

لولا التفاضل بالحصایص لاستوی

فص³ الرمد بالزحاح الصای⁴

قطعه :- زمرد و گیئ سر هر دو یکرنگند

ولی اران⁵ به نگین دال مهند ، ازین⁶ بجوال

که دال بیز جو دال است در کتابت لیک

نشش صد و نود و شش کم است دال ار دال

و چون دیده هویب ایسان بمساعدت نور توفیقی حال چهره استحقاق را به تحقیق نه دیده است و سامه مسام داب آن اردال فایحه طیئه استیمال در گلشن صفات نه نویده ، لاجرم بملاحظه سمو ماصب و علوم مراتب کسانی که صدر بشین محافل استحقاق وزارت اند و شهادت دلیلی و حسارت خورشید آسان قابلیت امارت ، آتش حسد

1. The same in AH, but GY, BUL and HG give سیفی 2. GY and HG give عیود 3. AH gives افص 4. AH gives التماق 5. All the MSS give وان 6. BUL and AH give اران , while GY and HG give ادین

عدو حو حامه اگر خدمت به سر نکند
 بدست خویش فرو می برس پات میاه

اما در عجب حرم سار از عذلت یراع، که در گلش کتاب احباب بر صور گلپای
 اوضاع مرم است، و از غنچه رباس، که در گلش کتاب بسحاب پان اهل
 بیان مسسم، حان معلوم گشت که جماعت صلاب بصاعت ابلال صباغت بعوایت
 بوم سوم وهم و حمال، که در پال پال ایسان آشان ساحه است، قصد کرده
 بودند که حب افعال شیطانی، که از معصات دات آن گرفتاران سلاسل لوام
 حیوانست، بر داس پاک آن محسود فطان افلاک عارض سارند و بوسله این
 مکر و خداع مانی قدر و ارفع آحاب آفتاب شعاع را محمل^۱ گردانند، و بداسه
 اند که پان آهان به شهاب مکر و غدر کسان سرلرل میشود و اسام مصر قدری،
 که بر آورده دست قدرت اساد کارخانه اعما است، باد افساد اهل بعی و بصاد
 مسیر و محلل نمیگردد - بیت -

مصر قدری کان بدست قدرت حق بند بلند
 کی رسد از بند باد عذر و مکر آرا گرد

و اگر الباع حمال مهر افعال اهل کمال بهام مقال قوفه حمال قدری حتی گردد و
 لیکن فی العصب رابل و منتهی میسود - مصرع -

مه گرچه سود لاغر اساره خواهد شد

و حال آنکه ربان دهر با بفاق ممران عصر بر آن معیان چار سوی بارار حسد و غدر
 مسی و مشد این شعر است -

فمن عاکه فی الانفصال والکرم
 و من ییاره^۲ فی الاداب والعکم

بیت - حامد حامس بلی ساد که سل او سود
 گر رکفس آید کلاهی پا رها آند سری

و عفریت سایح آن اقوال کاد در داس حال آن حامعان صروب سالب و معاب
 واقع خواهد شد و حانت ناب^۳، که بر خلعت حاب آن گروه اهرس سبات
 موصوع است، در نظر صغار و کنار سابع خواهد گشت و سربت رهز آلود افساد و امرار،
 که در کاسه سران قوم مکار برینب یافته است، نصف آن فسد غدا و خواهد بود -

شعر :- فاسعد ددنیا فد نطمت امورها
و سددتها نالعمل ای سداد

و بریدید و قریب و عجب و لبیب هویدا است که آیه¹ آن مطاع کواکب، ساقب نتحریر²
مکاتیب و تدبیر صایب طاهر میگرداند³ نظام الملک و صاحب ندهن ثاقب و جمیع
کتایب در عرصه معارک و مصارب در سحیر اطراف و جوابب باهر نکرده اند و آنچه
اران آفتاب آسمان محارب نه طعن رماح و صرب سیف قاصب، و نهضت مراکب قواصف
مراثب صادر میسود، بهرام میدان افلاک و شجعان یوم التقی الجمعان مضار
حاک اران عاجز و دران حایر اند - شعر :-

ولو نهضت کبار الکنون⁴ طرا
بما کلف ما اعوا غماکا
لقد صارب علی الاعداء اقصى
وامضى من سیوفهم⁵ رقاکا

و به ابر بیسان⁶ قلم و عموم عواید و سمول کرم ناسخ افاصت دیم و افادت یم و
فاسح اسم معن و رسم حاتم اسب - ییب :-

ر بخس تو فرو ما بد بحر ناب حسک
چو در مقام عطا کک تو رنان نکساد

شعر :- الا ان الغام غنی سجدوا
علی وجه التری لک اد رأکا

و محقق اسب که صبط و ربط عالم نتحریک سیف و قلم منوط است و نظام قوام انام
بروی کاک و حرق حسام مربوط - و الحمد لله دعالی که لسان حسام قضا انتقام آن
حاب خطیب مدارح منابر عظام اسرار است و زناں قلم براعت علمتس کاشف استار
عرایس اسرار - شعر :-

ان المحکم⁷ فی الدنیا ناجمعها
بمفرد السیف امر لیس نالجلل

و در نصر حس مشعوف اسب و سطر عقل مکتوی که آن مالک مالک سداد محدث
طبع مستقیم تیر⁸ دیده اهل عماد اسب و بسیلاب خاطر فیاض مهدم آثار فتنه
و فساد - ییب -

1 The same in GY, BUL and AH, but HG gives ازان 2 GY and
HG omit 3 GY and HG give میگرد 4 AH gives کماره الکنون
5. AH gives سیفهم 6. The same in BUL, AH and HG, but GY gives
و بیسان 7. GY gives وان لحکم 8. The same in BUL, GY and HG, but AH gives, بر.

امارت مسرف گسه است و گوس و گردن عروس و روزگار بدر و غرور درج و زار تن مشف
آمده - شعر -

رأت بک اوحه العلما ماها

وعاد الی لواحظها ¹ کراها

وحاء تفک السة المعالی

بآنات مسرف من بلاها

بیت - ارس بسارت حرم ² که ناگهان آمد

هرار حان غمیں گسه شادمان آمد

و ار عودت فلک دوار بر سر عهده و رجعت زمان سار بر ایقای وعد کواکب
حواطر ملک و ملت و مواکب بواطن دین و دولت ا ر حصص حرن و ملال
و ساهت برج و احلال باوج فلک لرحب بال پسند و سعادت مؤده انا فتحالک و
افاحت عطیت ³ بعد اوبیت مؤلک ار لسان هاتف تقدیر بگوس صبر مسد و تمام
اهل نیار و نهر و جمیع اهل جاه و قدر بسب فور مسد صدر به سرافت و سعادت
هی و امر آن والی ملک انعام حکم و اعجاز اساء بلسان فال والسہ ارکان واحساء آیة
کریمہ سوا ⁴ مساهیب ساء را سد کرآمده سعادات منکر حضرت مسعال ار سر تصرع
و ابسهال بتقدم رساییدند - شعر -

الیوم اعلمت الامال ما وعدت

و ادرك المجد اقصی ما عماء

الیوم اسفر وجه الملك مسسما

و اقبلت بیریذ السعد بسراه

و کمال و بوق حاصل است و دست حان بگردن رجا حناپیل که حواهر رواهر آمال
گوناگون ، که در صد وجه دل و حرانه خاطر اصابع و اکابر محروں است ، به
پان دست گوهر بار و معانیج ندایر فتح آنا در ملک حصول مستطم سود و
اسباب امور جهان ، که خون سوی محمد رنگان پیچ در پیچ و ظلمت در ظلمت
است مانند ابروی بان مجمع و ملیم گردد - بیت -

ای پس جهانی فوی ار فوب جاه

یارب که جهان را حه فوی هست بهاهی

1 AH gives تراحظها 2. GY and HG give غورم 3 GY and HG give
الانجب حلب BUL gives کراست حلب ; while AH gives الانجب حلب

4 The same in BUL but GY AH and HG give سوا

مقیم و مسافر ناهر گردد - همواره صمیر حورشید قدرتش بر جبال ماهو فی نفس الامر ناظر باد و حقیقت حال در آئینه بال آن جمشید منال ناحس وجه ظاهر ، بسید لا وایل والاواخر -

(۱۱۹)

ماکتب الی بعض اعظم الوراء ، لارالب قلامه اطایر قدمه اهله السماء مسند الوراة و دیل عظمت سانه مجرورا علی صدور عطاء التصداره و کبراء الاماره فلانا -

لطایف دعوات صفوت آئین ، که صوب آمین آن بصدای قول قرین ناسد و هویت جمیله اصابت^۱ در آئینه خشوع و استجابتس ماسد ظهور نور ار جبین حور طاهر ، ار محاص معتقد و محب متحد ، که دایما صورت حسن سیرت آحاب را در مرآت بصیرت مصور^۲ میدارد و فراتس مردم دیده اس در سواد بصر سمع خیال آن حمال را به سجم بیاص مسور میسارد ، سراپ و مول اررای دارند - و چون مصاف اوصاف سوو و عرام به آن فسخ و طول ممتنع الاحتتام دارد^۳ کر مبادی بوادی بیان آن باقدام اقلام و انتقال افهام مطوی گردد و یا سطح طاهه سرح هویتش سطح باطن صمیر را محوی^۴ سود - یب :-

عالم فدرس مجسم نیست ورنه میسدی
اندرون سطح او بیرون عالم را ماس

باینرین معدور داسته آنچه در حیطة عارب و جریده استعارت اسکان اندراح دارد ، عنوان کتاب آن غرام و بو باوه ار ساحسار آن کلام داسد - قره العین التقا ، که خلاصه نتایج قران سعدین حیات و بقا است ، در سطح مهد بصیر محیط خطوط سعاع^۵ نظر مربوط باد ، بالی و آله والاوولد - بعد ار طی طوامیر احلاص ضمیر و سر خاطر حورشید صیاء سمسیر مصا و اصح ناد که در یوق سارک ار حبری از وورنه صاح رسید و نور صبح نویدی از مسرق امید در جهان حان دمید که سلطان حان باستماع آن سارت وافر دشت الم سرح لک صدرك فایر گسب و کرامت موهب و رفعا لک دکرک را حایر ، یعنی سهای وزارت نقدوم سریف آن حورشید

1. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give احات 2 The same in *GY*, *BUL* and *HG*, but *AH* gives مطور 3 The same in *BUL*, but *GY* and *HG* give respectively, while *AH* gives ممتنع الاحتتام دارد 4 The same in *GY*, *BUL* and *AH*, but *HG* gives ممتنع احتشام دارد 5, *HG* gives شاعی .

سلطان ماضی الی هذه الانام از حشم معاضای سدر مرصی آباد و مصطفی آباد است و اقارب و عسائر او با تمام عساکر در جمیع مهابت ایستاد حاضر، و از دیوان به خطاب شایع^۱ موسوم، و بر حسب حاسن رقم خدمت و اطاعت مرسوم - و وقوع^۲ مقام راجپوری در وسط ولایت مرصی آباد و مصطفی آباد امری شایع است و در میان^۳ راجپوری و مهابت شعیت گروه از ولایت حاصه انطرف واقع است - و عهد نامها از طرف مشهود نظر است و در آن حان محروم و مقرر که از آن طرف دوی و سگی^۴ معسر را مبلغ^۵ گرداند و از طرف سگیس^۶ و حسن دلوی را مسمع سارند - و سید السادات سند مظفر الدین حقیقت حال را مسمع شریف سمت اتصال داده بود و جواب آن مملک الشری مرحوم شریف الملک ارسال یافته - حاصل جواب این بود که محقق گشت که حسن دلوی از معلقان این طرف است، آثار او را نه هر طریق که صلاح داند از مهابت مرفوع گرداند و قبول مهابت^۷ ترب او را - رحصرین مسموع داند - و الحمد لله تعالی که هیچ امری که خلاف وفاق عهد باشد و مسلم احلال ایقاعی وعد، از میان آنها الی یومنا هذا از طرف^۸ سمت ظهور یافته است - و رجا به حضرت ناری، حل و علا، وابق است که بر وضع سابق، که معصی وضع لاحق است، میان اولاد و احفاد طرفین مانی محبت و اتحاد مستحکم و مرسوم باشد و هر دو خاندان بخلود کمال و داد مخصوص - اما جماعی که غرض کلی و مقصود اصلی انسان آنست که علل و اسباب مصادفت طرفین مربع گرداند و شروط و ارکان معاملات حائین مسمع سارند، لاجرم بر وفق غرض فاسد خویش میجوایند که با فاسد کباب افساد اساس آنست محروم احلاف در مانی شده اسباب و اساس مسمع سارند - بیت -

وین آن اساس نیست که گردد^۹ حلل پذیر

لو هست الحال و اسبق الساء

حون حال^{۱۰} بدین سوال است، واجب سند صورت حال را در آئینه مقال بار نمودن تا پیس از اسعال نارتی از طرفین وهوب عواصف حون از حاسن عال مهابت را از افعال ناملا ممانع و احر آید با صورت مصافات خاطر بر نادی و حاضر و

1 GY and HG give سلطان 2 GY BUL and HG omit وقوع

3 GY and HG omit the expression راجپوری در وسط ولایت مرتضی آباد و مصطفی آباد 4 امری شایع است و در میان دوی و سگی 5 AH gives مبلغ 6 AH gives سگیس 7 HG repeats طرفین 8 The same in AH but GY BUL and HG give مسمع

9 GY and HG give گرد 10 حال

نشان سفها را نه سکیں مع و انا مقطوع دارند تا لوای ولا و حفظ الغیب در نظر عقل بی شک و ریب مرفوع ناسد - و اگر خلاف این بصاح در لوح وجود لاح گردد ، یقین است که از لفظ وداد مفهوم عباد ، از کلمه اتحاد معنی تضاد ، حواسته اند - و لا مسأحه فی الاصطلاح - خون حال بر طبق مقال بود ، واجب دید که خورشید نوح از افق نصح¹ طالع گرداند و ناکوره اصلاح بر طبق افصح شایع دارد - همواره حمایم محاسن حصایل در حول کعبه دلس طایر ناد و دیده خاطر عاطرش صور سرایر ضایر را ناطر - بالمعصوم من الصعایر و الکایر -

(118)

نسخه مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم محمد ساه الهمی الی السلطان
الاکرم العادل محمود شاه الکجراتی خلد الله تعالی ملکته -

حمد و سپاسی² ، که بان دسب ادراک³ از پیراهن داس احدای آن فصیر باشد ، و شکر بقیاسی⁴ که قوب باصره⁵ تصور از رویب هویت استقصای آن صریر بود ، حصرب آفریدگاری را ، عرشانه ، که اساطین⁶ موافق سلاطین اسلام را سب قوام عارب عالم و موحب نظام اولاد آدم ساحب و روان حساد وفای⁷ ایسان را⁸ سار دات لحت حسد در اندرون بوثه فواد نگداخ - و درود نا معدود بر مرقد سور و مشهد معطر سالار قافله وجود و سایه سین جتر مقام محمود - بیت :-

محمد کاصل هستی شد وجودش

جهان گردی ز ساد روان خودش

واصل و نازل ناد - بعد از ادای ثنای خالی کل و درود هادی اشرف سل بر صمیر میر ، که رافع حبال ریب از چهره محراب سرا پرده عیب است ، هویدا ناد که درین وقت نامه عال بهانه مهایم بر حافظان تهانه مریدی آباد وصول یافته⁹ و سحجان جید را در ناب را¹⁰ حوری ، که از حیطة عقل خارج المستبر ، حاویسب - و عین این کتاب در طی این صحیفه الوداد مطوی ساخته است سرف مطالعه مسرق خواهد شد - و صورت حال و مصدوقه مقال آست که حسین دلوی از رمان

مساکت من 1. HG omits 2 BUL gives the super cription thus دراک 3 BUL gives سپاس 4 GY and HG give 5. AH gives بیقیاس 6 AH gives قوت ناصر 7 GY and HG give اساطیر 8 GY and HG give بوفاق 9 The same in BUL and AH, but GY and HG omit را 10 The same in GY, BUL and HG, but AH gives . وصول یافته موصوب و سحجان الح

رومی بالعوب ملعات
وما علموا بانی لا اعاب¹
وان معام ملی فی الاعادی
مقام الدر تتعنه الکلاب

و نا کی اسان سگ عب و عار ار فلاحی دهی² سوی سر حور اندارند و نا حد
نیسه ریان بطعن قصر سپهر سر سارند - و آن میلان راه رساد³ و دلیلان محفل
مداد بمدادند که روی حور بی دست ناسد الهی به نرلسان کسان معوب نمیسود
و دراری درج افلاک جهت نظم رشه خاطر سان معوب نمیکردد - ع -

و این اثریاس ند المساو

نظم - می پیوشی آفتابی⁴ در گلی

رحمه معوی به بدر کا ملی

پس تو بگر نا به بیسی چپسی

در نراع و در حسد با کسی

و بموجب کلام اسد الله العال که رحم الله امر⁵ اعر قدرد و لم بعد طوره واجب
و لازم است که خطواب⁶ مسالک کلام بقدر اقدام رب انام باشد و طران مرغان
قصای محافل بدر قوادم و حوای حال فابل - شعر -

فکل طریق اناء العی

علی قدر رحله فیه الخطی

حد تحیط⁷ لاس بر فاست بدن و ناول طعام بدر احوال نفع بودن سب سای
اعص و بموجب بقای ن است - شعر -

اذا ما کنت مرتدنا کساء

ولم یکن الکساء یعم کلک

فلا تسطی فیه ولکن

علی قدر الکساء فمد رحلک

و بر واقتان رمور مدامت و مسحفظان طریق موافقت روس و هویدا است که ار
سروط اسقای⁷ مواد اتحاد و ار ارکان سان صدق اعماد آنست که ریان حامت

1 AH gives فان الاعاب 2 The same in BUL and AH but GY and
HG give لاخر مان 3 HG gives الخیلا در انا 4 AH gives آثار بدر
5 GY and HG give که در خطواب 6 GY and HG give تحیط while AH gives
7 The same in BUL and AH, but GY and HG give اسقای

و خون به جسم نصرت در و حیات سرت و سر بریش جلال رشاد و کمال مداد ملخوط بود ، محقق مذکبه شریعت علم آداب و ند پیر بدهان طبع مستسر ار پسان مادر دهر پر مکیده است و دانعه فراست و حصار پس حلاوت و مرارت و رارت و امارت را ار مانده استخوان و تحریک حسنه - لاجرم بر وفق الباس و استعاضا ارسال صحفه سفارس انقای افتاد ، و ناوجود ارسال کتاب و ملاحظه فصائل و آداسی رقم حرمان بر حریده آمال حناس¹ مرقوم داسه اند و دنده مامولس ار مساهده چهره حصول محروم مساحه - شعر -

کما فوریت و او بعمر و ریاده
و صوی بسم الله فی الف الواصل
یت - های گو معکی سانه سرف هرگر
بر آن دنار که طوطی کم ار رغن باشد

و کسانکه نور فاهلب در حین سحبت اشان غیر مبطور است و منگوفه امکان قبول ار ساحسار سفار و دنار سان به هرا فرسج دور ، درین مذب مفارقت ار حصص حمل بر اوج قبول واصل اند و نوسله بلاد ار هبوط موط بصعود سعادت نازل - شعر -

رمان راناهه کل العجائب
و اصحت الادب فوق الدواب
یت - نارنک خاطران همه بر اوج دول اند
ای روسی طبع تو برسی بلا سدی

و باوجود آنکه در وقتکه کوکب عزم این سفر از مطلع فرمان جهان مطاع طالع بود ، ار ریان حال و فال آنحباب سید سانی عهد سابع مسود بلکه حان ملخوط میسدکه مساکل معه آسان سامع و مایل مه هرمان راسع است ، و آخر الامر مسخره مساق حر نمیره نفاق نداد و ار مقدم و نالی عهد و اساس غیر ار بیجه حرمان و یاس نه راد - شعر -

واحوان حسبه دروعا
نکا نوحا ولکن للاعادی
وقالوا قد صعب ما ملوب²
لقد صدقوا³ ولکن عن ودادی

1 The same in AH but G1 BUL and HG give حاش 2 AH gives

3 AH gives لادمدی

و عروس ناموس خود را در حریم حرم و حظیم عرب محفوظ - هموار¹ خاطر قهر
قدرس بر جهان ماهوی نفس الامر ناظر ناد و صورت حقیقت حال در سرآب نالشی
ظاهر ، سید الاولایل والاو احر² -

(۱۱۷)

ماکتب الی بعض افاضل الوزراء فی اظیار السکوی مه ، لارال ناظر فی مرآة
الحصا لال الاستحقاق و لسان الوری ناشرشکره و ناثر بره بالا تفاق³ -

بعد از ارسال سلامی ، که صورت قبول و احاطه عدرای و جواش از مصد عبارت
والفاظ محسوس باشد و حمزه مخدرة صفای آن از عبارامکن عروس ریا محروس ، برصمیر
میر ، که ناظر عرایس سرا برده نقدیر اسب ، واضح میگردداند که جیون این شب
را بواسطه صحت بعضی ولایت ، که کیفیت آن مسمود نظر آن وافر درایت اسب ،
اختیار بعد مسافت از حضرت خلایف واقع گشت و کمال توافی ناظر و ظاهر
بین الحامین بر نادی و حاصر سایع بود ، سابرین سلیل اکابر الکرام ، جامع لوازم
العظام ، فلان سفارس نامه برآن حباب در اهتمام و اتمام مراسن التماس نمود و غنجه
مامول او را به نسیم قبول منفتح داستی و نهال نال او را در حویار تلقی و ساست
مثمر ساختن بر دست همت این محب واجب بود - سر :-

فرض علی رکوه ما⁴ ملک یدی
و رکوه حاهی ان اعین⁵ و اسعنا
فادا ملک ، فجد ، فان لم تستطع⁶
فاحهد توسعک⁷ که ان سعنا

خصوصا که طراز کمال استحقاق بر کسب صفاتس ظاهر بود و حال صورت استهالس
در آئینه افعال و اقوال ناهر - بطم :-

هر کو⁸ به نسب نیک ندای و نالشی
بر نسب او نیست گواهی جیو فعالشی
زیرا که در حتی که مر او را به سبسی
نارس جیو بر آید همه داند مهالس

1 BH omits خاطر 2. BH gives والاخر 3 BH, more or less breaks off here, the concluding letter in it Being addressed to the ruler of Egypt 4 GY omits وما , but AH gives 5 GY, AH and HG give ان عین 6 AH gives فادا ملک فجد فان يستطع 7 AH gives توسعک 8. The same in BUL and AH, but GY and HG give کوهر .

ساحه است و غصون طون ان بعض الظن ام را مراکم گردانده و ار کلمه طسه
 ربون¹ الطون اکبر² هاسون غافل گشده آسه تحت صاده را صور طون³ کادبه
 معابل داسه - شعر -

محمکم صدق الموده کاملا
 فکان حراى عندکم ظاهر العص
 کموحه کلمه ان⁴ عکسها
 فحاصلها حره⁵ عند دى العحص

والحمد لله تعالى ، نظم -

مم که شهره شهرم بعش و زردن
 مم که دنده نیالوده ام نه بد دندن
 وفا کم و نه رعم اگر حقایم
 که در طریقت من کافرست رعبدن⁶

و یقین داند که سبب اردن باد مواد الم و موحب ارتفاع سعله نار عم آست که
 اصحاب به افساد کسی ، که⁷ در دیده افکار احرار عصفه⁸ عه است و در جسم
 اعسار امرار علمه⁹ ، بر عدل¹⁰ و میان در کمان تحک¹¹ گمان موحب داسه
 بر¹² هدف دل ششاق مرفوع ساحه است - شعر -

می نحلی لیل الظنون¹³ الکواذب
 و بند و صاح الصدق من کل حاص

و مشأ آن شعار و دبار عجب و بیدار و اغترار و اسکنار است و اکثر عقلای هر
 قوم در علاج اعجاب آنه کریمه لاطافه لنا النوم را مدکراند ، خصوصاً کسی که
 فلک معلى را رباط خود داند و حضرای سطح شهر را بساط ، و سحاب و سحاب
 را مرکب سدبر و بساط ، و باره و صاعقه را نوعی¹⁴ از بسم و اندساط انبارد ،
 باین بر حسب اقتضای مقام احتضار در کلام اولی است و بقویض حال تعلم
 حصرت علام احرى - توقع که صورت مقصی حال را به عن روی¹⁵ ملحوظ دارند

درون BH gives 8 که اکبرها 2. BH gives 1. BH gives 4
 4 AH gives 5 حوت 0 This bayt is often quoted in this
 work thus 7 AH omits 6 و فاکتم و رعم کر حقایم که در طریقت ما کافرست دمیدن
 8 BH gives 9 The same in all the MSS except AH which
 gives 10 BH gives 11 BH omits 12 AH gives 13 الکواذب
 14 AH gives 15 نوع 18 AH gives

عموم که^۱ در قدور مسوده^۲ منظور کتاب باستعمال آتش عتاب منسوخ باشد و در صحن الناط بر مایده خنثاب موضوع دانسته ، از اول آن عتاب ، که در رساله آخر بود ، تا آخرش ، که در ایلام آئیده چهره اول مینمود ، بهام معلوم گشت - شعر :-

ولم ارقدرا^۳ اکثر منه عتابا
و لا اکلا او رمی کثلا^۴

چون برای آن مشا کل قند از عر لمرب مشجون^۵ به نال^۶ بود و برای خنثاب از هر حمت عین اتصال مینمود ، بمطالعه آن خاطر فاعله روح بیکان پرتاب و امرا و متلای رخم تاب برآ آمد ، شعر :-

ولم تزل^۷ منه اذ نصاب^۸ فانه
بین الرجال وان كانوا ذوی رحم^۹

و از تراکم دحان عتاب متسلسل^{۱۰} مکینه دماغ ناگلیه متخلخل گشت و برای خاطر محزون از بکثر مصموم^{۱۱} که در بحث عبارت معتبر بود ، متزیرل آمد - متضارع -
ولو ان ما بی بالجمال لدکت

و بیلاب ملال که از عتاب آن مثال مانند میاه از امواه قرب نازل بود ، پای دل محموم با رکب در وحل هموم و کرب امداد - شعر :-

ودع^{۱۲} العتاب ادا استمرت^{۱۳} بصاحب
لسب نال موده بعباب

و چون فروه اطباب این خطاب بدفع برد ادیب عتاب وای نمود ، دره از آسین کابون دل محزون در قصه قلم انداخت ، به از حمت آدکه گرمی خاطر فاعله از روی آن مثال طاهر گردد ، بلکه نامید تعلیل باثیر^{۱۴} عتاب آن حباب^{۱۵} است که باوجود طهارت دلیل از عمار اسکان گمان و اریاب لجه بحر عتاب را به ریاح خطاب متلاطم

1 BH omits که 2. BH gives مستور 3. The same in GY, BUL and HG, but BH gives قلم ارقد , while AH gives ولم ارقد 4. BH gives بضا , BUL gives لجا 5. The same in GY, BUL, BH and HG, but AH gives لجا 6. BH gives به نال while AH gives نال 7. The same in GY and HG, but BUL and BH give برل , while AH gives تر . 8 BUL gives امساب 9. AH gives وان كانوا ذوی رحم 10 The same in GY, BUL and HG, but BH gives مسلسل , while AH gives تسلسل 11 BH gives تعلیل تاثر 12 AH gives ودع العتاب استمرت 13. BH gives لجا 14. AH gives لجا 15. AH gives لجا .

مسکله عشق نه در حوصله داس مناسب
حل این نکته باین فکر خطا توان کرد

سپهرین اگر گرد قصور بر رخساره بیان طاهر باشد بی شبهه عذر عروس آن غبار بر
صبر نوار خون طهور سمن و وقوع امن باهر خواهد بود - توفیق ادراک خدمت
که ناح نارک همت و عامه¹ هامة دولت و حشمت است، بعایت سلطان بخت ازل
و التماس پادشاه لثم برل مدول باد ، بالانقطاع والاوباد - آسه معال ، که
در اوایل سوال چهره نمای صور احوال است ، می است از آنکه اگر چه در
صوف مراد همی همت آن کفایت براد در سلک حصول مطوم است و روم استمرار
و نبات در نامه معصبات حیات مرفوم ، اما دل مجرور و حان مهجور آمل و
سائل آنست که مانی خاندان بده صادی برنمط سابق معصور باشد² و طعرائی نظر
آنحضرت در مسطور ظهور آن مرهور ، و القاب مکارم و الطاف آن حضرت³ بر حار
طای رونی آن مسطور و - در یوسف رین العصلاء مولانا نعمت الله را ، که محض راده
قدم و هواخواه قوم است ، جهت کشف کیفیات و عمیق صدق و کذب اخبار و اب
فرساده بنده⁴ است - مرحو و مامول آنست که نظر قبول حورسید طهور بر و حیات
بلمتساب مولای مذکور انداخته آثار اسعای آن پادشاه باسحقاق را مسموع
سامعه مکن آفاق گرداند و رفع رنگ غیب و غار از آینه کر دار عبدالله موجب
فرح خاطر بده مساق داند - رنادت برین ابلق قلم حسارت امارت⁵ در میدان عمارت
نماحت و بساط ابرام بنسب معصای مقام در صاحب کلام به اندام - همواره سپهر
اهم و ملطفت بانوار نواب ساقس رسک فلک ثامن باد و باعتماد صفت اعداد
و اسناد کمال⁶ مداد بر سطح نعم مراد ممکن - آبی⁷ -

(۱۱۶)

ما کسب الی بعض افاربه علی سبیل السکو مه ، نور الله عن بصیرنه بکحل
لانیصاف و رفع عن حاسیه خاطره غبار الاعساف -

بر خاطر سرف و طبع لطف هویدا باد که طمع بویج و برید⁸ و وعد و لجوم

آست که مانی 2 BH omits the expression 3 GY and HG give 4 GY and HG give 5 The same in BUL, BH and AH But G1 and HG give 6 BH gives 7 BH omits 8 BUL gives
خاندان معصور باشد 8 G1 and HG omit 9 حرف 10 ابلق قلم امارت 11 برید
و یاد حسارت برین 12 آبی 13 BH omits 14 BUL gives 15 and BH gives

حدود دناير بمدوم اسم جميلس¹ مرسوم وهاماب سابر به اقدام القاب حايلس² محتوم-

(۱۱۵)

جواب مکتوب کتب الى سلطان العادل علاء الدولة الکيلابی خلد الله ملکه و
سلطانہ³.

ما غواي معای حور مسا کل نور هيا کل از قصر ناطن و ساه نسين دل با حلل
حروف و حلی ندر چمن سخن و سگوفه رنان نازل اند و پيران سان يسيب حم به راد
مداد و عصای کلیم قلم در طی مسالک بيان ثابت قدم ، صور اعمال لارم الاقبال
آحضرب سلطنت سال مطلع کواکب عواطف ، واسطه سلک جعلکم حلايف ، سلاله
سلاطين کسری اصل ، خلاصه حواقيں حاتم بذل ، مشرق⁴ آفتاب عطمت و ارتفاع
هويت ماهيب زاف⁵ و اصطباع ، الذي يحجل في الكرم البحر المحيط⁶ و تحسده
في الحكم كره ارض السيط⁷ ، لارال طبل صيب سلطنته⁸ في مشارق الارص و معاربها
مصبوبا و علم استعلاء دولته و استيلاء صولته⁹ على سقى السماء مصبونا ، در آئينه
زمان منظور عيون اعيان باد - احلص عماد ، که قامت صبور استقامت نوادس ار
رحتانه ايحاد بجلعت حاوص اعتقاد محلی است و حب و ديل آن ار حلد و حب
ريا و بفاي سرا ، تحت عبوديت سان ، که لالی سلک عمارت و بياس قرطه گوس
کروبيان ملايک آسمان اسب و بدست حسوع رواں در دوسن حوازي حمان آراسته ،
بآن در حناح حمانه سیه قام رواج و سمير های مسمون فال صلاح مبلع و مرسل
میدارد - و هرچند تلوحه حاطر مستهام به بوصيح مسکلات شوق و عرام مصروف
اسب و عمان ناد پای يراع بصوب تحرير دست التساع معطوف ، لکن جيه توان کرد
که بيان کيف و کم آن ماسد حدر اصم¹⁰ غير مصبوط اسب و رمام دچين نوادي
شرحس¹¹ بدست قدرت و امکان غير مبوط - فرد :-

1 The same in *BUL* and *BH*, but *GY* and *HG* give *مدوم* , while *AH* gives *حایل* . Besides, *GY* gives in the margin *حایل* as a variant for *حایل* 2. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give *حایل* 3. *BUL* and *BH* give *مع* الى بعض السلاطين 4. The same in *BUL* *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give *شرف* 5. *HG* omits *رافت* 6. The same in *GY*, *AH* and *HG*, but *BUL* gives *الذي يحجل في الكرم البحر المحيط* while *BH* gives *الذي يحجل في الكرم المحيط* 7 The same in *GY* and *HG*, but *BUL* gives *و تحسده في اظم كره الارص السيط* , while *AH* gives *و تحسده في الحكم كره الارص السيط* 8. *BUL* gives *سلطنت* 9. *BH* omits *و تحسده في الحكم كره الارص السيط* 10 *BH* gives *حدر* 11 The same in *GY*, *BUL* and *HG*, but *BH* gives *رمام همچين نوادی* , while *AH* omits *نوادی* .

مفرو، پریو خصوصیت العباب و اسحاق آن سلطان تحت اسحقای بر دروه و حود
 بدنه فاصر منظور بطر بادی و حاصر و مذکور السه معم و مسافر، و لوای عودیت
 و احلاص اقل حدام^۱ بر دوس حال کنار علی علم ظاهر و عیاب کرامت حدت
 آن حمشد حسمت برهانه همت^۲ حیات و بها کالشمس من دروه السها باهر - نظم

همین شرف رحبان من بود مرا که رسیدی^۳

مسام روح را احلاص شده معطر کرد

برای عدت احلاف و معجر^۴ اسلاف

حلوص خویش در آن بارگه معرر کرد

بیا برین حباب ملاله السادات العظام المحلی بالعلوم الوافره، المحلی من ناصه
 داته لوازم السه الطاهرة، السد الفاضل حال الدین حسنی، رینب فصائله،

سعارس نامه به نواب درگه لازمه الکرامه اسدعا بمود و فی الحسنت صورت
 اسحقای و اسسبال در آنسه حلال منید مذکور مسعود و اعهد و استناد نال بر

وفور کرم آن فیاض ریاض آمال وافر بود، لاحرم مفهوم مععود ن بلم یار مسطور
 آد - اسدکه فوافل امانی سد مسار اله بمارل حصول و سادمانی نازل گردد

و سوارد آمالن بمسبل مراد واصل - بیت -

بارگه تو دایم به نک شکم راند

رمانه صوب سوال^۵ و صدای "آری"، را

و بقی است که دست دعای سد مسار اله معانی سدره المنتهی منول هواهد بود
 و مصباح دولت رور افروان در مشکوة ملک و راحة فلک سلگون به ریب دعای

سید مذکور موصوف بصفت نور علی نور - ملتس و مرحو آست که صورت الیاس
 گساحی لباس، که در مرآب مقال سابع است، بنظر مرحمت عفو فرماید و غبار

حرآب و حسارت، که بر رحساره عیارب واقع است، به رلال فاص لطف و اعیاض
 محو گرداند - بیت -

دار السلام عفو تو ملکیت پس فسخ

ران سان که محو مسود ار فسخ حس خطا

هدواره درر غرر^۶ تقادیر بر وضع حواهر تدابیر من^۷ در سلک اسداد رمان مسطوم باد

۱ The same in BUL and AH but GY BH and HG give خدم
 2 BUL, BH and AH omit حسب 3 The same in GY BUL and HG but
 BH and AH give دو، 4 BH gives معر 5 GY and BH omit
 6. The same in GY BUL and HG but BH and AH give تدابیر مرفوع
 instead. حواهر تدابیر

سده گردون مساس مدره اساس شمشاهی، که مشرق جهانتاب بادشاهی و مطلق
کواکب عجایب صنعت الهی است، و ساحت فلک سہت ثواب حصان قلم
جای خواقین جمہاء و قلمہ کہ سلاطین امکدر ابتہاء، و رسوم تخیل شفاء و آثار
توصیع حمہ شان حال رخسار بخت ملوک عالم و سائنہ آہن نابہ اش سواد دیدہ
ولاء اولاد آدم، بہ لب^۱ ادب مقل و ملثوم میدارد و وجہ^۲ زندگی را نداع بندگی
موسوم میگر داند۔ نظم :-

ازان زمان کہ درون^۳ آستان بہادرم روی
فراز مسند مقصود نکیدہ کہ من است
مگر نہ تیغ اجل خیمہ برکنم ورنہ
رمیدن از در دول نہ رسم و راہ من است

و سر آ^۴ ر روی^۵ عجز و نیاز بر آستان و عاب کل ماسول و میاض جل مسؤل موضوع
است و دست سوال سوی آہاں احسان و افضال بصورت استکنت و انتہال مرموع
کہ اطللس جرح و ثوات ہوار بنیہ^۶ ناشیہ سمد دولت آن^۷ کسری شمار^۸ باشد
و ثواقب حمسہ سیار و متمہاں فلک دوار مسامیر و نعال اشہب عوم آن فریدون
ختہال^۹ ۔ نظم :-

چین کہ دست دعا دل صدق حان برداست
سر از خشوع و تضرع بخاک عجر نہاد
عجب ندارم از الطاف وجود حق کہ کد
نعال مرکب تو رتشک تاح سلم و قتاد

اللہم اجب دعائی ولا تجیب رحائی انک علی دالک قدیر و بالاحاہ حدیر۔ بعد
از تقدیم مراسم دعا و اخلاص جانی بر اقتضای میعاد^{۱۰} احیب دعوة الداع اذا
دعانی بر سدنہ ملایک دیدہ درگاہ سلطانی معروض میدارد کہ چون قصر دماغ
نی نوع اسان از صیب وفور معدل و احسان آن بوشیروان سان معلو است و
آیاب حلالیل مکارم احلاق ار صبحہ صفات^{۱۱} آن شہسہاہ آفاق بہ لسان اس وجان

1 BH omits 2 The same in AH, but GY and HG give 3 The same in AH, but GY, BUL and HG give it, while BH gives 4. BUL gives 5. BH omits 6 BH gives 7. BUL omits 8 GY and HG give 9 BH gives 10. GY and HG give 11 GY and HG give

هر آن ساح دولت که آید بلند
 دهی آب داسن سوی جره سد
 بکوس و بر مخ طلب سور کن
 طلام کسالت ر دل دور کن

ملتمس دیگر آنست که اهام و اسعای ام در تعمیر خاندان بنده احلاص
 نوام بهوعی مرعی دارند که صورت کمال عاطف و العاف در مرآت دنده
 اصاغر و اکابر جمع حباب مرئی باشد - و حاصل کتاب ریں العصلاء و سعة
 العلماء نعمت الله را ، که محصور با رفعت فرساده بنده است ، توقع که الطاف و
 اعطای نموده معروضات او را بطریق اصفا و ارغما سامع آند وی تمناع دست موانع
 مولای ساراله را عاید و راجع گرداند - زیادت بریں حوان سالار بال صوف
 احوال در ظروف مقال موضوع نداشت - نظم -

همیشه تا سر هر سال می شوند پدید
 ر آسمان بهاسی کواکب ارهار
 درخت محب بو بادا نغانی سرسبز
 که ساح دولتش آرد محوم راهره^۱ بار

(۱۱۴)

۲ بهاکب الی السلطان الاعظم والعهربان الاکرم السلطان حسن^۳ ادام
 الله تعالی طلاله علی معارف اهل رس-

نظم -
 نطق آفرین که در دهی ما ریان بهاد
 گونا برای مدح سه کامران بهاد
 در هر حرف بود دهن پیکر صحن
 حق هر مدحت نور معنی روان بهاد
 حاوید حکم ران که نام تو در ازل
 ابرد اساس سلطنت حاودان بهاد

1 The same in AH but GY BUL, BH and HG give 2 AH
 omits the superscription to this letter; while BUL and BH give
 ماکب الی respectively 3 Both GY
 and HG give Probably the ruler addressed to was
 of Jaunpūr to whom letter No 65 is also addressed

آه سگیرم بر اندودی در مشرف نقیر

صورت سعادت خدمت، که عایب مقصود و نهایت مآرب است، ماثل ظهور
ندر در طلام شب و مشاکل نور حصول مرام در دیحور طلب میسر و حاصل ناد -
نالنی والاولاد - بیت :-

آن سب که مه روی تو از شرف در آید
یک بر تو نورم نه شبستان رسد آخر

آئینه سعادت مقال در ماه سارک شوال چهره نمای محدرة احوال آمد و سنیة
نامه شراع بیان و دعامة حامه در بحر ابلاغ و ارسال سمب حریان یافت تا صور
اخبار مخلص حانی سمع شریف سلطانی رساند، چیه ار برکت سمب آن نور دیده
خلاف دیم کرم الهی بر چمن مامولات همم متواتر ناراست و سفایں آمال به
سمیم نوفیق سمیم عیای حی متعال روان - الحمد لله الدی اصاب وجه المامول بنور
الحصول و شرف اعماق الاستحقاق نقلاید افاضه کل مسئول - مکتوب سرافت
مصحوب، که رلال مقالش در مجاری سطور سمب سفای حان علیل و موجب
انتقای عطس از دل علیل بود، نقش ملال ار لوح نال مسمی گردانید و سورت
حرارت از کانون خاطر سطنی ساحت - بیت :-

رهی زلال مقال تو شبه¹ ماء معین
حال نکر معاینس رشک حور العین

بعد از ممهید شرایط خلوص اعتقاد بر رای آن سلاله سلاطین روس فواد معروض
میدارد که اساطین مبابی دول سلاطین نه وفور بدیر صاپ و رای ثاقب است
و صورت حسن بدیر در آئینه ضمیر وقتی مظلور سود که دیده خاطر نور عقل و
سداد محلی باشد و از رسد اشتعال² نامور لایعنی مستخلص و محلی و همگام اکتساب
فضایل و آداب زمان³ است و آوان تحصیل اسباب آمانی⁴ همگام عمووان جوانی -
بوقع آست که اوقاب جوانی، که مطلع استحقاق جهانبابی است، به امور لایعنی
صایع نگردانند و آفتاب شوی⁵ و احتمال در کسب فصل و سداد ار مطلع فواد
طالع فرماید با دست امید معانوی محبوب ناموس گردد و کوکب برج سلطنتش
از عروض محای و احتراوی مجروس باشد - نظم :-

کسی گوی دول ز شاهان برد
که نیروی مختس بود از خرد

1 The same in GY, BUL and HG, but BH gives شبهه, while AH gives رشک
2 BH gives اشمال 3 The same in AH, but GY and HG give ارمیان
4 BUL and BH omit the expression و همگام فضایل و آداب زمان
5 GY and HG give شرق. اسباب آمانی شایع است

نعت را به دعای حیر ناد کشد تا باشد که طلام ملال از ساخت بال پور عون
 حصرت معال رایل گردد و جان هایم در طلعت عالم کثرت پسر چشمه حیات
 ابدی واصل - همواره پور صبر مرید غیاث سک و ریب باد و بلست همت
 رافع قباب محدرات سرا پرده عیب، تسلان^۱ و صهیب -

(۱۱۳)

ماکب الی بعض ابناء الملوك رحمهم الله تعالى سلفهم و ابي الی نوم
 القامة حلفهم^۲

تا از^۳ افاض صاحب مدرار و بریت کرم بحر رچار در غرر ساهوار و لالی ملالی
 آبدار بر ر بر نجان سلاطین فرار دارند، در وجود آن ساهراده اعظم، کوکب
 دری آسمان کرم، مرآت جمال صفا احداث، مگوفه سحره سلطنت و داد، مطلع
 انوار آناار سلطانی، مشرق خورشید اسد جهانانی، سر -

في المهد نطق عن سعادة حله

ان الرحابة ساطع الرحان

ان الهلال ادا رايب بموه

انعت بدرا منه في اللعان^۴

لارال صدور اصداده مسروحه بلسان السيوف و سنان الرماح^۵، و حمرة وجود
 اعداده رمادا ندروه الرياح^۶، دره الناح نارك دولاب باد و پای همس برهانه
 سلاطین صاحب صولت - خادم احلاص لارم، که در وطر وصال و خطر هجران
 کوکب محبت بال آن حاندان از آسمان حنائش لایع است و حسام ربانیش در
 مصارف اوصاف آن دودمان باشد نع سهر در معارك^۷ سهر ساطع، سانی دعواب
 سامی درجاب، که نظر دیدبان صبر بر سرفات اوج برج احلاص آن نواند رسد
 و طایر فکر بر فمه قصر^۸ درك احصا صس نواند پرید، دنباحه نامه حسات خود
 را به بلیع آن^۹ تسرف مگرداند - و باوجود طلام دیاخیر فراق و تراکم غم
 اسحاق اگر انوار خورشید امید العافه بودی و لمعات اسعه و بوی رجا از مطلع
 دل با وفا طالع نه نمودی، مصرع -

1 The same in GY BUL and HG but BH gives سلهاد while AH gives سلهان
 2 The same in AH but GY and HG give سلهان
 3 and ماکب الی سنان الملوك while BUL and BH give سلهان
 4 AH gives سلهان و ابي الی نوم
 5 AH gives سلهان و ابي الی نوم
 6 AH gives سلهان و ابي الی نوم
 7 HG gives سلهان و ابي الی نوم
 8 AH gives سلهان و ابي الی نوم
 9 AH gives سلهان و ابي الی نوم

ماکتب الی ابن احیہ عمید الملک سلمہ اللہ تعالیٰ^۱

می نالم از جدائی تو دمبدم جونی
وین طرفه ترکه ار تویم یک نس جدا^۲

رحسہ رۂ دل مجرور مجروح سوک شکست که مگر اطفای حرقب التهاب ار طبیعت
هویت آب منک است ، ریرا که از جریان سیلاب دسوع سورت حرارت دل ولوع
انتفا نمی ندیرد ، یب :-

گفتم که سور آتس دل کم سود نه اشک
آن سور کم نگش و ار آم نتر سوحت

وحان ملتاع ، که در سهد عهد انداع پرورده رضاع صانت و التیاع است ، نه سلسال
کلام و اسرنه استعار و ایهام منظم میگردد^۳ ، سحر :-

شرب نکاس الحب فی العهد شرنة
حلاوتها حتی القيامة فی حلقی

حمد موانع نلاق صوری تناس شعاع مهر لطف ناری مذاک ناد و نهال حویار
مساهده حسی سحاب مدرار فیص قدسی ساداب - بعد دذا بر صیر یا ک وخاطر
در ک هویدا ناد که در آئینه اوضاع این بلاد صور وقایع عربیه الدواد طاهر است
و رین حیم دست سارزان هموم ماسک جیب حاضه خاطر اسمحو ارالت رنگ
احتلال بمصقل حودب دهی و سرعت انتقال محص خیال و عین محال ، و ناوحد
این حال مدت سه سال است که چون سین یوسف قحط و علا مستمر است و هرح
و مریح و کترب خرج برنمط سادی مستقر ، خصوصاً درین سال که از وفور اسکر موش
تمام حلقی مدهوش اند و مسلم و کافر از مرارب و حرارب یاس و حرمان معشی و
بییهوس - العرض اسباب فتور خاطر جیون اوراق اسحار و امواح بحاری حد و شمار است
اما مسای و بنوی رجا نه اساطین فیص فصل بروردگار استوار است که بر مقصی سرای
لعل الله یحدث بعد دالک امرأ صورت حس کرامت فان مع العسر یسرا ان مع العسر
یسرا ، در مرآب رمان مطور گردد - همب معبروف دارند - و در رمان فراع خاطر ار
تفرقه مدرکاب حواس ناطی و طاهر این سوخته آتس طلب و بیخته عربال دست

۱ The same in GY and HG, but BUL gives ماکتب الی بعض الانار and ماکتب الی ابن احیہ while BH and AH give ماکتب الی واحد من العراء respectively ۲ GY gives جدا ۳ The same in GY and BUL, but BH gives منظم گردد , while AH and HG give میگردد .

بعد ادای سکر مکرست و فصای حمد مرحمت معروض ندارد که این بنده، که رصع حانس در سهد^۱ حان پرورده سر احسان آن حاندان است و پرآورده دست بریت آن دودمان، از روی ادب سکر اعداد آنحضرت فابوس حسب و نسب را قلاده گردن حان و سجد^۲ حسب رهاں ندارد و یعنی میداند که آنچه از حضرت والد مرحوم معفور آنحضرت، طیب الله براه، به نسب بعضی از سعلقان سبب ظهور نامنه بود، از مکارم حصال و محاسن حلال^۳ سرور بود بلکه علت آن افعال و ماده آن احوال جماعی بودند که دنگ معده ایسان بفصائله مایده بنده معوشید و دوس حسم سان^۴ حانه خند^۵ از رجحانه بنده مذم میپوسید - و چون نفس باسد که نع فساد از باروی عناد آن جماع سرار برهاد بوده است، بی سه صورت آزار نه بر لوح خاطر بنده احلاص شعار معفوس^۶ خواهد بود و نه آسه دل در حسم بصرت پرنگ نعر معوش - یب - -

وفا کسم و نه رعیم اگر حفا نیم

که در طریقت ما کافرست رنجدن

و چون طریق عزم بنده احلاص حرم پسد موانع انام مسدود است و حصار عوایق و علائق پیرامون عزام خاطر مسدود، نوع آسب که در روتق حاندان بنده احلاص پانده حان اهام فرمانده که گوس حان بنده محواهر احبار سار مسف گردد و ماعب نعمت حاندان به حدود و رسوم حوامع مراحم و موانع ناملام معروف - و درین وقت سلاله العلماء سولنا نعمت الله را فرساده شده است - درمب آنکه آنچه مولانای مذکور بسمع حدام معروض دارد، ملتئم و مابول او را بسمع قبول سماع آید و مولانای مذکور را هرچه رود تر راجع گرداند - ریادت برین محدرات ملسمات را محلی و حلل کلاب محلی سماحت و رجساره احلاص را بوسعه حروف کلمات و مریات سسهاب حاص برداشت - طلال اقبال سالس بر معارق اکابر و اصاغر انام مسدود و مسدام باد - آس -

1 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give حلال

2 The same in BUL and AH but G1 and HG give دوش حسم ساد while BH gives دوش حسان 3 BH gives خند 4 G1 and HG give معفوس

حضرت محدومه جهان ، نتیجه صالحه سلاطین گیلان ، مریم مهد عفت و صلاح ،
 بلقیس سریر نصف و فلاح ، سلاله اردواح رور و شب ، خلاصه امتراح حسب
 و نسب ، دره التاج باریک عصمت ، بقیه نقیه دودمان سلطنت و حشمت ، واسطه انتظام
 امور دهور ، مهر سهر اس و فراع جمهور ، نظم :-

بداں سب که برآئنه اسم تانیث اسب
 بعمد عدل تو خواهد جدا سدن ر ذکور
 درون برده سرای نو روز و شب و شب و روز
 دو خادم اند یکی عنبر و دگر کا فور -

لا زال طلیل ظلها علی مفاری الناس کلها قایما و بقاء ولدها علی سریر الملک
 والعدل دایما ، منظور نظر سکان سما و مشهود بصر قطان خطه غرا ناد - سده
 اخلاص هنر ، که ساختار لسانش در جویبار دهان شمر ثنای آنحضرت مشراست
 و درر عرر اعتقاد درخ درویش ار دراری فلک بیلگون انور ، نطائف^۱ تحیات
 لایقه ، که از فواح ارهار اخلاص پاکش دماغ سکان راغ افلاک معطر گردد ،
 ولطایف سلیات شایقه ، که از سواد رلف حروف و حال نقاطس انسان عین کروییان
 ملأ اعلی سور آید ، در صباح و مسا بدست برید صبا مبلغ و مهدی میدارد و
 ناصیه دل در محراب بیار موضوع است و علم دعا بدست حضوع و خسوع ناسطح
 فلک تاسع مرفوع که ظلال آفتاب رفعت آن ملک^۲ سرعت و سایه قصر قدر فرزند
 فلک رفعتس مقارن امتداد زمان ممدود ناسد و ابواب ایوان بقا بر روی حساد
 دول و اصداد صولب مسدود ، نالی الموعود بالمقام المحمود - این صحیفه الدعا
 بمداد سواد چشم و قلم مزگان در ماه مبارک رمضان بر صفحه^۳ بیاض از موطن دل به
 سر سرل^۴ بیان رسید منی بر آنکه از وصول مکتوب کرامت مصحوب زنگ کدورب
 و کروب از آئینه دل مهجور دور گشت و حال مراد در آئینه سطور کتاب منظور
 آمد و نه کواکب کلمات مسرت مقروس عیاهب عموم خاطر محزون نالکلیه رایل
 گشت و قافله حصول مراد در صاحب صدر صفه فواد نازل شد - بیب :-

دقیقه‌های معانیتش در سواد بحروف
 جو در سیاهی شب روشنی یروین بود

1 The same in BH and AH, but GY, BUL and HG give لطایف .
 2 GY omits آن ملک 3 The same in BUL and AH, but GY, BH and
 HG give صحیفه 4 The same in AH, but GY, BUL, BH and HG omit
 the expression آمد مد نظر دل به سر سرل .

اعظم از مثل فلک رابع است و حریان نایب شمس ساطعین از اول ربع مسکون تا اقلیم سابع ، همواره جانب سخاعت نصیب ، نسالت اسباب ، مقدم قرسان مصبار و غنا ، معرق صفوف محجوم اعدا ، لارال صمصام الاعدا فی هجانه محراق اللاعب و دهاء المعارب مستصفا من نارفة سعة العاصب ، در مصاف و معارك شععان سالار باد و در فصای میدان نوم النی الجمعان نامدار ، بمحمدالمجبار^۱ و آله و اصحابه الابرار - صروب سلیات فاعله ، که راغ فلک^۲ و دماغ ملک از روانج^۳ قطبه آن معطر باشد ، و فنون عجاب لایحه ، که صومعه سابعه سکن منهای سابعه از بربو صفای آن سور آند ، مول فرماند - و حون رهون گوی بیان الساع^۴ باروی بهان و حوگان تراغ سصف بصفت اساع بود ، اطهار آن خارج حظه امکان نمود - محبوب حانی عمر نای سانی صهای حصول بلای با - بعد هذا معلوم باد که در اوایل سوال هال مقال به نو باو احوال بارور گشت مبی بر آن که چس مرام از فضاان غمام الهی محضر است و نواست مراد ، که محرون کان فواد بود ، باب دموع و حرارت حسوع در درج حضور آنداز و محمر - الحمد لله الدی رین سلک اسداد العمر نرند موهسه الممول و بوج هامة الهمة ندرة مول کل مسول - بیت -

کرش نامساھی نعمس بی پانان^۵

هیچ حواهنده اریں در نه رود بی مقصود

میباید که سوانر صورت استعامات حال و اسدات مسرب بال در حناح حمامة نامة نام ارسال گرداند - همسه سانی متشش بمکارم حصال و محاسن فعال مسع باد و سحره مرتسین نه - بم همم ولی نعم نام نامی^۶ و رفع -

(۱۱۱)

ماکب الی بعض باب السلاطی^۷

تا حال صور احوال در مرآب معال منظور نظر بال است و طلوع خورشید امال از مطلع فیض ارادت حصرت معال ، همواره صورت عظم و حلال در آسه حال

1 GY and HG omit العتار 2 GY and HG give while BH gives 3 The same in GY BUL, BH and HG but AH gives 4 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give 5 HG gives in the margin as the variant in the original from which HG is copied: 6 BH gives 7 The same in AH but GY and HG leave a blank space for the title, while BUL and BH give ماکب الی من اسباب الملوك and ماکب الی من سان الملوك respectively

بود و موحیات تعویبی و ادوات تعریبی^۱ با سرها سانع و دست موانع ایام در صفحه
 سیئه مرام واقع ، میتواند که عنان عریب خدمت بصوب آحضرب آسمان عظمت
 معطوف گرداند^۲ و علامه کرامت علامت ملازم بر نامه حیات ملفوف دارد ، ،
 لاحرم بر مقتضای ادا لم یدرک الککل لم یتدرک الککل واجب دید که خود را
 دره وار معروض نظر آفتاب کردار گرداند - ساریین حمیره احلاص دل سعوف را
 بحط و حال نقاط و حروف پرداختن و صورت حسن طویب را در مرآت کلمات ظاهر
 ساختن واجب و لازم دید - مسئول و ماسول از محاسن شیم پادشاهانده و مراحم
 و عواطف حسروانه آسم که نوعی مانی^۳ اوصاع خاندان بنده ملتاع را بدست
 بریبت و سفتت معمور گرداند که به ضرر اسامی جامع حدیعت لباس و عواصف
 وسواس^۴ اناس حماس اساس سمب نقصان و فتور بیاند - بیت :-

ای جهانی تو روس تو نتائید خدای
 نفسی میرن و آفای مسور می کی

و بطر اسفای از رین المضلاء مولنا نعم الله ، که از خلص^۵ اصحاب و حامل
 کتاب است^۶ ، دریع ندارد و رحسار ملتسمات او را بعین قبول نظر فرماید - و
 ترقب دیگر از وفور کرم بی غایب ، که از لوازم مکارم خاندان نبوت ولایت است ،
 آنکه گردن جامه روان را به ارسال کتاب و اوامر سعادت نشان مطوف گرداند -
 و این احسان تام را با سایر الطاف عام ملحق فرماید - ریادت برین تسحیبات
 براکیب خاص عارض ماهیت احلاص به ساحب و اندان و احساد کلام را تعلق
 ارواح معانی به پرداخت - همواره قنات قصر سدره جبابس آسیان های دول و
 و سلطنت باد و حیام آسمان انتظام خلایق و احتشامی راسخ بطبات اند الابد ،
 بمحمد والا ولاد -

(۱۱۰)

مماکت الی بعض الشجعان^۸ -

تا فلک تدویر مہرام با نام ، که سه سالار افلاک میا فام است ، در بطر عقل

دید 3 HG omits 2 AH gives 1 GY and HG give تعریبی
 4. GY and HG give 5. GY and HG omit وسواس 6 BH gives احلاص
 7. GY and HG omit است 8 The same in BUL and AH, but GY, BH
 and HG give . مماکت الی بعض الامراء

فلم تک يصلح الاله
ولم تک يصلح الاله

رب کما جعلت مواد الملك الى عهد عدله سابقا و ادنى نعمه على بدايع اوصاف
الملوک^۱ فایما ، اجعل احمض قدم سلطه على هاماه الملوک واما و
تعریف دوله لای یهواه^۲ حامعا و بما تحشه مانعا الى يوم العمام باد - محض محض
که من المهد الى هذا^۳ العهد لولای ولای آن حاندان بر دوس حاس مرفوع
است و حظه با و دعای آن دودمان بر مدارح مدارح از حطه لسان مسموع ،
درر^۴ حواهر دعواب ، که بر و دوش حور و سروس بان مسرف باشد ، و گردن و
گوس روح و هوس بان مرین و مسرف ، محدب زبان بصدق حنان در محدب آنات
حرکات مہاوی از محرم صدوق حان راویست - مصرع -

یارب دعای حسه دلال مستجاب کن

حاضر مہجور مسہام مستحاض کہ علم اعلام سوز و غرام به موب مداد و
معوت اقلام در مصاف اوصاف و معارک کلام قائم دارد ، اما فلم ہندی مواد
را بہ قوت و اقتدار آست کہ خود را از مر صلاب و عناد در آس بیان نوع
فواد محرو گرداند و حسہ سار زبان را بہ تمکن آن کہ سورب اشغال بال را با مصاف
مطرب رلال معال فرو نساند - سلطان ازل و^۵ پادشاه تحت لم برل ناح^۶
ادراک حدیب آن فریدون فر^۷ بر نازک ہامبرہ مردم بصر موضوع داراد^۸ و سرط
و غلب حصول این دولت بہ اسعاد عناد ازل و امداد حمایت لم برلی مجموع
گرداناد ، نالون و العباد - این نامہ احلاص سان^۹ بہ بیان انسان عی و نوک
مرگل در اواخر سہر رعبان سمت تحریر و بیان یافت منی بر آنکہ ہمایہ حصرت
سعال و سکوه ہمت آن حورسند سال اصداق بحر زمان ، کہ ہمار و لنال اند ،
سعیں درر حصول آمال اند و منای احوال معیون ارتعص دست احلال -
الحمد لله الدی من سألہ احاب و من استوہب من حصرتہ ما احاب بعد ہذا بر رای
حبان آرای ، کہ فلاح معالی مسکلتها و دستگیر مرائی دلہا است ، واضح و لایح
ہاد کہ حون غصون سحرہ احلاص سراکم و درنای بی اسہای سوز حدیب سلاط

1 BH omits the expression ال عهد عدله سابقا و ادنى سنة على بدايع اوصاف الملوك
2 AH gives لنا بهر 3 GY and HG omit هذا 4 GY and HG give در
5 The same in GY and HG but BUL BH and AH omit تاراب
6 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give سلطان دل کہ
7 BUL omits ح 8 BUL omits ی 9 The same in HG but
GY BUL, BH and AH give دارد 10 GY and HG give الخواص الناز

ظهور تاثیر عالم ارواح در نقوم امتراح صور اسلاح نه محتاح ایصباح ریرا که
صباح وجه صباح مستغنی از استضاب^۱ نور مصباح اسب - نابراین بی اختیار عصون
انامل بسیم محب دل در حرکت آمده صورت اتحاد در آئینه مصقول قولی طاهر
گشت - توقع که بعد ازین سینه موافقت^۲ تریاح مصادق و سراع نامه و دعامة
خامه جاری گرداند و ظلام بیگانگی بالتاع سماع یگانگی از صفحه وجود متواری
داند - ریاد برین سمع رار را در احمن اسالیب حقیقت و مجاز نه افرواح و
بیس ازین کسوف مقال بر قام مقتضی حال نه دوحه - چمن بقا نه سرو استقامت و
ارتقا موسح وستان روضه سان خاطر عاطر نتواتر تقاطر فیض الهی مرشح ناد،
بالا قطاب والواتاد -

(۱۰۹)

ماکتب الی جباب جامع مآثر السلطه و السیاده سلطان علی ابن سلطان محمد
الکلابی دام طلالها -

تا کوک^۳ ختم حلاوت و نور افتتاح طهور ولایت از افی داب هدایت آیت
مرتضی مستعلی اسب و بدر کمال درایت^۴ آنحضرت از اسعه مهر حصرت حورسید
رایب سید انبیا حلی ، سید نظام عالم و روسی فواد اولاد آدم مسوب بالتاع
سلطت حورشید سماع و امتداد طلال فلک اتساع آن حمشید قدر حورسید صدر پادشاه
جهان جود و داد، سلیل سلاطین نبی براد ، فرد :-

روزیکه حق اساس سای جهان مهاد

بر وضع قصر قدر تو نه آسان مهاد

شهبشاه طیفور عابد ، فغفور سعادت ، جامع ربیب سلطت و نسب سیادت ، سایه
نسین حیر و آتیه الحکم صیا ، آئینه جمال کمال و رفعا مکنا علیا ، یا من اصواء
ثواقب سابقه اطهر من لمعاب الکواکب و جریان اقلامه فی الکتابة کسریان عوالیه
فی الکتایب ، شعر :-

اتته الخلافه^۵ مقاداة

الیه تبحر ادیالها

۱ The same in BH and AH, but GY, BUL and HG give اصاعت

۲ The same in AH, but GY, BUL and HG give مراقت , while BH gives

کواکب ۳ The same in GY, BUL, BH and AH, but HG gives مراقت

۴ The same in GY, BUL, BH and HG, but AH gives بدایت

۵ AH gives اتته خلافة

گل در اسباع معانی بلبل مصروف باسد و عنان سمند صبا و عزم سہسوار نکمب
 مسکسار^۱ بطرف گلشن باغ معطوف ، مسام ائمہ اسم^۲ از فواخ شہابل و سم آن
 مجمع لوام وزارت ، و مسع سراط و ارکان امارت ، فدوہ^۳ ولاید محامد ، مرآت
 جمال صفاہ اناحد ، جامعہ انوار آثار نفع ، رافع طلسم غمام مع ، مسسار انوان
 راف ، مستشار دیوان خلافت ، ہر سپہر اسحاق ماصب ، ہویت مکارم احلاق
 و محاسن ساقب ، مطہر نصبان دوارف ندیر ، ناظر محدرات سرا پردہ تقدیر ، الدی
 یصدر المکرمت عن دانہ و حوہالا ترعا و نطہر سرف الواصع عنہ ترعلا لا مصرعا ،
 لارال سحہ^۴ حاطرہ درۃ ناح الافکار و ثمرۃ شجرہ صمرہ^۵ ہاکورۃ بسان الانظار
 معطر و مسرح باد ، محمد و الاولاد - محب مشاق ، کہ رحسارہ ماہ حلوص و فافس
 مصون از عروس لطمہ محای نفاست و واسطہ فلادہ ورد رباس ذکر اسہال داب
 آن نگاہ آفای ، نطایف دعوات مسحبات السہاب ، کہ مرعان سمن احلاص آن
 بر دروہ فلک احابت طایر اند و محاسن صفا و لا ہراسون کعبہ فریب قول دایر ،
 از افتتاح صباح نا احتتام رواج سائر مدارد - و حون طائر معال را نہ فوب و استملال
 آنست کہ درہوای بیان - سوی بال گسرد و سناح فلم را نہ فدرت و محال کہ درموادی نوادی
 سرح آن حال قدم ہد ، لا حرم دل محرون را بار قرار و سکون مسوی و طوامر بسط و مناسر
 صط آنرا بہ دست اضطرار و اصطبار مطوی ساحت - گردن شجر بہابہ در سگوفہ التما
 محلی باد و ساحت بال از طلسم ہجر و ملال ہامعاب نور وصال محلی - این صحیفہ
 محب مواد از دارالخلافت محمد آباد ہلساس عباسی سواد موسوم و مرسوم گسب سی
 بر آنکہ اگرچہ کوکب اعناق اعتنائی صوری بواسطہ تراکم غمام موانع ضروری در
 حجاب دوری سواری ہودہ است ، اما فواخ امار سار ، کہ از گلشن سہابل آن
 فصایل سعار موانر واصل است ، مشام حان و حان را حان معطر مدارد کہ بلبل
 لسان ہد کر اطوار آن والا سار ہانہ کریمہ و ربک یخلق ماساء و بخارد ، گمار و
 بد کاراستد سحر -

و ای وان لم التی محمد و اہلہ

لمحرق الاحساء سوق الی محمد

و این معنی از مواعف و محالض روحانی است کہ بحول سلسلہ محب عالم حسابی
 آئندہ است ، حہ یعنی است کہ موسس مانی و داد اساد کارخانہ اتحاد است و

1 The same in G1 and HG but BUL gives مشکاد BH gives مشکا
 while AH omits سار and gives مشک only 2 BH omits اسم 3 The
 same in G1 AH and HG but BUL and BH give فدوہ ولا یان and فدوہ
 respectively 4 BH gives سحہ 5 GY and HG give حمرہ

حجر من برسانید بنرغان جیم
که هم آواز سا در قفسی^۲ افتاد است

و ناوجود آنکه مهال و داد در حویار فواد صف در صف است و عوانی یگانگی در
برم حان کف برکت^۲ ، و بلبل جان ار سداً لامکان نا این زمان ، که مقید مصیی
جهان است ، در مقتضی فنا تعارف مهها ایتلاف برگل جمال آن مطهر کمال نالان -
ییب :- از دم سام ازل نا نامداد آب و گل

نا بو میبود سب حام بی تو کی بود سب دل

ناز درین زمان مجددا جیدان صدای محاسن خلال^۳ و ندای مکارم خصال آحاب
فصایل سال ار رورنه سامعه در صومعه بال نازل است که صوفی روان ار کترب
ذوق و التیاع در وحد و سماع است و طوطی لسان ار شکر سیم و سعار آن مطلع
انوار اسرار بصدد ربان در گفتار - ییب :-

در ارل طوطی حان نا لب بو همدم بود

در حماسن سکر حنده حوس ناز ساحب -

سارین جیم حیات این جهانی نفیض سحاب اتحاد روحانی سر سبز و سرو^۴ محروطی
لسان ار سیم مودت حانی مهتر آمده ارهار بوار و داد ار شاحسار شجره فواد در ناحب
گلشن بیان صف اظهار یافت - فرد :-

روی بو دیدم سحرم روی داد

ر آئینه طوطی سحن در فتاد

و چون وضع سابق روحانی مقتضی وضع لاحی جسمانی است ، متوقع آنکه متواتر
شستمان دل ملتاع را بنور سمع یراع مسور دارند و طوی گردن فواد را به دهب
آریز عمارت و حواهر زواهر استعارت سزین گردانند - ریادب برین طلام کثرت
کلام را آئینه نور وحدت عرام ساخت و سس ارین عود فلم را بر آس دل یرالم
به سوخت - همواره جمال چهره مفصودی نقاب سحاب عالم مسمود ناد و روسی
ایوان طای و خودس از اسعه آفتاب فیض وجود ، محمد الموعود بالمقام المحمود -

(۱۰۸)

بهاکتب الی بعض الوزراء

تا انکار ازهار در صحن جمن بهار ار دریجه جویین اسحار سر بیرون کسد و گوس

1. The same in *BUL* and *AH*, but *GY*, *BH* and *HG* give 2 *GY*
and *HG* give 3. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and
HG give 4 *HG* omits سرو .

دات ملکی صفت حیات سادات نسبت ، معارف حسب ، مطهر انوار فصائل اساق ،
 مسار الیه بیان افاضی و ادابی ، واسطه سلک مقادیر قدر ، آینه حال کمال پسر ،
 نازک ناز سعادت معرفت ، ناظر حال دات در رلف و حال صعب ، لارال نظره فی
 مرآة الکثرة مصروفنا الی وجه المصنود ولا یسعله طلام الحالات عن مساهدة
 وحده الوجود، منظره چهره حلال سبایل و فصائل حصایل باد - تحت صادق الاعقاد ،
 که ماده ماهیت و دادس نه خون هوای حسای فابل انفعال است و صورت
 هویت احادس خون اعراض هولای فابل روال ، و طایف دعوات احاب مال ، که
 عروس معال آن محلل حسوع و حلی ابسهال مامول القول است و صفای رحسار
 احلاصس بموجب احلاس بر سعه حصول مسول ، از انوان حسان بر سریر لسان
 مرسل میدارد و ار آنجا بارگه احابت مرسل میداند نه نصیب قلم نابوان را فوت آنکه
 باسطهار بیان در نیران بیان سوی حسان قدم تواند نهاد و نه نفس ناطقه را قدرت
 آنکه بسجابت مساعدا خیال باران مسلسل مقال سعله لوعه بال تواند فرو ساند
 بلکه حواس مدرکه و فوای محرکه ار مند سورب آنسی اساق در عن احراق
 اند و صورت و هوای باوجود سورب بلارم یسها از صرته حرته فرای در معرض
 امراق - شعر -

ای اعظم مانی ان اشهد
 شسا یعاس علی سبی تقدار
 لو ان قلبی فی نار لاحتقها
 لان اسخانه ادکی من النار

اسید واثق است که صمیمی القا ار حام جمال آن حورسید لغا بدست ساق مردم
 دیله مشروب جان زمیده آید - شعر -

لعل دهری بعد الیاس یسعی
 بما احب و ما ارجو^۱ من العرج

این وفاق نامه اساق حنامه ار دار السداد محمد آباد سمت سواد یافت سبی بر آنکه
 اگرچه علل و سرائط مرام دیوی باسرها مجمع است و دست بطاول موانع ار
 حسب حصول آن مرنع ، لکن طوطی حان در نفس هجران حیران است و ار
 مواست و مصاحبت مرغان ریاض عرفان موسوم بسبب حیران - بیت -

و چون آحاب وزارت متاب بر تمام اوضاع واقف است و حقیقت حال را بی نقاب
ارتیاب عارف، می‌ناید که صاحب قصر قدر آن خاندان را از عروس عاریب و عار
مصون دارد و جبهه ناسوس را از زخم ناخن شین و نثار محروس، و اهتمام تمام
در طهور این مرام بتقدیم رساند تا در زمان حال و استقبال ممدوح السنه اهل
کمال ناسد و در نظر پاك اهل ادراك مستحق ثنا و حمد و مستاهل غریب بدرود
مجد - نابین مقدمات واضحه الساب چشم داشت آست که آحاب در جرئیات و
کلیات مهم آجه لوامر شیم کرام است بطهور رساند و سیم دولت، که در چمن
حیات ورار، اسب، عییب داند - شعر :-

اذا هبت رياحك فاعتنمنا
معنى كل حافه سکون
ولا تفعل^۱ عن الاحسان وينا
ولا تدرى السكون متى يكون

و در بیوقت زنده العضلاء مولانا نعمه الله، که موصوف بصفت رسالت اسب، در
استماع پیغام و اتمام پیاس بر اقتضای درایت آن فراس هدایت کمال اهتمام دریغ
به دارند و مقتضی الوطر و مرضی الاثر بر سیل استعجال عاید گرداند - چون
اعتقاد خاطر بر مکارم سایل آحاب حاصل بود^۲، بیس ازین مصباح ماله در
رواح سطور افروختن و شمع تاکید در لکن الفاظ و عبارت سوختن حلاف مقتضی
ظاهر و مستهمی خاطر بود - همواره در تحصیل حصایص حس خصایل فایق ناد
و مسد رتتس استمداد دولت را لایق -

(۱۰۷)

ما کتب الى بعض عرفاء افاضل السادات

با دعداد اسواح بحر زحار در نظر حسی سیار و بعین تحقیق محض نمودار است
و نمائس کثرت صور عدد فی الحقیق بحسب اعتبار و از روی بعین حال صورت
واحد در مراتب بیسار - بیب :-

این وحدت محض اسب که ارکرب تکرار
که اربعه و گاه ثلثه اسب و گاه اثین^۳

1 The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give تمنل, while *BH*
gives يعتل 2 *GY* and *HG* omit بود 3. *GY* and *HG* give استاد
4. The same in all the *MSS* collated.

وزاره مسقه فی الاعراف و السه الاماحد محله فی عربیه بدائع الاوصاف ، مس
ارباط فلوب کرام و موجب بلوغ مطلوب انام باد۔ بغایت تعجب و افه، که از رسم
صغای آن بعضی^۱ از هزار ریاض و لا واضح باشد و از فواخ رواج آن تعطر^۲ مسام
حان لایح ، بر وفی ترادف و بوالی هار و لالی سوار مرسل است۔ اگر بیان سوق
و غرام به بسط کلام و وسط فوای رعایت مقتضی المقام سمب اسها و احتتام^۳
می پذیرف ، غار ملال از ساحت بال محاروب مقال معرفت ، لکن حون سرخ آن
ارحیظه بیان بیرون بود و از احاطه زبان افروپ، دست قلم از دامن بیان آن کوبه
داس ، و بم کسب آن در مراوع حروف و العاط نکشت۔ صورت النما در آنسه
حیات و بها مسطور باد و عسکر وصال در معازک مه و سال مطفر و بصور۔ این
کتاب بحث مواد بلم و داد و مداد اعداد از دارالامان محمد آباد سمت سواد نائب
مسی بر آنکه بر حسن حصول مرام از مطالع بروج ایام طالع است و اسعه استقامت
امور از افق اعوام و سهو لامع۔ الحمد لله الذی زین ناح العواد بدره حصول
المراد و ارال طلام الحرمان عن نسحة ساحة الحان۔ بعد هذا بر صبر مر ، که
آنسه صورت حسن پذیر است ، محی نماید که کسبت اسعلائی لوای خاندان
اسحاب در اقطار و اکاف تمام بلدان خصوصا در عرصه دار المرر گیلان کالسمس
فی اوقاف البواهر بر تمام اکابر و اصاغر ظاهر است و نور رعایت مرصی سلاطین
و حوافر ماضی بر سکل و فطان آن اراضی از غایت ظهور مستعنی از دلیل باهر۔
و آنصاف، که بدیده عقل و پهره حواس حسن هویب وقایع یوم را از رورنه اسس ناظر
است ، تمام احوال را بر سیل تفصیل و اجمال در حرانه خاطر و فوب باصبره حاضر
دارد و غالبا مانند اسعلائی حال صباح از عروص و صباح مصباح از بیان آن مسعنی
خواهد بود۔ و از دود ملال ، که از آنس حسد^۴ فرقه اردال ظاهر گسه بود و
بسبب آن در فصای حال بعضی از سعلقان طلب احلال ظهور نمود^۵ آنصاف
کاسه سآب مبداند که حدوب آن امر به از سلاطین عالی قدر بود بلکه جماعت
حدیث طبعیت حایت به صاعب مشأ آن شاعت بودند۔ بیب -

ر بد گوهران بد ناسد عجب

سیاهی بریدن ساید رسم

1 *GI* and *HG* give تنیس but *BH* gives منی 2 *HG* gives منیر
but *BH* gives ستر 3 *GI* and *HG* give اسام *BH* gives احتتام

4 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GI* and *HG* omit آتش حسد

5 The same in *BH* and *AH* but *GI* and *HG* give ناسد while *BUL*
gives ظهور ناسد بود

درس ۱ آئینه طوطی صفتم داسته اند
آئینه استاد ارل گفت "نگو"، میگویم

و هیچ سبک نیست که مناسب و مطابق اصناف متضمن و مستلزم کمال ایتلاف
اسم که نسبه الحسب اقرب من قرینه السبب - و فی الحقیقه ارهار آثار، که در
جیس سعار و دنار صفت اظهار مییابد، از نسیم مهیب عالم روحانی است و افراد
انسان سبب مورد بودن آن به اختیار مسوب اند و از روی تحقیق کسوب اختیار
حقیقی از دوس هوس ایسان مسلوب است - یب :-

هم نگو دو هم تو نسو هم در ناس
ماهمه لاسیم نا جیدین براس

چون تابر حمان حسانی از تابر دسب عالم روحانی و جمال این حال در آئینه صمیر
آن حباب طاهر، چه احتیاج بتحریر و تقریر ناهر است - یب :-

درسام حیرت از ره ارساد غفل را
فکرت نسوی خطه ادراک رهبر است

توقع جیاست که بطرکمال موالف ارلی، که سبب نام ارباط لم یرلی است،
فرسوده^۲ گلشن جیم دل احباب را بتقاطر العاط سحاب کباب سرسر دارند و صوبر
دل را نسیم خطاب عمر سمیم مهتر - ریاد برین مشاعل^۳ موحاب ایتلاف در مصاف
مضمار اوصاف به افروخت و لباس عباسی اساس مداد بر قامت سرو^۴ استقامت اتحاد
نه دوح - همواره سفاین آمالس بر سواحل افعال واصل ناد و سهام صایب
ندیرش ارسسب فکر و ناروی صمیر بر هدف مقصود نازل -

(۱۰۶)

ماکتب الی بعض الوزراء

ناتفس طبعی^۵ در جسم سبب عدم تلاشی است و ارامتراح و اردواح عناصر
اربعه موالید ثلاثه ناسی، نفس سریف و عصر لطیف جناب صدر دیوان ورار،
بدر آسان صدارت، جامع سراط و ارکان قرب، رافع مانی علو رتب، واضع صوابط
نظم امور، مشکور حان و مدکور لسان جمهور، لارالب قلوب الاکابر

1 The same in AH, but GY, BUL, BH and HG give در 2. The same in GY and HG, but BUL, BH and AH omit فرسوده 3. The same in BUL and AH, but GY and HG give مثال, while BH puts مشاعل

4 AH gives سراپا 5 HG gives طعی

لقد ورب العلماء من قومه العلی
هم السادة^۱ السم الابوف^۲ دو العدر

ماسک عان فور^۳ بلمب ندیر ، ناظر حال امر در آسئ تقدیر ، الدی صار مسرق
دانه لکواکب العاصب مطلقا^۴ و مهمل بانه الحمل^۵ لعوافل العصابل مسرعا ،
لارال ما بهوی خاطره باسره محسما و علم علانه علی دری فیه الحصره مر بعا فام
و دایم باد - محب بمرق النال ، که باسباع محاسن حصال آن فصائل سال غنل^۶
رلال و صالست و صوی فوادس در حلقه و داد ار ذکر مکارم حلالس در وحد و
حال ، بیت -

نادیده هر آن کسی که نام نوشد
دل ناسرد نو کرد و مهر نو گرید

در غرر تحات ، که پرورده دریای محیط ولا و مرطه گوش مسحه طراران ملاه اعلی
است ، در سلطان احاب دعا بر حناح هدند صا ملع^۷ و مهدی مندard^۸ و حون^۹
لسان در دار الملک اتحاد ترجان عاملان حس و عمل اسب و هر دو اردیوان ارل
در ادراک کیم سواقی و غرام مسوب به عرل ، باهرین علم فلم و بیان باد
ارادب ایسان حافقی و موب ناطفه ریان بدسور آن دو کاردان در دیوان بیان ناطقی ،
بالصورت و رای قرار و سکون سلی ندند و عر ار سکوب و صموت دلیلی بیاف^{۱۰} -
لاحرم ربام نراع ار صوب سرح البیاع صروف بسم دعا ی سرعت التما عطوف
داسه آمد - کرامت ملاقات حسایی ، که عنوان صحیفه کامرانی و فهرست کتاب
ساد ای است ، معدر و میسر حاد بالسی و آله والاو لاد - این صحیفه الاحاد ار
دارالساداد محمد آباد سمت سواد ناف مبی بر تقدیم معدمات بکائی^{۱۱} و هدم آثار
بیکائی و ناسس مانی محنت محدده بر وضع قصور فدمه مسیده الارواح حدود
محمده نا لسان قال بر صدی حال ناطقی باشد و صورت مقال با معنی ایلاف ارل
الارال مطابق - بیت -

1 The same in GY BUL, BH and HG but AH gives هم السادات 2 BH
gives مطلقا 3 BH gives فردند 4 GY and HG give الهم الا فرق 5
4 The same in BH and AH but GY and HG give مهمل الحمل while BUL
gives ملع 6 GY and HG give طلیق 7 GY and HG give ملع 8 AH gives
9 BUL omits و حون 10 و مهدی مندard 11 و هدم آثار بکائی
ناظرین علم فلم و سان ساد .. لغز از سکوب و صموت دلیلی بیاف
10 HG omits the words و هدم آثار بکائی

روزم تو برفروز و سم را نو سوربخش
کین کار تسب کار مه و آفتاب نیسب

و دست امل بر دامن مکرمت آن حمشید حشم ملبصو اسب و کمند رجا بر
کمره قصر قدر آن فریدون فرموش که کسب اسباب و اطاب کلام بر قامت
عذر الحاح و ابرام قاصر داند و صفحه رحساره عبارات را، که تراکم عبار حرات
و جسارت بر آن طاهر است، بسجای فیض عفو و اعماص پاک فرماید و اتم امانی،
که خلاصه کتابه حارطاف ارتقای این چهاربیسب، آسب که سلک امتداد حیات
بده احلاص بیاب^۱ را به درر اوامر سعادت مظاهر محلی گردانید و بصیرت حسن و
بصیرت حاطرس به مراود اقلام و سواد کتاب کحل فام مجلی فرماید^۲.

نظم :- در دیده از سواد خطب سرمه گر کشم
کحل الحواهریسب که آن در بصیر کشم
سب تاب^۳ گوهر خط تو چون رسد من
آب نقار طلعت خط تو در کشم

ریاد برین خدود بیاص^۴ عبار عرض را^۵ اعراض معر ساحت و چهره محدرة احلاص
را، که رسک رحساره ماه و حور اسب، بریاحین خطوط محضر بگردانید^۶ - همواره
سجده طیبه حلاقتش از وفور سیم عدل و راف در اهترار و عوالی مبار بد کر
القب حورسید مآثرش سپهر مهر اعرار باد، بمحمد والاولاد -

(۱۰۵)

ماکتب الی بعض افاصل السادات

با قوام عالم هیولانی و نظام سلک امور این جهانی موط و مربوط بقدر حضرت
اریسب و سفینه جاریه آسان در بحر بیکران امکان بصدمة ناد اراد جاری، قوایم
سای فکر حلیل و دعایم اساس دکر حمیل به اهتمام حاطر ثاقب و رای صایب
حساب صدر لایق قدر فایق عره جنبه^۷ سعادت، طره و حنه سیادت، سحر :-

و بصرحس و 2 BH omits the expression 1. BH gives بده احلاصات را 3 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give بصرت محلی فرماید 4 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG omit گوهری 5. AH gives عروس 6 The same in BUL, but GY and HG give بگردانید، محضر بگرداند AH on the other hand gives محضر بگردانید 7 The same in GY, BUL and AH, but BH gives حنه ; while HG gives حنه.

حسن آن خط کرامت فردن حد ما آسک و کن^۱ من الشاکرین مسطورست و در
 مهره رسد و مونس مصمون خطاب هدا غطاونا فامین او امسک بعمر حساب مسطور-
 اللهم كما وصی بلوغ^۲ الاول کله ، ارزعی صرف جمع ما انعمت^۳ علی فبا حلقه
 لاحله بعد هدا بر خاطر سلسال بمال ، که مهل سوارد کمال و مورد فوافل فص
 عقل فعال است ، معروض مینارد که ناعب ارسال فرزند عبداللہ بآن آسان عالم
 پناه، که منله های اهل حاه و منله گاه اهل باهت و انشاء است ، آن بود که خون
 هاهم همس بعلم خدمت کرامت سمب موفق آید و از مصدر داسن صور افعال
 حمیده^۴ و حصول پسندیده مستقی نماید ، بیست -

آری بعوب مدد و بریت سود
 باران و برگ و گل کبهر و اطلس و عسل

و فطره و خودش در حر بریت و خود در فرزند ملک زمان و واسطه فلاده ناموس
 خاندان گردد - سحر -

فص حل دال الباب حل بروحه
 و نال لاساب^۵ السموات سلما

و از سحره داسن نالعب آن خورسید سباب ارهار محاسن صعبا مستخرج سود و در
 درج بالنسبست شعبه آن محمد حصول حواهر رواهر حسن حلال^۶ مدوح - لمولعه -

فی تربیت زاهر عطای تو محکم
 از بوسان عمر نه چید گل دول
 اسعد ر مغد اصغر و اکبر سودن
 گر ناهد از بویک نظر تربیت رحل

اکنون اهل ملتمس از خدام مسیح نفس آست که خاطر خورسند سعاع و فرمان
 حهان مطلع به اصلاح حال و انتهای احلال او سابع و جاری گردد تا طلام غم
 از باطن بنده احلاص نوام سوازی سود و صدای نعمر خاندان بسنج بنده ملص
 الحان واصل آید و مصل العات آن سکندر صعبا از آسه حاب رنگ کدوراب^۷
 رایل نماید - بیست -

1 G1 and HG give 2 The same in BH GY and HG but BUL
 and AH give 2 BUL gives 3 The same in AH but G1
 BUL, BH and HG give 4 The same in BUL and BH but G1
 and HG omit 5 The same in BUL
 BH and AH but G1 and HG give 6 The same in BUL BH and
 HG but G1 and AH give 7 کدوراب

خلافتس مانند مرکز عالم مستقر^۱ و راسخ باشد و سرفاب غراف^۲ قصر قطب باشد
مثلاً محمد^۳ جهاب سامح - بیب :-

رحساره بدور دعاهاى مستجاب
ار نور آفتاب اجاب میسر باد

صیاد قلم عسکوب سعار راجه قوب و اقتدار آسب که شهباز سوق و غرام را بدام
مسطوم کلام و دانه مسور استعار^۴ و ایهام صید بواند کرد و مساطه ناطقه راجه
یروى و یارای آن که ار چهره محدره بیان التیاع نقاب استحالب و امتناع برداشته بر
سریر امکان و مصبه عیان نشاند - بیب :-

مسکل عسقبه در حوصله داس ماست
حل این نکته بدین فکر خطاتوان کرد

بنابرین مجمر وار پای بیان در دامن احتصار کشیده داست و کیفی دل ملتان را
بادراک خاطر حورسید سماع واگداس - بیب :-

عیر نطی و عیر ایما و سجل
صد هرا راں برحمان حیرد ردل
زانکه دل جوهر بود گگتن عرص
بس طفیل آمد عرض جوهر غرض

سرف تقیل انامل ابر نایل ، که امار هر افاصب فواصل اند و اسکال اطایر هلال
مائلنس غرر شهور اعیاد افاصل ، بوحیهی که التاع جمال آن از عین الکمال مصون
باشد و ار نقاب موانع و مان ماسون ، ار محص فیص عام مرفوف خاطر مهور مستهام
ناد - فرد :-

ساح سین چشم من تکیه گه حال تست
ای سه آفرین قرین بی تو مباد جای 'تو

این صحیفه الدعا ، که کسوت اختراع و اسما اس بدست استاد کمال صفا مسوح
کار حانه نال اسب ، در اوایل سوال ملوس عروس ابلاغ و ارسال گشت مبی ار آنکه
اطفال آمال گوناگون ، که ار دست دایه^۵ دهر بوقلمون موضوع مهد خاطر
مخرون بودند ، بعایب بیعایب الهی و میمب همت سمسناهی بر صفحه صحیفه

۱. AH gives مانند مرکز عالم حیل مستقر 2 All the MSS give شرقات و عرفات
3. The same in BUL and BH, but GY and HG give مثله محمد , while AH
gives مثله محمد 4 GY and HG give استعارات 5. AH omits دایه .

اسهل حلاف ، حام جهان نماي صور عاطفت ، مسم ماهيت کمال اوصاف ، مقوم
نوع عال و صنف انصاف ، مرآت معلومات عقل عاصر ، خلاصه تابر و ناصر افلاك
و عاصمير ، فياص رصاص قلوب اعداد و اوژا ، مایه سس حیر آسکم الله مالم
پوت احدا ، بیت -

ای آسان در گه تو مطلع اسل
وی آسین کسوت تو مسرق سحا

امام مسجد اقصی پادشاهی ، سیاق میدان رهاں سهشاهی ، منظور ابوار فص
رحمت رب ، مطهر آمار کمال سلطنت و جمال سب ، شعر -

الم تر ان الله اعطاك صورة
تری کل ملک عندها ندب
لانک سمس والملوک کواکب
ادا طلعت لم بد منهن کوکب

یا من سمی^۱ الشمس ان یكون^۲ علی هامة قدره هامة^۳ و یرجی الهلال ان یصر
علی انامل اسارة السره هامة ، لارال سلطانا علی ارض^۴ سمها السماء یسلها و
طیها عرو من السیم عر دنلها فی سعد لا یعارو عن حله و ملک لانسعی لاحد
من بعده ، سادان و فرهان ناد ، بالی السه و عربنه و به - بنده احلاص بوام
که مذکر لباس در حله ذکر و بیان ناسحه درر اسان مسعل بد کر سکر آن
ملیان شاسب و رلال صغای عقید حساس ار حسمه مار دهان بر حوسار رهاں
روان ، بیت -

گسه دهان حسمه ، رهاں حوی آن
آب با گسه در آن حو روان

مائی دعوات مرور ، که هاکل نور و سواکل حور گرد مظنه نور ار صاحب قصور
آن عاروب اهداد دور گرداند ، و غوای حدبات قبول مامول احابت مسول ،
که صفوت جمال رحسار احصا صس روسی عیون رؤسان فلک و حال صهره حس
اعبادس اسان عی نفسان ملک پاسد ، ار مر مرل عجر و ابهال مایل فلک
ابهلاغ و ارسال گرداید ، و محوق رایب رها ملصوی درو قله ماس و دست
ساحسار سحره دعا معایق کردن مدره المنتهی ، که اسام بیان^۵ سلطنت و

1 BH omits می and gives تی in place of سی 2 The same
in GY BUL, AH and HG but BH gives کرد 3 The same in BUL
BH and AH but GY and HG give هامة 4 BH gives اراضی 5 The
same in BUL, BH and AH but GY and HG omit خرد

اکنون بستمس نال بریان قال و حال آسب که آفتاب نظر کیمیا اثر به تربیب مس
وجود این بیحرص معروف گردانند و عا^۱مه هم را بر^۱هامه این بی سمت و قیم^۲، که
سرگسته نادیه طلعت است^۲، ار سر شفق و م^۳حمب ملفوف دارند - بیت :-

همه عالم نگران نا نظر بخت بلند

بر که افتد که بوی یکدم نگرانس ناشی

با باشد که ار طلوع سمس هم آن شمهار عوالم حمس عیاهب تیس گوناگون
از بیسگاه دل شکسته محروم مریع گردد و شرایط و ارکان روسی درون محدثه
عنایب حضرب بیچون مجتمع - بیت :-

روسی ار حاطرب حواهم نه از حورشید و ماد

ناوجود سه کجا داریم پروای سپاه

شعر :- لم یس عیرک اسان یلاد به

فلا برحب لعین الدهر اسانا

زیاد ترین رخساره حس اعتقاد را سوک بوک قلم محروح ساحت و بیس ارین
ساحب قصر اخلاص را بساط نسط عبارت و نقوش صروب استعارت بیرداحت -
ظلال حصرب سدره مائل آن مالک مالک فصایل ، که پناه هستگان صربه لارب
آب و گل اسب ، بر مقتضای امتداد الم تر الی ربک کیم مدالطل بمدود ناد و
عاقب سالکان ادویه طلب مقصود ار نور هدایت آن گجور کموز ندایت و مهاییب
محمود ، بچی ملک الودود -

(۱۰۴)

ما کتب الی السلطان العادل محمد بن سلطان ناصر کیا الکیلابی ادام الله طلاله و ابد احلاله -

ناساق سپهر محتال صبهای صوء سیال را ار صراحی مهر ررین تمثال نکف
الحصیب شفق و حام سیمین هلال در برم سستان مه و سال دایر دارد و دایه
همدی سواد سب نار طفلان مهد فلک دوار را ، که ثواقب سیار و کواکب
ذواب انقرار اند ، به لبان انوار رصیع اللبان سارد ، فواد افراد نوع اسان ، که
در مکون بحر امکان و جوهر یکتای درح کون و مکان اسب ، ار سلافت احسان و
رافت آن حمسید مسس ، و ادزار عمام لطف و انعام آن سکندر داسس ، آئینه جمال

1. The same in GY, BUL and AH, but BH and HG omit 2 BH
gives , عماده همت قیمت که سرگذشت طلعت است

دانه ناطرة لجمال وجه المقصود و صبرت حجة العصاب فی نظره احلی مساهدة^۱
 الشهود^۲، اسرح بسام مکارمه^۳ ریاض مدور و افنده و ارفع طلام الکثرة بسعاع
 یقنه عن بصر بصره معتدنه بر سر غلطان آس سنو بال^۴ و غلطان رلال عن
 عدب وصال معد و مسدام دارد - معدنحان مسک که عروه الوبی اعتماد
 به علوشان و سمو مکن آن صدر صعه اتحاد سب تعلق روح تن مداند و تحب
 حاب و چر نواد را قدوم سلطان و داد آن مالک ملک عرفان مریس مدارد - یب -

محروان و ناح دل فی حم عشق هج بیست

فی خط داغ عاسی باد سواد بن تلف

سرایع دعوات احاب آفات، که در صدی عیارب راهرس مریس ناح نازک خاطر
 اسب ولمعه اسعه احلاص و صفای باهرش سور صوبعه باطری و سادروان طاهر،
 بر حناح جامه نامه، که بال حسوع و مسهر حصوع ظاهر است، مسلح و مرسل
 مدارد - یب -

هر دعای که سدا رسیده محضرب مرفوع

مسحبات اسب نعن حون بود ار فرط حسوع

بعد از عرص اسکاکی بر خاطر حورسید مکانت، که سور روانای دلها و مرسل طلام
 مسکله سب، معروض مدارد که نور دنده حاب از حیره رحای العاب آن سلطان
 سربر معرفت داب و صفات است و لغات مامول طویب و طعراى مسور است
 تقییل دست هم آن صاحب لوای مصاف نمکن و باب - یب -

بنده طالع آم که قبول نویافت

حسم بد دور از آنکس که بحسم نو نکوست

سعر - وادا رسب بلحا^۵ طرفک فی العلی

نیم صعرا^۶ حار فوق الاغم

و رلال صفا بحس دل عطشان و سرب سفای الاصب حان حیران فکر عجایب
 احوال و ذکر مراتب کمال آن حلاصه مظاهر اکوان است - یب -

در حلوب بن گر دلم غافل شود از ناد نو

حام گریان گیرد و از خانه بیرون افکند

1 The same in GY but BUL, BH AH and HG give معاند 2 GY
 and HG give الشود 3 The same in BUL and AH but GY BH and
 HG give مکام 4 GY and HG give باد 5 AH gives لطف 6 AH gives
 صاعده

ما كتب الى حناب العارف الكامل الوالى خلاصه مرور النهار و الليالى السبخ
بايريد الحلخالى ، لازال مخصوصا بالقلب الحلى و المنصب العالى -

شعر :- تالى من صنعاء برو فاسرق

وجوه عرفها على البعد بالحلى

وكما على الاعراف نعرف كلهم

سبأهم¹ بعد التوسم بالحصى²

بدا³نا³ نتسلم رحاء بو اصل

اذا ما تعارفا⁴ بداعيه الهوى⁵

چون ار سده نارگه عظم مصف⁶ اسار سارت امار⁷ فما عارف بها ايتلف
بگوش حان و اصل اسب ، رحساره الف روحانى را چه احتياح به ترئين رسوم
اهل رسايل ، كه بايمال قدم قلم او ايل و نمودار تمويهات و تكلفات بيحاصل اسب ،
چه ، عبار اساليب نكلف به فراخور حال يوسف احلاص و تالم اسب كه انا و انقياء
متى براء من التكل و الحمد لله ما اناس المتكلمين - سارين ترك ترويق استعراى
و تعليق قلايد محامد بقدر اعماى استحقاق اولى و اخرى دانست - لاحرم مضمون
كتاب حامل دعاى نافع و نى واقع آمد - حضرت حق ، كه فياض رياض وجود
خلو اسب ، ظلال افضال آن آسان انوار اسرار الهى و حبهان آثار فيض نامتاهى ،
فتاح معالى خرائه دل ، دستگير افتادگان مزالى آب و گل - بطم :-

ذاب تو از نزرگى آن عالمى اسب كابر

آمد سپهر اعظم در قرب استوا طل

واسطه فيص بركاب زمان ، فايده دور حركات آسان ، خلاصه تاثير تقدير و باثر⁸ مقدور ،
اسرف⁹ فرايد اصداق بحر ظهور ، الدى يسير الفلك اليه ناامل الاهله¹⁰ فى الآفاق
و سور زمانه نور باطيه الدى كالشمس على الكواكب فاق ، رب كما جعل عين¹¹

1 *HG* gives 2 *GY* and *HG* give 3. *BH* gives رانا
4 The same in *GY*, *BUL*, *AH* and *HG*, but *BH* gives 5 The same
in *BUL*, *BH* and *HG*, but *GY* and *AH* give 6. *BH* gives عصمت مصف
while *AH* gives 7. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY*
and *HG* give 8. The same in *BUL* and *HG*, but *GY*, *BH* and
AH give 9 The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give
10 The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give ناامل الامه
11. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give عبر

گر هار عمر باشد بار بر نحت حم
 حتر گل در سر کسی ای مرع^۱ حوسحوان غم محور

طائر نامه نام محاسن سوق و غرام در اواخر سهر صبا ، که واسطه ولاده شهپور
 و اعوام هست ، از آسپانه بال پروار هوای ابلاغ و ارسال گرفت مبی ار آنکه
 سعله آس فرت طاهر محط بنای قصر خاطر است و کسوت کم مصل کتاب و
 مصل العاط خطاب بر فاست بیان آن فاصر و منظره دنده و در صومعه سامعه بر غن
 حتر و خیال آن حال نلسب عشق مسدود است^۲ - و صورت این حال در آسه نال
 آن صاحب کمال بعین العین مسهود - فرد -

مراد خاطر ما یک میداند حسب اما
 بغافل مسکند رآسان که پنداری نمیداند

و با بقا قم سار و بلاطم بحر آر ار طرف آن واقع حانای رار صدای کوس اسعنا
 و احترار بگوس هادی و حاصر و معیم و مسافر واصل است و فوافل آثار اعراض
 ار سر مرل لسان افراد انسان بمراحل مسامع اس و حان نازل - لمولعه -

کلان السماء اهل و سمن الصبحی طبل

یبت - ' لی برای ،، میرسد ار طور موسمی را حواب

این همه فریاد مساقان راسعنا ای اوست

و مکتوب اعجاز اسلوب ، که مطهر آثار پیراهن پیوست و دنده دعوت بود ،
 فی الجمع مسند احادیث رواه و ساعد دعاوی عده آد - یبت -

گفتی حدیث دشمن خود رای نسوم

آری حدیث دشمن خود را بسنه

بنا برین احرای کلام در عرص آلام غرام خارج مقتضی مرام بود و با وجود انکساف
 حال دل و تصدیع خاطر آن - اب کامل در نظر عقل مسموع نمود - یبت -

عدرا که نابوسه بخواند حدیث عشق

داند که آب دند و امتی رسالت است

رنادب برین سلاب غم ار سراب فلم روان ساحت و سه کمت یراع در مهابار
 اناسای سکایت و اظهار الساع ساحت - همواره آن داب سهر صفا ، که واسطه
 اقامت برکات ریان و رابطه سکون رس و حرکت آسان است ، در اصاب قلوب
 محان مسجور فانی نور باد و الناس طالبان حصور حکر محور ، که به لسان دل
 مکسور مدکور است ، ار روی کرم دای معول و سرور ، بالسمع المشع يوم الشور -

مردم رهجر، رنده حاویدکن بوصل¹

وین حان فالی نو بهل تا پرون رود

تاکی درردموع بالاس سرسر مژه سفی و غبار هجران ار ساحت² حان عاروب
 ریان رفی و رسته حان بار هجر سوران در لکن دل حیران سوحن و حراغ
 غرام بر مسکوه کلام در انحصن خاطر مسهام افروحن و بر حانه عمر و حیات
 طرار ترحمی لعل الله محبت بعد دلک اسرا دوحن ، و نا حد صورت حمال وصال
 بهلم بوی سرگان بر پیس طاق مسطره حسان نگسن ، و امام حوس محریر قلم و
 مایویان³ انابل پشت حم را در محارب⁴ حروف و صغوف سطور ساحت داسی
 و گوی آسنس سوق و الساع بچوگان باد پهای نراع و نیروی ناروی احراع باحن
 و مسهام دعا و پیکان دموع ار سست پاک حصوع و کان کجک رکوع مصل
 انداختن - یب -

ناکی کنور دل حون مرغ دم بسل

باند ر بر هجر در خاک و حون طپیده

نه دست دل را قوب رفع بار صبر مانده و نه دوس حان را قدر احمال انتقال هجر -

شعر - الم نان للاحباب⁴ ان بر حا⁵

وللعد والهجرا ان بر حا⁶

اما هور بانابل اسد ابواب وصول بسار ب نوید مفروع اسب و نجم رحای وفا

در صحن حمن ولا سیلاب سرسک مفروع - شعر -

ادا طب الادان قلب دکرینی

وان حلجت عنی رحوب اللقا

نظم - هزار بع حفا ار نو بر حگر خوردیم

حلل پذیر سد دره⁷ ار اراد ما

بوی که شاهد حای باول و آخر

همین بود نفس آخری سهادت ما

1 The same in GY BUL, BH and HG but AH gives 2 The same in BUL and HG but G1 gives 3 The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give

4 The same in G1 BUL and HG but BH and AH give 5 The same in AH but GY and HG give 6 The same in GY and HG but BUL, BH and AH

7 The same in AH but GY BUL, BH and HG omit

The same in AH but GY BUL, BH and HG omit

و برهاسه همتس عامه اسراهل سلامت و کرامت محسوس آید - لیکن چون ضعف و فتور در بیان مزاج مبطور بود و نور شیخوخیت و هرم ار دیوار تن کمار علی علم میمود - یب :-

لن یرحل السیب عن دار^۱ یجل بها
حتى یرحل عنها صاحب الدار

سارین مدرس مدرسه ضمیر و مهتدس کارخانه ندیر، که عقل اسب، حیان صواب دید که او را بی توقف و اهل ناستان سعادت سال مرسل^۲ دار و تا از یم تریب آن حورسید ابر حاک و خودس گوهر کان هنر گردد و ناع دماغ اهل کمال از نکمپ ارهار حصالس معطر - یب :-

دره دم زهوای تو نزد در عالم
که بیک لحظه جو حورسید چهاگیر نه شد

و ملتسنانی از حصرب چهاسانی آست که نور التهاب قمر طهور بر دیحور احوال معتمد سرور لامع فرماید و کیفیت صلاح امور از معتمد مدکور سمع سریف، اسمعه لله تعالی سنایر الحور، سامع آید - و توقع ثالب آنکه خاطر سده احلاس نایده را به اوامر و مسایر سارت تایر محسود حورشید میگرداند - ریادت برین امام قلم و مامومان بیان را در محاریب سمراب حروف ساجد نداشت و بیس از ین نهال جراب و جسارت در جویار اسالیب عارب نکاس - نظم :-

اطلس و رشته قنای نقاش
راسان ناد و امتداد زمان
ناد دسب قصا و کلک قدر
کاتب آنچه خواهد ار یردان^۳

(۱۰۲)

ماکتب الی حبابه العاضل العارف مولانا عبدالرحمن الحامی طال نقائه^۴
تاجید در فراوی توه^۵ ار دیده خون رود
ورسیده آه تا فلک بیلگون رود

1 GY and HG give وعس دار 2 GY and HG give موسل 3 BH gives ماکتب الی سس 4. The same in AH, GY, BUL, BH and HG give دیوان 5 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give در فراقت .

اصانت آنا، معروف میشود که از مکاتب کسان صادق و احبار مخلصان غیر
مصدق حان معلوم است که فرزند عبدالله پیراهن ناموس و نام را بنیست صحبت
لیم خاک رده است و دنده بصیرت و سیرت را بنیست صحبت مردم بد سیرت
پرخاک کرده و مسام حان اودا را به محاسن محالست سبها مسخر ساخته و آنسه
دل احنا را به انعام قریب مردم نازل رقت مسکدر داسه - ار اسماع این حس
وحسب از حرمی آمد نعمرحاندان تانش حرمان و احراں موحه مند و چراغ ویل
و تعریں ارمسکوة زبان افروحه گشت و ارمسله نار عار دود آه به اوج مبارسد و صدای
حیف و امسوس بر فواب نام و ناموس از فرس نری نا سطح فلک اعلی فرو^۱ پیچید -

یت - آه دود آسای گردون نور آساک من
در دل سگین او نگرفت و در حارا گرفت

و مقصود محمود از فرسادن او پاسبان دولت پناه آن بود که دنده سیرتس از کحل
بریب آنحضرت به نور حسن سیرت مور آند و مال داس^۲ ار سحاب القاب بصوف
محاسن صفات مسر - و حون درصوف از مکاتب اکابر و زبان مردم مسافر خلاف
حال ماسول مسموع است، حان معلوم مسود که ناپس حورسید مرحمت آنحضرت
ار مباحث حال او مسموع است - یت -

ای آفتاب ملک ارو نور و امگیر
وی مائه حدای ارو روی بر ماب^۳

اکنون الباس از آنحضرت فلک اسامی است که ادبای احوال او را از حسب صحبت
اردال طاهر فرماند و در مع حرکت ناساس او آنا مبر و مبر طاهر گرداند -

یت - بدریح و فرار و انظام و بریت گردد
مه نویدر و باران در و حون مسک و حجر گوهر

نا باشد که از ناصر بریب آن برحسب ابرسانی حصایل او از نحوست محالست اردال
مامون گردد و صاحب محسنی را بجهت کربنه معسد و ملحد مصون - و همگی هدت
بنده بران معروف بود که او را درین جانب حد سال دیگر موقوف دارد نا لوح
دلس^۴ از تقوس ردایل سبیل حالی گردد و حسب حسب بر قوم حسن حصایل^۵
حالی شود ، رحساره سعار و دناش از رحم قلامه ملائم اهل روزگار بخوس ماند

1 G1 and HG give فریچید 2 The same in G1 BUL and HG but
BH gives «اس» while AH gives «اش» 3 The same in BH and AH but
G1 BUL and HG give «اورماب وی» 4 HG gives «اس» 5 The same
in BUL, BH AH and HG but GY gives «صالح»

وروی سوز و قلم سسکی سیاهی زیر دم در کس
اران کین قصه عشی اسب در دفتر میگذرد

دره سعادت خدمت آن حمسید فر در سلک خیط شعاع بصیر منظور نظر ناد و صبور
دل ، که نشیمن بدرو رحای الما اسب¹ ، بماء الحیوة وصال سرسرو و عصون اعصاب ،
که از بطاول آلام هجرت بی حرکت اسب ، نه سیم روح سیم بلاقی مهتر ناد - بالنبی
و آله الامجاد - شعر :-

می بعد هدا البعد عینی تراکم
واسمع من تلک الدیار نداکم
نارب که آن صبا بوزد کر نسیم او
گردد سنامه کرمس کارسار من
ییب :-

این صحیفه الاسفال ، که مسطور دست نوع نال اسب و مدام شمرا حروفی
اصداغ رحسار احلاص دل سعوف ، در او اخر ماه رمضان ار دار الاءتقاد جان
بر سرر موضوعه بیان² سمب طهور یافت منی ار آنکه دل مهجور موسی کرب ، که
در طلام بیه عرب نه هجوم سحره احران و تعلب فرعون وهامان هجران و اسحان
مبتلا بود ، نه ید یصای کتاب و گوهر سب تاب مستطاب حطاب بر مقتضای
فیحوای و ما جعله الله الا شری نابوار سرور و آنار حور اس من جانب الطور فایز
شد و خاطر فاتر ار نقد گنج عبار و درر عرر مجاز و استعارس مکب کامرای و
مکانب دوحهای را حایز گسب - ییب :-

این چه ورریست هایون که مرا روی نمود
صبح بر طالع این رور دعا خواند و دمید

و نوح جان ، که از تلاطم دریای فرق حیران بود و سقیه حیاتش در عین طوفان
و حاءهم الموح من کل مکان سرگردان ، از سبب³ عنایب ارلی نه هوب
نسیم شارت ضمیم یا نوح اهبط بسلام ما بر خودی⁴ حصول مراد و منی نازل آمد

ییت :-
بیا بیا که رحمت نسیم رحمت را
درین جهان ر برای دل رهی آورد

بعد از تقدیم مراسم تما و تقویم مسای استجاب دعا بر رای ملارمان کواکب اطار⁵

1 The same in *BUL* and *BH*, but *GY* and *HG* omit است and give التماست ,
while *AH* puts التماست 2 The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY*
and *HG* give بر سرر موضوعه 3 *HG* gives مهت and omit بیان

4 The same in *BUL* and *BH*, but *GY*, *AH* and *HG* give ساحل

5. *GY* and *HG* give اطار

مهر^۱ آن حافان فلک مبات اسب و حب و حامه ربان ، که سبسی دهاں است ،
میری به ارزار اسه^۲ آن سلطان ملک صفات - بیت -

در هر دل و ربان که نه مهر و ثنای تست
غم دنده باد آن دل و نرینه آن ربان

صحایف دعواب احابت ییات ، که وصف کمال احلاص پاکس ورد ملایک ارایک
افلاک بود و شرایف مدحات ماسی درحات ، که کینه جبال حس صورت
حصوصاس^۳ خارج حظه ادراک و محاور فوت عقل دراک نامد ، بر سپهر
طاووس عموم قصوص رواج و سفار بار اسبهر رزین رنگله صباح ابلاغ مندارد - و
بلعت حصوع ربان و حصوع روان^۴ لالی ادعیه وافیه در رسه اسداد ربان
مسلك است که هر نفس حشمت و علا ، که بر صفعه اعاد و اسار نوک
فلم اساد کارخانه نعر من سله پیدا مسود ، و هر صورت نصرب و عظمت ، که
از تنق سرا پرده ان بصر کم اند فلاغالب لکم هویدا مگرردد ، نفس ایوان سلطنت
او حلال آن سلیان سال پاسد - بیت -

وین دعاسب که بر اوج فلک نا رجه
کندس لطف الهی بمول استعمال

حانکسوار روان معواست که گلگون لسان در معبار اسحان نارد و گوی بیان شوق
و غرام در میدان مقتضی المعام اندارد و بجوگان اسعاراب و امام و فوب باروی
ملکه اتذار کلام مبوب مرام و معصد دل معهور مسهام رساند ، لیکن دست غیب
بر گریبان حان در سب سبب و پیام مروس بهباح هوس مدهوس موانر پیوست
که - بیت -

حد رین العاط و اصار و محار
سور حواهم سور ، با آن سور سار
آنسی ار عشق در حان بر فرور
مربسر فکر و عارت را بسور

باهرین آنس سوو عالم سور در حرمس العاط بیداحت و غبار فکر ار صاحب صدر
به صد مرحله دور صاحب - بیت -

1 HG gives مر 2 The same in BUL and AH but GY and HG give با ادواته while BH gives 3 The same in GY BUL BH and HG but AH gives حسن حضور وصالی 4 The same in GY BUL and BH but AH gives بدست خنوع و شوع و بان روان while HG gives روان بدست خنوع و شوع

ماكتب الى السلطان الكريم الحليم علاء السلطنة و الرافه والدين - رب احعل
من الدين انعمت عليهم غير المعصوب عليهم ولا الصالين - آمين -

با عرصه رابع سهر بختگاه سلطان درک چهر مهر اسب و نه نیروی ناروی
نور مستغنی از امداد لسكر سنين و اسعاد عسكر سهرور و ارطهور رايت فتح ميمه
و ميسره اس¹ شهریار ماه با موکب سب و روس صمیران سیاره و لسكر نانت
قدم بیشمار ستاره کچمر مستفره قرب من قسوره گریران و آواره اسب، همواره آفتاب
دولت باهره و صولت قاهره آن² سلطان سکندر اماره، خورسید اناره، رسک روان
ملوک قیاصره، وارث راف و عاطف اکاسره، عیث هامی یوم علا، لیب حامی
روز و غا - سحر :-

ان الملوک لو انصفوک³ لاسهت
اسحاصهم امثالها فی الماء⁴

مطهر استیلای قدر و استعلای فلک آئینه حال کمال ان هدا الا ملک - یب :-

ای هویدا ارکف خنجر جوار دریا سمک
وی رطل جتر پیدا همجو خورسید ار فلک

فیاض ریاض فراغ⁵ حلاوی، خورشید آسمان نسب فایو - سحر :-

هلال اس بدر و ابل بن عامه⁶
و فیض اس بحر بل⁷ سعاع اس شارو

یا من عالم قدره اعظم من الملک الاطلس، لو تشخص خاطره الثاقب⁸ فی الراي
الصایب من العقل الاول، لم يتقص، لا زال قدم عهد عدله مکتسه بدیل آخر
الربما و عامه هامه قدره ملاصقة لقمة قبه عالم الامکان بر معارف سکان اقالیم کره⁹
کل تاسده باد و سایه جتر خورسید مابلش مسا کل امتداد الم تر الی ربک کیف
مد الطل ممدود و یایده - سده احلاص آیات، که خلعت بقا و حیاتس مطرر بطرار

1 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give این .

2 BH omits آن 3. The same in BUL, AH and HG. BH omits لو ;
GY gives لواء لصوک 4 AH gives فی الهاء 5 GY and AH give فراغ .

6 BH gives عامه 7 AH gives سحر 8 The same in BUL and

AH, but GY and HG give خاطره ثاقب , while BH gives حاطر الثاقب

9 The same in BUL and AH, but GY, BH and HG give کوه

استحابت بطراحا بسعیر^۱، مول فرماید هر فکری^۲، که دل ستم در بسق معدنات البیاع
 بر سب دهد، ار سجده ییان معصود عجم است و هر چراغ رانی، که بدست دل مسجور بر مسکوة
 عبارات سمع ظهور یابد در محافل بسط اسواق بی نور - بصر بال بطر حال وصال
 سور باد و مسام خاطر از نجات طره العا معطر، محمد و حذر - انس صحفة الوداد
 از دار السداد محمد آباد معرر و محرر آمد بسی بر آنکه هر مرغ مراد، که در نصای
 فواد طائر است، سهار روان به سهر بوفیق الهی صباد آست - الحمد لله الدی
 لا سمر سجرة الامل الا بسجابت لطفه و منعاع احسانه و لایحی با کوره المراد
 الایده بوفقه و فوه استانه - بعد هدا بر صبر سمر و خاطر حرمی نماید که از ریان
 صبر و کبیر و غی و فقر، که ناحران و صادریان عراق و گلان اند، حنا اسباع
 سرود که فرزند عبد الله بواسطه صحبت اردال غافل و پراگنده احوال است و بسب
 ادمان حمر و اصوات رمر فارغ از صلاح و فساد امر و داهل از ارتقاع و انحطاص^۳
 بدر است - بوصول این حمر و حسب آمیز دهشت انگیز روز است و صبر حاندان
 بدست طلسم سب حریان مدخل گسب و فالت جهالت و ملالت^۴ عبد الله بسجل
 قاصی قصاص^۵ بسجل - بیت -

بحمی که دو وفای تو کسم خاک حور
 دنگی که در هوای تو بچشم خام سد

اکنون بواسطه بعد مسافت تر بدیر، که از کبان حصاف روان باشد، حر آن
 بود که ربام اصلاح حال او بحدام با نام حصرب سلطانی خاقانی سلیان مکانی،
 حمد الله تعالی طلالت علی معارف الاقاصی والادای، بغویص نماید - ببارین آنچه
 از مبدأ فیاض بر خاطر فانر فایض و طاهر گسب بعرض آنحضرت فلک رفعت رسانده
 است - توقع آنکه در اصلاح اطوار و تبدیل کردار او اهتام بسیار بخدم رساند
 و انس محب را در اظهار سعی و احسان مسمون مت بسیار داند - ریاد برین
 اسمایح و داد در طلسم رنگی سواد مداد به افروغ و دسای کلام به سورن سرور
 فلام برفت ابرام به دوح - صورت مامول در ایینه حصول ملحوظ باد و جیب
 جامع بهاس از تناول دسب ما ملحوظ -

1 The same in G1 BUL, AH and HG but BH gives سر
 2 The same in GY BUL and HG but BH and AH give انگری
 3 The same in G1 BUL, AH and HG but BH gives امضاء
 4 The same in BUL BH and HG but G1 and HG give مات
 5 The same in G1 BUL and HG but BH and AH omit لنا

در وقت ظهور طلام زنگی چهر و طلوع حال ترک مهر موجه میدارد و مرغ جان در فصای رجا طایر اسب و قدم رسوخ اعتقاد در مسالک طلب مراد سایر که ظلال اقبال آنحضرت فلک سحاب تا امکان طول حیات قایم ناسد و نفا و ارتقای فرزند حمشد مسس سکندر داسی چون امتداد فیض ناری دایم - بعد هدا بر صمیر حدام با نام هویدا باد که چون قاصد عازم درگاه فلک بارگاه بود صورت احلاص در آئینه مقال معروض نمود و در عقب ¹ صحیفه الدعا معتمدی با عرص تمام احوال آنحضرت اقبال سال ² ابلاغ و ارسال خواهد یافت - سایرین رسته کلام بدست اهتمام نتاف - بوقع که سایه مرحمت و احسان بر استقامت اوصاع حاندان این سده حالص الحنان مبسوط دارند و استات احوال عبدالله را به ریسای نصیحت مجموع و مربوط فرمایند - زیادت برین نصیر قلم و صمیر دل پر الم بصدیع آنحضرت ملایک خدم دداد - همواره گوسه قناعتس رسک عذبات عامه آفتاب ناد و درگاه آسای جاسی جهایر اکابر اسم را ماب -

(۱۰۰)

نسخه مکتوب کتب الی بعض الوزراء ³

نا سلک کلام الفاظ و حروف به سظیم جواهر معانی مسعوف اسب و سلسله رلال استعارات مستعد به مجاری تراکیب عبارات مهذب محموف ، امتداد بقای جباب ⁴ لطیف حلال ، سریف خصال ، مطلع انوار درایت و بصارت ، مجمع آثار سعادت و صدارت ، ⁵ مرجع کمال محاسن و محامد ، منبع سیم و سیر اماحد ، الدی یلوح نور الاصاله من وجوه حصائله و یفوح عطر الاستحقاق من سلیم سایلله ⁶ ، جعل الله تعالی الی مدی ⁷ الرمان مده نقائه و اجتاع ⁸ اسباب الاستعلاء مرماه ارتقائه سرفا ، مانند طول رمان سمدود ⁹ ناد و مسسلک و مسحون بلالی حصول مقصود تسلیات و تسلیات محبت آیات ، که عصون سحره صفای آن به سیم عایب قبول مهتر باسد و نوناوه عبارات آن در مجلس

1 The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give عقیب .

2. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give مثال .

3. The same in *GY* and *HG*, but *BUL*, *BH* and *AH* give

4 The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* مساکت الی بعض الاساکر

5 *GY* and *HG* omit مدارت 6 *GY* and *HG* omit حیات

7 The same in *GY*, *BUL*, *BH* and *HG*, but

8 *HG* gives اجماع and omits الی مدی آتی الرمان *AH* gives

9 *AH* gives محدود .

استماع در صفحه صحفه احوال بگسترد همواره کوکت طلب عصبی از دایره افق
توفیق بر صاحب فکر دقتس طالع باد و انوار حسن صبط و مسامت، که در لوازم حراست
ریاست است، بر طاق بلند رواق کسامت و فراسنس لامع -

(۹۹)

نسخه مکتوب کتب الی بعض باب الملوک

با محذرات معانی حور مساکیل اردرون حجله غیب واردان سرا پرده دل اند و
از دست مساطگان محارج و اصواب محلی و حلق حروف و کلمات آراسه خالص مصبه
ریان اند و از آنجا به روریه آدان در نظر سلطان مملکت^۱ بن، که عبارت از حان
است، حلوه کنان، عراض مرادات دو جهان، که در کله^۲ غیب و حجله امکان^۳
مسور اند، بدسیاری توفیق بر سر بر حضور در نظر حضرت علما محدومه عظمی،
حدایگان ملک دنیا، در اکلیل ماهی، غره شبهه پادشاهی، بتقیس حجله عصب،
های سر بر سلطنت و حسمت، واسطه فلابه عیب، خلاصه کمال دات و حال صفت،

سعر - فلوکان الساء کمل هدا

لعصل^۴ الساء علی الرحال^۵

فلا البانیب لاسم السمن عیب

ولا الذکر فعر للهلل^۶

لا رالب عروس آمالها علی سر بر^۷ الحصول مکسوفه القاع و سموس اقبالها من مطلع
الدوام ظاهره السعاع، حاصر و مسطور باد - محلص قدم و خادم مسعم، که هویت
دانس حواص احلاص و لوازم احصااص را حاوی است و محدب لسانس در
دار الحذیب دهان مکارم و احسان آن حضرت را راوی - بیب -

حلس رور و ابیس سم دعای نو است

عروس طمع مرا رنور ار سای نو است

صور دعوات و اثر النور، که بعد حروف و مدسطورس رسک دواپب محمد حور باشد
و اسعه لمعاب حسن ابعادس در سواد مداد محسود الباع ماه در سب دمحور،

1 The same in BH and AH but G1 BUL and HG give ملک

2 The same in AH but G1 BUL, BH and HG give که

3 The same in G1 BUL BH and HG but AH gives مکان

4 AH gives ملک 5 BH gives علی الرحال 6 G1 and HG give حال

7 The same in BUL BH and AH but G1 and HG give علی مرده

و آن سوم صوب^۹ مدموم سریر را بخطاب نالایی و احسان غیر مستحق نواخته ،
لباس احرای کار دیوان بر کتف ذاب خائب توام او انداخته اند - سر :-

اذا ما حلا دست و ما م مانع
ولا منصف فیه و لا من یحقق

ولا غرو ان یعلو سفیه من الوری
و فرزان فی سبط المالک^۱ بیدو

ییب :- دیوان بگر که حاکم دیوان او سدید
مانا که در سیمهر مالک سهاست

و محقق گسب که آن بد فرحام ، که کیس سهام ایلام و بیام حسام احتصام اسب ،
در ایدا و اصرار خاص و عام حجر زهر آلود رنان ار کام بیرون آخته اسب ولوح سیئه
اهل فراع و سکینه را بخط صرب صمصام و نقطه طعن سان لسان پرداخته -

ییب :- ر بد گوهران بد ناسد عجب
سیاهی بریدن نشاید رسب

و یقین داند که عنقریب الویئه فساد و عناد در آن قاع و اصقاع عیوق سبا و
محو ثریا خواهد رساید و سرب فصد و عدر در کاس استیاس ریخته اصاعر و
اکا بر آن سمب را خواهد جسانید - ییب :-

چون دست بدستان حیل چسب^۲ بر آرد
حال ار رح رنگی بسب تار رناید

وار عالم قدس بران ترهان عقل نقوب سامعه دل میرسد که الته بوعروس مفهوم
این حال عنقریب بر مصبه دیده انام حلوه گر خواهد سد - و حال تحقیق این سخن
مستور بطر قطان رمین و رمین خواهد گشت - سر :-

ولا علم لی بالغیب الا طلیعه
من الحرم لا یحفی علی المعیب

ریادد برین مصباح ایصباح در مشکوه افصاح موضوع نداسب و نقوش موحاب مع

1 The same in GY, BUL, AH and HG, but BH gives سیرت 2. GY
and HG give المایک 3 The same in BUL and AH, but GY and
HG give دست , while BH gives حش .

وریدن گردد۔ اما حون اساد کارخانه اقتدار مل معاوب و ادبار در^۱ دنده بصرب
و افتکار آن ناپکار کسند بود و بر مهر الهی ارکان حصال مسبی او بر هدف حاش
رسند ، حقوق را به حقوق مدل ساحت و علم عصان و طعان بر دیوار دل خویش
افراحت۔ نظم —

سمسر نیک ر آهی بد حون کند کسی
ناکس پریت سود ای حکم کس
پاران که در لطافت طبع^۲ خلاف نیست
در باغ لاله روید و در شوره بوم حس

و صورت کلام حلی حضرت امیر المومنین علی کرم الله وجهه در مرآت داب حاش
سپاس معالی گشت۔ شعر —

لقد ریت حروا طول عمری
فلما صار کلنا عص رحلی

و حون وضع حال بر طبق^۳ معال اس ، بر خاطر حلف المسامح ناپ و راسخ خواهد
بود که خلاص اولاد و عال آن بدفعال^۴ ار فید و اغلال اهانت و ادلال محص
حال و عین محال است۔ بیت —

مکن با بدان مکی ای سکعت
که در شوره نادان ساند درخت
اری الاحسان عند الحر حمدا
و عند الردل معصه و دما
کقطر صاری الاصداف درا
و فی ناب الاناعی صار مپا^۵

سعر —

و دریوت اسباع افتاد که آن حسب بدراد را امی و مسیر با سداد و عباد مای
احکام آن بلاد ساحه اند^۶۔ بیت —

هر^۷ سکی حامله رار نیست
در مگسی حوصله بار نیست^۸

1 The same in *AH* but *GY BUL* and *HG* give *ر* while *BH* omits it.

2 The same in *GY BUL*, *AH* and *HG* but *BH* gives *در طبع* ناکس 3 The

same in *GY BUL* *BH* and *HG* but *AH* gives *طعان* 4 *GY* and *HG* give

اری الاحسان عند الحر حمدا 5 *BH* gives — و عند الردل معصه و دما کقطر صاری الاصداف درا

که آن حسب بدراد را امی و 6 *BH* omits the expression فی ناب الاناعی مپا سدا

در مگس حوصله ناپ 7 *BH* omits هر 8 *BH* gives مقرر سداد و عباد مای آن

حسن تدبیره للبرایا کما رَحِیاء، بوری غایب الهی مزین ناد - محب مساق، که
 چهره و لاس بوری صفا منور است و وحیه حسن اعتقاد و نایض بحال و رلب نقاط
 و حروف محامد بحجاب معطر، صنوف زاکیات سلیب، که عذبات رایات مواد آن
 نسایم طیه و داد خافی ناسد و حورسید قبول و احاب از اونی سوی عبارس شارو،
 سلغ و مهدی^۱ میدارد - و طی بوادی سوی و التیاع نه سرعت قدم یراع و قدر
 وقوت ابداع و اختراع موصوف بصفت اشتاع بود، سارین شروع در آن مسموع
 نمود - صورت حال سبب ملاقات از مسطره قصر حسن اتفاقا منثور ناد - بعد هدا
 محمی نماید که صورت حال، که در آئیه مقال ناز نموده بودند و نقاب حجاب از چهره
 محذره مقصود کسوده و تمه آن لسان موصل کتاب محول ورموده، ندای معرای
 آن کلام^۲ و صدای فحواي آن پیام بروریه کاح صباخ وصول یاف لیکن عبار
 ملال و هموم، که ارقباخ افعال سخن معلوم بر حبه و جبین دل موسوم بود،
 بجاروب اعداد بلاعب اسلوب محبت مسموب آحاب مرتفع نگشت، زیرا که اسباب
 نهر خاطر بطریق وافر و طی متکانر است که نیاب اطباب و ایجاز، که مطر بطرار
 حقیقت و محار باشد، برقابت بیان آن قصیر است و سُمه از ساعت احوال و ساعت
 مکر و احتیالی موحب الم ال صعیر و کیر - سر :-

شمت صفاته فوحدت صفا

ریاح الکلب ماب حدیب عهد^۳

چهره نام و شان آن قدوه نا کسان بر حریده لسان افراد اسان موسوم نه سم
 لم یکن شیئا مذکورا بود و در پستنی سرا پرده عدم موصوف بصفت نسیا مسیا،
 نا از رحب خائنه تقدیر بدست تربیت و سفقت این محب^۴ خلعت و رفعا مکانعلیا
 پوشانیده آمد و بروی حکم ارل و مسور دیوان لم یرل نکم سعی و اهتمام حام
 احترام و قرباه بجایا پوشانیده و گان حیا بود که در فرید و می سکر فاما یسکر لفسه
 را قرطه گوس هوس ساخته جین حان را بداع کفران موسوم نگرداند - یب :-

مکن کفران نعمت رانکه کفران

چو نیکو سگری باشد دو کفران

لان الکفر واحد و الکفران اثنان و در خاطر حدود خطور میگرد که از مهب ریا
 قدر نکای نکم و صرصر محب اثر فاحشانه احدا و بیلا، صاحب نال و ناحت مالش

1. HG gives ملع و مهدی طالع میدارد 2 The same in GY, BUL, BH and AH, but HG gives الکلام 3 AH omits حدیث 4 GY and HG omit این عب

عندالله سمت اظهار یافته است - و رنگ این خبر مولم آینه خاطر فاطر را بالکلمه
مطلوم ساحه اول آنکه مصاحبت مردم غیر مناسب اختیار کرده است - و بای
ادمان سراب و معطل در هر باب انتحار داسه ؛ حاکم از وقوع این حال
بسیار نال در زلزال امداد و آب زلال در مدای خاطر رهر مال نمود - و بواسطه بعد
مسافت غیر از رافت و عاطفت حضرت خلافت پناه، سلطنت دسگاه، خلدالله تعالی
طلاله ، هیچ تدبیر نه دید - باین جمع ملمسبات و انانی در عریضه حضرت
سلطانی معروض داسه است - توقع که جناب وزارت مهاب در اتمام آن مهام اهتمام
دریغ ندارند ، که خاطر بواسطه ظهور امور ناملازم به جان سالم است که نقطه
ازان فابل احاطه کلام و اداره اعلام باشد - و دیگر امداد معتمد سرور و اسعاده
در جمع امور بر دست همت خویش لایم داند و در اتمام این اکرام صبر این
محبت را رشک حورسند سرگرداند - ریادت برین چهره دل پر الم را محدث نول
قلم محروح بساحت و قصه غصه خاطر محزون بر صفحه بیاض نامه مسروح برداشته
حق سرورس به ارها راولاد حلف سور ناد و حال حصول آمال بر صفحه حالس مصور -
محمد و حیدر ^۱ -

(۹۵)

سجده رفته کتب فی مزارات رفته کسها الوریر العاقل الجواحه سمن الدین صاحب
الدیوان الی احمد العاقل الجواحه علاه الدین صاحب الدیوان ارحمنا بامر الاعلی ،
لارال نافذای افطار کرة البری ، لارالب الملاکه نظاره لعواکب سایل صفا علی ،
الصیف و وجه محدوده الصفاء محمرا من سفاء غوانه و مسر بالکب ^۲ -

بر صبر پاک ، که محلی حال کمال ادراک است ، محبتی نماید که مجلس امن نمودار عالم
مقدس است و اراهر حمس رشک بواقف فلک و هرنک از اصحاب آنس جلال
صفات ملک - و در غرر ارها ر ^۳ از سسم ^۴ غصون ریاض طاهر و زلف محمد انواح
و حال آثار قطار سحاب بر رحسار آب باهر و غوانی اطوار نا دوف اورای و عدان

۱ The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give محمد و هر و عباد و حیدر

۲ The same in G1 and HG but BUL and BH give و مزارات العاقل خلدای طلله
مهاکتب و مکتب بعد الصواب ارحمنا بامر الاعلی لارال مالکتب while AH gives رفته کتب

۳ The same in G1 BUL and HG but BH omits it, while AH gives

۴ The same in BUL G1 gives سسم BH gives سسم
while AH and HG give سسم

نسخه مکتوب کتب الی بعض الوریاء کیلان

تا ساهبار باطقه فایقه اسبی بمعوب شهیربال صفات قدسی و موب محالب قوای
باطله و طاهره حسی، صیاد مرعان حزنیات مصای ورشی و طاؤسان کلیات ارایک
عرسی اسب، جباب جب مآب صدر دیوان ورراب، بدر فلک صدارت، سینہ
انفاس تدبیر، آئینه حال تقدیر، مهرسب مآثر اساجد، مرآب صبور محامد، لازال
دستان سعادتہ مرهرا بسیم العیایہ الارلیہ و حال مرتتبه مستورا بی مرآت الحیایہ
الاندیہ سمسا را مرعان مآرب حزنی و مطالب کلی بمحلب شہار تقدیر مصید باد
و حساد و اصداد بدام تدبیر صمیرش متید - سلامی، کہ در درج عبارت آن در
فرید حسن اعتقاد موضوع اسب و صدای احاب و جوای و داد موادش ار شاتف
عب بی سایه ریب مسموع، بدسب برید صبا، کہ حامل فوایح صفا است،
ملع و مہدی داند - و حوں بیان حدود مملک استیای¹ و التیاع خارج حریطه
یراع و داخل حیطه امتاع بود، در بسط اطاب آن، کہ دست² ورسود حایار کتاب
اسب، شروع ممنوع نمود - دست تمناع دوری و حجاب پردہ صبوری ارضورب التقای
صبوری مرفوع داد - این صحنه الصنادر اواحر جادی الاولی³ سمب اصدار یاب
می بر آنکہ مدای احوال ارحوان احسان حصرب متعال مخطوط است و بدیدہ توفیقی جال
حصول می در صغای جہرہ رجا⁴ ملحوظ - الحمد لله الذی جعل سحره الرءاء مہمره
المراد و اظهر صور لطفه فی مرآه احوال العباد - و بعد ہدا بر خاطر وقاد و طیبعب نقاد
معی مباد کہ در یوقب ار عرایص معتمد سرور حیا معلوم گشت کہ آحاب صوف اہتمام
در تعمیر خاندان و بواقی مہام بتقدیم میرساند و لوازم محمت و مکارم مروب ار ممکن
قوب بمظہر فعل احمل صوروب می بمایند - این معی ار فراسب و کیاسب آحاب
استحقاق سباب، کہ علامہ حسن صفاب برہامہ داب ماموف دارد و ہمگی ہم
بر رعایب مقتضی عقل مصروف، ہیج عریب و عجیب نمبود - و این حال
ار محاسن حصال آحاب مامول بود، ربرا کہ طسعب و طسب آحاب بصوف صفات
جلیلہ محبول اسب - و در یوقب اوصاعی حد، کہ نہ لائق حال مردم حردمند
اسب، ار مکایب دوستان بی نفای ار طرف مکہ و ہرمور و عراق در حق فرربد

1. The same in GY, BUL, AH and HG, but BH gives ملک و اشتیاق .

2 GY and HG give دست و دست 3 The same in GY, BUL and AH, but AH and HG give الاول 4 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give رما .

و عجب بر آنکه خورشید معصی جرد رانه طلام عام افکار بد می پوشد و یوسف خطر این جانب را ، که در بر مصرهای اوست ، بمن محسن در احم بعد و ده معرومند - بیت -

ما لها حم یست تونود

حون تونساختی کسی چه کند

و کسر اکثر رما را ، که در پس وجود او عجب الا بر است ، نا حال را صلات ، که نه بر وی دست پالس نه ییحه عر نال جهالت است ، برابر میکند -

بیت - ییچاره آنکه حال کف پای دوست بست

ای من غلام حال کف پای آنکه هست

و مانند غلام ییعلل غیر مباد ، که بصورت ملال صاحب هلال نفس خود واجب میداند و در حمزه افعال سیع^۱ المنظر مسح المحر نه دنده داس نظر نمیکند و ابعد ادراک ندارد که در اقدام این کار مصحکه کفار و مطعون سان لسان صغار و کبار است و دسار قدر و اعسار از نازل هم و افتکارس بر کبار - بیت -

ناحی همت باید راست کار سروری

بست همت در جهان هر گر نباید برتری

و اگر چه محقق است که دفع این اسرار^۲ ، که از استعمال ناز کردار اوست ، نا سوب مواجب بلکه مصرب محراق لاعب مسوان فرو ساند ، لکن جهت دفع هجوم فصیح از ملکیت سرب و سرپرست او هم ناو محمول داست نا بر سسل بعجل نابر فتنه و شرارت از صاحب ولایت دور ساحه سران معسدان بدفعال را ییوسف و اهل در بطرف ارسال دارد - اکنون می باید که جهت تحصیل رمای این محاسب دفع سر^۳ و رفع سر آن معسد واجب داند - و ربان فلم را از تحریر اعداد فاسده ، که مسأ آن افکار کاسده است ، معصون دارد ، و پای خاطر این محاسب را از تعرض خار اعداد مایون - و اگر بعد از این خلاف مامور سمط ظهور یا بد حیر خاطر مسم است و لسان بر جان پراع به سح قهر مسطع - بیت -

دل گو هر بست حون سکی کی سود درست

بی سهره گل است که ساری و بسکی

لدع هذا العادة و من فلی عن الاعادة -

1 G1 and HG give سح 2. The same in BUL BII and HG but HG give
لدع 3 The same in G1 BUL BII and HG but AH gives سراد

صبحتک فی المعسره الف مره
 فلم یفعلک نصبحی قدر درد
 ولا تغفل محلو هواک نصبحی
 فان منعه الاعمال مره
 ولسب اقول اب^۱ فتی غی
 ولكن فیک اعجاب و سره
 وکم من مضمر امرا حفی
 تعرفی الاسره فیه سره
 او مل ان تكون لکل ناب
 من الاداب فی الادباء عره

(۹۳)

مکتوب کتب الی ولده المدکور بطریق العتاب ، خلصه الله تعالى من الیه و من
 بیرجهاله التی وقع فیه ^۲ -

عریصه او رسید و انکار افکار که بر سر موضوعه اعداد موضوع بود و صورت
 آنرا حله لفظ و حرف پوشانیده و در کاه کلام سرخری شناده ، در اقص صور سطور نظر
 آمد - معلوم نادر که علم عقوف نعیوی رسید و صدای سین و شنار و ندای عیب و عار
 را صاحب شیخ و ساب و گوش هوش اعدا و احباب شنید - الم یان للذین^۳ آسوا ان
 تخشع قلوبهم لذكر الله - یقین داد که نه هامة حیاتش نعامه همب مسجلی است و
 نه در مرآب داس صور صفات حمیده متجلی ریرا که سطل و سوکت شخص مخموم
 و مجهول^۴ نزد عالم و عامی سحت نامعقولست و جهره حبسی سواد عذارش^۵ موسوم^۶
 بداغ عدم قبول ، چه ، کاپ سموه در نظر ممیران اسالیب حطاب و حواب مانند
 اشعه لمعاب سراسب که ان او هن الیوب لیت^۷ العکوب لوکانوا یعلمون و منار
 رفین مقدمات وهین پیس خاطر آفتاب ناب واقفان خطا و صواب عین آب - سر -

سایح^۸ اریس حور می^۹ نهی
 ری دانشی باشد و الهی

1 HG gives اقوال 2 The same in BUL, BH and AH, but GY and.
 HG give الی 3 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give الذین
 4 The same in GY and HG, but BUL, BH and AH omit و 5 BUL and
 HG give اعدادش 6 The same in GY and HG, but BUL, BH and AH give موسوم
 7 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give الی 8 The same
 in BUL and BH but GY, AH and HG give ار 9. GY and HG give خود .

سعر — فاسکت حلما عن امور کثرة
بیطقی^۱ لا محصی وان قلت قلت

و عجب آنکه کوکب عمر اس جانب به افق مغرب غرب است و هنوز آن فرزند
ارسعادت معرفت پدر این جانب بی نصب - شعر -

بی بعد پیشها اعصر سلعت
فان تری علیها حسن معجری^۲

و این نصر را دره الباح نازک دل و مسب احوال مساق کارخانه آب و گل است
که آن فرزند قائم معام محمود و آب سجود مصحف و خود باشد و فهرست کتاب
مکارم سم و مرکر دایره تمام خدم و حشم بود - بیت -

مرد آن بود که از حساب حصال خویش
گردد پسان والد خود مطب خاندان

نه آنکه از مصیق حوصله و عدم قدرت احاطه جمله^۳ حافظ نعل و نازک فرص باشد
و وجوب حرب کسار حول را احرام داند و رعایت صغار بردست هم خود ادای فرص -
سعر — کفی بالعی غارا و دلا و وصیة^۴

ادا کان ما یسی ابوه یهدمه

والحمد لله که آن فرزند ارجمند در میان اقربان و امانل با کسب بعضی از فصایل
و احسان بعضی از معارف فصایل مسار الیه بیان افاضل است ، اما حیف و هراس
حیف که حال کمالش در حجاب اعجاب محجوب است و حاتم عظام خود بینی در
ساحت خاطری بهاد عباد منصوب - نظم -

درحب حرد هر کجا بیج کرد
گنبد ار فلک سناح و بالای او
گراشد داری کرو و برحوری
رعخت سه اوه بر پای او

و رجا وابق است که نفایس مقتضیات فض و خود واجب الوجود را بوسیله بوفیق
حاوی گردد و رواة السیة اکابر رمان در دار الحدیث دهان احادیث حال اخلاق و
کمال استحقاق او را راوی - اللهم احب دعائی ولا تحیب رجائی انک علی دلک مدبر
و بالاحابه حدیر - شعر -

1 BH gives 2 The same in G1 BUL BH and HG but AH omits 3

3 The same in G1 BH and HG but BUL and AH give 4 The
same in GY BUL and HG but BH gives while AH gives

المثل عایا منک یوما عهده
اماءت لما برقا و ابطی زنامیا
ولا عیمیا یحاور یسای خالرا¹
ولا عشیای ییمی نیروی عشانیا

و حال آنکه نه چهره بهار آن برزند لایق عروس این سار است و نه رخسار نال
این والد مستحق زحم انبار این نوع الموار - نظم :-

بسر کر رضای پدر بگذرد
کس اورا نکیتی رکس نسعد
ر نا کردی کار بر تانی
نه ار دل به اندوه و غم تانی

و چون نقد وجود آن برزند در بوته ایجاد به آتش احتیاد این والد مسکوک است
و صفحه رخساره آن در دار الضرب قدرت نام این جانب مسکوک، یقین داند که
نقص عدم رضای اینجانب بر نامیده محبت او محض و نال است و دره تجاوز از امر
عین مقتض قدر احتلال حال - و بروی شواخص نفسانی و طبعی و مایوس شیطانی
قدرت افکار فاسده و ترکیب آرای کاسد، مشغول است و دیده بصیرت نفس برمد
طیرون کادنه معلول - معبود بالله من شرور لوازم السی و مساند الاستقالات فی التکرو
الجدس - و ار معرای خرد برای ان دعص الطن انم عاقل و کوش عوی و یقیس
ار حویر نفس و در یمین اتقوا الله و کوعوا مع الصادقین عاطل - بیت :-

دصیح کوش کن جانا² که از جان دوستر دارند
حوانان سعادتمند پند پیر دانا را

و اگر از اول بیاد کردن فواید بطریق³ اتساع و انقیاد مطلوب میداست و صورت افعال
و حصول خود را از مصدر رضای این جانب مستقی میساخت ، پایه حاشی در نظر
حلق و نازکاه حصرت اله ار حصص خاک نواح قنه افلاک میرسید و صدای علو
مرتبت و سمو مقبضت در صوبه سماعه سکان سهاک می پیچید - بیت :-

نه در وه فلک میکشید هم من
ولی قصا یمیان ره رها کردس

1 The same in BUL, BII and AH, but GY and IIG give حاورها -

2 The same in BUL and AH, but GY, BII and IIG give جانان 3 The same in BUL and BII, but GY and IIG give طوف , while AH gives طریق .

بسکه اخصاص مخصوص - و دیگر آنکه اگر^۱ اسعه آفتاب تربیت شایع بر صفحه حال معتمد سرور لامع فرماید ، از بلاطم بحر الطاف و براکم سجون کمال اوصاف ساهی بعد نمی ماند - اما حنان مامور گردد که در نخست امور سعی وافر بنظهور رساند و پست رجا بردنوار النجای آنحضرت مسند داسه عرص کلی و حری مآرب سمع نواب کامیاب واجب دادند - یب -

ای پست جهان فوی ارسند لطف

نارب که جهان را حه فوی پست بهاهی

پیس ارین اظهار ارهار کلام و اثمار مرام از غصن رطب فلم نام مس ابرام و موجب تصدیق خدام داست ، لاجرم عنان دل بر سر بسوی دعای دول گئی فرور معطوف داس و علم رها ، که بهاد الناس محرک الاساس بود ، بر دنوار سکوت افراست - و بتحصیر حق مرام بهام اکرام آن حمسد احسام گداس -

مصراع - هان ناحه کی نور خداوندیها

همواره ار^۲ گلش عسرب و امال آسمان تمالس دست حران احلال مکفوف ناد و داب مکارم نوارس به امداد عنایت ارنی و اسعاد حمایت لم یرنی محفوف - بحسد و معروف -

(۹۲)

سحة مکتوب کب الی ولده الحیب النار علی المحاطب ملک الحار طال بهانه -

اللهم کما ربت حلعة حیونه بطرار السهامة بمها بحیب الساهه وکم الکرامة واحعل الشمس علی هامة رایه عامة والهلل علی انامل مدره فلامه وصول مکتوب مسحسن الاسلوب آن فرزند مرآت حال پیرهن نوس و احقان یعقوب نمود و بمجرد ورود رنگ کروب از آینه سیه بمقتل هر سطری از سطور بردود و خون نور رسد و سرور نجات از چهره صورت عاریش مسهود بود ، حورسد مسرت ، که در غم ملاحظه امور ناملام مسور بود ، از مطلع خاطر ظاهر گشت و دپل صبر از حدت و حب تعطر ظاهر - و آن فرزند ارحمد بکرات و مرات پیس از خون وحد حق این والد مسند را بهجات محاس حصال سر و سادا داسه است و بعد اران به صرصر حران احران معلب و حراب ساحه - صر -

و از التماع ماء تحریب^۱ و شعاع آفتاب در ب طاهر و ناهر است که بقا و ارتقای اقبال و استقامت و استعلای حال بی احتمال نعم و اشتغال بال نفس خیال و فرض محال است - شعر :-

بقدر الکد تکسب المعالی

ومن طلب العلی سیر الایالی

ومن رام العلی من غیر کد

احصای العمر فی طلب المحال

ییب :- کل در میان کوره سعی درد سر کشید

ناهر دفع درد سر آخر گلاب شد

و از وفور اهتمام که در اصلاح ، بهام او مبرون خاطر مستهام است ، مولانا محمد معذور و معتمد سرور را حمیت صبط و ربط امور فرستاده بود - چون در بن حیر اخبار موحش آثار مدحش از آنطرف متواصل گشت و طوفان ملال از استماع آن مقال در ساحت نال نال ، هر چند که فارس فکر در شیب و فراز صدر دوید و قرار و ثبات و تعدیل صماس حرتمسک به ادیال التماع آن مسیح صفت شیخ بدیر به دید و طایر روان در غیر فصای احسان آن نوشیروان شان به شیخ طرف نه برید -

ییب :- کسی بغیر توجیون رخ کند که در همه حال

کسی بغیر تو ناسد سرد عقل ، خیال

نابراین نرسد و برقب آنکه فرمان قضا جریان صادر شود و اهتمام تمام در حصول مرام احلص خدام طاهر ، تاباشد که فساد حال عبدالله بصلاح و صواب مدلل آید و صورت قوام خاندان در آئینه رمان بوجه اجمل بناید - موله :-

گرمیکی عمارت این دل که سد حراب

انوار مهر بر دل ویران من نتاب

و اگر کواکب بطر سعادت سیر بر مطالعة فصل بالخیر طالع فرماید و بعمل ، صمون آن^۲ بنده محلص را صمون گرداند ، از بحر کرم و ابر نعم آن حصرت فیض توام عربی بخواهد بود و درین سال عقیب^۳ صحیفه الانبیا معتمدی با تفصیل و احوال آن حصرت ارسال میدارد با مسای عودید حای بدعامه خامه و بساط نامه مزین و مرصوع گردد و نقد اعتقاد ، که مسکوک دار الصرب فواد است ،

1 The same in GY, BUL and AH, but BH omits ماء, while HG gives عرت

2 BH and AH give این 3 BH gives عتب .

آرید و عیان احیاء بدست بال او نگذارید. و درین وقت از راویان موبوق و مجرمان صدوق و مکاتب هر مور^۱ و عراق، که از مخلصان بی ریب و بغای و اصل است^۲، همان معلوم است که دیده دولت عبدالله بعشای غفلت و غمی عظمت مسلا است و گویس هومس از دره^۳ حفاظ^۴ و مرطبه نصیح^۵ و اتعاط معرا^۶ - و در حال خود حساب کج راست کرده که انساب نسب از اکساب حسب اعلی است و استعمال به لفظ و طرب از تحصیل کمال فصل و ادب اولی - نظم -

چه گفت آن خردمند پاکیزه معر
نکی داسان رد بگفتار نعر
که هر بی مهر حواری و راست و سب
بفرهنگ باشد روان بدرست
بس آسای و کاهلی دور کی
بکوس و برنج ست سور کی

و جمعی گسته است که با وجود ظهور طلام کسالت شامت صاحب اهل ردالب را طالب است و از صاحب فارسان بدان فصل و کرامت و رفعت کاروان طرف سعادت و سلامت محاسب - شعر -

عن^۷ المرء لاسأل و سل عن فریه
فکل فرین بالمعارن نقدی

یست - همه از مرغ هانیون طلب و منانه او
رائکه با راغ و رغن سپهر همه بود

و بر فریب و بعد و ذکی و بلند مایل صوه حور در وقت استوا و بسا کل نور معر در لیلله سودا واضح و بداس که هر قصر قدر و استعمال که بر آورده دست بحاس حاصل و مکارم حلال باشد نه فابل تعرض بر پنجه باروی احلیل است، و منقذ انوان حاه و دولت که فام بدعامه انغای و حالی از حطان عقل و استعنا و ناسد، بی سه از هوب صرصر غفلت در معرض روال است - یست -

در حوینار عقل^۸ حو بحت سود بلند
از بند باد حادثه اس کی رسد^۹ گرد

1 BH gives مرر 2 The same in BUL BH and AH but GL and HG give اند 3 The same in BUL, BH and AH but GL and HC give در 4 BH gives شهاب 5 BH gives صاع 6 AH gives مر 7 BH gives من 8 BUL omits عن 9 The same in BH but GL, BUL AH and HG give ارتدادها یکی مدد شود

و نور مضمون خلوص سانس مغزای آیه کریمه کمشکوه فیها مصباح سلو ، برنال
های میمون فال صباح و حاح هدهد مرصع نال رواج بدرگاه ناری سوار جاری
میدارد . و رایب نیاز و حسوع برکتف جان مرفوع اسب و لالی دسوع از بحرعیون
برطوق رحساره موصوع که سحوق رایان فتح امارات آن ناساه سلسکی صفا صلبصوف
سقی سالك ناسد و ساح حاك نقدوم قدم سرافت موسوسس محسود قصور افلاك .

ییب :- ای مستهج ز نفحه اخلاق نو ملك

آرد بمقدم بوثری فخر بر فلک

و اگر استاد روان¹ رسنه عمر جاودان بسوزن سر بیر زبان درکسد و قواعد نقطیع
و ترکیب و لوازم بدریع و تربیب از مکمن قوب بمطهر فعل رساند، کسوب بیاسی،
که مسوح کارخانه حقیق و محاز اسب ، بر قامت پدر شوق و نیاز بملازمت درگاه
آن اسکندر امیاری فاصر نماید و مساح ساحت لوح دل² را ار امتداد ناع³ کم⁴
متصل و تعداد دراع کم مفصل حاضر نیاید . فیاض ارل ، که وهاب بیعوض و
و بدل اسب ، سعادت خدمت آن پادشاه جم حشم ، که فوران علم کرامت تارك
همت و واسطه ولاده گردن مهم اسب ، عنقریب نصب گرداناد . ییب :-

گر بهار عمر ناسد نار بر تنخ حص

چتر گل در سر کشی ای مرغ خوشخوان غم محور

این صحیفه الضراعه والولا⁵ در اواخر حمادی الاولی ار مداد سویدا سم تحریر و
املا یاف مبنی ار آنکه لمعات احسان حضرت مسان، حل حلاله و عم نواله ، بر
صفحات احوال و ساحات حصول آمال باناس و ار سیمت همب آن کسری نراد
چهره مخدرة مراد بر سطح مصبه ایجاد مسطور نظر فواد . الحمد لله الی جعل شکره⁶
سب المزید⁷ و اجرى من یباع القلوب الی مجاری الالسنه رلال السكر والتحمید .
بعد ار عرض صفای جانی و زکای جانی بر حدام طاهر طویب وافر رویب ، که بر
خیایای اسرار صهایر واقف اند و مستورات حله عیب را عارف ، هویدا ناد که
غرض خاطر خسته و مقصود دل شکسته از فرستادن فرید عبدالله بدرگاه گیتی پناه
آن بود که بطرری که مهال وجود سده کمتر در جیم مرحمت حد حورسید اثر آن
جمشید فرسو و نما یافته اسب ، مس سجیب اورا سطر کیمیا حاصیب سرف تربیت
ارزانی فرماید و گاه ممهر و لطف و گاه نه قهر و عیب ار سمت انحراف بحاده اعتدال

1 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give شاد روان

2 BUL gives لوحه 3 The same in BUL, but GY, AH HG omit ار ,
while BH gives نامتداد 4. AH gives که 5. GY and HG give

6 AH omits شکره 7 The same in BUL, BH and
AH, but GY and HG give سب مزید .

سجده مکتوب کتب الی بعض السلاطین العظام الککلا

نا پروار ندرو معنی در حیاں بیان گه بر سحره طسه سخن بار ریاست و گه در سر سدره
 فلم و دوحه طوی بهان و سلطان حان ، که نفس ناطقه انسان است ، گه به ماهین
 قوت عافله صباد آن ، و گه ار مساطره¹ عون و در پیمهای آ-ان در بعض صورت لفظی
 و در سکه حروف کنای نفع کنان ، سهار دولت و سلطنت آن قدر قدرت ، فصا
 مکت ، مصب سخات لوازم خلافت ، مهت سمال کمال عاطف و رائف ، مطلع
 خورشید کرم و بر حسن با ، مظهر² فائده حسد لفظ و روان معنی ، شامل حصا
 فریدون و کعباد ، صیاد روان اصداد به در فکر و کان حلال اعداد ، نظم —

در هر حرف بود دوس پیکر سخن
 حق هر منجبت تور معنی³ روان بهاد
 ایرد کان گروهه دست نو ساخت حرج
 پس سهره و رهس ر ریس و ربان بهاد⁴
 صدر مصاف کمال اوصاف سحر سر بر اوصاف الطاف ، یب —
 آن فصا حکم قدر قدر که در سرعت امر
 نقطه یون بر ناند رحم حیر کاف

نا من نو تصور الزمان عربه لعدم النوم علی الالاس⁵ ولو محسم⁶ رایه لاسعت
 الالاس⁷ عن الشمس ، لارال اصداد سواد عساکره و تعداد رواهر مآثره اکثر ن
 مد العاهت و اوفر من عد الکواکب و صولة رایه الصاب و صدمه فکره الباف
 مصحفه البلاد بالکتاب دل الکایب ، در هوای فصای⁸ کامرانی صیاد ندرو اسانی باد —
 اقل حدام و فاسر صفا سربرت ، که خلعت حاسس بطرار احلاص آن
 دودیان سلطنت میان مطرر اسب و دوحه ساحسار لسانس در حویار دهان به نسیم
 ثنای آن خاندان قلب مکن مهر ، ودایع دعوا و خدمات احتیصاص نجات ، که
 ارباصه کباب صراعت بیاسس آیات قول مدعوا و مقرو باشد و ارحبه صورت عبارات

1 The same in *GY* and *BH* but *BUL AII* and *IG* give 2 The same in *BH* and *AII* but *G1* and *IG* give 3 *BH* gives
 لی لاس 4 *BH* gives 5 *BH* puts 6 *BH* reads 7 The same in *BH* and *AII* but *G1 BUL* and *IG*
 give 8 *G1* and *IG* put
 فکرات *GY* and *IG* omit

چه سد کین سترگر مها درخور است
حرف گسب یاخود بحواب اندر اسب

و لیکن همگی بطرافتکار و نامل بر چهره محدرة تفویض و توکل اسب که مانی رسب
این محب ، که بر آورده دسب قدرت الهی و سطره ایوان احسان سمساهی اسب ،
به بیسه حدید زبان وکمگ کید و افساد کسان سمب فتور و نقصان نیاند - شعر :-

فوا عجا یسعی الی من العدی
لیدرك کلی من یقصر عن نعصی
و یقصدنی من لو تمیل سحصبه
نعینی قدی ما صد جعی عن العمض^۱
سب :- کسی که حسب درو نامس آنگیه بود
حگونه سگ زند قصر آهین مرا

اما داغ عدم تمیز و سداد بر رحسار دواب حساد اندالاناد موضوع خواهد بود و
علم علامت سلب عقل و رساد بر دوسس هوسس اصداد الی یوم التاد مرفوع -

و ححود من حجد الصباح ادا بدا^۲   شعر :-

من بعد ما التسرپ له الاواء^۳

ما دل ان الصبح لیس بطالع

بل ان عیا انکرت عمیاء

نظم :- گر رخ مهر را نه بید نوم

مهر نزد خرد نه سد مدموم

لیتک روس شود که نومک سوم

هست رادراك نور حود محروم

زیادب برین قدم عبارت در بحاری بیان عباوت و غوایب آن فرقه بی هدایب جاری
نمود ، ریرا که آفتاب فراع و فرح در طلام اندوه و برج متواری بود - همواره
مرافدات ادوار افلاك بروقی اقتضای خاطر دراك میسر ناد و مساعدت سیر احیم
گرد کره خاک بر طوی ارادب ناک مقدر - بمحمد وحیدر^۵ -

۱ وجوا عجا لسمعی یعنی قدم مادد دحتی عن العمض BH omits these two 'bayts' and gives

۲ ادا بدا AH gives 3 The same in BH, but GY, BUL, AH and HG

give محمد و حر و عثمان و حیدر .

و کلام حصرت بیخون آنسه صور احوال این مدعیان دون است که ام حسب
الدن احبر حوا^۱ السآب ان سسونا مباء ماعکمون - شعر -

ادت بیوتا لم بل من ظهورها^۲

و ابوابها عن فرع مسلک مدب

و علت مروع^۳ اسان درین امر مروع آست که دنده بال شان از روی حال
اسیهال اهل کمال مهجور است و منبرسان اسحقاق از سر منزل قاپلب اسان
بصد مرحله دور، حه، سک نسب که قطع مساسب طلب ماصب کسی را مناسب
است که فوب پای هم و املس^۴ در بدل ما بجلل از ماده فص ارل ناسد و
حسم بصیرتس در مصابی طلام ارب بکجل اسحقاق نام بکتجل - شعر -

حلی قطاع العای^۵ الی الحمی

کسر و اما الواصلون قلل

نه آنکه کوس هوس در مه دماغ فرو کوید و بوم احوال مساوی و طی طریق
مصاف در سایه معیلان عجر حسبد - بیت -

مگس مد و پروانه آس گرید

هوس دنگر و عاسی دنگراس

و باسماع کلاب سرای اس جماعت ترا همانا که دنده خاطرفان واقع نلعب القلوب
لدی الحاحر را ناظر است و طوطی روان از سیمس حمان بعالم روح و رمان طانر -
شعر -

ادا عبر الطانی بالجل مادر

و عبر مسا^۶ بالمهامه باقل

و قال السها للسمس اب حفیه

و قال الدجی للصبح لونک حائل^۷

فما موب ررا ان الحوة دسمه

و یا نفس حدی ان دهرک هارل^۸

حه دایم که این حرح گردیده را

حم آورده پس ساسده را

نظام -

1 BH gives انحرأ 2 BH gives لم بل ظهور 3 G1 and HG give
respectively 4 BH gives داسش 5 G1 and HG give
respectively 6 The same in GY BUL, BH and
HG but AH gives طانر 7 AH gives مارل

حاء العرب الى الباري¹ يمانله
واستنقط لاسود² الر اضبعه

نظم :- مکس بس از انداره خریس پای
که هر گوهری را بدید اسب های
نتاراح خود بر کساری کی
که کجسک ناسی و ناری کی

و حال آنکه حرم ی نور وجود این لیام در سام رنگی فام این مقام ار پرتو مهر
اهتمام این فقیر مصی اسب و بعد از افاص نور حکومت اراضی هر یک از عایب
حسد قتل خود و ایدای این حقیر راضی - شعر :-

واظلم اهل الظلم من یات خاسدا
لمن ناب فی نعمائه یتقلب³

نظم :- این المهان که بی سسی دسمن من اند
س بوالفصول و یاوه درای وریح رسد
فرزند لطف من همه و حصم حامن
گوئی نه مردم اند همه زنگ آهن اند

و عجز آنکه زاغ حرص و صلال در آسیان دماغ آن فسدۀ جهال و مرده اردال
بیضه عجب و احتیال نهاده میخواست که بدریعه حدیعه و وسیله افکار سنیعه⁴
رایات لاف بعظم و گزاف نفجم بر دیوار خاطر خویش افرازد - بیت :-

ای زاغ چه می پوئی⁴ اندر بی هر کیکی
تو خود هوسی داری⁵ رفتار خدا بحسب

سعر :- این بله السحاب من عاب الحار
وصوء الکواکب من بیاض النهار

و محقق اسب که مسابق و مساوق فرسان میدان مناصب رفیعه بعله حیل و لاسه
حر حدیعه محص خیال و عین محال اسب - شعر :-

و اذا رحوب المستحیل فاما
سی الرحاء علی سفیر هار

1. BH gives واستنقطت الاسود 2 GY and HG give نعماء , but BH gives
3 HG gives سنیعه 4 The same in BUL and BH, but GY, AH
and HG omit می 5. The same in BUL, BH and AH, but GY and HG
give کردی .

که اطوار شعار و دینار این قصر بی بصبان میان مشاهیر افران و اصحاب ساهدان
عدل روز حساب پاسد - بیت -

نامه ترجیح اعمال مرا بر کل کون

حرف طعرائی رمانسی پس بود روز شمار

و اگر این نرفه بد گمان مدهوس در غرر مواعظ و نصایح را فرطه گوش هوس سازند و
الواح صایر را از رقوم هوا حس بفسادی و تقوس و ساوس مستطای بپردازند ، نفس
که بر معنی و لوازم فعلوا ما یوعطون به لکان حیرالهم از جماعت غناوت
بصاعت اولیک کالانعام بل هم مستثنی گسسه موصوف بصفات اروپه ملانک و
مدوح السه احله مالک خواهد^۱ بود - بیت -

مک حواهان دهد بد ولک

نک بهجان سوند پند پندیر

و گر از من نصایح اعراف بماند و بر من قناح انعطاف ، مک نسبت که بموجب
تجوای و حراء^۲ سته سه سلها ، ویر وفق معنی ان احسم احسم لا یسکم و ان اما تم
فلها ، صور عاراب در مرآب سیاب حوس خواهد دید - و بهحق و نفس از عظم
و سس و پزار و من ندای ویل و صدای تعری خواهد سسد و هر حد که
سه پر سکینه افاصل بحروج طعن و کند ارادل بود ، لکن اظهار آن خارج دایره
حسن سایل است - بیت -

شاید شکایت ر دوان بکس

که سری شکایت نکرد از مکن

اما خون باران آلام سوافر بر بخاری خاطر قادر ییحد متقاطر بود ، لاجرم بعضی از
کرانه ارکان و لسان بحریر و تقریر متناثر گشت - بیت -

خون رحد بگنشت رحم نع دسم بر دلم

خون دل آمد سیاه و ریخت از نوک قلم

همواره انسکاب سحاب نفس وهاب بر بسادین بهای آنحاب مسمر و بیان مکت
و مکانت و حدران مدر و مدرب خون قطب دایره سها و مرکز کره غمرا مستر باد -
بالا قطب والاوند -

1 The same in BUL, AH and HG but GY and BH give غرامد 2 GY and
HG give درآ

لاف و کدورت عبرت گراف در آئینه ادراک نشان رعایت رعایت تسخیر بودی -
بیت - لموله :-

مرغی کز آینه انصاف میبرد
ار اختیاران نافته باشد او زینش

و اگر بدر حصول دانش و ادب در تلامذ متضای طلب بر ایشان لا یمع میشد و
آفتاب دانستی مراتب استحقاق افراد استانی بر لائق دل و روانی حاضر نشان مانع
میگشت ، همانا که براب احتیال و اجاح در میریزد لال اغوجاج در چشم سربرت
خویش می آید ، و نیز مکر و خداع از زبان آجک تسخیر بر نمایان اولی احده
مثنی و ثلاث و رباع نمی آید اخمد - شعر :-

والو علموا ما تمقت الحکر فقصروا
ولکنهم لم یسلروا فی العواقب

و اگر صراف بازار اوجیاف شود ختمایل و شایل را محک امتحان و انصاف رند ،
حقیقت حال شود بوالمن مانند ثوابت ملک ناس در حرمان خواهر متمکن میشود -

بیت :- خوش بود گر محک تجربه آید بمیان
تاسیه روی شود هر که درویش باشد

- و انسان عین ناطقه در بحر حیرت سیاح است و قوت عاقله در بوادی فکر سیاح که
فلک افاصل فرسود را درین تیز باران هرج و مرج از عدم برق زر خالص از بهرح
چه مقصودست و بر اقتضای دور بوقلمون ابواب استیاری اراذل دون اراکاز ذومون
چرا مسدود - نظم :-

گردون همیشه سفله و دون پرورد چه سود
نکره یسوی مهر و وفا نگردد چه سود
قلب نهرح و زر خالص چو یک هاست
صراف فضل را ز محک خرد چه سود
نا دود حیث تیره نماید جراح کام
می گرچه عم برد چو خوار آورد چه سود

و چون این اسب سعادت همت شهدای محکمه روز قیامت اند که ^۱ کدالک جعلنا کم
امه وسطا لتکونوا شهداء علی الناس ، لاحرم نظر همت بر رخسار مکرمت حضرت عزت ،
علب قدرته و حلب ، مصروف اسب و عیان نال بصوب حسوع و اتهاال معطوف

و اسعلاى شعله حسد ار کانون دل و آنسکده حسد سان خلاف معصی طاهر است،
 چه عدم حسد نوم و غلووار نا طایر دولت آشان بار امریست باغر - شعر -

بحاسد العوم الدین تقارب
 طعابهم و تقاربوا فی السود
 فاذا ابرکربهم و بدا لهم
 تبریه¹ فی سودد لم بحسد²

و ناوحد مساعده سفاقت طماع و ملاحظه کراحت اوصاع و ارتفاع لوای مکر
 و حداع ناکی ار طرف اشان هئات دیولعی را در مقابله حال حورعی داس
 و تقاب شرم و حس سرب ار بس اسان عن بصیرت پرداس و نا حد ار جانب
 این محب پرده اعماص و تماعل در بش باصره بیس و داس فروگداس و علم
 عمل و توامع بر شاحسار سدره المسمی افراس - نظم -

گر حسم توامع فکی بر حاهل
 او کرد نکبر و رحد مد راعل
 رها ر مکن توامعس رانکه گهر
 برگردن حربه بست مردی³ عاقل

و در نظر عقل بر مسور است که بر معصی معرای و ما نسوی الاعمی و البصر
 ولا الظلمات ولا النور ولا الظل ولا العرور⁴، مان کمال فصل و عمل و احلال
 حال نقص و حمل تفاوت روس و بن اسب - اگر دینده رمد دیده حوی بیان این سواد ار
 نور حورشید نکبر و سداد عاری باشد و ظهور بعضی ار امور این بلدان بر عکس عادات
 بواقی جهان جاری، یقین است که خلعت معیت بر فاع رقت این محب کوباه
 نخواهد بود بلکه حابه حاه حاهلان مذکور مطرر بطرار افسوس و آه خواهد بود -
 نظم لمولعه -

فصل و علم نقص و عیب ار سد به هندوسان چه باک
 رانکه اینجا بود و باشد فعل فعله علم عار
 ار ریاض لوح هسی عو بادا با اهد -
 صورت ماهیت رست سواد این دیار

اگر صحفه اوصاف ایسان معون بالقاب معرفت و انصاف بودی، صورت هنوات

1 AH gives تبریم 2 BUL omits this bayt 3 The same in DH
 but G1 BUL, AH and HG give مرد 4 The same in G1 BUL DH
 and HG but AH gives و ما نسوی الاعمی والبصر ولا الظلم ولا الظل والعروق

در نظر نادی و حاصر مهاس فلک عیوی است و محبوب و معسوی طبع کج و حاطر
معوح ایشان دیو غرور و شیطان عقوی - بیت :-

تحم نیکی کستم و نه دروده ام الا بدی

هیچ کس دیدی که گردد نیکوی ویرا و نال

شعر :- عرس عرو^۱ سا کب ارحو لقاحها^۲

و آمل یوما ان یطیب حاتها^۳

فان اتمرب لی غیر ما کت آمل^۴

فلا دنب لی اد حطلب نحلانها

و مبدأ مادهٔ احلاف و مسأ سیون عدم ایتلاف آسب که جمال حصال این محب را
آئینهٔ صوریات حیثه و سحیاب حسیسهٔ خود میداند و عجب تر آنکه شکل قبیح کذب
صریح و افترای و صیح را در حلی و حلال صدق صحیح و حق نخیح معروض بایه
تحت فلک رعب میگرداند و ایقدر تمیداند که رحسارهٔ هر دول، که در مهند
عهد فطرب بروردهٔ النان لطف حصرت عرب ناسد و صورت و مادهٔ هویتس از صدق
نیت و صفای طویب، بی سه چهرهٔ حالس ار عروس^۵ گرد روال مصون خواهد بود
و دامن کسوت اقبالس ار تعرض دسب احلال مامون - لموله ۰ -

قصر قدری کان بدسب قدر حوی سدلند

کی رسد از تیسسهٔ مکر کسان آنرا گرد

شعر :- ای یززل قصر جاه شاده

رب البرایا بالخصال^۶ الاجمل

و چون دیدهٔ سرشت ایشان از غبار بای بفاف مکتحل است و آنسب عالم سوز حسد
در نور سویدای دل سان مسنعل، محمی اسب که رقت عمار طلام حمان هبوب نسیم روح
شمیم کرم و احسان محص خیال اسب، که مانالدا لایرول نمالاعرض، ده اطاقای سورت
نار حسد حسود نانبصاف سحاب فیض وجود و ادرار دیم شیم محمود عین محال اسب

شعر :- کل العداوه قد برحی اراتها

الاعداوه^۷ من عاداک^۸ من حسد

1 AH gives عزلت و عروسا 2 The same in BUL and AH, but GY and HG

give تاجها , while BH gives 3 The same in GY, BUL and HG, but AH

gives ان یطلب حسانها , while BH gives 4. The same in BUL, BH and HG,

but GY gives ثمرت , while AH omits ما 5 The same in BUL, BH and

AH, but GY and HG omit the expression — هو یتش ار مدق بیت و صفای

6 AH gives طویت بی شه چهره حالش ار عروس 7 AH gives بالخصال

8. GY and HG give عادک

و معقوق را بت عقوق بسمک عیوق رسانیده - بیت -

هر آنچه شرط بلاغ است با تو میگویم
تو حواء از منم پند گیر و حواء ملال

امد وابق است که حسم نصیرس نکحل نصیحت سور آند و گوهر کلام این والد
پیر مسهام درگوس حاشش معرط و معرر - محمد و حندر -

(۸۹)

سحه مکتوب کسب الی بعض الوزراء ، لارال ابواب معرفة المراتب علی
حاطره معقوچه و مسکلات حقایق الحقائق عند رانه العائق مسروحه -

بعد از قبول سلام و دعا ی حای ، که صورت العاط و معای آن محلی جمال محبت
و اخلاص حای باشد ، بر رای نوار و خاطر حورسید وار هویدا ناد که سعیت و
معست این درویش سست یگانه و حوسن کنار علی علم واضح و هویدا است و
درین ملت رحساره عروس و اعراض هیچ اهل ملت را بحار تعرض و اصرار محروح بساحه
است و در بساط دنیا مطرب دغا با هیچ مخلوق ناحه - نظم -

ما بگویم بد و میل باحق نکم
حامه کس سیه و دلق خود ارو نکم
قصید درویش و تو بگر بکم و یس بلست
کار بد ، مصلحت آست ، که مطلق نکم

و عدوی نفی را محب جمعی انگسه نظام حال و احلال او را بر جمع امور دی بال
حویس مقدم داسه است - -

و فا کم و بریمیم گر حفا نیم
که در طریقت ما کا فرست رعیدن

و در سوقت که سهام ایدا و انلام ارکیان حقد و حسد لام بر سویدای دل مسهام
مرست با نوافر بر افرا و غدر صدر رست و قدر این محب محوس عانت الهی
محی است - بیت -

ما در سان سنگ ملامت سلام
گو یا که سنگهای ملامت حصار ماست

و حال آنکه معوق را بت حقوق این محب ، که برگردن حان ایسان ملصوق است ،

میایند که در آن مقام مستجاب الدعاء^۱، که حصاه^۲ حرم شریفش رشک کواکب فلک مینا فام^۳ است و تراب جباستش ذرور عیون سکان عالم بالا، در اوقات خلوص توجه خاطر و هگام جریان دموع متقاطر بلالی دعوای احانت آیات فتوح سبب گردن و گوش عرایس مسئولات را مرین و مسور گردانند و افتتاح معالق نصرب عرواب بدستیاری ناروی همب و تحریک کلید صفای طویب میسر دانند - زیادت برین مصباح معنی در مسکوه کلام بیفروخت و کسوب عمارت و طرار استعارب سورن حدب دهی و رسته دق فکر بدوخ - همواره قوافل فواصل در سرل دل آن فررید نازل ناد و مفهوم مراد بالاس ما صدق افراد کمال را شامل - بمحمد سید الاواخر والاوائل -

(۸۸)

نسخة رقعه کتب الی ولده المحاطب من الحضرة العالیة بالعنان -

ییب :-

آنکس که پند خویش ر پیر خرد شنید
پل پیس اران به بسب که سیلاب در رسید

بر واصلان عایب مسالک سعی و تعب و صدر نسیان مهالک عقل و ادب مانند نور مهر عالم افروز از بیش طای روان رور هویداسب که علامت نفوس عالی محل، که از نارگه پادساه ارل، عزسانه و حل، حلب استحقاق عقد و حل یافته اند، ایسب که دیبای دولت شان بر دوس همب بطراز فتوت احتمال مسبق سمطار ناسد و آوار کوس ناموس در سمع جان شان نه ارعمون حیات دمسار - سحر :-

واذا کانت النفوس کبارا
تعب فی مرادها الاجسام

و محب سکون ودعب و دوستی بن یرستی و راحب علامت آنکه نلاس لباس بختش در کارخانه ادبار مسوح اسب و شربت نقاش در کاس هوس و هوا نه سم افعی شفا مروح - معود نالته من شرور انفسا و اتباع العقل المستبسی حسا - اکون اگر آن فررید خواهد که در میان اقران رمان بیمنل و همال ناسد، یقین اسب که در تحصیل فون کمال اهل خواهد کرد - و اگر در کسب کمال حین ملال بر حمه نال او ظاهر شود بیسه رقم عدم اقبال بر صحیفه حال و نال حویش کسیده ناسد

هر چند بیان قصه شوق برونق فحوای حل امره¹ عن الطوی یرون خطه
 قدرت و طوقست ، اما حون صای صابت از مسب حان در ارجا و انجای باطن
 و ظاهر و زان است ، لاحرم ارجا رسحان شوق سان از وفور آن بر اطراف هال
 رهاں سگمه میشود . و حون از صرصر الم دوری گرد کدورت معوی و صوری بر
 رحسار فرار و صبر ضروری² بسار عمان است ، غمار آن ملال نموت رومال معال
 و معوت دست فکر و حال بقدر الامکان پاک میگرداند . در دعا در ملک رجا
 مستوم است و داغ حصوع و حصوع بر چهره دل مسهام موضوع که حعله طول
 رمان و پرده بعد مسافت مکن ، که صاحب خیال عروص مرام حاست ، با نامل
 بوفیق مطوی گردد و چهره یوسف ، که از تظاول معصبات رمان در غنای الحب
 هجران محمی است ، در مصر و خود بر سر بر بصر مسوی آید³ . بر صرصر فرزند ی
 که مهر سپهر حردمندی است ، هویدا باد که تمام احوال انجای بعایب بیوم
 قدم مانند ارب⁴ خطوط بین العطفی مستعم است . الحمد لله الدی یسر کل عسر⁵
 و صبر ندیر عله موافقا للعدر . و حون درین سال حمت حل و ربط احوال و
 قص و بسط اموال فرمان قدر آزار سوق⁶ ایحان و فرسادن فرزند ملک الحار بغداد
 یافت ، لسكر حاصه را با تمام ملوک و حواس⁷ نامرد مصحوب حان فرزند ی
 ارحمدی ملک الحار⁸ ، طال بقائه ، حمت فتح فلاح و بجاع یحانگر و رفع آزار
 شرک و کفر آزان سر روان کرده آمد . و اگرچه مل ارب⁹ فتح یحانگر
 بمفایح ندیر بر معوج نگسه است و غوامض مسکلات سحر من به اساطیر
 حواسی صبر هیچ وریر و امر مسروح سله و ذره مملکس به الامن رای سلاطین
 باصی مشوب بوده و زانان مکر و حاکمان متعشر بکثرت عساکر و عدب¹⁰ و عدب
 وافر معلوب هیچ کس نمانده ، اما پیروی عجز و سار و بازوی افسال و آرم سجوی
 ران طر آب رحام بصوق فمه عوق سلس که عفریب دار الحرب یحانگر باصماع
 باد بحر و بقاع بلاد بخوم تعداد برش میرو معر حسم فتح ابر اسلام گردد . لمولعه —
 اسد وار حونکه ترا کرده کردگار
 دست دلت¹⁰ محب وصال است اسوار

1 The same in AH but G1 BUL BH and HG give عمرو 2 The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give سردی in place of ضروری
 3 BH adds اما فی سال 4 The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give ارب
 5 The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give فرب 6 BH omits the expression
 7 ارحمدی طر آب الحار 8 BH omits the expression 9 یاف لشکر خامه 10 G1 and HG give دست و دلت

رسولی، که افاضل ادبا و مصانع خطبای عرب عربا که در اجتنای تمار ابداع و اعجاز و اقتنای نقود وصل و فصل و اطلاب و ایجاز مسار الیه بان^۱ سکان زمان بودند گرد گلگون تیزگام اعجاز او نه سگافند و عمار براق خوس حرام نتیجیل و اکرام^۲ او در نیافتند، و بر اهل یب و یاران او، که صهدران مضاف عرفان و ایقان و سارزان میدان اطهار ایمان اند، و اصل ناد - بعد از قبول تحیات عجیبه الآیاب، که طایر خاطر بلعای حال و غار بقوت فکر دقیق و جباحین تصور و یصدیق گرد کسگره کاخ تحقیق آن نتواند یرید و بیک بیرنگ فهم بمعونب مقدمتین فیاس و سوب ادراک حواس نه سرحد معرف که اساس آن نتواند رسید، لایح و روس و واضح و سرهن باد که اوصول سلاله الاکار والاماجد مسع محاس السایل و المحامد فلان صحایف موالاب بلطایف آیات مصافاب مسصوص گسب و انفتاح ازاهیر و فای نه هوب سیم اشوای مخصوص - و دریوقت بمراقب^۳ ایسان جامع آیتی السیاده والاصاله و رافع رایتی الحلو و الساله فلانرا فرستاده آمد با قواعد مودب ممهد باشد و مبانی محبت ماسد^۴ صرح مردم مرین و مسید - همواره عمان اهتمام بتقوی سعار اسلام معطوف ناد و همگی خاطر قلع و قمع اسرار و کفار مصروف - نالبی الرؤف و آله العطوف -

(۸۷)

ماکتب الی اسی اخیه برهان الدنیا والدین ابراهیم بمکه المشرفه شرفها الله و عظمها (این مکتوب در لوآرم بهار تربیت یافته)^۵

با سهریار نامیه در مصاف بهار از پیکان غنچه و سان حار و ناخج سفشه و گونال گلزار و خود نلوفر و سیرگل و حجرگل جیه و حعه سسل آلات بیکار و ادواب کارزار مرتب میدارد و دسب چیار بدعای فتحس سوی آسان کشاده امب و صغوف اشجار در موافقت جویبار باقدام حدسب ایستاده، همواره ارهار آمال بر سحره نال آن فرزند رسد سال مجد مال مستح اتمان حصول مراد و موجب بروح مسام فواد باد - و صغوف سلام صفاوب سان، که زبان زمان و حان حمان ار نکلم و بصور سسل آن عاجز باسد و رقوم کلاس در دفتر عمارت و حریده اسعارت تفاصیل سراط و ارکان احاب راحائر، بدسب بریدصبا در صراح و مساملع و ممدی است -

1 BH gives یاد 2 The same in BUL, but BH omits او, while GY, AH and HG give اعزاز in place of اکرام 3 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give موافقت 4 GY and HG omit ماسد 5. The phrase این مکتوب یافته is omitted in AH, BUL and BH.

فرساده آمد نامسالک محبت و موافقت را بقوائل لوازم مصادقت سمیع دارد، و صدور
اولیای طرفین را بعوایج کلمات صغایب آنات مستخرج - تروپ و تطلع آنست که
بسان مصادقت را بعصون سطور و ازاهر معانی وافر النور سور و موسج گردانند
و اوزای حمی وفاق را به انصاف^۱ معجاب خطاب محصر و مرسج - بیت -

سموم هجر کند روضه مودب حسیک
اگر نه واسطه رشحه فلم یاسد

با ارمی آنار آن دواخ امتیاس در نظر عمل و حواس برومند آید و ثار و داد
در مدای فواد مسائل فواکه حلد برین نماید - و دیگر آنکه حون دفع مواد فساد
اسرار و حیایات دما و اوال سعار براری و بخار ار لوازم شتم ماهان کامگار است ،
و درین حق حصارکنار محم عساکر نصرب سعار ، اگر بر معصی فی الساهر آفات
بدفع و قلع پسر سکی العتاب فرماید ، مسور اسداد رمی به طعرای توفیق آن امر
حس موسج و مرین خواهد بود و از سمت این اهام عراس حصول بوای مرام
در آنست روس انام روی خواهد نمود - همواره بغاع و فلاح عذاب به مهم سهام
و خوف حسام فتح آنات مسعرباد و لسکر طغر مظهر^۲ در فتح حصار و قلع اسرار
موفق و مظفر -^۳ محمد و حذر -

(۸۶)

سحة مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم العادل محمد شاه الهمی خواها
عن کتاب ارسال الی حدسه السلطان محمود الحلجی حلد ملکهها -

بهترین کلام ، که دره بیجان پیام و غره حبه مرام یاسد ، حمد و نای
حصرب سبهاهی است که طلال حیر سلاطین عالی قدر را حال رحسار آرام و فرار
جهان^۴ ساحت و جهره بخدره اس و امان را با صد اغ سطور مراسلات ایسان پرداخت -
و درود نا معدود ، که قدم فلم پراسون کف و کم آن تواند گردند و دندبان
حرد به سلاله برهان سلم یاب حد آن تواند دید ، بر روضه مظهر و مرفد معطر
حصرب اکمل رسل و افصل هداه سل ، بیت -
محمد کا فرس هست خاکس
هراران آفرین بر حان پاکس

1 BH gives ماسب 2 The same in BUL BH and AH but G1 and
HG give منتر 3 The same in BUL and AH but G1 and HG omit منتر
while BH gives منتر 4 BH gives حان

باشد و ناح لسان بر فرق فرقدسانی^۱ ناطقه انسان مشرف و مکرم نان^۲ عقد حمد و سپاس آفریدگار یست که هامة^۳ همت ننی نوع انسان را بعامه کرامه علامت معروف و محبت مخصوص فرموده و سان قرار اهل دین و اساس فراع اهل یقین بمودت و مصادق سلاطین متین و مرسوم و صنوف صلوای زاکیات والوف تسلیات وافیات، که معطر مسام ملایک ارایک^۴ سموات ناسد و سور رخسار ازهار ثواب و سیاراب، روح وافر الفتوح حضرت عایب ایجاد و تکوین و فائده خلق صور و مواد آسمان و زمین - یب :-

پیروزم فلک نسودی کف وجود
نام محمد ار نه ندی نقس آن بگین

و بر آل کرام ، که در محافل و مجامع مدح و ثنا بمسند سرافقت تعالوا ندع اسائنا مستند اند ، و اصحاب عظام ، که بر فلک هدایت و نجات مردم متصف اند بصفت نا یهم اقتدیتیم اهتدیتیم و در معارک و مسالک تقدم و تکریم منسوب بعب اسداء علی الکفار رحاء بیهم ، و اصل و نازل ناد - بعد از ابلاغ و ارسال ندایع دعوات و صایع تحیات ، که گلستان خلوص آن مانند گلشن نوار آسمان ار تطاول حران ریب و ریا در امان ناسد و رخسار ازهار صفای ناسد چهره دل اهل وفا رخشان ، بر خاطر عاطر ، که محالای صور عوالم ناط و طاهر است ، و اصع و طاهر ناد که صحیفه شریفه ، که سواد سطور مضمون آن آئینه حال سب تحلی بود و گردن و گوس عروس محبت و ولا بطراوب و لطاف آن گوهر شب ناب متحلی - شعر :-

سطور سواد فی بیاض کا نها

خطوط غوال فی حدود عنوان

از موصل آن یعنی خان اعظم مجمع محامد اماحد الرمان منع محاسن المعوب و مکارم السیم بالبرهان و العیان اسلام^۵ م^۶ حان ، دام سموه ، که حامل لوازم رسالت و شامل حصایص اصالت است ، در ا^۷ ا^۸ ا^۹ ا^{۱۰} ا^{۱۱} ا^{۱۲} ا^{۱۳} ا^{۱۴} ا^{۱۵} ا^{۱۶} ا^{۱۷} ا^{۱۸} ا^{۱۹} ا^{۲۰} ا^{۲۱} ا^{۲۲} ا^{۲۳} ا^{۲۴} ا^{۲۵} ا^{۲۶} ا^{۲۷} ا^{۲۸} ا^{۲۹} ا^{۳۰} ا^{۳۱} ا^{۳۲} ا^{۳۳} ا^{۳۴} ا^{۳۵} ا^{۳۶} ا^{۳۷} ا^{۳۸} ا^{۳۹} ا^{۴۰} ا^{۴۱} ا^{۴۲} ا^{۴۳} ا^{۴۴} ا^{۴۵} ا^{۴۶} ا^{۴۷} ا^{۴۸} ا^{۴۹} ا^{۵۰} ا^{۵۱} ا^{۵۲} ا^{۵۳} ا^{۵۴} ا^{۵۵} ا^{۵۶} ا^{۵۷} ا^{۵۸} ا^{۵۹} ا^{۶۰} ا^{۶۱} ا^{۶۲} ا^{۶۳} ا^{۶۴} ا^{۶۵} ا^{۶۶} ا^{۶۷} ا^{۶۸} ا^{۶۹} ا^{۷۰} ا^{۷۱} ا^{۷۲} ا^{۷۳} ا^{۷۴} ا^{۷۵} ا^{۷۶} ا^{۷۷} ا^{۷۸} ا^{۷۹} ا^{۸۰} ا^{۸۱} ا^{۸۲} ا^{۸۳} ا^{۸۴} ا^{۸۵} ا^{۸۶} ا^{۸۷} ا^{۸۸} ا^{۸۹} ا^{۹۰} ا^{۹۱} ا^{۹۲} ا^{۹۳} ا^{۹۴} ا^{۹۵} ا^{۹۶} ا^{۹۷} ا^{۹۸} ا^{۹۹} ا^{۱۰۰} ا^{۱۰۱} ا^{۱۰۲} ا^{۱۰۳} ا^{۱۰۴} ا^{۱۰۵} ا^{۱۰۶} ا^{۱۰۷} ا^{۱۰۸} ا^{۱۰۹} ا^{۱۱۰} ا^{۱۱۱} ا^{۱۱۲} ا^{۱۱۳} ا^{۱۱۴} ا^{۱۱۵} ا^{۱۱۶} ا^{۱۱۷} ا^{۱۱۸} ا^{۱۱۹} ا^{۱۲۰} ا^{۱۲۱} ا^{۱۲۲} ا^{۱۲۳} ا^{۱۲۴} ا^{۱۲۵} ا^{۱۲۶} ا^{۱۲۷} ا^{۱۲۸} ا^{۱۲۹} ا^{۱۳۰} ا^{۱۳۱} ا^{۱۳۲} ا^{۱۳۳} ا^{۱۳۴} ا^{۱۳۵} ا^{۱۳۶} ا^{۱۳۷} ا^{۱۳۸} ا^{۱۳۹} ا^{۱۴۰} ا^{۱۴۱} ا^{۱۴۲} ا^{۱۴۳} ا^{۱۴۴} ا^{۱۴۵} ا^{۱۴۶} ا^{۱۴۷} ا^{۱۴۸} ا^{۱۴۹} ا^{۱۵۰} ا^{۱۵۱} ا^{۱۵۲} ا^{۱۵۳} ا^{۱۵۴} ا^{۱۵۵} ا^{۱۵۶} ا^{۱۵۷} ا^{۱۵۸} ا^{۱۵۹} ا^{۱۶۰} ا^{۱۶۱} ا^{۱۶۲} ا^{۱۶۳} ا^{۱۶۴} ا^{۱۶۵} ا^{۱۶۶} ا^{۱۶۷} ا^{۱۶۸} ا^{۱۶۹} ا^{۱۷۰} ا^{۱۷۱} ا^{۱۷۲} ا^{۱۷۳} ا^{۱۷۴} ا^{۱۷۵} ا^{۱۷۶} ا^{۱۷۷} ا^{۱۷۸} ا^{۱۷۹} ا^{۱۸۰} ا^{۱۸۱} ا^{۱۸۲} ا^{۱۸۳} ا^{۱۸۴} ا^{۱۸۵} ا^{۱۸۶} ا^{۱۸۷} ا^{۱۸۸} ا^{۱۸۹} ا^{۱۹۰} ا^{۱۹۱} ا^{۱۹۲} ا^{۱۹۳} ا^{۱۹۴} ا^{۱۹۵} ا^{۱۹۶} ا^{۱۹۷} ا^{۱۹۸} ا^{۱۹۹} ا^{۲۰۰} ا^{۲۰۱} ا^{۲۰۲} ا^{۲۰۳} ا^{۲۰۴} ا^{۲۰۵} ا^{۲۰۶} ا^{۲۰۷} ا^{۲۰۸} ا^{۲۰۹} ا^{۲۱۰} ا^{۲۱۱} ا^{۲۱۲} ا^{۲۱۳} ا^{۲۱۴} ا^{۲۱۵} ا^{۲۱۶} ا^{۲۱۷} ا^{۲۱۸} ا^{۲۱۹} ا^{۲۲۰} ا^{۲۲۱} ا^{۲۲۲} ا^{۲۲۳} ا^{۲۲۴} ا^{۲۲۵} ا^{۲۲۶} ا^{۲۲۷} ا^{۲۲۸} ا^{۲۲۹} ا^{۲۳۰} ا^{۲۳۱} ا^{۲۳۲} ا^{۲۳۳} ا^{۲۳۴} ا^{۲۳۵} ا^{۲۳۶} ا^{۲۳۷} ا^{۲۳۸} ا^{۲۳۹} ا^{۲۴۰} ا^{۲۴۱} ا^{۲۴۲} ا^{۲۴۳} ا^{۲۴۴} ا^{۲۴۵} ا^{۲۴۶} ا^{۲۴۷} ا^{۲۴۸} ا^{۲۴۹} ا^{۲۵۰} ا^{۲۵۱} ا^{۲۵۲} ا^{۲۵۳} ا^{۲۵۴} ا^{۲۵۵} ا^{۲۵۶} ا^{۲۵۷} ا^{۲۵۸} ا^{۲۵۹} ا^{۲۶۰} ا^{۲۶۱} ا^{۲۶۲} ا^{۲۶۳} ا^{۲۶۴} ا^{۲۶۵} ا^{۲۶۶} ا^{۲۶۷} ا^{۲۶۸} ا^{۲۶۹} ا^{۲۷۰} ا^{۲۷۱} ا^{۲۷۲} ا^{۲۷۳} ا^{۲۷۴} ا^{۲۷۵} ا^{۲۷۶} ا^{۲۷۷} ا^{۲۷۸} ا^{۲۷۹} ا^{۲۸۰} ا^{۲۸۱} ا^{۲۸۲} ا^{۲۸۳} ا^{۲۸۴} ا^{۲۸۵} ا^{۲۸۶} ا^{۲۸۷} ا^{۲۸۸} ا^{۲۸۹} ا^{۲۹۰} ا^{۲۹۱} ا^{۲۹۲} ا^{۲۹۳} ا^{۲۹۴} ا^{۲۹۵} ا^{۲۹۶} ا^{۲۹۷} ا^{۲۹۸} ا^{۲۹۹} ا^{۳۰۰} ا^{۳۰۱} ا^{۳۰۲} ا^{۳۰۳} ا^{۳۰۴} ا^{۳۰۵} ا^{۳۰۶} ا^{۳۰۷} ا^{۳۰۸} ا^{۳۰۹} ا^{۳۱۰} ا^{۳۱۱} ا^{۳۱۲} ا^{۳۱۳} ا^{۳۱۴} ا^{۳۱۵} ا^{۳۱۶} ا^{۳۱۷} ا^{۳۱۸} ا^{۳۱۹} ا^{۳۲۰} ا^{۳۲۱} ا^{۳۲۲} ا^{۳۲۳} ا^{۳۲۴} ا^{۳۲۵} ا^{۳۲۶} ا^{۳۲۷} ا^{۳۲۸} ا^{۳۲۹} ا^{۳۳۰} ا^{۳۳۱} ا^{۳۳۲} ا^{۳۳۳} ا^{۳۳۴} ا^{۳۳۵} ا^{۳۳۶} ا^{۳۳۷} ا^{۳۳۸} ا^{۳۳۹} ا^{۳۴۰} ا^{۳۴۱} ا^{۳۴۲} ا^{۳۴۳} ا^{۳۴۴} ا^{۳۴۵} ا^{۳۴۶} ا^{۳۴۷} ا^{۳۴۸} ا^{۳۴۹} ا^{۳۵۰} ا^{۳۵۱} ا^{۳۵۲} ا^{۳۵۳} ا^{۳۵۴} ا^{۳۵۵} ا^{۳۵۶} ا^{۳۵۷} ا^{۳۵۸} ا^{۳۵۹} ا^{۳۶۰} ا^{۳۶۱} ا^{۳۶۲} ا^{۳۶۳} ا^{۳۶۴} ا^{۳۶۵} ا^{۳۶۶} ا^{۳۶۷} ا^{۳۶۸} ا^{۳۶۹} ا^{۳۷۰} ا^{۳۷۱} ا^{۳۷۲} ا^{۳۷۳} ا^{۳۷۴} ا^{۳۷۵} ا^{۳۷۶} ا^{۳۷۷} ا^{۳۷۸} ا^{۳۷۹} ا^{۳۸۰} ا^{۳۸۱} ا^{۳۸۲} ا^{۳۸۳} ا^{۳۸۴} ا^{۳۸۵} ا^{۳۸۶} ا^{۳۸۷} ا^{۳۸۸} ا^{۳۸۹} ا^{۳۹۰} ا^{۳۹۱} ا^{۳۹۲} ا^{۳۹۳} ا^{۳۹۴} ا^{۳۹۵} ا^{۳۹۶} ا^{۳۹۷} ا^{۳۹۸} ا^{۳۹۹} ا^{۴۰۰} ا^{۴۰۱} ا^{۴۰۲} ا^{۴۰۳} ا^{۴۰۴} ا^{۴۰۵} ا^{۴۰۶} ا^{۴۰۷} ا^{۴۰۸} ا^{۴۰۹} ا^{۴۱۰} ا^{۴۱۱} ا^{۴۱۲} ا^{۴۱۳} ا^{۴۱۴} ا^{۴۱۵} ا^{۴۱۶} ا^{۴۱۷} ا^{۴۱۸} ا^{۴۱۹} ا^{۴۲۰} ا^{۴۲۱} ا^{۴۲۲} ا^{۴۲۳} ا^{۴۲۴} ا^{۴۲۵} ا^{۴۲۶} ا^{۴۲۷} ا^{۴۲۸} ا^{۴۲۹} ا^{۴۳۰} ا^{۴۳۱} ا^{۴۳۲} ا^{۴۳۳} ا^{۴۳۴} ا^{۴۳۵} ا^{۴۳۶} ا^{۴۳۷} ا^{۴۳۸} ا^{۴۳۹} ا^{۴۴۰} ا^{۴۴۱} ا^{۴۴۲} ا^{۴۴۳} ا^{۴۴۴} ا^{۴۴۵} ا^{۴۴۶} ا^{۴۴۷} ا^{۴۴۸} ا^{۴۴۹} ا^{۴۵۰} ا^{۴۵۱} ا^{۴۵۲} ا^{۴۵۳} ا^{۴۵۴} ا^{۴۵۵} ا^{۴۵۶} ا^{۴۵۷} ا^{۴۵۸} ا^{۴۵۹} ا^{۴۶۰} ا^{۴۶۱} ا^{۴۶۲} ا^{۴۶۳} ا^{۴۶۴} ا^{۴۶۵} ا^{۴۶۶} ا^{۴۶۷} ا^{۴۶۸} ا^{۴۶۹} ا^{۴۷۰} ا^{۴۷۱} ا^{۴۷۲} ا^{۴۷۳} ا^{۴۷۴} ا^{۴۷۵} ا^{۴۷۶} ا^{۴۷۷} ا^{۴۷۸} ا^{۴۷۹} ا^{۴۸۰} ا^{۴۸۱} ا^{۴۸۲} ا^{۴۸۳} ا^{۴۸۴} ا^{۴۸۵} ا^{۴۸۶} ا^{۴۸۷} ا^{۴۸۸} ا^{۴۸۹} ا^{۴۹۰} ا^{۴۹۱} ا^{۴۹۲} ا^{۴۹۳} ا^{۴۹۴} ا^{۴۹۵} ا^{۴۹۶} ا^{۴۹۷} ا^{۴۹۸} ا^{۴۹۹} ا^{۵۰۰} ا^{۵۰۱} ا^{۵۰۲} ا^{۵۰۳} ا^{۵۰۴} ا^{۵۰۵} ا^{۵۰۶} ا^{۵۰۷} ا^{۵۰۸} ا^{۵۰۹} ا^{۵۱۰} ا^{۵۱۱} ا^{۵۱۲} ا^{۵۱۳} ا^{۵۱۴} ا^{۵۱۵} ا^{۵۱۶} ا^{۵۱۷} ا^{۵۱۸} ا^{۵۱۹} ا^{۵۲۰} ا^{۵۲۱} ا^{۵۲۲} ا^{۵۲۳} ا^{۵۲۴} ا^{۵۲۵} ا^{۵۲۶} ا^{۵۲۷} ا^{۵۲۸} ا^{۵۲۹} ا^{۵۳۰} ا^{۵۳۱} ا^{۵۳۲} ا^{۵۳۳} ا^{۵۳۴} ا^{۵۳۵} ا^{۵۳۶} ا^{۵۳۷} ا^{۵۳۸} ا^{۵۳۹} ا^{۵۴۰} ا^{۵۴۱} ا^{۵۴۲} ا^{۵۴۳} ا^{۵۴۴} ا^{۵۴۵} ا^{۵۴۶} ا^{۵۴۷} ا^{۵۴۸} ا^{۵۴۹} ا^{۵۵۰} ا^{۵۵۱} ا^{۵۵۲} ا^{۵۵۳} ا^{۵۵۴} ا^{۵۵۵} ا^{۵۵۶} ا^{۵۵۷} ا^{۵۵۸} ا^{۵۵۹} ا^{۵۶۰} ا^{۵۶۱} ا^{۵۶۲} ا^{۵۶۳} ا^{۵۶۴} ا^{۵۶۵} ا^{۵۶۶} ا^{۵۶۷} ا^{۵۶۸} ا^{۵۶۹} ا^{۵۷۰} ا^{۵۷۱} ا^{۵۷۲} ا^{۵۷۳} ا^{۵۷۴} ا^{۵۷۵} ا^{۵۷۶} ا^{۵۷۷} ا^{۵۷۸} ا^{۵۷۹} ا^{۵۸۰} ا^{۵۸۱} ا^{۵۸۲} ا^{۵۸۳} ا^{۵۸۴} ا^{۵۸۵} ا^{۵۸۶} ا^{۵۸۷} ا^{۵۸۸} ا^{۵۸۹} ا^{۵۹۰} ا^{۵۹۱} ا^{۵۹۲} ا^{۵۹۳} ا^{۵۹۴} ا^{۵۹۵} ا^{۵۹۶} ا^{۵۹۷} ا^{۵۹۸} ا^{۵۹۹} ا^{۶۰۰} ا^{۶۰۱} ا^{۶۰۲} ا^{۶۰۳} ا^{۶۰۴} ا^{۶۰۵} ا^{۶۰۶} ا^{۶۰۷} ا^{۶۰۸} ا^{۶۰۹} ا^{۶۱۰} ا^{۶۱۱} ا^{۶۱۲} ا^{۶۱۳} ا^{۶۱۴} ا^{۶۱۵} ا^{۶۱۶} ا^{۶۱۷} ا^{۶۱۸} ا^{۶۱۹} ا^{۶۲۰} ا^{۶۲۱} ا^{۶۲۲} ا^{۶۲۳} ا^{۶۲۴} ا^{۶۲۵} ا^{۶۲۶} ا^{۶۲۷} ا^{۶۲۸} ا^{۶۲۹} ا^{۶۳۰} ا^{۶۳۱} ا^{۶۳۲} ا^{۶۳۳} ا^{۶۳۴} ا^{۶۳۵} ا^{۶۳۶} ا^{۶۳۷} ا^{۶۳۸} ا^{۶۳۹} ا^{۶۴۰} ا^{۶۴۱} ا^{۶۴۲} ا^{۶۴۳} ا^{۶۴۴} ا^{۶۴۵} ا^{۶۴۶} ا^{۶۴۷} ا^{۶۴۸} ا^{۶۴۹} ا^{۶۵۰} ا^{۶۵۱} ا^{۶۵۲} ا^{۶۵۳} ا^{۶۵۴} ا^{۶۵۵} ا^{۶۵۶} ا^{۶۵۷} ا^{۶۵۸} ا^{۶۵۹} ا^{۶۶۰} ا^{۶۶۱} ا^{۶۶۲} ا^{۶۶۳} ا^{۶۶۴} ا^{۶۶۵} ا^{۶۶۶} ا^{۶۶۷} ا^{۶۶۸} ا^{۶۶۹} ا^{۶۷۰} ا^{۶۷۱} ا^{۶۷۲} ا^{۶۷۳} ا^{۶۷۴} ا^{۶۷۵} ا^{۶۷۶} ا^{۶۷۷} ا^{۶۷۸} ا^{۶۷۹} ا^{۶۸۰} ا^{۶۸۱} ا^{۶۸۲} ا^{۶۸۳} ا^{۶۸۴} ا^{۶۸۵} ا^{۶۸۶} ا^{۶۸۷} ا^{۶۸۸} ا^{۶۸۹} ا^{۶۹۰} ا^{۶۹۱} ا^{۶۹۲} ا^{۶۹۳} ا^{۶۹۴} ا^{۶۹۵} ا^{۶۹۶} ا^{۶۹۷} ا^{۶۹۸} ا^{۶۹۹} ا^{۷۰۰} ا^{۷۰۱} ا^{۷۰۲} ا^{۷۰۳} ا^{۷۰۴} ا^{۷۰۵} ا^{۷۰۶} ا^{۷۰۷} ا^{۷۰۸} ا^{۷۰۹} ا^{۷۱۰} ا^{۷۱۱} ا^{۷۱۲} ا^{۷۱۳} ا^{۷۱۴} ا^{۷۱۵} ا^{۷۱۶} ا^{۷۱۷} ا^{۷۱۸} ا^{۷۱۹} ا^{۷۲۰} ا^{۷۲۱} ا^{۷۲۲} ا^{۷۲۳} ا^{۷۲۴} ا^{۷۲۵} ا^{۷۲۶} ا^{۷۲۷} ا^{۷۲۸} ا^{۷۲۹} ا^{۷۳۰} ا^{۷۳۱} ا^{۷۳۲} ا^{۷۳۳} ا^{۷۳۴} ا^{۷۳۵} ا^{۷۳۶} ا^{۷۳۷} ا^{۷۳۸} ا^{۷۳۹} ا^{۷۴۰} ا^{۷۴۱} ا^{۷۴۲} ا^{۷۴۳} ا^{۷۴۴} ا^{۷۴۵} ا^{۷۴۶} ا^{۷۴۷} ا^{۷۴۸} ا^{۷۴۹} ا^{۷۵۰} ا^{۷۵۱} ا^{۷۵۲} ا^{۷۵۳} ا^{۷۵۴} ا^{۷۵۵} ا^{۷۵۶} ا^{۷۵۷} ا^{۷۵۸} ا^{۷۵۹} ا^{۷۶۰} ا^{۷۶۱} ا^{۷۶۲} ا^{۷۶۳} ا^{۷۶۴} ا^{۷۶۵} ا^{۷۶۶} ا^{۷۶۷} ا^{۷۶۸} ا^{۷۶۹} ا^{۷۷۰} ا^{۷۷۱} ا^{۷۷۲} ا^{۷۷۳} ا^{۷۷۴} ا^{۷۷۵} ا^{۷۷۶} ا^{۷۷۷} ا^{۷۷۸} ا^{۷۷۹} ا^{۷۸۰} ا^{۷۸۱} ا^{۷۸۲} ا^{۷۸۳} ا^{۷۸۴} ا^{۷۸۵} ا^{۷۸۶} ا^{۷۸۷} ا^{۷۸۸} ا^{۷۸۹} ا^{۷۹۰} ا^{۷۹۱} ا^{۷۹۲} ا^{۷۹۳} ا^{۷۹۴} ا^{۷۹۵} ا^{۷۹۶} ا^{۷۹۷} ا^{۷۹۸} ا^{۷۹۹} ا^{۸۰۰} ا^{۸۰۱} ا^{۸۰۲} ا^{۸۰۳} ا^{۸۰۴} ا^{۸۰۵} ا^{۸۰۶} ا^{۸۰۷} ا^{۸۰۸} ا^{۸۰۹} ا^{۸۱۰} ا^{۸۱۱} ا^{۸۱۲} ا^{۸۱۳} ا^{۸۱۴} ا^{۸۱۵} ا^{۸۱۶} ا^{۸۱۷} ا^{۸۱۸} ا^{۸۱۹} ا^{۸۲۰} ا^{۸۲۱} ا^{۸۲۲} ا^{۸۲۳} ا^{۸۲۴} ا^{۸۲۵} ا^{۸۲۶} ا^{۸۲۷} ا^{۸۲۸} ا^{۸۲۹} ا^{۸۳۰} ا^{۸۳۱} ا^{۸۳۲} ا^{۸۳۳} ا^{۸۳۴} ا^{۸۳۵} ا^{۸۳۶} ا^{۸۳۷} ا^{۸۳۸} ا^{۸۳۹} ا^{۸۴۰} ا^{۸۴۱} ا^{۸۴۲} ا^{۸۴۳} ا^{۸۴۴} ا^{۸۴۵} ا^{۸۴۶} ا^{۸۴۷} ا^{۸۴۸} ا^{۸۴۹} ا^{۸۵۰} ا^{۸۵۱} ا^{۸۵۲} ا^{۸۵۳} ا^{۸۵۴} ا^{۸۵۵} ا^{۸۵۶} ا^{۸۵۷} ا^{۸۵۸} ا^{۸۵۹} ا^{۸۶۰} ا^{۸۶۱} ا^{۸۶۲} ا^{۸۶۳} ا^{۸۶۴} ا^{۸۶۵} ا^{۸۶۶} ا^{۸۶۷} ا^{۸۶۸} ا^{۸۶۹} ا^{۸۷۰} ا^{۸۷۱} ا^{۸۷۲} ا^{۸۷۳} ا^{۸۷۴} ا^{۸۷۵} ا^{۸۷۶} ا^{۸۷۷} ا^{۸۷۸} ا^{۸۷۹} ا^{۸۸۰} ا^{۸۸۱} ا^{۸۸۲} ا^{۸۸۳} ا^{۸۸۴} ا^{۸۸۵} ا^{۸۸۶} ا^{۸۸۷} ا^{۸۸۸} ا^{۸۸۹} ا^{۸۹۰} ا^{۸۹۱} ا^{۸۹۲} ا^{۸۹۳} ا^{۸۹۴} ا^{۸۹۵} ا^{۸۹۶} ا^{۸۹۷} ا^{۸۹۸} ا^{۸۹۹} ا^{۹۰۰} ا^{۹۰۱} ا^{۹۰۲} ا^{۹۰۳} ا^{۹۰۴} ا^{۹۰۵} ا^{۹۰۶} ا^{۹۰۷} ا^{۹۰۸} ا^{۹۰۹} ا^{۹۱۰} ا^{۹۱۱}

حدود محوم سار تاری سوار صحابه پیکار غرو صباغت ایجانی را لسكر قبل العداد
 صعب العواد نجيف الحیاد عدم السعاب آنطرف غالب آمده باشد ، معام اغرار
 وانتحارست - بلکه محل نامل و التکار است که دمسرد آن جاعت بی عده و عده
 بکثرت جسم و لسكر بود نا بسورت مردان شجاعت فر نا محودت حول و مدت
 سلاح یا عذب سوف و نطاول رباح - و کل دلك لم یکن ولكن لكل حواد کسوة
 و لكل عالم هموه لعصبی الله امرا کان معولا - و نعلب فرقه ابو سنان بر حدود
 ملانک اعوان حصرب حلاصه اکوان باوحد صحابه قصا نوان امرست شایع ،
 و آفتاب کفیت انعام حصرب سحان و فح مکة مبارکه و عجر آن فرقه درعب
 آن ار فلک احبار و آثار لامع - والله الحمد في الاولى والاخری^۱ - نظم -

اگر بدکی هم تو کفر سوی
 نه جسم زمانه نجواب اندر است
 بر ایواها نفس بیرون هور
 بریدان افراسیاب اندر است

و معلّم الدین طلبوا ای معلّب یقتلون والله المسعان علی ماتصفون وعلیه التکلان
 اگرچه واقعہ مذکورہ در آئینہ نظر صورت کسر مسعود ، اما در بصر بصیرت
 بعض فتح و عین بصیرت بود - بیت -

حدای غرو حل را بضمین هرچه کند
 لطمه است که کس را ازان خبر بود

و مقیمی اشتهاء و یقظ و علت اسداد حرام حرم و تحفظ ایطرف سب حدلان گروه
 باغیان و موجب حرمان سرمد طاعنان آمد و مسلم اسحکام سانی دولت و عظمت
 و سبب انظام امور سلطنت و حسمت و موکت - شعر -

و من العداوه ما نالک نعه
 و من الصداقة ما نصر و نولم

بیت - ای بسا کارها که^۲ در عالم
 رود و عالمی^۳ رند برهم
 در نظر آن بدو^۴ گران باشد
 حرکی همه در آن باشد^۵

1 The same in BH but GY AH and HG give لا اول ولا اخر , while BUL gives لا اول ولا اخر 2 BH gives کارزار 3 GY and HG give درود حال 4 BUL gives رو 5 BH omits this مصرع

طایفه، طعاب ناکار قصد این دیار را، که اعظم بلاد اسلام است، احسن مهیا و اشرف مرام انگاشته، عر قیر سدر و احتیال^۱ که در جعبه خیال دانسته از کمان احاح بقدر قوت و قدرت خویش انداخته و حساب خصام، که در تمام سینه اش الی هده الايام^۲ مستور بود، بدست مکر و عناد مسلول ساخته و در دست خود غنچه کرده که به اعانت کفار ناکار معارف و دمار دین بخار ازین ولایت هدایت آید بخو سازد. اما چون رعایت الهی و فر دوات پندشاهی ز سره کفره را کجور مستغفره قرب سن قصوره منهزم و آواره ساخته آمد و بای نعمت در ریاب تنویم آورده بقتال و جدال آنطرف استعمال نموده شد و سینه و سینه آنطرف را کالعیین الموش^۳ باد پایان تازی باد هلاک داده آمد و در میدان حساب، که مقام ظهور جانب و شجاع است به مثل لاف و کزاف، سران لشکر آنطرف را مثل مهابت حان^۴ حاکم جمیدیری و شهیرالملک^۵ وزیر و غیره، که سران مسیره آنطرف بودند، در خاک هلاک انداخته اند و ثمرت روال از دست سائنان زور تانی، که سان و مال اند، حیثانیده، چنانکه ازان طرف آثار سینه و مسیره در ساخت استداد قوت ناصره مطلقا^۶ نبود. لیکن در آن زمان از بنظر سلکشد ترک، که فی الحقیقت دشمن ملک بود و در قلب لشکر منصوب و به اسم سرداری این لشکر مسوب، همانا که از شراب جاه و قربت مست و بیهوش گشته و دیک ذماغش از آتش سودای حام حکومت در حوش آمده، از جهت استیلا و استعلای خود و اتلائی بعضی از وررای ناسجاعت و جرد، که سینه و مسیره آنطرف را پراکنده و پریسان ساخته بودند، عمدت آن ساعت طفر اثر با وجود مبادعت و عدم مقارنت قلب هر دو لشکر از روی عذر و مکر مفر بر مقرر اختیار کرد. بیت :-

سر نا کسان را بر افراشتن
وریشان امید بهی داشتن
سر رسته خویش گم کردن است
بجیب اندرون مار پروردن است
زند گوهراں بد نباشد عجب
سیاهی بریدن نشاید رش

و اگر بر حسب اقتضای حکم الهی، که فی الحقیقت مصالح نامتناهی را حاویست

۱. GY and HG give عمر ۲. GY and HG omit الی هده الايام ۳. HG omits طهید لك ۴. AH gives هاتجان ۵. GY and HG give الموش ۶. مطالبا ۷. GY and HG give

لسان در مبدان بیان حوالان داده در محل فابل بموقف عرص رساند ، در حواب
پیغام اول فرمان حسان سده که سانی مقدمات صادقه ، که دعاسه آن مطابق واقع
است ، ساخت کمالش از شمار عروس حلاف محروس است و از صفای کلمات شعریه و
حکایات قسریه لواح تمویه و رواج برویق محسوس - و حواب این نوع پیام محول
بلسان سنان و حسام است نه برهان ترجان اقلام - مصراع -

والسيف اصدق انباء من الكتب¹

زیرا که بعد از توسط السه اسه سنان سلاطین اسلام لسان رنگی قام لکست سنان
افلام از سانه مقطوع است و اظهار عذر و کبان غدر و ابرار² تقویت سرعت و
احضای مکیدت و حدیعت عفا و عفا مسموع و غیر مسموع -³ شعر -

فمن رام صعو الود من غير اهله

فقد رام⁴ دوق السهد عند العلاقم

چه کسی که در دعاوی⁵ خویش صادق و غیر منافق باشد ، بی سده زبان معالین
بدکر بیان ماهوی المال ناطق است زیرا که خون صبح صادق دم از وضوح حساب⁶
خوسن رند دم بدم اشارات صدق و صفا از باطن صاف و نفس پاک او در نظر
مکمل کره خاک و منظره طاق روای افلاک ظاهر بر مسود - و وسیع صدق
دعواس ، که عبارت از رور است ، بوقع مسج⁷ آفتاب و اساطیر ساعاب غیر مستجاب
روشن و مسجل میگردد که⁸ ادبار کواکب و انهرام صبح کادب بر حسب معرای
هم ادبر سعی و بموجب نعوای کذب و بولی دوگواه عدل اند و فرار عساکر عاهب
و انوار اطراف مشارق و معارب مرکبان⁹ بی مثل - و مصدوفه این حال و منظومه
این معال آنکه بعد از ولات سلطان مرحوم معور عبور کواکب صبط امور از افق
مملکت ظهور نکرده بود که کفار بسیار حاجیگر و بلکه همه مسعد الهمة و مسعد
الکلمة جهت حفص اعلام اسلام و رفع الوبه کفر و طلام در سطرط آینه بودند و
هم دران وقت صابط آن طرف به وسواس سطلانی فربه بعب اسرار و هوا حسن نسای

1 The same in GY BUL and HG but BH gives والسيف اصدق انباء من الكتب
while AH reads والسيف اصدق انباء من الاقلام 2 The same in BUL and AH but
G1 and HG omit occurring after کبان while BH gives ابرام in place of
ادبار 3 BUL omits ابراز تقویت شریعت و احضای مکیدت 4 The same in G1
AH and HG but BUL omits کسرام while BH gives کسرام 5 G1 and HG
give دعاوی 6 BH gives کبان 7 مسج 8 The same in GY
and HG but BUL BH and AH give و 9 The same in GY AH and HG but
BUL gives مرکبان while BH gives مرکبان

استعداد مستخرج اسم یعنی کتاب بلاغت مواد تراعت نژاد ازان معدن جواهر
مآثر و مطلع آفتاب قبول خاطر ، لا زالت زبدة ارقام التحقيق مختاة لنحل قلمه و
نجمه بچار اسرار التدقیق عقدا علی حید حکمه ، در حین الملوع نجوم سعود سمیت
وصول و ورود یافت و مضمون آن مرقوم به اوضح طریق معلوم گشت - ترجمین
منیر مخفی بماند که همواره از مشاهده امثال آن احوال ، که ذکر فرموده بودند ،
حاطر فاطر هدف سهام ملالسمت و کواکب حضور نال در تریح مبول و وصال - اما
امید نکریم حی متعال چنانست که غم آنار سوانع از جیش حورشید انال مرتفع
گردد و در جیم مواد ارقام حصول مراد لامع - می ناید که خاطر شریب از ظهور
این نوع آلام به هیچ وجه مستهضم نگرداند و عروس مراد به مستهضم حصول
مستور داند - و اگر از هجوم غموم هجوم غموم قدرت نال سکرت
التیاع ، که داخل حیطه امتناع اسم ، بوده باشد ، نکریم معدور دارند - همواره
تیر اثر آه دل اواه بتوب و ثوبی رحا از کهن خشوع و نیست حصوع بر اند
سیمه حساد حاصل باد و ارقام دواب اعلی ساد آب تیغ تهر الهی از لوح شستی
رایل من یحی الحق و یزنی الباطل -

(۸۴)

جواب مکتوب یحتمل المدح والدم طرف الشیخ محمود المدوی الی قوله
محادات داده آمد -

مکتوب عجیب المضمون ، عرب الشجون ، که از حباب حلف الافاضل ، مجمع
بدایع السایل ، واضح قواعد المحامد ، سابع الخصایل بین الاماحد ، شیخ عم الدین
محمود ، لا زالت کواکب رتته مرفوعه من اوی السعود ، ملع و مرمل بود ،
در رمانیکه دعوی الله تعالی عسا کر مراد فوج در فوج و بخار مسرت مواد موح در موح
میمود ، سمب ورود یافت - سلسال سلاسه کلامه کان ماء المیر لولم یکن
مسونا نالکدر و تراکم سجون مقاله کان امان زهر السحر لولم ترعب^۲ الم المطر ،
لا حرم یفون تحیات و تسلیات ، که مفردات و مرکبات عبارات آن خارج حیطه
اوصاف شخصی و نوعی و بیرون حطه دلالات عقلی و وضعی باشد ، موازات^۳ و
محاذات داده آمد - بر خاطر حلف المسامح و اصیح و راسیح ناد که دو پیغام در کتاب
سمب ارقام یافته بود تا در محل صالح نایه سریر اعلی معروض دارد - جوی گلگون

1. The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give نوع 2. GY and HG give 3. GY and HG give ترعب . موادات .

دوش هوشش از طرار توفیق حالمست و مهای نفاس با کتاب عبادت الهی غم‌حالی -

یت - در کعب حجره گریزد نور آفتاب

آن حجره مانع است نه حورسید مدخلست

و اگر بر وفق قابلیت سمد تیرگام همت در سندان سعی و احسان روان دارد و

بهاال اقبال، که طلب کمال است، در خمی بال بآب سرشک غم‌ت و بدساری^۱

باربار اقبال مسقت پرومند گرداند، علامتی است واضح و امارتی لایح که هلال

امالس^۲ در فلک حلال بدری خواهد شد، و هر فردی از راده خاطرش در حافل^۳

اسحاق افاضل و اکابر صدری - شعر -

فی المهدی یطوق عی سعاده حده

اثر الحاحه ساطع البرهان

ان الهلال ادا رأب نموه^۴

ایقت^۵ بدرا سه فی اللعان

اکنون آن فرزند اریں دو مقال یکی را که لایق و مطابق مقصی حال داند احبار

کند - یت -

آدمی راده طرفه معجوسب

از فرسده سرسده وار حیوان

گر بدی سل مسکند کم اریں

ور بدان میل مسکند به اراں

پس داند که این والد^۶ شب و روز روزه^۷ گوس بر راه احبار سازه کساده است

و جسم انظار بر مشاهده رحسار اطوار آن فرزند نهاده تا حسب کمال حد و اهام

آن فرزند شیلده آید و آثار حسن احسان آن قره العین یعنی الیعی دیده شود - اللهم

احب دعای ولا نجیب رحای انک علی ذلک قدر و بالاحابه حذر -

(۸۳)

حواب مکتوب کتب الی حمزة المولی العاضل مولانا ابوسعید رحمه الله علیه -

سهد نحل نراع و در بحر اختراع، که از باغ محبت و وداد و دریای ولا و

1 The same in G1 BUL, AH and HG but BH gives ۲ HG gives ۳

3 G1 and HG omit ۴ G1 and HG give ۵ The same in G1

BUL and HG but BH gives ۶ while AH reads ۷ The same in

GY BUL, AH and HG but BH puts ۸ GY and HG give ۹

8 BH omits ۹

کل همب و جل نهیب ایشان بر تستت ملک نظام اسلام و تستت ملک التیام کل
انام مصروف باشد و همگی اوکار خالمر و حملگی حواس نالین و ظواهر شان بر تعمیر
صوامع قلوب عبده اوژان^۱ و تفخیر یابیع رتبه و دساد بر اهل ایمان معدنوب بود ،
بر موجب سعراى الموذى طبعاً یقتل شرعاً قیاساً علی العترب والاعمی ، حب^۲
وجود ایسانرا بمیاه سیوف غیرت دین متین و نارانی بیکان سهام اتباع ست
سید المرسلین از حنفیه حذیمه دیا نحو سارند ، چه الملوع آفتاب التیام سلامین
اسلام موجب فراع نال و رفاع حال جمیع انام است و تشیید مسای و داد و اتحاد
ایسان مستلزم استحکام احکام سداد و مقتضی انتتاج معالی رشاد - و کواکب
رصای حالی از مظال مصادقتشان تانان و یواظب مکاند و مکس قاحدان اسلام
ار سهم نازقه حسام و حوف صاعقه التیام شان ولهان و حیران - بیت :-

ار دشمنان کشید نه تبع و فای دوست
نایکد گر شوند حیو دو پادشاه دوست

سارین حکایتی حد، که ار مقتضیات اسلام و موجبات اتفاق و التیام است،
ملک السرى فلان سمع شریف، اسمعه الله الشایر، خواهد رسانید - قبول و اصعای
آن سب ترقی درحاب عقی و علت ناسه لوام نظام دیا داند - ریادت احتیاج
تاکید بدید - اعلام سلطنت ساروی توفیق الهی قایم ناد و تشیید مبانی حسمت
ناعمه عنایب ایردی دایم -

(۸۴)

حواب عریصة کتتها الی خدمته الحباب العالی ولده المحاطب بالعنان ادام
الله ظله علیه -

ولم ار من عبوب الناس عیا^۳
کمقص القادرین علی التام

کسی که آفتاب قابلیب ار آسان احسان حصرب عزت، علت^۴ قدرته و حلت کلمته،
بر ساهره^۵ ساحب او نابان باشد و وساوس شیطانی و عواحسن نفسانی بعام کسالت
و صلاب^۶ انوار جیهره آنرا بپوشاند ، این معنی دلیلی اسب ساطع و برهانی قاطع که

۱. The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give عدده و اژان

۲. GY and HG give حبث ۳. BH gives شیا ۴. The same in BUL and BH, but GY, AH and HG omit علت عزت respectively

۵. The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give ساهر ۶. GY and HG give صالت .

در مکتب حقایق پیس ادبِ عمل
هان ای پسر نکوس که روزی پدرِ سوی
دست از من و خود خو مردان ره نشوی
ناکیمیای مهر بیای و زرشوی

همواره بمول نصحت اکسیر خاصیت موفق باد ، و نایب رضای ابن والد سبیب
در خاطر آن فرزند مریض و محقق - آس -

(۸۱)

سعة مکتوب کسب من السلطان الاعظم محمد شاه الهمی الی السلطان الاکرم
محمود شاه الکجراتی -

بواقب سادت حمد و سپاس و غرایب رعایت مکر بیعتان حضرت آفریدگاری
را، عرسانه و عم احسانه ، که آثار غبارین فجار و سرازه^۱ نایره سرارب اسرار به
قطار امطار بصال صولت سلاطین دین دار و انصاف سحاب حسام خونبار حواقیق
دوی الاقدار^۲ سطی و منتهی صاحب و آفتاب وفای انسان را از مسرق فاصبحم
بعمه احوانا سارق گردانید - و کر^۳ بری و مسافت کرامت مساحت ربع غمرا را
از ظلام ظلم و فساد و سواد فتنه و عناد پرداح - و درود نا معدود بر روضه
پاک و تربت مطهره صاحب لوای لولاک و بر آل رفعت منال و اصحاب سدره
حناب و اساع و اشباع طوبی لهم و حسن مات او و اصل باد - بعد فتح
ابواب مودت و اتحاد و رسیح بوسان محبت و وداد و ابلاغ تحیات مسکنة العوالم
و ارسال سلیات وردنة العجائب ، که رواج محبت و ننگینی آن لعلجه دماغ
سکان افلاک سعه و محمره فاعله ایوان کواکب مسعه و سلسله تراکب^۴ مرکبات
عناصر اربعه باشد ، بر صحر سر ، که آنسه ندیرش بحلای جبال عروسان^۵ مسعه
تقدیر است^۶ ، محمی بماند که بر دست بلندعت سلاطین عالی رست واجب است که
بر معصی فحوائی ان الله محبت عوالی الهم و بیعض سعاسفها نظراب سعد النعات
و نیات رفعت سیاه بر عظام امور و کرامت سیهات انداحه عرصه جهان را به قوت
نابید دین از آثار فتنه و فساد سرمدین پاک و پرداحه گردانند - و کسانی را که

1 The same in BUL BH and AH but GY and HG give 2 غرایب
GY and HG give 3 الاقدار 4 کر 5 تراکب 6 تقدیر است
The same in BUL BH and AH but GY and HG omit 0 مروشان

شعر :- و ان حسیات الامور ناسرنا
لمستودعات فی بطون الاساود

بیت :- نا برده رنج گنج میسر میسر
سرد آن گرفت خان برادر که کار کرد

و اوصاف غریب و حراسان در آسانسب که در کتاب مولانا عبدالرحمن در مثال
شرف خان سمب بیان یافته است همیشه در کتب لطائف مد دوره محدود در
استحضار مسائل علوم و اصناف و مصالح مختلفه ناد - نالی و اله الامور و
صیغه الابداد - ناید که موالی کرام سلام خوانده در تفهیم و تعلیم و تکرار ماضی
مستقیم و مستقیم ناسد و بملازم پیوسته آید و بیشتر توفیق نماید و هر روز دو
وقب شریف آید و تحم محب را در سررشته ایجاب بدست اهتمام تام^۱ بکارند و
بر مقتضی فی کل سببه مائة حده مستلزم اردیاد مواد محبت دانند -

(۸۰)

ایضاً مما کتب فی جواب ولده الاصغر المدکور

مکتوب مرعوب آن ورزند رسید و از مضمون آن نسیم تفقد و محبت نه بستان
حال او ورید - معلوم ناید که نهال آمال در چمن نال وقتی تمبره سعادت و اقبال دهد
که ناب تحصیل کمال سیراب ناسد و شمع دولت در مجلس رتب کهی منور نماید که
رشته خان ناآسی احتمال^۲ تعب سوخته آید - شعر :-

بی احتهد فی اقتناع العلوم

تقر باحتواء تمار الهی

الم بر فی رفعة یدقا

ادا جد فی سیره ورنا

نابراین مقدمات ، که قبول آن محض موهب الهی است و موجب حصول علو
مرتب غیر متناهی ، ناید که ؛ نستر زور و بعثه سب گلش حیات نه نسیم سعی
و احتیاد شگفته دارد و صاحب ناطق و ظاهر از عمار و ساوس خاطر پرداخته گرداند
و بجان و حان در طلب عقل و علم و ادب مسعوف ناسد و عیان ابلق نقا بصوب
رضای این والد پیر معطوف دارد تا محبوب دل این فقیر گردد و مهبط ابوار عیای
حی قدیر - نظم :-

۱. GY and HG give تمام . 1. GY and HG give احوال .

ماده مانده بر حورداری - نظم -

حوسوی سخن من اگر بفعل آری
کلند گنج سعادت در آسین داری
و گریو در بصیحت بد روح دل سپی
بسی حوری رکف دهر سلی حواری

اگر بعد ازین دره اهل نماید و در سلک اولاد عاق مسلک آند فلاده گردن
غفلت و جهالت و ویناده عطلت و کسالت خواهد بود - و اگر سوار احبار اهنام و
اعسای او واصل شود برامی و اسعای این والد ، که عنوان صحایف محامد او^۱
است ، باصعاف حاصل داند - بیت -

سکخواهان دهند پند ، ولی

بیک بختان شوند پند پدر

دولتی سلوک این طریق رفیق سعق باد - آسین -

(۷۹)

ایضا جواب مکتوب کتب الی ولده الاعز العنان حلد الله طلال والدہ علیہ

اسأل الله تعالى ان يرفعہ الععل والعلم والادب لیسری بها الی هامة اعلی الرتب -
معلوم آن فرزند باد که عمل موقوف علیہ جمع مطالب است و علم موجب وصول
باعلی مراتب و ادب مسلم کور محامد و مساف و محصل فتوای این امور
بردست همت و سست همت طالبان درو مسورست واجب ، علی الخصوص برآن
فرزند که ابا عن حد در اوج برج محمد نازل و برقمه قبه حمد واصل است - بیت -

همت بلند دار که دادار کردگار

بر قدر همت تو کند فیض خود نثار

سعر - ادا ماکتبی امر مرسوم

فلا تقنع بها دون العجوم

قطعم الموت فی امر جبر

قطعم الموت فی امر عظیم

و متن داند که وصول بمآهل و موارد حد و محد مشروط است به طی بادیه و
قطع اودیبه حد و جهد - و درون و بیرون برور مکنون باطل و طاهر خویش برین
مصروف و معطوف داس^۲ یا محمود اسراف و اکابر و محمود جمهور افکار باشد -

مقال مقتضی حال بر نهال نالس این بیت سراید - بیت :-
 برده بودی و داد آمده بود
 چون تو کج ناحتی کسی چه کند

و امید است که ندین سعی حمیل و اجتهاد حریل انوار ناموس و نام حضرت پادشاه
 قضا احکام، حلد الله خلافتد الی یوم القیام ، و آثار جد و اهتمام اقل حداسن در
 محامع اسلام و مسامع حاص و عام تا انقصام سواد عالم و انصرام واختتام حمل سل^۱
 بی آدم مدکور و مسهور بداند - چون صورت حال برین سوال بود واجب نمود که
 ریاض نال آن جناب سبحان بیان حقیقت حال مضر دارد - همواره در سرا یرده حرم
 حاطرش انکار افکار متظاهر و عمام فیض برگلس دل ظاهرش متقاطر داد - نالبنی
 و آله الامجاد و صیحه الامجاد -

(۷۸)

نسخه مکتوب کتب الی ولده الاعر العزان مد الله تعالی عمره و ررقه طریق الرساد
 والسداد و وقفه علی العروح الی ذروه المراد کما وفق لایه والاجداد بموصوله الاساد -
 معلوم آن ورید داد که حصول جد و مراد و اعتنا عروس استحقاق موقوف
 ناحتهال صوف مساق است - بیت :-

کسی نگرده مقصود دست حلقه کند
 که بیس تیغ مشتقت سیر تواند بود

و یقین است که آثار طلام کسالت و اهل مستلزم عرور آفتاب اقبال است - و مسنا
 این حال عدم ادراک لذات کمال و انتقای ملاحظه مال و مال - و حالت تحریر چینی
 امتناع افتاد که دیده هم او را سل کسل طاریست و حور سید وصال اقبال در طلام
 عدم اهتمام متواری و حال آنکه ناسک عیان سعادت کسی است که بومیق تحصیل
 علم و ادب را ار حصرت ناری ، حل حلاله ، بتعبرع و راری حواهان ناسد
 و از عایت شوی و ولوع یسوع دموع ار محاری عیون جاری دارد و تعب نهار
 و سهر شب نار را مطلع آفتاب دولت و مختیاری داند - شعر :-

نقد ر الكد بكتسب المعالی

و من طلب العلی سهر الیالی

و من رام العلی من غیر کد

اصابع العمر فی طلب المجال

و قبول بصایح دوستان عموم باسع اهار کامگاری داند و دلتی نصیح ایجناب خصوصاً

و مشهور گشت ^۱ فی حی بر دوام و اظهار ارهار مکر و بنا بر ساحسار لسان انام
 نماید که مسالک^۲ اوصاع جبال مفردات و نوع حلی و حلال احترام
 نام در آئینه حاجت و حسن اعتقاد و صوف صفای طوبت و کمال و داد منظور
 خوانی مردد آمد غروسی السمن ان بلوح - بر صبر دراک و خاطر عاطر پاک بھی
 قلعه سینه ریگه اصلاح با کفار یی علاج مطلقا مسدود بود و صورت قول نام آن
 شد^۳ - اگر این طر مستحسن نمی نمود - اما حون فسنده ملاعن برد ملوک^۴ و
 که در وقت بوند ، بالضرورت این محب بر وفق خاطر ملوک ملوک نموده بسلم
 می یافت - باین داد دوازده لک مال و نوا دادن پسر حا کوی معبد راضی
 مقهوره مذکوره محب دران حن ابا و اعراض مکرر شرر کفار حساد و اسرار ،
 اقطاع گووه و ربه این فخر اظهار مکررند ، در نظرطن بعضی سمب اسرار
 اکثر ولایت بین تلقی نمودن واجب بود - و بعد از فرار حال بر طبق معال فسنده
 اصلاح نادم شد^۵ ملاحظه کردند که حون قلعه ریگه بسلم نمایند با حجاج بیادگان
 فخر ، ناب الله ریگه و هجوم سواران طرف کرهر و حاکمه حه های مسگیر که
 بود در خارج قنبر باندل اهام مسحر حواهد شد - بناء علی هذا از ادای لوازم
 الین سهام افتاد و جسم محب سان در صباح بحاج نام گشت و آنه در خاطر این
 لاحق شد - و این غله بویه بصوحا و افاص علی ساحه حاله کل حن فتوحا ، مکرر
 سابق آمد و بیایق پرور ناف و یقی دانند که از رضای این محب بر اصلاح داب
 حال در مد باد ، که فرقه حساد را در کمان گان^۶ بود ، بر هدف حان خودسان
 چنان اهام بمش محب بعایت حصرت سان در میدان رها^۷ و مصبار اسحان بر حله
 قلاع آن معسل تفصیل آن کلام حرر محصور خارج بعضی معام است و باین اصلاح
 که تمام در کمال پسر حله ولایت آن بدستگال بوقت کرده آمد نا از جمع اطراف
 رعایا روح ی فزده آید که از ماکول یک صاع وار ملبوس یک دراع در ولایات و
 ناهید از انصرد از اطراف اصقاع و ارباع عبور نکند - و بیادگان کمره اس^۸ ،
 اسعلا و اسل سر حد اند ، لطفا و رغبا بقید احسان معید گرداند^۹ و نا عفا و
 سراسر اسان را ، که در کالد بلند مسلا است ، از حسن و بد و رها^{۱۰}
 ام حلت باران از عدم غله و قلب اعوان یطاق و توان گسه سمرغ
 بلس از آسانه^{۱۱} محله بصحرای عدم طران نماید و بلبل حوس
 and HG

1 GY and HG give 2 GY and HG give 3 HG

4 The same in GY and BH but BUL and HG gives

5 The same in BUL and BH but GY AH and H

6 BH gives 7 The same in BUI and BH but G

give while AH puts

نهایت اند ، متناثر^۱ ناد - بعد از قبول تحیت و سلام ، که سوای معانی صفای قاضی در کمال و حجل تراکیب و الاله کلام موسوی صفت حور مقصورات بی الحیام تواند بود ، محیی بماند که چون از عرایض زین القضاة قاضی احمد و آئینه مقال ملک بصیر حال صورت وفای نال بر حسب مقتضی حال مینمود ، و از مفهوم عرایض قاضی احمد مذکور و ترتیب تقریر بصیر حال جهان معلوم گشت که ارسال رسول و یادگار و نیاد بیان و داد حسن آثار اولاً اران لرف سمعت ظهور یافته است - میباید که از جهت رعایت شعار اسلام بر حسب معزای فان حجوا للسلج فاحنح انما ارین جانب بیر طاهر و باغر گردد - سایرین رنگ حمد و مدال از آئینه نال دور ساخته بر مقتضی فاذا حیثتم تتحیه و حیوا بحسب سبیا او ردوها ، صدر مکرم حان اعظم جامع محاسن الشیم صدرخان ، دام سموه ، را با یادگار فرستاده شد و بوقای کیفیات بر وجه اتم محول تقریر خان اعظم است ، و احوال ایستوف بر وجه احوال آنکه رعایت بیغایت الهی جمیع سهام بر وفق مرام میسر است و معداد ارقلاع و رباع عمده اوئان و احصام تتبع خونار اسلام مسخر - الحمد لله الدی هدانا لهذا وما کما لمیتدی لولا ان هدانا الله - زیادت برین المفی اقلام را در میدان کلام جولان دادن چون خارج مقتضی مقام بود لاجرم به شمعین قدر احتتام نمود - همواره تقویت دین قویم و تشمید مبانی ملت مستقیم موسوی ناد -

(۷۷)

الی خدمه المولی الفاضل شمس الملّه والدین محمد لاری حواب مکتوب کتب

من عسکر سگیسر^۲

یکی رقعہ دیدم راشای طبع

چو گوهر که در معرعر فشای^۳

سحن ر آسبان بر زمین آمد اول

کموس تو بر آسبان میرسای

مصبت سخات فصاحب ، و مهبت ریاح روح و راح ، یعنی کتاب بلاغت صاحب ، براحت ملاح ، که مستمل براعلام و جوب^۴ اهتمام و اعلاای اعلام ناموس و نام

متناثر 1 The same in BUL and BH, but GY, AH and HG omit

۲. GY and IIG give واحد من اصحابه حلم الشر و حواب مکتوب کتب من عسکر سگیسر الی . ما کتب الی اصحابه الکرم . AH, on the other hand, gives the full name of the addressee but does not give 3 GY and HG give 4. HG gives احوال .

شعر — و ابرح مانکون السوی نوما
 ادا دب الحمام من الحمام¹

مخون حمن جان به ارهار اشواق مری است و مایوسف علیه سرعت عریمت نه
 سهل طریق میسر، امید واثقی است که ملاقات مسرت مهاب عمرت معدر باشد و
 حکام التا دوی رودی مقرر - محمد و حیدر -

(۷۵)

حواب مکتوب کسب الی حباب الرفیع الودود السبع داود المدودی رسول
 السلطان محمود خلجی -

سرر مرفوعه سطور و اکواب موضوعه کلمات لایمه السرور، که در حان کباب
 و شادروان خطاط تربیب داده بودند، از مشاهده حال براء و ملاحظه رعایت
 قواعد صاعس میاه تحسین بر محاری لسان روان کسب و موجب ارداد مواد
 حسن اعتقاد آمد - همواره آنحضرت فصائل مآب، فواصل انانیه²، محصول ساقب و
 وصول علو صاحب فایر باد و سعادت اناع معال و هدوا الی الطب من العول را
 حایر - بعد از ابلاغ تحیات فی تعالی و اعلای لوائ اسحاق و طلب ملاقات موحه
 الموالات بر صبر من حباب المسامح پوسیده نماد که صحت صلوه اصلاح حواطر
 میان اهل اسلام موقوف بطهارت باطنی و طاهر است - و طهارت³ طاهر عیار
 است از رفع حذب احتصام و رفع حب یعنی سل سان و حسام⁴ - و طهارت باطنی
 اسارت است بر مرغ مواد سید و سکر و قلع مهال کید و غدر، و بعد از آن بوسی
 ممله صفا بر نوالی و بریت سلاطین با عهد و وفا، اسکی الله ارواحهم فی رنای
 الرحمة العظمی و الموهبة الکبری - و حباب المسامح آنچه به حبب کهرله و
 استماع ظهور کند و حبله بوسه بودند، حال آنست که سلاطین ماصه، مکتبم
 الله تعالی فی دار السلام، محبت دفع مصادات اهل اسلام از طرفین کهرله را
 حرات و بانرگداسه اند - و خون درین وقت مماند مایر و مکاید حواطر در آن طرف
 اندس بصایع است و رعایت قوانین حداد از حلالیل صایع⁵ - بپایین در نعمران
 معام مقله آنست که سعله مبرام احتصام و امتلاکاک صمصام اهل اسلام بکاح
 فلک مسا قام رسد - و خون حال برین سوال باشد معنی است که اسناد بران فساد

1 The same in BUL and AH but GY and HG give من while BH gives ال. 2 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give انانیه. 3 BH omits طهارت. 4 BH gives من اسناد و احصام. 5 BH gives صایع

امید بر ادیال الطاف حصرت متعال سجت استوار داشته که درماه سعمان بدر گروه و بواقی بادر ملیار مسفتح گردد ، و خاطر وارد و صادر و متمیم و مسافر از استماع آن خبر سایر¹ مشرح - بوقع که برسیل تواتر و ترادف نور سرور ار طور سطور در کتاب مسطور ورو مسطور بنماید ، و عروس خیالات سایقه را بحلی تراکیب فایقه و حل اسالیب لایقه بیارایند تاچمن فواده ارهار و داد موسج گردد و اسجار بوستان اتحاد بسجات خطاب و اهار سطور کتاب مرشح - همواره خلعت استحقاق آنجباب بطراز رسالت سلاطین مطرر ناد و نجله رطب حلت پادساهاان ملک و ملت بدست مریم بکر فکر آنجباب مهتیز -

(۷۴)

جواب مکتوب کتب الی حضرتته جناب العالی المحاطب بعمید الملک حین وصل الی بدر و ابول من مکة المشرفة -

حواهر زواهر لطایف و درر عرر طرایف ، که ار معدن خاطر نوادر مکن و جداول انامل بحر شاییل بر سواحل اصاریب حس عبار و ماسهل اسالیب محار و استعارت منشور² فرموده بودند ، در سلک مداح و محامد آن سلاله اکابر و اساحد مسطوم ساحته آمد - همواره کرامت³ قدوم آنجباب فضایل مساقب ، ملایک مراتب ، خورشید انارت ، برجیس انارب ، قافله سالار کاروان رجال لاتلهیهم تحارة ، لا زالب سفایں آماله واصله الی سواحل الحصول و سرافه قدومه سیرا بوصول کل مسئول و حصول کل ماسول ، آئینه حال مراد و مستح مارب بر وجه سداد ناد - مخفی نماید که ضرام عرام ، که بواسطه امتداد سهور و اعوام اندک حمودی داشت ، از انفاص مشکین اساس نار⁴ اشتعال گرفت و چمن حنا ، که از حران هجران دیول یافته بود ، از نسیم کتاب عمر شمیم طراوتی و نصارتی پذیرف -

بیت :- بوی حوس توهر که ز ناد صبا شنید

ار یار آشنا خبر آشنا شنید

توقع و ترقب آنکه بی امهال و تعلل و امهال و تحلل کواکب تدارک مسرت مافات از مطلع ملاقات طالع گردانند که همگی خاطر نرگس وار چشم انتظار بر راه دارد و انسان⁵ عین صورت خیال وصال بقلم مرگان بر اطباق دیده می نگارد -

کرامت BH omits 3 مورد HG gives 2. خبر ساد GY and HG give 1.
5 The same in GY, BUL, AH and 4 ار HG gives , while GY omits نار
. ارمیه HG, but BH gives

و معرج روح ، از حباب فصائل مآب فواصل مآب ، حلف والدین عصبر و فلک
جمع حلقه^۱ انس و طریف ملک ، آسمه حال مکارم و معالی ، سجه مقدم و بانی
انام و بانی ، مددوح شمعان مصاف فصل و بلاغت ، مسکور فرسان مبدان عقل و
سجاعت ، الدی آس من جانب الطور انوار اسحقای العرب والوسالة و اعجز بسان^۲
سجاعة و عصا فلم تراعه رمزه سجرة اهل السلاغة والساله ، لمولعه —

دورنه سطح الحوراء نالهمم

و دو محل محاری النجم بالعدم

محب وافر الاساق ، که آسمه فوادس مرا از رنگ نقای است ، در ربای ، که
کیوان احراں از برج حمان راجع و برجین مسرت از افق نصرت طالع بود ، و اصل
مد - عباس با و دعا محمول قطار انعام ساحه و مسعله آن فافله^۳ نه نارسور
و بار افروخته دامنه در متابله و مواحه آن افضال مهدی و مرسل است - اسد که
نمرل قول سمع و حصول نابد و مهر نوس احاب والعات بر آن بصاعت مراحات
نابد - اگر الباع حورسد الساع از روزنه عصبر بر سطوح اساطیر و صفای طوایر
ناپاں گرداند ، از حرارت سماع آن یسندگان ناع تحریر و دانندگان کیفیت رباع
تقریر مابدتر از اجماع حورسید سر محرق آید و مانی تراکت عبارات ارسوز
لوعس کالغراس المعنویت نمائند و صور نگارخانه نسیه و اسعار از سد
لدغس^۴ کالعهی المعنوس از نکدنر مسب - حال وصال صوری مرا از نقاب
دوری^۵ در مرآت وجود مسهود باد و انواب موانع بدست بومق حصرت صانع
بالکله مسدود - بر خاطر حورسد رست ، که سور عالم اتحاد و محبت است ، واضح
و ظاهر باد که در نبوت از بلاطم اسواح الطاف سجای و تراکم افواج دولت سلطانی
فتح فلاح سگیسر ، که هر یک از غایت ارتفاع و هایت اساع همسر حصار سهر
است^۶ ، در سطح ماه جهادی البانی با حسن طریق مسرگست - و فلاحی که از غایت
استحکام در مذهب اسلام کمد فتح بر کنگره بروج آن معاده بود ، بومق کردگار
و عانت پادشاه کاسگار و فوب مردان سرسکار مسحر آمد و از آس سهام و سیلاب
حسام خاک و خود کمار لنام باد فنا داده شد - و بموعبت آن فتح حلیل و نصر
حرمل از روی سکر و ناسربار بر آسان پادشاه نوی سلکه من یساده و دست

1 GY and HG give حلف BUL gives طایفه BH حلقه while AH gives حلقه
2 The same in AH but GY and HG give سان while BUL and BH
give و احمر شان and respectively 3 The same in GY BUL and
AH but BH gives سله while HG gives اتفاق 4 The same in GY but AH
and HG give لوعس while BUL and BH give لدغس and respectively
5 GY and HG give در ناب دور دوری 6 GY and HG give اند

کان علی عرنیه¹ و جینه
سعا عین لاحا من سهاک و فرقد
هو التاع التالی اناه کما تلا
ابوه اناه سیدا اس² سید

نه آنکه جهل و لعب را در علم و ادب راحح داند و غرض خود را بنوک قلم
بر صفحه ییاض بوستن نتواند - بیت :-

با جین هم نیاید³ راست کار سروری
یست همت درجهان هر گر نیابد برتری

شعر :- فکیف مال المجد والحسم فارع
وکیف تمال الحمد والعقل صایع
اگر قمه کاخ⁴ و خودش نسیم طایر دول بودی از یصبه همتش نتایج حصول
آمال در فستق فضای اقبال بروار مودی - بیت :-

هر شکمی حامله رار نیست
در مگسی حوصله باز نیست

ما افسوس و هزار افسوس که این جانب از عروح او نه دروه سواهی ناموس
درینوقت مایوس اسب و آثار کسالت و صلاحت بر چهره حالس محسوس - بیت :-

بالا ام ارتعاس هر تربیب که سد
جائی کزونه مسعتی اسب و نی مال

از مشاهده حال و افعال او قوت باطقه انسانی لالسا و ساهار خیال در هوای مقال
بی پرو مال - بیت :-

قصه میوسب خاقانی -
قلم ایجا رسید و سر نسکست

(۷۳)

جواب مکتوب کتب الی جباهه العالی المحاط به اسلام حان و کان رسولاس العجرات⁵ -

مکتوب پر فتوح ، که هر حرفی ازان رسک جام صوح بود و مدام معاییس ممدحیات

1. *GY* and *HG* give اعریه 2 The same in *BH*, but *GY*, *BUL*, *AH* and *HG* give سیدا وان 3 The same in *GY*, *BUL* and *AH*, but *BH* and *HG* give نه 4. The same in *GY*, *BUL*, *AH* and *HG*, but *BH* omits کاخ 5. *AH* gives the name of the Gujrat ambassador as اسلام حان but *GY* and *HG* give it as حاکم حان

سعادت دندار بهیار گرد در یاد پرین قلم دو زبان را ترخان حان ساحت و ساحت
عبارت به بسط بساط کباب و اسعادت به پرداخت - حمی بال به مهال حصول
آمال موسع ناد و کباب مرهم خاطر انوارس در صدر مدرسه فصا و قدر مصحح -

(۷۲)

حواب عریضه کسها الی حدیثه الحباب العالی ولده الصبر المحاط بالعمان^۱
لا زال معلمه من ساعیه ساکرا ولسان العلم احیاده عیاده و داده داکرا -
عریضه^۲ ، که آن فرزند فرساده بود ، واصل شد و اطلاع بر مصمون آن حاصل - آنچه
در باب سعی و احیاد بر وفق می و تکرار درس گاهی لغطا و گاهی معنا و اظهار افتخار
و قصور محتر او بآن قدر کار بار نموده بود تمام معلوم شد - نفس داند که کسی که
او را قوت مدرکه و غربت محرکه باشد^۳ و فرزند اینحاجت بود و دست موانع از
داس حال او محاجت ، بایستی که با امروز او را علوم ادبی در حوزه حصول موصول
بودی و درین حق بهر ابر سرح سمسره قطعی و حاسه کافه^۴ مسعول ، سحر -

علی مدر اهل العرم نای العرام

و نای علی مدر الکرام المکارم

و بعظم^۵ ی عی الصبر صبارها

و تصعری عی العظم العظام

سبحان الله شخصی که خود را فرزند این قتر گوید و برید عمرس در میدان پابرده
سالی قدم رید ، تمام مقصود و مطلوب به عبارت مرغوب و حظ خوب بومس تواند^۶ ،
نفس داند که از نوادی کمال نوع انسان در مراحل نوادی حمل و بسیار نازل
خواهد بود و عسکر مهاب بر لیسکر حاس بطریق اولی^۷ تقدم خواهد نمود -
فرزند حان باید که حروف سعادت و اقبال از حسی افعال و احوال او معرو باشد و
مصیبت کمال و شرفس به السه خاص و عام سلو - و در وجودس در ملک آبا
و اجداد مستظم و در معیار کسب فصایل بر اقران زمان معدوم - سحر -

1 The same in *GY* and *AH* but *HG* gives Sherwānī
Mahmūd Gāwān pp 27 28, 81 and 193 also takes it for Alaf Khān
but from *AH* and other *Ms* it is clear that the correct name is most probably
Ulugh Khān 2. *GY* and *HG* omit 3 The same in *BH* but *GY*
BUL, *AH* and *HG* omit 4 The same in *GY* and *HG* but *BUL*, *BH*
and *AH* give 5 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* gives
while *HG* gives 6 The same in *GY* *AH* and *HG*
but *BUL* and *BH* give

الدى يترنم عادل السرع على ورد ورود حكمه و خطاه و يباهى قاضى الفلك
توقيع احكام نواه¹ ، لا رالب الارواح فى مدارس الاسباح مستغلة نكسب² محاسن
شمايله و حليم الالسه فى اقفاص الافواه ساجعة نفضائله ، همواره جارى ناد
و يشب حاهش مستند به مسد الطاف بارى - محب صافى الوداد وافى الاعتقاد ،
كه عناصر فؤادس از حاك خضوع و آب دموع اسب و آتس و نادس از صرصر
آه و شعله ولوع ، فون تحباب و شجون دسليات ، كه ار رواج طيبه اخلاص آياتس
فوايح ان لله فى ايام دهر كم فحباب بمسام ملايك ارايك سمواپ رسيد ، بر حاح
هاى زرین بيبه صبا و سمير³ مرع مرصع نال رواج ابلاغ و اهدا ميدارد -
چون كمال صورت استياى اران متعالى تر اسب كه با طقه حوس متال بيرنگ كيميت
هويب آن حال در صفحه حيفه حيال تواند كسيد ويا طابير و هم تير ير به سمير
احساس پيرامون سرفاب اساس⁴ تواند بريد - نابرین قدم شروع در طى بيداي
بيان آن مموع نمود - اسيد چنانست كه نكرم حى ناقى عنقریب قدم اهتمام مرام
تلاقى فاير گردد و دل مستهام گنجينه حصول مرام را حابر - برصمير مير ، كه
آئيه حال صور نقدير اسب ، محي نيسب كه مدتيسب با سفاین اوراى مشجون
سفایس وفای ساحل دل مستاى جارى مپدارند و كواكب لوازم محب را از افق
سهای كتادت در عناه معارب حيب متواى سيگرداند و ارهار اخبار سلامتى
دات ملكى سعار ار ساحسار حطاب در گلس كتاب مى بماید و از چشمه خاطر
وصفاص و حویار قلم فیاص ساتین و ریاض دل ممراص را ریان مى فرماید - نظم :-

آنكه يادس بيدل بصميرس نگد سب
سالها سد كه ز يادش دل س عافل نيسب
نه رسد قرب ما را حلل ار بعد مكان
كه میان س و او بعد مكان حایل بيسب -

توقع اران كال كرم و بحر حكم چنانست كه درسيل تواتر و توالى ناسراق اعلام
سلامتى آن مهر سهرمعالى حجره دل را روس سارند و قلب مموه اعدارا در نوته
جسد ناتس حسد نگدارند⁵ و يقين دانند كه جهان و حتمان و حواس و روان
به استعداد شرف رمين بوس حضرت آن بادسناه مهم براد مصروف و معطوف است و
دست آمال به ادیال عايب حى دوالجلال استوار كه متعاقب كتاب نادراك

1. The same in *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give نواه , while *BUL* puts نواه
2. The same in *BH*, but *GY*, *BUL*, *AH* and *HG* give نكسب
3. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give سمير
4. *HG* give اساس
5. *HG* gives نگدارند .

نور مرام جانب و حاضر گسند - و این محبت منتظر مرا حوت عسا کر طفر مظاهر است
که بوفیق ناری حل و علا در بالای عس^۱ واصل و حاضر شوند تا بکوح سوار
و سوا لی بشرف ساط بوسی بارگه سر بر اعلی ، بعد الله احکامه و اقطار الدنیا ،
سر افراز گردد ، و در میان افران نا لسكر بسار از پیاده و سوار مستثنی و معار^۲ -

بیت - دسمن آسن بهاد باد نما را بگو
حاکم بر سر کی که آب رفته بار آمد نحو

رهادت برین صریر بر اع موجب صداع دانست - همیشه دست تعرض حساد از دامن
اهل و داد حاضر و دیده فواد اهل اتحاد بر چهره حدره وصول مراد ناظر باد -

(۷۱)

سجده مکروب کسب الی المولی العاقل الناصی صرف الدین المحاطب بصدر جهان

شعر - ۱ ای هم سن دل که سندی غائب از بطار
نارب سب فراوی برا کی بود سحر
۲ گرسوی ماحر نرسی غریب نسبت
آری به پیدلان نرسند کسی حر^۳
۳ دارم وصال با تو و طاهر نه حو جان
در دنده محاور و پیدا نه در بصر

نا مسمی دیوان قدر و فصاحت تحریر ماسر احکام دنیا از حریر معاع مهر و
طلام سب صورت و ماده لقه مرکب آرد^۴ ، و دست دانه محال بکف الحصب
سفق و باحن هلال هست فلک احرب حارد ، ماسر قدر و قصا بر وفق مرام و رضای
آسمان فصائل فاب ، مهر سپهر محامد و مکارم ، صدر صدور لا یحافون لومة لائم ،
سمت و ساح دین و دولت ، یسمه قلاده ملک و ملت ، واسطه عقد صدور ، فاع^۵
عقد مشکلات امور ، بیت -

سواد داسن داسن^۵ که عنی مردمی است
سواد کرده ملک بر بیاض دیده حور

1 The same in BUL and BH but GY AH and HG give عات 2 BH gives
۳ و مرکب 4 GY BUL AH and HG give عات 5 GY omits عات 6 GY BUL
while BH gives عات in place of آرد 7 GY omits عات 8 GY BUL
AH and HG give عات سواد داسن و داسن while BH gives عات

و هور عیجۀ نتیجۀ افکار اسرار نشگفته اسب و دیگ هوا و هوس ایشان ناسنی
 حقد تمام نه یخته - و این محب یقین میداند که آینه درینوقت خاطر سریف آحاب
 را صلاح نموده اسب بی سهه عین مجاح است و سک بیسب که خروج ار دایرۀ
 صواب مستلزم خطاب و عتاب - اکنون آحاب این محب را بر سرکوی وفا مقیم
 داند^۱ و بر جادۀ صفا و اخلاص مستقیم - زیادت بر این ابلق قلم در میدان بیان
 عم و الم نتاح و نه امودحی ار آن اکتفا نمود - همواره درر مرام در سلک حصول
 منتظم ناد و حراح سان لسان عداه بمرهم مرحمت حی مستعان ملتئم -

(۷۰)

حواب مکتوب کتب الی خدمۀ واحد من افاضل ار باب صحبته

کواکب احوال که ار غیاهب سطور مقال مموده در دند و حواهر رواهر و داد که
 ار حرانۀ عامرۀ فواد بر طبق وری موضوع فرموده ، سب ارالب طلام کروب و موجب
 تحلیۀ حال مسرب قلوب آمد - وچون دیاجیر هجران بطلوع سهای تقریر و بیان
 غیر مجلی اسب و معدۀ وسعۀ^۲ حروف ار بوالۀ حوان شوی دل شعوف ممثلی ،
 حصول فواید حليلة در سر عبار حریله ندید ، لاحرم یای براء ار ساحب
 عرض این بصاعب در داس قماع کشید^۳ - بسیر ملاقات با سمول حصول مامولاب
 در بهترین اوقات مرووی ناد - بر صمیر حیر روش ناد که حمول هموم ، که ار
 فساد حساد معلوم^۴ در دوش هوش دل محموم موضوع میسود و اندوه قلت ادصار
 و اعوان و تاحیر لشکر اسعد حان و مع نادردی حصرب سلطان ، حلد الله سلطنته
 الی آخر الرمان ، علاوۀ آن بود ، شرح آن ار حیظۀ تقریر لسان و تحریر بیان بیرونست

سعر :- و اتعب حلوی الله من راد همه

وقصر عما تسهی النفس و حده

و مقصود فرقه فسد و مامول رمۀ حسده آن بود که حاجب مسلمانان ، که در حریرۀ
 گووه ار علنۀ کمار حیران بودند ، نه سهام انتقام کمرۀ ملاعین شهید کردند و محوم
 ناموس این فقیر را^۵ در معرب حمول ناپدید کسد^۶ - اما بعون الله و حسن توفیقه
 صورت فتح و طهر در آئیۀ رمان طاهر سد و صاحبان سلعۀ فساد در تیر نارار

1. The same in *BH* and *AH*, but *GY*, *BUL* and *HG* give داند 2 *BH* gives کشید 3. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give معده سیمه 4. The same in *GY*, *BUL* and *HG*, but *BH* gives انساد , while *AH* omits حساد 5. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* omit 6 *AH* gives کشتند

محمد مآب طائر مطاف کمال جعفر مصاف محمد و اقبال ، قهرست کباب فکر و حدس ،
قاری صحیفه نوم از صفحه اسس ، جامع فنون فصایل ، مرآب جبال حسن سبایل ،
شعر — بقول^۱ لسان الدهر مدحک دایما

ولکنه فوق الدی هو فانیل

لا زال خطیب اللسان علی سائر الاسان داکرا بشانه^۲ و امام العلم فی محارب
حروف الکلم ساجدا بدعانه ، مرسل بود ، در حال احسن جمال اربین سمت وصول
یافت — و از حال سطور آن حیره وفور سمت سطور آمد و بحمل و فصول سلیب
احانت ماسول ، که نور بحث و تفاوت از حربه احلاص و صفاوت آن مسهود نظر
اهل سهود باشد ، مواحه و مقابله افتاد — در خاطر حظ و صبر بر معنی نماید که تمام
احوال ، که در سلک مقال کسیده بودند ، بیان واقع و برهان ساطع است اما معنی دانند
که آنچه واقع شده است با قیاس بعضی از مسلمانان^۳ حباب مسدعالی ، ادام الله تعالی
مدی الایام والسنی ، سابع گسسه است — و اربین محب محسب ناطق و ظاهر غیر از محب
هیچ ظاهر نه شده — و غالب طن بل یعنی آنست که این معنی برد حباب مسدعالی
مسعی از بیان و برهان است — و چون این محب از اول تا آخر رفع حای و عرصی
و مالی مسدعالی را رفع خود میدانست و مصرب حای و عرصی مالی انسان را
مصرب حای و عرصی و مالی خود و از صحیفه حبان ایشان بسعی مردم
دیوسان خلاف این معنی سلو مسدعی که از صفای احوال و احوال ایشان
عن این صورت مقرو^۴ سگسب تا از حاسب محسب ظاهر ماده اندلاف به اختلاف
انجامد — اما هور حروف و داد ایشان بر لوح دل مرقوم است و رنگ حد و رعس
از آئینه ییس معدوم — بیت —

وفا کسم و نه زخم اگر حفا ییم

که در طریقت ما کافرست زخمین

و این محب میداند که اتحاد طرفین سب رفع بسار و موجب فلع اسرار است و
مسلم اسعلائی لوای محت^۵ حاسب — و خلاف این معنی غلب هزار هزار سار
و شین — بیت —

درخت دوستی بسان که کام دل بار آرد

بهال دشمنی برکی که رنج یشمار آرد

1 GY and HG give بول 2 The same in GY BH and HG but BUL and AH give اگر ساه and اگر ساه respectively 3 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give مطاب HG also gives الاء in place of الاء 4 BH gives مرد 5 The same in BH but GY, BUL AH and HG omit محب BUL gives اسلائی و لوای in place of اسلائی لوای

پردۀ صبح و انداع محسوس است و رحسارۀ نال برومال صبح محج و دسب مهر
اقبال از عروس براکم عمار ملال محروس - و چون مطلوب کلی خاطر دردمند و
محبوب اصلی باطن مستمند است که در ساحب حیات قبل از وصول برید مهاب چهره
محدرة مقصود را در آئینه وجود مسهود بیند و گل وصال از ساحسار جالس بدسب
دیدۀ وجد و حال بجیند - بطم :-

هر ربانی که نه دکر تو کند¹ گویا بیست
باطری را که تو مسطور بدۀ بینا نیست
ناد پر خاک بحای حرد آن کاسۀ سر
که رحمتانۀ عسق تو درو صہبا نیست

سارین میجواهد که محروار یای هم در داس قماع کسیده دارد و جیب
هم دل بدسب حرص و آر ، که مقتصبی آب و گل است ، مقید نگدارد -
هر چند درین آرو رور دسب می آرد و دیخورس را نور روز مقرون میدارد ،
دسب آمال در کنگرۀ کاح اتصال میرسد و عیاهب انتظار نکواکب دیدار مزین
میسود - و بدین سب صدای صراح و نکا و تاوه و استکا در طاق قنۀ خصر
پییاست و دسب تاسف بر سبہ ربان ، و علم آه بر سطح سارسان ، و بدین طبل و علم
والی ولایت درد و عم و حاکم حوالی سور و بدم - یب :-

که دارد ایچین عیشی که در عشق تو من دارم
سرام خون ، کام دل ، ندیم درد ، و ثقل غم

و چون صور نفاصیل امور در آئسۀ سطور مکتوب و منظور بود ، تکرار آن محمود
نمود - بوقع² که در مطان احاب ندعای مرجوالاصاب امداد بمایند³ و زنگ
اندوه بمصقل قلم فرح سکوه از مرآب خاطر بردایند - همیشه در کنف حفظ الهی
محموط نایند⁴ -

(۶۹)

جواب مکتوب کتب الی حضرتہ الوریرالکبیر المخاطب بظام الملک
ادام الله تعالی

در درج افصاح و مهر برج اوج ، و آئینۀ انوار کمشکوه فیها مصباح ، که از جباب

1. *HG* omits تو 2. *BH* gives تویی 3. *BH* gives نماید

4. The same in *GY* and *HG*, but *BUL*, *BH* and *AH* give ناد

دبیر سیه^۱ صبر و کسر و دنده برآ و پیر را محروح مباحه دخی مهد کامل عفت ،
فلاده گردن رافت ، سر وافر عصمت ، آفتاب آسای عظم ، محدوده جهان ، طب
الله تراها و جعل الحجة مساواها ، ارشای فای بعالم پای اتصال بموده است و خطاب
مسطاب ارجعی الی ربک راضیه مرصیه را بمعقول و رضا مسوده و جمعیت عالم
حیوی را بر معرفه فرقه ناسوب مسوده - نظم -

متواتر فطرات مطر رحمت حق^۲

بر سر روضه حلت صفتس بازاران باد

در برآروی عمل درهم احسان ورا

بر تقود حسات دوحیان رحمان باد^۳

ار وصول این بحر موحس و حصول این اثر مدحس حورسند مسرب و مرام
درغام و آلام سوازی گشت و بسوع دموع ار مباح عون ماند هر حجون جاری -

نظم - صبح این بحر روضه مرغ سحرسند

ار سیه گرم رد نفس سرد و آه کرد

حندان گردست مردم اری غم کده حجون حباب

آحر بر آب دنده مردم ساه^۴ کرد

مأمول از حضرت واهب الممول آسب که آحر حریل و صبر حلیل موهبت نماید
و بر حسی روح پر فتوح آن معفوره مبروزه منجبات رحمت و کرامت منصب فرماید -
حون صبر حورسند سبب سور بعالم انوار و آیاتسب و داب ملکی ملکاس
مسطاب انوار کمال صفات ، پاکد قرار و اصطبار و سفارسی مع هموم از صاحب خاطر
نوار محاسن دند - همواره آنسب خاطر فیض مظاهر از رنگ ملال محلی باد و محاسن
اعمال به اساطیر حسات لارمه الاحلال محلی - بالاساء والاولاء سلام الله وصلوه
علیهم بلا اسها -

(۶۸)

نسخه رتبه کنها الی حباب العالی ملک عمده الملك بمكة المسروه^۵

الحمد لله المعال ، که به اختصاص عنایت الهی و اخلاص دعای آحاب
فصایل دستگاهی ، حیره محدر حسن اوصاف بر وفق سعی دل ملتان ار تنق سرا

1 HG gives The same in BH but GY BUL AH and
HG give 2 HG gives 3 G1 and HG give 4 The
same in G1 and HG but BUL and BH give 5
مکتب الی حباب بن الحیة ادا الله وکله
سنة مکتوب کتب الی حباب العالی عبد الملك بمكة المسروه
while AH gives

سال حضرت رجب فلک رحمت را به لشکر^۱ بیرون آورده اند ، این شب را حرام
حزم بر سنده عزم بستن و بر مسیلى تعجیلی به لشکر سلطان دوستی بر مقتضای
معرای لا یحافون لوجه لایم^۲ حسب عقل واجب و لازم است تا تیره شمرده بدایس
جهال و نتیجه مقدمات کلام ابدال عین الرئیس انحصرت را مسمیون اند و لیلی
مقال در چمن مقتضی حال بدین بیت تعود نماید^۳ بیت :

کر از دیو درمی سانی خواب
که نواح خطا مار نارد خواب

اگرچه درس حین ارقول کلام سنده و استاد آرای مرده از گشت حضرت ابدان
به یرب دارند اما شعور امکان وقوع خیال آن نموده بر لوح نال می نگارند و سراب
اقیعه و سراب حدیقه ابدال را عین رذل می سمارند و شریک شفق حواءند شد که
ارهار بصانع جمله^۴ کرمیة بی منزله لائی ساره نظر سنده است به فراخور چمن
تدایر و آرا نه سراوار سطره ایوان فکرت و بی^۵ میباید که چمن انهار سلامتی
داب محامد صواب از بخاری خطوط و سر چمنه دوات شعور دارند و صوامع مذموم
مودت بر ناله شمع قلم نور افروز منور - معموره تمسیت جمیع سهام بر روی سرام
میسر ناد نانی و آله الامداد -

(۶۷)

نسخه مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم الاکرم محمد شاه الهمی الی
السلطان الاعظم الاکرم محمود^۶ شاه الکجراتی - حلدالله ملکها -

الحمد لله الاحد الصمد الدی لم یلد ولم یولد - والصلوة والسلام علی سیه
وحیه محمد و علی آله و صحبه الافضل الامجد - بعد از ابلاغ انواع تحیات وردیه
الفحاح^۷ ، که از سایم احلاص و صفای آن فوایح اختصاص وفا بمشام کروبیان
عالم قدس واصل ناسد ، و ارسال اصناف تسلیات شمسیه الانارات ، که از کمال
صداقتس ننویر صوامع محامع شهرستان انس حاصل آید ، بر صمیر میر هویدا ناد
که در بوق جبین محقق گشت که ناره هایل و حادثه مشکله از آسما قصا و
قدر بر ساح اقالیم دسر نازل گشته است و بیر ناثیر از شمس تقدیر و قوس فلک

1. The saml in BUL, BH and AH, but GY and HG give 2 HG gives لام
2 GY gives نماید 3 BH gives حله 4. HG gives فکرت دمی
5. AH gives عمد 6 The same in BUL, BH and AH, but GY gives
دعوات وردیه السیات

و در آل کرام او، که هر یک واسطه حواهر رواهر عهد وجود اند، و اصحاب عطاسی، که هر فردی از انسان مصدر مصاف و الرکع السجود، و اصل - بعد هذا برصمیر سر فصا ناسر هوندا باد که بوصول کتاب محبت مواد، که نور حده و داد و نور حده اتحاد بود، موافق صوف هجت و مرور و راحل صروب فرحت و حضور در ساحل دل، که تحکام مملکت آب و گل است، نازل گشت - و خون اسباب نکانگی باسرها مجمع است و آثار یکانگی بناسها مریع، و موافقت حواقی کرام و مصادف سلاطین اسلام بمدوح لسان خاص و عام و محب قلوب جمع انام، و مسالک و مسل محالست بارسال رسل مسلوک گرداندن و نمود مصافات سکه محاطات و محاوای مسکوک داسی از لوازم و داد و سرابط اتحاد، باهری رین الافصل فی الرمان فاصی عمان را، دام عره، فرساده آمد - و آنچه صلاح اهل اسلام و مصلحت رفاغ حال انام است بهامی مذکور پیغام کرده شده است - بسمع رما اصفا فرماید - و سرط کمال و داد و رکن پسان اتحاد آن است که طلام بعد مسافت را بهر ارسال کتب^۱ موصوف السرافت سور گرداند و حسن سعار و دنار بوصول سیم احار سلامی داب ملکی آثار محضر دارند - ریاده برین حمهر اتحاد را به حال و حظ فقط و حظ بناراست و محدره عارب علی و حلل ایهام و اسعار به پراست - همواره استعانت حمام صداد و النام بظباب و اوباد صفا و وفا مسدام باد و انظام در و لالی مواحاب^۲ در ملک بها و دوام و استحکام بیان موالات و و داد کارم داب العاد - بالنی و آله الاتحاد و صحنه الاتحاد -

(۶۶)

حواب مکتوب کتب الی جناب واحد من الافاضل اصحابه

کواکب نواقب معانی، که از عاهت خطوط طلبای طالع فرموده بودند و صور احوال در آنسه معال باحسن خیال بار نموده، از آنجانب، که بهال پوسان محبت و هلال آسمان مروب است، هیچ تحریب نمود - و مهر و داد از افق اردیاد ظاهر گشت و برحسن ناسس اتحاد از سرق فواد باهر - برصمیر سریمعی نماید که امید حانست که بهمانیت بی هانت حصرت باری جمع سهام بر وفق رما جاری باشد - و درین وقت این محبت با بعضی از عساکر برسر عقده گروه منتظر اساده است - و بواسی لسكر^۳ را با اسعد خان در ولایت گروه فرساده - و خون جاعب افساد بصاعت درین

1 The same in G1 and HG but BUL, BH and AH give 2 The same in BH but G1 BUL AH and HG give 3 G1 AH and HG give

و تیسیر ملی مسافت دیار و عدم محافت بهار تنویری حضرت کردگار و بواسطه حصول اسباب ، که تجاران ماهر و چهارات متوافر اند ، اسریت ماهر و لوازم ستر از علام و نفر مرتب و حاضر ، و چون عزمت حرم معظم در خاطر اشرف مصمم است و شعله التیاع بقرای این نقاع از غایت اشتباهی کمار علی علم ، رجا واقع است که صوامع منظمه این اصقاع و ارباع بالنوع انوار قدوم آن خورشید شعاع مسور آید و بر عروس مرام این مجروح سهام آلام بر سینه حصول حلوه نماید . بیت :-

امید شد چو عشق مرا کرد دل حراب
کآندر حرانه دل من تابد آفتاب

بیش اربین عماکت اقلام بر سقف مطح کلام تار حروف الحاح و آرام ده تید و جریان قلم مرتاض در صحیحی صاحب بیاض و فصای عرص احوال و انراض سبب عروض اعتراض دید . همواره حصول حج مسرور در نامه اعمال آن سعادت مثال مسطور ناد^۱ و روی زرد و التماس دل بر سور و درد منتظر قبول آن غایت ماسول ملحوظ نظر و منظور . بالشمیع الممنوع یوم المحشر و السور .

(۶۵)

نسخه مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه النجفی الی السلطان العادل حسین شاه الجونیوری غیر ذکر الکاتب و المکتوب الیه .

حمد و سپاس شدید^۲ الیاس ، که عروج مرع لسان بر شرفات ایوان بیاض عین خیال است و وصول برید افهام و اذهان سرحد شرح و بسط آن محض محال ، نثار بارگاه نادرگاه بی مثل و بدل ، که پیش طاق درگاه دلالتش ارل است و تنقی سرا برده عظم و کمالش لم یرل ، و مفتاح احسان بی پایاسی فتاح معالی امل ، و مصباح عیاهت مطالب ملل و محل . و درود خارج الحد و القیاس ، و صلوات تامات بیرون دایره ادراک اناس ، ایثار مرقد پاک آنحضرت ، که کلاه علو حاشش مرین به دره التاح لولاک است و عمار و دحان صاحب ساحت مطیح احسانش فرش ارض و سقف اولاک ، لمولفه :-

کاف کمال اوسب دواب دوات کون
ور فی سواد هستی کونین از کجاس

۱. شاید GY and HG omit ۲. GY and HG give

خاطر و محسوس حواس ناطی و طاهر آمد - سر -

کاهک وای^۱ بعد طول نطلعی

و هیچ سوا کاسا بین اصبعی

فکان^۲ مکان العین من قرط عره

و حل محل الروح من حسن موقع

و از ملاحظه صاحب رحسار غوایی معانی در ملاحظه هندی چهرگان خطوط سبای آن
راست آبار و آنه لهم اللیل سلیح منه النهار مسطور نظر اولو الانصار آمد - سر -

سطور سواد فی بیاض کانیها

خطوط غوال فی حدود غوایی

اما دل نابوان در رفعای عشق آن کمال جمال حیا حیرانست که پروای لغت دوات
مرکب حوط^۳ شعاع سهر و مداد سب ندارد ، زیرا که قوام قطار حروف احوال و
احمال اقبال سوی بال در مارل مخارج سب و لنگ است و عیون العاط و کلمات از
مساهده جمال ماهو المقصود بالذات خون جسم حواس از رویت آفتاب کور و مانند
حوصله اویاس سب بنگ - بیت لمولعه -

رطرف حرف پیروست و ارطای ملک افرو^۴

کور درد و غم کان بیست الا در دل محرو

و براهین علی^۵ در حصول معاصد اصلی بنظر دوی عین خطا و سهو میباشد و
نعوس علوم رسمی از پیسی طای دل^۶ سهوم باران^۷ دیوع بالکله محو - بیت -

من هرچه خوانده ام همه از ناد من برفت

الا حدیب دوست که تکرار منکم

باینین موقع و التماس از آن دات ملکی اسامین آنست که بهر سبیل ی برور رموز
سویف و بغل عرم کرمه حلیل^۸ حرم فرماند و بصر بصیرت این مخروج تیغ
فرف را بکحل الحواهر وصال آن اکمل مظاهر روس گرداند - بیت -

مردم جسمی ، و بیمرد ندارد خانه نور

مردمی فرمانی و روس کی سرای جسم من

1 *GY* and *HG* give وای 2 *GY BUL* and *HG* give وکان while *IH*
کان 3 *GY* and *HG* omit خطوط 4 *BUL*, *BH* and *AH* give
تری حرف افروست و ارمای خانه محرو 5 *BH* gives دل 6 *BH* omits
7 *BUL* gives باران 8 The same in *GY* and *HG* but *BUL*, *BH* and
AH give حلیل

حصول ما مول اسب - یب :-

دیدن روی رقیبان سام حرمان گفته اند

طلعت بو صبح امید اسب وین خود روس اسب

اگر سواد عرصه¹ این بلاد بر مقتضای فحوای السور فی السواد سور حضور موفور السورور مسرف گردانند وار درح درافسان خویش آدان حان اهل هجران دلالی متلالی بیان مسمی فرماید و جامع طلب بضاعت را، که در معرض اصابع اند، ارحصیف ضلال و عوایب طرح اوج هدایب رساند، قرطه گوس بو عروس فقرا معادق عروس مقصود مسود و گرد بفصا گرد ادیال کمال آن مهر سهر اقبال میگردد -

یب :- چه ریان دارد اگر بر بو حورسد رحب

سب اندوه من هسته بهایان آرد

وار اینجا نا جامع معتقدان جانی متوجه کعبه اس و امانی شوند نا هلال آمال از اثر نظر آن² آفتاب آسان کمال بدر لیلۃ القدر وصال گردد و حگر سوحکاگان نادیه هجر و ملال بسر جسمه رلال دلاقی و ادصال رسد - یب :-

ای رلالی³ که حیات همه عالم از سب

چه سود گر سر تسه دلالت گذاری

و مدبیس که نوباوه التماس این دولت و اقبال، که بهترین میوه مهال آمال نالست⁴، بر اطباق سطور در آن مجلس فایض السور مهدی اسب و نظر التماس در آن می اندارند و جان ولها⁵ را در بونه انتظار بار فرا میگذارند - سعر :-

لاوحی الحصوع عند التلاقی

ما حری من یحب ان لا یحب⁶

یب :- افتاده توسد دلم ای دوست دستگیر

در پای معکس که حین دل کم اوفتد

و کتاب مرقوم، بل سحاب مرکوم، که ندین معتقد متعطس البال ابلاغ و ارسال فرموده بودند، از وفور فیضان آن نارایان بهار احسان⁷ بر کسب راز حیا متناثر و متقاطر گشت و ظهور انوار فائز الی آثار رحمه الله کیف یحیی الارض مسمود دیده

1 BUL gives عریضه 2 HG omits سطر 3 The same in BUL, AH and آمال
HG but GY and BH give دلال 4 BUL, BH and AH omit

5 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give بهار 6 The
same in BUL and AH but BH gives لاوحی عند التلاقی 7 The same in BUL, BH and AH, but
GY and HG give نارایان بهار احسان

¹ این دعا نیست که تراوح فلک نارفته

کدس قصص الهی قبول استعمال

بعد از عرص لوازم سوو و دعا بر صبر سر مهر سبا، که محسود روسان قصر
سپاس²، اعلام و اها مرود که از لوازم مکارم اهل رار عبادت³ سوجنگان کوی
طلب و نیاز است تا باشد که بیمن قدم⁴ مسح دم انسان از حصص نعرفه و
حمول باوح فلک قبول رسد و پیوست بال سان⁵ از رعر راه احلال بصبر راه وحلال
پیوندد - بیت -

ای رلال حصر دس خاک بایت داده حان

رحمی کی بردرون حسه محرور ما

ویم است که اطلاق حیات بی مشاهده حال مهر نبات آن پادشاه نحت معرفت
دات و صفات اسمست بی سیمی، وحن عمر بی دم کرم اهل هم کسر اب بقعه
محسه الظان ماء - بیت -

باشد که آن صا بورد کرسم او

گردد سپاه کرمس کارسار ما

و طائر روان در صفت صدر و منة دل بی وصال آن ملک سبائل مانند هاروب و ماروب
در حن راه بابل است - لمولعه -

دل با حال رویت محراب فله حان

بی وصال کویب حابر است⁶ راه بابل

وار وارد و صادر و حاضر و مسافر مسموع است که به صباح عرم بیت الحرام در راحه
حاطر لحه مضطر موضوع و حال آنکه درین جانب بسی از اهل سوو و ادب اند
که بر لوح دل و صفحه حان حرقت طلب ندارند و در رسیدن دل و حن هم حر
نجم پروند محب نمی کارند - رباعی -

زان روی که عشق اردو جهان حاصل ماست

گوی گل ما رعش و عشق از گل ماست

از کرب عشق فرق می توان کرد

کاندر دل ماست دوست یا خود دل ماست

اما در طی بوادی سلوک عروض طلب است و سکوک مانع شرف وصول و عایق

1 The same in G1 but BUL, BH AH and HG give در 2 HG gives
است 3 BUL gives اهل دار عبادت 4 The same in G1 and HG but,
BUL, BH and AH give دم 5 G1 and HG give انار 6 The same
in G1 BUL, AH and HG but BH omits است

مستاهده دیدار آن خلاصه ادوار ، نتیجه مقدم و تالی لیل و بهار ، گنجور کسور خراین
 رار ، قافله سالار و اقصای رموز حقیقت و مجاز ، دره التاج دریای عرفان ، تهره مهال احلال
 علمه البیان ، سهر سپهر عالم کوی و امکانی¹ ، سهار بلند یرواز فصای لامکانی² ،

سعر : — معنی العالک³ والدعاوی للوری

سور الهزبر ولیمه السرحان

یب : — اگر نه حوهر ذاب نبودی غلب تکوین

هم هر گر نه دادی دست ترکیب هیولانی

هوالدى اوصل قوافل القلوب بمشاهدة كعكة حاله مأربهم و حجر نعصا اليراع
 يبايع الانداع ليعلم كل اناس مسربهم⁴ ، لارالت عرصه العالم مسورة شمس نقائه ،
 وعيون معتقديه قريره⁵ بحال لقائه ، در اقرب مدب میسر سارد و اجساد عوایق و موانع
 ایام ناتس سوو این دل مستهم بگدارد⁶ - یب : —

این درد حگر سور بدرمان رسد آخر

وین راه خطرناک بیایان رسد آخر

محب معتقد ، که علم ولای آن وحید رمان از مصاف مکان با مطاف لامکان بردوش
 حان دارد ، در صفحه سینه و صحیفه فواد بدست استاد دیرستان حسن اعتقاد رقم
 اخلاص و داد آن سرور کارخانه ایجاد می نگارد -

یب : — نیست بر لوح دلم حر الف قاصت دوست

چکم حرف دگر یاد نه داد استادم

سعر : — ولو خطر⁷ لی فی سواک ارادة

علی خاطری سهوا⁸ قصیب بردقی

صوف سلام و دعا و الوف تحیت و ثنا ، که ار التاع حس صفاوب و نورش عرق
 انفعال ار جهره حور جاری ناسد و از انوار ارهار⁹ اخلاص باطنش کواکب فلک
 ثاس در غیاهب معارب متواری ، ار ابتدای طومار بیاض بهار تا انتهای مساسیر
 شب تار ار سر منزل دل سعوف برستام¹⁰ قطار حروف تا سرحد ریان و ار آخا بمساع
 مجامع کرویان آسمان میرساند - یب : —

1. The same in *BUL*, *BH* and *HG*, but *GY* gives عالم کون و امکانی , while *AH* reads امکان و امکان 2. *BH* gives لامکان 3. The same in *GY*, *BH* and *HG*, but *BUL* and *AH* give معی الولا 4. *AH* gives مئاد بهم 5. The same in *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give فریده , while *BUL* gives قرین 6. The same in *BH*, *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give بگدارد 7. *BH* gives حمزت 8. The same in *GY* and *HG*, but *BUL*, *BH* and *AH* give یوما 9. *BH* gives سام 10. The same in *GY* and *HG*, but *BUL*, *B* - and *AH* give انوار آثار ارهار

ویا به ابرگر^۱ بار در فسان گف
 که مهر نظم مصالح ر روی لطف ساز^۲
 ولیک مهر انوت گرفت جیب دلم
 که دست حسن معارش رد دل شاه مدار

ریاده برین عوای معانی عرب^۳ بحلی الفاظ و حلال تراکت بیاراست ، و حمام
 کلام به اطبات اطبات^۴ و او باد تمس و اهام نه بر است - همسه ، با عطاس^۵ رعد و
 اسام برو و نوای صبح از ده افی سرق محسوس حواس است ، سان سلطنت
 و بهاس حون منه ما مرصوص الاساس ، و معر فلک حاهس با محدب فلک اعلی
 بهاس باد - بمحمد و آله الامعاد و صحنه الامعاد -

(۶۴)

حواب مکتوب کتب الی حنا به المولوی العاصل النابی عبدالرحمن العاصی
 اندالله تعالی طلال ارساده الی نوم الدین

لمولعه - حواست حرد ولی شد گوهر عشق را صدوی
 بر هوای دوست را رسته جان ما هدی

عمل پس ، که بسند اله احکام عالم و محکوم علیه تکالیف بی آدم است ، مستحواست
 با طلام آنسه دل مسای ، که از براکم و تلاطم دموج فراق نابی است ، بمصقل
 هلال مواعد وصال مملای سارد ، و حمه قوام و اقتدار حان یعرا ر بهاد ارساد
 سکون و اصطبار و اطبات اسباب و اطبات خطای فام دارد ، اما سدت صرصر سق
 دل مدهوس نه آن حوس و حروس دارد که باروی وعد و بروی وعد را طام
 ساراب تواند بود^۶ و با فوت صر و هم و مدرت بسط کلمت بحاراب بآن تواند
 نمود - سحر -

قصی فی الهوی والله مشکلة
 ما العکر ما الراي ما التدبیر ما العمل^۷

لاحرم بعد از اقطاع اسباب توسل دست رجا بداسی توکل اسوار ماحده که ابرد
 بر دوام ، که دسگر سوحگان هاویه غرام و دلیل گم سدگان نادیده اوام است ،

1 BUL omits گمرا 2 BUL puts سان 3 The same in BUI
 BII and AII but G1 gives عرب while IIG gives غراب 4 The same in AII
 and IIG but G1 and BII give اطبات طباب while BUL reads اسباب
 5. AII gives مثاب 6 BII gives ماب آد 7 AII gives مامل

فرمایند - امید است که مهال رجا در چمن التجا بروسد آید ، و یایهٔ مرا نس
در نظر سکان مشاوی و معارب بلند - لمولفه :-

اسعد ز سعد اصغر و اکبر سود یقین
گر یاند ار نو یک نظر بریب زحل

و در اقتصاص کسور محامد و اقتراض محاسن صفا اماحد مائل و معادل والد گردد
و در اصطیاد تدرو مراد بدست تربیب آن همسید براد مسانه و مساکن احدات

شعر :- هوالتابع التالی اناه کما تلا
ابوه اناه مخلصا بعد مخلص

و عایب توقع و مهاری بطلع آست که در حال حیات و مهاری و ترلرل و تبات
طهارت خدمت حدام یاکیب نه نواعب حادث بعضی از خنایب باطل بگرداند و
رقاب رتب یا کران لازم الحرمت از حواهر زواهر مرحمت عاطل بدارد ،
چه احلاص حدام با سلاطین عالی مقام نستی است که افضل اسباب است ، و سنی که
افضل اسباب و موجب فور روز حساب - یب :-

خلو چون رور حرا نامهٔ اعمال آرند
رقم مهر نو بر صفحهٔ جان مارا نس

و یمین داند که طهور کمال عیایب و التفات با حادمان مخلص بعد از وفاسب ،
ریرا که رمان تطاهر و تکاثر عداست و هگام تراکم و براحم دواب سیاطین
سبب ، ببارین اگر در آن حین عارض مطیر مرحمت و احسان برچمن امانی اولاد
این سدهٔ جانی ناران گردانند ، دکر معاخر و مآثر آن حصرت ورد رباں اصاعر و اکابر
خااهد بود - یب :-

نگداسته ام خدمت دیرینه نمرند
اورا بخدا و بمحداوند سپردم

واگرچه سفارش سکان سطح براب نتاب آفتاب و سحاب وهاب پوستی شنه کان
لحاحات و حرف کارخانهٔ ساجت است ، اما علاقهٔ عطوف پدر فریدی راید بر قوب
نازوی درایب و خرد مدی است - نظم :-

طریی نیست سفارش ناسپان کردن
که سایه بر سر سکان ربع مسکون دار¹

بیت — آفتاب اندر بدحسان لعل سارد مسک را
 حر بهاسوسی چه گوید مسک عذر آفتاب

و بهایت بی غایت حصرب عرت صرب عان عریمت بنده و اولاد بعیر آن آسان
 فلک رفعت بحسب عقل محدود^۱ است و حلوه طاوس حان حر در آن حصرب حست
 نشان از روی عرف محطور^۲ - سحر -

الک و الا لا بشد الرکاب^۳
 و مسک و الا لا سال الرغائب
 و فک و الا فالرحاء مصعب
 و عک و الا فالعذب کاد

بیت — فیض هراز کوبر و ران ابر فطره
 برگ^۴ هرازطوبی و ران باغ یک گاه

و بر تمام بادی و حاصر و معم و مسافر واضح و طاهر است که سیلاب سحاب
 تربیت والد و حد آنحصرب در بحاری احوال بنده بجه طریق جاری بوده اسب و
 طلام حسد کرام و لوم لنام از آفتاب عنایت^۵ و اهام سان حکونه سواروی ، و
 هرگز^۶ انوار سکارم و مراحم بهام^۷ است^۸ اصاغر و اعاطم محجوب بنوده و خلعت حرمت
 ارفاست رقت بهعرض هر ناکس و کس مسلوب نمروده - و الحمد لله که آنحصرب
 نریدون سعت حای آن سلب است ، و در نرید و وهر وحد آن کان کرم و درنای
 سرف - نظم -

حذب رفم غم ر دلم پاک بهشت
 لطف هدرب سکسگی کرده^۹ درست
 ای بر تو نای سلطنت آمده حسب
 هان ناحه کبی که بویت دولت دست

اگر بطریق آبا و اجداد از العات سهر آیات هلال حان برزند مذکور را بدر فلک
 ناموس گردانند و عارض عرصی^{۱۰} از حکال معال هر بندگال محروس ، و در سلک
 حادمان حای مسلک دامنه تقد و حود او را در بویه تربیت و سعت مسک

۱ *AH* gives محدود 2 *AH* gives محرو 3 *HG* gives الرکاب
BUL however omits the first three hemistiches. 4 *BUL* gives برگ
5 *GY* and *HG* give طاب 6 *BH* gives مرر 7 The same in *BH*
and *AH* but *G1* and *HG* give نام while *BUL* omits نام 8 *BH*
gives فرض 9 The same in *G1* *BUL*, *BH* and *AH* but *HG* gives کرد

وصال جسمانی قاصداست و مرغ حیات بیس از فوز سعادت ملاقات از قفس¹ جهاب
طایر - بیت :-

ز آستان بواجل کرد² مرا سرگردان
وقب مردن سر بیمار ز نالین گردد

بمبارین بعد از تدبیر و تأمل و تمسک بدامن بوکل فرزند عبدالله را بطریقی بدل
بعض از کل بملازم آستان آسان نشان فرستاده آمد با دران حصرت بدلی باشد
ازین مبدل منه و کتای مقول اریں مقول عنه³ و اگر در کتاب مقول صورت
حک و محو و سیان و سهو و رور و طهور یابد ، واقمان اصل معنی بکرم عمیم معذور
میدارند - شعر :-

بعثت الک انی و بالله انه
لاحلی من النفس المقیمه فی حسی⁴
وهل هو الا⁵ نسجه انا اصلها⁶
وهل هو الا⁷ کالمحرر فی الکتب
و فی نسجه السوداء ما اب عارف
من المحو والاصلاح و الحک و الصبر

و بر عالم و عامی و حامل⁸ و نامی جیون صبح صادق و سور عاسی لایح و واضح
اسب که ارحسب و مال و لسکر و منال آنچه مقتضی خاطر مخلص صابی اعتقاد است
و مرتضی دل تمام اقارب و اولاد ، اراعام عام سلاطین بهمین نراد ، اکاسره اجداد
این بلاد بر وجه کامل میسر و حاصل است - بیت :-

شاخ شگوفه پسه از گوس کرد بیرون
تا شکر آل بهمی اصعاکد ز قایل

لیکن لسان حال و مقال در بیان شکر احسان و افعال ایسان سحر لال اسب و
مرغ خیال در پرواز شیب و فراز شرح اکرام و احلال شان بی پرو نال - شعر :-

رهب یدی یالعجز عن شکر برهم
وما فو شکری للشکور مزید⁹
ولو کان ما یستطاع استطاعته¹⁰
ولکن مالا یستطاع¹¹ بعید

1. BH gives قفس 2. BH puts ساخت 3. HG gives مه 4. HG gives
امله 5. GY and HG give وهل هو الا 6. BUL gives
7. GY and HG give وهل هو الا 8. BH gives حامی 9. BH gives
10. The same in GY, BUL, AH and HG, but BH gives ولو کان ما یستطاع استطاعته
11. BUL reads. ولا کی ما یستطاع بعید

ناباسد که ریشه حان سور سمع لغای^۱ آن آسان سور گردد و دماغ روح بال ار
صبهای صبح وصال معطر - یب -

مستان سرب وصل او بسار اند
بامد که نما سر رسد مشربه

در اواخر ماه سمنان باهرکاب، که از حضرت خلاصه کائنات ناح ابسحاق السعنان
سهری^۲ برهانه میاهات دارد، طفل فلم رصیع مهاب، که مسیح مهد دواب
است، بر طبق معصی حال درکاب آمده بسمع خاطر سریف خدم سعادت دوام،
که آنسه صورت مهابر جمهور و محلی حال مرادر حدور است، معروض ممدارد که
حون در مراد حدف فواد در بحر اعطاف و الطاف حد آنحضرت بشو و بمناخته است
و قطره قابلیت بند را باقتاب احسان در کان رمان و مکان گوهر سب چراغ ساحه
بانی حنه حان، که برسه حان و اطباء اعصاب اسوار است، اگر نه حلونگاه
حیال آن عاندان دولت نار فلک امدار بامد، سکون و قرار حباب در آن سموب و
حباب عس عار است، و لاس عاسی اساس بصر اگر نه مطرر باحساس خیال آن
سکندر فر بود در دیده بصیرت اهل عقل و نظر محض من و سار - نظم -

رهر دیدن روی نو دیده مسخواهم
و گرنه دنده نیاید هیچ کار مرا
اگر نه در ره عشق تو صرف گردد حان
چه حاصل است ازین حان بیقرار مرا

و سرب وفای عبودیت و رکس صفای طوبی آن بود که خود را در مسره و مسمه
مدام ملانک دیده مسرف مساحت و گوس هوس را بخواهر اوامر دولت مظاهر
مسف - اما چه توان کرد که سر ندیبر پیش بر تقدیر هیچ است و بهجه فکر
و ارادت بسرار بر روی باروی قصا و قدر در بیج - یب -

فرسه^۳ است برین طای^۴ لاهورد اندود
که پس آرزوی عاسفان^۵ کسد دیوار

و دریوب از مساعده کس من و هجوم امراض ملون و بطاول لیل و بهار و عدم
رمان احسار بکن اقدار معن و روس گسه که دسب آمال و امای ار ادراک ادبال

1 The same in BUL and AH but GY BH and HG give لغای 2. The same
in AH but GY BUL, BH and HG give ساهد سهری This is a tradition of
the Prophet 3 BH gives فرسه 4 The same in GY BUL and HG but
BH gives برین طای while AH gives درین طای 5 BH gives دوسان

قلم الانام فی محاریب الحروف الالسكر احسانه وانعامه - رب كما جعلت سائل عوايد
 كرمه اوفر من ان يقاس¹ بصواع الندر والشمس ، اجعل مده طول نقائه اكبر
 من ان يعد بذراع اليوم والامس ، رادر كمف عنايب بی نهایت خویش مصون و مامون
 دارد ، و جامه حاه و علاس ار گریبان امروز تا دامن روز قیام ممدود گرداناد
 و آستین سطوب و احتیاسش مریب بطرار خلود و دوام - سده احلاص بحر ، که
 قرص سیم حلوص و سیکه ررس ار باکی جوهر و کمال صفای پیکر رسک شمس و قمر
 اسب و بر محک تجربه و امتحان خلاصه دار الضرب قصا و قدر ، یب :-

در حلوص سب ار هسب سکی تجربه کن
 کس عماررر خالص ششاسد حو محک

غرایب حدمات لایقه و رغایب تحیات سایقه ، که لمعات و حوه فایقه آن
 رخساره انفس و آفای را مانند حورسید در وقت اسرای روس سارد و از غایب
 صفا و صابت کمند امید اصابت بر کنگره کاح احاب اندازد ، بلبل حانس
 ار گلن حیان بصباح کرونیان کاح آسمان میرساند و هرچید کمان سسط کلام
 سیروی استعارپ و ایهام و ناروی کباب و استخدام نا ناگوئی سعی و اهتمام
 میکشد ، سهام بیان شوی و عزام بر نشانه و هدف اتمام² میرسد و حباح طایر
 مقابل نقوب ناروی طلاق گرد سرفا شرح آن حالب میگردد - سحر :-

ولواعج البرحاء اعظم کبره
 من ان یحیط بها بلیع حظای
 ولوارم الاسواق اکبر حمله³
 من ان یجد یسیره نکتابی⁴

نادشاه تختگاه ارل ، که بی مقدمه خدمت و عمل وهاب سایلان کوی اسل اسب ،
 ساوک آه قد دوتاه و سهام دعای دل مستهام عرووق عوایی ایام را ناسرها مقطوع
 گرداناد و دسب تطاول رمان از سیئه سوختگان آتس هجران مسموع - سب :-

ار هر کرانه تیر دعا کرده ام روان
 باشد کران میانه یکی کارگر سود

1 AH gives ساس 2 The same in GY, BUL and AH, but BH gives
 3 The same in BUL, رشانه اهدای اتمام while HG gives رشانه هدف احتتام
 GY, however, gives ولوارم لاشوق اکثر حمله AH gives
 4 The same in AH, but GY, BUL and HG give ولوارم الاشوق اکثر حمله
 من ان یحل سره نکتای while BH gives من یجد یسیره نکتابی

ار اجمال صوف مدحس در سارل مخارج لگداشت و دنده عقل ار آفتاب مساست
الغایش چون جسم حفاص و حوصله اویش نی نور و سنگ - بیت -
هرچه نر صفعه اندیشه کسد کلک حال
عالم قدر تو بالابرار آن ساحه اند

و چون حال برین سوال است قدم قلم را چه قدرت استغای طی آن فضا است و
سپهر مرغ بال را چه قوت طیران هوای آن فضا - شعر -
فاسک ععرا عن اسور کثرة
بیطقی لا تحصی و ان قلب ملت

اگر خاطر فایز در بیان محاسن آن اکمل^۱ مظاهر عاشر و فاضل^۲ اید ، عذار عذارای اعداد
اورا ار تعرض انگیس اعراض معطوط دارند و چهره افراز عجز و افتعارس بعض رضا
ملحوظ - نظم -

برو غمرت حوحنی سجد ار پرده غیب
نوبهر ماکه من سوخته حرم حکم
مددی گر بهراغی نکند آس طور
چاره نبره سب وادی امنی حکم

حضر ابد ، که پیسگاه قصر حلال و ساه دس ایوان کمالس ارل و ابد است ،
آن قیصر در حرم قمر عزم^۳ ، و خسرو ناهد برم جهرام رزم ، سلطان آفتاب ابر
برجیس نظر ، حاقان کوان غلام نوابت حدام^۴ - لمولفه -

بست گیلان در حور حاهت نکس خون حور حسام

گاهی ار مسرق برآی و گه در معرب حرام

حمد سرور دین و دولت ، حورسید فلک ملک و ملت ، مهت بهال عنایت ارل ،
معیت معال افاقت لم نزل - بیت -

ای سہسوار قدر برا ماه و حور رکاب
وی در رکاب قدر بوجعت آسمان کسل
با اسب اگر بگرد جهان بر کشد خطی
ماند برون دایره کی فکون اجل

الدی لاند کر لسان الانسان^۵ علی درحات مابرا العظام الا بعض اقدامه ولا تسجد

۱ همان while *AIH* gives ۲ همان *BUL* on the other hand altogether omits the expression ۳ حرم ۴ خدم ۵ لسان الانسان while *BUL* gives ۱ The same in *BII* but *G1* and *IG* give ۲ The same in *BII* but *G1*, *AIH* and *IG* give ۳ همان ۴ همان ۵ همان

اگر بنظر مهر انوار صورت عارب در آن اطلال طاهر گردد و دست تعرض اهل زمان از دامن مضافات آن قاصر ، و بعد اراں عام افضال و اکرام بر سزارع مراسم متعاطر و متناثر ، یقین که از ^۱خورشید استبان بیکران آن حاتم سنان ذره خواهد بود و از ایثار محامد و مآثر آن اکمل مظاهر قطره - ملتئم دیگر آنکه بماء الحیوة التفات ، که مسع آن طلای دواب است ، این سوخته آتس انتظار را احیا فرمایند و لباس نقای ^۲قوت ناطقه را بطرار اوامر سایقه محلی ، تا در اتمام ^۳آن نطای اقتیاد بر میان حال معمود داشته تمشیت آن را ناح تارک احتیاج و صورت و ماده مجد و اعتبار داند - زیارت برین وجوه محسسه تشبیه و ایهام سوک نوک اقلام ربش نساحت ^۴و چهره حدره حاجات بگلگونه تکلمات عبارات بپرداخت - همواره تا ^۵ار استلای قرص حواری حشای صبح از دهن افق خاور درآید و قواره مهر و ره هلال و کواکب ثراقت تکمه مثل بر جیب جامه اطللس جرح زیبا نماید ، مرده آر و نیاز از حوائی نوال ^۶آن ناساه بحد حقیق و محار مستلی ناد و کواهل و اکتاف و اقدان اطراف و اکناف بجلعت مراحم و الطاف آن مطاف کعبه اعطاف متحلی - محمد البی و علی الرلی -

(۶۳)

نسخه مکتوب کتب الی السلطان العادل علاء السلطنه والحدافه والددین
الکیلانی خلدالله سلطانه -

نظم :- فی عقل بسرحد کمال تو رسد
فی جان سرایه حلال تو رسد
اجزای همایان اگر همه دیده شود
ممکن نبود که در جلال تو رسد

از فحوای نص سنین ان الله یامرکم ان تودوا الامانات الی اهلها و امر معزای فص صمین العاقل لایصع الاشیاء الا فی محالها ^۷ طاهر و بیدا و ناهر و هویدا است که قلاید محامد و اطوای نقدر ^۸ اعناق استحقاق ناید و خلعت زرین طراز مقال مقاوم قامت استیمال رجال ، سا برین قوت ناطقه ، که صراف بقود اوصاف است و طریقی سراسنانون و کاف ، واله و حایر است که چه خطاب لایق انتساب آن درگاه فلک قباب باشد و کدام القاب و راحور آن بارگاه حد حباب ، بلکه قطار حروف

تمام 3 GY and HG give ۱ BH omits 2 HG gives ۴ BH omits 5 BH omits 6 BH omits 7. The same in BUL and AH, but GY and HG omit 8. GY and HG give

هر آن ساح دولت که آید بلند
 دمی آب داسس سوی بهره مند
 بکوش و برع طلب سور کی
 طلام کسالت ر دل دور کی

ملتزم دیگر آنست که اهام و اشفاق اتم در تعمير خاندان بده احلاص
 توام بوعی مرعی دارند که صورت کمال عاطفت و العاف در مرآت دیده
 اصاعر و اکابر جمع جهاب مری باشد - و حامل کتاب رین العفلاء و سجة
 العلماء نعمت الله را ، که محضرت با رفعت فرساده شده است ، نوع که الطاف و
 اعطاف نموده معروضات او را بطریق اصفا و ارعا سامع آند وی تمام دست موانع
 مولای مسار الله را عاند و راجع گردانند - رنادت برین خوان سالار بال صوف
 احوال - ر ظروف معال موضوع نداشت - نظم -

همیشه تا سر هر سال می شوند پدید
 ر آسمان بسان کواکب ارهار
 درج تحت نو نادا بعبایی سرسبز
 که ساح دولس آرد محوم راهره^۲ بار

(۱۱۴)

^۲ ماکب الی السلطان الاعظم و المهرمان الاکرم السلطان حسن^۱ ادام

الله تعالی طلاله علی معارف اهل رس-

نظم -
 نطق آفرین که در دهن ما ریان هاد
 گویا برای مدح سه کامران هاد
 در هر حرف بود دهنی پیکر سخن
 حق هر مدحت نو رمعی روان هاد
 حاوید حکم ران که بنام بود در ارل
 انرد اساس سلطنت حاودان هاد

1 The same in *AH* but *GY BUL*, *BH* and *HG* give 2. *AH* omits the superscription to this letter while *BUL* and *BH* give respectively 3 Both *GY* and *HG* give 4 Probably the ruler addressed to was of Jaunpur to whom letter No. 65 is also addressed.

آه سبگیرم بر اندودی در مسر و تقیر

صورت سعادت خدمت، که عایب مقصود و نهایت مآرب است، مهائل ظهور
بدر در طلام شب و مشاکل نور حصول مرام در دیجور طلب میسر و حاصل ناد -
بالهی والاولاد - بیت :-

آن سب که مه روی تو از شری در آید
یک پرتو نورم به سبستان رسد آخر

آئینه سعادت مقال در ماه سارک شوال چهره نمای مخدرة احوال آمد و سقیة
نامه شرع بیان و دعامة حامه در بحر ابلاغ و ارسال سمب حریان یافت نا صور
اخبار مخلص حانی سمع سریف سلطانی رساند، چیه از برکب همب آن نور دیده
خلاف دیم کرم الهی بر جیم مامولاب همم متوایر ناراست و سفاین آمال به
نسیم توفیق شمیم عایب حی متعال روان - الحمد لله الدی اصابه وحه المامول نئور
الحصول و شرف اعماق الاستحقاق نقلاید افاصه کل مسئل - مکتوب سرافت
مصحوب، که زلال مقالش در مجاری سطور سب سفای حان علیل و موحب
انتعای عطش از دل غنبل بود، نقش ملال ار لوح نال متهی گرداید و سورب
حرارب ار کانون خاطر مسطفی ساخت - بیت :-

رهی زلال مقال تو شه¹ ماء معین
جال بکر معانیس رسک حور العین

بعد از تمهید شرایط خلوص اعتقاد بر رای آن سلاله سلاطین روش فواد معروض
میدارد که اساطین مبای دول سلاطین به وفور بدیر صایب و رای ثاقب است
و صورت حسن تدیر در آئنه ضمیر وقتی مظلور شود که دیده خاطر نور عقل و
سداد محلی باشد و از رمده اشتغال² نامور لایعنی مستخلص و محلی و هگام اکتساب
فصایل و آداب زمان³ شتاب است و آوان تحصیل اسباب آمانی⁴ هگام عفوای حوای -
توقع آنست که اوقاب حوای، که مطلع اسحقای حهابانی است، به امور لایعنی
ضایع نگردانند و آفتاب شوی⁵ و اجتهاد در کتب فضل و سداد ار مطلع فواد
طالع فرمایند تا دست امید معانوی محبوب ناموس گردد و کوکب برج سلطنتش
از عروض محای و احتراوی محروس باشد - نظم :-

کسی گوی دولت ز شاهان برد
که نیروی بختش بود ار حرد

1 The same in GY, BUL and HG, but BH gives شهه, while AH gives رشك
2 BH gives اشمال 3 The same in AH, but GY and HG give ارمیان
4 BUL and BH omit the expression هگام اکتساب فصایل و آداب زمان
5 GY and HG give شرق. 5 شتاب است اسباب آمانی

عجب را به دعای حیر ناد کسد تا باشد که ظلام ملال از ساحت بال پرور عو
 حصرت معال رایل گردد و جان هایم در طلعت عالم کثرت پسر حشمه حیات
 ابدی واصل - همواره پرور صبر مریل غنایب سک و ریب باد و بدست همت
 رافع نقاب محدرات سرا برده غیب، پهلان^۱ و صهیب -

(۱۱۳) ..

ما کتب الی بعض ابناء الملوك رحمهم الله تعالى سلمهم و ابی الی نوم
 القامة حلمهم^۲

با از^۳ انصاف صعبات مدرار و بریت کرم بحر رچار درر غرر ساهوار و لالی ملالی
 آبدار بر ر بر بحان سلاطین قرار دارند، در وجود آن ساهرا ده اعظم ، کوکب
 دری آسمان کرم ، مرآت جمال صعبات احداث ، شکوفه سحره سلطنت و داد ، مطلع
 انوار آنا سلطانی ، مسرور حورشید اسد جهانانی ، سر -

فی المهد نطق عن سعادة حله
 ابر العجابة ساطع البرهان
 ان الهلال ادا رایب عوه
 ایض بدره منه فی اللعان^۴

لارال صدور ابداده مشروحه بلسان السیوف و سنان الریاح^۵ ، و حمرة وجود
 اعدانه ربادا ندروه الریاح^۶ ، دره الناح نازل دولاب باد و های همس برهانه
 سلاطین صاحب صولت - حادام احلاص لارم ، که در وطر وصال و حطر هجران
 کوکب محبت بال آن خاندان از آسمان حساس لامع اسد و حسام رباس در
 مصارف اوصاف آن دودمان ماسد تبع سهر در معارک^۷ سهر ساطع ، سانی دعوات
 سانی درجاب ، که نظر دندبان صبر بر شرفات اوج برج احلاص آن نواند رسد
 و طایر فکر بر فمه مصر^۸ درک احصا صس نواند پرید ، دیبانه نامه حساب حود
 را به بلیع آن کسوف سگرداند - و با وجود ظلام دیباخر فرای و تراکم غمام
 اساق اگر انوار حور رسد اسد العانه بودی و لمعاب اسعه و بوق رجا از مطلع
 دل با وفا طواع نه نمودی ، مصرع -

1 The same in GY BUL and HG but BH gives سلمان while AH gives مسلمان
 2 The same in AH but GY and HG give سلماء and سلماء الی سى السلام
 while BUL and BH give سلماء الی سى السلام respectively 3 GY BH and HG omit
 4 AH gives القامة حلمهم 5 AH gives سنان الریاح 6 BH gives سنان الریاح
 7 HG gives درک 8 AH gives درک

ما کتب الی ابن اخیه عمید الملک سلمه الله تعالى¹

می نالم ار حدائی تو دبدم جونی
وین طره ترکه از تو نیم یک نفس جدا²

رخسره دل محروم محروح سوک سکسب که مگر اطفای حرقب التهاب ار طبیعت
هویب آب مسک اسب ، زیرا که از حریان سیلاب دموع سورب حرارب دل ولوع
انتفا می بدیرد ، ییب :-

گفتم که سوز آس دل کم سود به اسک
آن سور کم نگسب و از آم نتر سوحب

وجان ملتاع ، که در مهد عهد انداع برورده رضاع صباب و التیاع است ، به سلسال
کلام و اسرنه استعارب و ایهام مسفطم میگردد³ ، سحر :-
سرب بکاس الحب فی المهد شرنبه
حلاوبها حتی القيامة فی حلقی

حمد موانع نلاق صوری تناس شعاع مهر لطف ناری مداب ناد و نهال حویبار
مساهده حسی سحاب مدرار مض قدسی ساداب - بعد هذا بر ضحیر ناک و خاطر
در ک هویدا ناد که در آئینه اوضاع این بلاد صور وقایع عریة الدواد ظاهر است
و زین حمب دسب سارران هموم ماسک حبیب حامه خاطر اسامو ارالب رنگ
احلال بمصقل حودت ذهن و سرعت انتقال محص خیال و عین محال ، و باوجود
این حال مدت سه سال اسب که چون سین یوسف قحط و غلا مستمر است و هرح
و مریح و کثرت خرج برنمط سادی مستقر ، حصوصا درین سال که از وفور لشکر موش
تمام حلق مدهوش اند و مسلم و کافر از مرارب و حرارب یاس و حرمان معشی و
بیمهوس - العرض اسباب فتور خاطر جیون اوراق اسحار و امواج بحاری حد و شمار اسب
اما مسابی وثوق رجا به اساطین فیص فصل یروردگار استوار اسب که بر مقضی سترای
لعل الله یحدث بعد دالک امرا صوب حس کرامت فان مع العسر یسرا ان مع العسر
یسرا ، در مرآب رمان مسطور گردد - همت مصروف دارند - و در زمان فراع خاطر از
تفرقه مدرکات حواس ناطی و طاهر این سوخته آتش طلب و بیخته عربال دست

1 The same in *GY* and *HG*, but *BUL* gives ما کتب الی بعض الافراد ,
while *BH* and *AH* give ما کتب الی واحد من العرفاء and
respectively 2 *GY* gives حدای 3 The same in
GY and *BUL*, but *BH* gives مطم گردد , while *AH* and *HG* give میگردد .

بعد ادای سکر مکرمت و فصای حمد^۱ مرحمت معروض میدارد که این بنده، که رصع حاسن - ر مهند حان پرورده سر احسان آن حاندان است و برآورده دست بریت آن دودمان، از روی ادب سکر اعداد آنحضرت فانوس حسب و سبب را فلاده گردن حان و مسحه دست رهاں میدارد و نفس میداند که آنچه از حضرت والد مرحوم معفور آنحضرت، طلب الله براه، به دست بعضی از متعلقان سبب ظهور یافته بود، از مکارم حصال و محاسن حلال^۲ مرور نمود بلکه غلب آن افعال و ماده آن احوال جماعتی بودند که دنگ معده ایشان بفصاله مایده بنده مسحوسند و دوس جسم سان^۳ حانه حدید^۴ از رحیحانه بنده قدیم میپوسند - و چون نفس باشد که نفع فساد از باروی عناد آن جماعت سرارب نهاد بوده است، بی سه صورت آزار نه بر لوح خاطر بنده احلاص معار مقوس^۵ خواهد بود و نه آسئ دل در جسم بصورت رنگ نعر معسوس - یست - -

وفا کنیم و نه رنعم اگر حفا ییم

که در طریقت ما کافرست رنجیدن

و چون طریق عزم بنده احلاص حرم سد موانع انام مسدود است و حصار عوانق و علائق پیرامون عراجم خاطر مسدود، نوع آسب که در رونق حاندان بنده احلاص پائنده حان اهمام فرماند که گوس حان بنده عواهر احار سار سبب گردد و ماهیت نعمت حاندان به حدود و رسوم خواص مراحم و موانع ناملام معروف - و درین وقت سلاله العلماء مولنا نعمت الله را فرساده شده است - برب آنکه آنچه مولانای مذکور بسمع خدام معروض دارد، ملمس و مامول او را بسمع قبول سامع آند و مولانای مذکور را هرچه رود تر راجع گردانند - ریادت برین محدرات ملمسات را محلی و حلل کلمات محلی ساحت و رحساره احلاص را بوسمه حروف کمایت و سربیات بسسهاب خاص برداخت - طلال امال سالیس بر معاری اکابر و اصاغر انام مسدود و مسدام باد - آسئ -

1 The same in BUL, BH and AH but G1 and HIG give حدل

2 The same in BUL and AH but G1 and HIG give دوس جسم سان while BH gives دوس حشاد 3 BH gives حدید 4 G1 and HIG give منج

حسرت محدودۀ جهان ، نتیجه صالحه سلاطین گیلان ، مریم مهد عفت و صلاح ،
 تلقیس سریر نصف و فلاح ، سلاله اردواج رور و شب ، خلاصه امتراح حسب
 و سب ، دره التاح تارك عصم ، نقیه نقه دودمان سلطنت و حسب ، واسطه انتظام
 امور دهور ، مهر سهراس و فراغ جمهور ، نظم :-

بدان سب که برآئسه اسم نانیث اسب
 بعهد عدل تو خواهد جدا شدن ز ذکور
 درون برده سرای تو رور و شب سب و روز
 دو خادم اند یکی عبر و دگر کا فور -

لا زال ظلیل ظلها علی معارف الباس كلها قایما و نقاء ولدها علی سزیر الملک
 والعدل دایما ، منظور نظر سکان سما و مشهود بصر قطان خطه غمرا ناد - سده
 احلاص هنر، که ساخسار لسانش در حویاردهان شمر ثای آنحضرت مشراست
 و درر عرر اعتقاد درح درونش ار دراری فلک نیلگون انور ، نظائمه¹ تحیات
 لایقه ، که ار فواح ازهار احلاص پاکس دماغ سکان راع افلاک معطر گردد ،
 ولطایم سلیاب سایقه ، که ار سواد رلف حروف و حال نقاطس انسان عین کرویان
 ملأ اعلی سور آید ، در صباح و مسا ندسب برید صبا مبلغ و مهدی میدارد و
 ناصیه دل در محراب بیار موضوع است و علم دعا ندسب خصوع و خشوع تا سطح
 فلک ناسع مرفوع که طلال آفتاب رفعت آن ملک² سرعت و سایه قصر قدر فرزند
 فلک رفعتس مقارن امتداد زمان ممدود ناسد و ابواب ایوان نقا بر روی حساد
 دول و اجداد صولت مسدود ، بالسی الموعود بالمقام المحمود - این صحیفه الدعا
 بمداد سواد چشم و قلم مرگان در ماه مبارک رمضان بر صفحه³ بیاض ار موطن دل نه
 سر مرل⁴ بیان رسید مبنی بر آنکه ار وصول مکتوب کرامت مصحوب رنگ کدورب
 و کروب ار آئیه دل مهجور دور گسب و حال مراد در آئیه سطور کتاب منظور
 آمد و نه کواکب کلام مسرت مقروسی عیاهب عموم خاطر محرون نالکلیه رایل
 گسب و قافله حصول مراد در صاحب صدر صفه فواد نازل سد - بیب :-

دقیقه‌های معایشش در سواد حروف
 جو در سیاهی شب روشنی یرویی بود

1 The same in *BH* and *AH*, but *GY*, *BUL* and *HG* give لطایف

2 *GY* omits آن ملک 3 The same in *BUL* and *AH*, but *GY*, *BH* and

HG give محیه 4 The same in *AH*, but *GY*, *BUL*, *BH* and *HG* omit
 the expression ار موطن دل نه سر مرل .

اعظم از مثل فلک رابع است و حرمان ناسر سمسر ساطعین از اول ربع مسکون
 تا اقلیم سابع ، همواره حساب سخاعت نصاب ، بسالت اسباب ، مقدم فرسان مهابار
 و غا ، معرق صغوف محوم اعداء ، لارال صمصام الاعداء فی ههخانه محراق اللابع
 و دهاء المحارب مستصفا من نارفة مسعه العاصب ، در مصاف و معارك شجعان
 سالارناد و در فصای سدان نوم النی الجمعان نامدار ، بمحمدالمختار^۱ و آنه و
 اصحابه الابرار - مروب تسلیات فاعه ، که راغ فلک^۲ و دماغ ملک از روانج^۳ طنبه
 آن معطر باشد ، و فون تحت لایحه ، که صوبعه سامعه مکان سهای سابعه از برنو
 صفای آن سور آند ، قول فرماید - و خون رهون گوی بیان السیاع^۴ ساروی بهان
 و حوکل پراع مسصف بصفت اسباع بود ، اظهار آن خارج حظه امکان نمود -
 محبوب حای عمر بای سالی صهای حصول بلای با - بعدهذا معلوم باد که در اوایل
 سوال حال معال به نو باو احوال بارور گشت مبی بر آن که حق مرام از مصان
 غمام الهی محضر است و نواصب مراد ، که محرون کان فواد بود ، تاب دموع و
 حرارت حسشوع در درج حضور آندار و محمر - الحمد لله الی ربی ملک اسداد العمر
 برید موهبه المامول و بوح هامة الهمه ندره قول کل مسول - یت -

کرشی نامتناهی نعمش بی پایان^۵

صح خواهنده اریں در نه رود بی معبود

میباشد که سوار صورت استقامت حال و اسدامت سرب بال بر جناح حمامه نامه
 نام ارسال گردانند - همیشه سالی معشش بمکارم حصال و محاسن فعال مسع باد
 و سحره مرتسین به - م هم ولی نعم نام نامی^۶ و رفع -

(۱۱۱)

ماکب الی بعض بات السلاطین^۷

تا حال صور احوال در مراتب مقال مسطور نظر بال است و طلوع خورشید امال
 از مطلع فیض اراداد حصرت معال ، همواره صورت عظم و حلال در آسه حال

1 GY and HG omit الی 2 GY and HG give while BH gives 3 The same in GY BUL BH and HG but AH gives 4 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give 5 HG gives in the margin as the variant in the original 6 BH gives 7 The same in AH but GY and HG leave a blank space for the title, while BUL and BH give respectively

بود و موحبات معوی و ادواب تعریف^۱ با سرها مانع و دست موانع ایام بر صحنه
 سیئه مرام واقع ، نمیتواند که عمان عریض حدست بصوب آنحضرت آسمان عظم
 معطوف گرداند^۲ و عامه کرامت علامت ملازم بر شامه حیات ملفوف دارد ، ،
 لایحرم بر مقتضای ادا لم یدرک الکمل لم یتَرَک الکمل واجب دید^۳ که خود را
 دره وائر معروض نظر آفتاب کردار گرداند - با درین حمیره اخلاص دل سعوف را
 بخط و حال نقاط و حروف پرداختن و صورت حسن طویب را در مرآت کلمات ظاهر
 ساختن واجب و لازم دید - مسئول و مامول از محاسن سیم پادشاهانه و مراحم
 و عواطف حسروانه آسب که نوعی مانی^۴ اوتعاج حاندان بده ملتاع را بدست
 دریب و سفق معمور گرداند که به ضرر انعام جاعل حدیعت لباس و عواصف
 وسواس^۵ اناس حساس اساس سمب نقصان و فتور بیابد - بیت :-

ای جهانی تو روین تو نتائید حدای
 نفسی میرن و آفای سور می کن

و نظر اسفای از رین الفصلاء مولیا نعمت الله ، که از حلیص^۶ اصحاب و حامل
 کتاب اسب^۷ ، دریع ندارند و رحسار ملتسمات او را بعین قبول نظر فرمایند - و
 ترقب دیگر از وفور کرم بی غایب ، که از لوازم مکارم حاندان موت ولایت است ،
 آنکه گردن حامه روان را به ارسال کتاب و اوامر سعادت نشان مطوف گرداند -
 و این احسان تام را با سایر الطاف عام ملحق فرمایند - زیاده برین تسحصات
 براکیب خاص عارض ماهیب اخلاص نه صاحب و اندان و اجساد کلام را بتعلق
 ارواح معانی نه پرداخت - همواره قباب قصر سدره حباس آسمان های دولت و
 و سلطنت باد و حیام آسمان انتظام خلوف و احتشامس راسخ بطاب اند الاناد ،
 بمحمد والا ولاد -

(۱۱۰)

مما کتب الی بعض السجعان^۸ -

تا فلک بدویر هرام با نام ، که سه سالار افلاک میا فام اسب ، در بطر عقل

دید 3 HG omits 2 AH gives 1 GY and HG give 4. GY and HG give 5. GY and HG omit 6 وسواس 7. GY and HG omit 8 The same in BUL and AH, but GY, BH and HG give . مما کتب الی بعض الامراء

فلم تک تصلح الاله
ولم تک تصلح الاله

رب کما جعلت فواد الملك الى عهد عدله سامعا و ادبى نعمه على بذایع اوصاف
الملوک ¹ فایما ، اجعل احمص قدم سلطنه على هامة الملوک واما و
تعریف دوله با یهواه² سامعا و بما بحشه سامعا الى يوم العمام باد - محلس معحصص ،
که من المهد الى هذا ³ العهد لواءى ولای آن خاندان پر دوش حاس مرفوع
است و خطه با و دعای آن دودمان بر مدارح معارج ار خطب لساس مسموع ،
در ⁴ حواهر دعواب ، که بر و دوش حور و سروس بان مسرف باشد ، و گردن و
گوس روح و هوس بان مرس و مسف ، محد ربان بصديق حان در تعدد آنا
حرکات سواى ار محرم صدوق حان راویست - مصرع -

یارب دعای حسه دلاں مسحاب کی

حاطر مسبحور مسهام مسحواست که علم اعلام شوق و غرام به موت مداد و
معوت اقلام در مصاف اوصاف و معارک کلام فام دارد ، اما فلم هدی سواد
را به قوب و اقتدار آست که خود را از سر صلات و عناد در آس بیان لوعت
فواد محرق گرداند و حسمه سار ربان رانه نمکی آن که سورت اشعال بال را با مصاب
⁵ فطراب رلال مقال فرو بساند - سلطان ارل و ⁶ پادشاه بخت لم برل ناح ⁷
ادراک حدیب آن فریدون ⁸ فر پر نازک با صره مردم بعبر موضوع داراد ⁹ و سرت
و علت حصول این دولت به اسعاد عیای ارلی و ابتداد حاجت لم برلی مجموع
گرداناد ، بالنون والصاد - این نامه احلاص سان ¹⁰ به بان انسان عی و نوک
مرگل در اواخر مسهر ربحان سمت تحریر و بیان یافت مبی بر آنکه بعایب حصرب
مسعال و سکوه همب آن حورسد سال اصداپ بحر زمان ، که هار و لال اند ،
مصمب درر حصول آمال اند و مانی احوال مصون ار تعرض دست احلال -
الحمد لله الدی من سألة احاب و من اسوهب من حصربه ما حاب بعد هذا بر رای
حهان آرای ، که فلاح معالقی مسکلها و تسکیر مزالق دلها است ، واضح و لایح
باد که حون غصون مسخره احلاص متراکم و دریای بی انسهای سوب خدمت سلاطین

1 BH omits the expression الى عهد عدله سامعا و ادبى نعمه على بذایع الملوک

2 AH gives لنا بهر 3 GY and HG omit هذا 4 GY and HG give در

5 The same in GY and HG but BUL, BH and AH omit فطراب

6 The same in BUL BH and AH but GY and HG give سلطان دل که

7 BUL omits ناح 8 BUL omits بر 9 The same in HG but

GY BUL, BH and AH give احلاص انسان 10 GY and HG give

ظهور تاثیر عالم ارواح در بقوم امتراح صور اسباح نه محتاح ایصباح ریرا که
صباح وجه صباح مستعی ار استصباح^۱ نور مصباح اسب - سابرین بی احتیار عصون
انامل بسیم محبت دل در حرکت آمده صورت اتحاد در آئینه مصقول قولی طاهر
گست- توقع که بعد ازین سقیه موافق^۲ تریاح مصادق و سراع نامه و دعامة
خامه جاری گرداند و طلام بیگانگی بالتاع سماع یگانگی از صفحه وحدت متواری
دانند - ریاد برین سمع رار را در احمن اسالیب حقیقت و محاز به افروحب و
بیش ازین کسوف مقال بر قام مقتضی حال به دودت - حمن بقا به سرو استقامت و
ارتقا موسح و دستان روضه شأن حاطر عاطر بتواتر تقاطر فیض الهی مرشح ناد،
بالاقطاب والاولاد -

(۱۰۹)

ماکتب الی جباب جامع مآثر السلطه و السیاده سلطان علی ابن سلطان محمد
الکیلانی دام طلالها -

تا کوکب^۳ حتم خلافت و نور افتتاح ظهور ولایت ار اوقی داب هدایت آیب
مرتضی مستعلی اسب و بدر کمال یرایت^۴ آنحضرت ار اسعه مهر حصرت خورسید
رایب سید انیا حلی ، مسد نظام عالم و روسی فواد اولاد آدم مسوب بالتاع
سلطت خورشید شعاع و امتداد طلال فلک اتساع آن حمشید قدر خورسید صدر یادساره
جهان جود و داد، سلیل سلاطین بی بزاد ، فرد :-

روریکه حق اساس سای جهان مهاد

بر و صبح قصر قدر تونه آسان مهاد

شمساره طیعور عادت ، معمور سعادت ، جامع رتب سلطنت و نسب سیادت، سایه
سین جتر و آتیه الحکم صیا ، آئینه جمال کمال و رفعا مکارا علیا ، یا من اصواء
ثواقب ساقه اطهر من لمعاب الکواکب و جریان اقلامه فی الکتابه کسریان عوالیه
فی الکتاب ، سر :-

اتته الخلافه^۵ مقاده

الیه تحرر ادیالها

۱. The same in BH and AH, but GY, BUL and HG give اماءت

۲ The same in AH, but GY, BUL and HG give مراقب , while BH gives

کواکب ۳ The same in GY, BUL, BH and AH, but HG gives مراعت

۴. The same in GY, BUL, BH and HG, but AH gives هدایت .

۵. AH gives اتته خلافة .

گل بر اسباع معانی بلبل مصروف باشد و عنان سمند صبا و عرم سهسوار نکمت
 مسکسار^۱ بطرف گلشن باغ معطوف ، مشام ائمه اسم^۲ از فواج شابل و سم آن
 جمع لوازم وزارت ، و مسع سرابط و ارکان امارت ، فدوه^۳ فلاند محامد ، مرآت
 جمال صفات اماعد ، حامعه انوار آثار بفع ، رافع طلام غلام مع ، مسسار انوار
 رافع ، مستشار دنوان خلافت ، مهر سپهر استحقاق ماصب ، هویت مکارم اخلاق
 و محاسن سابق ، مظهر فیضان دوارف تدبیر ، ناطر محراب سرا پرده تقدیر ، الدی
 یصدر المکرمات عن دانه و حو بالا برعا و نظهر سرف النواصع عنه برعا لا بصرعا ،
 لارال سیحه^۴ حاطره دره ناح الافکار و ثمره سحره صمیره^۵ با کوره پسان الانظار
 معطر و مسرح باد ، محمد و الاولاد - محب مساق ، که رحساره ماه حلوص و ناقص
 مصبون از عروص لطمه محاق بغاقت و واسطه فلابه ورد رباس ذکر اسپال دات
 آن یگانه آفاق ، نطاف دعواب مسحاب السباب ، که مرعان سیمین احلاص آن
 بر دروه فلک احابت طایر اند و محاسن صفا و ولا پیرامون کعبه قرب قبول دابر ،
 از افتتاح صباح نا احتتام رواج سائر مبدارد - و حون طائر معال را به قوب و اسفلال
 آنست که در هوای بیان سوب پال گسرد و سباح فلم را به مدرت و محال که در موادی بوادی
 سرح آن حال قدم بدهد ، لاحرم دل بحرون را بار قرار و سکون مسوی و طوامر بسط و ماسر
 صط آنرا به دست اضطراب و اضطراب مطوی صاحب - کردن سحر بقابه در سگوفه النعا
 معلی باد و صاحب پال از طلام حجر و ملال بالمعاب نور وصال معلی - این صحفه
 محبت مواد از دارالخلافة محمد آباد پلباس عباسی سواد موسوم و مرسوم گسب سبی
 بر آنکه اگر چه کوکب انعام اعنای صوری بواسطه تراکم غمام موانع ضروری در
 حجاب دوری سواری بوده است ، اما فواج احمار سار ، که ارگلشن سبایل آن
 فصایل سعار سوار و اصل است ، مسام حان ف حان را حان معطر میدارد که بلبل
 لسان بدکر اطوار آن والا سار بآیه کریمه و ربک یخلق ما شاء و یخارده گفار و
 بد کار است شعر -

و ای و ان لم یلق محمدا و اهله

لمحرق الاحساء سوب الی عهد

و این معنی از موافقت و مخالفت روحانی است که بحرك سلسله محبت عالم حسایی
 آمده است ، چه نفس است که موسس مبنای و داد اسناد کارخانه اتحاد است و

1 The same in G1 and HG but BUL gives مفکاد BH gives ملک ما
 while AH omits سار and gives مد only 2 BH omits اسم 3 The
 same in G1 AH and HG but BUL and BH give فدوه و فلاند and
 respectively 4 BH gives سیحه 5 GY and HG give صمیره

حبر من برسانید برعای جیم
که هم آوار سما در قفسی^۲ افاد اسب

و ناوجود آنکه بهال و داد در حویار فواد صفت در صفت است و عوانی یگانگی در
نزم جان کف برکت^۲، و نلیل جان ار سدأ لامکان با این رمان، که مقید مصیعی
جهان اسب، بر مقتضی فاما تعارف مسها ایتلاف بر گل حال آن مطهر کمال بالان -
بیت :- از دم سام ارل تا نامداد آب و گل
با تو میبود سب حامی بی تو کی بود سب دل

باز درین رمان محددا حیدان صدای محاسن خلال^۳ و ندای مکارم خصال آتصاب
فصایل سال ار روربه سابعه در صومعه نال نال است که صوی روان از کرب
ذوق و الیاع در وحد و سماع اسب و طوطی لسان ار سکر سیمت و سعار آن مطلع
انوار اسرار بصدد رمان در گفتار - بیت :-

در ارل طوطی حان نا لب تو همدم بود
در حبهاسن سکر حنده خوش بار ساحب -

سارین جیم حیات این جبهانی بقیص سحاب اتحاد روحانی سر سر و سرو^۴ محروطی
لسان ار سیم مودب حانی مهتر آمده ارهار نوار و داد از ساخسار شجره فواد در ناحب
گلکس بیان صفت اظهار یاف - فرد :-

روی تو دیدم سحیم روی داد
ر آئینه طوطی سحن در فتاد

و چون وضع سانی روحانی مقتضی وضع لاحی حسانی است، متوقع آنکه سوانر
سستان دل ملتاغ را سور سمع یراع سور دارند و طوق گردن فواد را نه ذهب
آریر عمارت و حواهر رواهر اسعارت سزین گردانند - ریادت برین طلام کرب
کلام را آئینه نور وحدت عرام بساخ و بیس ارین عود فلم را بر آتس دل یرالم
نه سوحب - همواره جمال جبهه مقصودی نقاب سحاب عالم مسمود ناد و روسی
ایوان طای و حودس ار اسعه آفتاب فیض و حود، بمحمد الموعود بالمقام المحمود -

(۱۰۸)

بما کتب الی بعض الوزراء

تا انکار ازهار در صحن جیم پهار از دریچه جودین اسجار سر بیرون کسد و گوشی

1. The same in *BUL* and *AH*, but *GY*, *BH* and *HG* give 2 *GY* and *HG* give 3. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give 4 *HG* omits سرو .

دات ملکی صفت حیات مباد سبب ، معارف حسب ، مطهر انوار فصایل انسانی ،
 مسار الیه بنان اقصای و ادایی ، واسطه سلک مقادیر قدر ، آئینه حال کمال بشر ،
 نارک ناح سعادت معرفت ، ناظر جمال دات در رف و حال صفت ، لارال نظره فی
 مرآه الکثره مصروفه الی وجه المصنوع ولا تسعله طلام الحالات عن مساهده
 وجهه الوجود ، سطره جهره حلالیل سبایل و فصایل حصایل ناد - محب صادق الاعتقاد ،
 که ماده ماهیت و دادس نه خون هیولی جسمانی قابل انفصال است و صورت
 هویت اعتقادس خون اعراض هولایی قابل روال ، و طایف دعوات احاب مال ، که
 عروس مقال آن محلل حشوع و حلی ایهال مامول القول است و صفای رحسار
 احلاصس موجب احلاس بر منصبه حصول مسئول ، از انوان حسان بر سریر لسان
 مرسل ممدارد و از آنجا نارکه احابت مرسل ممداند نه قصب فلم بانوان را فوب آنکه
 باسطهار بنان در بران بیان سوی حسان قدم تواند هاد و نه نفس ناطقه را قدر
 آنکه بسحاب مصاعد حال باران مسلسل مقال سعله لوعه بال تواند فرو ساند
 بلکه حواس مدرکه و فوای محرکه ارشد سورب آس اسحاق در عن احراق
 اند و صورت و هولی باوجود نوب نلزم یسها از صربه حربه فرای در معرض
 افراق - شعر -

ای اعظم مانی ان اسفه

شما یقاص علی میبی بمقدار

لوان قلبی فی نار لافرها

لان اسعابه ادکی من النار

امید واثق است که صمیمی القای ار حام جمال آن حورسید لغا بلذت ساقی مردم
 دینه مشروب حان رسیده آید - شعر -

لعل دهری بعد الناس سعفی

بما احب و ما ارحو^۱ من الفرح

این وفای نامه استیاق حمامه از دار السداد محمد آباد سمت سواد یافت می پر آنکه
 اگرچه علل و شرایط مرام دسوی باسرها مجمع است و دست بظاول موانع ار
 جیب حصول آن مربع ، لیکن طوطی حان در نفس هجران حمران است و ار
 مواست و مصاحبت مرغان ریاض عرفان موسوم بسمت حرمان - بیت -

و چون آنجباب و رارت متاب بر تمام اوساع واقف است و حقیقت حال را بی غاب
ارتیاب عارف، می‌ناید که صاحب قصر قدر آن خاندان را از عروض غبار عیب و عار
مصون دارد و چهره ناموس را از رخم ناخن شین و سنار محروس، و اهتمام تمام
در ظهور این مرام بتقدیم رساند تا در زبان حال و استقبال معدوح السه اهل
کمال ناسد و در نظر پاك اهل ادراك مستحق لنا و حمد و مستاعل غروح بذروه
مجد - بنابرین مقدمات و امیحة السباب چشم دایمت آست که آنجباب در حزنیات و
کلیات مهمام آمده ایوارم سیم کرام است بنظهور رسانند و سیم دولت، که در چمن
حیات وزان است، غیمت دادند - شعر :-

إذا عمت رباحك فاعتمد
وعقی كل خاتمة سکون
ولا تغفل^۱ عن الاحسان بینا
ولا تدری السکون متى یکون

و درینوقت زنده الصلاة مولانا نعمة الله، که موصوف نصبت رسالت است، در
استماع پیغام و اتمام پیاسش بر اقتضای درایت آن فراست هدایت کمال اهتمام درج
به دارند و مقتضی الوطر و مرعی الاثر بر سبیل استعجال عاید گردانند - چون
اعتقاد خاطر بر مکارم سبایل آنجباب حاصل بود^۲، نیس اربین مصاح مبالعه در
رواح سطور افروختن و سمع تاکید در لگن الفاظ و عبارت سوختن خلاف مقتضی
ظاهر و مشتبهی خاطر بود - همواره در تحصیل حصایض حسن خصایل فایق ناد
و مسد رتبش استاد دولت را لایق -

(۱۰۷)

ماکتب الی بعض عرفاء افاضل السادات

با تعداد امواح بحر زحار در نظر حسی سیار و بعین تحقیق محض نمودار است
و بمائس کثرت صور عدد فی الحقیقت بحسب اعتبار و ار روی تعیین جبال صورت
واحد در مراتب بیشمار - یب :-

این وحدت محض است که ارکرب تکرار
که اربعه و که ثلثه است و که اثنی^۳

1. The same in *BUL* and *AH*, but *GY* and *HG* give *متل*, while *BH*
gives *یتل* 2 *GY* and *HG* omit *بود* 3. *GY* and *HG* give *استاد*
4. The same in all the *MSS* collated.

وزارنه مسعفه فی الاعراف و السة الاماحد محمله فی معرفه هذای الاوصاف ، مسب
ارتباط قلوب کرام و موحب بلوغ مطلوب انام باد - تعایس تعیای وافه ، که ار سیم
صبای آن بمع^۱ ارهاز ریاض ولا واضح ناسد و ار فواج رواج آن تعطر^۲ مسام
حان لایح ، بر وفق ترداد و توالی هار و لالی سوار مرسل است - اگر بیان شوق
و غرام به بسط کلام و وسط فوایس رعایب مقتضی المقام سمت اسها و احتتام^۳
می پذیرفت ، غار ملال ار ساح بال عاروب مقال معرفت ، لکن حون سرح آن
ار حیطه سان بیرون بود و ار احاطه بیان افزوی، دست فلم ار داس بیان آن کوبه
داست ، و بحم کعب آن در مزایع حروف و العاط نکست - صورت النما در آنسه
حباب و بها مسطور باد و عسکر وصال در معازک مه و سال مظهر و تصور - این
کتاب محبت مواد بعلم و داد و مداد اتحاد ار دارالامان محمد آباد سمب سواد ناف
می بر آنکه بر حسن حصول مرام ار مطالع بروج ایام طالع است و اسعه استقامت
امور ار افق اعوام و سهور لامع - الحمد لله الیدی رین ناح العواد بدوة حصول
المراد و ارال طلایم الحرمان عن فسحة ساحة الحان - بعد هذا بر صبر صبر ، که
آنسه صورت حسن تدبیر است ، بحی نمایند که کعب استعلائی لوای خاندان
استحاب در اقطار و اکاف تمام بلدان خصوصا در عرصه دار المررگیلان کالسمس
فی اوقات الهواجر بر تمام اکابر و اصاغر ظاهر است و نور رعایب مرصی سلاطین
و حواقی ماضی بر سکل و فطان آن اراضی ار غایت ظهور مستغنی ار دلیل باهر -
و آنحاب ، که بدیده عقل و پتجره حواس حسن هویت وقایع نوم را ار رورنه امن ناظر
است ، تمام احوال را بر میلی تفصیل و اجمال در حرانه خاطر و قوب باصره حاضر
دارد و غالبا مانند استعلائی حال صباح ار عروص و صباح مصباح ار بیان آن مسعی
خواهد بود - و ار دود ملال ، که ار آس حسده فرقه اردال ظاهر گسه بود و
بسمب آن در فصای حال بعضی ار معلقان طلعت احلال ظهور نمود^۴ آنحاب
کاسمات میداند که حدوب آن امر به ار سلاطین عالی مدر بود بلکه جامع
حدوب طبیعت حباب بصاعت مسأ آن ساعب بودند - یب -

ر بد گوهراں بد ناسد عجب

ساهی پریدن ساید ر سب

۱ GY and IIG give نفس but BH gives منی ۲ IIG gives مسر

but BH gives سمر ۳ GY and IIG give استقام BH gives استقام

۴ The same in BUL BH and AH but GY and IIG omit آتی حد

۵ The same in BH and AH but GY and IIG give ناسد while BUL

gives ظهور ناک برد

در پس ^۱ آنجه طوطی منتقم دانسته اند
آنجه استاد ارل گفت " بگو ،، میگویم

و هیچ سگ نیست که مناسب و مناسقت احوال متضمن و مستلزم کمال اقبال
است که بسند الجسم اقرب من قرنه السم - و فی الحقیقة ارفع از آثار ، که در
حس شعاع و دثار صفت اظهار مییابد ، از نسیم مهیب عالم روحانی است و ابرار
انسان بسبب مورد بودن آن به اختیار مسلوب اند و از روی تحقیق کسوت اختیار
حقیقی از دوش شوش ایسان مساوی است - سب :-

هم بگو تو هم تو بشنو هم تو باش
ما شمع لایم نا جلدش برایش

چون تابر چمنان حسانی از نابین دست عالم روحانی و - دل این حال در آنجه صمیم
آن جناب طاهر ، چه احتیاج تحریر و تتریر ناشر است - بیت :-

در شام حیرت از ره ارشاد عقل را
فکرت سوی حلقه ادراک رهبر است

توقع چنانست که نظر کمال موافقت ارلی ، که سبب نام ارتداد ام یزلی است ،
فرسوده ^۲ کلکس چمن دل احباب را بتقاطر الفاظ سحاب کتاب سرسبز دارند و صوبر
دل را بسیم حطاب عبر شمیم مهتز - زیادت برین مشاعل تموحات ایلاف در مصاف
مضار اوصاف به افروخت و لباس عباسی اساس مداد بر قامت سرو ^۳ استقامت اتحاد
نه دوش - همواره سفاین آمال بر سواحل اقبال واصل ناد و سهام صایب
بدییرس ارشست و کمر و نازوی ضمیر ر هدف مقصود نازل -

(۱۰۶)

ماکتب الی بعض الوررا

ناتفس طبعی ^۵ در جسم سبب عدم تلاسی است و ارامتراح و اردواج عناصر
اربعه موالید ثلاثه ناسی ، نفس سریف و عنصر لطیف حباب صدر دیوان و رارت ،
ندر آسنان صدارت ، جامع شرایط و ارکان قرب ، رافع سانی علو رتبت ، واضح صواب
نظم امور ، مشکور حان و مدکور لسان حمهور ، لارالب قلوب الاکار

1 The same in AH, but GY, BUL, BH and HG give 2. The same in GY and HG, but BUL, BH and AH omit فرسوده 3. The same in BUL and AH, but GY and HG give مثال , while BH puts مشاعل .

4 AH gives سراپا 5. HG gives طعی .

لعد ورث العلماء من قومه العلی
هم السادة^۱ السم الابوف^۲ دو العدر

ماسک عیان فور^۳ پلسب ندیر ، ناظر حال امر در آسبه تقدیر ، الذی صار مسرق
داته لکواکب الماتب مطلقا^۴ و مهل بنانه الحمل^۵ لعوافل العصابل مسرعا ،
لارال ا یهوی خاطره باسره محسنا و علم علانه علی دری فیه الحصره مرععا فام
و دام باد - محب محرق النال ، که باسباع محاسن حصابل آن فصائل سال غلیل^۶
رلال و صالست و صوبی فوادش در حلقه و داد ار ذکر مکارم حلالس در وحد و
حال ، بیت -

نادیده هر آن کسی که نام نویسد
دل ناسرد تو کرد و مهر تو گرد

در غرر تمعات ، که پرورده در بنای محط ولا و مرطه گوس سجد طراران ملاه اعلی
است ، در مطان احاب دعا بر حاح هدده صاملع^۷ و مهدی سدارد^۸ و حون^۹
لسان در دار الملک اتحاد برچان عاملان حسن و عمل اسب و هر دو ار دیوان ارل
در ادراک کیمت سوا و غرام مسوب به عرل ، باهری علم فلم و بان باد
ارادب ایسان حافق و موت ناطقه ربان بدسور آن دو کاردان در دیوان بیان ناطق ،
بالصوروب و رای فرار و سکون سیلی ندید و غیر ارمکوت و صوب دلیلی بیاف^{۱۰} -
لاهرم ربام یراع ار صوب شرح الباع صروف بسم دعا ی مرعت الزما ، عطوف
داسه آمد - کرامت ملاقات حسای ، که عنوان صحیفه کامرای و فهرست کتاب
ساد ای اسب ، معدر و مسر حاد بالسی و آله والاو لاد - این صحیفه الاتحاد ار
دارالسداد محمد آباد سمت سواد ناف سی بر تقدیم مبدعات یگانگی^{۱۱} و هدم آثار
یگانگی و ناسن سانی محب محدده بر وضع قصور قدیمه مسیده الارواح حدود
معدنه نا لسان فال بر صدق حال ناطق باسد و صوب معال با معی اسلاف ارل
الآرال مطابق - بیت -

1 The same in GY BUL, BH and HG but AH gives هم السادة 2 BH
gives مثلا 3 GY and HG give فرد 3 BH gives
4 The same in BH and AH but GY and HG give مهل بنانه while BUL
gives سال الغلیه 5 GY and HG give طل 6 GY and HG give
7 GY and HG omit مهدی مهد 8 AH gives وحی 9 BUL omits
the passage تاری علم الم و سان نا .. لعد ارمکوت و صوب دلیلی باف
10 HG omits the words و هدم آثار یگانگی

روزم تو برروز و شم را تو نوربحس
کین کار دست کار مه و آفتاب نیست

و دست امل بر دامن مکرم آن خمشید حسب ملبصو اس و کمند رجا بر
کمره قصر قدر آن فریدون فرموشو که کسب اسباب و اطاب کلام بر قام
عذر الحاح و ابرام قاصر داند و صفحه رخساره عبارات را، که تراکم عبار جرأت
و حساس بر آن طاهر اس، بسحاب فیض عفو و اعصا پاک فرماید و اتم امای،
که خلاصه کتابه جارتای ارتقای این جهانیس، آنست که سلک امتداد حباب
بده احلاص بیاب¹ را به درر اوامر سعادت مظاهر محلی گرداند و بصیر حسن و
بصیرت حاطرش به مراد اقلام و سواد کتاب کحل فام مجلی فرماید².

نظم :- در دیده ار سواد حطت سرمه گر کشم

کحل الحواهریست که آن در بصیر کسم

شب ناب³ گوهر خط بو جوه رسد من

آب بقا ر طلب خط تو در کشم

ریاد بریں خدود بیاض⁴ بغار عرص را⁵ اعراض معر ساحت و جهره محدثه احلاص
را، که رسک رخساره ماه و حور است، بریاحین خطوط محصر بگردانید⁶ - همواره
سجده طیه حلافتش از وفور نسیم عدل و رافت در اهترار و عوالی سابر بدکر
القاب حورسید مآثرش سپهر مهر اعزاز باد، بمحمد والاولاد -

(۱۰۵)

مهاکتب الی بعض افاضل السادات

با قوام عالم هیولای و نظام سلک امور این جهانی موط و مربوط تقدیر حضرت
اریست و سقیه جاریه آسمان در بحر بیکران امکان بصدمة ناد اراد جاری، قوایم
سای فکر جلیل و دعایم اساس ذکر حمیل به اهتمام حاطر ناقد و رای صایب
حباب صدر لایق قدر فایق عره جبهه⁷ سعادت، طره وحه سیاد، سحر :-

و بصیر حسن و 2 BH omits the expression 1 BH gives بده احلاصات را
3 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give بصیرت محلی فرماید
4 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG omit گوهری را
5 AH gives عروس 6 The same in BUL, but GY and HG give بگردانید
محصر بگرداند AH on the other hand gives محصر بگردانید
7. The same in GY, BUL and AH, but BH gives وحه , while HG gives حته .

حیی آن خط کرامت فرین حد ما آسک و کس* من الشاکرین مسطورست و در
 جهره رسد و فوئس مصمون خطاب هدا غطاونا فامس او اسک بعبر حساب مسطور-
 اللهم کما ونسی بلوغ^۱ الامول کله ، ارزقی صرف جمع ما انعمت^۲ علی فما حلقه
 لاحله بعد هدا بر خاطر سلسال تمثال ، که مهل سوارد کمال و مورد فوافل نقص
 عقل فعال است ، معروض میدارد که ناعب ارسال فربرد عهده الله بان آسان عالم
 پناه ، که فله حای اهل حاه و فله گاه اهل باهت و اساه امت ، آن بود که حون
 همامه همس بجای خدمت کرامت سمت موفی آید و از مصدر داتس صور افعال
 جمله^۳ و حاصل پسندیده مستقی نماید ، بیت —

آری هوب مدد و بریت سود
 باران ویرگ و گل کهر و اطلن و غسل

و فطره و خودش در حر تربیت و خود در فرید سلک رمان و واسطه فلابه ناموس
 حاندان گردد - شعر —

فمن حل دال الباب حل بروضه
 و نال لاساب^۴ السموات سلما

و از سحره داتس بالغات آن حورسند نبات ارهار محاسن صفاست مستخرج سود و در
 درج بالنسبست سبقت آن محمد حاصل حواهر رواهر حسن حلال^۵ مدرج - لمولعه —

بی بریت زاهر عطای تو محکم
 از پوسان عمر نه چید گل دول
 اسعد رسد اصغر و اکبر سودن
 گر یابد از تو یک نظر بریت رحل

اکنون اهل ملمس از حدام مسیح نس آسب که خاطر حورسید سعاع و فرمان
 جهان مطاع به اصلاح حال و انتقای احلال اوسانع و جاری گردد تا طلام غم
 از باطن بد احلام بوام سواری سود و صدای نعمر حاندان بسنج بد ملمس
 الحان واصل آید و حاصل الباق آن سکندر صفاست ار آسب حباب رنگ کدورات^۶
 رایل نماید - بیت —

1 G1 and HG give ویر 2 The same in BH G1 and HG but BUL
 and AH give بلوغ 3 The same in AH but G1
 BUL, BH and HG give چید 4 The same in BUL and BH but G1
 and HG omit و 5 The same in BUL
 BH and AH but G1 and HG give حلال 6 The same in BUL BH and
 HG but G1 and AH give کدورت

خلافتس مانند مرکز عالم مستقر¹ و راسخ داسد و سرفاب غراف² قصر قطب تناس
مثابه محدد³ جهاب سامح - بیت :-

رخساره بدور دعاهاى مستجاب
ار نور آفتاب اجاب میسر باد

صیاد قلم عسکوب سعار راجه قوب و اقتدار آسب که سبهاز سوف و غرام را بدام
مطوم کلام و دانه مسور استعار⁴ و ایهام صید بواند کرد و مساطه ناطقه راجه
بیروى و یارای آن که ار حمرة محدره بیان التیاع نقاب استحالب و امتناع برداسته بر
سریر امکان و منصه عیان شاد - بیت :-

مسکل عسق نه در حوصله داسن ماست
حل این نکته ندین فکر خطانتوان کرد

نارین مجمر وار پای بیان در دامن احتصار کسیده داس و کیفی دل ملتاع را
بادراک خاطر حورسید سماع و اگداست - بیت :-

عیر بطی و عیر ایما و سحل
صد هرازان ترهان حیرد ردل
رانکه دل حوهر بود گفتم عرص
س طفیل آمد عرض حوهر غرض

سرف تقیل انامل ابر نایل ، که اهار مهر افاصب فواصل اند و اسکال اطایر هلال
مائلس غرر شهور اعیاد افاصل ، بوحیهی که التاع جمال آن ار عین الکمال مصون
باسد و ار نقاب مواع و مان ماسود ، ار محص فیص عام مرروى خاطر مهجور مستهام
ناد - فرد :-

شاه شین چشم من نکیه گه حال تسب
ای سه آفرین قرین بی تو مساد حای تو

این صحیفه الدعا ، که کسوت احتراع و اسب اس بدست استاد کمال صفا مسح
کار حانه نال اسب ، در اوایل شوال بلبوس عروس ابلاغ و ارسال گسب مبی ار آنکه
اطعال آمال گوناگون ، که ار دست دایه⁵ دهر بوقلمون موضوع مهد خاطر
محرون بودند ، بعنایت بیعایب الهی و میمت همب سبهاهی بر صفحه صحیفه

1. AH gives مانند مرکز عالم حیا مستقر 2 All the MSS give شرفات و عرفات
3. The same in BUL and BH, but GY and HG give مثله عدد , while AH
gives شاه عدد 4 GY and HG give استعارات 5. AH omits دایه .

اسپیل حلاکت ، حام جهان نمای صور عاطفت ، مسمم ماهیت کمال اوصاف ، معوم
نوع عال و صنف انصاف ، مرآت معلومات عقل عامر ، خلاصه تابر و نابر افلاک
و عناصر ، فیاض ریاض قلوب اعداد و اوژا ، سانه سنس حتر آییکم الله مالهم
یوت احدا ، بیت —

ای آسان در گه تو مطلع ابل
وی آسن کسوت تو مشرق سجا

امام مسعود اقصی پادشاهی ، ساق میدان رهاں سهساهی ، منظور انوار نص
رحمت رب ، مظهر آمار کمال سلطنت و جمال سب ، شعر —

الم بران الله اعطاك صورة
بری کل ملک عدها پندید
لانک سمن والملوک کواکب
ادا طلعت لم بد سمن کوکب

یا من سمی^۱ السمسم ان تكون^۲ علی هامة قدره هامة^۳ و برجی الهلال ان یصیر
علی انامل اسارة السره قلاسة ، لارال سلطانا علی ارض^۴ سقتها السماء بسیلها و
طیها عروس السمسم عر دیلها فی سعد لا یعارو عن حده و ملک لانسعی لاحد
من بعده ، سادان و فرهاں باد ، بالسی السه و عبره و بده - بده احلاص توام
که مذکر لسانس در حلقه دکر و بیان پاسحه درر اسان مسعل بدکر مکر آن
ملیان ماست او رلال صهای عقید حساس ار حسمه مار دهاں بر حوسار رهاں
روان ، بیت —

گسه دهاں حسمه ، رهاں حوی آن
آب نا گسه در آن حو روان

سای دعوات مرور ، که هاگل نور و سواگل حور گرد مظنه نور ار صاحب قصور
آن عاروب اهداب دوز گرداند ، و غوای حدسات قبول مامول احابت مسئول ،
که صغوت جمال رحسار احصا صسن روسی عنون رؤسان فلک و حال حبره حس
اعتقادس اسان عن فلسان ملک پاسد ، ار سر برل عجر و انبال مایل فلک
ابلاغ و ارسال گرداند ، و مسحوق راب رجا ملصوق دروه منه ماست و دست
شاحسار سحره دعا معانی گردن سدرة المسهی ، که لسان بیان^۵ سلطنت و

1 BH omits من and gives تنی in place of سی 2 The same
in GL BUL, AH and HG but BH gives کردن 3 The same in BUL
BH and AH but GL and HG give هامة 4 BH gives ارامی 5 The
same in BUL, BH and AH but GL and HG omit نباد

کنون ملتسم نال بزبان قال و حال آسب که آفتاب نظر کیمیا اثر به تربیب مس
 وجود این بیخبر مصروف گردانند و عمامه هم را بر^۱ همامه این بی سمب و قیمب، که
 سرگسته نادیه طلسم اسب^۲، از سر شفق و مرهم ملفوف دارند - بیت: -

همه عالم نگران با نظر بخت بلند

بر که افتد که بوی یکدم نگرانس ناسی

دا ناشد که از طلوع سمس هم آن شهرار عوالم خمس غیاهب تست گوناگون
 از بیسگاه دل شکسته محروم مریع گردد و شرایط و ارکان روسی درون محذنه
 عمایب حصیب بیجون مجتمع - لب: -

روشنی از خاطرب خواهیم به از حورسید و ماه

باوجود شه کجا داریم پروای سپاه

شعر: - لم یبق غیرک انسان یلاد به

فلا یرحب لعین الدهر اسانا

زیادت بریں رخساره حس اعتقاد را شوک بوک قلم محروح ساخب و بینش ارین
 صاحب قصر احلاص را بساط سسط عمارب و نقوش صروب استعارت بیرداحت -
 ظلال حضرب سدره مائل آن مالک ممالک فصایل، که یباه حسنگان صربه لازب
 آب و گل اسب، بر مقتضای امتداد الم بر الی ربک کیم مدالظل ممدود ناد و
 عاقب سالکان ادویه طلب مقصود از نور هدایب آن گنجور کمور بدایت و نہایب
 محمود، بحق ملک الودود -

(۱۰۴)

ما کتب الی السلطان العادل محمد بن سلطان ناصر کیا الکیلابی ادام الله طلاله واند احلاله -

تاساقی سپهر محتال صمهای صوء سیال را از صراحی مهر ررین تمثال نکف
 الحصیب شفق و حام سیمین هلال در برم سستان مه و سال دایر دارد و دایه
 همدی سواد سب تار طفلان مهد فلک دوار را، که ثواقب سیار و کواکب
 ذواب انقرار اند، به لبان انوار رصیع اللسان سارد، فواد افراد توع اسان، که
 در مکون بحر امکان و حوهر یکتای درح کون و مکان اسب، از سلاف احسان و
 رافت آن جمشید مسس، و ادرار عمام لطف و انعام آن سکندر داس، آئینه حال

1 The same in GY, BUL and AH, but BH and HG omit 2. BH gives
 عمامه همت فیت که سرگذشت طلعت است

دانه ناظره لجمال وجه المقصود و صبرت حجة العساة فی نظره احلی مشاهدة¹
 الشهود²، اسرج بسام مکارمه³ رصاص صدور وافنده و ارفع طلالم الکثرة بشعاع
 نقسه عن بصر بصيرة معتقدنه بر سر علیلاں آس سوق بال⁴ و علیلاں رلال عن
 عدب وصال معند و مسددام دارد - معند معان مسک که عروه الوثقی اعتماد
 به علوشان و سمو ممکن آن صدر صعه اتحاد سب تعلق روح بن سمدانه و تحت
 حنات و حتر فواد را بعدوم سلطان و داد آن مالک ملک عرفان مرین سمدار دبیست -

تمبروان و ناح دل بی هم عشق هیچ نیست

بی حظ داغ عاسی ناد سواد تن تلف

سرایب دعواب احابب آناں، که در صدف عیارب باهرس مرین ناح نازک خاطر
 است و لمعه اسعه احلاص و صفای باهرس سور صومعه باطن و سادروان طاهر،
 بر حناح حمامه نامه، که بال حسوع و مسهر حصوع طائر است، مبلغ و مرمل
 سمدارد - بیت -

هر دعای که سمدار بنده محضرب مرفوع

مسحبات است نفس خون بود از فرط خشوع

بعد از عرص اسکات بر خاطر حورسند مکات، که سور روانای دلها و مرمل طلالم
 مسکله سب، معروض سمدارد که نور دیده حیات از حیره رهای العاب آن سلطان
 سربر معرفت داب و صفات است و غایت مابول طویب و طعراى مسور است
 تقیل دس همب آن صاحب لوای مصاف تمکن و نبات - بیت -

بنده طالع آم که قول نویافت

حسمند دور از آنکس که بحسم نویکوشت

سعر - وادا رست بلحاظ⁵ طرفک فی العلی

نجا صعرا⁶ حار فوق الاعم

و رلال صفا بحسن دل عطشان و سرب شغای افاص حان حیران فکر عجائب
 احوال و ذکر مراتب کمال آن حلاصه مظاهر اکوان است - بیت -

در حلوب بن گر دلم غافل شود از ناد نو

حام گر بان گردد و از حانه بیرون افکند

1 The same in GY but BUL, BH AH and HG give 2 G1
 and HG give 3 The same in BUL and AH but G1 BH and
 HG give 4 G1 and HG give 5 AH gives 6 AH gives

ماکتب الی حناب العارف الکامل الوالی خلاصه مرور البهار و الیالی الشیخ
نابیرید الحلخالی ، لازال مخصوصا بالقلب الحلی و المنصب العالی -

سعر :- تالی من صبعاء برو فاسرقب

وحوه عرفها علی البعد بالحلّی

و کما علی الاعراف نعرف کلهم

سیاهم^۱ بعد التوسم بالحمی^۲

بدانا^۳ تتسليم رحاء تو اصل

اداما تعارفا^۴ بداعية الهوى^۵

چون ارسدنه نازکه عطمت مصف^۶ اسارب سارب امارب^۷ فاما تعارف منها ایتلف
بگوش خان و اصل اسب ، رخساره القم روحانی را چه احتیاج به ترئین رسوم
اهل رسایل ، که نایمال قدم قلم اوایل و نمودار تمویات و تکلفات بی حاصل است ،
حه ، عمار اسالیب نکلف نه فراخور حال یوسف احلاص و تالی اسب که انا و اتقیاء
متی براء من التکلف و الحمد لله ما اناس المتکلفین - نابیرین ترک ترویقات استعراق
و تعلیق قلاید محامد بقدر اعمای استحقاق اولی و اخری داسب - لاحرم مصمون
کتاب حامل دعای نافع و نای واقع آمد - حضرت حق ، که فیاض ریاض وجود
خلق است ، ظلال افضال آن آسان ابوار اسرار الهی و حمان آبار فیض نامتاهی ،
فتاح معالق حرانه دل ، دستگیر افتادگان مرالق آب و گل - نظم :-

ذات تو از بررگی آن عالمی اسب کانرا

آمد سپهر اعظم در قرب استوا طل

واسطه فیص برکات زمان ، فایده دور حرکات آسان ، خلاصه نابیر تقدیر و تاثیر^۸ مقدور ،
اسرف^۹ فراید اصداف بحر طهور ، الدی یسیر الفلک الیه نایمال الاله^{۱۰} فی الآفاق
و سور رمانه نور ناطقه الدی کالشمس علی الکواکب فای ، رب کما جعلت عین^{۱۱}

۱. *HG* gives ۲. *GY* and *HG* give ۳. *BH* gives ۴. The same in *GY*, *BUL*, *AH* and *HG*, but *BH* gives ۵. The same in *BUL*, *BH* and *HG*, but *GY* and *AH* give ۶. *BH* gives ۷. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give ۸. The same in *BUL* and *HG*, but *GY*, *BH* and *AH* give ۹. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give ۱۰. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give ۱۱. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give

گر بهار عمر باشد بار در تحت حمص
 حر کل در سر کسی ای مرغ^۱ خوشحواں غم محور

طائر نامه نام محبا حین سوق و غرام در اواخر سهر صبا ، که واسطه فلاده شهر و
 واعوام هست ، از آسانه بال پرواز هوای ابلاغ و ارسال گرفت سی ار آنکه
 سعه آس فرمت طاهر محیط بای قصر خاطر است و کسوت کم مسجل کتاب و
 مسجل الفاظ خطاب پرفت بیان آن فاصر و منظره دنده و در صومعه ماسعه در غر
 حرو حال آن حال نسبت عشق مسدود است^۲ - و صورت این حال در آسه بال
 آن صاحب کمال بعین المعنی مسهود - فرد -

مراد خاطر ما بیک میداند حیث اما
 معافل میکند آسان که پنداری نمیداند

و نا بقا فم بار و تلاطم بحر آزار طرف آن واقف حایای زار صدای کوس اسعیا
 و احرار بگوس بادی و حاضر و مقیم و مسافر واصل است و فواقل آثار اغراض
 از سر سرل لسان افراد انسان بمراحل مسامع اس و جان نازل - لمولعه -

كان السماء اهل و سمن الصحنی طفل

یست - ' لی ترائی ، مرشد ار طور موسی را خواب

این همه فریاد مساقاں راسعای اویت

و مکتوب اعجاز اسلوب ، که مظهر آزار پیراهن یوسف و دیده یعقوب بود ،
 فی الحقیقت مسدود احادیث رواة و مساعد دعاوی عداة آمد - یست -

گهی حدیث دسمن خودرای نسوم

آری حدیث دسمن خود را بسنده

بنابراین احرای کلام در عرص آلام غرام خارج مقتضی مرام بود و باوجود انکساف
 حال دل و تصدیق خاطر آن - اب کامل در نظر عمل مسموع نمود - یست -

عدرا که نابوسه بخواند حدیث عشق

داند که آب - نده واسی رسالت است

ریادت برین سلاب غم از سراب فلم روان ساحت و سه کمت یراع در مصار
 افسای سکایت و اظهار الساع صاحب - همواره آن داب سهر صفا ، که واسطه
 اقامت برکات ریان و رابطه سکون رسی و حرکت آسان است ، در امعاء قلوب
 بحان مسعود فایض الورد باد و الیاس طالبان حصور حکر حرور ، که به لسان دل
 مکسور مذکور است ، از روی کرم دانی معقول و مبرور ، بالسمع المسمع یوم الشور -

حضرت واجب الوجود ، که بواسطه ذرات عوارض و قیود استوار و محفوظ است ، در مقام سعادت ملاقات آن در صدف اعجاز ، مانند تیرا شب صوفی و میوه ، حور و انیسون
و جلد و دوی ، جام جهان نهای معیوب عرو و عرو ، غیر مستطیل انواع مداس
ناظر جهان وحدت در سرای مریات و صاحب توفیق مداس به توفیق و توفیق
قدوة فارغان قلامه مازوت و همیشه امانت ، رنگ حور و عرو ، حور و عرو ،
رجاحه مداس و اسب عالمکرم معجز نامرور و عرو ، رنگ لم یروست مداس رنگر
عن قباله عیبه در التوفیق ، اسب عرو و عرو ، رنگ عرو و عرو ،
بر روی مرام سرور و عرو ، عرو و عرو ، رنگ عرو و عرو ،
هوت و دانش مرام مداس ، عرو و عرو ، رنگ عرو و عرو ،
لطف و عرو ، رنگ عرو و عرو ، عرو و عرو ،
که رجحانه مرام مازوت حور و عرو ، عرو و عرو ،
مستغنی است و عرو و عرو ، عرو و عرو ،
بکرامت احاط معنی - معنی -

مردمان ساکن در این ناحیه

والشمس نکیر من علی و من جمالی

در صرح مصر و بفاش در بدر آن سلهای ملک عربان و اوتیاس معروفش میدارد -
و خاطر فاتر از ترا لم بودای واد میخواستند که منیران دل دعوی را به دانه
معانی و دام حروف متید گردد و بناؤسان دانش خاطر ملایع را بمحب سر قمر یراع
و شپهر نال انشا و اختراع مصید سازد - اما چون احتیاد مرغان بیان التیاع ،
که پرورده نسیم امتاع اند ، نه شکات^۹ عنایت اقلام و نمودار^{۱۰} حیات کسایت
و ایهام از نتایج مقدمات کزیده او شام بود ، لاحرم عنایت قلم از صوب بیان مصروف
و سمن احتصار معطوف داشت - لیکن قدم نمب در قطع مناووز فراق سحت قوی
است با امتداد بیدای آن را^{۱۱} بیروی توفیق مطوی سازد و کمترین ماصره در طاس
حدقه مرقی با ناسد که نقش وصال جسمانی ، که غایت آمال جایست ، بر تحت
حیات مرئی گردد - بیت :-

1. *GY* and *HG* give *نہایت* 2. *GY* and *HG* give *مقتد* 3. *AI* gives *معای* 4. *AI* gives *کلمہ* 5. The same in *GY*, *BUL* and *HG*, but *BH* gives *عمولش*, while *AI* give *عمولش* 6. The same in *BUL*, *BH* and *AI*, but *GY* and *HG* give *وہ* 7. The same in *GY*, *BH*, *AI* and *HG*, but *BUL* gives *سہ* 8. The same in *GY*, *BUL* and *AI*, but *BH* and *HG* give *شکات* 9. *BH* gives *عمود در* 10. The same in *BUL* and *AI*, but *GY* and *HG* give *تا امید پیدای آن را*, while *BH* omits *پیدای*.

مردم رهبر، رنده حاوید کن بوسل^۱

وین خان مالی تو بهل نا پرون رود

تا کی درو دموع بالاس سریر مره سمن و غبار هجران از ساحت^۲ حان بخاروب
ربان رفتی و رشنه حان بار هجر سوران در لکن دل حیران سوختی و چراغ
غرام بر مسکوة کلام در انجمن خاطر مسهام افروختی و بر حانه عمر و حیات
طرار ترحی لعل الله محدث بعد دلک امرا دوحی ، و نا حد صورت خیال وصال
بلم موی مرگ بر پیس طاق مسطره حسان نگاش ، و امام حوس عریر فلم و
مامومان^۳ انامل پس حم را در محاریب^۴ حروف و صغوف سطور ساحد داس
و گوی آتس سو و الساع بهوگان باد پهای نراع و بروی ناروی اختراع ناحی
و سهام دعا و پیکان دموع از مسک پاک حصوع و کمان کجک رکوع مصل
انداختی - پیب -

ما کی کوبد دل خون مرغ نم بسمل

بامد ر بر هجر در خاک و خون طپیده

نه دس دل را فوب رفع بار صبر مانده و نه دوس حان را فدرت احمال انتقال هجر -

شعر - الم نان للاحاب^۴ ان نرحا^۵

و للعد والهجرا ان نرحا^۶

اما هور بانامل اسد ابواب وصول بسار بوند معروف اس و نجم رهای وفا

در صحن حسن ولا بسلاط سرسک مرروع - شعر -

ادا طلب الادان قلب دکربی

وان خلعت عنی رحوب البلاقا

نظم - هرا ربیع حفا از نو بر جگر حوردم

حلل پذیرسد دره^۷ از اراد ما

بوی که ساهد حای باول و آخر

همین بود نفس آخری سهاد ما

1 The same in G1 BUL, BH and HG but AH gives رفتن 2 The same in BUL and HG but G1 gives مامرد BH gives ماموتان while AH puts ماموم 3 The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give الاحاب 4 The same in GY BUL and HG but BH and AH give رحا 5 The same in AH but G1 and HG give رحا while BUL gives رحا and BH (-رحا) 6 The same in GY and HG but BUL, BH and AH omit رحا 7 The same in AH but G1, BUL, BH and HG omit رحا

و برهاسه همتس عامه اس اهل سلامت و کرامت محسوس آید - لیکن جیون صغف
و فور در بیان مزاح منظور بود و نوری سیخوخیب و هرم از دیوار تن کنار علی علم
مینمود - یب :-

لن یرحل السیب عن دار^۱ یحل بها
حتی یرحل عنها صاحب الدار

سایرین مدرس مدرسه صمیر و مهندس کارخانه بدیر ، که عقل است ، جیان صواب
دید که او را بی توقف و اهل ناستان سعادت سال مرسل^۲ دار و تا از یم تریب
آن حورسید اثر خاک و خودس گوهر کان هنر گردد و ناع دماغ اهل کمال از
نکته ارهار حبالس معطر - یب :-

ذره دم رهوای تو نرد در عالم
که یک لحظه جو خورسید جهانگیر نه سد

و ملتس نای از حصرت جهاننای آست که نور التماس قمر ظهور بر دیخور احوال
معتمد سرور لامع فرماید و کیفیت صلاح امور از معتمد مدکور سمع سریم ، اسمعه
لله تعالی سایر الحور ، سامع آید - و توقع نال آنکه خاطر مدله احلاس یابیده
را به اوامر و مسایر سار تائیر محسود خورشید میر گرداند - ریادت ترین امام
قلم و مامومان بیان را در محاریب سمرات حروف ساحد نداشت و بیس اری نهال
جرب و جسارت در حویار اسالب عارب نکست - نظم :-

اطلس و رشته قنای نقاش
ز آسهن ناد و امتداد زمان
ناد دسب قصا و کلک قدر
کاتب آنچه خواهد اریردان^۳

(۱۰۲)

مهاکتب الی حبابه العاضل العارف مولانا عبدالرحمن الحامی طال نقائه^۴

تاجید در فرای توه^۵ ار دیده حون رود
ور سیه آه تا فلک بیلگون رود

1 *GY* and *HG* give وعی دار 2 *GY* and *HG* give موصل 3 *BH* gives
مهاکتب الی بعض 4 The same in *AH*, *GY*, *BUL*, *BH* and *HG* give دیوان
5 The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give در فراق
المعارفین ادام الله ارشاده

اصابت آنار، معروض میشود که از مکاتب کسان صادق و احبار مخلصان عرب
مادون حان معلوم است که فرزند عبدالله پیراهن ناموس و نام را بلست صحبت
لام خاک رده است و دیده بصیرت و سیرت را بلست صحبت مردم بد سیرت
پرخاک کرده و مشام حان اودا را به محاسن محاسن سبها مسخر ساخته و آنسه
دل احبا را نه انعام سیرت مردم نازل رست منکدر داسه - از اسباع این حیر
وحشت اندر حیرت امید تعمیر خاندان تانش حرمان و احراان سوخته سد و چراغ ویل
و تعریف از مسکوه زبان افروخته گسب و ارسعنه نار عار دود آه نه اوج سهارسد و صدای
حیف و افسوس بر فوات نام و ناموس از فرس نری نا سطح فلک اعلی فرو^۱ پیچید -

بیت — آه دود آسای گردون سوز آشاک من
در دل سگین او نگرفت و در حارازا گرفت

و مقصود محمود از فرسادن او پائسان دولت پناه آن بود که دیده سیرتس از کحل
بریت آنحضرت به نور حسن سیرت سوز آید و حال داس^۲ از محاسن العات بصوف
محاسن صفات سمر - و حون در سیرت از مکاتب اکابر و زبان مردم مسافر خلاف
حال مامول مسموع است، حان معلوم میشود که ناپس حورسد مر حمت آنحضرت
از راحت حال او موع است - بیت —

ای آفتاب ملک ارو نور و امگیر
وی سایه خدای ارو روی بر ماب^۳

اکنون الهاس از آنحضرت فلک اساس آنست که ادنال احوال او را از حب صحبت
اردال ظاهر فرمایند و در مع حرکات ناماسب او آنار مهر و مهر ظاهر گرداند -

بیت — بدریخ و قرار و انظام و بریت گردد
مه نویدر و باران در و حون سبک و حجر گوهر

نا باشد که از نائیر بریت آن بر حسن اثر مانی حصائل او از نحوست محالست اردال
ناموس گردد و صاحب محسن از راعه کریهه معسد و ملحد مصون - و همگی هدت
بنده بران معروض بود که او را درین جانب حد سال دیگر موقوف دارد نا لوح
دلس^۴ از تقوس ردائل سبائل حالی گردد و حسب محاسن بروم حسن حصائل^۵
حالی سود، و رحصار سعار و دنارش از رحم قلامه ملامه اهل روزگار محروس ماند

1 G1 and HG give فریچید 2 The same in G1 BUL and HG but
BH gives داس while AH gives داس 3 The same in BH and AH but
G1 BUL and HG give اور متاپ روی 4 HG gives داس 5 The same
in BUL, BH AH and HG but G1 gives خصال

وروی سوز و قلم نسکن سیاهی زیر دم در کس
اراں کین قصه عسی اسب در دفتر نمیگنجد

دره سعادت خدمت آن جمسند فر در سلک خیط سماع بصرم منظور نظر ناد و صبور
دل ، که نشیمن تدر و رجای التقا اسب¹ ، بماء الحیوه وصال سرسبر و عصون اعصاب ،
که ار بطاول آلام هجر بی حرکت است ، نه نسیم روح سمیم تلاقی مهتر ناد - نالسی
و آله الامجاد - شعر :-

سی بعد هذا البعد عینی تراکم
واسمع من تلک الدیار نداکم
نارب که آن صبا نورد کر نسیم او
گردد سنامه کرمس کار ساز من

سب :-

این صحیفه الانتها ، که مسطور دست لوعب بال اسب و مداد شمراپ حروفس
اصداغ رحسار احلاص دل شعوف ، در او احر ماه رمضان ار دار الاعتقاد جبان
بر سرر موضوعه بیان² سم طهور یاف منی ار آنکه دل مهجور موسی کرب ، که
در طلام تیه عرب نه هجوم سحره احران و نعل فرعون وهامان هجران و اسجان
مبتلا بود ، نه ید بیصای کتاب و گوهر سب ناب مستطاب خطاب بر مقتضای
فجوائ و ما جعله الله الاسری نابوار سرور و آثار حور انس من حاسب الطور فایز
شد و خاطر فاتر از نقد گنج عبار و درر عرر مجاز و استعارتس مکب کامرائی و
مکانب دوحهای را حایز گسب - بیت :-

این چه رورسب هایون که مرا روی نمود
صبح بر طالع این رور دعا خواند و دبید

و نوح جان ، که از تلاطم دریای فرق حیران بود و سقیمه حیاتس در عین طوفان
و حاء هم الموح من کل مکان سرگردان ، از سب³ عمایب ارلی نه هوب
نسیم سارت صمیم یا نوح اهبط سلام ما بر خودی⁴ حصول مراد و سی نازل آمد

بیت :-
بیا بیا که زحم نسیم رحم را
درین جهان ر برای دل رهی آورد

بعد ار تقدیم مراسم ثنا و تقویم سالی استجاب دعا بر رای ملارسان کواکب انطار⁵

1 The same in *BUL* and *BH*, but *GY* and *HG* omit است and give التماست ,
while *AH* puts التماست 2. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY*

and *HG* give مهتر بر سرر موضوعه and omit بیان 3 *HG* gives

4 The same in *BUL* and *BH*, but *GY*, *AH* and *HG* give ساحل

5. *GY* and *HG* give انتظار

مهر^۱ آن حافان فلک مهاب است و حب و حامه ریان ، که سفس دهان است ،
مرین نه اررار اسف^۲ آن سلطان ملک صفات - بیت -

در هر دل و ریان که نه مهر و ثنای ست
غم دینه باد آن دل و برینه آن ریان

صحایف دعواب احابت بیاب ، که وصف کمال احلاص پا کس ورد ملانک ارانک
افلاک بود و شرایف مدحای سامی درحات ، که که حال حسن صورت
خصوصاس^۳ خارج حیظه ادراک و محاور فوت عقل دراک باشد ، بر مهر
طاوس نجوم فصوص رواج و مقار بار اسهب رین رنگله صباح ابلاغ سداد - و
بلست حصوع ریان و حصوع روان^۴ لآلی ادعنه وافیه در رسه اسداد ریان
مسلک است که هر تقس حسمت و علا ، که بر صفحه اعداد و اسار نوک
قلم اساد کارخانه تعریس بساء پیدا میشود ، و هر صورت بصرب و عظمت ، که
ارتق سرا پرده ان نمبر کمالات فلاغالب لکم هویدا میگردد ، تقس ایوان سلطنت
او حلال آن ملیان سال باشد - بیت -

وین دعااست که بر اوج فلک نا رفته
کندس لطف الهی بقول استعمال

حاکم سوار روان میخواست که گلگون لسان در مصهار اسحان نارد و گوی بیان سواق
و غرام در مضان مقتضی المقام اندارد و بحوگان اسعاراب و ایام و موت باروی
ملکه انداز کلام بمحرف مرام و مقصد دل مهجور مسهام رساند ، لکن دست غیب
بر گریان حان درست نیست و پیام مروس بصباح هوس مدهوس سوانر پوست
که - بیت -

حد رین العاط و امبار و محار
سور حواهم سور ، با آن سور سار
آسی از عشق در حان بر فرور
سر بسر فکر و عارت را بسور

باین آس سواق عالم سور در حرم العاط سداحت و غبار فکر از صاحب صدر
به صد مرحله دور صاحب - بیت -

1 *HG* gives مر 2 The same in *BUL* and *AH* but *GY* and *HG*
give نازار و آیه 3 The same in *GY* *BUL*
BH and *HG* but *AH* gives حسن خدود و سالی 4 The same in *GY* *BUL*
and *BH* but *AH* gives بدست خنوع و خنوع و نازار و آیه
بدست خنوع و خنوع

ماکتب الی السلطان الکریم الحلیم علاء السلطه و الرافه والدین - رب اجعل
من الدین انعم علیهم غیر المعصوب علیهم ولا الصالین - آمین -

تا عرصهٔ رابع سیهر بختگاه سلطان ترک حمیر مهر اسب و نه بیروی ناروی
نور مستعی ار امداد لسكر سین و اسعاد عسكر سیهور و ار طهور رایب فتح میمه
و میسرہ اس^۱ سہریار ماہ نا موکب سب و روش صمیران سیارہ و لسكر نائب
قدم بیسار ستارہ کچمر مستمرہ قرب من قسورہ گریران و آوارہ اسب، هموارہ آفتاب
دولت ناہرہ و صولت قاہرہ آن^۲ سلطان سکندر امارہ، حورسید امارہ، رسک روان
ملوک قیاصرہ، وارب راب و عاطف اکسرہ، عیب هامی یوم علا، لیب حامی
روزوغا - سر :-

ان الملوك لو انصفوک^۳ لاسهت
استحاصهم امثالها فی الماء^۴

مطهر استیلای قدر و استعلای فلک آئینهٔ حال کمال ان هذا الا ملک - سب :-

ای هویدا ارکف خنجر جوار دریا سمک
وی رطل جتر پیدا همجو حورسید از فلک

فیاض ریاض فراع^۵ حلائی، خورشید آسمان نسب فایق - سر :-

هلال ابن بدر و ابل بن عامه^۶
و فیض ابن بحر بل^۷ سعاع ابن سارق

یا من عالم قدره اعظم من الملك الاطلس، لو سُحِصَ خاطره الناقب^۸ فی الراي
الصایب من العقل الاول، لم ينتقص، لا زال قدم عمید عدله مکتسبهٔ ندیل آخر
الزمان و عامه هامه قدره ملاصقهٔ لقمهٔ قبةٔ عالم الامکان بر مغاری سکان اقالیم کره^۹
کل تائدهٔ ناد و سایهٔ جتر خورشید مائلش مسا کل امتداد الم تر الی رنک کیف
مد الطل محدود و پایده - بدهٔ احلاص آیات، که خلعت نقا و حیاتش مطرر بظرار

۱ The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG* give ان

۲ *BH* omits آن ۳ The same in *BUL*, *AH* and *HG*. *BH* omits ,
GY gives لواء لصعوك ۴ *AH* gives فی الماء ۵ *GY* and *AH* give فراع

۶ *BH* gives عامه ۷ *AH* gives بحر ۸ The same in *BUL* and
AH but *GY* and *HG* give خاطره ناقب , while *BH* gives خاطرات ناقب .

۹ The same in *BUL* and *AH*, but *GY*, *BH* and *HG* give کره .

استحاب ببطراحات معمر^۱، مول فرمانده هر و کرتی^۲، که دل سعم در تسبیح معدمات الساع
 ترتیب دهد، ارسحه بیان معصود ععم اسب و هر حراغ رانی، که بدست دل مسحور بر مسکوة
 عارات سمب ظهور باید در محافل بسط اسواق بی نور - بصر بال ببطر حال وصال
 مسور باد و مسام خاطر از نجات طره العا معطر، محمد و حذر - ان صحیفة الوداد
 از دار السداد محمد آناد معرو و محرر آمد سی بر آنکه هر مرغ مراد، که در فصای
 فواد طائر است، سنهار روان به سهر بوق الهی صاد آست - الحمد لله الدی
 لا سمر سجرة الامل الا بسحاب لطفه و سعاع احسانه و لاعسی با کوره المراد
 الایید بوقعه و فوه استانه - بعد هدا بر صبر صبر و خاطر صبر می نماید که از ریان
 صبر و کبیر و غی و فخر، که ناهران و صاندوران عراق و گلان اند، حسان اسباع
 سرود که فرزند عند الله بواسطه صحت اردال غافل و پراگنده احوال اسب و بسبب
 ادمان حمر و اصواب بر فراغ از صلاح و مساد امر و داهل از ارتفاع و انحصار^۳
 قدر اسب - بوصول این حمر و حسب آسر دهشت انگیز رور اسب معمر حاندان
 بسدب طلسم سب حرمان مدلل گسب و فالت جهالت و جلالت^۴ عند الله بسجل
 فاصی فصاف^۵ بسجل - بیت -

بحمی که دو وفای تو کسم خاک حورود
 دیگی که در هوای تو بهجم حام سد

اکنون بواسطه بعد مسافت در ندیر، که از کمان حصاف روان باشد، حر آن
 شود که ربام اصلاح حال او بخدام با نام حضرت سلطان حاقای سلیمان مکانی،
 حمد الله تعالی طلاله علی معارف الاقامی والادانی، تعویض نماید - باین آینه
 ارمنداً فاص بر خاطر فادر فایض و ظاهر گسب بر صر اصصرب فلک رفعت رسانده
 است - بوقع آنکه در اصلاح اطوار و تبدیل کردار او اهام بسار بخدم رساند
 و این محبت را در اظهار سعی و احسان بمون ست بسیار داند - رنابد برین
 اسباب و داد در طلسم رنگی سواد مداد به افروغ و دسای کلام به سورن سربر
 فلام بر فاست ابرام به دوح - صورت ماسول در اینه حصول ملحوظ باد و جیب
 خلعت بهاس از بطاول دست فنا ملحوظ -

1 The same in G1 BUL, AH and HG but BH gives بر
 2 The same in G1 BUL and HG but BH and AH give دیگری
 3 The same in G1 BUL, AH and HG but BH gives انماء
 4 The same in BUL, BH and HG but G1 and HG give ساب
 5 The same in G1 BUL and HG but BH and AH omit فنا

استماع بر صفحه صحفه احوال نگاست همواره کوکب طلب عقی از دایره افق
یوفی بر صاحب فکر دوعس طالع باد و انوار حسن صط و ساست، که از لواریم حراست
ریاست است، برطاق بلند روا و کاست و فراسس لامع -

(۹۹)

سعة مکتوب کب الی بعض نای الملوک

با محدرات معانی حور مشاکل اردرون حجله غیب واردان سرا پرده دل اند و
از دست مساطکان محارج و اصوات محلی و حلل حروف و کلمات آراسه حالی منصبه
ریان اند و از آنجا به روریه آدان در نظر سلطان مملک^۱ ن، که عارب ار حان
اسب، حلوه کان، عرایس مرادات دوحیان، که در کله^۲ غیب و حجله امکن^۳
مسور اند، بد مساری یوفی بر سر بر حضور در نظر حضرت علما محدومه عظمی،
حدایگان مملک دنیا، دره اکمل ساهی، غره حبه^۴ پادساهی، بقیس حجله عصمت،
های سر بر سلطنت و حشم، واسطه قلاده عفت، خلاصه کمال داب و حال صفت،

سعر - فلوکان الساء کمیل هدا

لعصل^۴ الساء علی الرحال^۵

فلالانایب لاسم السمن عیب

ولا الذکر لجر للهلل^۶

لا رالت عروس آمالها علی سر بر^۷ الحصول مکسوفه الباع و سموس اقبالها من مطلع
الدوام طاهرة السعاع، حاضر و منظور باد - محض قدم و خادم مسقیم، که هویت
داس حوام احلام و لواریم احصای را حاوی است و محدب لساس در
دارالعدب دهان مکارم و احسان آن حضرت را راوی - یب -

جلس رور و اسم سم دعای بو است

عروس طبع مرا رنورار نای بو است

صور دعوات وائر الورد، که حد حروف و مدسطورس رسک دواب محمد حور باشد
و اسعه لمعات حسن اعمادس در سواد مذاک محمود الباع ماه در سب دعور،

1 The same in BH and AH but G1 BUL and HG give ملک

2 The same in AH but G1 BUL BH and HG give که

3 The same in G1 BUL BH and HG but AH gives مکاد

4 AH gives لب 5 BH gives علی الرحمن 6 G1 and HG give مال

7 The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give مل سره

وریدن گیرد. اما چون اسناد کارخانه اقدار میل شعاوب و ادبار در^۱ دیده بصرت و افتکار آن نابکار کسیده بود و بر مهر الهی ارکان حصال منهی او بر هدف حاش رسیده، حقوق را به حقوق بدل ساحت و علم عصان و طعان بر دیوار دل خویش افراحت - نظم -

میسر نک ر آهن ند خون کند کسی
ناکم بریت سود ای حکم کم
باران که در لطافت طبعش^۲ خلاف بست
در باغ لاله روید و در شوره بوم حص

و صورت کلام حلی حضرت امیر المومنین علی کرم الله وجهه در مرآت داب حساب مهاتس منجلی گسب - شعر -

لقد ریت حرراً طول عمری
فلما صار کلنا عص رحلی

و خون وضع حال بر طوق^۳ معال است، بر خاطر حلف المسامح ناپ و راسخ خواهد بود که خلاص اولاد و عال آن بدفعال^۴ ارتد و اغلال اهانت و ادلال محص خیال و عس محال است - بیت -

مکن نابدان یکی ای منکعب
که در سوره نادان ساند در حب
شعر - اری الاحسان عند العز حمدا
و عند الردل مقصه و دما
کقطر صاری الاصداف درا
وی ناب الافاعی صار مهاب^۵

و در بیوت اسباع افتاد که آن حبیب بدراد را امن و مسر با سداد و عباد مای احکام آن بلاد ساحه اند^۶ - بیت -

هر^۷ سگمی حامله رار بست
در مگسی حوصله بار بست^۸

1 The same in AH but GY BUL and HG give بر while BH omits it.
2 The same in GY BUL, AH and HG but BH gives در طبعیت پاکش
3 The same in GY BUL, BH and HG but AH gives طعاب
4 اری الاحسان عند العز حمدا و عند الردل مقصه و دما کقطر صاری و اصداف در - BH gives
5 BH omits the expression بی ناب الافاعی ماربسا
6 هر BH omits 7 BH omits 8 BH gives
در مگس حمله ناپست

حسن تدبیره للبرایا کما رَحِیاء، بَورِی عایب الہی مَزین باد - محب مشاف، کہ
 حمیرہ و لاس نور صفا سور اسب و وحۃ حس اعتقاد و نایس بحال و رلف نقاط
 و حرو و محامد بحجاب معطر، صوف راکیاب سلیباب، کہ عذباب رایات مواد آن
 بسایم طیبہ و داد حافق ناسد و حور شید قبول و اجاب از افق سوو عمارتشی شارو،
 مبلغ و مہدی¹ میدارد - و طی نوادی سوو و التیاع نہ سرعت قدم یراع و قدر
 وقوت انداع و احتراع موصوف نصف امتناع بود، نانرین شروع در آن مسموع
 نمود - صورت جمال سبب ملاقات از سطرۃ قصر حس انفاق مطور ناد - بعد ہدا
 محی بماند کہ صورت حال، کہ در آئیۃ مقال ناز نموده بودند و نقاب حجاب ار حمیرہ
 محدرہ مقصود کسودہ و نمۃ آن لسان موصل کتاب محول فرمودہ، ندای معرای
 آن کلام² و صدای فحوای آن پیام رورۃ کاح صراح وصول یاف لیکن عبار
 ملال و هموم، کہ ارقباچ افعال سجنس معلوم بر جنبہ و حین دل موسوم بود،
 بجا روبر اعذار بلاغت اسلوب محبت مشوب آجباب مرتفع نگہب، زیرا کہ اسباب
 سحر خاطر بطریقۃ وافر و عطی متکثر اسب کہ ثیاب اطباب و ایجار، کہ مطر بطرار
 حقیق و مجاز باشد، برقاس بیان آن قصیر است و سُمۃ ار ساعت احوال و ساعت
 مکر و احتیال اس موجب الم ال صعیر و کیر - شعر :-

سُمم صفا نہ فوحدت مہا

ریاح الکلب ماب حدیب عہد³

چہ حمیرہ نام و سان آن قدوۃ نا کسان بر حریدۃ لسان افراد انسان موسوم بہ سمت
 لم یکن سیئا مدکور بود و در ہر تنی سرا پردۃ عدم موصوف بصفت نسیا مسیا،
 نا ار رح خانۃ بقدر بدس تربیب و سعت این مح⁴ خلعت و رفعاہ مکانا علیا
 ہوسانیدہ آمد و بر وفق حکم ارل و مسنور دیوان لم یرل نکف سعی و اہتمام حام
 احترام و قرباہ بیا ہوسانیدہ و گان حیان بود کہ در فرید و من سکر فاما یسکر لفسہ
 را قرطۃ گوس ہوس ساحتہ جین حان را بداع کفران موسوم نگرداند - بیت :-

مکن کفران نعمت رانکہ کفران

چو نیکو سگری باشد دو کفران

لان الکفر واحد و الکفران اتان و در خاطر حود حطور می کرد کہ ار مہب ریاہ
 قدر نکای نکمت و صرصر محب اثر فاخذناہ احدا ویلا، صاحب نال و ناحب مالش

1 HG gives ملغ و مہدی طالع میدارد 2 The same in GY, BUL, BH and AH, but HG gives الکلام 3. AH omits حدیث 4 GY and HG omit

این عب

نسخه رفته کتب ایضا فی مزارات الصاحب الاعظم المدکور رحمة الله تعالى^۱
 علی طریق الاساع لامرالمطاع، لا زال خیال ماسول احبابه مسطورا فی مرآت الحصول
 و عروس مسول اصحابه مشهودة علی مصعبه العول -

درین وقت که نو عروس جنبها بر منصفه بناله حلوه گر است و از یواسب شعاه
 غواپی بحجل و محمر و رحساره گلرنگش ار عادت حجل بعباف کف مسر، و محدرات
 حجال هار بر کنار حویار صف در صف، و غانات^۲ حور صورت و سیا در برنگه
 عشب کف بر کف، و تعی^۳ و برم بلبل ار قصور غصون طاهر و صوت حرس^۴
 مدکر اطوار محون^۵ خاطر - شعر -

و مسمعی^۶ و رفاء صت بحسها

فاسد لب الاسار من ورق حصر

اگر از روی کرم سپهر سرور را شهر حضور مور گرداند، خلعت حباب را بطرار
 نور صرام مطرر داند و صویر دل را نه سم قدم مهر - بیت -

نوار هر در که بار آئی بدین حوی و ربانی
 دری ناسد که از رحمت بروی خلق یکسانی

نسخه مکتوب کتب فی حوای مکتوب السیج العالم محمود البادوی^۷ -

با حادر نو عروس ماه از حشمه هر روش و پاک است و سواد جهره سب ار
 طبعه^۸ اناپک کره خاک، رحساره ربب عالی مسعت حباب محامد صفات فصایل
 بیاب، مصرع^۹ معانی بکر، مصرع مسای فکر، کوکب سیای نظر و حدس، آت
 مصحف دراب و رکای نفس، الدی بلوح نور الدیر من مصباح عقله الراحع
 و سحره علمه مسمره لسا کوره العمل الصالح، لا زال رایه لادواء الملک طیبیا و

۱ The same in GY BUL, BH and HG but AH gives ی طلب من الامصاب
 2 BH gives ۳ عایاب 4 BH gives ۴ نفس 5 The same in BH and AH
 but GY gives ۵ مرور غریبی 6 The same in GY BUL BH and HG but AH gives ۶ مرور
 7 The same in GY AH 8 ما کتب الی من القائل المشاجع 9 The same in GY BUL AH and HG but BH gives ۹ مدع

اسجار حاضر ، و سموس راح در بروج اقداح بر افلاك ايادی دایر - اگر ليله البدر
سرور را بمهر حضور نور علی نور سارند و غمار ملال از ساحب نال به انصاف باران
قدوم و ا فصل دور گرداند ، ار وفور کمال آن یکنه آفاق و حان جهان مکارم
احلاق عریب نخواهد بود - یب :-

روزم تو دررور و سم را تو نور غنخس
کین کار تسب کار مه و آفتاب یسب

زیادب برین سلافه بوصف و سیه در حام التاس و تسیه^۱ نه رنخ و نقاوه مکر دقیق
بغرنال خاطر رقیق نه سح - همواره افاصه بوالس بر و فی سایل ناد و صمیر
وقادس نه تطسب خاطر اهل و داد مایل^۲ -

(۹۶)

سجده رقعہ کتب فی مزارب الصاحب المدکور انما لامر المطاع^۳ حفظه
الله تعالی حلل و حوده فی حصول مقصود عی نار الانتظار و جعل ابوار محته فی
زجاجاب القلوب محسوده لکواکب الملک الد وار -

درین زمان که فرائد ار هار ار فلاید عصون و اسجار لایح اسب و محامر گلها
ماند سیم سیم آحاب فایح ، و در ایمن حویار عامه گل بر فرو رقاص ساحسار
ملف و قاسب مهال و صورت خیال آن در آئینه آب رلال سطر حسی مصاعف ، و
سفیه کاس در بحر استیاس بریاح افراح جاری و طلام غم ناقتاب می در کتم عدم
سواری ، اگر حال و داد را نه ریور حضور مرین گرداند و مجلس سرور را نه شمع
قدوم فایص السور روس فرماید ، آسهن علو مراتب را نه تواقب لسان احما آراسته
ناسد و ساحب خاطر نه ساط سطر و حور دیراسته - یب -

حلوب سرای حان و دل این رفته و آن سسته ام
فرما و بسین ای صنم هر حا که میخواست دلت

همواره شاد کام ناد -

۱ - The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give سیه -

۲ *GY* and *HG* repeat this letter in full on folios 245 and 196 b respectively ۳ The same in *GY*, *BUL*, *BH* and *HG*, but *AH* gives

« مها کتب فی طلب بعض الاصحاب »

عبدالله سمت اظهار یافته است - و رنگ این حشر مولم آئینه خاطر فاطر را بالکله
مظلم ساخته اول آنکه مصاحبت مردم غیر مناسب احبار کرده است - و نای
ادمان شراب و معطل در هر باب افتخار داسته ؛ حفاکه از وقوع این حال
پسان بال در لرلر افتاد و آب رلال در مدای خاطر رهز مال نمود - و بواسطه بعد
مسافت غیر از رامت و عاطفت حضرت خلافت پناه، سلطنت دسگاه، خلدالله تعالی
طلاله ، هیچ ندیر نه دند - باپریں جمع ملتسمات و امنی در عریضه حضرت
سلیای معروف داسه است - نوع که حباب و رارب ماب در اتمام آن سهام اہبام
دریغ ندارند ، کہ خاطر بواسطه ظهور امور ناملام نہ حان مالم است کہ نقطه
اران قابل احاطه کلام و اداره اقلام باشد - و دیگر اسداد معمد سرور و اسعاش
در جمع امور بر دست همب حویس لارم داند و در اتمام این اکرام صبر این
محب را رسک حورسند سرگرداند - رنابت بریں چهره دل پر الم را عجب تولد
فلم محروح ساحت و قصه غصه خاطر محزون برصحنه بیاض نامه مسروح برداشت
حسن سرورس بہ ارہار اولاد حلف مسور باد و حال حصول آمال بر صحنه خالص مصور -
محمد و حدر ^۲ -

(۹۵)

سجدہ رقعۃ کتب فی مآزات رقعۃ کتبها الورید الفاضل الجواہرہ سمن الدین صاحب
الدیوان الی امہ الفاضل الجواہرہ علاء الدین صاحب الدیوان ارجالا نامر الاعلی،
لارال نافدای اقطار کرہ البری، لارال الملائکہ نظارہ لمواکت سہلہ صفا علی،
الصیف و وحہ محدرہ الصہاء محمرا من سفاه غوانہ و مسر بالکب ^۲ -

بر صبر پالہ، کہ محلی حال کمال ادراک است ، محمی نمائد کہ مجلس امن نمودار عالم
قدس است و ارہار حمسن رشک نواف فلک و ہرنک از اصحاب آسہ جمال
صفا ملک - و درر غرر ارہار ^۳ از رسم ^۴ غصون رباض ظاہر و ربف محمد اسواح
و حال آثار قطار سحاب بر رحسار آب باہر و غوائی اطیار با دقوف اورای و عدان

۱ The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give محمد و ہر و ہان و حدر

۲ The same in G1 and HG but BUL and BH give و مآزات الصاحب خلدالله طلالت
ماکتب فی مکتب مدہ الصحاب ارجالا نامر الاعلی لا ال مالکف while AH gives رقعۃ کتب

۳ The same in G1 BUL and HG but BH omits it, while AH gives

تسم BH gives تسم ۴ The same in BUL G1 gives تسم
while AH and HG give تسم

نسخه مکتوب کتب الی بعض الوراء کیلان

تا ساهار باطقه فایقه اسی بمعوب سپرنال صفا قدسی و موب محالب قوای
باطنه و طاهره حسی، صباد مرغان جزئیات فضای فرسی و طاؤسان کلیات ارایک
عرسی اسب، جناب جب مات صدر دیوان ورراب، بدر فلک صدارب، سیئه
انفاس تدیر، آئیئه حال نقدیر، مهرسب مآثر اماحد، مرآب صور محامد، لارال
ستتان سعادتہ مرهرا بسبم العنایه الارلیه و حال مرسته مسطورا فی مرآب الحنایه
الاندیه سمسا را مرغان مآرب حرئی و مطالب کلمی بمحلب سهار نقدیر مصید باد
و حساد و اصداد ندام تدیر صمیرش مقید - سلامی، که در درج عارب آن در
فرید حس اعتقاد موضوع اسب و صدای احاب فحوای و داد موادس ار هاتف
عب بی سایئه ریب مسموع، دسب برید صبا، که حامل فوایج صفا اسب،
ملع و مهدی داند - و جیون بیان حدود مملک استیای¹ و التیاع خارج حریطه
یراع و داخل حیطه امتناع بود، در وسط اطاب آن، که دسب² فرسود خاطر کما
اسب، شروع مسموع نمود - دسب تمام دوری و حجاب پردہ صویری ارضورب التقای
صویری مرفوع باد - این صحیفه الصفا در اواحر جادی الاولی³ سمت اصدار یاف
مسی بر آنکه مداق احوال ارحوان احسان حصرب معال محطوط اسب و ندیده توفیق حال
حصول می در صفا جیهره رجا⁴ ملحوظ - الحمد لله الدی جعل سحره الرعاء مشمره
المراد و اظهر صور لطفه فی مرآه احوال العباد - و بعد هدا بر خاطر وقاد و طیب نقاد
محبی مباد که در یوقب ار عرایص معتمد سرور حسان معلوم گشت که آحاب صوف اهتمام
در تعمیر خاندان و بواقی مهام بتقدیم مرساند و لوازم محبت و مکارم مروب ارمکس
قوت بمظهر فعل اجمل صورب می نماید - این معی ار فراسب و کیاسب آحاب
استحقاق سات، که عامه حس صفا برهائۀ داب ملفوف دارد و همگی همت
بر رعایب مقتضی عقل مصروف، هیچ عریب و عجیب نهمود - و این حال
ار محاسن حصال آحاب مامول بود، زیرا که طیب و طب آحاب بصوف صفات
حلیله محمول است - و در یوقب اوصاعی حد، که نه لائق حال مردم حردمند
اسب، از مکاتیب دوستان بی نقای ار طرف مکۀ و هرمور و عراق در حق فرربد

1. The same in GY, BUL, AH and HG, but BH gives ملک و اشتیاق .

2 GY and HG give دست و 3 The same in GY, BUL and AH, but AH and HG give الاول 4 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give دما .

و عجب بر آنکه حورسند مقصی حرد رابه طلام غلام افکار بد می پوشد و نوسف حطرا بی
حائب را ، که عرب مصرهای اوس ، سن محسن دراهم معدودۀ مسروشد - بیت -

ما لها حام حم بدست تو بود
حون نوساختی کسی چه کند

و کسر اکثر رها را ، که درمن وجود او عجب الابرست ، نا حاک را
صلالت ، که به بی وی دست بالسن به بیجه غر بال جهالت است ، برابر میکند -

بیت - بیچاره آنکه حال کف پای دوست دست
ای من علام حال کف پای آنکه هست

و مانند غلام بیعمل غیر مباد ، که بصورت ملال صاحب هلال نفس خود واجب
میداند و در حیره افعال سبع^۱ المظرف مع المحتر به دیده داس نظر نمیکند و
اینقدر ادراک ندارد که در اقدام این کار مصححه کفار و مطعون سان لسان معمار و کبار
است و دسار قدر و اعسار از نازل هم و افتکاری بر کمار - بیت -

باحس همت نابد راس کار سروری
بست هم درجهان هر گر نابد برتری

و اگر چه محقق است که دفع این اسرار^۲ ، که از استعمال نار کردار اوس ، بات
سوف قواصب بلکه بصرب عراق لاعب سوان قروساند ، لیکن جهت دفع هجوم
فصاحت از ملک عرب و سررب او هم باو محمول داس نا بر سسل بعجل نابر
فته و سرار از ساحت ولایت دور ساحه سران معسدان بدفعال را بیوف و اهل
در بطرف ارسال دارد - اکنون می باید که جهت حصول رهای اینجانب دفع سر^۳
و رفع سر آن معسد واجب داند - و زبان فلم را از تحریر اعدا رانده ، که مسأ
آن انکار کننده است ، معصون دارد ، و پای خاطر اینجانب را از تعرض خار اعدا ر
نامون - و اگر بعد از این خلاف مامورست ظهور یابد خبر خاطر مسم است و
لسان برجهان پراع به سع قهر مسقط - بیت -

دل گوهر بست حون سکی کی سود درست
بی مسره گل است که ساری و سکی

قدح هذا العادة و من قلمی عن الاعاده -

1 G1 and HG give 2 The same in BUL BH and HG but HG give
دفع 3 The same in G1 BUL BH and HG but All gives اثر

نصبحک فی المعیسه الف مره
 فلم یفعلک نصبحی قدر ذرذ
 فلا تغفل بجلوهواک نصبحی
 فان منعه الاغفال مره
 ولسب اقول ان^۱ قتی غی
 ولكن فک اعجاب و سره
 وکم من مضمرا مرا حفیا
 تعرفی الاسره منه سره
 او مل ان تكون لكل ناب
 من الاداب فی الادباء عره

(۹۳)

مکتوب کتب الی ولده المدکور بطریق العتاب ، حلیه الله تعالی من الیه و من
 بیرجهاله الی وقع فیه ^۲ -

عریضه او رسید و انکار افکار که بر سر موضوعه اعذار موضوع بود و صورت
 آنرا حله لفظ و حرف پوشانیده و در کاه کلام سرخری نساده ، در اقص صور مستور نظر
 آمد - معلوم باد که علم عقوبت بعیون رسید و صدای شنیدن و شنار و ندای عیب و عار
 را صاحب شیخ و ساب و گوس هوش اعدا و احباب شنید - الم یان للذین^۳ آسوا ان
 تخشع قلوبهم لذكر الله - یقین داند که نه هاشم حیا شنید بعامة همب مسجلی است و
 نه در مرآه دانش صور صفات حمیده متجلی زیرا که سبطت و سوکت شخص محمول
 و مجهول^۴ نزد عالم و عامی سخت نامعقولست و جهره حسنی سواد عذارس^۵ موسوم^۶
 بداع عدم قبول ، حیه ، کاهت سموه در نظر سمیزان اسالیب خطاب و جواب مانند
 اسعه لمعاب سراسن که ان او هن الیوب لیت^۷ العکوب لوکانوا یعلمون و مسار
 برفین مقدمات و هین پیش خاطر آفتاب ناب واقفان خطا و صواب عین آب - یی -

سای ع^۸ اریس حورمی^۹ نهی
 ربی دانستی ناسد و انلمی

1 HG gives اقوال 2 The same in BUL, BH and AH, but GY and
 HG give الی 3 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give اللی
 4 The same in GY and HG, but BUL, BH and AH omit و 5 BUL and
 HG give اعدا 6 The same in GY and HG, but BUL, BH and AH give موسوم
 7 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give الی 8 The same
 in BUL and BH but GY, AH and HG give ار 9. GY and HG give خود .

شعر — فاسکت حلما عن امور کسره

بیطقی^۱ لا عصی و ان قلت قلت

و عجب آنکه کوکب عمر این جانب به افق مغرب درپ است و هور آن فرزند
ار سعادت معرفت قدر این جانب بی نصیب - شعر —

می بعد پیشها اعصر ملت

فادت بری علیها حسن معجری^۲

و این قصه را دره الساج نازک دل و سب احوال مساق کارخانه آب و گل آست
که آن فرزند فام مقام محمود و آیت محمود مصحف وجود باشد و فهرست کتاب
مکارم سم و مرکز دایره تمام خدم و حشم بود - بیت —

مرد آن بود که از حساب حصال خویش

گردد پسان والد خود قطب خاندان

به آنکه از مصیق حوصله و عدم قدرت احاطه جمله^۳ حافظ نعل و نازک فرص باشد
و وجوب حرب کبار حول را احرام داند و رعایت صغار بردست هم خود ادای قرص -
شعر — کفی بالعی غارا و دلا و وصیه^۴

ادا کان ما پی ایوه یهدمه

و الحمد لله که آن فرزند ارجمند در میان اقزان و امایل با کساست بعضی از فصایل
و احسان بعضی از معاصر حصایل مسار الهه پتان افاضل است ، اما حیف و هراس
حیف که حال کمالش در حجاب اعجاب محجوب است و حمام عظام خود بیی در
ساحب خاطرش بیاماد عماد منصوب - نظم —

درج برد هر کجا بیج کرد

گنست از فلک ساح و بالای او

گراسد داری کرو و برحوری

رعجب منه ازه بر پای او

و رجا واقع است که تعایس بمصیبات فیض وجود واجب الوحود را بوسیله بوفیق
حاوی گردد و رواء السئ اکابر ریان در دار الحدیث دهان احادیث جبال احلاق و
کمال استحقاق او را راوی - اللهم احب دعانی ولا تحب رجائی انک علی دلک تدبیر
و بالاحابة حدیر - شعر —

1 BH gives طقی 2 The same in G1 BUL BH and HG but AH omits 1

3 The same in G1 BH and HG but BUL and AH give منه 4 The
same in GY BUL and HG but BH gives وصیه while AH gives وصة

المثلت عاينا مسك يوبا عامه
 اخاء لبا برقا واسطى رنسانها
 فلا غمها يخلو فيباس حاطر¹
 ولا غمها نهمى فيروى عطائنها

و حال آنکه نه چهره شمار آن فرزند لایق عروض این عبار است و نه رحسار نال
 این والد مسکوح زخم انفار این نوع الطوار - نظم :-

پسر گر رضای پدر نگذرد
 کس اورا بگهی زکس نشمرد
 ز ناکردی کار بر نافتن
 به از دل به اندوه و عم نافتی

و چون نقد وجود آن فرزند در بونه ایجاد به آتش احتیاد این والد مسکوک است
 و صفت رخصاره آن در دار الضرب درست نام این جانب مسکوک، یقین داند که
 نقیض عدم رضای اینجانب در ناصیه مهجرت او محض و نال است و دره تجاوز ارام
 عین منقضیت پدر اختلال حال - و در روی عواجس نفسانی و طبعی و ساوس سیطانی
 بترتیب افکار فاسده و ترکب آرای کاسده مسعول است و دیده بصیرت برمد
 فانون کاذبه معلول - فنعوذ بالله من شرور لوازم النفس و مقاسد الانتقالات فی الفکرو
 الجدل - و از مغزای خرد فزای آن بعض الطی ائم عاقل و گوش هوش و یقیس
 از جوهر نفس و در یمن افوا الله و کونوا مع الصادقین عاقل - بیت :-

نصیحت گوش کن جانان² که ار حان دوستر دارند
 جوانان سعادتمند پسند دانا را

و اگر از اول بنهاد گردن فوان بطوی³ اساع و انقیاد مطوی میداشت و صورت افعال
 و خصال خود را از مصدر رضای این جانب مستی میساخت ، پایۀ جاعش در نظر
 خالق و بارگاه حضرت اله از حضض خاک باوح قبۀ افلاک میرسید و صدای علو
 مرتبت و سمو منقبتش در صومعه سامعه سکون سهاک می پیچید - بیت :-

به دروه دلک میگزید خدمت من
 ولی قضای بپایان ریب و رها کردست

1 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give شامزعا
 2. The same in BUL and AH, but GY, BH and HG give جانان
 3 The same in BUL and BH, but GY and HG give بطوی, while AH gives بطوی.

بسکه اختصاص مخصوص - و دیگر آنکه اگر^۱ اشعه آفتاب تربیت شایع بر صفحه حال معمد سرور لامع فرماید ، از تلاطم بحر الطاف و تراکم شحون کمال اوصاف شاهی بعید نمی نماید - اما حسان مأمور گردد که در تجمست امور سعی وافر بظهور رساند و پشت رخا بر دیوار الحای آنحضرت مستند داشته عرص کلی و حری مآرب بسمع نواب کاساب واجب داند - بیت -

ای هشت حهای قوی ارسد لطف
نارب که حهان را چه قوی هشت پهای

بیش اری اظهار ارها رکلام و انمار مرام از غص رطب فلم نام سب انرام و موجب تعدیع حدام داشت ، لاحرم عان دل بر سر بسوی دعای دولت گئی فرور معطوف داشت و علم ریان ، که ساد الباس محرک الاساس بود ، بر دیوار سکوت افراشت - و تحصیر چمن مرام بهام اکرام آن حمشد احشام گذاشت -

مصراع - هان تاحه کی تو ر خداوندیها

همواره از^۲ گلش عشرت و امال آسپن تمالش دست حران احلال مکفوف باد و دات مکارم لوازش به امداد عنایت ارلی و اسعاد حمایت لم برلی محفوف - حید و معروف -

(۹۲)

سجدة مکتوب کس الی ولله العجیب البار علی المحاطب مملک الحار طال
بنامه -

اللهم کما ریت حلعة حیوته بطرار الشهامة ممها عیب الساهة و کم الکرامة و اجعل الشمس علی هامة رانه عیامة و الهلال علی انامل مدره قلامه و جعل مکتوب مسحس الاسلوب آن فرورد مرآت حال پیرهن یوسف و احسان یعقوب نمود و بمجرد ورود رنگ کروب از آسئه سیه بمقتل هر سطری از سطور بردود و خون نور رشد و سرور نجابت از حیره صورت عارتش مشهود بود ، حورسد سرت ، که در غایم ملاحظه امور ناملاطم مسور بود ، از مطلع خاطر ظاهر گس و دبل صبر از حدث و حث بمعرطاهر - و آن فرورد ارحمد بکرات و مرات پیش از خون و حد حسن این والد مسمد را بهعاب محاسن حصال سر و سادا داسه است و بعد ازان به صرصر حران احران مقلب و حراب ساحه - صر -

و از الباع ماء تجرب^۱ و شعاع آفتاب درین ظاهر و باهر است که نقا و ارتقای
اقبال و استقامت و استعلای حال بی احتیال بعب و استعال نال محض خیال و فرض
محال است - شعر :-

نقدر الکد نکتب المعالی

ومن طلب العلی سهر الیالی

ومن رام العلی من غیر کد

اصابع العمر فی طلب المحال

بیب :- گل در میان کوزه می درد سر کشید

با هر دفع درد سر آحر گلاب شد

و از وفور اهتمام که در اصلاح مبهم او محروم خاطر مستهام است ، مولانا محمد معفور
و معتمد سرور را حمیت ضبط و ربط امور فرستاده بود - چون درین حین احبار موحسن
آثار مدهش از آنطرف متواصل گشت و طوفان ملال از استماع آن مقال در ساحت
نال نازل ، هر چند که فارس فکر در نسیم و فرار صدر دوید و قرار و ثبات و تعدیل
صفاس حرمسک به ادیال التفات آن مسیح صفا هیچ ندید به دید و طایر روان
در غیر فصای احسان آن نوسپروان شان به هیچ طرف نه پرید -

بیب :- کسی بغیر بوجون رخ کند که درهمه حال

کسی بغیر بو ناسد نزد عقل ، خیال

نابراین برصد و برقب آنکه فرمان فصا جریان صادر شود و اهتمام تمام در حصول
مرام احلص حدام طاهر ، با باشد که فساد حال عبدالله بصلاح و صواب مدلل آید
و صورت قوام خاندان در آئینه رمان بوحه احمل نماید - مولفه :-

گر میکنی عمارت این دل که سد حراب

انوار مهر بر دل ویران من نتاب

و اگر کواکب بطر سعادت سیر بر مطالعة فصل بالجیر طالع فرمایند و بعمل ، مسمون
آن^۲ سده مخلص را مسمون گردانند ، از بحر کرم و ابر نعم آن حصرت فیض توام
غریب نخواهد بود و درین سال عقیب^۳ صحیفه الاسمهال معتمدی با تفصیل
و احوال نآن حصرت ارسال میدارد با مانی عودید حای بدعامة حامه و
بساط نامه مزین و مریض گردد و نقد اعتقاد ، که مسکوک دار الصرب فواد است ،

1 The same in GY, BUL and AH, but BH omits ماء, while HG gives عرت

2 BH and AH give این 3 BH gives عتب .

آرند و عیان احیاء بدست بال او نگذارند - و درین وقت از راویان موقوف و بحر ان
 صدوق و مکاتیب هر مور^۱ و عراق، که از مخلصان بی ریب و بغای و اصل است^۲،
 حسان معلوم است که دیده دولت عبداللہ بعسای غفلت و عمی عطلت مسللا است و
 گوس غومس از دره^۳ حفاط^۴ و مرطه نصیح^۵ و انعطاع^۶ معرا^۷ - و در حال خود حساب
 کج راست کرده که اسباب سبب از اکسباب حسب اعلی است و استعمال نه لہو
 و طرب از تحصیل کمال فصل و ادب اولی - نظم -

چه گفت آن خردمند پاکرہ معر
 یکی داسان رد بگمار نعر
 کہ ہری ہر حوار و رارس و سب
 بفرہنگ باشد روان بندرست
 بن آسانی و کاہلی دورکن
 بکوس و تبرج نت سورکن

و محقق گسیہ است کہ ناوحد طہور طلسم کسالت نبات صحت اہل ردالب را
 طالب است و از صحت فارسان میدان فصل و کراس و رہت کاروان طریقت سعادت
 و سلاست محاسن - شعر -

عن^۸ المرہ لانسال و سل عن مرہ
 فکل مرین بالمعارن یقندی

بیت - ہم از مرغ ہایون طلب و سادہ او
 رانکہ با راغ و رغن سہر ہم بود

و بر مریت و بعد و دکی و بلید بہائل ہوہ حور - ر و ب استوا و ساکل نور قمر
 در لیلۃ سودا و اصح و بداس کہ ہر قصر قدر و استلال کہ ہر آورده دست بحاس
 حصال و مکارم حلال باشد نہ قابل معرض سر پہنہ باروی احلال است، و منق
 انوان حاہ و دولت کہ فام بدعامہ انفا و حالی از حیطان عمل و استحقاق باشد،
 بی سہ از ہوب صرصر غفلت در معرض روال است - بیت -

در حوینار عمل^۹ چو بہت سود بلند
 از بند باد حادثہ اس کی رسد^{۱۰} گرید

1 BH gives مر 2 The same in BUL BH and AH but G1 and
 HG give اند 3 The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give
 مر 4 BH gives طیات 5 BH gives باغ 6 AH gives مر
 7 BH gives من 8 BUL omits عن 9 The same in BH but G1
 BUL, AH and HG give از بند باد حادثہ کی رسد گرید

و نور مضمون حلوص سہاسس مغرای آیہ کریمہ کمسکوة فیہا مصباح متلو ، برنال
ہای میمون فال صباح و صباح ہدھد مرصع نال رواج بدرگاہ ناری سوار جاری
میدارد ۔ و رایب بیار و حشوع برکتف جان مرفوع اسب و لالی دموع از بحرعیون
برطوق رخسارہ موضوع کہ مسحوی رایاب فتح امارات آن نادرگاہ ملکی صفات ملبصو
سقف سہاک ناسد و ساحب حاک نقدوم قدم سرافت موسوسنس محسود قصور افلاک ۔

بیت : — ای مستہج ز نفیحة اخلاق نو ملک

آرد بمقدم بوثری فخر بر فلک

و اگر استاد رواں¹ رسنہ عمر جاودان سوزن سر تیر زبان در کسد و قواعد بقطیع
و ترکیب و لوازم بدریع و برتب از مکس قوب بمطہر فعل رساند، کسوب بیاس،
کہ مسوح کارحانہ حقیق و محاز اسب ، بر قامت فدر شوو و نیاز بملازمت درگاہ
آن اسکندر امتیاز قاصر نماید و مساحب ساحت لوعب دل² را از امتداد باع³ کم⁴
متصل و بعداد دراع کم مفصل حاضر نیاید ۔ فناصر ارل ، کہ وہاب بیعوض و
و بدل اسب ، سعادت خدمت آن پادشاہ جم حشم ، کہ فوزان عہد کرامت تارک
ہمت و واسطہ فلادہ گردن نہمت اسب ، عشقرب نصب گرداناد ۔ بیت ۔

گر بہار عمر ناسد نار بر تنب حص

چتر گل در سر کسی ای مرغ خوشحوان عم محور

این صحیفہ الضراعة والولا⁵ در اواخر حمادی الاولی از مداد سویدا سم تحریر و
املا یافت منی از آنکہ لمعات احسان حضرت مسان، حل حلالہ و عم نوالہ ، بر
صفحات احوال و ساحاب حصول آہال تاباسب و از میمنت ہمت آن کسری نراد
چہرہ مخدرہ مراد بر سطح مصبہ ایجاد مسطور نظر فواد ۔ الحمدللہ الدی جعل شکرہ⁶
سب المرید⁷ و احری من یبایع القلوب الی مجاری الالسنہ رلال السكر والتحمید ۔
بعد از عرض صفای جانی و زکای جانی بر حدام طاہر طویب وافر رویب ، کہ بر
خیایای اسرار صہایر واقف اند و مستورات حجلہ عب را عارف ، ہویدا نادکہ
غرض خاطر حستہ و مقصود دل سکستہ از فرستادن فرید عبداللہ بدرگاہ گیتی بہاہ
آن بود کہ بطرری کہ بہال وجود سدہ کہتر در جمن مرحمت حد حورسید اثر آن
جمسید فرسو و نما یافتہ اسب ، مس سجیب اورا بطرکیما حاصیب شرف تربیب
ارزانی فرماید و گاہ ممہرو لطف و گاہ نہ قہر و عہد از سمب انحراف بمجادہ اعتدال

1 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give شاد رواں .

2 BUL gives لوحہ 3 The same in BUL, but GY, AH HG omit ار ,
while BH gives نامتداد 4 AH gives کہ 5 GY and HG give

6 AH omits شکرہ 7 The same in BUL, BH and
AH, but GY and HG give سب مرید .

نسخه مکتوب کتب الی بعض السلاطین العظام الککلال

با بروار ندرو معنی در حال بیان که بر سحره طینه سخن بار ریاست و که بر سر سدره
 ظلم و دوحه طوی بیان و سلطان خان ، کند نفس ناطقه انسان است ، که به ساهن
 قوب عافله صباد آن ، و که از ساطره^۱ عنون و دریمهای آزاد در عصر صورت لعطی
 و در سکه حروف کبای بفرج کسان ، شهرار دولت و سلطنت آن قدر قدرت ، فصا
 مکتب ، معصبت سخبات نوآرم خلافت ، مهبت مهال کمال عاطفت و راست ، مظام
 حورسند کرم و بر حسن بنا ، مظهر^۲ فائده حسد لعط و روانه معنی ، شامل حصول
 فریدون و کیتقاد ، صباد روان اعداد به در فکر و کبان حلال اعداد ، ظم -

در هر حرف بود دوش پیکر سخن

حق هر منصف نور معنی^۳ روان نهاد

ایزد کبان گروه دست نو ساخت حرح

نس سهره و رهمن ررس و ربان نهاد^۴

صعدر مصاف کمال اوصاف سحر سر بر اصفاف الطاف ، یب -

آن فصا حکم قدر قدر که در سرعت امر

بخطه یون بر باند رحم چهر کاف

یا من نو تصور الزمان عرمه لتقدم الیوم علی الایس^۵ ولو محسم^۶ رایه لاسعت
 الیاس^۷ عن السمن ، لارال اسداد سواد عساکره و بعداد رواهر مآثره اکس ن
 مد العیاهب و او بر می عد الکواکم و صولة رایه الصائب و صدمة فکره الباق
 مصحة البلاد بالکتبات دل الکتاب ، در هوای فصای^۸ کامرای صیاد ندرو اسای باد -
 اقل حدام وفاسرب صفا سر برت ، که خلعت حناسس بطزار احلاص آن
 دودمان سلطنت سان مظرر است و دوحه ساحسار لساسس در حویار دهان بدسم
 بای آن خاندان فیک مکن سهر ، ودایع دعواب و خدمت احصا ص نعاب ، که
 از ناصبه کباب مراعت بیاسس آیات قول مدعواب معرو باشد و ارحبه صورت عبارات

1 The same in GY and BH but BUL, AH and HG give 2 The
 same in BH and AH, but GY and HG give 3 BUL gives 4 BH gives
 5 BH puts 6 BH reads 7 The same in BH and AH but GY BUL and HG
 give 8 GY and HG put
 GY and HG omit

حده سد کین شتر گر بها درخور است
حزف کسب یا حود بخواب اندر است

و لیکن همگی بطر افکار و نامل بر چهره محدثه تمویض و نوکل اسب که سانی رتست
این محب ، که بر آورده دسب قدرت الهی و منظره ایوان احسان سمپساهی است ،
به بیسته حدید رنان و کنگ کید و اسناد کسان سمب فتور و نقشان نیاند - شعر :-

فوا عجا یسعی الی من العدی
لیدرک کلی من یقصر عن بعضی
و یقصدنی من لو تمثل شخصه
بعینی قدی ما صد جفنی عن العمص^۱
سب :- کسی که حسب درو نامسن آنگیبه بود
حگونه سنگ رند قصر آهین مرا

اما داع عدم تمیر و سداد بر رحسار دوات حساد اندالاناد موضوع خواهد بود و
علم علامت سلب عقل و رساد بر دوشس هوس احداد الی یوم التناد مروع -

سعر :- و حود من حجد الصباح ادا ندا^۲
من بعد ما انتسرپ له الاواء^۳

ما دل ان الصبح لیس نطالع
دل ان عیا انکرت عمیاء

نظم :- گر رخ مهر را ند بید نوم
مهر نزد خرد نه سد مدموم

لیک روش سود که نومک سوم
هسب رادراک نور حود محروم

ریاد برین قدم عارب در بحاری بیان عاوب و عوایب آن فرقه بی هدایب حاری
نمود ، ریرا که آفتاب فراغ و فرح در طلام اندوه و برج متواری بود - عمواره
مرا فادات ادوار افلاک بروقی اقتضای خاطر دراک میسر ناد و مساعدت سبر احیم
گرد کره حاک بر طمو اراد طمع ناک مقدر - محمد و حیدر^۵ -

1. BH omits these two 'bayts' and gives فجوا عجا لیسعی یسعی دمی مامد دحق عن العمص

2 AH gives ادا ندا 3 The same in BH, but GY, BUL, AH and HG give محمد و عمرو عثمان و حیدر .

و کلام حضرت بیچون آنسه صور احوال این مدعیان دون است که ام حسب
الدن احمر حوا^۱ السآب ان نسفونا ساء ما محکمون - شعر -

ایت ییونا لم یل من ظهورها^۲

و ابوابها عن فرع ملک سدب

و علت شروع^۳ ایسان درین امر ممنوع است که دنده بال شان از رویت حال
اسیهال اهل کمال مہجور است و سہرسان اسحاق از سر منزل قابلیت انسان
بصد مرحله دور، حد، سک، نسب که قطع ساسب طلب ماصب کسی را ساسب
است که فوب پای همت و املس^۴ در ندل ما یجتلل از مانده فص ارل ناسبد و
حسم بصیرس در مصایق طلام ارب بکجل اسجای نام مکتجل - شعر -

حللی فطاع الصاق^۵ الی الحمی

کسر و اما الواصول ملل

نه آنکه کوس هوس در قه دماغ فرو کوید و بوب احمال مساق و طی طریق
مصایق در سانه معلان عجر حسبد - بیت -

مگس مد و پروانه آس گرید

هوس دیگر و عاسی دیگر است

و باسباع کلمات سرای اص جماعت نرا همانا که دنده حاطر فائر واقعہ بلعب العلوب
لدی الحاضر را ناظر است و طوطی روان از شمیم حبان بعالم روح و ریحان ظایر -
سعر -

اذا عبر الطای بالحلل مادر

و عبر فسا بالعہامة باعل

و قال السها للسمس است حمة

و قال الدجی للصبح لونک حائل^۶

فما موب رران الحوء دسیمہ

و نا نفس حدی ان دهرل هارل^۷

حدہ دایم کہ این حرح گردندہ را

حم آوردہ ہست سہاندہ را

نظام -

1 BH gives انحر حوا 2 BH gives لم یل ظهور 3 G1 and HG give
and تراغ respectively 4 BII gives دامنش 5 G1 and HG give
فغان and فغان respectively 6 The same in G1 BUL, BII and
HG, but AH gives غائل 7 AH gives مازل

حاء الغراب الى الباري^۱ يماثله
واستيقظ لاسود^۱ البر اضبعه

نظم :- مکس بیس از انداره خویش پای
که هر گوهری را بدید است جای
تتاراح خود ترکتاری کی
که کجشک ناسی و نازی کی

و حال آنکه حرم بی نور و خود این لیام در سام رنگی فام این مقام از پرتو مهر
اهتمام این فقیر مصی است و بعد از افاقت نور حکومت اراضی هر یک از عایب
حسد قتل خود و ایدای این حقیر راضی - شعر :-

و اظلم اهل الظلم من اب حاسدا
لمن باب فی بعائه^۲ يتقلب^۲

نظم :- این اسلهاں که بی سسی دسمن من اند
س نوالفصول و یاوه درای و ریخ رسد
فررید لطف من همه و خصم حامن
گوئی نه مردم اند همه رنگ آهن اند

و عجز آنکه زاغ حرص و ضلال در آسیان دماغ آن فسدّه حمال و مرده اردال
بیضه عجب و احتیال نهاده میخواهد که بذریعه حدیعه و وسیله افکار سیعه^۳
رایات لاف تعظم و گزاف تفجیم بر دیوار خاطر خویش افرازد - بیت :-

ای زاغ چه می پوئی^۴ اندر پی هر کسکی
تو خود هوسی داری^۵ رفتار جدا بحس

سعر :- این بله السحاب من عاب الحار
وضوء الکواکب من بیاض النهار

و محقق است که مسابق و مساوقت فرسان میدان ماصب زويعه بعله حيله و لاسه
حر خدیعه محص خیال و عین محال است - شعر :-

و اذا رحوت المستحيل فاما
تسی الرحاء علی سفير هار

1 BH gives واستيقظت الاسود 2 GY and HG give نعماً, but BH gives
3 HG gives سيعة 4 The same in BUL and BH, but GY, AH
and HG omit می 5. The same in BUL, BH and AH, but GY and HG
give کردی .

و کواهل معدبات خدم، که رعایت جانب ایشان عن فرص است، معسوب
 انتقال مدلت و احوال فرص و حسبته حال ررد رویان روز حایره و عرص آنسه صورت
 ان فرعون لعال فی الارض مع نور الال و تسمرالال در روز نمودار جسم و سار حیل
 کسوت نام و ناموس سان فی حب و دبل است - و در حق سجعان یوم النبی
 العجمان و بهکام^۱ عاطف و سل و رمان الیاس اوف لنا الککل بوحوه عابسه و
 انادی ناسه مطهر معرای کا بما اغسب و حوههم قطعا من اللیل - بیت -

با حسن همت نماند راست کار سروری

پست همت در جهان هرگز نباید بربری

و باوجود بساعت طباع و ساعات اوصاع یوم سوم فعل آر و حمل در حرابه^۲ دل
 این جاعت بیفعل ندای و جانب عافت و سامت^۳ حاتم باوار بلند در داده است
 و برطبق انتصای آن بالنه حداد و السه حداد بصلب مایل و بعسف مساکت
 پاکسانی در خاطر دارند^۴ که در رعایت لوازم حتی نمک پسر انگست هلال
 ساراله بر^۵ فلک اند و در رفی دوسان و حری دسمان مالک رفات کلک و
 مع و در ایام مال بهماک^۶ رجال و دلبران روز قتال محسود محار و رنک مع -

بیت - حاسد حاهس بلی ساید که مل او سود

گر رکفس آند کلاهی نار پا آید سری

و نمیدانند که مساطکان روز رفات را با ستران معارک و مصاف هیچ سب نیست
 و کوران کوی جهالت را با عصا عصای لغاحت و صلات در سلوک مسالک
 صبط مالک هیچ درب نه - بیت -

هدر خویش باند ردن لاف

که زر دوری نداند بورناباف

سجعان الله حد و افعه غریب و حاده عجیب است که بلور فی جا و اساس را بگوهر
 سب ناب الیاس^۷ هوس ساراب است و سگال بد سگال و سوسار بیقدار را با سر
 غریب و بهک حار حال محاراب - شعر -

یا للرحال لاسر حال مقطعه

ما سر^۸ قط علی سمعی توفعه

1 GY and HG give جكد 2 The same in BUL, BH and AH but
 GY and HG give غرات 3 The same in BUL and AH but GY BH and
 HG give سامت 4 GY and HG give دارند 5 The same in GY and
 HG but BUL, BH and HG give بر 6 BH gives ساد 7 GY and HG
 omit the expression — نگوهر شب تاب الیاس 8 BH gives ما

نسخه مکتوب کتب الی قاصی القضاء صدر جهان لازال وجوده ^۱ فی حقه
ادهم هذا الرمان غره ^۲ و مداه رقوم سجلايه على وجبة التريعه العراء طره ^۳ -

بعد از قبول تحیات و تسلیات اختصاص آیات ، که هیأت سطور حسن صفاتس
آئینه جمال احلاص دات ناسد و مداد کلام کحل ساتس مسور دیده کابان نامه
حسنات ، بر صمیر میر ، که میران کلام و زین و کان نقد فکر زرین است ، مخفی
نماید که بعضی از موالید دون ، که از صلب فلک نیلگون در رحم دهر بوقلمون
مسطون بود ، درین سفر کالسقر و مهم کم نفع سیار ^۴ ضرر موصوع مهتد حس بصر آمد -

سعر :- اری دین احشاء الیالی عجیه

حبالی ^۵ الیالی امهات العجائب

از مشاهده صوب ناخوش و سیرت غیر دلکش آن تیر آه ارکان قد دو تاه بر
سینه مهر و سیر ماه رسید و آتش غریب و حیرت در تور دل محرور افروخته گشت
و ارسد سورت آن بیت الاحران تن بالکلیه سوخته سد - و شعله ار نیران آن
بروزنه دهان مرتفع اسب و بعضی از دوده دحاس بر صفحه این بیاض مجتمع -
باید که سواد حکایت سکایت صمیم دل سقیم را ، که اطهار آن نه مناسب حال این
مح قدیم اسب ، نکریم عمیم و لطف جسم معدور دارند و روی عروس مقال را از
جسم رحم اعتراض و اعراض مستور - سعر :-

سکوب و ما السکوی لمثلی عاده

ولکن یعیص ^۶ الکاس عند امتلائها

اگرچه قصص عصص حارج مقولات کم و کیف و داخل حریده افسوس و حیف
است ، اما بمویه ار حرارت قلب و امودحی ار مرارت ^۷ کرب سم اصدار یافت
تا بعضی ار آلام دل محروح بر آن جاب فصایل مات مشروح گردد - بر رای صائب
و خاطر ثاقب لایح اسب که در بعید و قریب و بلید و لیب واضح اسب که حراة
خاص سلطانی ، که تعمیر و توفیر آن اهم مهم حسانای اسب ، موصوف بصف
مالامال است و حراین بعضی ار بهالیک و جواکر بجواهر رواهر و نقود متکثر مالامال

1. GY and HG give وجود 2 BUL gives عرفا 3 BH puts مطرة
4 BH gives سرد 5. The same in AH, but GY, BUL, BH and HG give جمال
6 AH gives یعیص 7 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG
give جرارت .

که اطوار معار و دبار این نصیر بی نصاب میان مساهل افران و اصحاب ساهدان
عدل رور حساب باسد - بیت -

نامه ترجیح اعمال مرا بر کل کون

حرف طعرای رضایس بس بود روز سهار

و اگرایی فرمودند گمان مدهوس درر غرر مواعظ و نصائح را فرطه گوس هوس سارند و
الواح سهار را ار رقوم هواحسن نصابی و تقوس و ساوس سطنای پیردارند ، پس
که بر مصمی و لو انهم فعلوا ما نوعطون به لکن حرا لهم ار جاعت شواوب
بصاعت اولک کالانعام بل هم مستثنی گسه موصوف بصعاب ارویه ملانک و
ممدوح السه احله مالک خواهد^۱ بود - بیت -

سک حواهان دهدد پند ولک

نک بحان سوند پند پندر

و گرا رس نصاب اعراف^۲ نماید و برسی قانح اعطاف ، سک نیست که بموجب
فحوای و حراء^۳ سته سیه ملها ، و بر وفق معنی ان احسم احسم لا نمسکم و ان اما ام
فلها ، صور مجازات در مرآب سباب حویس خواهد دید - و بتحق و یقن ار عظیم
و سهن و یسار و بس ندای ویل و صدای نعرین خواهد سسد و هر حد که
سه پر سکیه افاصل مجروح طعن و کند ارادل بود ، لکن اطهار آن خارج دایره
حسن سایل اسب - بیت -

سناد سکا پ ر دیوان بکس

که شعری سکانت نکرد ار سگس

اما حون باران آلام سوافر پر مخاری خاطر قادر بیجد متعطر بود ، لاجرم بعضی ار
کرانه ارکان و لسان بحریر و تقریر متناز گشت - بیت -

حون رحد بگنست رحم تبع دسم بر دلم

حون دل آمد سیاه و ریخت ار نوک فلم

همواره اسکاب سحاب فیض وهاب بر سادس بقای آنحاب مسمر و سان سکت
و سکانت و حدراں قدر و قدرت حون قطب دایره سها و مرکز کره غمرا مسمر باد -
بالا قطاب والاوباد -

1 The same in *BUL*, *AH* and *HG* but *Gy* and *BH* give خواهد 2 *Gy* and *HG* give دریا

لاف و کدورت غراب گزاف در آئینه ادراک سان بغایت العایب قبیح نمودی -
بیت - لمولفه :-

مرغی کز آسیانه انصاف میبرد
از احتران ثابته ناسد ارزنش

و اگر بدر حصول داس و ادب در ظلام مضایق طلب بر ایسان لا مع میسد و
آفتاب دانستی مراب استحقاق افراد اسان بر طای دل و روای خاطر سان طالع
میگش ، هانا که براب احتیال و لحاح نه صرصر ضلال اعوجاج در جسم سریرت
حویش نمی اناستند ، و بیر مکر و خداع از کمان کجک طماع بر طایران اولی اجبحة
مثنی و ثلاب و رباع می انداختند - شعر :-

ولو علموا ما یعقب المکر قصرهوا
ولکهم لم یطروا فی العواقب

و اگر صراف بازار اوصاف نقود حصایل و سایل را محک امتحان و انصاف رند ،
حقیقت حال نقود بواطی ماسد ثواب فلک نامن در خزاین حواطر متمکن میسود -

بیت :-
حوش بود گر محک تجربه آید بمیان
تا سیه روی شود هر که درو عشی ناسد

و انسان عین ناطقه در بحر حیرت ساح اسب و قوت عاقله در بوادی فکر سیاح که
فلک افاصل فرسود را درین تیر نارار هرج و مرج از عدم فرق زر خالص ار بنهرج
چه مقصودست و بر اقتصای دور بوقلمون ابواب استیاری اراذل دون اراکابر ذوفون
چرا مسدود - نظم :-

گردون همیشه سعله و دون پرورد چه سود
نکره یسوی مهر و وفا نگردد چه سود
قلب بنهرج و زر خالص جویک بهاست
صراف فضل را ز محک خرد چه سود
نا دود حیف تیره نماید چراغ کام
می گرچه غم برد چو خار آورد چه سود

و چون این اسب سعادت همت شهدای محکمه روز قیامت اند که^۱ کدالک جعلنا کم
امه وسطا لتکونوا شهداء علی الناس ، لاحرم نظر همت بر رخسار مکرمت حصرت عزت ،
علب قدرته و جلب ، مصروف اسب و عمان نال بصوب حشوع و اتغال معطوف

و اسعلاى سعلۀ حسد ارکانوں دل و آنسکده حسدشان خلاف معصی طاهر است،
 چه عدم حسد نوم و علوار با طائر دولت آسان بار امرست باهر - معر -

یبحاسد الموم الدین تعاربت
 طعابهم و تقاربوا فی السوود
 فادا ابرکرمهم و ندالهم
 تریره¹ فی سوود لم عسده²

و ناوحد مساعده سعاهت طماع و ملاحظۀ کراهت اوصاع و ارتفاع لوای مکر
 وحداع ناکی از طرف ایسان هاب دیولعی را در معايله خیال حورعی داشتی
 و تقاب سرم و حسن سرت از پس ایسان عین بصیرت برداس و نا حد از جانب
 این محب پرده اغماص و تماهل در پس باصره بیس و داس فرو گذاش و علم
 تحمل و تواضع بر ساحسار مدرة المسمی الفراس - نظم -

گر حسم تواضع فکی بر حاهل
 او کرد نکر و رحد شد راعل
 رهبار مکن تواضعس رانکه گهر
 بر گردن هر نه بست مردی³ عافل

و در نظر عقل نمی مسور است که بر معصی معرای و ما یسوی الاعمی و البصر
 ولا الظلم و لا البور ولا الظل ولا العزور⁴، میان کمال فصل و عقل و احلال
 حال تقص و حیل بغاوب روس و بی است - اگر دیده رمد دیده حوی بیسان این سواد از
 نور حورسند نمر و سداد غاری باشد و ظهور بعضی از امور این بلدان بر عکس عادات
 بواقی جهان جاری، نهی است که خلعت معصی بر قاس رست این محب کوباه
 نخواهد بود بلکه حانه حاهلان مذکور مطرر بطرار افسوس و آه خواهد بود -
 نظم لمولعه -

فصل و علم نهض و عیب از سد به هندوسان چه باک
 رانکه اسحا بود و باشد ففصل فصله علم عار
 از ریاض لوح هستی محو بادا تا ابد -
 صوب ماهت رست سواد این دیار

اگر صحفۀ اوصاف ایسان معون بالغاب معرفت و انصاف بودی، صورت هعوات

1 AH gives تریرم 2 BUL omits this bayt 3 The same in BH
 but G1 BUL AH and HG give مرد 4 The same in G1 BUL BH
 and HG but AH gives و ما سوی الاعمی والصبر ولا الظلم ولا البور ولا العزور

در نظر نادی و حاضر مهاس فلک عیوی اسب و محبوب و معشوق طبع کج و خاطر
معوج ایشان دیو عرور و شیطان عقوق - ییب :-

تحم نیکی کستم و نه دروده ام الا ندی

هیج کس دیدی که گردد نیکوی ویرا و نال

سعر :- عرست عرو^۱ سا کب ارجو لقاحها^۲

و آمل یوما ان یطیب حاتها^۳

فان اتمرب لی غیر ما کت آمل^۴

فلا دنب لی اد حطلب نجلانها

و مسدأ ماده احلاف و مسأ شیون عدم ایتلاف آسب که حال حصال این محب را
آئینه صور نیاب حیثه و سحیاب حسیسه خود میداند و عجب تر آنکه سکل قیبح کذب
صریح و افترای و عیج را در حلی و حلل صدق صحیح و حق بحیج معروض نایه
تجب فلک رعب میگرداند و ایقدر تمیداند که رحساره هر دول، که در مهبد
عهد فطرب برورده البان لطف حصرت عرب ناسد و صوب و ماده هویتش ار صدق
تیب و صفای طویب، بی سه چهره خالس ار عروص^۵ گرد روال مصون خواهد بود
و دامن کسوب اقبالس ار تعرض دست احلال مامون - لموله ۰ -

قصر قدری کان بدسب قدر حق سد بلند

کی رسد ار بیسه مکر کسان آرا گرد

شعر :- ای یززلر قصر جاه شاده

رب البرایا نالخصال^۶ الاحمل

و چون دیده سرشت ایشان از غبار نای نفاق مکتحل است و آنسب عالم سوز حسد
در سور سویدای دل سان مستعل، محفی است که رفتی عمار طلام حنان هبوب نسیم روح
شمیم کرم و احسان محص خیال اسب، که مانالدا لایرول نمانالعرض، جیه اطقای سورب
نار حسد حسود نانصباب سحاب فیص وجود و ادرار دیم سیم محمود عین محال اسب

سعر :- کل العداوه قد ترحی اراالتها

الاعداوه^۷ من عاداک^۸ من حسد

1 AH gives عزلت و عروسا 2 The same in BUL and AH, but GY and HG give
تاجها 3. The same in GY, BUL and HG, but AH gives حاتها 4 The same in BUL, BH and HG,
but GY gives ثمرت while AH omits ما 5 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG omit the expression — هویتش ار مدق بیت و معای

6 AH gives نالخصال 7. AH gives الاعداوه 8. GY and HG give عاداک

و مسحوی رایت عقوق سمک عقوق رسانده - بیت -

هر آنچه سرط بلاغ است تا تو میگویم
 و خواه از مستحکم پند گیر و خواه ملال

امد وابق است که جسم بصیرتس بکحل نصیحت مسور آند و گوهر کلام این والد
 پس مسهام در گوس حاشن سرط و معرر - محمد و حدر -

(۸۹)

سعة مکتوب کتب الی بعض الوراق ، لازال ابواب معرفة المراتب علی
 خاطره معسوخه و مسکلات حقائق الحقایق عند رانه العایق مشروحه -

بعد از قبول سلام و دعا ی حای ، که صورت العاط و معای آن علی جبال محبت
 و احلاص حای باشد ، بر رای نوار و خاطر حورسید وار هوندا باد که سحت و
 معسب این درویش بست یگانه و حوشن کنار علی علم واضح و هونداست و
 درین ملت رحساره عروس و اعراض مع اهل ملت رانجار معرص و اصرار محروح ساحه
 است و در بساط دنیا سطرین دغا با هیچ مخلوق ناحه - نظم -

ما نگویم بد و مل باحق نکیم
 حابه کسسه و دلق خود ارزی نکیم
 قصد درویش و تو بگر بکم و بیس بلس
 کار بد ، مصلحت آست ، که مطلق نکیم

و عدوی نمی را محب جمعی انگسه نظام حال و احلال او را بر جمیع امور دی بال
 حوشن مقدم داسه است - -

و فاکم و نرنجیم گر حفا یم
 که در طریقت ما کافرست رنجدن

و در صورت که سهام اندا و ایلام ارکان حند و حسد لنام برسوندای دل مسهام
 مر بیست با نوافر در افرا و غدر صعد رتب و قدر این محب محوس عایت الهی
 محمی است - بیت -

ما در میان سگ ملامت سلام
 گویا که سگهای ملامت حصار ماست

و حال آنکه مسحوی رایت حقوق این محب ، که برگردن حان اسان ملصوق است ،

میاید که در آن مقام مستجاب الدعاء، که حصاه^۱ حرم شریفش رشک کواکب
فلک میافام^۲ است و تراب حساس درور عیون سکان عالم بالا، در اوقات خلوص
توجه خاطر و همگام جریان دموع متقاطر بلالی دعوای احاب آیات فتوح سبب
گردن و گوس عرایس مسئولان را مری و سور گرداند و افتتاح معالی نصرت
غروات بدستاری ناروی همت و تحریک کلید صفای طویب میسر داند. ریادت
برین مصباح معی در مسکوه کلام بیفروحت و کسوت عارب و طرار استعار
سورن حدت دهی و رسته دق فکر بدوخت. همواره قوافل فواصل در سرل دل
آن فرورد نارل ناد و مفهوم مراد نالسن ما صدق افراد کمال را شامل. بمحمد
سید الاواخر والاوائل.

(۸۸)

سجده رقعہ کتب الی ولده المخاطب من الحضرة العالیہ بالعنان.

بیت :-

آنکس که پند خویش ز بیر خرد شنید
یل بیس ازان نه ست که سیلاب در رسید

بر واصلان عایت مسالک سعی و تعب و صدر سپیان مهالک عقل و ادب مانند
نور مهر عالم افروز از بیس طاق رواق رور هویداست که علامت نفوس عالی محل،
که از نارکه یادساز ارل، عرشانه و حل، حلق استحقاق عقد و حل یافته اند،
ایست که دیای دولت شان بر دوس همت بطراز فتوت احتمال مسبق ممتاز ناسد
و آوار کوس ناموس در سمع جان سان نه ارعون حیات دمسار. شعر :-

و ادا کاتب النفوس کبارا
تعت فی مرادها الاجسام

و محبت سکون ودعت و دوستی تن یرستی و راحب علامت آنکه پلاس لباس بختس
در کارخانه ادنار مسوح است و شربت نقاس در کس هوس و هوا نه سم افعی شفا
ممروح. معود بالله من شرور انفسا و اتباع العقل المستهی حسا. اکنون اگر
آن فرورد حوادث که در میان اقربان زمان بيمثل و مهال ناسد، یقین است که در
تحصیل نمون کمال اهل بخواهد کرد. و اگر در کسب کمال چین ملال بر جسمه
نال او طاعر شود بیشه رقم عدم اقبال بر صمیمه حال و نال خویش کسیده، ناسد

1. BH gives حصاه 2. GY and HG omit نام.

هر چند بیان قصه شوق بروقی فحواى حل امره¹ عن الطوق بیرون حطه
 و طومست ، اما حون صباى صبايت ارسبت حبان در ارحا و انحاى باطن
 و ظاهر و ران است ، لاجرم اریهار سحبان سق سنان ارفور ابر آن بر اطراف حال
 ریان شکفته مسود . و حون اریصر الم دورى گرد کدورت معوى و صوری بر
 رحسار قرار و صیر ضرورى² بسار عیان است ، عبار آن ملال مموت رومال مقال
 و معوب دست فکر و خیال بقدر الا کلان پاک مگرداند . در دعا در سلک ریا
 مظلوم است و داغ حصوع و حسوع بر حیره دل مسهام موضوع که حمله طول
 ریان و پرده بعد مسافت مکلان، که حاجب حال عروس مرام حاسب ، با نامل
 توفیق مظلوی گردد و حیره نویس، که ار تطاول معصبات ریان در غیایات الحب
 هجران محمی است، در مصر وجود بر سر بر بصر مسوی آید³ . بر صیر صیر فرزندى،
 که مهر صیر حردمندی است ، هوندا یاد که تمام احوال انحاى بعایت قوم
 دم مانند افر⁴ خطوط بین القطب مستعم است . الحمد لله الدی یسر کل عسر⁵
 و صیر ندیر عنه موافقا للتدیر . و حون درین سال حبت حل و ربط احوال و
 مض و بسط اموال فرمان قدر آثار بوقف⁶ انحاب و فرسادن فرزند ملک الحار بغداد
 یافت ، لسکر حاصه را با تمام ملوک و حواس⁷ نامرد مصحوب حبان فرزندى
 ارحمدی ملک الحار⁸ ، طال بهانه ، حبت فتح فلاح و بهاع ییحانگر و رفع آثار
 سرک و کفر ازان صیر روان کرده آمد . و اگرچه قبل ازیں درج فتح ییحانگر
 مفاتیح ندیر بر مفعول نگسته است و غوامض مسکلات سحرس به اساطیر
 حواسی صیر هیچ وزیر و اسر مشروح سده و دره مملکتس به الیاس رای سلاطین
 مامی مشعوب نموده و رایان سکر و حاکمان سمرش بکثرت عساکر و عدب⁹ و عدت
 وافر مغلوب هیچ کس نمانده ، اما پیروی عجر و سار و بازوی اسپهال و آر مسحوی
 رایب طفر آت رحاملصوق فعه عقوق سیاس که عقرب دارالحرب ییحانگر باصباغ
 بادریح و بقاع بلاد محوم تعداد بر س مسیرو معر حسم فتح اثر اسلام گردانموله —
 اسد وار حونکه ترا کرده کردگار
 دست دلب¹⁰ هیب وصال است اسوار

1 The same in AH but G1 BUL, BH and HG give عمرو 2 The same in BUL BH and AH but G1 and HG give مردودی in place of مردودی
 3 BH adds اما نهانی 4 The same in BUL, BH and AH but GY and HG gives ارب 5 The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give هر
 6 BH gives بوقی 7 حواسی 8 BH omits the expression ارحمدی مملک الحار 9 BH omits the expression دلب و دلب
 10 G1 and HG give دلب و دلب

رسولی، که افاضل ادبا و مصاقع خطای عرب عربا که در احتیای تمار ابداع و اعجاز و اقتضای نقود وصل و فصل و اطباء و ایجاز مسار الیه بان^۱ سکان زبانا بودند گرد گلگون تیرگام اعجاز او نه سگافتند و عمار برای خوس خرام نتیجیل و اکرام^۲ او در بیافتند، و بر اهل یب و یاران او، که صهدران مضاف عرفان و ایقان و مسارران میدان اطها را ایمان اند، و اصل ناد - بعد از قبول تحیات عجیه آیات، که طایر خاطر بلعای حال و غار نقوب فکر دقیق و جباحین تصور و یصدیق گرد کسگره کاخ تحقیق آن نتواند یرید و بیک تیرتنگ فهم بمعونب مقدمتین فیاس و موت ادراکات حواس به سرحد معرفت که اساس آن نتواند رسید، لایح و روس و واضح و سرهن ناد که از وصول سلاله الاکابر والاماجد مسع محاسن السایل و المحامد فلان صحایف موالاب بلطایف آیات مصافات مصوص گشت و افتتاح اراهیر وفای به هوب نسیم اسواق مخصوص - و دریوقت بمراقبت^۳ ایسان جامع آیتی السیاده والاصالة و رافع رایتی الخلوص و السالة فلا ترافرستاده آمد تا قواعد مودب مسمد ناسد و مسای محبت مانند^۴ صرح ممرد مرین و مسید - همواره عمان اهتمام بتقویب سعار اسلام معطوف ناد و همگی خاطر قلع و قمع اسرار و کفار مصروف - نالسی الرؤف و آله العطوف -

(۸۷)

ماکتب الی ابی اخیه برهان الدنیا و الدین ابراهیم بمکه المشرفه سرفها الله و عظمها (این مکتوب در لوازم مهار تربیب یافته)^۵

تا سهریار ناسیه در مصاف بهار از بیکان عجیه و سان حار و ناجیح سفشه و گوبال گلزار و خود بیلوفر و سیرکل و ححرکل جیه و حعه سسل آلات بیکار و ادواب کارزار مرتب میدارد و دست جیار بدعای فتحس سوی آسان کساده امت و صفوی اسجار در موافقت جویبار باقدام خدمت ایستاده، همواره ازهار آمال بر سحره نال آن فرزند رسد سال مجد مال مستح اتمار حصول مراد و موجب بروح مشام فواد ناد - و صفوی سلام صتاوب شان، که ربان ربان و حان جهان از نکلم و تصور مثل آن غاخر ناسد و رقوم کلماتس در دفتر عمارت و حریده استعارت تفاصیل سراط و ارکان اجابت راحائر، بدست بریدحصا در صاحب و مساملع و مسمدی است -

1 BH gives بیان 2 The same in BUL, but BH omits 'و', while GY, AH and HG give اعجاز in place of اکرام 3 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give موافقت 4 GY and HG omit مانند 5. The phrase این مکتوب یافته is omitted in AH, BUL and BH.

فرساده آمد با مسالک محبت و موافقت را بتوافل لوازم مصادفت تسبیح دارد، و مدور
اولیای طرفین را بمواع کلمات صفاوت آیات مشرح - بروب و تطلع آست که
بسیاس مصادفت را بمصنوع سطور و اراهر معانی و اثر النور سور و موشع گرداند
و اوراق حسی و فانی را به انصاف^۱ سجات خطاط محض و مرشح - بیت -

سموم هجر کند روجه مودت حسیک
اگر نه واسطه رسخته قلم باشد

با ارمی آثار آن دواغ استسائس در نظر عمل و حواس پروسد آید و بار و داد
در مذاق فؤاد مسائل فواکه حلد برین نماید - و دیگر آنکه حون دفع مواد فساد
اسرار و صیادت دما و اوال معار براری و بخار از لوازم شمع ساهان کامگار است ،
و درین حین همبارکنار محم عساکر نصرت معار ، اگر بر معصی فی الساهر آفات
بدفع و قلع بپرسنگی العتاف فرمایند ، مشور اسداد رس به طعرا ی توفی آن امر
حسی موسج و برین خواهد بود و ارسمت این اهام عراس حصول نوا ی مرام
در آنسه روس ایام روی خواهد نمود - همواره بجاع و فلاع عذاب به سهم سهام
و حوب حسام فتح آیات مسحر باد و لسکر طعر مظهر^۲ در فتح حصار و قلع اسرار
موفی و مظهر^۳ محمد و حدر -

(۸۶)

سجده مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم العادل محمد شاه الهمی حوایا
عن کتاب ارسل الی خدمه السلطان محمود الحلجی حلد ملکهها -

چهرین کلام ، که دره بیجان پیام و غره حسیه مرام باشد ، حمد و نای
حصرت سبسا هی است که طلال حیر سلاطین عالی قدر را حال رحسار آرام و درار
حیاه^۴ مساحت و حیره محدوده اس و اما ن را با صداغ سطور مراسلات ایسان پرداحت -
و درود با معدود ، که قدم قلم پیرامون کف و کم آن سواند گردید و دندبان
حرد به سلاله پرهان سلم هابت حد آن سواند دند ، بر روجه مظهر و مرفد معطر
حصرت اکمل رسل و افصل هداه سل ، بیت -

محمد کا فرسین هست خاکس
هزاران آفرین بر جان پاکس

1 BH gives نامی 2 The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give مفر 3 The same in BUL and AH but GY and HG omit مفر 4 BH gives حد
while BH gives مفر

باسد و تاح لسان بر فرو فرقدسای^۱ ناطقه انسان مشرف و مکرم بآن^۲ عقد حمد و
سیاس آفریدگار یسب که هامة همت نبی نوع انسان را بعامه کرامه علامت معرفت
و محبت مخصوص فرموده و بیان قرار اهل دین و اساس فراع اهل یقین بمود و
مصادق سلاطین متین و مریض- و صوف صلوای زکیای والوف تسلیات وافیات،
که معطر مسام ملایک ازایک سموای باشد و سوز رخسار ازهار ثواب و سیارات،
دروح وافر الفتوح ضرب عایب ایجاد و نکوین و فائده خلق صور و مواد آسمان و
زمین - یسب :-

پیروء فلك نبودی كهف وجود
نام محمد ار نه بدی نقس آن نگین

و بر آل کرام ، که در محافل و مجامع مدح و ثنا بمسند شرافت تعالوا ندع اسائنا
مستداند ، و اصحاب عصام ، که بر فلك هدایب و نجات مردم متصف اند
نصیب نا یهم اقتدیتم اهتدیتم و در معارك و مسالك تقدم و تكرم سعوت نعب اسداء
علی الكفار رجاء یسهم ، و اصل و نازل ناد - بعد از انلاع و ارسال ندایع دعوات
و صایع تحیات ، که گلستان خلوص آن مانند گلش نوار آسمان ار تطاول حران
ریب و ریا در امان ناسد و رخسار ازهار صفای مانند چهره دل اهل وفا رحسان ،
بر خاطر عاطر ، که مجلای صور عوالم ناطی و طاهر اسب ، و اصع و طاهر ناد که
صحیفه سریفه ، که سواد سطور مضمون آن آئینه حال شب تحلی بود و گردن و گوش
عروس محبت و ولا بطراوب و لطافت آن گوهر شب تاب متحلی - شعر :-

سطور سواد فی بیاض کا نها
خطوط عوال فی حدود عوان

ار موصل آن یعنی حان اعظم مجمع محمد اماحد الرمان منیع محاسن المعون و مکارم
السم بالرها و العیان اسلام خان ، دام سموه ، که حامل لوازم رسالت و شامل
حصایص اصالب اسب ، در احسن اوقات ناحمل صفای سمب وصول یافت و طباو
آسمان اتحاد شواقف و حوای محبت موادس مرین آمد و صباح مصافاف از اوای عباراتس
سطور و معاین - و آنچه بروای رسول و افراد رایب محول بود سآنت محمل و معصل
آن به اسالیب عجیب و غریب متناز و متقاطر گردانید و در یوق سیدالسادات
و مطلع نجوم مساقب الصبغات سید مطهر الدین ، که واسطه سلك کمال نسب و
و خلاصه قلاده حس و حسن ادب اسب و نکال احلاص و تمام احتصاص مسوب
و لواو و لای طروین بر دوس هوس او مسوب ، مصحوب حان اعظم مذکور

حدود نجوم سهار ناری سوار صحابه بیکار غرو صباغت اسحاق را لسكر قليل العداد
 صعیف العواد نحیف الحیاد عدم الشعاعت أنظرف غالب آمده بامد ، مقام اغرار
 و افتخار بست - بلکه محل نامل و افتکار است که دسرد آن حماعت بی عده و عده
 بکثرت حشمت و لسكر بود نا بسورت مردان شعاعف فر یا محودت حول و شدت
 سلاح نامحدث سوف و تطاول رباح - و کل دنگ لم تکی ولكن لكل حواد کسوة
 و لكل عالم هعوة لیعضی الله امرا کان معولا - و نعل فرقه ابو سنان بر حدود
 ملایک اعوان حصرت خلاصه اکوان باوجود صحابه فصا توان امرست سابع ،
 و آفتاب کسعت انتام حصرت سخا و فتح مکه مبارکه و حجر آن فرقه درعفت
 آن ار فلک احار و آنا رلامع - والله الحمد فی الاولی والاخری^۱ - نظم -

اگر بدکی هم نو کفر سوی
 نه جسم رمانه بجواب اندر است
 بر انواها نفس بیرن هور
 بردان افراساب اندر است

وسیعلم الدین طلماوا ای معلب یقلون والله المسعان علی ما یضعون وعلیه السکالان
 اگرچه واقعاً مذکوره در آئینه نظر صورت کسر مسعود ، اما در بصر بصیرت
 بعضی نسخ و عی بصیر بود - بیت -

حدای عروحل را بضمی هرچه کند
 لطیفه است که کس را ازان خبر بود

و بعضی اساء و تنقظ و علت اسداد حرام حرم و تحفظ استظرف سب حدلان گروه
 باغمان و موجب حرمان شردمه طاغمان آمد و مسلم اسحکام سانی دولت و عظمت
 و بعضی انتظام امور سلطنت و حشمت و سوکت - شعر -

ومن العداوة ما یالک نعه
 ومن الصداقة ما یصبر و یولم

بیت - ای بسا کارها که^۲ در عالم
 رود و عالمی^۳ رند برهم
 در نظر آن بدو^۴ گران باشد
 حرکتی همه در آن باشد^۵

1 The same in BH but GY AH and HG give *والاول والاخر* , while BUL gives *والاول والاخر* 2 BH gives *کارزار* 3 GY and HG give *درد و حال* 4 BUL gives *رو* 5 BH omits this *مصرع*

طایفه طعاب نانکار قصد این دیار را ، که اعظم بلاد اسلام است ، احسن سهام و اسرف مرام انگاشته هر بیر غدر و احتیال که در حعه خیال داشته ار کان لجاج بقدر قوب و قدر خویس انداخته و حسام خصام ، که در پیام سینه اش الی هده الایام^۱ مسور بود ، بدست مکر و عناد مسلول ساخته و در طیت خود مخمر^۲ کرده که به اعانب کفار نانکار سعار^۳ و دثار دین مختار ازین ولایت هدایت آیب محو سازد - اما حیون بعنایب الهی و فر دولب شهنشاهی زمره کفره را کحمر مستمرة قرب من قسوره منهرم و آواره ساخته آمد و پای همت در رکاب عریمت آورده بقتال و جدال آنطرف اشتعال نموده شد و میمنه و میسره آنطرف را کالعهن المفسوس^۴ ساد پایان تازی باد هلاک داده آمد و در میدان مصاف ، که مقام ظهور حانب و سجاعت است به محل لاف و گزاف ، سران لسكر آنطرف را مثل مهابت حان^۵ حاکم جیدیری و طهیرالملک^۶ وزیر و غیرها ، که سران میسره آنطرف بودند ، در خاک هلاک انداخته اند و شرب زوال از دست ساقیان روز قتال ، که سان و ببال اند ، حیثابیده ، حیآنکه اراں طرف آثار میمنه و میسره در ساحت امتداد قوب ناصره مطلقا^۷ نمود - لیکن در آن رمان اریطرف ملکسنة ترک ، که فی الحقیقت دسمی ملک بود و در قلب لسكر منصوب و به اسم سرداری این عسكر مسوب ، همانا که ار سراب حاه و قربت مسب و بیهوس گسته و دیگ دماعس ار آس سودای حام حکومت در جوس آمده ، از جهب استیلا و استعلای خود و اتلای بعضی ار وزرای ناسجاعت و خرد ، که میمنه و میسره آنطرف را یرا گنده و بریسان ساخته بودند ، همدار آن ساعب طهر اثر نا وجود ساعدب و عدم مقارنت قلب هر دو لسكر ار روی غدر و مکر مفر بر مقرر اختیار کرد - بیت :-

سر نا کسان را بر افراشتن
 وزیسان امید بهی داشتی
 سر رسته خویش گم کردن است
 بجیب اندرون مار پروردن است
 ز بد گوهران بد نباشد عجب
 سیاهی بریدن نشاید ز شب

و اگر بر حسب اقتضای حکم الهی ، که فی الحقیقت مصالح نامتاهی را حاویست

۱. GY and HG give عمر ۲. GY and HG omit الی هده الایام ۳. HG omits هاتجان ۴. AH gives الموش ۵. HG gives مطالقا ۶. GY and HG give

لسان در سدان بیان حوالان داده در محل فابل بموقف عرص رساند ، در حوای
پیغام اول فرمان حسان سده که سانی معدمات صادقه ، که دعایه آن مطابق واقع
است ، ساحت کمالی از غار عروس خلاف محروس است و از صفای کباب سحره و
حکانات قشره لواح تمویه و رواج بروی محسوس - و حوای این نوع پیام محول
بلسان سنان و حسام است نه برهان برهان افلام - مصراع -

والسيف اصدق اناء من الكتب¹

ریرا که بعد از توسط السیه اسه سنان سلاطین اسلام لسان رنگی قام لکب نشان
اقلام از سانه معطوع است و اظهار عذر و کمان عذر و ابرار² تقوی مرتبه و
احضای مکذب و حدیث عملا و نقل مسموع و غیر مسموع -³ شعر -

فمن رام صعو الود من عبر اهله

فعد رام⁴ دوق السهد عند العلاقم

حه کسی که در دعاوی⁵ حویش صادی و غیر سافق باشد ، بی سده ریان معالین
بدکر بیان ماهوی البال ناطق است ریرا که حوین صبح صادی دم از وضوح سباب⁶
حوس رند دم بدم امارات صدق و صفا از ناطق صاف و نفس پاک او در نظر
مکان کره خاک و مسطره طاق روای افلاک ظاهر بر مسود - و وسعه صدق
دعواس ، که عبار از رور است ، بموقع مسج⁷ آفتاب و اساطیر ساعاب غیر مسراب
روس و مسجل مسگرد که⁸ ادبار کواکب و انهرام صبح کادب بر حسب سحرای
فیم ادبر سعی و بموجب فحوای کذب و بولی دو گواه عدل اند و فرار عسا کر عا هب
و انوار اطراف ساری و معارب مرکبان⁹ بی مل - و مصدوفه این حال و مسطوفه
این معال آنکه بعد از وفات سلطان مرحوم معفور هور کواکب صط امور از افق
مملکت ظهور نکرده بود که کفار یسار حاکمگر و بلکه همه مسحد الهمة و مسحق
الکلمة حسب حفظ اعلام اسلام و رفع الوبه کفر و ظلام در سطر ف آمده بودند و
هم دران وب سابط آن طرف به وسامین سستانی فرقه بعب اسرار و هوا حسن سبابی

1 The same in GY BUL and HG but BH gives والسیف اصدق اناء من الكتب
while AH reads 2 The same in BUL and AH but
GY and HG omit occurring after 3 BUL omits 4 The same in GY
AH and HG but BUL omits 5 GY and HG
give 6 BH gives 7 BH omits 8 The same in GY
and HG but BUL BH and AH give 9 The same in GY AH and HG but
BUL gives

استعداد مستخرج اسب یعنی کتاب بلاغت سواد براعت نراد ازان معدن جواهر
مآثر و مطلع آفتاب قبول خاطر ، لا زالب زبده ارهار التحقيق مجتاه لنحل قلمه و
نخبه بحار اسرار التدقیق عقدا علی حید حکمه ، در حین طلوع هجوم سعود سمب
وصول و ورود یافت و مضمون آن مرقوم به اوضح طریق معلوم گشت - برضمیر
منیر مخفی بماند که همواره از مساهده امثال آن احوال ، که ذکر فرموده بودند ،
خاطر فابر هدف سهام ملالست و کواکب حضور نال در برج هبوط و ونال - اما
اسد نکریم حی متعال جیاسب که عام آثار موانع از پیش خورشید آمال مرتفع
گردد و در چمن فواد ارهار حصول مراد لاسع - می باید که خاطر سریف ارطهور
این نوع آلام به هیچ وجه ¹ مستهام نگرداند و عروس مرام بر مصبه حصول
مسطور داند - و اگر از هجوم عموم شحوم هموم قدرت بیان کثرت
التیاع ، که داخل حیطه امتناع اسب ، نوده ناسد ، نکریم معدور دارند - همواره
بیر اثر آه دل اوایه بقوب و یوق رجا از کمان حسوع و سسب حصوع بر هدف
سیئه حساد واصل ناد و ارقام ذواب اهل فساد نآب تیغ قهر الهی از لوح هستی
زایل بمن بحر الحق و یرهی الباطل -

(۸۴)

جواب مکتوب یحتمل المدح والدم طرف الشیخ محمود الممدوی الی قوله
محاذات داده آمد -

مکتوب عجیب المضمون، عریب الشجون ، که از جناب خلف الافاضل ، مجمع
بدایع الشیائل، واضع قواعد المحامد ، سابع الخصایل بین الاماحد ، سیح بحم الدین
محمود ، لا رالب کواکب رتته مرفوعه من افق السعود ، مبلع و مرسل بود ،
در زمانیکه نعوں الله تعالى عسا کر مراد فوج در فوج و محارم سرت فواد موج در موج
میمود ، سمب ورود یافت - فسلال سلاسه کلامه کان ماء المهر لولم یکی
مشوئا بالکدر و تراکم سحون مقاله کان امان زهر السجر لولم ترعب ² الی المطر ،
لا حرم نمون تحات و تسلیات ، که مفردات و مرکبات عمارات آن خارج حیطه
اوصاع شحصی و نوعی و بیرون خطه دلالات عقلی و وضعی ناسد ، موارد ³ و
محاذات داده آمد - بر خاطر حلف المسامح و اصح و راسخ باد که دو پیغام در کتاب
سمب ارقام یافته بود نا در محل صالح بیایه سریر اعلی معروض دارد - چون گلگون

1. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give نوع 2. *GY* and *HG* give 3. *GY* and *HG* give مواد . ترعب

دوش هوسس ار طرار توفیق حالیت و مهای بقاس با کتاب عنایت الهی غمراهی -

یت - در کج حجره گر بعد نور آفتاب

آن حجره مانع است نه حورشند مدخلست

و اگر بر وفق قابلیت سمد سرگام همت در سدان سعی و احسان روان دارد و

مال اقبال ، که طلب کمال است ، در حسن نال تاب سرسک غمراست و بد مساری ¹

بار بار احوال مشقت برومند گرداند ، علامی است واضح و امارتی لایح که هلال

اقبال ² در فلک حلال بدری خواهد شد ، و هر فردی از راده خاطرس در محافل ³

استحسان افاضل و اکابر بدری - سر -

ت

فی المهد ⁴ یبطق عن سعادة حنه

ابر الحماة ساطع البرهان

ان الهلال ادا رأیت بموه ⁵

ایست ⁶ بدرا منه فی اللمعان

اکنون آن فرزند اربین دو مقال یکی را که لایق و مطابق معصی حال داند احسان

کند - یت -

آدمی راده طرفه معجوبست

از فرسه سرسره وار حوان

گر بدین سل میکند کم اربین

ور بدان سل میکند به ازان

بعین داند که این والد ⁷ شب و روز روزی ⁸ گوس بر راه احسان ساره کشاده است

و حشم انتظار بر مشاهده رحسان اطوار آن فرزند جهاده ناصت کمال حد و اهام

آن فرزند سسله آید و آثار حسن احسان آن مره العین بعین الیقین دینه شود - اللهم

احب دعای ولا تحب رحای انک علی دلک مدبر و بالاحابه حدبر -

(۸۳)

حواب مکتوب کسب الی حصرة المولى العاقل مولنا ابو سعید رحمة الله علیه -

سهد لعل نراع و در بحر اختراع ، که از باغ محبت و وداد و دریای ولا و

1 The same in G1 BUL AH and HG but BH gives 2 HG gives 3 G1 and HG omit 4 G1 and HG give 5 The same in G1

BUL and HG but BH gives 6 The same in 7 GY and HG give 8 BH omits.

9 BH omits.

کل همب و جل نههم ایشان بر نستت ملک نظام اسلام و تفتت فلک التیام کل
انام مصروف باشد و همگی افکار خاطر و حملگی حواس باطن و ظاهرشان بر تعمیر
صوامع قلوب عمده اوئان^۱ و بعجیر ینایع فتنه و فساد بر اعلی ایمان معطوف بود ،
بر موحب مغرای المؤذی طمعا یقتل شرعا قیاسا علی العترب والافعی ، خت^۲
وجود ایسانرا بمیاه سیوف غیرت دین متین و نارای بیکان سهام اتباع مست
سید المرسلین از صفحہ حقیقہ دیا محو سارند ، چه طلوع آفتاب التیام سلاطین
اسلام موحب فراع نال و رفاع حال جمیع انام است و تشید مبانی وداد و اتحاد
ایسان مستلزم استحکام احکام ممداد و مقتضی افتتاح مغالقی رشاد - و کواکب
رصای حالی ار مطالع مصادقتشان تانان و یواطی مکاید و مکامن قاصدان اسلام
از سهم نارقہ حسام و خوف صاعقہ التیام شان ولها و حیران - یب :-

از دشمنان کشتند به تیغ وفای بوس
بایکد کر شوید جو دو بادشاه دوست

سارین حکایتی جید، که از مقتضیات اسلام و موجبات اتفاق و التیام است،
ملک الشرف فلان سماع سریف، اسمعه الله البسائر، حواعد رسانید - قبول و اصعای
آن سبب ترقی درحات عقی و علب نامه لوازم نظام دیا داند - زیادت احتیاج
تاکید بدید - اعلام سلطنت ماروی توفیق الهی قایم باد و تشید مبانی حشمت
ناعمده عنایب ایردی دایم -

(۸۲) ا

جواب عریضه کتھا الی خدمته الجباب العالی ولده المخاطب بالغخان ادام
الله طله علیه -

ولم ار من عیوب الباس عیا^۳
کنقص القادرین علی التمام

کسی که آفتاب فانیب از آسماں احسان حصرب عزب، علب^۴ قدرته و جلت کلمته،
بر ساهره^۵ ساحب او تابان ناسد و وسواس سیطانی و هواحسن نفسانی نعم کسالت
و صلال^۶ ابوار جهره آرا بپوشاند ، این معنی دلیلی اسب ساطع و برهانی قاطع که

۱. The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give عده و ائان
۲. GY and HG give خت خت ۳. BH gives شیا ۴. The same in BUL
and BH, but GY, AH and HG omit علت علت ۵. The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give ساهر ۶. GY
and HG give صالت .

در مکتب حقایق پیس ادب عقل
هان ای پسر بکوش که روزی پدرشوی
دست از من و خود خو مردان ره بسوی
باکیمیای مهر یابی و زرسوی

همواره بهلول نصیحت اکسیر حاصل موفی باد ، و نایب رضای انس والد سقی
در خاطر آن فرزند مریض و محقق - آمین -

(۸۱)

سجده مکتوب کتب من السلطان الاعظم محمد شاه الهمی الی السلطان الاکرم
عمود شاه الکجراتی -

نواقب سائب حمد و منیاس و غرائب رغائب سکر ییمناس حصرت آفرندگاری
را، عرسانه و عم احسانه ، که آثار غبارین فجار و شراره ^۱ ناره سرارب اسرار به
نظار اسطار بصال صولت سلاطین دین دار و انصاف سحاب حسام حوینار حوافین
دوی الاقتدار ^۲ سطی و مسی ساحت و آفتاب وفای انسان را از مسرق فاصبحم
بعمه احوانا ساری گردانید - و کره ^۳ نری و مساف کرامت مساحت ربع غنرا را
از ظلام ظلم و فساد و سواد فیه و عناد پرداحب - و درود نا معدود بر روضه
پاک و تربت مطهره صاحب لوای لولاک و بر آل رفعت سال و اصحاب سدره
حبات و اساع و اسایع طوی لهم و حسن مات او و اصل باد - بعد فتح
ابواب مودت و اتحاد و رمیع بوسان محبت و وداد و ابلاغ تحیات مسکنة العوهاب
و ارسال سلیات وردنة الصفحات ، که رواج محبت و نگانگی آن لجلحه دماغ
سکان افلاک بسعه و محمره فائحه ابوان کواکب بسعه و سلسله تراکب ^۴ مرکبات
عناصر اربعه باشد ، بر صحر مسر ، که آسنة ندیرس محلاهی جمال عروسان ^۵ مسنة
تقدیر است ^۶ ، بمی نماند که بر دست بلندعت سلاطین عالی رست واجب است که
بر معصی فحوای ان الله محبت عوالی الهمم و یعصن مسافها بطراب سعد العباب
و نبات رفعت نبات بر عظام امور و کرامت نبات اندامه عرصه حبان را به فوب
نابید دین از آثار فتنه و فساد سرمدین پاک و پردامنه گردانند - و کسانی را که

1 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give 2 شراره
HG give 3 ترکیب GY and HG give 4 کره
6 The same in BUL BH and AH but GY and HG omit
عروسان

شعر :- و ان جساب الامور ناسرها

لمستودعات في بطون الاساود

ییب :- نا برده رنچ گنج میسر میسود

مرد آن گرو جان برادر که کار کرد

و اوصاع هر موز و حراسان بر انسانست که در کتاب مولنا عبدالرحمن در مثال سرفا حان سمب بیان یافته است - همسه در کسب کالاب مد کوره محدود در استحصار مسایل علوم و اصغای فصایل نصائح مجتهد باد - نالسی و اله الامداد و صحبه الابداد - ناید که موالی کرام سلام خوانده در تفهیم و تعلیم و تکرار ماضی مستقیم و مستدیم ناسد و بملازم پیستر آید و بیشتر توقف نماید و هر رور دو وقت تشریف آرد و تحم محبت را در مزرعه ایجاب ندست اهتمام تام^۱ نکاربد و بر مقتضی فی کل سبله مائه حبه مستلزم ازدیاد مواد محبت داند -

(۸۰)

ایضاً مما کتبت فی جواب ولده الاصغر المذکور

مکتوب مرعوب آن فرزند رسید و از مضمون آن نسیم تفقد و محبت نه دستان حال او ورید - معلوم باد که نهال آمال در چمن نال وقتی تمره سعادت و اقبال دهد که ناب تحصیل کمال سیراب ناسد و سمع دولت در مجلس رس گهی مور نماید که رشته جان ناس احتال^۲ تعب سوخته آید - شعر :-

سی احتهد فی اقتناع العلوم

نقر ناجتاء تمار المی

الم بر فی رفعه بیدقا

اذا جد فی سیره فرزا

نادرین مقدمات ، که قبول آن محض موهب الهی است و موجب حصول علو مرتبت غیر متباهی ، باید که دسترن روز و بهسئه سب گلش حیات نه نسیم سعی و اهتمام سگفته دارد و ساحت باطن و ظاهر از عمار و ساوس خاطر پرداخته گرداند و بحان و حمان در طلب عقل و علم و ادب مسعوف ناسد و عیان ابلق بقا بصوب رضای این والد پیر معطوف دارد تا محبوب دل این فقیر گردد و مهم ط انوار عایت حی قدیر - نظم :-

ماده مانده بر حورداری - نظم -

حو بسوی سخن من اگر بفعل آری
کلند گنج سعادت در آسین داری
و گرنه در نصیحت بدرج دل نهی
بسی حوری رکف دهر سلی خواری

اگر بعد ازین دره اهل نماید و در سلک اولاد عاق مسلک آیند فلاده گردن
غفلت و جهالت و وساده عظمت و کسالت خواهد بود - و اگر سوار احبار اهام و
اعسای او و اصل سود برامی و اسحاق این والد ، که عنوان صحایف محامد او^۱
است ، با صفا حاصل داند - ییب -

بکخواهان دهد ، ولی

بیک محان شوند بند پدر

نوفتی سلوک این طریق رفیق شعیق باد - آسین -

(۷۹)

ادعا حواب مکتوب کتب الی ولده الاعز العجانه حمد الله طلال والده علیه

اسأل الله تعالى ان یرزقه العقل والعلم والادب لیسری بها الی هامة اعلی الرتب -
معلوم آن فرزند باد که عمل موقوف علیه جمع مطالب است و علم موجب وصول
باعلی مراتب و ادب مسلم کسور محامد و منافع و تحصیل فحوای این امور
بر دست همت و شیمت همت طالبان درو مسورت واجب ، علی الخصوص بر آن
فرزند که ابا عن حمد در اوج برج حمد نازل و برقمه قند حمد واصل است - ییب -

هم بلند دار که دادار کردگار

بر قدر هم تو کند نص خود ناز

سعر - ادا ناکستی امر مروم

فلا تنزع بها دون الحوم

نطعم الموت فی امر حصر

کطعم الموت فی امر عظم

و یمن داند که وصول ممال و موارد حد و محد مسروط است به طی بادیه و
قطع اودیة حد و جهد - و درون و بیرون بروز مکنون باطن و ظاهر خویش برین
مصروف و معطوف داسی^۲ تا محمود اسراف و اکابر و محمود جمهور اناجر باشد -

مقال مقتضی حال بر مهال بالس این بیب سراید - بیب :-
 برده بودی و دادب آمده بود
 چون تو کج ناختی کسی چه کند

و امید است که بدین سعی حمیل و احتیاد حریل ابوار ناموس و نام حضرت پادشاه
 قضا احکام، حلد الله خلافتی الی یوم القیام ، و آثار حد و اهتمام اقل خدامس در
 مجامع اسلام و مسامع خاص و عام تا انقصام سواد عالم و انصرام و احتتام حمل سل¹
 نبی آدم مدکور و مسهود ماند - چون صورت حال برین سوال بود واجب بود که
 ریاض نال آن جناب سبحان بیان حقیقت حال منصر دارد - همواره در سرا یرده حرم
 حاطرش ابکار افکار متطاهر و عمام فیض بر گلس دل ظاهرش متقاطر باد - نالهی
 و آله الامجاد و صحبه الامجاد -

(۷۸)

نسخه مکتوب کتب الی ولده الاعر العیجان مد الله تعالی عمره و رزقه طریق الرشاد
 والساد و وفقه علی العروج الی دروه المراد کما ووی لاییه والاحداد موصوله الاساد -
 معلوم آن فرزند داد که حصول جد و مراد و اعتنا عروس استحقاق موقوف
 نا احتمال صوف مساوی است - بیب :-

کسی نگردن مقصود دسب حلقه کمد
 که پیس تنغ مشقت سیر تواند بود

و یقین است که آثار طلام کسالت و ایهال مستلزم عرور آفتاب اقبال است - و منشا
 این حال عدم ادراک لذات کمال و انتقای ملاحظه مال و مال - و حالت تحریر چین
 استماع افتاد که دیده هم او را سل کسل طاریست و حور سید وصال اقبالس در طلام
 عدم اهتمام متواری و حال آنکه ناسک عیان سعادت کسی است که بویق تحصیل
 علم و ادب را از حصرت ناری ، حل حلاله ، تنصبرع و راری حواها ناسد
 و از عایت شوی و ولوع یبوع دموع از محاری عیون جاری دارد و تعب هار
 و سهر شب نار را مطلع آفتاب دول و بحیاری داند - شعر :-

نقدر الکد نکتسب المعالی

و من طلب العلی سهر الیالی

و من رام العلی من غیر کد

اصابع العمری طلب المحال

و قبول بصایح دوستان عموم مسموع ابهار کامگاری داند و دلتی صبح ایجاب خصوصاً

1. The same in BUL, BH and AH, but GY and HG omit حل سل

احسان کور رمای حی بر دوام و اظهار ارهار مکر و با ار شاحسان لسان انام
ارمال کرده بودند ، ار شخص^۱ اوصاف جمال معداب و نوع حلی و حلل اختراع
مرکبات آن فنون محبت و حسن اعتماد و صوف صفای طوبت و کمال و داد منظور
و مسهود گشت فلا غرو می السمن ان تلوح - بر صمبر دراک و خاطر عاطر پاک معی
نماید که مسالک اصلاح با کفار ییصلاح مطلقا مسدود بود و صورت قبول نام آن
نام در آنست خاطر مسحسن می نمود - اما حون فسد ملاعن برد ملوک^۲ او
حواس بررد آمدند ، بالصرورت این محب بر وفق خاطر ملوک ملوک نموده پسلم
قلعه مسه ریگه و دادن دوازه لک مال و نوا دادن پسر حا کوی معسد راصی
شد^۳ - اگر این محب دران حی ابا و اعراض مکرر سر رکفار حساد و اسرار ،
که در وقت نوحه این فخر اظهار مکررند ، در نظرطن بعضی سمت استعزاز
می یافت - باین بلقی نمودن واجب بود - و بعد ار قرار حال بر طبق مقال فسد
معهوره مذ کوره ملاحظه کردند که حون قلعه ریگه پسلم نماید با حجاج پادگان
اطاع گووه و ریگه و هجوم سواران طرف کرهر و خاکه حه های سگسر که
اکبر ولایت بیجانگر باندل اهام مسحر خواهد شد - بناء علی هذا ار ادای لوازم
اصلاح نادم شدند و حسب محبت سان در صیاح نواح نام گشت و آعه در خاطر این
فخر ، باب الله علیه نوبه نصوحا و افاض علی ساحة حاله کل حی فوجا ، مکرر
بود در خارج تحقق برور یافت و یقین دانست که ار رمای این محب بر اصلاح دات
الیین سهام افساد ، که فرقه حساد را در کان گان^۴ بود ، بر هدف حان خودسان
لاحق شد - و این محب بعایت حضرت سان در میدان رها^۵ و مصار اسحان بر جمله
سابق آمد و بیان تفصل آن کلام حر معصور خارج بعضی مقام است و باین صلاح
حال در مدت بسکال بسرحد ولایت آن پتسکال توقف کرده آمد نا ار جمع اطراف
حان اهتمام نموده آمد که ار ماکول یک صاع وار ملوس یک دراع در ولانات و
فلاع آن معسد ار اطراف اصقاع و ارباع عبور نکند - و پادگان کمره اس^۶ ،
که تمام درین سر حدالد ، لطفا و رغبا بعید احسان معد گردانده^۷ و یا عفا و
رعا روح بی فتوح ایشان را ، که در کالد پلید مسلا است ، ار حسن و بد و رها
نابعد ار انصرام حنن باران ار عدم غله و فلب اعوان بیطامت و توان گسه سیمرخ
اسعلا و اسیلان ار آشیانه^۸ مسحیله بصحرای عدم طران نماید و بلبل حوس

۱ همانسان IIG gives ۲ شد GY and IIG give ۳ تعجب GY and IIG give
۴ همان while AH puts ۵ همان The same in GY and BII but BUL and IIG gives
۶ همان The same in BUL and BII but GY AH and IIG give ۷ کرد اند BII gives
۸ آنها while AH puts اسان give

نهایت اند ، متناثر^۱ باد - بعد از قول تحیی و سلام ، که عوانی معانی صفای تاسس در کلل و حجال براکیب و الفاظ کلام موصوف بصفت حور مقصورات فی الخیام تواند بود ، مخفی نماید که چون از عرایض زین القضاء قاصی احمد و آئینه مقال ملک نصیر حمال صورت وفا نال بر حسب مقتضی حال مینمود ، و ار مفهوم عرایض قاصی احمد مذکور و تربیب تقریر نصیر حمال چنان معلوم گشت که ارسال رسول و یادگار و بیاد بیان و داد حسن آثار اولاً اراں طرف سمت ظہور یافته است - میاید که از جهت رعایت شعار اسلام بر حسب معرای فان جیحوا للسلم فاجنح لها ازین جانب نیر طاهر و ناهر گردد - سابرین رنگ حقد و حلال ار آئینه نال دور ساخته بر مقتضی فادا حیثیت بتجیه و حیوا ناحس منها او ردوها ، صدر مکرم خان اعظم جامع محاسن السیم صدرخان ، دام سموه ، را نا یادگار فرستاده سد و بواقی کیفیات بر وجه اتم محول بتقریر حان اعظم است ، و احوال اینطرف بر وجه احوال آنکه رعایت بیعایت الهی جمیع مہام بر وفق مرام میسر است و محددات از قلاع و رباع عہدہ اوئان و اصنام نتیج حوسار اسلام مسخر - الحمد لله الہی ہدانا لہدا وما کما لہتدی لولا ان ہدانا الله - ریادت برین ابلق اقلام را در میدان کلام جولان دادن چون خارج مقتضی مقام بود لاحرم نہ ہمیں قدر احتتام نمود - ہموارہ بتقوی دین قویم و تسبیح مہابی ملت مستقیم موفی باد -

(۷۷)

الی خدمۃ المولی الفاضل سمس الملہ والدین محمد لاری جواب مکتوب کتب

من عسکر سگیسر^۲

یکی رقعہ دیدم رانسای طبع

” چو گوہر کہ در معرعر فسائی^۳

سجن ر آسہاں در رمین آمد اول

کموس نو بر آسہاں میرسائی

مصبت سحاب فصاحت ، و مہبت ریاح روح و راحت ، یعنی کتاب بلاغت فصاحت ، براحت ملاححت ، کہ مستمل براعلام و حوب^۴ اہتمام و اعلای اعلام ناموس و نام

متناثر 1 The same in BUL and BH, but GY, AH and HG omit
2. GY and HG give واحد من اصحابہ حلص البشر و جواب مکتوب کتب من عسکر سگیسر الی
while BUL and BH give ماکت الی اصحابہ الکریم AH, on the other hand,
3 GY gives the full name of the addressee but does not give من عسکر سگیسر
and HG give 4. HG gives احوال .

حواب مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه الهمی الی السلطان
عمود الحلجی خلد الله ملکها¹

صوف حمد نا معدود ، که محصور مراتب مات والوف شود ، و صروب سکر
نا محدود ؛ که مطروف اوای العاط و حروف نکرده ، شعر —
و ان فصحا حیط من سح تسعة
و عشرين حرفا عن معاله² فاصر

و بذایع میاس یقاس ، که شروع در مادی وادی بیان و تبیین حصر و قدر آن
به اتمام یراع و باغ فوب ابداع و دراع قدرت احراع موصف بصغات امتناع
باشد . بیت -

آهس³ پای خو پرکار سد و هم نرسد
بیک اندسه درین دایره الا محال

بادساز بارگاه ارل را ، که ربط و بسط و عقد و حل امور جمهور اهل مالی و نخل
به سلاطین ناداد و دین محول ساخت و آس فتته و حصام بماء صوف سحاف فام ایسان
بساند و الباع سماع بحال عساکر اسلام را انوار کواکب مسالک و مرسل
طلام معاند و مهالک گرداند⁴ . و تقود درود ، که در دار الصرب بادساز ممالک
و خود بسکه قول مسکوک باشد و در بوند دل به بار⁵ احلاص مسول ، بر⁶
تربت مطهره و روضه سوره صاحب لوای لولاک و لغات امعاد و مهات ابرار
نحوم و افلاک . بیت -

محمد کامریس هست خاکس
هراران آفرین بر حان پاکش

و بر حواهر رواهر سلک آل عا ، که صدر سسان ارایک الا المودة فی العری اند ،
و اصحاب معالی مات⁷ او که نحوم آمان هدایت و گنجور کور اسرار هدایت و

حواب مکتوب کتب الی واد ن وزدا 1 The same in *All* but *GY* and *HG* give
ماکتوب فی حواب سلطان من لسان السلطان while *BUL* and *BH* give شاد ما مادی حسن المعالفة
معالیه 2 The same in *G1* and *HG* but *BUL* *BH* and *All* give خلد الله سلطانها
3 The same in *BUL* *BH* and *All* but *GY* and *HG* give 4 *BH* gives
5 The same in *G1* *BUL*, *BH* and *All* but *HG* gives 6. The
7 The same in *BH* same in *G1* *BUI* *All* and *HG* but *BH* gives کار
اد but *G1* *BUL* *All* and *HG* omit

اسلام و اسراف آفتاب عباد و اختصاص ار آن طرف است و محقق و روشن که عار و سنار در دیده اهل آن حوالی حوب و سگرف و سبب جلال و سرف است - و نرد صغار و کبار کالشمس فی نصف النهار اشتها دارد که تموه و بریف¹ در آنجا نب محص تحب و تالف است و ایقاع اختلاف و نراع عین ایتلاف و اجتماع - و تدبیر و فکر آن طرف فی الحقیقت عذر و مکر ، سوالات و مدارات ایسان فی نفس الامر معادات و مهارب - سارین مهال و داد و احوال آن جانب چه محل استناد است و در مسای عهود آنطرف ، که چوین بپ عکوب اصعب بیوسب ، چه اعتقاد - اگر عمارت کردن کهرله مستی بر بطاف خاطر و مطامع باطن با ظاهر ناسد و داعی در آن حس نیب و صفای طویب بود ، واجب و لازم است که تعمیر آن اراضی همه کس راضی باشد - اما چه توان کرد که صبای وفا در کوه و هامون آن مرز و نوم نه وریده است و عمار حیل مروب را² جسم بصیرت آنجا نه دیده - و چوین اسعئ لمعئ هواحر بر خاطر عاطر خلف المسامح طاهر ناذ که قتال و جدال این زمانی نه چوین محاربه و مداهمه شاهین برك سلطانی است بلکه بعین عیایب سخای و یم³ توفیق یردانی و قدرت نیروی تقدیر و قوب ناروی بدبیر و کترت حیول داعیه و صولب نال و السه و صبرئ حربه و سر و صدمئ حود و سیر هر حال فساد که در دماغ حساد محمراس ، مفلح و مقمع خواهد سد و ار طوفان بیکان سهام واز سیل سیوف اهل اسلام اساس وجود اهل عباد ار لباس حیات منخلع - نظم :-

چو کوسیم در جنگ مردانه وار
توفیق یردان و مردان کار
دل و رور و ره ره نگار آوریم
حمان بر عدو تنگ و نار آوریم

و اگر خلف المسامح خواهد که نقد کلام آنطرف در نارار قبول روان باشد باید که نوعی کند که در نظر صرافان دکان استحا تمام عمار آید و رحساره عهد و میتاق ساحر بعض و بقای حراسیده نماید تا نلسان بی نوع اسان مسکور ناسد و در محافل حمان بوصف حمیل مدکور - ریادب برین صورت حقیق حال در آئینه مقال نار نمودن مستلزم ملال نال دید - سارین عنان بوس افلام بدسب تصور امکان موانع والتیام نار کسید - همواره در ادصاط امور محاط ناد و همیسه حیطة صواب و سداد خاطر عاطر آنجا را محاط - آمین -

1 The same in BH, AH and HG, but GY and BUL give 2 GY and
HG omit 3 HG omits . وی

شعر — و ابرح مایکون الشوق نوما
اذا دنت الحمام من الحمام^۱

حون حمی حان به ارهار اسواق مری است و ماسوف علیه سرعت عریب به
اسهل طریق میسر ، اسد واثق است که ملاقات مسرت سبب عریب معذر باشد و
هنگام التماس دردی معرر - بمعتمد و حذر -

(۷۵)

حوادث مکتوب کتب الی حیات الرفیع الودود السج داود المدودی رسول
السلطان محمود خلجی -

سرر مرقوعه سطور و اکواب موصوعه کلمات لاریه السرور ، که در حان کتاب
و سادروان خطاب برسد داده بودند ، از مشاهده چال براءت و ملاحظه رعایت
قواعد صاعس ساه تمس بر محاری لسان روان کتب و موجب ارداد مواد
حس اعتماد آمد - همواره آنحاجت فصایل مآب ، فوایل اناب^۲ ، محصول ساقب و
وصول علو صاحب قار باد و سعادت اساع معال و هدوا الی الطب من العول را
حاضر - بعد از ابلاغ تحیات بی معای و اعلائی لوای استیاق و طلب ملاقات موحه
الموالات بر صبر سر حلب المشایخ پوسیده نماد که صحت صلوه اصلاح حواطر
مان اهل اسلام موقوف بطهارت باطنی و ظاهر است - و طهارت^۳ ظاهر عیار
است از رفع حذب احصام و قمع حسب یعنی سل سان و حسام^۴ - و طهارت باطنی
اسارت اسد بر نوع مواد سید و مکر و قلع مهال کسد و غدر ، و بعد از آن توصی
علاء صفا بر توالی و تربیت سلاطین با عهد و وفا ، اسکی الله ارواحهم فی رنای
الرحمة العظمی و الموهبة الکبری - و حلب المشایخ آنچه به جهت کهرله و
استماع ظهور کید و حمله بوسه بودند ، حال آنست که سلاطین ماصیه ، مکهم
الله تعالی فی دار السلام ، محبت دفع مرادات اهل اسلام از طرفین کهرله را
حرا و بابر گذاشته اند - و حون درین وقت مساعد مایر و مکاید حواطر در آن طرف
انفس بصایع است و رعایت فوائد حداد از حلالیل صانع -^۵ بایرین در عمر آن
مقام مطه آنست که سعله مرام احصام و استطکااک صمصام اهل اسلام بکاح
فلک میافام رسد - و حون حال برین سوال باشد مستقی است که ایام بران فساد

1 The same in BUL and AH but GY and HG give مل while BH gives. ال 2. The same in BUL BH and AH but GY and HG give اناب 3 BH omits طهارت 4 BH gives سل اساد و احسام 5 BH gives طایع

امید بر ادیال الطاف حصرب متعال سحبت استوار داشته که درماه سعبان بدرگروه و نواقی بادر میلیار مسفتح گردد ، و خاطر وارد و صادر و متمم و مسافر از استماع آن خبر سایر¹ مسشرح - توقع که برسیل تواتر و ترادف نور سرور از طور سطور در کتاب مسطور ورو مسشور بنماید ، و عروس حیالات سایقه را محلی تراکیب فایقه و حل اسالیب لایقه بیارایند تاچمن فواده ارهار و داد موسج گردد و اسجبار بوستان اتحاد بسحاب خطاب و انهار سطور کتاب مرشح - همواره خلعب استحقاق آحاب بطراز رسالت سلاطین مطر ز باد و نحلۀ رطب حلب پادشاهان ملک و ملت بدست مریم بکر فکر آجاب مهتر -

(۷۴)

جواب مکتوب کتب الی حضرتته جباب العالی المخاطب بعمید الملک حین وصل الی بندر و ابول من مکۀ المسرفه -

جواهر زواهر لطایف و درر عرر طرایف ، که از معدن خاطر نوادر مکم و جداول انامل بحر شمایل بر سواحل اصابی حس عبارت و ماهر اسالیب محار و استعارت مشور² فرموده بودند ، در سلک مداح و محامد آن سلاله اکابر و اماحد مسطوم ساخته آمد - همواره کرامت³ قدوم آجاب فصایل ساقب ، ملایک مراتب ، حورشید انار ، برجیس اتارب ، قافله سالار کاروان رحال لاتلهیهم تحارة ، لا زالت سفاین آماله واصله الی سواحل الحصول و سرافه قدومه سیرا بوصول کل مسئول و حصول کل مامول ، آئیۀ جبال مراد و مستح مارب بر وجه سداد باد - محی بماند که صرام عرام ، که بواسطۀ امتداد سهور و اعوام اندک حمودی داشت ، ار انفاص مشکین اساس نار⁴ اشتعال گرو و جیم جبان ، که ار حراں هجران دیول یافته بود ، از نسیم کتاب عمر شمیم طراوقی و بصارتی پدیرفت -

ییب :- بوی خوس توهر که ز باد صبا شنید

ار یار آسا خبر آسا شنید

توقع و ترقب آنکه بی اسهال و تعلل و اهل و تخیل کواکب تدارک مسرت مافات ار مطلع ملاقات طالع گرداند که همگی خاطر برگس وار چشم انتظار بر راه دارد وانسان⁵ عین صورت خیال وصال قلم مژگان بر اطباق دیده می نگارد -

1. *GY* and *HG* give خبر ساز 2. *HG* gives مورد 3. *BH* omits کرامت
4. *GY* omits نار , while *HG* gives ار 5. The same in *GY*, *BUL*, *AH* and *HG*, but *BH* gives ارمیاه .

سعادت دیدار بحار گردد در بادت برین قلم دو زبان را بر جان حان ساحت و ساحت
عبارت نه بسط بساط کلمات و اسعارت نه پرداخت - چمن نال به بهال حصول
آمال موسع باد و کتاب مرام خاطر انوارش در صدر مدرسه قضا و قدر مصحح -

(۷۲)

حواب عریضه کسها الی حنسة العباب العالی ولده الصبر المتعاطب بالعجان^۱
لا زال معلمه من مساعده ساکرا ولسان العلم احیاده عداهل وداده داکرا -
عریضه ، که آن فرزند فرساده بود ، واصل شد واطلاع بر مصمون آن حاصل - آنچه
در باب سعی و احیاد بر وفق می و تکرار درس گاهی لفظا و گاهی معنا و اطهار افکار
و تصور بختر او بآن مدرک کار ناز نموده بود تمام معلوم شد - پس داند که کسی که
او را قوت مدرک و غیرت محرکه باشد^۲ و فرزند اینحباب بود و دست موانع از
دانش حال او محاب ، بایستی که با امروز او را علوم ادبی در حوزه حصول موصول
بودی و درین حق بهر شرح سمسینه فطی و حاسه کافه^۳ مسعول ، سر -

علی مدر اهل العرم باقی العرام
و نای علی مدر الکرام المکارم
و بعظم^۴ فی عن الصبر صبارها
و تصبری عن العظم العظام

سبحان الله شخصی که خود را فرزند این فصیح گوید و برید عمرش در میدان پائیده
سالکی قدم زند ، تمام معصود و مطلوب عبارات مرغوب و حظ خوب نویسی تواند^۵ ،
پس داند که از نوادی کمال نوع انسان در مراحل هوادی حمل و رسان نازل
خواهد بود و عسکر مات بر لسكر حاسس بطریق اولیت^۶ تقدم خواهد نمود -
فرزند حان باید که حروف سعادت و اقبال از حسی افعال و احوال او معرو باشد و
مصحف کمال و سرفش به السه خاص و عام سلو - و در وجودش در سلک آبا
و اجداد منتظم و در صبار کسب فصایل بر اقربان زبان معتمد - سر -

1 The same in *GY* and *AH* but *HG* gives Sherwānī الف خان Sherwānī
Maḥmūd Gāwān, pp 27 28 81 and 193 also takes it for Alaf Khān
but from *AH* and other *Mss* it is clear that the correct name is most probably
Ulugh Khān 2 *GY* and *HG* omit 3 The same in *BH* but *GY*
BUL *AH* and *HG* omit 4 The same in *GY* and *HG* but *BUL*, *BH*
and *AH* give 5 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* gives
while *HG* gives 6 The same in *GY* *AH* and *HG*
but *BUL* and *BH* give اولوب

الذی یترنم عبادل الشرع علی ورد ورود حکمه و خطابه و یباهی قاصی الملک
تتوقع احکام بوانه ¹ ، لا رالب الارواح فی مدارس الاسباح مستغلة نکسب ² محاسن
شایله و حایم الالسه فی اقصاف الافواه ساجعه بفضائله ، همواره جاری ناد
و پست حاهس مستند به مسد الطای ناری - محب صافی الوداد وافی الاعتقاد ،
که عناصر فؤادش از خاک، خضوع و آب دموع است و آتس و نادر از صرصر
آه و سعل و لوع ، فون تحیات و سجون سلیمات ، که از رواج طیه اخلاص آیاتش
فواج ان لله فی ایام دهر کم بعات بمشام ملایک ارایک سموات رسید ، در جناح
های زرین بیهضه صباح و سهیر ³ مرع مرصع نال رواج ادلاغ و اهدا میدارد-
چون کمال صورت استیای اراں متعالی تر است که با طقه حوس مقال نیرنگ، کیمیت
هویت آن حال در صفحه ضعیفه خیال تواند کشید و یا طایر و هم تیر یر به سهیر
احساس پیرامون سرفا اساس ⁴ تواند پرید - نادین قدم شروع در طی بیدای
بیان آن مموع نمود - امید چنانست که نکریم حی نای عقرب قدم اهتمام مرام
تلاق فایز گردد و دل مستهام گنجیه حصول مرام را حایر - برصیر میر ، که
آئیه حال صور تقدیر است ، محمی نیست که مدتیست با سعایں اورای مشحون
سعایں وفاق ساحل دل مستاق جاری میدارند و کواکب لوازم محبت را از افق
سای کتابت در عیاه معارب حیب متواری میگردانند و ارهار اخبار سلامتی
دات ملکی سعار از شاحسار حطاب در گلشن کتاب می نمایند و از جسمه خاطر
فصفاص و حویار قلم فیاص بسایں و ریاص دل ممراص را ریان می فرماید - نظم :-

آنکه یاد من بیدل بصیرس نگذست
سالمها سد که ریادس دل من عافل نیست
نه رسد قدرت ما را حلل از بعد مکان
که میان من و او بعد مکان حایل نیست -

توقع اراں کان کرم و بحر حکم چنانست که درسیل تواتر و توالی ناسراو اعلام
سلامتی آن مهر سپهر رحالی حجره دل را روس سارند و قلب مموه اعدارا در بوتّه
جسد ناتس حسد نگذارند ⁵ و یقین داند که جان و جمان و حواس و روان
به استعداد سرف زمین بوس حضرت آن بادساه هم دراد مصروف و معطوف است و
دست آمال به ادیال عیایت حی دوالحلال استوار که متعاقب کتاب نادراک

1 The same in *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give بوانه , while *BUL* puts

نورانه 2 The same in *BH*, but *GY*, *BUL*, *AH* and *HG* give نکب 3. The

same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give سهیر 4. *HG* give اساس

5. *HG* gives نگذارند .

فور مرام جانب و حاضر گشتند - و این محبت منتظر مراحمت عسا کر طغر مظاهر است
که بوفیق ناری حل و علا در بالای عس^۱ واصل و حاضر شوند تا بکوچ سوار
و موالی سرف ساط بومی بارگه سرور اعلیٰ ، بعد الله احکمه فی اقطار الدنا ،
مرا فرار گردد ، و در میان اقربان با لشکر بسارار پاده و موار مستثنی و مسمار^۲ -

بیت - دمن آس نهاد باد بیا را بگو
حاک بر سر کن که آب رفته بار آمد بخو

رنادت برین سرور دراع موجب صداع دانست - همسه دست نعرص حساد از داس
اهل و داد فاصر و دیده فواد اهل اتحاد بر چهره محذره وصول مراد ناظر باد -

(۷۱)

سجده مکتوب کتب الی المولی العاقل الفاضل سرف الدین المحاطب بصدر رحمان

سعر - ۱ ای هم سس دل که سدی غائب از نظر
نارب سب فراق ترا کی بود سحر
۲ گرموی ماحر نعرسی شربت سب
آری به بیدلان نعرسد کسی حر^۳
۳ دارم وصال با تو و طاهر نه حو حان
در دند محاور و پیدا نه در بصر

نا مسی دیوان قدر و قصا جهت تحریر ماسر احکام دنا از حریر معاع مهر و
طلام سب صورت و ماده لقه مرکب آرد^۴ ، و سب دانه محال بکتف الحصب
سعی و نایح هلال سب فلک احرب حارد ، ماسر قدر و معا بر وفق مرام و رضای
آنجاب فصایل نبات ، مهر مسهر محامد و مکارم ، صدر صدور لا یحافون لومة لائم ،
میمه و شاح دین و دولت ، یسمه فلاده ملک و ملت ، واسطه عقد صدور ، فاع^۵
عقد مسکلات امور ، بیت -

سواد داس داس^۶ که عی مردمی است
سواد کرده ملک بر بیاض دیده حور

1 The same in BUL and BH but GY AII and HG give 2 BH gives
۳ و مرکب 4 GY BUL, AII and HG give 5 GY omits 6
while BH gives ۱ in place of آرد 4 GY BUL
مساب کامل اتش while BH gives سواد داس و اتش

و همور عیجۀ نتیجۀ افکار اسرار سگفته است و دیگ هوا و هوس ایسان ناس
 حقد تمام نه یخته - و این محب یقین میداند که آنچه درینوقت خاطر سریف آحاب
 را صلاح نموده است بی شبهه عین نجاح است و سک نیست که خروج از دایرۀ
 صواب مستلزم خطاب و عتاب - اکنون آحاب این محب را بر سر کوی وفا بمقیم
 داند^۱ و بر جادۀ صفا و احلاص مستقیم - زیادت بر این اندی قلم در میدان بیان
 غم و الم نتاح و نه امودحی از آن اکتفا نمود - همواره درر مرام در سلاک حصول
 مستطعم ناد و حراحت سنان لسان عداه بمهرهم مرحمت حی مستعان ملتئم -

(۷۰)

حواب مکتوب کتب الی حلدۀ واحد من افاضل ارباب صبحته

کواکب احوال که از غیاهب سطور مقال نموده بودند و حواهر رواهر و داد که
 از حرائۀ عامرۀ فواد برطبی وری موضوع فرموده ، سب ارباب طلام کروب و موجب
 تحلیۀ حال مسرت قلوب آمد - و چون دیاجیر هجران بطلوع سهای تقریر و بیان
 غیر منجلی است و معدۀ وسعۀ^۲ حروف از نوالۀ حواں شوی دل شعوف ممثلی ،
 حصول فواید جلیله در بشر عبار حریله ندید ، لاحرم یای براءت از ساح
 عرض این بصاعت در دامن قناعت کشید^۳ - بیسیر ملاقات با سمول حصول مامولاب
 در بهترین اوقات مرروی ناد - بر صمیر حمیر روس ناد که حمل هموم ، که از
 فساد حساد معلوم^۴ بر دوش هوش دل محموم موضوع میسمود و اندوه قلب انصار
 و اعوان و ناحیر لشکر اسعد حان و منع نامردی حصرب سلطان ، حلد الله سلطنته
 الی آخر الرمان ، علاوه آن بود ، شرح آن از حیظۀ تقریر لسان و تحریر بیان بیروست

سعر :- و انعب حلای الله من راد همه

وقصر عما نستهی النفس و حده

و مقصود فرقه فسد و مامول رمه حسده آن بود که جامع مسلمانان ، که در حریرۀ
 گووه از علیۀ کفار حیران بودند ، نه سهام انتقام کفرۀ ملاعین شهید گردند و محوم
 ماموس این فقیر را^۵ در معرب حمل ناپدید کشد^۶ - اما دعوی الله و حسن توفیقه
 صورت فتح و طهر در آئینۀ رمان ظاهر شد و صاحبان سلعۀ فساد در تیر نارار

1. The same in *BH* and *AH*, but *GY*, *BUL* and *HG* give داند 2. *BH* gives
 کشیده 3. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* give
 4. The same in *GY*, *BUL* and *HG*, but *BH* gives فساد , while *AH* omits
 5. The same in *BUL*, *BH* and *AH*, but *GY* and *HG* omit 6. *AH* gives کشند

محمد مآب طاهر مظاف کمال صعدر مصاف محد و اقبال ، فهرست کتاب فکر و حدس ،
فاری صحفه نوم ار صفحه اسس ، جامع فنون فصایل ، مرآت حال حسن سبایل ،
شعر — بقول^۱ لسان الدهر مدحک دایما

ولکنه فوق الدی هو قایل

لا زال حطبت اللسان علی سائر الاسان دا کرا پشانه^۲ و امام العلم فی محارب
حروف الکلم ساحدا بدعانه ، مرسل بود ، در حال احسن بحال اربن سمت وصول
ناقت - و ار حال سطور آن حهره و مور بحث سطور آمد و محمل و فصول تسلیمات
احابت مامول ، که نور بحث و تقاوت ار جنبه احلاص و صفاوت آن مسهود نظر
اهل شهود بامد ، مواحبه و معايله افتاد - بر خاطر حطبر و صبر بر معنی نماید که تمام
احوال ، که در ملک معال کسیده بودند ، بیان واقع و برهان ساطع است اما بعضی دانند
که آنچه واقع شده است بافساد بعضی ار معلقات^۳ حباب مسدعالی ، ادام الله تعالی
مدی الایام واللالی ، شایع گشته است - و این محب حسب ناظم و طاهر شعر ار بحث
هیچ طاهر نه مده - و غالب طن بل یعنی است که این معنی برد حباب مسدعالی
مسعی ار بیان و برهان است - و چون این محب ار اول نا آخر بقع حای و عرصی
و مالی مسدعالی را بقع خود مبدانست و مهرب حای و عرصی مالی ایشان را
مبصرت حای و عرصی و مالی خود و ار صحفه حان ایشان بسجی مردم
دنوسان خلاف این معنی ملو میسد حتی که ار صفاغ احوال و اقوال ایسان
عن این صورت معرو^۴ میگست تا ار حاسن محسب طاهر ماده ایدلاف به احلاف
انجامید - اما هور حروف و داد ایشان بر لوح دل مرقوم است و رنگ حقد و رعش
ار آسه بیسی معدوم - بیت -

وفا کسم و نه رنجم اگر حفا بیسم
که در طرعت ما کافرسب رعیدن

و این محب مبدانند که اتحاد طرفین سب بقع بسیار و بوجع قلع اسرار است و
مسلم اسعلائی لوای محبت^۵ حابین - و خلاف این معنی غلب هرا هرا سار
و شین - بیت -

درخت دومی بشان که کام دل سار آرد
حال دشمنی برکی که رنج یشار آرد

1 GY and HG give تول 2. The same in GY BH and HG but BUL and AH give اگر ساه and اگر ساه respectively 3 The same in BUL BH and AH but GY and HG give مطالب HG also gives انساد in place of نا 4 BH gives مرد 5 The same in BH but GY, BUL AH and HG omit محب BUL gives اسعلائی و لوای in place of اسعلائی و لوای

پردۀ صبح و انداع محسوس است و رجساره نال برومال صبح بحج و دست مهر
 اقبال از عروض تراکم عمار ملال محروس - و خون مطلوب کلی خاطر دردمند و
 محبوب اصلی ناطق مستمند است که در ساحل حیات قبل از وصول برید مماب چهره
 محدره مقصود را در آئینه وجود مسپود بید و گل وصال از ساختار حالم بدست
 دیده وجد و حال بجید - نظم :-

هر ربانی که نه ذکر و کند¹ گویا بیست
 ناطری را که تو مسطور نه بیا بیست
 ناد پر خاک بحای حرد آن کاسه سر
 که رخمخانه عشق تو درو صهما نیست

سارین میجواهد که محروار پای مهم در دامن قناعت کشیده دارد و جیب
 هم دل بدست حرص و آر ، که مقتضی آب و گل است ، مقید نگذارد -
 هر حمد درین آرزو رور دست می آرد و دیخورست را دور روز مقرون میدارد ،
 دست آمال در کنگره کاح اتصال میرسد و عیاهب انتظار نکواک دیدار مزین
 میسود - و ندین دست صدای صراح و نکا و تاوه و استکا در طاق قمه حصرا
 پیچاست و دست ناسف بر سینه رنای ، و علم آه بر سطح سارسا ، و ندین طبل و علم
 والی ولایت درد و غم و حاکم حوالی سور و دم - بیت :-

که دارد ایچین عیشی که در عشق تو من دارم
 شراب خون ، کبابم دل ، ندیم درد ، و نقلم غم

و چون صور نفاصل امور در آئینه سطور مکتوب و منظور بود ، تکرار آن محمود
 نمود - توقع² که در مطا احاب ندعای مرحوالاصاب امداد نماید³ و زنگ
 اندوه بمصقل قلم فرح سکوه از مرآب خاطر بزدايند - همیشه در کف حفظ الهی
 محوط ناسد⁴ -

(۶۹)

جواب مکتوب کتب الی حضرته الوری الکبیر المخاطب بظام الملك

ادام الله تعالی

در درج افصاح و مهر برج افراح ، و آئینه انوار کمشکوة فیها مصباح ، که از جناب

1. HG omits 2 BH gives 3 BH gives نماید

4. The same in GY and HG, but BUL, BH and AH give ناد .

تدویر سه^۱ صغر و کسر و دندله برنا و پهر را محروح ساحه یعنی مهد کابل عفت ،
قلاده گردن رافت ، سر وافر عصمت ، آفتاب آستان عظمی ، محدوده جهان ، طب
الله براه و جعل الحجة سواها ، از سرای فای نعالیم باقی انتفال نموده است و خطبات
مسطبات ارجعی الی ربک راضیه بر صیة را بسمع قبول و رضا سوده و جمعیت عالم
خبر و بر بفرقه فرقه ناسوت سوده - نظم -

سوار قطرات مطر رحمت حق^۲

در سر روضه حب صغری باران باد

در تراروی عمل درهم احسان و را

بر تقود حساب دوحیان رحمان باد^۳

ار وصول این خبر موحد و حصول این اثر مدهش حورسید بسرب و مرام
در غم و آلام سواری گشت و بسوع دموع از سابع عنون مانند مهر جحون جاری -

نظم - صبح این خبر رنوخه مرغ سحر مسند

از سه گرم رد نفس سرد و آه کرد

حدان گریست مردم اریں غم که حون حساب

آخر بر آب دنده مردم سناه^۴ کرد

مامول از حضرت و اهب المسؤول آنست که آخر حریر و صبر حمیل موهبت بماند
و بر حمن روح پر فتوح آن معنوره سرور و رحمت و کرامت مصیبت فرماند -
حون صغر حورسید نبات سور معالیم احادیث و آناسبت و داب ملکی ملکاس
مسط ابوار کمال صفات ، با کید فرار و اضطراب و سفارص مع هموم از صاحب خاطر
نوار محاسن بدند - همواره آنست خاطر نفس مظاهر از رنگ بلال محلی باد و صحاف
اعمال به اساطیر حساب لایمة الاحلال محلی - بالانسیاء والاویلیاء سلام الله وصلویه
علیهم بلا اسها -

(۶۸)

سجدة روعة کسها الی حساب العالی ملک عمید الملک بمکه المسرفة^۵

الحمد لله المعال ، که به اختصاص عنايت الهی و احلاص دعای آنحضرت
فصائل دستگامی ، چهره محدر حسن اوصاف بر وفق مسعی دل ملتاع از تنق سرا

1 *HH gives* تدویر سه 2 *The same in BH but GY BUL, AH and*
HH give در حساب و فاعل 3 *HH gives* در حساب 4 *GY and HH give* در حساب 5 *The*
same in GY and HH but BUL and BH give در حساب 6 *while AH gives* سجدة روعة کسها الی حساب العالی ملک عمید الملک بمکه المسرفة

سال حضرت تحت فلک رعب را به لسكر^۱ بیرون آورده اند ، این محب را حرام حرم بر سمند عرم سستی و بر سبیل بعجیل نه لشکر سلطان پیوستی بر مقتضای سغرای لا یحافون لومه لایم^۲ محسب عقل واجب و لارم اسب نا ممره سحره ندایر حبال و نتیجه مقدمات کلام اردال بعین الیقین آنحضرت را منمهود آید و نلیل مقال در حین مقتضی حال ندین بپت تعرد نماید^۳ بپت : —

گر ارکوه برسی بیای حواب
که ساح خطا نار دارد صواب

اگرچه درین حین ارقبول کلام فسد و انقیاد آرای مرده انگس حسرت ندندان به یرب دارند اما همور اسکان وقوع خیال آن طایفه بر لوح نال می نکرند و سراب بقیعه و سراب خدیعه اردال را عین زلال می پدارند و عنقریب محقق حواهد شد که ارهار بصباح حبله^۴ کروضه فی سربله لائی نظاره نظر سنله اسب نه ورا حور حیم تدایر و آرا نه سراوار سطره ایوان فکر و بهی^۵ میاید که حیم احمار سلاستی داب محامد صفات ار محاری خطوط و سر چشمه دوات محصر دارند و صوامع مجامع مودب بر نانه سمع قلم نور افروز همور - همواره تمسب حمیم مهم بر روی مرام میسر ناد بالنی و آله الامداد -

(۶۷)

نسخه مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم الاکرم محمد شاه الهمی الی
السلطان الاعظم الاکرم محمود^۶ شاه الکجراتی - حلدالله ماکها -

الحمد لله الاحد الصمد الدی لم یلد ولم یولد - والصلوه و السلام علی سیه و حیه محمد و علی آله و صحبه الافصل الامحد - بعد ار ابلاغ انواع تحیات وردیه الفحاح^۷ ، که از نسایم اخلاص و صفای آن فواج احتصاص وفا بمسام کروبیان عالم قدس واصل ناسدا ، و ارسال اصناف تسلیات سمسیه الانارات ، که ار کمال صداقتش تنویر صوامع مجامع سهرستان اس حاصل آید ، بر صمیر منیر هویدا ناد که دریوقت جبین محقق گشت که نازل هایل و حادثه مسکله از آسان قصا و قدر بر ساحب اقالیم سر نازل گسته اسب و تیر ناثیر ار سسب نقدیر و قوس فلک

1 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give 2 HG gives لام

2. GY gives 3 BH gives حمله 4. HG gives ذکر دهی

5. AH gives محمد 6 The same in BUL, BH and AH, but GY gives

دعوات و ردیه السیات

و بر آل کرام او، که هر یک واسطه حواهر رواهر عهد وجود اند، و اصحاب عظامش، که هر فردی از ایشان مصدر مصاف و الركع السجود، و اصل - بعد هذا بر صمیر سر قضا ناسر هویدا ناد که بوصول کتاب محنت مواد، که نور حدقه و داد و نور حدقه اتحاد بود، فوافل صوف بهجت و سرور و رواحل صروب فرحت و حضور در ساحت دل، که بنگاه مملکت آب و گل است، نازل گشت - و حون اسباب یگانگی با سرها مجمع است و آثار یگانگی بهاسها مرتفع، و مواهت حوافس کرام و مصافدت سلاطین اسلام بمدوح لسان حاص و عام و محبوب فلوب جمع انام، و مسالک و سل محالست نارسان رسل مسلوک گردانیدن و تقود مصافات بسکه محاطات و محاورات مسکوک دامن ار لوارم و داد و سراط اتحاد، بایرین رین الافاصل فی الزمان فاصی عمان را، دام عره، فرساده آمد - و آنچه صلاح اهل اسلام و مسعین رفاغ حال انام است بهاصی مذکور بهعام کرده سنه اسب - نسمع رما اصفا فرماید - و سراط کمال و داد و رکی بسان اتحاد آن اسب که طلسم بعد مسافت را بهور ارسال کسب ¹ موصوف السراف مسور گردانید و حمن سعار و دنار بوصول نسیم احبار سلامی داب ملکی آثار محصر دارند - رناده برین جهره اتحاد را به حال و خط تقط و خط ناراست و محدثه عبارت محلی و حلل اهام و اسعارت نه پراسب - همداره اسقامت حمام صدفات و السام نطاب و او باد صفا و وفا مسددام باد و انظام درر و لآلی مواحات ² در سلک بها و دوام و استحکام بسان موالات و و داد کارم داب العباد - بالسی و آله الاتحاد و صحنه الاتحاد -

(۶۶)

حواب مکتوب کسب الی حباب واحد من الافصل اصحابه

کواکب بواقب معانی، که از غناهب خطوط طلبانی طالع فرموده بودند و صور احوال در آئینه مقال باحس جلال بار نموده، از آفتاب، که بهال نویسان محنت و هلال آسمان مروت است، هیچ غریب نسود - و مهر و داد ارافق اردیاد ظاهر کسب و برحیس ناسن اتحاد از سرق نواد باهر - بر صمیر سر بخی نماید که اسند حاسبت که بهصاب فی بهانت حصرت باری جمع سهام بر ولق رما حارنی باشد - و درین وقت این محبت با بعضی از عساکر بر سر عقده گزیده منتظر اساده اسب - و بواق لسكر ³ را با اسعد حان در ولایت گزیده فرساده - و حون جاعت افساد بصاعت درین

1 The same in G1 and HG but BUL BH and AH give 2 The same in BH but G1 BUL, AH and HG give 3 G1 AH and HG give

و بیسیر طی مساوت دیار و عدم مخافت بحار تنوفیق حضرت کردگار و بواسطه حصول اسباب ، که تجاران ماهر و جهازات متوافر اند ، امریست ظاهر و لوایم سفر از غلام و نفر مرتب و حاضر ، و چون عزم حرم معظم در خاطر اشرف مصمم است و شعله التیاع فقرای این نقاع از عایت اشتباهی کنار علی علم ، رجا واثق است که صوامع مظلمه این اصقاع و ارباع بالتاع انوار قدوم آن حورشید شعاع منور آید و نو عروس مرام این محروح سهام آلام بر منصبه حصول حلوه نماید . بیت :-

امید سد جو عشق مرا کرد دل خراب

کندر خراشه دل من تاند آفتاب

بیس ازین عباکب اقلام بر سقف سطح کلام تار حروف الحاح و انرام نه تنید و جریان قلم مرتاص در صحن ساحت بیاض و فصای عرص احوال و اغراض سبب عروض اعتراض دید . همواره حصول حج مرور در نامه اعمال آن سعادت سال مسطور باد^۱ و روی زرد و التماس دل بر سور و درد سطر قبول آن عایت مامول ملحوظ نظر و منظور . نالشفیع المشفع یوم المحشر و السور .

(۶۵)

نسخه مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم محمد ساه البهمی الی السلطان العادل حسین ساه الجونیوری غیر ذکر الکاتب و المکتوب الیه .

حمد و سیاس شدیده^۲ الاساس ، که عروج مرع لسان بر شرفات ایوان بیانش عین خیال است و وصول برید افهام و ادهان سرحد شرح و بسط آن محص محال ، نثار بارگاه نادرگاه بی مثل و بدل ، که بییش طاق درگاه حلالش ارل اسب و تنق سرا یرده عظم و کمالش لم یرل ، و مفتاح احسان بی پایاس فتاح معالی امل ، و مصباح عیاهت مطالب ملل و محل . و درود خارج الحد و القیاس ، و صلوات تامات بیرون دایره ادراک اناس ، اینار مرقد پاک آنحضرت ، که کلاه علو حاهس مرین به دره التاح لولاک است و غار و دحان صاحب ساحت مطمح احساسش فرش ارض و سقف افلاک ، لمولعه :-

کاف کمال اوسب دواب دواب کون

ورنی سواد هستی کوین ارکیحاسب

حاطر و محسوس حواس باطنی و طاهر آمد - شعر -

کاهک وای^۱ بعد طول بطلعی

وهیج سواد کاسا بین اصبعی

فکان^۲ مکان العین من قرط عرة

و حل محل الروح من حسن موقع

و از ملاحظه صاحب رحسار غوای معانی در ملاحظه هندی چهارگان خطوط معانی آن

رانت آنار و آنة لهم اللل نسلح منه النهار مسطور نظر اولو الابصار آمد - شعر -

سطور سواد فی بیاض کابها

خطوط غوال فی حدود غوای

اما دل نایوان در نقای عسقی آن کمال جمال حیان حراسب که پروای لیعه دوات

مرکب حیوط^۳ سماع مهر و مداد سب ندارد ، زیرا که قوام قطار حروف احوال ا و

احمال انتقال سوی بال در مارل مجاری سب و لنگ است و عون العاط و کلمات از

مساهده جمال ماهو المقصود بالذات حون جسم حعاس از رویب آفتاب کور و مانند

حوصله اویاس سبب سنگ - بیت لمولعه -

رطرف حرف پیروست و ارطای فلک امرون^۴

کسور درد و عم کان سبب الا در دل محرون

و براهین عقلی^۵ در حصول معاصد اصلی بطور دوی عن خطا و سهو مسایید و

نقوس علوم رسمی از پیس طای دل^۶ مهوم بازاران^۷ دسوع بالکله محو - بیت -

من هرجه خوانده ام همه از باد من برفت

الا حدیب دوست که تکرار مسکم

سائریں توقع و التماس از آن ذات ملکی اساس است که بهر سسل بی درور رمور

سوسف و تعدیل عزم کمنه حلیل^۸ حرم فرمایید و بصر بصیرت این محروح تبع

فریب را بکحل العواهر وصال آن اکمل مظاهر رویش گردانند - بیت -

مردم حمی ، و پی مردم ندارد حانه نور

مردمی فرمای و رویش کی سرای جسم من

1 GY and HG give وال 2 G1 BUL and HG give وکان while AH
 3 GY and HG omit خیوط 4 BUL, BH and AH give
 5 BH gives عال 6 BH omits دل
 7 BUL gives بازاران 8 The same in G1 and HG but BUI BH and
 AH give حلیل

حصول ما مول است - یب :-

دیدن روی رفیان سام حرمان گفته اند

طلعت تو صبح آمد است وین خود روس است

اگر سواد عرصه¹ این بلاد بر مقتضای فحواى النور فى السواد نور حضور موفور السرور مسرف گرداند وار درج درافسان خویش آدان حان اهل هجران بلالی متلالی بیان سنم فرماید و جامع طلب بصاعت را، که در معرض اصاعت اند، از حقیص صلاب و عوایب طرح اوج هدایت رساند، ورطه گوس بو عروس فقرا معادی عروس مقصود میسود و گرد نقصان گرد ادیال کمال آن مهر سهر اقبال میگردد -

یب :- چه ریان دارد اگر دربو حورسید رح

سب اندوه من حسته نمایان آرد

واز اینجا نا جامع معتقدان جایی متوجه کعبه اس و امای سوند نا هلال آمال از اثر نظر آن² آفتاب آسمان کمال بدر ليله القدر وصال گردد و حگر سرختگان نادیه هجر و ملال سر حسمه رلال دلاقی و انصال رسد - یب :-

ای رلالی³ که حیات همه عالم از سب

چه سود گر سر تسه دلا ب گذری

و مدتیس که نواوه التماس این دولت و اقبال، که بهترین میوه مهال آمال نالست⁴، بر اطباق سطور در آن مجلس فایض النور مهدی است و نظر التفات بر آن می اندارد و حان ولهان⁵ را در بونه انتظار بار فرای میگذازد - سحر :-

لاوحى الحصوع عبد التلاقى

ما حرى من یحب ان لا یحب⁶

یب :- افتاده نوشد دلم ای دوست دستگیر

در پای معکس که چین دل کم اوفتد

و کتاب مرقوم، بل سحاب مرکوم، که ندین معتقد متعطس البال ابلاغ و ارسال فرموده بودند، ار وفور فیضان آن ناران بهار احسان⁷ بر کسب رار حان متناثر و متقاطر گسب و ظهور انوار فایض الی آثار رحمه الله کیف یحی الارض مسمود دیده

1 BUL gives عریصه 2 HG omits نظر 3 The same in BUL, AH and
HG, but GY and BH give دلال 4 BUL, BH and AH omit آمال

5 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give بهار 6 The
same in BUL and AH, but BH gives لاحق المجموع عبد التلاقى
ما حری من یحب ان لا یحب 7 The same in BUL, BH and AH, but
GY and HG give ناران بهاران احسان

¹ این دعا نیست که بر اویج فلک نرفته

کدش نفس الهی تقول استعمال

بعد از عرض لوازم موق و دعا بر صمیر سر مهر سما، که محسود رویشان قصر
سپاست²، اعلام و اها سرود که از لوازم مکارم اهل راز عادت³ سوحنگان کوی
طلب و نیاز است تا باشد که یمنی قدوم⁴ مسیح دم ایشان از حصص تفرقه و
حمول باویج فلک قبول رسد و توسط بال شان⁵ از هر راه احلال بقصر راه و حلال
پیوندد - بیت -

ای زلال حصر ریش خاک پای داده حان

رحمی کن بر درون حسه محروم ما

یقین است که اطلاق حجاب بی مشاهده خیال مهر نبات آن پادشاه تعجب معرفت
دات و صفات اسمست بی سیمی، وحن عمر بی دم کرم اهل هم کسر اب بقعه
محسه الظمان ماء - بیت -

باشد که آن صبا نورد کرسم او

گردد سپاه کرمش کارسار ما

و طائر روان در صفت صدر و مه دل بی وصال آن ملک سپاهل ماسد هاروب و ماروب
در حین راه باهل است - لمولفه -

دل با حال رویت محراب قلعه حان

تن بی وصال کویت حانراست⁶ راه باهل

وار وارد و صادر و حاضر و مسافر مسموع است که مصباح عرم بیت العرام در راحه
حاطر لحنه معطر موضوع و حال آنکه درین حجاب بسی از اهل موق و ادب اند
که بر لوح دل و صفحه حان حرقت طلب ندازند و در ریس دل وحن همت حر
نجم پروند محبت نمی کارند - رباعی -

زان روی که عشق اردو جهان حاصل ماست

گوی گل ما ر عشق و عشق ار گل ماست

از کثرت عشق فرق می توان کرد

کاندر دل ماست دوست تا خود دل ماست

اما در طی بوادی سلوک عروض طلماب سه و سکوک مانع سرف وصول و عایق

1 The same in G1 but BUI BH AH and HG give 2 HG gives
3 BUL gives 4 The same in G1 and HG but,
BUL, BH and AH give 5 G1 and HG give 6 The same
in G1 BUL AH and HG but BH omits است

مساهده دیدار آن خلاصه ادوار ، نتیجه مقدم و تالی لیل و بهار ، گنجور کسور خراین
رار ، قافله سالار واقعاں رموز حقیق و مجاز ، دره التاح دریای عرفان ، تمبر نهال احلال
علمه البیان ، مهر سپهر عالم کونی و امکانی^۱ ، سمہاز بلند پرواز و صہای لامکانی^۲

سعر :- معنی العلالک^۳ والدعاوی للوری

سور الہریر ولیمۃ السرحان

یب :- اگرہ حوہر داب تو بودی علب تکوین

بہم ہر گر نہ دادی دسب ترکیب ہیولانی

ہوالدی اوصل قوافل القلوب مساهده کعبہ حالہ مأربہم و فجر بعضا الیراع
یبایع الابداع لیعلم کل اناس مسربہم^۴ ، لارالب عرصہ العالم سورہ سمس نقائہ ،
وعیون معتقدیہ قریرہ^۵ بحال لقائہ ، در اقرب مدب میسر سارد و احساد عوایق و موانع
ایام ناسس سوق این دل مستہام نگدارد^۶ - یب :-

این درد جگر سوز بدرمان رسد آخر

وین راہ خطرناک بیایان رسد آخر

محب معتقد ، کہ علم ولای آن وحید رمان از مصاف مکان تا مطاف لامکان بردوش
حان دارد ، در صفحہ سیمہ و صحیفہ فواد بدسب استاد دبیرستان حسن اعتقاد رقم
احلاص و داد آن سرور کارخانہ ایجاد می نگارد -

یب :- نیست بر لوح دلم حر الف قاسم دوست

چکم حرف دگریاد نہ داد استادم

شعر :- ولو حطرت^۷ لی فی سواک ارادہ

علی حاطری سہوا^۸ قصیب بردتی

صوف سلام و دعا و الوف تحیب و تا ، کہ ار التہاع حس صفاوت و نورش عرف
انفعال از چہرہ حور جاری باشد وار انوار ارہار^۹ احلاص ناطس کواکب فلک
ثامس در عیاہب معارب متواری ، ار انتدای طومار بیاض بہار تا انتہای مساشیر
سب تار از سر سرل دل سعوف برستام^{۱۰} قطار حروف تا سرحد رمان وار آہام سامع
مجامع کرویان آسمان میر ساند - یب :-

1. The same in BUL, BH and HG, but GY gives عالم کون و امکانی , while AH reads عالم کونی و امکان 2 BH gives لامکان 3 The same in GY, BH and HG, but BUL and AH give معنی الولا 4 AH gives مٹار بہم 5 The same in BH and AH, but GY and HG give قرین 6 The same in BH, BUL and AH, but GY and HG give گدارد 7 BH gives حمزت 8 The same in GY and HG, but BUL, BH and AH give یوما 9 BH gives سام 10 The same in GY and HG, but BUL, B - and AH give انوار آثار ارہار .

ویانه ابر گهر^۱ بار در میان گیس
 که هر نظم مصالح و روی لطف بار^۲
 ولیک مهر ابوب گرفت حب دلم
 که دست حسن معارس رد دل ساه مدار

ریاده برین غوای معانی غریب^۳ علی العاط و حلال براکت بیاراست ، و حمام
 کلام به اطبات اطبات^۴ و اویاد تمحیس و اهام به پیراست - همیشه ، با عظام^۵ رعد و
 ابسام برو و نوهای صبح از دهن افق سرق محسوس حواس است ، پسان سلطنت
 و پاش خون به ساه مخصوص الیاس ، و معر فلک حاهس با محدث فلک اعلی
 پسان باد - محمد و آله الاتحاد و صحبه الاتحاد -

(۶۴)

حواب مکتوب کتب الی حبابه المولوی العاقل النابی عبدالرحمن الحاسی
 ابدالله معالی طلال ارساده الی نوم الدین

لمولعه - حواست حرد ولی شد گوهر عشق را حد
 بر هوای دوست را رسته جان ما هدف

عمل پیر ، که مسداله احکام عالم و محکرم علیه تکالیف نبی آدم است ، میحواس
 با طلام آینه دل مسای ، که از براکت و بلاطم دموع فراق ناسی است ، بمصقل
 هلال مواعد وصال سلامی سار ، و حبه قوام و اقتدار جان بیقرار بعداد ارساد
 سکون و اضطراب و اطبات اسباب و اطبات حظای قائم دارد ، اما سدت صرصر سوی
 دل مدهوس به آن حوس و حروس دارد که ناروی وعد و بروی وعد را طاقت
 ساراب تواند بود^۶ و یا قوت صبر و همت و قدرت بسط کلمت محاربات پان تواند
 نمود - سحر -

قصی فی الهوی والله مسکله
 ما العکر ما الرای ما الدیر ما العمل^۷

لاحرم بعد از انقطاع اسباب توسل دست رجا بداس توکل اسوار ساهبه که ایرد
 بر دوام ، که دسگر سوحگان هاویه غرام و دلیل گم سدگان بادنه اوام است ،

1 BUL omits گهر 2 BUL puts سان 3 The same in BUL
 BH and AH but G1 gives غرب while HG gives غراب 4 The same in AH
 and HG but G1 and BH give اطبات طاب while BUL reads اطبات
 5 AH gives طاب 6 BH gives طاف ساراب آن 7 AH gives مامل

فرمایند - امید است که مال رجا در چمن التجا بروسد آید ، و شاید مرآتت
در نظر سکان مسافر و معارب بلند - لغو نه :-

اسعد رمعد امهر و اکبر سود یقین
گر یابد از یو نک نظر تربت زحل

و در اقتصاص کمور حامد و اقتراح نواسن صواب امداد مالی و معادل تواند گردد
و در اصطیاد تدرو مراد بدست تربت ان حمید براد مسافر و مسائل امداد

شعر :- شوال تاج التالی اناه کم تلا
ایوه اناه مخلصا بعد مخلص

و عایب توقع و مایب تطلع آید که در حالت حیات و مهت و تزلزل و ثبات
طهارت خدمت خدام پاکبیب به نواعب حادث بعضی از حیات ازل نگرداند و
رقاب رتب یا کران لازم الحریب از حواشر رواشر مرحمت غافلانی ندارند ،
چیه اخلاص خدام با سلاطین عالی مقام نستی است نه اصل اندام است ، و سببی نه
اوصل اسباب و موجب فور رور حساب - نیت :-

حلی چون رور حرا نامه اعمال آرند
رقم مهر تو بر صحنه خان مارا بس

و یتیم دانند که طمهور کمال عمایب و التماس با خادمان مخلص بعد از وفاتست ،
ریرا که رسان بظاهر و تکاثر عداوت و شمام تراکم و تراحم دوات شیاطین
سلب ، سارین اگر در آن حین عارض مطیر مرحمت و احسان برجی امنانی اولاد
این سده جای ناران گرداند ، ذکر معاصر و مآثر آن حضرت ورد زبان اصاغر و اکابر
خااهد بود - بیه :-

نگداسته ام خدمت دیرینه نمرود
اورا بخدا و بخداوند سپردم

و اگرچه سفارش سکان سطح تراب نتاب آفتاب و سحاب وهاب نوشتی سیه کان
لحاح و حرف کارخانه ساجب است ، اما علاقه عطوف بدر فریدی رایید بر قوت
ناروی درایب و خرد سدی است - نظم :-

طریقی نیست سفارس ناسان کردن
که سایه بر سر سکان ربع مسکون دار¹

بیت — آفتاب اندر بندھسان لعل سارد سنگ را
 حر بهاسوشی حد گوید سنگ عذر آفتاب

و بهسات بی غایت حصرت عرت صری عیان عریمت بند و اولاد بهر آن آسان
 فلک رفعت بحسب عمل محدود^۱ است و حلوه طاوس حان حر در آن حصرت حت
 نسان از روی عرف محظور^۲ - شعر -

الک والا لا شد الکرانب^۳
 و مک والا لا سال الرغائب
 و مک والا فالرحله مصعب
 و مک والا فالمدح کادب

بیت — نفس هزار کوب و ران ابر فطره
 برگ^۴ هزار طوی و ران باغ نک گاه

و بر تمام بادی و حاصر و معم و مسافر واضح و طاهر است که سیلاب سحاب
 تربیت والد و حد آنحصرت در بحاری احوال بند بهجه طریق جاری بوده است و
 طلسم حسد کرام و لوم لئام از آفتاب عتاب^۵ و اهام سان حکونه سواری ، و
 هر گر^۶ انوار مکارم و مراحم بهام تمامت^۷ اصاغر و اعاطم محجوب بوده و خلعت حرمت
 ارفامت رقت بهعرض هر ناکس و کس مسلوب نمروده - و الحمد لله که آنحصرت
 فریدون سقت حلت آن سلب است ، و در فرید و و هر وحد آن کان کرم و درنای
 سرف - نظم -

حدت رقم غم ر دلم پاک بهشت
 لطف پدر سکسکی کرده^۸ درست
 ای بر بوقای سلطنت آمده حسرت
 هان ناحه کی که بوبت دولت تست

اگر بطریق آبا و اجداد از العباب سهر آفات هلال حان فرید مذکور را بدر فلک
 ناموس گرداند و عارض عریس^۹ از حیکال معال هر بنسکال محروس ، و در ملک
 حادسان حای مسلک دانسته تقد و خود او را در بوبته بریت و سقت مسک

۱ AH gives محدود 2. AH gives محرو 3 HG gives ذالکاب
 BUL however omits the first three hemistiches. 4 BUL gives برگ
 5 GY and HG give عتاب 6 BH gives برگ 7 The same in BH
 and AH but GY and HG give عتاب while BUL omits تمام 8 BH
 gives غرض 9 The same in GY BUL BH and AH but HG gives

وصال جسمانی قاصراسب و مرع حیات پیش از فوز سعادت ملاقات از قفس¹ جہاب
طایر - یب :-

ز آستان تو اجل کرد² مرا سرگردان
وقت مردن سر بیمار ز نالین گردد

بآبریی بعد از تدبیر و تأمل و تمسک بدامن بوکل فرزند عبدالله را بطریقی ندل
بعض از کل بملازم آستان آسان نشان فرستاده آمد با دران حصرت ندلی باشد
ازین مبدل منہ و کتبی مقول ارین مقول عمہ³ و اگر در کتاب مقول ضورب
حک و محو و نسیان و سهو و رور و طهور یاند ، واقمان اصل معی بکرم عمیم معذور
میدارند - شعر :-

بعث الیک انی و بالله انه
لاخلی من النفس المقیمه فی حبی⁴
وهل هو الا⁵ نسجه انا اصلها⁶
وهل هو الا⁷ کالمحرر فی الکتب
وفی نسجه السوداء ما اب عارف
من المحو والاصلاح والحک والضرب

و بر عالم و عامی و حامل⁸ و نامی چون صبح صادق و سوز عاشق لایح و واضح
اسب که ار حرمت و مال و لسكر و مال آنچه مقصی خاطر مخلص صابی اعتقاد است
و مرتصی دل تمام اقارب و اولاد ، اراعام عام سلاطین بهمی نراد ، اکاسره اجداد
این بلاد بر وجه کامل میسر و حاصل است - یب :-

ساح شگوفه پسه ارگوس کرد بیرون
تا سکر آل بهمی اصعا کند ز قایل

لیکن لسان حال و مقال در بیان شکر احسان و افعال ایسان سحر لال اسب و
مرغ خیال در پرواز شیب و فرار شرح اکرام و احلال شان بی پرو نال - شعر :-

رهب یدی بالعجز عن سکر برهم
و ما فوی سکری للشکور مرید⁹
ولو کان ما یستطاع استطاعته¹⁰
ولکی مالا یستطاع¹¹ بعید

1. BH gives قفس 2. BH puts ساخت 3. HG gives مه 4. HG gives
امله 5. GY and HG give وهل هو لا 6. BUL gives
7. GY and HG give وهل هو لا 8. BH gives حامی 9. BH gives
10. The same in GY, BUL, AH and HG, but BH gives ما یستطاع استطاعته
11. BUL reads. ولا کی ما یستطاع بعید

ناباسد که رسه جان پور سمع لغای^۱ آن آسان سور گردد و دماغ روح بال از
صهبای صوح وصال معطر - بیت -

مسان مراب وصل او بسار اند
باسد که نما نیر رسد مشرب^۲

در اواخر ماه شعبان بایرکات ، که از حصرت خلاصه کائنات ناح ابساح الشعان
سهری^۳ برهانه مساهات دارد ، طفل فلم رصع مباب ، که مسیح مهد دواب
است ، بر طبق مقصی حال درکات آمده بسمع خاطر سرف حدم معادب نوام ،
که آنس^۴ صورت مهابر جمهور و محلی حال سرانر صدور است ، معروض میدارد که
حون در مراد صدف فواد در بحر اعطاف و الطاف حد آنحصرت سو و بمنافته است
و قطره فابلست بنده را بافتاب احسان در کان رمان و مکان گوهر سب خراغ مساحه
بناهرین حمه جان ، که برسه جان و اطبات اعصاب اسوار است ، اگر نه حلونگاه
حال آن محاندان دولت نار فلک امتدار باشد ، سکون و قرار حباب در آن سموب و
حباب عین عار است ، و لاس عاسی اسام بصر اگر نه مظرر باحسان جمال آن
مکندر فر بود در دیده بهر اهل عمل و نظر محض می و سار - نظم -

رهر دندن روی نو دنده میجو اهام
و گرنه دنده بیاید هیچ کار مرا
اگر نه در ره عشق نو صرف گردد جان
چه حاصل است اری جان یقرار مرا

و سرت وفای عودیت و رکس صفای طوب آن بود که خود را در میسره و میمه
مدام ملایک دنده سرف مساحت و گوس هوس را خواهر اوامر دولت مظاهر
مسف - اما چه توان کرد که سر ندیر پیس بر تقدیر هج است و بهجه فکرت
و ارادت پسر ار بروی باروی فصا و قدر در بیج - بیت -

فرسه^۵ است بری طاق^۶ لاجورد اندود
که پیس آروزی عاسان^۷ کسد دیوار

و دریوب ار مساعده کرس و هجوم امراض سلون و بطاول لیل و چهار و عدم
ربام احیار بکن اقتدار بعض و روس گسه که دست آمال و اسانی ار ادراک ادیال

1 The same in BUL and AH but G1 BII and HG give 2 The same
in AH but G1 BUL, BII and HG give 3 مساحه سهری This is a tradition of
the Prophet. 4 BII gives 5 برسه 6 The same in G1 BUL and HG but
BII gives 7 دوسان 8 دوس طاق , while AH gives 9 دوسان

قلم الانام فی محاریب الحروف الالسكر احسانه وانعامه - رب كما جعلت سنابل عوايد
 کرمه اوفر من ان يقاس¹ بصواع البدر والشمس ، اجعل مده طول نقائه اکبر
 من ان يعد بذراع اليوم والامس ، رادر کنف عنايب بی نهایت حویش مصون و مامون
 دارد ، و جامه جاه و علاش از گریبان امروز تا دامن روز قیام ممدود گرداناد
 و آستین سطوب و احتشامس سرین بطراز حلود و دوام - سده اخلاص منجر ، که
 قرص سیم خلوص و سبیکه ررش ار ناکی جوهر و کمال صفای بیکر رسک سمس و قمر
 اسب و بر محک تجربه و امتحان خلاصه دار الضرب قصا و قدر ، یب :-

در خلوص سب ار هسب سکی تجربه کن
 کس عیار زر حالص نساسد چو محک

غرایب حدمات لایقه و رغایب تخیاب سایقه ، که لمعاب وحوه فایقه آن
 رخساره انفس و آفاق را مانند حورسید در وقت اسرای روشن سازد و از غایب
 صفا و صباب کمدا مید اصابت بر کنگره کاخ احاب اندازد ، بلبل جاس
 ار گلن حنا بصماخ کرویان کاخ آسمان میرساند و هرچید کمان سسط کلام
 سیروی اسعارب و ایهام و ناروی کمایت و استجدام نا ناگوسی سعی و اهتم
 میکشد ، سهام بیان شوی و عرام نر دشانه و هدف اتمام² میرسد و حناح طایر
 مقابل نقوب ناروی طلاق گرد شرفاب شرح آن حالت میگردد - سحر :-

ولواعج الرحاء اعظم کثرة
 من ان یحیط بها بلیع حظای
 ولوارم الاشواق اکثر حملة³
 من ان یجد یسیره نکتای⁴

نادساره بختگاه ارل ، که بی تقدمة خدمت و عمل وهاب سایلان کوی امل اسب ،
 نناوک آه قد دوباره و سهام دعای دل مستهام عرواق عوایی ایام را ناسرها مقطوع
 گرداناد و دسب بطاول رمان ار سیئه سوحنگان آسنس هجران مسموع - سب :-

ار هر کرانه تیر دعا - کرده ام روان
 ناسد کران میانه یکی کار گر شود

1 AH gives بحاس 2 The same in GY, BUL and AH, but BH gives
 بر شانه اهدای اتمام while HG gives بر شانه هدف احتتام
 3 The same in BUL, GY, however, gives ولوارم لاشوق اکثر حملة
 4 The same in AH, but GY, BUL and HG give
 و لوارم الاشوق اکثر حملة
 من ان یجد یسیره نکتای while BH gives من یجد یسیره نکتای

اراحمال صیوف مدحس در سارل معارج لگ است و دنده عقل ار آقیات مناست
القابش خون جسم حماس و حوصله اویش بی نور و رنگ - یث -

هرچه بر صحنه اندیشه کسند گلک حال

عالم قدر تو نالابر از آن ساحه اند

و خون حال برین سوال است قدم قلم را چه قدرت استغای طی آن فعلا است و

سهر مرغ بال را چه فوت طبران هوای آن فصا - سحر -

فاسکت عجزا عن امور کثرة

بیطقی لا تحصی و ان قلب قلب

اگر خاطر قادر در بیان حماس آن اکمل^۱ مظاهر عاخر و فاضل آید، عذار عذارای اعداد

اورا از تعرض اینکس اعراض معیوط دارند و چهره اقرار عجز و انقراض بعضی رضا

ملحوظ - نظم -

در غمت خویش سجد از پرده غم

بویبر ما که من سوخته حوس حکم

مددی گر بهراغی نکند آنس طور

حاره تنه سب وادی امن حکم

حضرت احد، که پیسگاه قصر حلال و ساه دهن انوار کمالس ارل و ابد است،

آن قیصر بر حرم مهر عزم^۲، و خسرو ناهند برم هرام رزم، سلطان آفتاب ابر

برحیث نظر، حاکمان کوان علام نواب^۳ حدام^۴ - لمولفه -

نیست گیلان در حور حاکم یکس خون حور حسام

گاهی آرمسرق برای و گاه در معرب حرام

حماسد سرور دین و دولت، خورشید فلک ملک و ملت، مهتاب سحاب ازل،

مصیبت سحاب افاض لم یزل - یث -

ای سهرسوار قدر در ماه و حور رکب

وی در رکب قدر بوهف آسمان کل

با اسب اگر بگرد جهان برکشد خطی

ماند برون دایره کی فکان اهل

الهی لایدر لسان الانسان^۵ علی درحات سابر العظام^۶ الا بعض اقتداره ولا یسجد

۱ The same in BH but G1 and HG give کمال while AH gives کمال
در بیان حماس
BUL on the other hand altogether omits the expression عامر
۲ BH omits حرم ۳ HG gives خدم ۴ The same in BH but
۵ لسان الانسان ۶ لسان العظام while BUL gives لسان العظام
۷ G1, AH and HG give لسان العظام

اگر بنظر مهر انارب صورت عارب در آن اظلال طاهر گردد و دست بعرض اهل رمان از دامن مضافات آن قاصر ، و بعد اران عام افضال و اکرام بر مزارع مراسم متقاطر و متناثر ، یقین که از ¹ خورشید استمان بیکران آن حاتم نساں دره خواهد بود و از ایثار محامد و ما بر آن اکمل مظاهر قطره - ملتسم دیگر آنکه بماء الحیوه التفات ، که مسع آن طلما دواب اسب ، این سوخته آتش انتظار را احیا فرمایند و لباس نقای ² قوت ناطقه را بطرار اوامر شایقه محلی ، تا در اتمام ³ آن نطای اقیاد بر میان جان معنود داشته تمسیت آن را ناح بارک افتخار و صورت و ماده مجد و اعتبار داند - ریاض درین وجوه محسسه سسیه و ایهام شوک شوک اقلام ریس ساس ⁴ و چهره عدره حاحاب بگلگونه تکلفات عبارات نیرداح - همواره تا ⁵ ار امتلای قرص حواری حسای صبح از دهن اوقی خاور بر آید و قواره مهر و ره هلال و کواکب ثواب تکمه مثل بر حسب حامه اطلس جریخ ریا نماید ، محد آرز و نیاز از حوا نوال ⁶ آن ناساه بحب حقیق و محار ممثلی باد و کواهل و اکتاف واقدان اطراف و اکام جلعت مراحم و الطاف آن مطاف کعبه اعطای متحلی - بمحمد السی و علی الرلی -

(۶۳)

نسخه مکتوب کتب الی السلطان العادل علاء السلطه والخلافه والدین

الکیلانی خلد الله سلطانه -

نظم :- فی عقل بسرحد کمال نور رسد

فی حان بسرحد حلال نور رسد

اجزای جهان اگر همه دیده شود

ممکن نبود که در جمال نور رسد

از فحوای نص سین ان الله یامرکم ان تودوا الامانات الی اهلها و ار معرای فص صمیم العاقل لایصح الایساء الا فی محالها ⁷ طاهر و بیدا و ناهر و هویدا است که قلاید محامد و اطوای بقدر ⁸ اعصای استحقاق ناید و جلعت رریں طراز مقال مقاوم قامت استیصال رحال ، ما برین قوت ناطقه ، که صراف نقود اوصاف است و طوطی سراسن نون و کاف ، واله و حایر اسب که چه خطاب لایق انتساب آن درگاه فلک قباب ناسد و کدام القاب فراحور آن نارگاه حب جباب ، بلکه قطار حروف

تمام GY and HG give 3 لاء HG gives 2 ار BH omits 1

The same in 7 نوال BH omits 6 تا BH omits 5 ه HG omits 4 الای while BH gives 8 غلها GY and HG give 8 قدر

و تر لرل و احلال و صورت نبات و حباب و فوات و نبات این بنده حشر را در مراتب رعایت و احسان ملحوظ ندارند بلکه علو مرتبت و احلال و سمو سمعت و کمال حویش را مطمح^۱ نظر دامنه فرزند مذکور را بوفور اسعاق محظوظ گردانند - لمولعه -

گر بظر بریں کی دورم رتوی سسپی

لیک نور مهر بادراب دارد العی

و هر حد که^۲ اظهار این نوع الهام به دست آنحضرت حورسند اساس خارج داب ادب و بصابت حسبه^۳ است ، اما عطوفت ابوت به امر وضعی و احسان رسب بلکه زلال این حال از سر حسمه اتحاد در حوینار طبع حارست - لمولعه -

به لایق است بمهر سپهر اعلی گفت^۴

که نور دانی خود را رما دربع مدار

و پای بحر سحاطع و ابر باران گفت^۵

مطار فض بطن سطنع غیبرا بار

و لیک سهر ابوت گرفته حسب دلم

که دست حسن معارس ردیل ساه مدار

و دیگر بر خاطر دریا معاطر حدام حورسید ساطر روس و طاهر است که فطرت حلی بر معنی مالهجب الالعیب^۶ الاول^۷ نعمت وطن اصلی مل آن کلی دارد و سمید ارکان آن بقاع و تحدید آثار آن رباع^۸ از اعاطم مرغوبات طماع است -

بلاد بها یطرب علی ممائی^۹

و اول ارض من حلدی برابها

و چون در عهد صبی ، که لوح دل از تقوس هوس و هوا معرا بود و داس حان از غار تعلقات مرا ، دیده دل بارها از دیار سمیع گسسته است و طایر روان به اس آن آسان مسرح ، لاهرم آثار آن در سوندای دل سمک و سایم است و دست مع بر سینه خیال شعر واقع - شعر -

انای هواها مل ان اعرف الهوی

فصادف قللی حالنا فمکنا

۱ BH gives ملحوظ 2. BH omits که 3 GY and HG give گمن
۴ GY and HG give وناه - معاطع و ابر باران and وناه - معاطع و ابر باران
respectively 5 The same in GY BUL, BH and HG but AH gives
۶ ع مالهجب الالعیب الاول 7 The same in BH and AH but GY and HG give رباع
۸ The same in GY, BUL and HG but BH gives نامی
۹ The same in GY, BUL and HG but BH gives نامی
while BUL gives نامی 10 The same in GY, BUL and HG but BH gives نامی
while AH reads سطنع instead of سطنع

هر که در سایهٔ جاه تو بود چون خورشید
در رخس کس نتواند که کمد تیر نگاه

بنا بر بیق این لروم و تحقیق این مفهوم فرزند عبدالله را بدرگاه عالم پناه فرستاده آمد
تا شعلهٔ ارشجرهٔ وجود بندهٔ تا حوان در بوستان احسان آن نوشیروان نسان سووما
نماید و مسودهٔ ار سحرهٔ آب و گل این محصل دیرینه در مطالعهٔ سدهٔ ملایک
دیدنه باقی ماند - و این معنی الی یوم التصاد سبب تاخر اولاد و موجب سحر
احقاد گردد - بیت :-

همین سرف رحمان س بود دعا گورا
که صدر دل بدعای شها معطر کرد
برای عذب احلاف و معطر اسلاف
خلوص خویش دران نار که مقرر کرد

و یقین است که هر ساح رجا ، که در حویار التجا در آن حضرت شروع گردد ،
عصون انتهای آن نا اوح برج آسمان مرفوع خواهد بود - بیت :-

زانکه رای مهر ساس گر نماید اهتمام
میدهد مهر گیاه باساح سدره التیام

و چون این معنی مانند مقدمات حسابی و هندسی و سییه طلوع آفتاب از افق حسی
بر مقیم و عریب و بعید و فریب واضح و لایح است ، توقع و تطمع اران کان کرم^۱ و
در یای درر مکارم سیم است که سحاب احسان بر چمن حمان او چنان ناران دارند
که از فواح فواکه حصول مرادس مسام حان بندهٔ صائی اعتقاد^۲ معطر گردد و
مساعل مراحم و قنادیل مکارم در صحنهٔ صدر و محراب قدرس نوعی افروخته
گردانند که از لمعهٔ نور آن ساحب تمتیبت اسورش مسور نماید - بیت :-

ای آفتاب ملک ارو نور و امگیر
وی سایهٔ حدای ارو سایه بر مدار

و هلال حالس بالتفات خورشید تمثال در نظر نادى و حاضر و مقیم و مسافر بدر
ولک اقبال ساربد - بیت :-

سر سایهٔ سعادت دنیا و آحر
در یکطرر گوشهٔ جسم بوسته اند

واجساد فساد مواد حساس در بوتهٔ حقد نه نار حسد نگذارند و صفت تمکین و استقلال

اسد ار بخت مدارم بجای عمر حدادی
که ابر لطف باراند بچاک^۱ بیره بارانی

این نامه صراحت حسانه اوایل شهر رمضان، که در بیان اسلام از ارکان اصلی است و خلعت رفعت مناسب مطر بطرار الصوم لی، از معسکر دارالحرب بیجانگر مقرر و محرر گشت سبی از آنکه از برکت تمسک ادیال آل عبا و بی عودیت تا حداران منبت الا المودة فی القری^۲ در سال گنسه بعضی از بهادر و فلاح دارالحرب مذکور، و درین حق مطری از جماع و اجتماع اسنان، که محل ود و سواع بود، مضاف^۳ اولی احسنه سبی و بلاط و رباع آمده معابد اصنام بمساحد اسلام مسدل گنسه است - الحمد لله الذی هدانا لهذا وما كنا لنهتدی لولا ان هدانا الله وآسی اغرار و اسکار، که در سور دماغ کفره فحار بکثرت عمد ممدده^۴ اسجار و فوت بروج بسده حصار مسعل بود، تاب سع حویار و نارن بیکان طوفان آنا رسطی و منتهی گردانیده - نظم -

بارید حدادیم خون رنج
که باران بسالی نارد رنج
هر آنکوشد کسسه از رنج و تر
پرددند غارب گرانس اسر

بعد هذا بر صبر حدام تلک حصایل و ملاریان بارگه فلک مهایل، که نسخه کتاب اسرار غیب است و نمودار انوار دالک الکتاب لاریب، معروض میدارد که در سواد این بلاد تقس هر مراد، که نقششد حال بر صفحه صحیفه فواد می آرد و صورتها هر امر که دست اندیشه و کلک فکر بر صفحه لوح صدر میگذارد، بهایت الهی و فر دولت سهشاهی نرینگ حصول آن در آسبه و خود عسی^۵ مسطور است و غار موانع از داس وصول آن دور - لکن بر عالم و عامی و حامل و ناسی و احب است که مانند^۶ ادای قرص عرص و خود خود بران درگاه ساسمک عسی قرص داند تا بهار آسای باطل، که در تحت سطح سسه مکتمست، نظر آفتاب ساس آنحضرت مسائل حواهر^۷ درج فلک ناس گردد و باغ ناموس و نام صغار و عظام از نکای نکب انام و تعرض حرا ناعاس نام آس - بیت -

1 The same in GY BUL AH and HG but BH gives 2 The same in GY BUL and HG but BH gives 3 BH gives 4 AH gives 5 The same in BH and AH but GY BUL and HG give 6 The same in GY BUL, AH and HG but BH omits the expression 7 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give

که چهرهٔ زرد دُنا و دل شکسته¹ سم شعارش از اذابت نارشوف نال مانند قرص خورسید² و سبیکهٔ هلال ناک است بلکه از برتو نور احلاص و رنگ رخسار لوعب آثارش بیرهن بیاض صبح بر قاسم مهر یوار چاک ، نخب دعواب فایقه ، که در دریای صفای آن یتیمهٔ میمهٔ³ صدر نشیان محافل کمال اس ناسد و واسطهٔ قرطهٔ⁴ سلایک ارایک قدس ، و نجب عودیات و خدمات لایقه ، که محاریب سمراب⁵ حروف سطورش سور تفتلهٔ رستهٔ جان مهجور و آتس قندیل دل محرور بود ، و سور این احتصاص محسود محاریب فلک و ثواب دیمور ، و مغبوط مسکوه⁶ مهر و زنجیر رراسعهٔ نور ، ارسر منزل دل⁷ شعوف بر کو اهل قطار حروف تا سرحد زبان و ار آجا بمسامع مجامع کرویان آسمان میرساند - مصراع :-

یارب دعای خسته دلال مستحاب کی

ساحت لامکان مساح شوف والتیاع بدرگاه حبهان مطاع فلک ارباع به آن فسحت و اتساع دارد که سیمرخ عقل و طاؤس حواس ناحیهٔ احساس و شهپر⁸ نال تعریف و قاس پیرامون سراقق بیان آن تواند یرید ، و آتس لوعهٔ نال سرف مشول⁹ درگاه خورسید مثال حمشید سال¹⁰ نه آن اشتعال دارد که تراکم و تصادم سحاب سطور کتاب و تواتر تقاطر الفاظ و کلمات خطاب سورت التهاب آن فرو تواند نساند - بنابرین اگر طایر هم در هوای شرح درد هجران بی قوادم و خوایی ناسد و دل ولهان و جان عطشان در طی فیای و اطهار الم حرمان از دولت ملارمب آن سدهٔ سدره نشان راحل و حافی¹¹ بود ، بکرم عمیم و لطف جسم معدور دارند - سر نیار بر آستان خسوع موصوع است و دسب بصرع و انتهای بحاب و هاب آمال مرفوع که حجب مواع وصال آن کعبهٔ حرم¹² اقبال و قلهٔ قلوب اهل نال بدستیاری توفیقی حضرت متعال بالکلیه مرفع گردد - و علل و شرائط وارکان و روابط شرف ادراک حدس ، که متضمن اصل نعم و مستلزم سلامت حاتم است ، ناسرها مجتمع - بیت :-

1 BH gives دل تنگ شکسته 2 The same in BH, but GY, AH and HG give حور 3 The same in AH, but GY and HG omit یتیمه , and give only تیمه 4 The same in GY and AH, but BH gives قرطه while HG gives قرعه 5 GY, BH and HG give ثمرات 6 BUL resumes the text here 7 BUL omits دل 8 The same in BUL and BH, but GY, AH and HG give وشپر و ال 9 The same in GY and HG, but BUL gives مزل , BH gives وصول , while AH omits شرف 10 The same in GY, BUL, AH and HG, but BH omits مثال 11 The same in BUL, BH and AH, but GY and HG give حافی 12. GY and HG give حرمه .

که ساهار ادراک انسانی صیاد مرغان هوای بیان و معانیست ، اما سهر نال
 انتقالش در طیران و صهای کیفیت سوی سحر مکسور است بلکه قوت باصره اس در
 دیدن کمیت جمال با کمال صواب و ثبوت بی نور ، نادرین دست بیان از دامن کیفیت
 و کمیت آن کوتاه داشته همگی همت و جملگی مهم مصروف و معطوف است که
 صورت ملافات در آئینه دیده عنقریب مسهود گردد - این صحیفه الوداد اوایل
 شهر محرم از دار السداد محمد آباد سم سواد یافت منی برآنکه حاصل کتاب
 با اسپان و اسباب رسید و حظ واصل ، که از حمله مبلغ معلومه در حساب محری ناسد ،
 گرفته راجع و عاید گشت - بوقع که متواتر و متعالی حیرت دلباز آن منع
 معارف و معالی نار نمایند و سپهر مودت و محبت را نکواکت بواقف همت مرین
 گردانند و مسکلات مامولات بدعای اجابت آیات آن ملک صفای مین دادند -
 زیادت برین مرع یراع در هوای شرح التیاع طایر بداس و سهرسوار سان^۱ را در
 میدان بیان سایر ساخت - همواره قنادیل حساب اعمال آن داب بی هال در محراب
 شریعت تانان ناد و باران کلام عدب آن سها ساحب از میراب فصاحت و بلاغت
 ریران - محمد من نبی عدنان -

(۶۲)

نسخة مکتوب کتب الی السلطان العادل الکامل مسرف آل الرسول قره العین التول
 شمس الحلا فیه والمعدله سلطان محمد گیلانی^۲

ساهی که در زمانه ندارد نظیر خویش
 شکرانه واجب است که در روزگار ما^۳

الحمد لله المان که ارحای جیم جهان و احای گلش حمان و گلش بی نوع اسان
 بادوار^۴ نا و ذکر حمل و ارهار دعا و سکر حلیل آن ناساه حم جاه بی سب ،
 شهسپاه فلک نارگاه سکندر حسب ، معادل بوستان بی حراں سها ، و مهال^۵ ریاض
 فردوس اعلی ، مروح و مزین است - یب :-

هم نوب در سب هم بادشاهی در حسب
 کوسلیان تادر انگشت^۶ کد انگشتی

1 The same in GY, BUL, AH and HG, but BH gives دان .

2 The same in GY and HG, AH gives more or less the same thing, but BUL and BH do not give any name 3 BUL breaks here and one leaf is missing from here 4 The same in BH, but GY, AH and HG give نوار

5 The same in GY, AH and HG, but BH gives مل 5 The same in AH, but GY, BH and HG give در انگشت

در بصر مسمران تقود براءت و نظر حوهران در صباغت ، محلی صور روح پیکر
ملانک و مرآت صباغ حوروسان مسکن فنها علی الارایک مسمود - رپراکه
با اورای دقار بموس سواخ حواطر آراسه اند ، سال این حال بر چهره عروس
مقال ندرده اند ، و نا نمای کمجای فلک نامس رایر مذ و قامت دهر معنی دوحه
اند ، سابه ^۱ عطفات واردات اصداغس بر عدار ارسال و رجسار ابلاغ نکسنده
اند - و اوصول مسرت سدولس ارج فرج بارحای مسام حان رسید و نسیم راحت
و فرحت بر ساحت و باح حان ورید - بیت -

صبحی که ارکویت گذر افتد بسوم باد را
ناسام آند قدسی هر دم سارکاد را

حلاصه فلامه الیاس ، که مرین خیال کمال اساس است ، آنکه نهال حسن حسن
اعتقاد را بارسال سحاب کباب سر سر دارند و اغصان حسن بوسان احلاص را ^۲
بسم انعام عسوی اساس مهر گرداند - و خون تصدیع داب با برکات و نصیص
اوقات سراف آیات حاضر نداست ، بیس ارین ارقام کلمات محامد مواد بر صفا
رانات و داد نکست - همواره صحایف معارف سدا و معاد بنام والا معام آن در
دریای اتحاد معون باد و محور دهور و صدور اعوام و سهور بخواهر حسن مآبر آن
ریده اکا بر حال و غاثر مرین - بالسی وآله الاتحاد و صحنه الاتحاد -

(۶۱)

حواب مکتوب کس الی حبابه السد الامام الهام العالم العلامة نور الملة
والتقوى والدين عداقة ادام الله تعالى طلال تقویه -

قلا ید ایجاد شوانی ، بل طلائع احناد معانی ، و مصقل آئینه حواطر ، و محلی
باصر بواطر ، که از حباب سیادت دنار ، رهادت سعار ، جامع سراط و ارکان
علم و عمل ، آنسه الطاف بادشاه بارگاه ارل ، در صدف بحر وجود ، حام جهان نمای
معنی سباهم فی و حوهم من ابرالسعود ، لا زال صحایف المعامد معویه بسانه ،
و صفاح الدنا سوره بانوار بهانه ، سم ارسال یانه بود ، در ایرک ساعات موصوف
باحسن صباغ و مسعود بارین سبب واصل سد - بمون دعوات صافیه و صروب سللمات
واله ، که از چهره مجدده احلاص آن نور قول و احاب مسطور باشد و سواد کباب
حصوع و حصوع مسود مردم دیده حور ، معايله و مواحه کرده آمد - هرحد

1 The same in GY BUL and HG, but BH and AH give سابه
HG omit ۲

در مجاری مثال نمودار جال جناب تجری و اکواب موضوعه کلمات بر سر و شرفاب¹ مرفوعه استعاراب مشهود، و درر عرر مفهومات در اجواف اصداف عبارات موحود، ثواقب مساقب آن عارف کنوز معارف و حقایق، واقف رموز عوامض دقایق، شاهباز افضای لاسکایی، مرآب جال کمال اسایی - شعر :-

معنی العلی لک والدعاوی للوری
سور الهزبر و لیمة السرحان

از ساراب سموات سع انوار و از ماصدق مقولات تسع اکثر باد - محب معتقد و مستند² مستمد، که مشور نور فؤادش بطغرای ولای³ آن فصایل مؤاد مرینست و طراز محبت آن ملک نهاد بر اکتای اعتقادش مانند شعاع مهرا ر مطلع سپهر محسوس و معین - بیت :-

کسوت عسوی تو بر قامب دل میدیدم
چون نوشید سالاس نه کم بود و نه نس
شعر :- ان المحنة توب قد خصصت به
اذا لبست فلم يفضل ولم یغر⁴

صنایع تحیات اچانت آیات وندایع تسلیات اصابت بیات، که نفوس محرده افلاک و سموس ارواح مجردات پاک، که شاهازان فضای عالم بالا و سجد طراران معاند ملأ اعلی اند، نصوص خصوص آنرا دیباچه اوراد و ادکار و سر دفتر و طایم لیل و نهار سازند، بر جناح هدده جان از سر منزل جهان مورد لسان میرساند - وهای فرح بال در فضای شوق بال پر و بال گسترده⁵ که امکان طیران مرع مقال در هوای بیان حالس محض خیال و فرض محال اسب و صیاد عقل محات و شکات⁶ نتایج و مقدمات در اصطیاد شوارد شرح لوعت فوائد و سوای خطاب محی واد وانت فی واد، برکات ملاقات جسمانی، که فهرست کتاب امای و واسطه سلک مرادات⁷ حای است، پیش از چاک شدن فوقای نقای این جهانی میسر و مقدر باد - بر ضدیر میر، که بجلی جمال عالم صغیر و کبیر است، واضح ناد که عرائس معانی ساحرة اللحاط متحلی بوساح ایضاح الفاظ، که در سرر متقابل⁸ اسطر حلوه داده بودند،

1. The same in GY, BUL, BH and HG but AH gives سرشرفات
2. BH gives مسد 3 BH gives والای 4. The same in GY, BUL and HG but BH gives ولم یغر while AH puts یغیر 5. The same in BH but GY, BUL, AH and HG give های فرح بال شوق بال در فضای پروبال گسترده 6 The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives شکات و شکات 7. The same مرادات in BUL, BH and AH but GY and HG give

سجده رفته کسها الى ابن احمه الحباب العالی عمده الملك بمكة المشرفة
عظمها الله تعالى -

حون سبب فاصب سیهوار غرام بر هجوم لشکر صبر و آرام مسلول بود، کشیدن
عراق لاعب اقلام و پیوسدن درع و حوس اسالیب کلام جهت سلی و اطمینان
دل مسهام خارج مصاف قبول عقول نمود و شروع در بیان ولوع بنظر عقل سموع
آمد - فادر بر کمال، حل عن الاساء والاسال، صورت ملاقات حسایی در مرآت
حباب این حسایی^۱ مسهود گرداناد، بالسی وآله و صبحه الامجاد - بر صبر نوار،
که فابل فصان انوار اسرار است، واضح و لایح باد که از وفات والده مرحومه
حصرت سلطانی و احمال انتقال دلازمت دیوانی، باوجود کرب ضعف و نادوانی،
دوس هوس سحت معلوبست و طوق قبول و اطاعت ارگردن طاقت واسطاع مسلوب -
اما بر مقصی الصرورات مسح المحطورات گوی دل را بهوگان اراد و ولی نعمت
سپردن مابل ادای فرص^۲ است و خطوات اقدام بقدر رضای ایسان هادن معادل
قصای فرص - کواکب اسداد از مطلع وداد طالع گردانند که هاسه همت بهامه
بوفیق و کرامت برین گردد و طرار امیاری بر آسای هویب من ناغمار اعسار انغمیار
از حواسی ادیال بال مطلقا دور سود و رویب همره مقصود اصلی فی ثقات السخا
حری و کلی معذور گردد - و رخصار حمیه خود فی حجب^۳ ادراکات فاصره حرد
در آینه دل بهجسم دوی منظور آند - همسه عذار فابلست و اسعداد آن دانسلک
هاد از گرد لوارم صبور و مواد پاک باد و مطمح فکر و ادراکس بمعوت دوی
و مؤت سوق^۴ و رای تقوس بساط خاک و برویفات^۵ مطمح معف افلاک، محمد
المعاطب بلولاک لا حلقب الافلاک -

مهاکتب فی جواب بعض اتقیاء السادات^۶

نا مسلسل سآییب معانی در حلال^۷ اسالبت سانی حاریست و ر لال فکر و خیال

1 The same in GY BUL and AH but BH gives while در مرآت حباب این حسایی
GY gives 3 فرضی BUL gives - در مرآت حباب این حسایی
4 HG omits 5 AH gives 6 فربان while BH puts ثروعات

6 The same in BUL and BH but GY and HG give فرادس داخل زمانه
while AH gives و اب مکتوب ال حباب الامام الهمام صیبا قللة و التلوی والدین ادم الله تعالی تلال ارشاد

7 The same in GY BUL AH and HG but BH gives حلال

حقیق نان یسوی و یطوی^۱ و یمدح
و کیف یذم العقل دهره صروفه
بمثلك یا خیر الجالیق تسمح

و چون دسب بضرع و اتمهال بدیل نیل قادر بر کمال متثبت اسب و دل حایر و جان
هایم بر سر کوی انتظار متلب ، امید که ار موارد عیی نوید عدا من فضل ری
نگوس هوس شنیده و از خزانه فص حصرت و هاب شارب عدا عطاؤ نا قامنی او
امسک بغیر حساب سمع جان رسیده مردم این دیده اسکار شرف دیدار آن ملک
شعار مستسعد گردد و شرف دحتس بمسد حضور آن والا مسرب مستند - بیت -

چه عم دیوار امب را که دارد جیوتوشتیان
چه ناک از موج بحر آبرا که باشد نوح کشتیان

اگر چه حص امای دنیا نسیم مهت قدر و قضا مشاکل کلن جورا و گلدسته ثریاسب
لیکن هامة همب ار ناح سهر و چتر سپهر اعلی است و نظر عشق و سوی ار مسطره
ذوو بیرون عالم زیر و بالا - بیت -

بر شمعدان دل زان شمع روان نهادم
تا دیدن رخ را نبود حمباب حایل

زیرا که مقصود اصلی و مطلوب کلی آسب که بهجواب حال حرد ملاحظه طلام
یقین^۱ خود ار لوح کترب حز الف وحدت نحواند - و بمو دار صور محتمله را مجلی حال
معنی واحد داند - و چون بر مقتضی همب شامح صورت این حال در باطن راسخ
باشد ، اراهیر امای فانی^۲ کی در نظر دل در آید - و خاطر فابر حون سوی عروس
جاه و ناموس گراید - شعر -

بالی البری محدیا فقلب له
یا ایها البری انی عمک مسعول

بیس ار ین سفاین حروف و ارقام مسحون سفایس بیان شوی و غرام در بحر انداع
و اختراع و مجاری و مراسی فقر^۳ و اسجاع جاری نداشت ، و نقوش معشوتش
تسویه و مجار بر صفاح الواح تحن و نیار نگاسب - همواره التفات خاطر حورسید
سپات مسو باطن سکان حمباب باد و دات مسیح صفاتش سب برول مواید فواید
و برکات -

1. BH gives یطوی 2 The same in GY, BH, AH and HG but
BUL gives کلام نفس 3. HG omits فانی 4 The same in GY, BH and
AH but BUL gives مرادی فقر while HG gives مراشی فقر

ار رحم ناحی محاق معاق است و لوائی ولا و وفاقی^۱ ملاصق ماب مسلط طاق ،
صانع سلیمان احاب آیات ، که سپهر ععل بلند پرواز در فضاى درک که
صفای آن بآس حرمان میسرورد ، و بذایع تحتات قول سات ، که فوت ناطعه، که
دائمه حقیقت ممکن و ماهیت محال و حیاط خلعت معال بر قامت عروس
معصی الحال است ، سناه مفرران و حوه صباغت و احسان عون محرران دیوان براءت
را در بسط بساط تسان آن بسورن عجز و افسال میدورد - بیت -

رہاں ناطعه در سرخ وصف آن لال است

حہ حای کلک پریندہ رہاں پیہدہ گوشت

ار مرحله قوب بحیلہ و سارل مدارج محارج سپهرسان بیان برحان لسان مرمساند -
و ار ابتدای طہور سب نا اسہای مغروب شمعین و عتیب ادای صلوات حمس
ار حضرت عرب ، غلب قدریہ و حلت ، حواہانسب کہ سعادت فور صحبت آن عالی
مست ، کہ ہایب مامول اہل ہمت است ، و معراج ابواب بذایع دولاب عمرت
معدر آیندنا عروس مراد در انحصار فواد بوساح افواج حلوہ گر آید - بعد ہذا بر خاطر
عاطر ، کہ ہای فصای صابر است ، بحی نیست کہ غایت برول طائران ارواح
بر ساحسار بوسان اساح آست کہ جال و کمال رست اسان ار حجلہ بطون برسبہ
طہور عیان گردد و پرو دوس و گردن و گوس اشان بصوف حواہر معارف محلی
آمده رسک ملانک ملایہ اعلیٰ سود - و نیست کہ مساعده صورت این حال در
آیینہ بال حر محفل تربیب اہل کمال محض حال و فرص محال است - و رفعت قدر
و اسراج صدر طلائع موقوف بنظر حورسید انرا اکابر عالی حجاب و بہ الہام نص
ناطفہ و تربیب مقتدای صادفہ در خاطر قادر مرکور است کہ معراج معالق این
کور آن فاتحہ مصحف طہور و درو است - و جسم اقبال حر بالعی^۲ آن حال روس
ممسود و ہامہ ہمت بعلمہ کرامت حر بتریت آن باد ساء تحت معرفت بریں نمگردد -

بیت - ہر کو حال عشق تو در باغ دل نکست

ار باغ آرزو بر دولاب نمی خورد

وسک نیست کہ حضرت حی قدر بحریر حامہ تقدیر و انظار سپہر دوار و برست
معدم و نالی لیل و ہار آن آفتاب عالم عرفان را حمت ارالت لوام طلام تعسات
ظاهر و انصاف صور معارف در آنسہ خاطر بر معارف خلایق ناہان ساحہ نا نمودار
حمد کرب در نظر سکان راویہ وحدت بالکلہ گداخہ آید - شعر -
و ان زمانا ان من حساہ

۱ BH gives ملاصق ۲ 1 G 1 and HG give ملاصق

طایر خاطر مستهام در هوای بیای سوو و غرام نه قدرب صبر و سکون دارد و نه
قوب اطهار جید و چون -

شعر :- وقف ولا ادري الى اين اذهب
وای اسور فی الصبابة اركب
فلوكان لی قلب¹ لسرب مولیا
ولاکی بلاقلب الى اين اذهب²

و سمسوار ناطقه را در میدان نیان نه سنان لسان و نه توسن بیان جاری ، و از
صدمت استیای و صولت فراو در مصاف اسالب عبارت از معونت براعب و مؤب
استعارب عاری - همانا که از تراکم لوازم این حال و تلاطم بحار هجر و ملال
بنجوی علم آه بر سینۀ عیوی و سهاک³ رسد و سعلۀ آس دل سوزناک در خرمن
تاسع افلاک افتد - شعر :-

آی کجاست کاتش هجرم حگر سوخت
وین برو جانگداز همه خشک و تر بسوخت
گفتم که سوز آتس دل کم سود به اسک
آن سوز کم نگست و از آنم تر بسوخت

لیکن ارحای جیم رجا به نسیم لا تياسوا من روح الله مرهراس و امحای ساعب سوو
و هوس بانوار لعلی آیکم سها بقس سور ، که ناسعۀ طلیعۀ صبح حضور طلام دل
مہجور در کتم عدم مستور آید ، و بدست توفیق فور اقبال ار عدار عدرای⁴ حصول
آمال عمار اندوه و ملال بزدايد با سرف ملاقات حیات مصاهبات محضرب فلک ارتفاع
ملک طماع ، واسطۀ سلک افراد اسان ، فهرسب مراتب کمال عرفان ، نقاؤہ
براکیب صورت و ماده ، قافله سالار کاروان للذین احسوا الحسنی ، و زیاده خلاصہ
جواهر زواهر درج اسکان ، ناز طومار غایب کون و مکان ، رهبر سالکان طریق ،
سرور سارزان مضمار تحقیق ، الدی ارالب انوار تحقیقه طلام السکوک عن بصیر
بصیرب اهل السلوک و افتخرب حصاه⁵ ساحة نابه علی حواهر تیجان الملوک ،
رب کما جعلت مرود قلمه و اتمد سواد کلمه رافعا لحجب التعیبات عن العین ،
ارفع بانوار تلاقیه عن نظر مستاقه⁶ استار العین من البین⁷ ، در اقرب اوقات و
ابرک ساعات مقدر و میسر گردد - معتقد مستاق ، که حمرة بدر استیاقس مصون

1 BH gives قلبا 2 The same in BH but GY, BUL, AH and HG give یدھ

3 The same in BH but GY, BUL, AH and HG put ۴. GY رسمیه عیوق سما

and HG give ۵ BH gives عدار ۶. BH gives حصاة ۷. GY, مشاقه

BUL, AH and HG give استار البین من البین

همت فواد بنده ملعونست و عیان نکران اهام بسحر ولانات عنده اصنام معطوف،
و بعضی از بهایق و قلاع بیجانگر مسحر لسكر طفر انر گسده است و دست دل
بدنل نل الهی مسست است و وفور رها بر سر کوی و بوق ملت که تمام معاهد
اصنام بمساحد اسلام معوض آید و احرای احکام کفر ازان دیار معوض گردد - اگر
خدام و یواب، طوبی لهم و حسن مآب، اسارت نافذ گردد که بر خلاف بی صای
بی دین در فرسادن فتاکه انراک و حیوانان حالاک اعانب و امداد نماسد و آوردن
اسلحه و اسبان و اقمسه و حر آرا موجب ذکر حمیل و اخر حریل دانسد
و معلقان اسحاب را، که فی الحقیقت از حمله خدام آنحضرت رفعت مآب اند، اگر
بعین عیان معین گردانسد و کسوت حرب و اعرار ایشانرا بطرار اسبیار مریر
دارند، از مکارم اخلاق آن خلاصه آفاق غرب و عجیب نخواهد بود -

مصرع - سر و دسار را ناید که فرو درسان باشد

ریاده برین معسسه یراع بسراع اختراع در بحر سفارش معلغان جاری نداسد و بکرم
اصلی و احسان حلی آنحضرت فلک رفعت بار گداسد - نظم -

ر بحر و گوهر بیع دلاوران در دهر
همسه ناکه حورد آب و دانه مرغ طفر
ر بحر و گوهر تیغ بوباد دانه و آب
طور نصرت و مرغان فتح را نکسر

محمد و حذر² -

(۵۸)

نسخه مکتوب کتب الی المولی الاعظم السامی محمود مولانا عبد الرحمن

الحامی مدمن الله روحه³

نظم - پس ازان روزیکه گردون خاک آدمی سرشت
عشق در آب و گلم نجم مسمای تو کشت
هش باور نایدت هر چند جسم حوسسان
بر در و دیوار کویت شرح سوق ما نوشت

1 BH omits تا 2 The same in BUL BH and AH but GY adds وان نکر و عمر while HG had وان نکر و عمر but a later possessor of the MS seems to have scratched it and written on the margin هسام این نوشته شد 3 BUL and BH do not give any name of the addressee.

و خیال بر ذروهٔ سان آن تواند برید ، ویا دیدهٔ فهم سز بین قلّهٔ قاف توصیح
و تبیین آنرا سور یقین تواند دید -

شعر :- ولو ان اسواقی ساهت لثتها

الیک واسهبت العبارة فی کتی

ولکها طالب ، فلیس نقادر

علی حصر ادناها لسانی ولاقلی

کمند امید قرب برکنگرهٔ کاخ موهب حصرت عزب انداخته و ناغبان جان نهال
و ثوق در جویبار جنان نآب سرشک روان¹ کاشته که بو ناوهٔ وصال از ساخسار
شجرهٔ عمر چیده آید - و عدار عدرای حصول رجا از حجت حجال لعل و عسی در
نظر بصرجلوه نماید - این صحیفهٔ احلاص نوام سابع عشرین ماه رمضان المعظم
از دارالسداد محمدآباد سمب سواد یافت ، سی بر آنکه از استماع خبر² فتح جرون
و دفع و قمع صیا اسم طلام رسم ملعون³ صدای سکر و ندای ذکر قمهٔ قهٔ گردون
رسید و گوش دل از ملایک ارایک فلک نوید انا فتیحا لک سنید ، چه ، در بطر عقل
صورت این حال از روزنهٔ افعالس میمود ، و طلعت نکب و ادبار ار چهرهٔ عرور
واستکبارش باهر بود ، و در آئینهٔ افعال آن اردل لبام صور مختلفهٔ انتقام کالسمس
فی وسط الا یام طاهر - نظم :-

سکر ایزد که ناقبال کله گوشهٔ گل

نکب باد دی و سوکت خار آخرشد

آنمه جور و تکبر که همیکرد خران

عاقبت در قدم باد بهار آخرشد

بر ضمیر میر ، که رشک خورسید فلک مستدیرست ، واضح ناد که بر ذمم همم
حکام اسلام ، که سایه نسیان جتر عنایب حی بر دوام اند ، واجب و لارم اسب
که شمشیر غزو و جهاد بر هامة عامهٔ کفار مسلول دارد و همگی همت و جملگی
نهمت بر قلع آثار کفر و بدعت مصروف و سدول - و اگر بلاد کفار عید اربالک ملوک
نامدار بعید باشد ، مقتضی رعایت دین و مرتضی مروب بالیقین آست که
بقدرالوسع والامکان در معاونت غراة سوعی اجتهاد و التقاب بمایند که اوار آثار آن
ماند حورشید هواحر بر مقیم و مسافر طاهر و ناهر باشد - و سک بیست که اعظم
دارالحرب کفار و اکبر ولایات فسدۀ نانکار مملکت بیجانگر است - والحمد لله
على التوفيق والسكر له على هداية احسن الطريقی که عمامه کرامت علامت جهاد بر هامة

1. BH omits روان 2. BH omits خر 3. GY and HG give ملعون

آن سلطان توفیق نوام است ، ریادت بریں قلم دو رہاں را ، کہ برجان احادنب
عوالم حدوث و قدم است ، در باب بیان خلوص فواد محال دم ردن نداد -

بیت - نامه ترجیح اعمال مرا بر کل کون

نقش طعرای سایب بس بود روز سہار

ہموارہ ، نا از معارک و مصاف سہر علم رربعت حوط اسمعہ مہر شارق است ،
عدنات راپات السہ حلائیق در مصاف بیان اوصاف و حلائیق آن سلطان معارب و
مسارو بسم انعام حافی باد - بالنی وآلہ الامجاد و صحبہ الاتحاد -

(۵۷)

فی نہب امیر الکبیر امیر حہاساہ اللاری فی فتح حرون^۱

معر - بشری لغد اہر الاقبال ما وعدا^۲

و کوکب المعتمد من افق العلی صعدا

الحمد لله تعالى کہ از دیوان اسای ہادساہ نوقی ملکہ من نشاء و ہارگہ سہشاہ
عالم ہماہ و مال البصر الامی عدائہ ، مسور احسان واسان عسی رہکم ان بھلک
عدوکم ویستحلکم ، و ناح اہساح حملک حلقہ فی الارض فاحکم ، باسم آن
ہادشاہ عالمدر و برنارک مارک آن نافذ الامر ، واسطہ فلادہ صوب و مادہ ،
صعدر مصاف للذین احسوا الحسی ، و ریادہ رندہ سابع عناصر فلک سلگون ، آسہ
جمال امال فاذا دحلیمو فانکم غالون ، در دریای عالم طہور و پرور ، رافع نقاب
حہرہ محدثہ رمور ، فارس میدان سخاعت و عدالت ، سازر معارک سہام و حلال
ہادساہ فلک حاہ ملک اسماہ معن السلطہ والدنا والذین امیر زادہ حہان ساء ،
اللہم کما یحب آتہ اللیل و جعلت آتہ النہار مصرہ و صبر ہجوم عداہ دولہ
عبد الباع معاع صولہ کحمر مستقرہ قرب من مسورہ ، اہل دبل آمد ہمانہ
ابدا وانہ من الملک مالہ بوبہ احدا ، در نظر بادى و حاصر طاہر است و حواہد
بود - صوف ادعہ حالصہ ، کہ از غایب خلوص و ہایب حصوص نعمہ مرغان
اولی اہنچہ می و ورد رہاں صدر نشان الدی سبب لہم ما الحسی تواند بود ،
بر سام قطار اسوع از مراحل ص و حصوع سلع و سہدی است - سواہق سوق
والساع نہ آن اسمعلا و ارتفاع دارد کہ سمرغ غل موی ہال ہوادم و حواق فکر

1 The same in *G1* and *HG* but *BUL* and *BH* give no name, while *AH* gives سہا مکتوب کتب الی السلطان الاول ، امیر حہاساہ اللاری حلدانہ ملکہ و سلماہ
For further information please see Notes. 2 *G1* and *HG* give وعدا

آن دل که چو عنجه بود چوں گل بشگفت
لیک زنان بلبل حان این میگفت
کآخر دلم نآرزوی حویثت رسید
وآیجه ارحدای خواسته بودم می رسید

و یقین سکان عالم جهانست که آفتاب مرحمتش میاض بالذات است و لمعاب اسعده
التفاس سب کمال حاد^۱ و موجب بمای حیات حیوان و نبات ، و روع شان و
خلع احسانش مستعی ار طرار کایب و محار السئه بی نوع اسنان و ستایس
واستحسان حان و ارکان حاد و حیوان - شعر :-

حجار الملا صارت من الشمس حوہرا
فکل لسان السكر فی القلب اطہرا

بنا برین اگر در تمهید شرح سپاس^۲ آن کاخ فلک اساس کلگون لسان تاربانہ اہتمام
جہان درمیدان بیان حمہد و یا در سحر از درج دہش بر طبق بیان مہد، ہمانا کہ نور
ربانہ مصباح جال صباح را بحلی میباید و کمال حس خدا آفرین را بحلی و حلل تعریف
و تحسین می آراید - مصرع :-

حس حداداد راحاب مساطہ نیست

سعر :- ولیس یرید الشمس نوراً و رفعة

اطالۃ ذی مدح و اکثار مادح

لاحرم جمل^۳ اختصاص احلاص را نالاب متحرک قلم و یون مسدد دواب موکد
نساخ و در فسخ صاحب حس اعتقاد ساط سبط اطرا و اہاد بیداح -

ییب :- آفتاب اندر بدحشان لعل سازد سگ را

حر بخا موشتی چہ گوید سگ عذر آفتاب

توقع از سدنہ کعبہ مرام و حدام ملک طباع فلک احتشام آنسب کہ گوش هوس
این جا کر بجواہر او امر آنحصر مہدی مآثر مسہف گردانند و گردن انقیاد و عودیتس
بطوف صفای عقید و قلادہ لنا و محمد مسرف داند - بیت :-

عقد ثای ساهس طوف جامہ جان

زین طوف گردن جان هرگز مباد عاطل

چون در دیوان ناساه ملک قدم ، مسور حساب اقل خدم موسخ بطعراى سدگی

1. BH gives حال 2. The same in BH and AH but GY and HG omit تمہید
while BUL omits در 3 The same in GY, BUL, BH and AH but HG
gives جان

بی نصح سلک اطباب و اعمار و تکلف اسباب جمعیت و محارار سرباز حواهاست
که ادیال حلال آن پادشاه بدیع الحاصل، که در دفتر یعنی به ارر بعصل سلاطین
هم نمکن است و بر طومار اسداد لیل و بهار فدلک حساب حوافس دین -

سعر - لغمت فصلا ان ناحت مدة

بوادى الحاطل و عماء و اهل

و قد جاء و ترقى الصلوة موحرا

به حمت تلك السعوى الاول¹

ار عروس گرد انتال و حدوب غار روال مصون باشد - و کنگره کاح درگاهش،
که اوج فرج دلای آگاهست و آرام گاه ظایران فصای اساء، ار لحوق نظر عن
الکمال و لصوب دست حال احلال محروس و سامون، بالصاد والنون - هرچند که
دوالرین براع در طلب دوات بهوت معویت طماع و کثرت مؤت ابداع و اختراع
رواست ناماء الحوه بیان سون و الیاع بسرف حدیب آسان فلک ارتفاع
در اوای و طروف کلام و حروف مرفوع دارد، لیکن خون بر مهره معصودس داغ
اسحالت و استناع موصوع بود، قدم شروع در مسالک بیان آن هادن موصوع نمود -
اطوای رجا بر گردن حال معبود است و نطاق و بوق برسان حال مسدود² که
توفیق تقبل سده فلک سال و سعادت ملارب سده ملک حصال، که غایب
سامول و هابت مسول اهل عمول است، باعاب توفیق بی تعویق مسدول گردد -

یت - گر دهد دسم که بومم خاک درگاه را

بهر و مه افتد پیاى بهت من صبح و بسا

بعد از عرص خلوص عنودیت، که غره حبه سددتس، برخدام بانام، که
سان حفاف اقدام سان محراب حاه سلاطین انام³ است، معروض مندار که ار
سرف و حول فرمان جهان مطاع و سعادت برول پرلح واجب الاتناع، که بر دست
نحر الامال والاماحد، جامع المعاس والمعاهد، امر حلال الدین رحمه الله دام
سموه و علاقه مرحمت⁴ ارسال فرموده بودند، بلبل حان بر ساحسار احلاص حان
در مقام سکر و بناهظاظ الحمد لله الذى أرسل على عبده الكتاب، مریم آمد - و معقوق
رایت انحر بعوی سما رسید و خیال فور اقبال در آسئه ارسال توفیق وحی⁵ سال
بعنه حلوه بما دند - نظم -

1 The same in GY BUL BH and AH but HG gives تکتب تلك السعوى الاول

2 The same in GY AH and HG but BUL and BH give مسدود 3 The same in GY AH and HG but BUL and BH give انام 4 GY and HG omit مرعب

5 BH omits وحی

سعر :- قد شرف الله ارضا أنب ساکها
وشرف الناس اذ سواک سلطانا

منع فراب صفات جمیل ، مطلع انوار عنایب حی جلیل ، در دریای عظیم و تنجیل ،
آئینه جال اکرام و فضیل قد اتیتی من الملک و علمتی من تاویل ، واسطه قلاده
استحقاق شاهی ، سایه ستین چتر عنایب الهی ، مشرق انوار مراحم و مکارم سنی ،
مورد فرات عواید و عوارف هی - سعر :-

من ا م¹ بانک لم تبرح جوارحه
تروی احادیث ما اولیب من منن
فالعی عن قره والکف عن صله
والقلب عن جابر والسمع عن حسن

الذی تشرف صفای صحایف الکون بمحاسن آثاره و سق علی اکاسره الدهر و قیاصره
العصر شق عباره و اوجب علی نفسه القدسیه ان لا یحکم الا بالعدل و جعل البرایا
فی طله متبشرین بنعمه من الله و فضل - سعر :-

فما دام جدواه تقلب کفه
فلاخلی من دعوی المکارم فی حل
ولما دام فی الهیجا یهز حسامه
فلا ناب فی الدنیا² للیث ولا سبل

رب کما جعل أسعه سموس معدلته رافعة الطلام الظلم عن کافه الانام ، احعل
خیام بقاءه مشدوده باوتاد الابد و اطناب اطباب الدوام - شعر :-

وهذا دعاء استجیب لانه
اذا مادعونا استه الملایک

کمینۀ نندۀ خدمتگار ، که رخسار حیات ناسوقی دثارس بداغ سدگی آن سهریار
موسوم³ اسب و صفحۀ صحیفۀ شعارش برقوم اخلاص آن درگاه عالم پناه مرسوم

لمؤلفه :- عشق اسب در صمیر من و داغ بردورخ
پوسیده نیست از تو شعار و دثار من

و جبهۀ بال از سراسر استکاب⁴ و انتهال بدرگاه حی ذوالجلال نهاده و بزبان⁴ رار

1. The same in GY, AH and HG but BUL gives مرام 2 The same in GY, BUL and HG but AH gives فلاخالی الدیا 3. BH resumes the text here. 4 The same in GY and AH but BUL gives ورمادان while BH and AG give ورمادان and بردان respectively.

همگی حان و حملگی حان ملازم آسان آن سلطان هم نشاست - بیت -
 در باغ آفرینس از حرص خدمت تو
 همچو نعلبه هر گز بشی مبادی هم

همواره اسب سهر و رزده سهر بمان ارادت آن سہسوار سدان سلطنت بصوب
 نصرت و طغر معطوف ناد و امکان عروص عن الکمال از رحساره امان بیہالسن
 بعایت حی معال مصروف ، بالسی الروف -

(۵۶)

حواب مکتوب کسب الی السلطان الاعظم الاکرم الاعدل السلطان
 ابنی السلطان محمد مراد الرومی انارالله برہانہ^۱

الحمد لله رب العالمین کہ بر حسب امانت باہسار معلون فی بضع سن آفتاب
 عالما عدل و رافت از سریر سپہر سلطنت و خلافت بر معارف حلائی طالع و لامع
 آمد - و بحر صحیح لطیف و کرم و حدیث حسن حسن منیم مانند الباع سعاع حور
 بر ارباع و اصقاع عرو و بر ماطع و مایع ، سحر -

کالسمس فی کند * السماء محلها
 و سعاعها فی سائر الآفاق

و صوبہ دماغ فطان اقالم سعہ از رواج و فواج اس و فراغ موسعہ سیبہ ریاض
 عدن معطر گیس و پیسگاہ دل ، کہ مظر قصر آب و گل اس ، از مساعل اسحاق
 انصاف و مادیل محاسن اوصاف عدیل روز نصرت مصاف سور - مصراع -

وین کار تست کار مد و آفتاب تست

سحر - احمی بک الله هذا الخلق کلهم
 فانت روح و هذا الخلق حمان

یعنی سلطان حورسد بسط ، حمید سطوب ، حافان گردون حصرت فریدون
 فکرت ، ہادسہ قدر قدرت فصا اقتدار ، سہسہ حسن اطوار علی کردار - بیت -
 ای روزگار سلطنت روز روزگار
 وی در زمانہ سایہ بوفصل کردگار

1 The same in GY and HG but BUL and BH give no names, while AH gives
 حواب مکتوب کسب الی حمان السلطان الاعظم فلاتی العالم السلطان حسن بیک خدا ملک

2 BH abruptly breaks here and evidently one leaf is missing here.

استطاعة الملوک فی رفقہ اطاعتہ و سرف معارف ملوک الآفاق بدرۃ بیجان انقیادہ و متابعتہ ، را تا قیام ساعت و ساعت قیام نایند، و مستدام دارد ، بالبی و آلہ الامداد - داندہ سرایر صہایر و بیسندہ مکونات و مصمرات خواطر ساهد و ناظر است، و کمی به سہیدا ، کہ از ابتدای ظہور عامۂ صبح برہامۂ نہار با انتہای اذیال لیل عیاسی دثار ، درر عرر دعا ، کہ وسایط سحاب دعوات ملک ناسد و وساح ارواح عرایس مصبۂ فلک ، بقدر قدرت و استطاعت در سلک اسکات و صراعت مسلک میدارد تا طلال سلطنت و اقبال آن پادشاه حورسید متال برہامۂ تمام حاصہ و عامہ¹ مبسوط ناسد و اسباب بطن احوال عالم و بواعث فراغ و رفیع اولاد آدم بہ احسن طریق مصبوط - یب :-

امان حلی ہوئی پس دعای دول تو
وظیفہ ایست کہ نقصیر آن روا بود

بعد از تمہید قواعد ہدگی و دعا و تسبید مانی اخلاص و بنا سمع بواب کامیاب، طوی لہم و حسن مات ، میر ساند کہ بعضی از ملارمان درگاہ عالم بناہ دست تعرض و بطاول محبت وجود عربا انداختہ متعلقان بندۂ اخلاص سعار را از لباس مکب و ثروت مطلقا معرا ساختہ اند ، و بر وجوہ توجیہ وجوہ مذکورہ رسم و اسم قرض نگاستہ - و چون زمان ہرح و مرح بود و فرصت معرف سرہ و سہرح ممتنع میمود، متعلقان مذکور از مشاہدۂ مالایطاق نطاق فرار بر میان حال استوار داستہ بر مقتضی من محاسنہ فقد ربح² خلاص جان از قید عذاب و ہوان محض عییم داستہ راجل و حای³ بعد از قطع براری و فیای در یطرب آمدند - و چون وقوع این حال در بطربال سیار عریب نمود ، واجب و لازم دید کہ کیفیت حال بر لوح مقال نگارد و ہویت این امر سمع حدام عالیقدر معروض دارد - سر :-

سکوب⁴ وما الشکوی لمثلی عادہ
ولکن تفیص⁵ الکاس عند امتلائها

تا و اصبح ولاح گردد کہ سب عدم ارسال متعلقان در مہالک و بلدان آن پادشاه عالم معدل و احسان بہ از تقصیر این بندۂ اخلاص شاسب بلکه بر حسب معرای -

مصراع :- والادن تعسقل العین احیانا

1 The same in GY, AH and HG but BUL and BH give عام 2 The same in GY, BUL, BH and AH but HG gives من معارستہ قدریح 3 The same in GY, BH and AH but BUL gives حای , while HG gives حای 4 BUL gives شکرت 5. GY, BUL, BH and HG give بعضی but AH gives یعی
but AH gives شکوہ

اصعاع و ارباع افالم باقدام مسحة المرام صعدران مصاف و معارک و قدوم طعرملروم
بخت سنان اراک مالک پراسه ، وناح کرامت علامت و لغد کرما و کمرعصل
و اسار و فصلنا بفرق اسحقای آدم و سان اولاد اسعداد توام او محصوص گشده ،
هرگر مساکن آن مهر سپهر بوفیق ازی و بمائل آن پدر عالقدر عایب لم برلی در
مناح گلستان دهر و باخت مسسان سب قدر لامع نگشه است¹ - بیت -

طلعت بذرا و ساروا انره شهرا

ولجب² ناخا و داروا حوله دررا

وهاب یست و فاضلی صب ، غلب قدرته و حلب ، آن پادشاه معدلت گسر ،
رعت پرور ، سپهسالار ساره ابر ، نوابت لسكر ، عنوان مسور خلافت بشر ، پیشوای
سلطانی دیوان فصا و قدر - بیت -

می ایسمه ندایم و دایم که خون دوست

در ریز³ حرج ، و کس در میلست بر ریز³

در جیب⁴ حرج گر بری نمب اسحقان

در طول و عرص دایم آخر زمان نگر

سعر - سریرک ناح المجد لارال عالنا

و ناخک اکلیل⁵ علی مفرق السمن

آفتاب عالصاب موهب غنی ، مطهر جمال کمال هدا من فصل ری ، سپهر کواکب

مناقب حلما ، مرآت صورت فریب وان له عیدنا لر لمی - شعر -

لا یلحق الواصف المطری حصایعه

وان یکی⁶ بالعا فی کل ما وصفا

سجده اسراج ارکان سلطنت و سعادت ، واسطه قلاده صورت و ماد⁷ ، مطلع انوار

جعلناک حلقة فی الارض ، مجمع مواهب و محامد و بفصل بعصکم علی بعض ،

معی رفاب⁸ حسن صفات ملوک سوائف ، طعرا ی یرلیع بلع جعلناکم حلایف ، الذی

لا یسقی الا کاسرة غمار مواکبه⁹ ولا ندرك القاصره آثار مساقده ، رب کما اطهرت

دانه من اسرف الارومة و الاعراق¹⁰ و جعل اطواى ابادیه قلاندا لاعناق ، اجعل رمة

1 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG* omit 2 *BH* gives 3 *BUL* gives 4 The same in *BUL* *BH* and *AH* but *GY* and *HG* give 5 The same in *GY* *BUL* and *AH* but *HG* gives 6 *BH* gives 7 *HG* gives 8 The same in *BUL* *BH* and *AH* but *GY* and *HG* give 9 *BH* gives while *HG* gives 10 *HG* gives

مناقب حلما ، مرآت صورت فریب وان له عیدنا لر لمی - شعر -

لا یلحق الواصف المطری حصایعه

وان یکی⁶ بالعا فی کل ما وصفا

گرداند و عنصر وجود او را سطر مهر و جود در کان عالم کرم و امتنان محسود
دراری درج آسمان فرماید - یب :-

دره ار همه عالم نتومسای نند
که^۱ چو خورسد فلک سپره آفاق نسد

و همچنین که جال صباح از وساح مصباح مستغنی است اسفا و مراحم آن دودمان
مکارم لوازم به نیست این سده اخلاص توام غیر محتاج بیان است - اگر بطریق
سوانی ایام بر و دوس ناموس او را بلالی تفقد و اکرام رشک اعیان و اکابر زمان
و محسود روان اواخر دوران گرداند ، ارکرم ذاتی دودمان مرداویج واسحق ،
که تخب نسیان ملک استحقاق اند و در مکارم اخلاق^۲ مسارالیه بان آفاق ، هیچ
بعید و عریب نخواهد بود - شعر :-

فان بلحق العمی ننعی فانه
یزین اللالی فی الطام اردواجها
وکنب ادا مارم عبدک حاحه
علی نکد الایام حان^۳ علاحها

زیاده برین غوانی معانی اخلاص جانی محلل و حلّی افصح نیاراست و بناب حس نیات
جانی بکلل^۴ حبال اسالیب بیان نه ییراست - همواره درر غرر اثیه و جواهر
زواهر ادعیه نثار عظمت و جلال آن پادشاه تحت مملکت کمال ناد و ذاب فلک مثال
ملک خصالش ار سوره هاجره روال در سایه عایب حضرت متعال - نالهی وآله و
صحبه خیر صحب و آل -

(۵۵)

نسخه مکتوب کتب الی سلطان الاعظم والخاقان المعظم حسین بایقرا

خلدالله ملکه^۵

محوو رایب شکر خلایق نفرو عیوی سما ملاحی است و قمه اساس حمد و سپاس
اهل معارب و مساری سطح ظاهر فلک اعلی ملاصق ، ریرا که تا دسب قدرب
ایجاد صحفه صحیفه صور مراد را بیرنگ و خود و نفس افاصب جود آراسته است و

1 The same in *BUL* and *BH* but *GY*, *AH* and *HG* give 2 *BH* omits
3 *BH* gives 4 *GY* gives 5. The same in *AH* but *GY* and
HG give حواص مکتوب کتب لعرشاه مع شکوه اعاده فی حروو while *BUL* and *BH* give
For Sultān Husayn Bāyqarā see notes. مما کتب الی بعض السلاطین خلدالله الی یوم الدین

مسند که همواره آنست صبر من بمصل مشاورت و حسن تدبیر محلی^۱ دارند
و معرفت افکار همکار^۲ و داسس مکر و غدر حواری معاصد اصلی و مطالب کلی دانند -
والحمد لله تعالی که مدب مدید است با مسند سرگام افکار در مصهار تحارب روزگار
مسارند و گوی دل اهل و داد و عدوان در میدان رمان به هوگان اسخان سرسند -
و بوق رها حاصل است و ساهار اطمینان بر شاحسار حمان نازل که از عذر و حذاع
مردم گریه بمای سماع طماع مصون باشد و از لوازم مزاج فتنه اردواح عذات
بیمعالج کسر الاحمالج در کعب حایب الهی معصوم و مامون - لمؤلفه -

تا رفات حان بود در بندگسوی بهان
تبع هندی تو بادا بر سر مالک رفات
حاسد بی آبرو در نار حسرت خاک باد
دست گونان که یارب لیبی کست تراب

و دستور احوال امور بنده منجور آنکه بعنایب بی غایت حضرت واجب و مسند
همت آن بادسار کواکب مواکب حال حواری آمال به ارهار فصان و اقبال مری
است و جمال چهره بوفیق در مرآت حصول مرادات بنیده تحقیق معنی - الحمد لله
الذی اظهر حال احسانه فی مرایا العیون و نور بحلالت الطافه تعالی الظهور
و الطیون - و خون در پستان بسبب ربط امور و ضبط نعور بنده را عریمت دار الحرب
کفار مسر نبود ، لاجرم فرزند ارجمند ملک الحار را بر لشکر ساحنه باعسا کر
طهران و پیلان کوه پیکر بعرو و جهاد بیجانگر فرساده شد - و الحمد لله تعالی که
بمجرد دخول ولایت ساحدان ود و وسوای بعضی از قلاع عظم الاربعاع و جماع
حلل الانساع ، که هرگز حواری عسا کر سلاطین ماضی لاس طواهر آن اراضی
نکسه است ، معوج ساحنه اند - و امید تمام است که عریب بی ار ولایات
عنده اصنام هم عسا کر بصرت مظاهر اسلام گردد و صدای سبیح و نکس بکاح
سامح^۳ کره اسر رسد و عمامه غمامه از صندیه صدای کوس و دمامه ارهانه هوا بسطح
مندان رزم و کس افتد و درگوس پیلان میج حوس از مسب صریت حکا خاک^۴
تبع حروس و طس - بوقع و بطلع ازان حورسند جهان امید آسب که انوار لطف و
سفتب محابت فرزند عبدالله بوعی سابع گردانند که تقود احوالش در بازار قیل و
مال بسکله احسان آن بادسار افراد انسان روان باشد و ذات فطره نبات او را در بحر
تربیت^۵ و العفات در فرزند ساحنه فرطه^۶ کوس^۷ ناموس این بنده مرحمت مایوس

۱ HG gives محلی 2. G1 and HG give مکر 3 HG gives سابع
4 The same in BUL and BH but G1, AH and HG give ساسه 5 G1
and HG give سرکشی 6 BUL, BH and AH omit در مزبب 7

تصع کل ذاب حمل حملها قره العین فتح و ظفر ، که غایت مامول است ، بی شبه
مبدول خواهد بود ، تا ^۱ ناله شارب فتح و نصرب عقیب آلام اندوه و حسرت و اصل
سد و آثار طلام عم و ضجرب بانوار صبح ببح و مسرب متبدل گشت ، و مشاعل نور
وقنادیل سرور در مسجد اقصای مرام مشتعل - شعر :-

تما شیر الصباح و قی شرا
بلح من دیا جیر الطلام
لقد عطب العنان نسوس ببح
و ولی الیم مخلق اللحم

ییب :- رف آنکه دل^۲ زطلمت عم تیره رنگ بود
و اندوه را بملک دل ما درنگ بود
آخر دهان جو کل به شکر حده ناز شد
آنها که همچو عجیه دل از عصه تنگ بود

بر رای اصابت عادت ، که مجلای صور عالم عیب و شهادت اسب ، ناهر و طاغر
ناد که اگر حجاب ملامت مآل ندانم مال ناشتعال نایره فرقه مصل ضال کحل
امید فاسد در دیده دل کاسد کسیده ناسد و طین پندار و عرور در قبه دماغ محرور
خویس افگنده ، لیکن فی الحقیقت نتیجه آن حاک حیرت و حسرت اسب که بمیل
تمی و ادبار در انصار بصایر و افکار خویس میکسد و آتش یاس و حرمان اسب که
بدست عدر و احتیال و بیان محض خیال و فرض محال در خرس اقبال خود میزند -

سعر :- و مکلف الایام صد طاعیا

متطلب فی الماء جدوه نار

و اذا اراد المستحیل فاما

یسی الرحاء علی سفیر هار

و شکر حضرت فاعل مختار ، که مسور حکمش بطعرای و رنگ یخلق مایشاء
و یختار معونس ، بحسب نهان و آشکارا واجب است که مصمون آیت کرامت
مقرون ولئ قوتلوا لا یصرونهم ولئ یصرونهم لیولون الا دنار تم لا یصرون از
اختلال حال و وخام احبار استقبال سان حاکی است و چشم بخت در اموات
مرجواب ، که در مقابر خواطر شان مد فوسس ، باکی - ییب :-

ار س که اشک دشمن حمله چهارا کرده^۳ بر
در ریر راب حگ چرخ افتان و خیران می رود

بیان حالش از عروص غار مقال بری ، و شمس^۱ انوان رفعت سانش از دنده رید
 دیده وهم و حال سواری ، بپایین عقال عجر و قصور پرهچین ععل حصور محکم
 دید ، و زبان ترخان فلم در محمد^۲ کف و کم آن ابکم - صومعه^۳ اسد نه اشعه
 حورشید لا تاسوا من روح الله متور^۴ است ، و ارحای رحای حای بسم نواید اجیب
 دعوة الداع ادا دعای معطر ، که قلاده صورت و ماده عواهر ملارست در گه سعادت
 افاده مرصع گشته و ساج گردن حان گردد - و سلک اسداد حباب بفراند تغسل
 کف دریا صفا برین و تکمیل ناند - لموله -

جیب لاس عمر را نکهه نوسه کفس

بدم از آنکه آندم داس رندگی بکف

بعد از تمهید قواعد دعا و بشیید سانی محمدت و بنا بسمع حدام ملائک مآثر ، حصصهم ،
 الله باسماع السائر ، مرمسانده که باغمان لسان از بهال حسن اعتماد ، که در
 حویار حسن فواد مرزوعس ، بعضی از نو باوه احوال در طبق احلاص و رومال معال
 موضوع داسه در سهر عظم العذر رمضان باسان آسان سان از روی حساب
 مرفوع داست - مصموس آنکه حضرت علام العبوب ، که ناظر حایای روانای
 قلوب است ، ساهد است و کمی بالله شهیدا ، که اراسماع حمر لارم وحست تعبر
 مملکت رشت بدلالت^۴ نعات و طعاب^۵ ولالت^۶ کوهدم ، که صحوای مفهوم اولیک
 کالانعام بلهم اصل^۷ مرفوم حاه آن مردست ، نوعی آس ملال و حرام احلال
 در ساحت بال و باح حال افروجه گشت که بردنک بود نا مرغ روح در کانون
 دل سوخته گردد و تر آه ارکان فد دوباه برسته سهر و ماه دوحه آند -

قلوان ما فاست نوما بصحرة

لصبرها والله عها معسا

ولو سمع الا فلاك^۸ بعض حکانی

لصارت من الاسعاف نجما مرعسا

اما نوید هاتق غیب بگوس دل مرسید که از مسوزاب حجات^۹ صبر ، که در
 ححور و ابل^{۱۰} احلاص حاملات ادعه لارم الاحابت والاسر اند ، بر بعضی صحوای

1 BH gives عدد 2. GY and HG give مرصه 3 The same in AH and HG but GY BUL and BH give مور 4 The same in BUL, AH and BH but GY and HG give طاب 5 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give طاب و طاب 6 The same in GY BUL, BH and AH but HG gives رف 7 The same in BUL and BH but GY AH and HG omit اجل 8 BH gives الالاک 9 BH gives حلات 10 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give نرا

زال حیات جاودایی و سلسال بقا و دوام زندگی ، که در اوانی نوید کامرانی از جسمه
سار دواب طلانی یعنی کتاب خضر صفات حضرت سلطانی نانی مسای حهابانی

یب : — به بیس در گه قد رس رحل ران کرد در نانی
که طاق سابع خود را و باقی دید تجتایی

بادشاه افریدون منس اسکندر داس ، شمساه ابوشیروان سان قیصر بیس¹ ، دره
التاح افسر اوکی و دباح خلاصه نتاج سلاطین فلک رفعت ملک مراح مهر سیمهر
سلطنت و سهر یاری ، مرآب حال سبب حلاف و جهانداری - یب : —

بروز جلوئه نصرب قنای پیروری
ز گرد خنک تو نوشد سبهر رنگاری

رب کما جعل قدم رایه الصائب² و فکره التاق و ایسا لهامات انوار الکواکب و
یسرب له تسحیر ممالک المطالب بچیوش النصرب والفتح من کل جانب - سحر : —

فماوله عمرا لویعد عسیره
لقاصر³ عن ادراکه عد حاسب

به بنده سرمنده مراح حاقانی از روی دره بروری شریف اصدار ارزانی فرسوده بودند ،
از مفهوم مسرت ملروم و مصموم نصرب مسحوس نوادی برور و نوادی مکنون
مانند بلال وهامون⁴ مرعرار گردون هجوم لسكر گوناگون موسح و مرهر آمد -
وغصون بهجت نال و شحون سحره فور اقبال از رشحات ناره سكر قوب ناطقه و تواتر
و تقاطر حمد و ثنای رایقه مثانه درون ساکنان گلش فلک نیلگون مرشح و مسور -

نظم : — نوری از زورن اقبال در افتاد مرا

که ازو خانه جان شد طرب آناد مرا

طله آناد دلم گست جیان نورای

کآفتاب فلکی خود شد از یاد مرا

مدایع دعوات اجابت آیات ، که سواد حروف کلمات سرمنه دیده ملایک ارایک
سلاوات ناشد ، و روایع مدح احباب سبب ، که چهره عروس اختصاص احلاص
در کله عبار کلام و حله استعار و استحدام رسک رخسار حور مقصورات فی الحیام
نماید ، مقابله و مواجهه کرده آمد - و چون قوب کمال سرخ سوی افروان ار پیروی
ناروی و سع بود و سع میدان سطلوعت بیرون ار حدود مقولات تسع ، و چهره مخدره

1 BH gives نشان 2 The same in BUL, BH and AH but GY and
HG give رانصایب and رایه نصایب respectively 3. GY, AH and HG give تمامر
4. The same in BH but GY and HG omit تلای while BUL and AH
give بلند وهامون

که از محارصات حمیده آنارس برآه زوریه صباح در کاح دماغ بطریق توار ابلاغ
پاچه بود ، بر معنی معنی مصراع —

والادن بعقی قبل العن احانا

بیوعی غلام عرام و صباح صباوت اوام بر نام دل مسهام باران گردانند که ¹ اگر
بعضی اران به سراب حاشه بر قسح صاحب نامه مصب گرداند ، همانا که مال
استحصال ارکان حال بر طائران فصای فرص محال انداخته باشد ² - مصراع —

واین اثریا من ند المساول

ملاقات صوری که صورت ظل جمال ساخته معنوست بموجب معرای - شعر —

ان العوس لاحاد محمد

فما نعارف منها فهو مؤلف

در اقرب انام بر وفق سرام مسر باد - و وصول دست حصول بر داس این مامول
مقدر ، محمد و حیدر - حسن خاطر فابر به ارهار ربوب مرهراست و محراب دل بعد دل
توقع مسور که بوسان صبر دوسان را پنهال ارسال مکاسب فرحت مال مری
گردانند و مسکلات کتاب الیاع بال را به اعلام احوال سلامت داب بیپال روس
و مبین - همسه سفاین آمال بسواحل معصی نال واصل باد و افداح مسایش
حصایل و مآثرش ، که در محالس و محافل امحد و اکا بر ارساقیان السه وارد و
صادر دایر است ، موصوف بصفت لله در قابل -

(۵۴)

حواب مکتوب کتب الی السلطان العادل الاکرم علاء الدولة والدین

الکلائی انارالله برهانه

سعر — هطبت الی من المحل الرفع

ورماء داب نعر و تمنع

نظم — طابری آمد ربح مصرماه هم سر

بر حاشی نامه سرنا پسر فتح و طفر ³

فرو خان رن مرده بر فرد رسید و آنکهی

لسکر غم را بصحرای عدم آمد معر

1 BH gives and omits and ماران است 2. The same in BUL BH and
AH but G1 and HG omit فرس برهیران فدای فرس

3 HG omits the first bayt

و بلبل نفس روحانی مثال تسمیه بهال قرب وصال تسمیه^۱ و در تسمیه واد مراد
بال در معنای حجاره^۲ تسمیه بار تسمیه^۳ - معنی :

همه چیز بی خودی الجلال الهی

و اب بمرای من معاد و مدح

میباشد که معنی نادبای عربی و در آن تحت آورده می شود و این معنی بخود
نصرت لشکر لمر اثر معطوف کرده ، و این است با مع جمیع الازرب - بار
خورشید ساقب الی الوجود از اوج من الحرات معطوف داشته - است و این است که
سراوت وصال آن ملک بهال قرب و در معطوف شده - و معنی دوم این حساب
و فتح مسک بر چوین قدم در معنی و معنی از است و معنی و در معنی و معنی
مقدمتین غلام و عبادتین مسیح است معطوف به و معنی و معنی و معنی
و آکوره اخی اقبال - محمد و آله و ائمه

(۵۳)

حواصت مکتوب کتب الی واحد من السادات نام مسأله

سرو ریاض حسن عبارت ، که یکس در و ریاض ، رایت و است و معنی و معنی
و دام اصداغ^۴ حروف ، که بر حروف سوانی معانی معطوف یکس لعل و معنی^۵ در
ار اختار آن ملک دلام اخی اقبالی معانی معنی و معنی و معنی و معنی
از آجباب حسن تحت ، حسین معنی^۶ ، تمهید بجزیه صوت ، در درمای صوت و
مرو ، رلال یسایع کمال دمر ، واد که معنی و معنی و معنی و معنی و معنی
مشیده معاد الجلود و الدوام^۷ ، مشیده باطبات امتداد^۸ الزمان المعرکه من سواد
اللیالی و بیاض الایام ، بدیع سمود - یسایع تحیات و تسلیات ، که ماء الحیوة
محبت حانی از طروف حروف معانی آن معصوب باشد ، و دوالتقریب قلم از عایت
ولوع نطلب یسوع آن در طلب مداد و یسایع یسایع سواد^۹ سرگردان ، و
ناران دسوع از سجانه سودای عیون زیدان دارد ، معاداد داده آمد^{۱۰} - معاد احار

1. The same in GY, BUL, BH and AH but AG gives تسمیه 2 The same in BUL, BH, AH and HG but GY gives حجار - حجار is the proper name of a musical tune 3 HG gives اصداغ 4 The same in GY and HG but BUL and BH give حله شان while AH gives محل شان 5 The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives شیت 6 BH gives یوم المحشر 7 AH gives مشددة باوقات الجلود والدام 8 BUL and BH give مدى الزمان 9. The same in BH but GY, BUL, AH and HG omit سواد 10. The same in AH but GY, BUL and HG give موارد و معاداد داشته آمد while BH puts موارد و معاداد داده آمد

سجده رفته کسها الى اين احيه الحيات العاقل والادب الكامل حال الملة

والتوى والدين حسين حتى وصل الى ندر وابل من مکه

المشرقة وكان المجدوم في مسکمر^۱

حاجه الشير مشرا تقدومه

فعلت من قول الشير سرورا^۲

بيت — ازين بشارت حرم که ناگهان آمد

هر ارجان غممن گسه شادمان آمد

حاجه نامه پلسان ترجان حاجه حرم ودوم مسرت لروم حبات ورزیدی ارجمدی ،

در صدی کمال ، بهال باغ اقبال ، معسم اقسام فصائل ، مصدر افعال افاضل ،

المشرف محاوره حصرة الحرمین الشریعین ، الراي من مدارک العلم الى ازانک

الشهود والعن ، حال الملة والدين حسين ، لا رالب انادی وصاله معاقه

بمراس حصول آماله و در مآربه مطمعه في سلك الاحسان^۳ علی معصی باله ، ار

دریچه اداں بقصر حنان^۴ رسانید - بیت -

عمر مامی چو حرم ناقت باسعالسی

حالی ارکوی عدم سوی وجود آمد^۵ بار

ار اسماع این حرم مسرت ابر معرفی لسان در قنص دهان بشکر حصرت سان

بسرآوار حسنی^۶ مترجم آمد وار سم آمد اقتران در اقرب رمان نمجده اردناد مسرت

برکلن دل معسم - سر -

و ابرج مانکون الشوق یوما

ادا دب الحمام من^۷ الحیام

بيت — وعده وصل حول سود بردیک

آش شوق سربر گردد

۱ The same in AH but GY and HG give — حرم مکتوب کتب في دول و اعدمن — while BUL and BH give ماکتب في حرم اين المي

۲ BH gives سرورا ۳ AH gives ملك الاحياز ۴ BH gives حفته الله تعالى الى يوم الدين

۵ BH gives آمد ۶ The same in GY BUL, AH and HG but BH gives حسی is the proper name of a tune. ۷ The same

in BUL and BH but GY and HG give مل while AH gives الى

کبد سد المرسلین سید مطهرالدین را با یادگار مرسل داسته سد تا مبانی موافق کارم ذاب العباد محکم گردد ، و درر غرر مصادق در سلک ارسال رسل مستطیم - و بر وفق موعود و طوی معهود فلانرا بالشکر ظفر اثر و سران غضنفر فرجهت فتح قلاع سگیسر نامرد گردانده سد ، تا فراغ نال اهل سقر و رفاع حال مترددان هر ندر در لوح و حود منظور نظر گردد - و قلعه ریگه ، که کلید نادر ملیبار اسب و از و فور اساع و کثرت ارتفاع مساکن ساک و معادل ذراع ، در سال گذشته مفتوح گشته ¹ اسب - و لسكر نصرب اثر ، که درینوقت حصار ماچال و کیله و بلواره ² و مرید و نگر را ، که مساکن آن مقدم اهل سقر و مارل اولاد و اخوان آن سگ سیر است ، کالهاله علی القمر و الاوراق علی الشجر ، محصر و محیم ساخته بودند ، بتائید الهی و فیض فضل ³ نامتاهی قلاع مد کوره نا ارباع واصقاع مسخر لسكر مصور گشت و چشم امید سکان و سفار ، که در راه انتظار چهار بود ، نکحل نصرت اسلام بر نور شد - اگرچه سحیر قلاع مد کوره بواسطه کمال ارتفاع و کثرت اساع سمب امتناع موسوم میمود ، اما چون صحیفه آمال به رقوم توفیق حصرت متعال مرقوم بود ، به احسن طریقی و اریب سمیوی میسر گشت - لله الحمد والممة علی هذه العمة العظيمة والموهبة الجسيمة ⁴ - نظم :-

هر کرا بخب مساعد بود و دولت یار
اندالدهر مطفر بود اندر همه کار
تیر فکرت جو در آرد نکان تدبیر
در مجاری عرض غرق کند تا سوفار -

و چون سید مسارالیه جهت تسبید مبانی اتحاد مرسل است ، بعضی از لوازم مصادق طرفین به سید مد کور مفوض و محول آمد - همواره گروه بی سکوه اعدای طرفین مغلوب و مقهور باد ، و جریان امور اودا مطابق نجاج و سرور -

1 HG omits مفتوح گشته 2 This seems to be the correct name although GY, BUL, BH, AH and HG give 3 The same in BUL, AH and بلواره 4. HG gives الموهبة الموهبة الجسيمة 4. HG gives بصن فصلة

حواب مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه الهمی

الی السلطان الاکرم محمود شاه الکجراتی حله الله ملکها^۱

حمدی بیرون ار^۲ خطه حدود و فاس و سگری افرون ار حیطة ادراک و احساس،
که کسب صبور و مواد آن بحسم و هم و حال محسوس بشود و ار معرفت کمت ابعاد
و بعدادش درک مهندس عقل محروم و مایوس بود، حصرت آفرندگاری را،
حل مانه و عرسلطانه، که شاهان بادین و داد را، که صاحبان کور سرع و سداد
اند، در مصاف مصالفا موصوف بصفت کابهم بنان مرصوص گردانند و تحجان
سلطنت و مکت ایشارا بدرر تقویت اهل ایمان مری و محصوص فرمود - وصلوات
راکیات و تحات و اقیاب، که فاعله حصوصت صفای آن معطر مسام ملانک قدس
باشد و ساره ار^۳ آسمان رفعت سانش سور بواطن صدرنسان محافل امن، بار مرقد
معطر و انار روضه سور سید اسا و سد اولنا محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم،
که بهایت ظهور شرافت خاک و غایت اعاد فاب افلاکس، ساعه فساعة
واصل باد^۴ و بر ارواح آل^۵ مطهرهاد^۶ و اصحاب صاب الاععاد، که خلعت رفعت
ایسان مطر بطرار نعسی فداک اس^۷، لحظه فلحظه نازل باد - بعد وفور درود و
ارسال سلام و نای غر محدود، که ار عمره محره آن مدای ساکنان ملاه اعلی
ملید^۸ و محطوط باشد و در بارگه عظم و کتربا بوسله حمله محاس رنگ و بوی
احلاص و صفا بطر قبول ملحوظ، بر صبر سر، که آینه صبور صوابست و معرا
ار رنگ مک و ارباب، محمی نماند که ار رسم کتاب مسکه الفحاح و اعلام صبح
داب ملکیه الصعاب محقوق رایب سرب باوج عوق رسد - و طانرغم و هم ار آسیان
دل درکم عدم پرید - و ار مرآب کلمات حان اعظم جامع محاسن السم اسلام حان
دام سموه صورت کمال و داد محلی محلل صفا و اتحاد ظاهر گسب و کواکب محبت
ار سواد سطور مکتوب سطور و باهر - و در سوب سلاله اسرف علمای محققان فله

۱ The same in AH but BUL and BH give حواص مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه الهمی while GY and HG give حواص مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه الهمی

۲ The same in BH but GY BUL AH and HG omit ار BH omits ار

۳ GY and HG omit ار ۴ AH gives ار ۵ The same in BH but GY BUL, AH and HG give ار ۶ GY and HG give ار

۷ The same in GY BUL AH and HG but BH gives ار

نوع از جنس خاص و عام مستلزم و متضمن موالف و مقتضی ظهور محبت و راف است.

بیت :- کند همجس با همجس درواز
کبوتر با کبوتر باز با باز

بنا برین تسبیحی در لواری مکارم اخلاق ، که لارم غیر معارف آن یگانه آفاق است ،
برسبیل اذا راد التالف رال التکلف سمع تحریر و تقریر یدیرف

سعر :- فما انت عما یورث المجد عاقل
وما انت عما یعقب الحمد ذاهل

دیگر آنکه بگوس فواد کلمات افساد مواد حساد نسوند و آئیه مصادق و موافق
بانفاس اناس خاس اساس زنگ ندر نسانند که لب آن جامع داست - و مقصود
ایسان اصلاح کار خود و افساد کار اهل خرد است - شعر :-

رویدک اقوال الوساه کثیره
فهی ظهور ما لهن بطون
فلا نقبل ما قیل عنی لدیکم
فان تخالیط الوساة فنون

والعاقل یکمیه الاساره فصلا عن طلوع المقصود من افق العبارة - ترقب و بطلع
چنانست که بمصقل مکتوب مرغوب زنگ طلام کروب از آئیه دل محزون بزداید
و ازهار کیفیات حال و استقبال به سلسال نراعت استهلال و رلال عین سحر حلال
از نهال مقال بنایند - بیت :-

سموم هجر کند روصه مود خشک
اگر نه واسطه رشحه قلم باشد

تا جمل جمیله و داد به الف متحرکه قلم و نون مسدد دوات موکد گردد ، و
درر غرر معانی از اصداف حروف خاطر و دل بحر مسائل بیرون آید و گوسواره آذان
جنان شود - زیادت برین سفیه لسان را در بحر بیان نسیم انفاس جاری داستن
سبب ملال بال و موجب خروج از مطابق مقتضی حال داسب - همواره محبوب
قلوب اصاغر و اکابر جهان و مطلع نجوم رضای احبای زمان باد - بمحمد و آله
الاجاد و صبحه الانجاد

آنک بعدد النحلۃ ساقط علیک رطبا حسا بنست مریم بکر شکر، که حامله مسح
حبات بعشش حس دکر است، رطب لازمه حلت اران نحلۃ بوسان سریع وملت
بکام حلال وفا و مذاق احوان صفا واصل گرداند - معر -

اھرک لا ای عرفتک ناسا
لحق ولا ای اردت تقاصا
ولکن رأیت السیف من بعد سلۃ
الی الھر^۱ محاسا وان کان ماصیا

و برغابت و حاضر روس و طاهر است که گردن هم این محب بعمر ار اطواق^۲
من حضرت بادشاه حمشد حشمت حورسد مکرمت سلطان هابیون ساه، بردانته براه،
بطوق مست محکم مطوق بیست - و افعال احساری که ار حسنت مودب و یاری
درباره مقم و مسافر این محب جاری و صادر گشته است، از مصادر حقوق هیچ فردی
مشتقی نه - بیت -

برمی نه اگر حصم بود رسم رال
مست نه اگر دوست بود حام طی

و فی الحقیق کسور لوازم رعایت محبت، که در حرانۃ خاطر این محب مسر است،
هور کجور دل صد یکی اران بسب محادم دوسان طاهر نکرده است - اما عامۃ رجا
برهانۃ همت ملبوف است و عیان همت بصوب و نوق معطوف که بر معصی
تحمۃ العقر^۳ حقیر کنجیۃ احایر دحار صبر بفتح کلد بوفیق و دست تقدیر مشهود بصر
صبر و کسر و مسطور بطر برنا و پیر گردد - معر -

علی قدر اهل العرم ناتی العرام
و ناتی علی قدر الکرام المکارم
و نعظم فی عن الصبر^۴ صعارها
و یصبری عن العظم العظام

و چون این محب را با نجات بیان مساست راسخ است و حذران و داد ماسد مسع
سداد عالی و سامع، وار کلام سهسوار سدان ادب است که مساسۃ الحسب حس
من مقارنته^۵ السب، زیرا که بر مقتضی فحوای فا بعارف منها اسلف مطابقت هر

1 BH gives المعمر 2. The same in BUL AH and HG but GL and
BH give طوار 3 The same in GL and HG but BUL BH and AH omit
بر مقتضی عنه القام حار 4 BH omits الصبر 5 The same in GL AH and HG
but BUL and BH give مارت

مراح ارواح مکارم اخلاق، دره بحر محیط کمال، مجمع البحرین فصیل و اقبال، الدی
اضحی السہاء لدره وجوده صدفا و صار داته صدر سلک الرمان و بدر فلک الجبان
شرفا - شعر :-

لا یلحق الواصف المطری خصایصه

وان یکن ساقا فی کل ما وصفا

لا زالب اجساد حساده لسهام الآلام هدفا و نفوس اهل الحسام بحسام الانتقام تلقا
به اعانب پادساه قصا و قدر در احس صورت مقدور و میسر ناد - بالون والصاد -
بعد از قبول سلام و دعا، که حمزه مخدره احلاص آن ممرایا و خواص حس احتصاص
موصوف و معروف ناسد و رحساره کمال حمالس در نظر نال اهل حال مستغنی از صدع
وخال نقاط و حروف، مصرع :-

بخال و خط و رنگ و بوجه حاج رویا را

برضمیر منیر، که آئینه صور دقایق امور و رورنه ایوان معرفت سرایر جمهوراست،
مخفی بماند که بر صدور محافل سطح ارض رعایب قوایب حفظ العیب عین فرض است -
و این معنی، که عین المال سیمب این محب است، بر دمه آنجباب هموز دین و قرض

سعر :- و بیسا لو رعیت حق معرفه

ان المعارف فی اهل المهی دم

و نا امروز صدای ادای عسر عشیر آن ناسماع اودا برسیده - و دیدنای دیده از
مناظر ایوان دماغ قوافل این مامول را در سوار و وجود الی هدا الآن ندیده -

نظم :- یاری از یاران می بیم یاران را چه سد

دوستی کی آحر آمد دوستداران را چه سد

لعلی ار کان مروب بر نامد سالهاسن

تاس خورشید و سعی ابر^۱ و ناران را چه سد

اگرچه میدان زمان قضا بسیار موسع است، اما مقتضی مروب آنست که قلاده
گردن نوعروس^۲ محبت را بجواهر ناچار اوامر مرصع گرداند - شعر :-

تمتع من سمیم عرار بجد

فا بعد العشیه من عرار

و علب جوار این اهترار آسب که این محب سخواهد که بر وفق مغرای وهری

1 The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives سعی ناد

2. The same in BH but GY, BUL, AH and HG omit نو

مسحۀ مکتوب کتب الی المولی العاضل العاضی شرف الدین المحاطب
به صدر جهان می سکوه بعض العسکر^۱

سعر — امسکو الک امساقا لست سکره
می وابدی ارباها اب معرفه
لا او حس الله می لا اری احدا
من الانام ادا ما غاب یحلله

نظم — نکرد آس سوق درون قلم ظاهر
مگر رنو ک قلم دود رفته بیروست
تمسکم سخن امساق کان تقریر
طرطی حرف ورحد عارب افروست

عمار رچار سوو حان ار صرصر فواصف^۲ هجران به حان در بموجب و هیجان است
که خواری مسات تعریف و حجت با دعائیه حانه و سراع نامه ار موحه لجه آن
بسواحل سرح حال دل تواند پوید - سعر —

فلواعج الرجاہ اعظم کثره
من ان محیط بها بلع خطاب

وصرح بلند بام اوام^۳ وقصر مسا قام غرام نه درآن مسرت و مقام است که بوقور
حسارت و اقدام و نسب باروی اهام و اسخدام و ریسان حروف عساکب اقلام
بر بالای بامس توان رسد - لمولعه —

ظایر وهم و خیال ماکحا و قصر سوو
نه فلک سح عساکب دان بقصر قدر سوو

آن داب ملک صفات ، صدر جهان فصایل ، بدر آسمان حسن سبایل ، مظہر
سرف دین بی ، سار انوار علوم ادبی ، سجنجل^۴ جبال صورت اسحقای ،

۱ The same in G1 *AII* and *HG* but *BUL* and *BII* give ما کتب الی سر Sharwani, loc. cit., reads it as *Sadr Khan* see p 20 and Note 42 2 *BII* gives عوامک 3 The same in *BH* but G1 *BUL* *AII* and *HG* omit و صرح طمد نام اوام 4 The same in *BUL*, *BII* and *AII* but G1 and *HG* give سجنجل

بعین الیقین نباید - سب :-

عالما حواشدا که نمود از دولتتم کاری که، دوش
من همی کردم دعا و مسح صادی میدید

زیاده برین رخساره مستوراب سینه بر الم را نه موک نوک قلم شروح نکرد و
مسکلات کتاب نال را بسط مثال شروح به ساخت - همواره بر حادۃ اخلاص
وداد مستقیم ناد و عرفای وفا در محراب دل باطناس متیم -

(۴۹)

حواص مکتوب کتب الی واحد من الحلال من عسکر سگیسر^۱

ار وصول کتاب اخلاص اساس براعت لباس ، که بی ریب و مین حیب گریان
آن مرین ناررار کمال حقیقت و محار و دلیل آن مکمل شواغر رواغر اطاب و ایثار بود،
صورت بهجت و سرور در مرآب سطور آن مسطور گشت - دار کتاب شامل الفصایل
آن محاسن حصایل سطری نمود ، واز کل و کلی محبت و وداد اصلی و حلی آجباب
فردی و سطری - و بهال تسیه و ملاحظه صلاح و بجاج ، که در جیس مقال شانده
بودند ، سب اجتنای اتمام مراد و موجب احتوای قواعد مسرت فواد آمد - مقرر
صمیر صواب نمای سداد سیما ناد که این محب سراط و لوازم حزم و تیقت بقدر فکر
خویش و دل محمود و ریس تحمط میاید - و در جمیع آواں آئینه خنان مقابل صور
عواقب امور میدارد - و آنچه آجباب مرقوم فرموده اند ، نه همان طریقی در صحنه
صحیفه خاطر مرسوم بود، و بنمای بی بهایب الهی امل وائی است که فتح قلعه کهیله،
که محرون دیری^۲ حریه سیه است، عنقریب میسر گردد - و اگر چه کار حصار
موقوف به سکیه و اضطار است و نقوب جدال و قتال فتح قلاع و حال قریب
بمحال ، اما همگی هم بر تیسیر فتح آن مصروف دارند و جملگی خاطر بر حصول
این مامول معطوف - وار نکاثر استعال و نوافر ملال مجال سسط مقال و سرچ کیفیت
حال نبود - نکر ماعدور دارند - و مکتوبی که بعد اریں از موضع پربولی ارسال میروند
محول داند - همسه در کتب اعانب صمدی محفوظ ناد وار مستهای خاطر بحت
وافر محطوط -

۱. The same in *GY* and *HG* but *BUL* and *BH* give ماکتب الی بعض افاصل
رقته کتیبها حوائاً ماکتب الی حبابه الولی العاصل موالا while *AH* gives — علسه الکرم
محرون آدروی دیری^۲ *BH* gives 2 محمدلاری دام افصاله

رانکه هر چیری که سودای توهست^۱
 دان نیس کان قد فردای توهست -

(۴۸)

حواب مکتوب کسب الی بعضی وزراء دکی و کان المحدثوم و سگسر^۲

کواکب و داد و ستد، که در شب رنگی سلب مداد طالع کرده بودند و سبای
 محب و صغارا ناآزار انوار وفا مرین فرموده، از حلوص ست و خصوص طویت آغصا،
 که هیولی و صورت آن محص پا کی طست و حس سترست، بدیع نمود - مساید
 که در خاطر سور معن و معرر دارند که اگر کسی بمعایت ملوک این مملکت
 اعتماد کند و بر مروت و فتوت و حلال حوارگی حواص این دیار اسناد جوید،
 سحره رحاس هر با کوره حرمان ثمره بدهد و از مال آمال بال بعن از سوئ ندانت
 و ملال بهره نه یسد - و اگر کسی خواهد که بی امرای نامرد بهوت باروی خود
 سهام سعی و اهام را بر هدف حصول مرام واصل گرداند و دست همت و قدرت
 در گردن نو عروس حصول نام و ناموس حامل سازد، یمن اسب که صورت این
 معی در آسه و خود خارجی وقتی مسطور گردد که آن کس را از حرانه عامره با سوال
 و افرو بادساهاان امداد نماید ویا او را آئندار ولایت و مکتت داده باشد که سبای
 هر مراد بحد بدل و ارفاد فام تواند داسب - و هر دو صعت بست این محب
 متعست بلکه سعلۀ امکان آن در تبدیل مقصی رمان سطی - و آنحاب را محقق
 اسب که سکوه رمس کوکی محگل و کوه است و عور لسکر نصرت مال^۳ بعنار
 قطع اشعار و تسویۀ حال در نظر عمل محص محال است - و در تمام نامردی با وجود
 عدم احصار لسکر حضور یک بیل و یک سسه و یک تر^۴ عس حال - و خون
 حال بدین سوال باشد، افهام انام در طریق اتمام سهام بهوت و قدرت اقدام اهام
 چگونه اقدام نماند و لباس فکر و تدبیر بی تار و بود لسکر کسر و سورن صرف و
 ریسان مال کسر بر قامت حصول معصود خون دوحه آید - و بعصیل مساهره و
 میاومۀ پیاده و سوار، که در سوت بطریق ضرورت و اضطرار سمب اظهار یافته است،
 اگر در خرند حساب و سار آرد محص افهام اولی الایدی و الا بصار گردد - امید
 وابق است که بمعایت بیعایت حضرت دوالحلال از غصون احمال مشاق و ملال
 سوو حصول آمال چیده آید - و جهره مخدره فتح فلعۀ کهلنه بر مصبۀ اهام و سکیه

1 BH gives رانکه هر چیری که سودای توهست
 but BUL and BH give while AH gives —
 حواب مکتوب کسب الی بعضی وزراء دکی و کان المحدثوم و سگسر
 3 BH gives مال
 4 The same in BUL BH and AH but G1 and HG give تر

با ار مر کتاب آن حروف ابجد^۱ مراتب و مساقب آنا و احداث تواند خواند و کک^۲
مدح و ثنا در صنایع خاطر عقلا^۳ نام او شاید راند - بیت :-

میراب پدر خواهی علم پدر آموز
کین مال پدر خرج توان کرد بده روز

و آن بی عقل در مدب دو سال تمام همور کایه^۴ باختام نرسانیده و درینوقت عرصه
داشتی که فرستاده است کتاب آن بعد از مسمی دو ماه کامل است و عارتش ازان
بعضی افاصل وار آیدان چنان محتمل گشته که آن غافل داخل تخم تعطل و
نکسل در زمین دل گشته است ، و ادیال غم بر خاک خوان و رسی اخلاعت
حرب فرو هسته - نظم :-

دعد کاهلی عرکمی را کرد
در داس و روزی آرد سد
ترا چون ناسد عم کار حویس
غم تو ندارد کسی از نویس

چون او رقم غیرت از لوح خاطر ناب بیاکی شسته است ، و بهال اهل ، که شعر
شقا و صلال است ، در چمن نال او رسته ، یقین داند که بخلاف ماضی سائل
محب و برامی ، که در مزرعه صمیر مرروع بود ، نداس قیوط و یاس مقطوع خواهد
شد - بیت :-

تخمی که در ولای تو کستیم خاک خورد
دیگی که در هوای تو دختیم حام شد

اگر بعد ازین اعلام اهتمام بر اوح عیوق نرسد سانی میدان رها عقوق خواهد بود
و ندسب بهال و اهل ساخ سحره اقبال حویس را بریده و میل حرمان در دیده
جان کشیده - اکنون چشم بر راه انتظارست و گوش امید در طلب استماع اخبار که
بعد ازین از السه صادر و وارد چه مسموع میشود و از قلم مخلصان محبت توام چه
مرفوع میگردد - میباید که خود را از بند لهو و لعب و رهاند و ملاحظه پیری
ایجاب کرده کسب علم و ادب بر ذنب هم واجب داند - نظم :-

هر چه در دنیا خیال آن بود
یگمان راه وصال آن بود

1 The same in AH, but GY, BUL and HG give ایحاد while BH gives ایحاد 2 GY and HG give کلاه 3 BH gives عقل 4 Name of a celebrated work on grammar Please see notes.

سراں لسکر آن ملعون دُون گشت و حر نفع ^۱ قلعه ریگه دست فکر از داس
ادراک حصول معصود قاصر بود - حون بیان فتح نگرسان قلعه ریگه موصول
آند ، سواح خاطر و لواح السه غائب و حاصر مواهبدند برآنکه سحر قلعه
سگسر مابول بل مندولسب - و درین وقت حریره گووه ، که محسود حرانر و بادر
هد است و در طراوت و لطافت یسطر و ند ، و پراکم ^۲ اسجار نارحیل و سپاری
و تکثر عون و اسهار جاری و نوافر بسکر و سول سرواری ^۳ نمودار رحسار حیات
تحرری است ، مسحر لشکر طغر ابر منده است - و اسعد حان و کشور حان در حریره
مد کوره منتظر لسکر نصرت توانان و حالت تحریر از نالای قلعه ریگه برول
کرده معدار چهارده فرسخ راه ناگووه مانده است و بعضی از مقدمان ولایت ، که
بکثرت پیاده و مال آماده اند ، برد حوان مد کوره آمده اند و بعضی بسعت آحام
و رفعت آکام کلاه غرور بر سر بیمعر هر سرور هاده عنریب بعایت حائق ماهاب
بی مدب و ماده حرمن و حود ایسانرا باد قفا داده خواهد شد - در امداد همب
اهال نمراسند و نه ارکان همب سالی معصود در ساحت و حود قائم دانند - رناده
رینی عروس سرام بمشاطه اقلام و حلی کلام و حلی اسعاراب و ایهام حلوه نداد -
همواره و حوه مراداب آن ذات محاس صفات در حرانه حصول موصول باد -

(۴۷)

بما کسب الی ولده الصعیر المحاطب بالعمان قدس الله روحه

سواهی حال علو همب اران عالبر است که حر بافدام بوفیقی و کمال اقدام^۴
بدروه و سام آن توان رسد ، و سرادی دول و امال اران بلندتر که طایران
هوس و خیال به پر و بال کسال و اهال پرامون شرفات آن نواند پرند -

یت - مقام عسوی بس عالیت موسی همی باند

که توان بر حان طوری سدن بیهمت والا

و هر کس که در دیپرسان تحصیل کمال در آند باند که حروف معطعه صفعه لوح
بالس محطوط بحسام نعت و مقوط ارسان مساق طلب^۵ ناسد - سر -

فکل فی الحرب قوی حسه

من السیف سطر بالاسه معجم

1 GY and HG give فتح 2 BH gives تراکم 3 The same in BUL,
BH and AH but GY and HG give 4 BH omits اقدام 5 The same
in GY BUL AH and HG but BH gives مقوط سنان مساق و نعت

جواب مکتوب کتب الی واحد من وزراء محمد شاه السیمنی^۱

کتاب بلاغت مباد ، که آئینه چهره و داد و معقل رنگ فواد بود ، از آن مطلع آفتاب عقل و سداد و مسع عیون صلاح و رشاد ، الی اقر یوفور عقله السیة الافاضل و ناول من سجره همته ممرۃ الفضایل لا رال عمره طویلا و فکره للیموم^۲ مریلا ولحظ عواقب الامور سیلا ، در احس زمان ، که در رسته امتداد آن درر عرر فتوح و حواهر زواهر فرحب روح منطوم بود ، واصل شد . و هر چند که سبب ارالت آلام فراوان آمد اما موحب تموج بحر اشتیاق شد . سورت آتش التیاع بمیاء سرعت احتیاج مستطفی و رایل ناد و لسکر طفر اثر وصال بعد ار قطع آجام و جبال و رقت و ملال بمقام بهجت و حضور نال نازل . و مطالعة مصمون محبت مکنونش مستلزم تسویر صومعه درون آمد و مقتضی انتهای کرب دل محزون . و منہوم منظورشن بی شمه و ستور ملاحظه عواقب امور کسب و رابطہ و صابطہ حصول سرور^۳ بعد غذا مخنی بماند که خون این محب تندر و اعترار و نجوب و استکار رای سگسیر بواسطه ارتجاع جبل و اساع حگل و پیاده انوه و موافق سران گروه معاینه کرد ، محقق و روشن گشت که حصول مرام و فتح این مقام موقوف باختتام تمام و کمال جراب و اقدام استند و داسب که فتح این جبال و قلع و قمع رای بد فعال جز بمسارب نال و ارفاد مال و احتساده^۴ رجال عین خیالست . و توقع سعی و اجتهاد و اسید و غیرت عزو و جهاد ار مردمی و مردی سران نامردی محض محال . سارین در ایثار درم و دینار و استحلاب فلوب سران لسکر نانکار زاید بر قیوب و اقتدار جیان سمب اظهار داده که قلعه ریگه در ساعت واحد بی مستف و محاهده در قبضه تصرف آورده شد .

شعر : — ومن طلب العلیاء نالسیم والیدی

و نالرای لم یعد علیہ مرام

یپ : — هر آنکس که ناسد سر خیل ساه

جگر باید و رای و گنج و سپاه

و فتح آن مقام هایون مستلزم دانستن طرف کوه و هامون و مقتضی ترغیب و ترهیب

1 The same in GY and HG but BUL, BH and AH give جواب مکتوب کتب الی
فکره اللہوم 2 The same in BH and HG but GY gives حجاب واحد من الافاضل اصحابه
while BUL and AH give فکره اللہوم and فکره الیموم respectively. 3. BH gives
احتیاج 4. The same in BUL, BH and AH but GY and HG give مروت

سحة رقة كسب الى ابن ابيه عبدالملك بمكة المسرفة عظمها الله تعالى¹

شعر — لا زال في عريدوم و رقة

بهر مها سكب العلماء

امواج عمار مساق و احراحات نه حان ملاطم² است که از کثرت حوس و حروش
لحه آن خواری مشآت تعریف و حجت بسواحل بسط و بیان تواند³ رسد، و با طائر
فکر و حال محاسن اسدلال و احسال پر کنگره بروج فلاح فلک ارتفاع رمان اتساع
آن تواند پرند، و هجوم اسعال و هجوم افکار بال اران افرون که صوف
صوف عبارات و اسمعارات⁴ پراسون مصاف اوصافش تواند⁵ گردید - بوقع که
درر فطرات عبرات در سلک دعوات احابت آنا ب منتظم مباحه و بر طبق حدود
و حات موصوع داسد در آن مقام سریر والا محل به پیس بارگه بادسار ازل معروض
دارند نا باشد که در حرانه قول، که هابت و عایب رجا و امل است، جمع آند
و مساحت مدت حیات را آ بمقدار وسعت و مساحت میسر گردد که سواحل کفار و تمام
بنادر ملسار بوفیق حصرت کردگار در تحت تسحر و اقتدار در آورده شود - ویدی
وسله حلیله مسحوق علم نواب عقی برفرق عنوق رسد - وفتح دیار کفار نابکار،
که اکبر انسان قاصد دما و اموال مسلمانان تحار و مسافران محارند، بنسب این
حاندان حسوع سعار حصوع دنار سردقتر تواریخ لیل و چهار گردد - اللهم رین
وجه دعای برة العول و سرف لباس رحای بطرار حصول المامول - و دیگر بطربی⁶
که در فصل بالحبر مسطور بود در سوبق رقة نوسه از سال بمود - بعد
از مطالعة آن بطرری که صلاح داند برسانند و بواق احوال از مصمون مکتوب معلوم
است - محاح بکرار بدند - همواره از نصادم آلام حوادث دهور مصون باد و از
تراکم موانع حضور و سهود مامون - نالصاد والنون -

1 The same in *AH* but *BUL* and *BH* merely state while
GY and *HG* give سحة مکتوب کتب فی سرب لافضل من الاصل الذهر الساسی بمكة المظنة صابر له
2 The same in *GY* *BUL*, *AH* and *HG* but *BH* gives
3 *GY* *AH* and *HG* give امواج عمار استیاق و الخراج آن نه حان ملاطم
4 *GY* omits اسمعارات 5 *GY* *AH* and *HG* give تواند کردد 6 *BH* gives
تواند رسد

مه صف کشند ز ظلمت و لشکر کشد نجوم

تسها به بیع صبح بود صفدر آفتاب

نابران اگر هجوم سواد خطوط و کلام و هجوم صروب ایهام و استخدام از وفور نور
سهر غرام در کتم انعدام مستور مانده باشد ، بکرم عمیم و لطف جسم معذور دارند

بیت : — برون از عالم حرفست جان حرده بیانرا

نغمه سوری یکدیگر اشارتهای پنهانی

توقع اراں کان گوهر ولایت و کوکب دری طریق هدایت آنست که درر عرر و داد
آن دات فصایل مواد بدست استاد حس اعتقاد در رشته عروق و شریان مواد
مسسلک داند و نقد محبت و اختصاص در بوتۀ اخلاص بار جهان مسبک .

لمولعه : — خالص چو کسب نقد روان را تشش حمان

باشد بام عشی تو نا لامکان روان

و همب اکسیر تاثیر حورشید تصویر بر استقامت باطنی و طاهر این تقیر مصروف دارند
و محصل خاطر پاک زنگ تعلقات عالم آب و خاک ار آئینه ادراک این
درویش دلریس بردایند . بیت : —

بردای زنگ طلسم ز آئینه دلی

کز پرتو جلال تو یابد رخس جلی

تا باسد که سفینه حیات ، که در بحر حمان شس حباب حاریست ، غرق امواج
امواج تعلقات نگردد و ارجواصف هوا جس عوس و هوا بخیال طول امل و می ، که
ساوی الی جبل یعصمنی من الماء معنی^۱ شود . بیت : —

ای دل ار سیل فاسیاد هستی برکند

چون ترا نوح اسب کشتیان رطوفان غم مخور

ریاده برین رشته جان نه بار دل ولهان در محفل بیان سوخ و زبانه شمع جان ،
که عبارت از زبانست ، در مجلس بیان نیعروخ . بیت : —

چه گویم حال دل جانا چو میدانم که میدانی

که هم نادیده می بینی و هم نوشته میخوانی

همواره خاطر عاطرش مجلی جلال نوجه و سهود باد و ذاب ملکی صفاتس مطلع سپهر
و حود ، و حاسیه صفحه ناصیه و حدود حدودس مبین فحوای کرامت فرای سیاهم
فی وجوههم من اثر السجود ، محمد الموعود و نا لمقام المحمود .

1. The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives معشی

حواب مکتوب کتب الی حباب محذوم الاعظم الاکرم حواحه حواحه
حواحه عدائته قدس روحه^۱

سعر — فواد به نور المحنة مطاع
 ولسن لحم الععل فنه مطالع

چون طبران سمرغ ععل و حبال به سهر بال سطح معال در هوای بی اسهای
 کمال آن داب بی هال محص محال است - بیت -

توکجا دروهم گجی کرتخلی رحت
 طابر اوهم رانکسر بسورد نال و پر،

وعروج حمام نفوس ركة الطماع برشرفاب بروج مکانت و ارتفاع آن داب
 سمسه السعاع بذریه الاتماع جوت فوادم اختراع و قدرت حوای براع واحصه بسی و
 ویلاب و رباع موسوم بسمت اساع بود، شروع دران بسوع نمود - سعر -

لانه غانه العصوی الی عجرت

عن ان نومل ادراکا لها الهمم

بیت — شروع در غرمی کان ناخری برسد

هرار بار به ارکردست ناکردن

و فسح فصای اسالب اسعار و محار پیش پروار ساهاار سوو و یار بسارنگ،
 وهای گلگون لسان در مبدان سرح لوعت روان سحت لک - سعر -

لدع عک دعوی العول بی نکته الهوی

فراحلة الانعاط بی السعر طالع

و بر صبر مرآت صعب، که جهره نمای واردات بسبب معرفت اسب، و امبح و
 طاهر است که ناوحد ظهور راب فمح آب حورسد نوار و برور سارر لسکر روز
 ارکار مبدان فلک دوار گروه کواکب نواب و سار و سکره عاسی مواکب سب
 نارا محال و عوف و فرار سبب - بیت -

1 The same in *GY* and *HG* but *BUL* and *BH* give vague superscriptions while *AH* gives —
 صفحه مکتوب کتب الی الامام الهام ذی السب الساهر و حسب الظاهر جامع
 الکام و الخاتم معینا قلله والتوی والدین ادام الله تعالى مطاله

نگشته بود و حاکم آن امکه ، که سب کرب اسه ¹ و حصائب قلاع و متان
 بیشه که ارتفاع و اتساع آن بیرون و هم و اندیشه اس ، و وفور صوف اسوال و
 غرور حمعيب مردان حدال لاف حسمت و استکبار با عظم فلک دوار میزد ،
 دریوقت در تحت حکم اسیر اس - واصقاع و ارباع قلاع و نقاعس مسخر لسكر
 نصرب نابیر - الحمد لله الذی وفقنا علی اعلاء علم السداد و شرف بجاد حدنا نابیر
 الاجتهاد و بر صیح جواهر العرو و الجهاد - بعد هدا مخفی نماید که مقتضی مقام آنست
 که آن بلبل بلاغ سعاری نمودار سراب اعذار ² عازم و متوجه این دیار شوند ³ و
 دسب رجا حایل گردن عروس مامول دانند ⁴ و بقود آمال ، که در درج حرانۀ نال
 دارند ، سکه حصول موصول گرداند و صورت هواجس نعلانی ، که در مرآت
 مشاهده بعد مکانی محسوس ⁵ نظر آید یقین داند که آن ار وساوس نعلانی اس نه
 از نمایش خراین ربانی - چه بیس طایر هم بیر بر دور و نزدیک و زیر و زبر برابر
 اس و این سواد اعظم از تمام ربع مسکون عالم بانوار کرم و آثار علو هم ماسد
 نور بدور در شب دیخور مسهور و معروف ، و همواره عنان عزیم افصل زمان
 بصوب ⁶ با صواب هندوستان معطوف - و اگر اراد باعادت مصمم ناسد و خمه
 مرادس بعمود مراجع محکم ، بعد از مصی یکسال آجباب را مرضی الابر و
 مقضی الوطر بمسکی مالوف حان فرستاده آید که کواکب حصول مطالب از اوق
 حال آجباب در چشم عام و خاص و دیده اهل عباد ⁷ و اخلاص نناید - چون انوار
 عقل و کیاست آجباب از روریه زنان اهل زمان نکاخ صباخ متواتر رسیده اس یقین
 که بر وفی مصمون مکتوب اقدام خواهد نمود و بواسطۀ خاطر اهل محبت ساحت
 بعد مساف تقدم همت مساحت خواهد فرمود - زناده برین امتعۀ مواعید و تواکید
 در سفاین کلمات مودب ختامه بدعامۀ حامه و شرع نامه روان نداس و تخم اطهار
 محبت و التیام بدسب ناریار ⁸ اقلام در مررع کلام نه کاسب ⁹ - همواره قوافل آمال
 آن فصایل سال در سارل حصول نازل ناد و وجوه مامول اقال در حرانۀ معموره
 بال واصل -

1. *GY* and *HG* omit *اسه* while *GY* gives *کثرت* instead of *کثرت* 2 The
 same in *BUL*, *BH* and *HG* but *GY* and *HG* give *بی تردد از سراب اعداد*
 3. *BH* gives *شود* 4 *BH* gives *داند* 5 The same in *BUL*, *AH* and
HG but *GY* gives *محسوس* while *BH* gives *مکانی است محسوس* 6 *HG* omits
بصوب 7 *GY* and *HG* omit *عباد* 8 The same in *BH* but *BUL* and *AH* give
و تخم اطهار محبت 9. *GY* and *HG* omit the expression *کلام نکاشت*

علی ما هدانا صراط العم
و شکرا له م شکرا له
علی ما کسانا رداء الکرم

و با اول دی الفعدة الحرام در مراجعت بصوب دارالسداد محمد آباد اہمام تمام
است۔ و بعد از وصول در آن مقام بدانجہ مرتضی و مسعی بال حباب مولنا حلیل اللہ
مسارالیہ است سمت ظهور خواہد یافت۔ مساید کہ از طرف مولنای مسارالیہ فارغ
السال ناسد و در اہمام مقام اشان اہمام این محب مہربہ اعلی و درجہ قصوی
داند۔ ربادہ حاجت ندید۔ ہموارہ شجرہ آمال سمر ثمرہ افعال باد و خورشیدحات
و عروس کسوف و روال در امان کریم معال۔

(۴۳۳)

حواب مکتوب کتب الی المولی العاصل ابوبکر الطہرای دامت فصالہ ،
و دعاء الی الہندسان^۱

ہر حدکلم لسان ، کہ در مصر جامع و خود اسان رسول سلطان سر بر نحت^۲
حانست و بعال حروف و عصای قلم سالک طور حدوب و قدم و سابع عمار و خود
و عدم ، لکنی قدم ہمس در وادی مقدس شوی اعجاز نوام بسک حکم فاحل
نعلک صالح و لک اسب ، و صحن و کاس تراکب درج و اساس ، و طرف و طاس
اسائب تعریف و قناس ، در پیس و فور مواید سوو و اوام چون چشم مور و ہم
لہام نگ۔ و خون سپہام یراع بقوب باروی طماع بر اہداف اوصاف الیاع ہمربند ،
ہابریں ساہار بلند پروار از هوای اقتراح در نشب افراز سان و ایصاح برید۔
ملاقات مسرب سوارات آنحاب فصیلت حلت ، فطت طیب ، لابس خلعت فصال ،
مطرر بطراز حسن سہایل ، صعدر مصاف نثر و نظم ، مظہر انوار اسرار کمال فہم ،
لا زال فی تحصیل المطالب عالما حاربا و من دخل الساطن الاس فی لباس الاس
حاربا ، بی عروس لعل و عسی و لہو فی حال این و بی مسر و مہما باد۔ سلامی ،
کہ نور محبت و وداد از و فور سطور سوادس ماسد صفای چہرہ مہر از کرانہ یدای
بیلگون سپہر طاہر و باہر باشد ، مول فرماید۔ این صحیفۃ الصفا از ہندرسکیسر
مرقوم رقم محبت و ولا آمد حاکی از آنکہ بعایت اللہ تعالی و تقدس بلاد کفار ، کہ
از اہدای ظهور دینی الی ہذا الحس انوار ہدایت امان در انتظار و اطراف آن بابان

1. Only AH gives the name of the addressee in the superscription
2. BH omits عک

من کعبان الحان الى مصر البیان لیخرج من حب الافواه بحمل اللسان یوسف
مدحه واطرائه و ما هو الا من سمی من السماء نفاصل و صار منار الیه بانامل یراع
الا فاصل لا رال فی مدارس حقایق المسایل مدرسا وی محال من مقادیر الدقایق منهندسا
بدین محب معتقد مشتاق ، که آئینه فوادش بمقتل و داد محلی از رنگ نفاق است ،
ارسال یافته بود در این زمان واصل شد - بصوف سلام ، که صور خویات آن در
و فور صفا و نور رسک چهره مهرو و رخساره خور ناسد ، مواحهبه افتاد - و به اسطرلاب¹
کتاب و قوت بصر و دقت نظر اولو الالباب معروف متادیر شعاع التیاع خارج قدرب
طباع داخل محوطه امتناع داند - تلاقی حسانی ، که هایت امای این جبهانی است ،
میسر و مقدر باد - بعد هدا بر خاطر حظیر و صمیر منیر روئس و هویدا ناد که از رسیدن
خدمت مجمع الفضایل الاسیة مع الحصایل القدسیة المحلی بالدعش الوقاد
والطمع النقاد مولیا حلیل الله اوصله الله تعالی الی ما یرید و یهواه ، انواع بهجت
و سرور از مکمن قوه بصحرای حضور طهور یاف - و چون این محب جبهت انتهای
فتنه و فساد و اطمیان فواد اهل سداد نارسان بطرف ولایت سگسیر آمده بود و
در تسحیر قلاع و نقاع کفار ، که ماده اصرار مسافران بحار و علت سفک دمای تجار
و زوار بودند ، و به سب ارتفاع قلاع و جهت احاطه آحام پیرامون تمام نقاع ،
از اتباع فرمان ناساه حها مطاع اعراض و ارتداع میمودند و در هر سال چند هزار
مسلمان طعمه تمساح رماح و لقمه حسام تعان نسان ایسان میسند - درین² سعی
وافر و کوشش متکابر نموده³ بعیایب حی قدیر و ارفاد مال و ویر⁴ و احتساد رجال
کثیر و تحمط شرایط حرم و تیقت در رعایب صواب ررم تمام اطراف و اقطار بلاد از
قلاع و نقاع و تلال و وهاد آن کمره فساد بهاد مصهار حیول احاد و مسیر اقدام
اهل غرو و جهاد آمد - و جائی که کمند رحای تسحیر اردسب تدبیر نادشاهان
روس صمیر نایحا و ارحای آن محص تصویر و تخفیل بود و از ابتدای طهور دین
الی هدا الحین بعرو استحكام محال و وفور آحام و کترب مال سیف قاصب سلاطین
مسارق و مغارب در نظر آن عده اسلام و عده اصنام محرای لاعب میمود ،
درینوقت مسحر عسا کر بصرت مظاهر گسب و مساکن و معاند اهل شرک
و طعیان منارل و مساحد اهل توحید و ایمان آمد - شعر :-

و حمدا له تم حمدا له

1. The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives وسطراب 2 The same in BUL, BH and AH but GY and HG omit 3 درین حین 4. The same in BUL, BH and AH but GY and HG give عوده بود درین حین معامت و حیر
The same in BUL, BH and AH but GY and HG give

احوان صفا و حضور حلال وفا د نجله خاطر ار حظور ماموی موقوف به هج شی
ار اسا بیست - و طبران مرغ خاطر این قتر در هوای آن طرف است و چشم دل
مسهام مسطر نظاره^۱ رحساره آن عر و شرف - نظم -

مردم دیده ما حر به رحس ناظر بست

دل غمدنده ما عر و را دا کر نیست

بسته دام بلا باد حو مرغ وحشی

طابر سدره اگر در طلش طایر نیست -

رناده برین رسل انعام در مسالک الهام روان نداست، و نقش انعام و اسعار
بر لوحه صفحه عتاب نگاشت - و حو آن مکتوب بلاغ اسلوب مسرت مصحوب
که جیب لاس بدیع الاساس آن مرر نازار^۲ اعجاز بود، و اکام کلام سحر
نظاسن محلی بطرار امیاز، در ربای، که بعایت حصرب میان در رسه اسداد
رمان لالی^۳ فتوحات موالی منتظم^۴ بود، واصل شد و مدام افراح ارحام حس
اقتراح آن بمدای مکان راویه صباح و رواج نازل آمد - و حو منضم احبار سلامی
آن داب حمده صفات بود، انبار سرور از ساحسار مسطور در نظر خاطر حاضر نمود
و حو نقس است که همت مردم صای طماع مقتضی اقدام اجل اوصاع است، و
سکوه کوه و هامون و بحر محیط ربع مسکون در نظر واقعان اسرار برور و مکنون فطره
صعبر و دره دون می نماید - رناده برین برید سرنگ فلم در میدان ناکد به
دوانید، و کوب مرغ لسان در فصای بیان نه براند - همواره بدم همت
برمدارج بری و مسورست راقی باد و قوافل جمع مامول را در مراحل حصول ملای -

(۴۴)

حواب مکتوب کسب الی حبابه العالم العالم عامل مولانا کمال الدین فاضل

الرومی علی ند ولده مولیا حلیل الله ادام الله فضائله وبقائه^۵

حطاب مستطاب، که از حباب فضائل نصاب محامد انساب، قدوه افاضل رمان،
رنده سکن مکان^۶، در درنای محاسن سیم، غواص لجه دقایق حکم، الدی طار بحاحیه
یعقوب^۷ الا قلام لحنی من ریاض الکلام ارهار وضعه و سانه، و سار سیاره الالفاظ

1 The same in BH but GY BUL AH and HG omit 2 The same in GY AH and HG but BUL and BH give 3 مرود مازاد and مرود مازاد respectively

4 BH gives ملای 5 This seems to be the correct superscription. GY and HG do not mention the name of Maulana Khalilu'llah who, according to AH is apparently the son of Maulana Kamalu'd Din Rumi BUL and BH do not give any name whatsoever 6 BH gives مکان 7 BUL and BH give سرب

حواب مکتوب کتب الی حصرة المولى الفاضل حلال المله والدين الدواني ،
 اوصله الله تعالى الى ما اراد من المآرب والاماني ويطلبه
 الى هندوستان للتدريس في مدرسه¹

سب :- دو دهان داريم گويا چون قصب
 يك دهان دل گرفته رير لب
 هسب روسن هر كرا دل سطر اسب
 كين فغان اين سري هم زان سراسب

شعله زنانه زبان اهل هجران از سمع رسته جان و لكن جنانسب ، وباله وفعان ني
 سان لسان از نفس سوران دل ولهان ، اماچه توان كرد كه يوسف مصر حقيق شو
 و عرام شمن بخش ايهام و استخدام و دراهم معدوده العاط و كلام در حيطه حكم ربان
 و اقلام مي آيد ، وانصباب مدام التياح ار دسب ساقى طباع و صراحي يراع در
 جام مقال موسوم بسبب امتناع ميماید - ييب :-

نه حال سوي دل در حرف گنجد
 نه بحر لامكان در طرف گنجد

چون شوي بال بر ووي مقال اسب ، مطابق مقتضاي حال چنان نمود كه آن حباب
 فضاييل سبایل ، آئينه محامد ألسنة افاضل ، مطلع انوار فوايد كسي ، منع اسرار
 عوايد وهي ، مظهر كمال مفهوم توفيق ، منظر جال حوراي تحقيق ، لارالب أسعه
 ضميره في مسالك المرام مزيلة لهواجس النفوس و وساوس الاوهام ، وكواكب
 المآرب نادني² الاهتمام طالعه كنور الصبح من افق الطلام برسيل استعجال
 بي توقف و اختلال دست اهل چمن دل محبازنه نسيم وصال منور ساريد ، وطريق
 عزم اين ديار از خار اعداد بيردازند ، و ملاقات فيض سات صوري مجلي حال علم
 حضوري داند - و اگر تعلق خاطر فيض مظاهر بافاد علوم ظاهر اسب ، الحمد لله
 كه شرايط و علل تدريس باسرها مجتمع است و دسب موانع از اذيال اشعال بالكلية
 منقطع - وبسي از موالى قابل ، كه ممدوح ألسنة افاضل اند ، بجان و جان طالب
 كسب فضاييل و هريجه از سوايح مظاهر قلبي و لوايح سراير وهي اسب بغير نور

1. The same in *AH* but *GY*, *BUL*, *BH* and *HG* do not give the name of the addressee 2 The same in *BUL*, *BH*, *AH* and *HG* but *GY* gives

دوی الاقدار پیرامون کوه و هامون^۱ آن نگرندیده بود، و بصر بصر همت پادشاهان
 هم حسمت بسبب سکوهِ بیشه و کوه صورت تسخیر آنرا در آینه صبر ندیده
 مسکنی و محل اهل ایمان و معروفی و فصلای و علمای زمان شد - الحمد لله علی هذا
 التوفیق و اسأله هداة طریق الحق - العصه تمام اسباب سسر^۲ مهام بروقی
 مرام است^۳ و حمایت عنایت حصول و حوه مراد در حرانه فواد سسر -

یت - بناغ حان که هارس ر آب لطف نو بود
 ر ناب مهر رحمت هج سوه حام نماد -

اما ی^۴ جمال جهان آرای آن غایت افکار و آرا با صره عمر در عی عمی است و
 حرس رحای حیات در معرض باد فنا - یت -

عس حاوید نباید که وصال نو بیافت
 نفس امید نه یسد که جمال نو ندید -

زیادت برین سمد مصب، که مرکب^۵ بیان اهل ادب است، در میدان بیان
 حال دل سوران نه دوانید، زیرا که بر بی اقلام ارکان حروف و کس کلام بر
 اهداف اوصاف نارسوی و اوام^۶ مسوان رساند - با برین ره اسداد مقال ارکان
 مصفی حال دور انداخته و از سر صدق لسان و صفای دل و لسان بدعای اقتضام
 ایام هجران پر داحه آمد - نظم -

بسی که مارا بدان راه نیست
 ملک بر ازان نکته آگه نیست
 که مارا نصی ده از حوان او
 روان کی مور راحسان او^۷
 بسویم دلش را نو مصروف دار
 عناس بدین صوب معطوف دار

1. The same in BUL BH and AH but GY and HG give کرده و هامون respectively 2 AH gives تسر 3 The same in BUL BH and AH but GY and HG give مراتب 4 GY gives ایمان 5 GY gives مرکب 6 GY and HG give آرام Blank space is left in GY and HG for this hemistich BH reads thus - سرود روان کی ر احسان او

بآستان یب الحرام سرفها الله تعالى بوجه نماید ، سب :-

ازان طرف نهذیرد کمال بو نقصان
و زین طرف سرف رورکار می باشد

واین طریقی محمود متحصص آسب که آن قلله قلوب بسده سیئه کعبه معظمه واصل
سود و سفای روان سوختکان آسب هجران حاصل - یب :-

گر دمی دست دهد دیدن رویی مارا
حاصل از عمر گراممایه هاندم ناسد

العرض لازمه حال سایلان اطهار عجز و قصور اسب ارار صعب و فتور ، و مقتضی
عیای اعیای بدل مامول و قبول مسئل - یب :-

در دسب ما جویست عمان ارادتی
نگداستیم تا کرم او جیها کند¹

دیگر² معروض ضمیر انور می رود که درین سال هایون فال بح حصار حصین کفار
بد کردار ، که نهاب اموال تحار و سفاک دمای مسافران بحار بودند ، و تسخیر
آن قلاع عوالی محال سبب ارتفاع جبال و طلام بیشه شب تمثال و اردحام رجال
روز قتال در بظر عقل محص محال می نمود ، و رای بدرجام ، که حاکم آن جبال
و آجام بود ، ار نکابر مال حرام و توافر لسكر تمام تاح عرور بر سر پرتی و شرور
می نهاد ، و در هر سال موارئه سیصد چهار کوه صور ناسیر ار بادر سگیسرد رلجج
دریا و سواحل هر بدر میفرستاد ، بحر توفیق حضرت عرب ، علت قدرته و جلالت ،
و بمن همب اکسیر تاثیر آن خورشید مرلب ، در عره ماه رجب المرحب مسخر
لسكر طهر ابر اسلام آمد و تمام اصقاع و ارباع از مدن و قریات و قلاع در حوره
بصرف و تملک آورده شد - و حالة التحریر جریره حظیره گووه ، که بدر عظیم
دارالحرر بیجانگر اسب و نایعای تمام تجار و شهادت جمیع سفار بهترین بادر بحار
و نیکو ترین جرایر دیار ، و بوفور ازهار انوار مهائل سستان فلک دوار بصوف تمر و
الوف عیون و تراکم سجر مرآب صور³ روضه جان و حوض کوثر ، مسخر عسا کر
نصرت اثر گشت ، و کنایس ود و سواع و معاند معاندان کتاب و سنت واجاع مدارس
علمای کرام و مساجد جباه اهل اسلام آمد - و مکان و مقاسی که از رمان طهور
اعلام اسلام الی هذا الحال⁴ حوافر حیول سلاطین نامدار ولمعات سیوف خوانین

1. The same in GY and HG but BUL, BH and AH give چه میکند

2. GY and HG omit دیگر 3. BH gives مور 4. BH gives الایام

ان الحال ولو عطي لصاحبه

روحا من الحب لكن اين ما عسفا

مثنوی - نكند گرم فكرت آتش

نه ساند حيال آب عطش

آنكه هر گر بخورد او مي ناب

سود مست ارحال شراب

و اکنون مدتیست که این شعر بدست اسفا و اختراع واصطکاک ابواب الهام
و صریح تراغ صداع آن ذات ملکی طماع مدهد نامند آنکه بر مقتضای وحوای
غمردای، مصرع -

فمن دق باب الکرم اصبح

شاید که صدای قول ملتصق و مامول از روزه لسان آن صدر قصر احسان بمسامعه
ظاهر مسموع آید و مهر بوفیق ملاقات آن حسنه حیات از افق حسی قبل از عروض
قواف طلوع نماید - بیت -

ای رلال حصیر پیس حشمه نوش تو هیچ

رحمی کن بر درون حسنه محروح ما

و نا امرور کواکب موانع اعداد از غماهب سطور کباب لامع میفرماید¹ و حورسید
اسید احجام از مطلع اسماع طالع مگرداند - بیت -

مددی گر بهراغی² نكند آتش طور

حاره نره سب وادی امن حکم

اما چون الحاج سوال مسلم حصول آمال است و مع مآرب اهل طلب و عدم
اطهار نعمت رب از سهسواران میدان دین و مسکنان مساند ممکن عن محال ،
لاحرم هور دنده دل اسدوار در راه انتظار بر قرار است ، و دست رها و توکل
بر حلقه تبرع و سل بسیار اسوار - بیت -

از باب خودم این نکته حوس آمد که رحمدی

در سرکوی تو از پای طلب نسیم

اگر درین حس از غایت سمو مرتبت و هاب کمال مروت گرد ملال به رومال
حسان و انفصال از حیره سالکن مغاور وصال پاک گرداند ، وغان سمد عربمت
بصوب این طرف معطوف فرماید و از سجا باحماعب عشق صباعب سوو بصباعب

بعد هذا برحاطر سارک ، که دمعہ بمعہ عراب دلس درة التاج تارک انشاء
اسب و شعلہ آہ درون آکامس مشعلہ قاملہ مہر و مہ ، واضح و لایح ناد کہ ار
رسیدن کتاب^۱ و صیح اساس مسیح اساس نسیم حیات ، کہ نخی رفات لادیہ حیران
بود ، بمشام حان و دل نابوان رسید ، ولآلی مستطوبہ و مشورہ آنرا چون درر عرر
انناس نظریی بوالی در رشتہ حان کشیدہ - سحر :-

هذا کتاب او امام القدا
حلیا الی طرق الیدایہ مریدا
اندا معان ام بدور عیاض
تفرق مابین الصلالة والیدی

و کوهر شب چراغ عمارت و مضمونش شمع صوامع حواس درون و بیرون و مزیل
طلعت مغموم دل محزون آمد - یب :-

بوری از رورن اقبال در افتاد مرا
کہ اران حانہ دل شد طرب آناد مرا
طلعت آناد دلم کسب حیان بورانی
کآ فتاب ولکی^۲ خود شد از یاد مرا

اما چون جان^۳ سوخته دل در صفہ خانقہ آب و گل طالب حال آن صاحب کمال است
کہ نقودم سعادت مساس او از حصص کرب و وسواس ندروہ افلاک وحدت
واستیناس رسد ، چگونه حرارت فایقہ او برلال عبارات رایقہ و سلسال استعارات
سایقہ بسکین خواهد یاف - یب :-

علمی کہ ره ندوست برد در کتاب نیست
و آہا کہ خواندہ ایم همه در حساب نیست
گر دل عمان صحت جانان گرو ، یاف
عمری کہ بای رحلت او در رکاب نیست -

و گرچہ سرتدار خیال سرب وصال آن حال بمدای حان مالا مال میرساند ، و ساقی
روح در عووف و صوح راح افراح ناقداح تصور واقترح یبایی می جساند ، اماچہ
مبود کہ مدام بصور و خیال ار آلام حار و حر و ملال ہمیرہاند - سحر :-

ستان بین خیال^۴ الحب مفترقا
وین ما کان حب الصب معتقا

1. BH gives کتابات 2 The same in BUL, BH and AH but GY and
HG give تلك 3. GY and HG omit حان 4. GY and HG give بین الحیال

الدى بطوف حول كعبة فله ملائكة ارائك^۱ المعارف وتلطف من سعطات براحه بطور
حواطر كل عارف، رب كما نورت عن بالنا بمروء اولامه وكحل مداد معاله، شرف
اسان عيوبنا باحتناء ورد^۲ الامال من حدود حدود جلاله در اقرب مدب نصيب و
نسمت اين سوجه نار فرت گردد - نظم -

آخراين تيره سب هجر پياناں آند

درد مارا نفسي بويت دريان آند

آخراين بخت من ار حواب در آند روزي

روزي آخراين نظرم بر رح حاناں آند

اللهم رب مبدور ادعيني بعلايد العول وسرف هامة همني بعلمه كرامة حصول الامول -
ومخلص معتد واي الوداد صباي الاعتماد، كه ترند فوادش در بلال و وهاد وصعود
وهبوط رجا و موط هام ومدهوس است، و دل و جان با وفاس اردست ساي لعل
وعسى بسراب اميد النعاي آن يوسف لما حصر بها مست و ييهوش -

رباعي - بر حنك دم رشه جان نا باقست

قول دل من ترانه مسامست

چشم است پياله و سبم خون حنك

دل سطر بوس حريف و غمها ساقست

ار اهداي طهور لواي صبح و محق حور نا اسهاي برور رايت سب و سحق قمر
ساره سياره محمد و دعا، كه حورشد آسمان ادعيه و محامد باشد و مفهوم كلي آن
محصص در فرد واحد، ار افق لسان و روان بر گلش باغ ابلاغ نابان مبادر، و
خوداي سويداي حنان را بر جان فلم سر زبان در نارخ عسر او احر رمضان^۳
بر صفحه صحفه بيان عيان مگرداند بحر ارايكه بعاب الله تعالى و بركت هم
آن مهر سال پروات^۴ حصول آمال به پروانحه توفيق ار ديوان ارل الارال حار يست،
و بالتامع سان غرو و جهاد و سماع حسام حسن بيت فواد طلام كمر و عباد در معرب
عدم سواري - بيت -

ر سب دنده بتم بروي دولت بار

حه سكر گومت اي كار سار بنه نوار

1 GY and HG omit ارائك 2 The same in GY BUL, AH and HG but BH gives وردود 3 The same in BUL, BH AH and HG but GY gives عسر و اواخر 4 The same in BUL, AH and HG but GY and BH give respectively برزاق and برزاق

حدوث با قلاع فاف و حدب و قدم مسیر قدم مسرع لسان و قلم ، لیکن قدرت اجدیه
حروف و اقلام در هوای فصای سوو و عرام حوون جهان جاعب حان در معارک
مصاف شجاعان بعجر و قصور موسوم اسب - یب :-

جائی که شوی دسب بعلب کند درار
جیه جای کلک و حرف خرد در حساب بیسب

و قوب ناصره ، که دیده بان سواهی حدود و رسوم اسب ، در ادراک ولوع دل
مهموم مانند چشم حفاش و دیده نوم ار طهور نور مهر^۱ مایوس و محروم -

لمولفه :- حارج است ار حطه حرف و قلم اسرار سوو
همچنان کر سور ملک عقل نور عشو و دوق

جیه دیبای حس عبار ، که منسوح کارخانه کمال براعب واستعارب اسب ، بحدب
سورن لسان و رسته سحان فصاحت نشان برقامت حصوصیب حال هجران میتوان
دوخب - سحر :-

فکل قمیص خیط س نسح سعه

وعشرین حرفا عن عراسی - لقاصر^۲

وایضاح مصباح بیان آن سور قرائح ادها و افهام و فتیله اطاب و ایجار کلام ، که
ار مقولات فایه کم و کیف اند و فی الحقیقت تافته دسب و ناروی خیال و طیف ،
دریب الحرام عرام حیف و هرا حیف - مصرع :-

جیراع بیوه کجا قصر قدر شاه کجا

و چون بقطاب و برهان و مقدمات ندیمه الارکان برد عقل خرده دان ترک ذکر
آن بریباں رجحان داسب ، صورت چال آنرا بر چار طاق مقال نگاشت - و تیغ دعا
که از خلاصه کان فواد مصبوع اسب ، دسب استاد حصوع و حشوع در آتش
دل ملتهم آب دموع داده ، تاناسد که لشکر صبح حصول مآرب بر صفوی عیاهب
موانع غالب آمده ، وصال حال آن قلله سکان راویه اخلاص و کعبه قافله طلاب
نجات و خلاص ، مهرست کتاب کمال وجود ، انسان عین عیان و سهود ، گنجور کموز
عالم احدی و واحدی ، مجلای حال سعادت و سیادت سرمدی - سحر :-

لم احد عایه فکری مک فی صعه

الا وحدب مداها عایه الامد

1. The same in *BUL*, *AH* and *HG* but *GY* and *BH* omit مهر

2. The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG* give قاصر

انحوکم ویرد و جهی الفهری
 دهری فسرئ سل سرائکواکب
 فالعصد نحو المسرق الاقصی له
 والسر رای العین نحو المعرب

بیا برین درین سال موقوف داست و همگی سعی و احسان بر استعانت غرو و جهاد
 گماست - بوقع که نظر بریت بر طبق ضعف آن خاندان شامل حال بنده راده گردانند
 و چون همواره حال چمن آمال از نظر مهر آن خاندان مرحمت و افضال برومند و
 سراب بوده است ، بیا برین توف و برمند خناسبت که این بنده پیر ضعف را در
 اتمام ^۱ سهام جهاد همت عالی سرلت امداد نماید - بیت -

بوی که شاهد حانی باول و آخر
 همن بود نفس آفرین سهاد ما

ریادت برین دست اسای اختراع ناصطکاک العاط و صریر نراع صداع داب آن ملکی
 طماع نداد ، و قدم حرأ و اساط از دانه ادب و احساط بیرون سهاد نظم -

با آب رح مملکت و آینه عدل
 ارگرد سپاه و دم بیعت مصفا
 بادا همگی تقس مراد تو مصور
 در ناصیه ^۲ این فلک آینه سینا

(۴۰)

حواف مکتوب کتب الی حصرت المجدوم الاعظم الاکرم السامی مولنا
 عبدالرحمن حامی قدس سره

مسوی - به در حرف گنجد غم اسباق
 به حانه بوسند حدیث فراوی
 قلم را بسورد زبان در دهی
 گر از آنس شوق گوید سخن

هر حد که سراپرده سمول حروف محیط جهان وجود و عدم است و از ماع کبر و

1 GY and BH give نام 2 The same in BUL and BH but GY All
 and HG give نامه

مصبروف؛ و از طرف دریا صد و بیست چهار سحاب هیاکل، و از طرف خشکی عسا کر دریا مساکل، فرستاده، و کمترین مخلصان نا بواقی جیل و حشم، که سیران عرب و ببران عجم اند، بطرف جزیره مد کوره توحه نموده و جزیره مد کوره، که نتوافر حیاض و اسجار و تکابر عیاض و انهار و اصاب و انواع ازهار آئینه جال آثار جناب تجری من تحتها ألانهار اسب - سعر :-

وماء علی الرضراض یجری کانه

صباح تبر قد سکل حداولا

کان به من سده الحرری جنبه

وقد البسته^۱ الریاح سلا سلا

و در خوسی و نزا هب صرب المثل تمام همد و بمشاهده بطر و احساس نصر یعدیل و همسروند، در بیستم ماه شعبان مسحر لسكر ثعبان سان آمد - الحمد لله الدی هدا نا لهذا وما کما لهتدی لولا ان هدا نا الله - و تا بدر هبور^۲ مصهار مراکب لشکر مصبور ساخته عنقریب بطرف شهر محمد آباد عریب مرا حبت حرم اسب - و سبب توقف فرزند عبدالله از سرف ملارب درگاه آسما بجاه درین سال آن بود که چون توفیق حی ذوالمن صورت سلطی زمین و رمن ندسب مشاطة اتفاق حس در آئینه حال سلطان حسین بیگ مسطور گسب، بر مسور دول وافر صولتس طعرا ی نصرب آئین و نرید^۳ ان من علی الدین اسصبعوا فی الارض و بجعلهم ائمه و بجعلهم الوارتین مسطور، در بطر عقل دور بن جیان مستحس و ممدوح نمود که درین سال مراحل و ماسهل سبل^۴ رانه ارسال هدایا و رسل ارحار مواع یا کب گرداند - و در سال آید، فرید عبدالله رابطریی حس، جیانک ار بطاول اهل طلم و فتن محروس ناسد و نوعروس حرم حلوه گر آئینه ناموس نماید، فرستاده سود - و چون مواع عریب فرید نندگی سعار از حرکات و ابطار کواکب سیار اسب و دل و حاسس بدل و جان متوجه ادراک سرف خدمت آن آسان فلک آسیان، لا حرم در عدر آن این دو بیب را نلسان حال و قال گویا سب - سعر :-

۱ The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives وقد الهته من

۲ GY, BUL, BH and HG give هبور but AH puts هوره but I think the proper name of the ancient island is Honawar, which is situated about hundred miles south of Goa and was one of the most important among the ancient coastal islands For further information please see notes.

۳. GY and HG give سید ۴. GY and HG give سبل

و بصاعقه تنع بران و باره سنا طوفان دما ار سحاب رفاب و سل عروق و اعصاب
آن عده اصنام و عده اسلام بهوعی حریان ناف که منطه آن سد که واقعه نا ارض
اهلی ماء ک و یا سپاه اهلی مسهود عن اولوالابصار آید نا ار طلوع کوکب عتاب
پروردگار طهور مواکب همت آن سهرنار کامگار قلعه سیه ما حال را ، که اعظم
قلاع و حال آن معسد بد فعال بود ، بساعة واحدة بی مسعت و محاهله در حوره
سحر آورده سد - یب -

حر نا برکک آن تقاس حان افسان کم
کی همه قس عجب در گردن هر کار داس¹

شعر - الحمد لله حمدا دائما ابدا
اد سر الله مالهم یوبه احدا²

و خون فوت و سطوت خود مصور بلحوظ نظر رای معهور آمد ، و اکثر سران لشکر
و مقدمان عسکر منست اهل جهاد ماسور گشتند ، رای مذکور حال عجر و
اهمال برگردن بال انداخت و ترک اسداد و استلال را و سله حصول آمال
ساحه فرزند خود را با بعضی مردم حرد سد ار قلعه کسله ، که محادی قلعه ما حال
اسب و مسکی و ماس آن بد فعال ، فرساد و مول کرد که قلعه مذکوره را ، که
بیان ارتفاع و اساعس بموب نراع و معوب طناع موسوم بسمت امتناع اسب ،
سلم نماد - لمولعه -

میرسد در گوش هوس ار راه حاسن صد بوند
هر کرا از نور دولت روی بخت آمد سپید

و خون اسمعلائی لوای اهل جهاد واسیلا بر بلاد یحانگر ، که مسدا و معاد کفر و
فساد است ، مطلوب کلی و مرغوب اصلی فواد بود ، با مسعاع ملوک و اکابر انان داده
داغ بندگی و خدمت بر حس حاسن هاده در ولایت اسلام آقدر قربان ، که
به فوب لاموب آن لم کای باشد ، قول کرده آمد و بعد ار تسلیم و بملک آن اطراف
و اعماق سگسر و احیار حواب آن عروبر و ربط و بسط و لانات و صط و صباب
و حوهاب و حفظ و رعایت جمیع جهاب مردم کاردان کای و عال و مسرفان غیر حای
و سران باسکوه و وقار و عساکر کرار غیر فرار معی ساحه ، بر سیل اسمعحال
بی بوقت و اهل انان عربک لسكر اسلام بصوب حریره گووه ، که بدر مشهور
یحانگر است ، معطوب داست ، و همگی خاطر و حملگی باطن و طاهر بر فتح آن عمل

1 The same in GY AH and HG but BUL gives پیکار داس while BH gives
واحد 2 GY and HG give

از اناث و ذکور و سران و مقدمان لشکر و متمولان و متمردان ابدر جهب سفک دمای
مسلمانان نهب اموال اهای ایمان در تمام اقطار بحار روان میسندند - بیت :-

اگر بد کنی هم تو کیفر کسی

نه چشم زمانه بخواب اندرس

بر ایوانها نقس بیژن هوز

نزدان افراسیاب اندرست

و چون کثرت رجال و رفعت جبال و حلاب طباع و جلال قلاع آن کفار لعین
منظور نظر عین الیقین آمد محقق و روس گسب که اگر چه اقتصاد^۱ در جمیع مواد
عین سداد است اما تسهیل صعب امور و تدلیل رقاب اهل غرور و سرور جز^۲
بارفاد مال و احتشاد رجال و قلوب مستال بتحقیق و یقین محال است زیرا که خوف و
اندیشه سبب ییشه و توهم سکوه رفیع کوه و اندوه مردان روز میدان^۳ از مفارقت
روان از اندان سبب عدم استحلاب بواطن خدم و بواسطه انتقای انحطاب حواطر
حشم است - و این معنی سبب انصباب سیلاب غم و موجب اسکاب سحاب ند -
بنا برین بعد از رعایب مغرای این کلمات لایقه و حایب و حوای این^۴ فقرات فایقه
شایقه در استجماع رجال جهاد و استیفای احاد حیاد غایت حد و هایب احتیاد نمود
و مسالک و معاوض تحفظ رزم را پیاپی تیقط و حزم پیموده در غره رحب المرحب مقدمه
لشکر طهر اثر را بجماعت حسارب بصاعب شیر سجاعت ارفتاک ابراک و محب عرب
واز افراد اکراد و شیران سول و دلیران عول و اسال ییسه گیلان، که سجعان
معرکه یوم التقی الجمعان اند، آراسته آمد و بواقی حیوش دریا حوس و فیلان رعد
خروش و علامان برک و حیوش و سران با جرأ و هوس را میمه و میسره و قلب
ساحته آتس قتال و حدال از اطراف اکناف قلعه مایال آسان مثال اشتعال داده،
و رسول سهام را با کلمات دلیدیر و پیغام تام^۵ در پیش فرستاده آمد، و قطرات پیکان
از قوس و قرح کمان بر ساحب سیبه آن معسدان چنان ناران داشته که حیچون حون از
بحاری درون و بیرون آن فسدۀ دون در تمام کوه و هامون روان گشت - مشوی :-

ترنگ کمان کرده جامها ستوه

فساوش کسان تیر بر هر گروه

تیری که آمد روان از کمان

بیملو در آمد یک از کافران -

۱. GY gives اقتصار 2. HG omits حر 3. BH gives مردان رسان دور میدان

4. HG omits ایی 5. The same in BUL, BH and AH but GY and HG give نام

و روائع بدان دعا و خدمت، که اسعه حال صورت آن موجب احتراق و حریت
روسان فلک است و با حلال عجز و آرو حلی صراعت و بنابر مسجود حاض صبادند ملک

بیت — حواست ملک ولی بسد گوهر سبوق را صدف

تربلای عشقی را رسد جان ما هدف

بر حناح طائر روح قدر پر، که در شب و بعد و ریز و ریز در نظر همیش برادر است،
ابلاغ و ارسال میدارد - و چون تارک حیات باح حلاص و دولخواهی آن خاندان
معجز و ماسی است، و در ادای صلوه و منکر صلاب آن دودمان نه ناسی و
ساهی، اسد حناست که حمام سلطنت آن حصیر بغداد مباد و طباب دعای مسعجات
بر وفق مرام حی العمام مسددام باشد - والحمد لله که آنسه دولب محصل شمت
آن حصیر محلو و مصقول است، و تمر حصول مراداد ارشعره سر و حسن صعات
آن دات معدلت نبات مامول بل مدول - رباعی -

بخت بی درگه بو نکدم سکیانی نکرد

فته راجر غصه^۱ عدل بو سودای نکرد

بی حوار رای بو کالاق ارو آراسست

ار افق حورسند قصد عالم آرای نکرد^۲

طائر سمون فال غرام نه جان عالی مرلت و مقام است که غصه^۳ افلام و سک
سلسل ارقام کلام شکار افهام انام گردد و های هانوی بال بیان شوق نال نه آد
هوا دارد که چاپخانه حنا و بادخانه دهان سر فرود آرد، بلکه عمل پیر روی
صبر در دهبان بسط تقریر طبل لوح حواست و وهم دور اندیش بر مانده صد
کم و بیس آن طعلی حوان - لمولعه -

نور سوخت قصص مهر ارل

تو مکی رو نما سوال هیل

حسبه جان بر خاک حصوع بوصوعست و رانت رجا بدس سل و ناروی توکل مرفوع
که حناحه گویس خاطر محواهر اسماع مآثر آنحضرت مکارم مظاهر معطر و مسه
اس، حاسه بصر بر آب برویت جمال آن سرور و مهر سلاطین بحر و بر مشرف گرد

بیت — آنرا که پای بود بداد اینی طلب ردس

و آنکس که حشم داست دربی ره بیا رفت -

در نارغ اوایل ماه رمضان قلم تر زبان کمر بیان برسان جان معبود داسه کفست

1 GY gives حرفه 2 BH and AH omit the second bayt. 3 The same in
GY, BUL, AH and HG but BH gives نحه

مقال مستقوس سازد ، همانا که دلیل عذرای ثنا را ، که حورای ریاض اخلاص
جایسب ، ناساح ادراکاب حواس فانی مغشوش ساخته باشد - شعر :-

تجاوز قدر المدح حتی کا نه
ناحس ماینی علیه یعاب

لا حرم ننان رنان ار دامن بیان آن کوتاه داسته و از خرمن آسمان نسانس دانه چید
سها سان در مزرعه تیان کاسته آمد - ییب :-

چون نیسب درخور نوکسی را زبان مدح
آن نه که افتتاح سحن بردعا بود

مدع ماهیب بی ماده و مدب و محترع هویت جامع المزیب کتر و وحدت حصرت
والا منقت را یعنی سلطان اقالیم و خود ، والی مکرم و جود ، آئینه صورت کمال
حرم و انتباه ، مشرق آفتاب جهانتاب السلطان طل الله - شعر :-

الدهر لولاک مافاق^۱ سجایاه
والمجد لفظ عرفا مک معناه

سحاب دیم عواید و عوارف ، مطهر فواید و لطایف نص جعلکم خلائی ، محد دحمات
عالم عدل گستری ، مسید ارکان جهان رعیت بروری ، ییب :-

پادشاهی حاصه کار تست و بردرگاه تو
کار دیگر ناساها نمدگی و چاکری

الدى لا یرصى حوافر اسهب جلاله ان یصیر اکلیل الفلک من نعاله و یای کسوة
همه ناله ان یکون رداء المجره من حاشیه ادیاله ، رب کما شرفت حیاه
النفود المسکوکه برسوم اقلام القانه و فصلب شعاه الملوک تنقیل تراب عتمة نابه ،
اجعل دره بیجان الحواقین من حصاة ساحه جباهه و شامة خدود الوحود من سواد نقاط
حکمه و کتابه الی یوم التاد موید و مسهور دارد - کمیئه محاص باوفا ، که طلام
نوهم سمعه وریا از سطح لوح داتس مطلقا محواست و تصور سیه صورت اخلاص
جاسس در آئینه وجود و اسکان عین سهو - شعر :-

ولو خطرت لی^۲ فی سواک اراده
علی خاطری سهوا قصیت بردتی

سب :- مرا غیر بران دارد که چشم از غیر در دوزم
رعسقت آسی سارم خیال ماسوا سوزم

گرداند و پراگندگی خاطر اهل طلب را بدست تربیت مجتمع و مرتب فرماید ،
 آمد وابق است که مسافران ارواح که ، بر مراکب اسباح در مراحل و مسارل
 صباح و رواح سارند ، قبل از تجماع دست آحال از صعود و هبوط رجا و فبوط خلاص
 یاتنه بهسهرسان مقاصد بال برول نمایند - و در ریاض رجا بصعب لا تمسسا نصب
 ولا تمسسا فيها لعوب موصوف آید - اللهم لا تحب رجا و اوصلی الی منای انک
 علی ذلک قدیر و نالاحابه حذر - بیب -

پس ارحمدیں منکیانی منی نارب توان دندن
 که سمع دنده افروزیم در محراب ابرویب
 همیشه آن سالک مسالک منسی و مالک مالک کمال اسی بر سر بر وجود باح بقا و
 خلود مسوح باد و بصاعت الیاس گرفتاران حسن عقل و حواس در نظر کسما اسام
 آن فافله سالار کاروان اسسام معول و مروج -

(۳۹)

ماکب الی السلطان الکیلانی ادام الله ایام عمره الی یوم الدینی
 واحبار فتح ملاح سگسر و غره و حالات ولده الحواحه عبدالله -

شعر - من چه گویم در کمال کبریای حصرت
 آفرین بر حصرت کر هر چه گویم بربری
 بالعریه - من بصرب الاسال ام من تقسه
 الک و اهل الدهر دوتک الدهر

درر غرر مدحت و سای آن حصرت اعلی ، که محروون حریه سینه جان با وفاس ،
 اران پیشتر است که رسد اسداد عمر ، اگر چه بقدر و حصرت بنای مسیح و حصرت
 باشد ، نظم آنرا وای و کای بود - شعر -

فما یلعب کف امری مطا ولا
 من المحدث الا والدی نلت اطول
 ولا یلعب المهدون للناس مدحه
 وان اطسوا الا والدی فک انفصل -

واگر ققاس نگارخانه بال از سواد عی و سرگان و حده مداد و دوا و لعه پردازد
 نا بکلک بر نگ حال برنگ جمال منح آن پادشاه نعت کمال بر صحنه صحیفه

بردای رنگ حیرت ار آئینه دلی

کر برنو جال بویاند رحس جلی

و دیگر کواکب التقاب از مطالع حیات طالع فرموده شرح ^۱ نسخه ^۱ فصوص ، که
از سال فرموده بودند ، محذرات مقاصد بی حجاب ارباب بر نسخه بیان بصورتی
عمان گسب که ناطقه روان از کمال حسن آن انگست سهادت بالا داشته کلمه طینه
توحید را داکر آمد - شعر :-

لله لولؤ العاط تساقطها

لوکس بالعید لاستاس بالعطل

وس عیون معان لو کحل بها

بجل العیون لاعتها عن الکحل

بحرس الراح لودارب سلاقتها

علی الرمان تمشی مسیه الممل -

و تمار حروف کلاس در سویر بصر بصیرت قلوب عسای و ارباب آثار کرب دل
مشتاق مائل اصداغ مه رجان حهان و مساکن دوائ کواعب حور جنان آمد -

سعر :- فالعاط کدمعه دی دلال

و معنی مثل حجة دی دلایل

بیت :- ای حرقی^۲ از کتاب تو از رحم آیتی

حق را برورگار تو نا ما عایتی

و از رهیق تحقیق ، که بدست بوفیق در حام بوصیح و تنقیح باحسن تسیق ریخته
بودند ، جان ناتوان ، که در حال ارتحال و قتاله انتقال بود ، قبل از تطاول محال
فواب شراف سرب ماء الحیوه دریافت - شعر :-

فلو بصحوا بها ثری قبر میت^۳

لعاد اله الروح وانتعش الجسم

لیکن از آن دات ملکی ملکات ، که خاطر حظیرس در آسمان عالم صغیر مهر میر
است و صمیر بسطیرس محلی صور عالم کبیر ، بی شک و شبه از کیفیت حال و سورت
نال این فقیر حقیر^۴ حیر حواهد بود ، و چون کیفیت حال بر آن فصایل مثال واضح
است اگر از روی احسان و افصال بی اسمال و اهل آفتاب حال برین دیار لایح

1 The same in BH but GY, BUL, AH and HG give شرح بخش فصوص The correct title of the work is و شرح فصوص المحکم , for further information see Notes 2. BH gives حرق 3 The same in GY and HG but BUL, BH and AH give 4 The same in BH but GY, BUL, AH and HG omit کتر

انشرح پذیرد ، بر حناح طایر زرین بیصه صباح و نال و مرصع سه زاع رواح ارسال
و ادلاغ میدارد - و بعریف ماهیب سوی و غرام و دلیل و تعلیل صرام دل مستهام
نه در کنج کسه¹ اقیسه و مواد و حیطة رسوم و حدود ناقص و تام است ، زیرا که
بضوابط دلالت عقلی و وضع مان حقیقت صورت سحصبی و نوعی آن محال است ،
و ساهین ناطقه بجناح افکار صادق و قوت سمیر سرعت انتقال در هوای مقال آن
بی پرو نال - خود چه جای جبار افکار و انظار سرسب، بل کواکب سیار ، که
فرسان میدان فلك دوارند ، با اسه انوار و کمدهای انظار و سبب سبب و مراکب
اولاک و رکاب قطب در میدان میان الم هجران از هجوم هیجان آه حنا² مانند
شیر ریان از آس سوران لرزان و گریزان اند - سر :-

لا يلحق الواصف المطرى حصائعه

وان يكنى بالعا في كل ما وصفا

یپ :- آنی که دارد آن مه و این عم کرو مراسب

آن عایتی ندارد و این هم نهایتی

سفیة دعای التقای آن ملک مائل را سراع رقب دل و ریا آه سحرکه در بحر کرم
نامتاهای الهی روان داشته و نه احوال و احوال و ثوی رجا مسحون ساخته که عنقریب
خورسید ملاقات حیات مصاهاب از اوی حسی طالع گردد ، و برحیست توفیق دیدار
سعادت آثار ملاقی از مطلع عمر دانی لامع - یپ :-

غالباً خواهد کشود از دولتم کاری که دوس³

من همین کردم دعا و صبح صادق میدید

این مکتوب محب مسطر و ملفوظ اخلاص مصدر از دار الحرب⁴ سگیسر محرر و مقرر
گشت - همت قضا اثر خورشید نظر رفیی این سفر گردانند با این اراضی ، که از
زمان ماضی الی هذا العهد نکواکب هدایب ساقب اهل اسلام سور نگشته اسب
وارتفاع قلاع فلک سکوه و اصقاع و ارباع بیسه و کوهش مسیر اقدام همم اعاطم
سلاطین و ممر مواکب کواکب آئین بادسahan دین نیامده ، بر مقتضی همت
الرجال نقلع الجبال بایسر وجوه مسجر⁵ گردد - و مسافران بر و بحر از خوف و خطر
کفار نابکار و شر و صر و اسر و کسر فسد عدار خلاص یافته چهره مقصودشان از

1. The same in BUL, BH and AH but GY and HG omit کیسه

2 GY and HG give 3. GY and HG give 4. The same in BUL, BH and AH but GY and HG give

5 BH gives 6. The same in BUL, BH and AH but GY and HG give 7. The same in BUL, BH and AH but GY and HG give

مورون موسج ساختن و نمره و زبره معرج خاطر نمره در صیوف طروف الفاظ و حروف
هادن و سربوس معوس نكلف بران افگندن و پيس كرميان كرميان داس و معيان
بصره بصرب و ييشي بردن عس سحافت و خارج طرق^۱ فراست و حصاف است -

سعر - و ما الحلې الا رنة مسعارة

نعم من حسن ادا كان قصرا

و اما ادا كان الجمال موفرا

فكالمس لم يحجج الى ان يرورا

مصرع - محال و حظ و رنگ و بوجه حاجب روی رنارا ؟

بناهرين عيان سمند عريمت ازان سمت مصروف داسه محاب حصول اهل مآرب
معطوف ساحه وار مسالك نكلف و اعصاب و مدارك اسعراى اوصاف عدول حسه
برسر كوى دعا و بار، كه مرل طالبان^۲ كور رار است ، معم گس - فادريجون
و سلطان نافذ فرمان ادا اراد سنا ان بقول له كى فكون ، كه مهندس منكل عروس
حهان و موسس بيان سبع طباى آساست ، سرف دندار سسرى انظار آن عالى مان
ولايت سان بلبل حوس الحان گلش شهود و اغان حورسند ررافسان و دريای
در افسان^۳ حهان فان ، مصاح معالق مراب سلوك ، مصاح طلام هواحسن او هام
و مكوك ، الذى صار آية السجود فى مصحف الوحد و انار من سخون سجره بهانه
نار السجود ، رب كما احربت من بحارى انامله مراب الحواة و جعلت قلعه دالقرى^۴
فى ظلمات الداو ، رنى اعماك اسواما ناطواق ملاقانه و سكى حراره بالنامس رلال
وصال و حانه در احسن اطوارى عروس رنگ اعداد در آسبه و حود مسر گرداناد -
و حسم فواد^۵ كه در راه حصول اين مراد خار گسه است ، نكحل مرد مدوم
فرض بار پريور باد ، رباعى -

مرا رهرد و حهان حصرب نو بعصوداست

كه حصربت محييت معام محمود است

در بچه نظر و رهگذار خاطر من

بحر حال نو بر مرجه هست مسدوداست

الوف دعا ، كه گلهای ارواح در خدائق اسباح بسم عس سم احلاص و صفای
آن اسباح ناهد^۶ و دل عدلب لسان در بوسان بيان ار رنگ و بوى نای آن

1 *G1* and *H1G* give طوف 2 *AH* resumes the text here 3 *BH*
gives در افشای 4 The same in *BUL BH* and *III* but *G1* and *H1G*
give یالافش 5 The same in *BUL BH* and *AH* but *G1* and *H1G* give

the following - 6 *BH* adds after ناهد و حسم فواد

شهود تلمه لکرت رنگی حبر در مان سلوس ترك مهر / مرير لدمر سپرو اوداق

۲۹	و یکره فکری والصمیر تراوحا
۳۰	ماءك طبل والصمیر به سئل كان مدادی فی الدواه سلافه بیانی لیا ساق مدیتی لیا نقل
۳۱	كان یراعی للدواه رمیعه وان دعاب الدم فییاغم الخطل
۳۲	وعس فی نناد الحکم شرقا و معربا عرایس مایوواه فی عقلک الکلی
۳۳	و دم فی ارتفاع ان رای العتل حده کانک فی علو وان الساسل

(۳۸)

ماکتب الی حباب السامی مولیا عبد الرحمن الحاسی ادام الله تعالی ظلال ارشاده^۱

تمنی رجال ما ارادوا و اما
تمییم ان القیک حیث ارید
و ان لم یکن یبی و بین لقاء کم
سوی عمر^۲ یوم انه لمعید
نظم :- گوئی که نارد ده حر^۳ ار سرگدست خویش
ایک عیان نبین که عیان ار حر کدست
ار دسب هجر یار^۴ بحام رسید کار
سر حمله حدیب همین اسب و سرگدست

پیس طاق سابی محب^۵ و احلاص تنویقات حس عبارت آراستی و سرادق رواق
و لك طاق محب حباب^۶ را تمویبات اسالیب کایب واستعارت پیراستی و بدست مساطه
حیال رحساره حورسید انار سورب نال بوسمه مداد و حال و خط نقطه و خط
پرداحت و چهره یوسف^۷ مصر و داد و مهر بگلگون کلمات گوناگون مسنور و

1 The same in *GY* and *HG* but *BUL* gives the title thus —

ماکتب الی بعض الافاضل while *BH* merely puts قصیده لموله فی حواب حکم الدین ابودی

2 The same in *GY* and *HG* but *BUL* and *BH* give العرفاء ادام الله ظلاله الی یوم الحراء

3 The same in *GY*, *BUL* and *HG* but *BH* gives سوی عمر یوم

4. *BH* gives نارد 5 The same in *GY* but *BUL*, *BH* and *HG* omit سمعی که اراد حر

6 The same in *GY*, *BUL* and *HG* but *BH* omits رحمت و

7. The same in *BUL* and *BH* but *GY* and *HG* give وچهره یوسف قوه مصر

- كانك تبار بذاك معابة ١٣
 وان السبا قوس و اسهمها نيل
 كانك في الهجا يد الله فدره ١٥
 عطاك على الاكوان حفا هو السطل
 كانك مصاف الوري عمواد ١٦
 او ابد كل الكاسات لها برل
 فلانك عند الععل اعظم عالم ١٧
 كان السبا قوب اسواء لها طل
 كانك من كل العول مصور ١٨
 وان ملوك الدهر كلهم جهل
 كانك سمن في اصابة عالم ١٩
 و صدك حفا من له العمى والدل
 كان جمع العصفوفى الحلوى اعين ٢٠
 عطاك لها نور بساسك الكحل
 او انت سليمان و آصف ملكه ٢١
 و ربك ولا عدى الذى حسك السمل
 كانك لب الدهر بل لب له ٢٢
 وان السبا قشر وان الري ثعل
 كانك من نفس وعقل مكنون ٢٣
 فممن الورى حسن واعلى الهى فصل
 تصم صبا الكون من صوب صسة ٢٤
 كان السبا ابل وشمس الصبحى طبل
 كانك في الدنيا تمام مرادها ٢٥
 فذاك ملوك الدهر بعدا و من قل
 طويب بساط الملح عحرا كانه ٢٦
 سحانات فاموس لسان لها سطل
 كانى حسان و انت محمد ٢٧
 وان سنان في سوالى الفصل
 كانى اصل الورى اشادك التنا ٢٨
 وبعد صلوة الوتر ماصلى الععل

۳۸ داب ترا نعمر محاراب نا خصر
وا از رفعتب سقو برح جرخ از محل

- ۱ اهدی دحی ام من طلام السوی فعل^۱
محوم السماء جرس و افلاکها ابل
۲ ام اللیل قاموس سرای سقیه
حصانی لها ریح رکابی لها دقل
۳ اوان السری رکت نعاسی یوسف
وعینی له جب ماسی له حل
۴ اوان المنی جب رای معرم
بهاو السری شوق و سهدی لی الوصل
۵ اوان الدحی روص سرامی مره
وان الدراری رهرها و السما تل
۶ اوان السری سلک سهادی فراید
وعینی لها درج نعاسی لها قفل
۷ اوان دیاجیر السری بطی حامل
وی بطها منی و من تعبی؟ حمل؟
۸ وهل نفسی الا وقوفی ساحة
تری دروه الافلاک من علوها سفل
۹ وماهی ^{الاسده} الملك الادی
یطوف بها کل الملوك رصی عزل
۱۰ محمدن المحمود من آل بهمن
ملیک سیط الارض حکما له وحل؟
۱۱ کان السماء امب لمثلک رویه
وانک ممن لیس ممکه المثل
۱۲ کان الادی روص عطاؤک بورها
وسائر؟ کل الکوون ورقه طل
۱۳ کان الدنا سحص مجوم حواسه
نقاک له نفس دهاک (دهائک)^۹ له عقل

1. This Qasida is to be found only in BH.

۳۳	اسعد ر سعد اصغر و اکبر سود یعنی
۳۴	گر نابد اربو نک نظر بریت رحل ناسب اگر نگرد جهان ترکشد حظی
۳۵	ماند برون دایره کن فکان اهل ای سپهسوار قدر برا ماه و حور رکاب وی در رکاب قدر بو هفت آسمان کل
۳۶	کی باشد این روا که کسی گوید اب خود
۳۷	بی داخل سوال نما باشد و نه هل گوید سرد بو سحابی ^۱ که تقد آن
۳۸	باشد سرد عقل سراسر همه دغل دانس اگر کسد سمران عدل فکر باشد نفس بسی رافل اقل اقل
۳۹	سپاهان ر خوف سطوب سر ریان اگر گردد بمکر رویه دون گریه در بعل داند ^۲ خرد که سست رویاء و گریه چیست
۴۰	در معرفی که سر کسد پخته حدل سر غریب بصول و هست کند بگون گر ^۳ بر فراخ رویه دون رانت حل
۴۱	بهاده اند در پرو بال غراب شوم آنجالی که در هر بار است ارازل
۴۲	سرم فرو گرفته مسر سماع ظل عی حسود لنک کلنسب ارسنل
۴۳	ار بکشت گل حسن نظم و سوس عالم هست گشت چه سید مرد ار عمل
۴۴	با سمن خون کلست بیک فرد مستحضر فردی که حکم او حوقضا گشت مشعل
۴۵	بادا فروغ مسعله در در گشت حنان ^۴ کانهج سرار رو بود و مهر و مه سعل
۴۶	روی رسی راسک حسود بو گسه لای با فرق دمن بو سده غری آن وحل

- ۱۸ سیلاب عمو نو سمانده بیکدم ، ار
کانون جرح بر سود ار آتس رنل^۱
- ۱۹ حائی که ساء قدر تو حوائی^۲ لید ، یقین
نزل حقیر بر سر حوائش بود حمل
۲۰ معص مسیح دست بر اموات افروا
در دم مهات آتشیاتی دهد بدل (۴)^۳
- ۲۱ آن ترشی رعم که بر ابروی حصه نسب
حاری کند ز دیده حای^۴ بر شک حل
۲۲ از مهر دفع دامن بیسته مثال بر
سلطان قدر^۵ او کند از ده و ن رنل
۲۳ از نار شک نقد میرس ساء فکر
در یون سمر ساء ساء مهر حل
۲۴ از سست و صول و ال تو بر سوال
ناطل ساء ناجر معلول از علل
۲۵ گر بیعوس وجود تو عودی تحب کون
عصر کما سدی رملک قابل حیل
۲۶ طلیست حون رقصر تو این جرح ده ملک
گر میرسد رسایه او مر ورا حلل
۲۷ از کل کون دات نو بر تر چو عقل کل
کر کل عقل داب تو شد کل ما حاصل
۲۸ بید اگر وهای ترا جسمهای کوه
گیرد نقاب آب برخ از حیا حل
۲۹ نه جرح تو نتو سر حواں قدر تو
نامد نه برد عقل بحر کله وصل
۳۰ دسب حرد چو نصن حهابرا گرو ، دید
از سرت حسام تو رایل ارو حل
۳۱ دریای سرف و عرب بعین الیقین عقل
اورای گلس کرم را دو قطره طل
۳۲ آن عالمسب قدر نو کر فرط کبریا
اولاک سعه اسب درو کهنترین قلل

- ۴ خاک در تو دیده رهی سرم اگر کم
ارکحل نارژلف پتان دنده مکتحل
- ۵ گشتم سل بصعت وصل آنجا که هست
سله جهان بملکت ملک معاسل
- ۶ سلطان محمد آن مه غاری که شاه خرج
دارد به رخ رهیت او صغره وحل
- ۷ پای علو قدروی از فرط اعلا
کی میکند برق سر فرمان محل
- ۸ در عالم حلالته پدرش محوم خرج
ارهار مسل است سنگنه بروی ابل
- ۹ گری سواد ساینه حترش بدی پدید
رومن کجا شدی^۱ صهان دنده دول
- ۱۰ در محل بی بیاد گل خلق طلسس
حوردی خلاصه همه گل کی سدی غسل
- ۱۱ و نه ارمهپ^۲ دست نو بودی سم خود
د بحر آر غرق شدی کسی امل
- ۱۲ در الفصیل ولد آدم از ملک
حردات نو نبات حرد هج مسدل
- ۱۳ بالاتر است کعبه قدرت بسی ار آنک
باند سپهر و مهر و را محمل و حمل
- ۱۴ بر کل کون چشم بصیرت فکده عقل
حاک در تو یات بسی از ما اهل
- ۱۵ غر رهاب^۳ دست قصا گر کسد خطی
در دم کی محکم ازل عزل از عمل
- ۱۶ گرمی زکانات بسی بر بری حراب (؟)
خرج و ساره و حرد و نفس از حول (؟)^۴
- ۱۷ گرهی کند صلابت نو بر ما و ارض
سرعت برد رخرج و ر طبع رمن کسل

1 BH gives دنده

2 BH gives برهه

3 BH gives لغونا

4 The same in BH

- ۴۳ ناید شود بدور با شاخ مدره همسر
 فضل و هنر که بودند در صدر دهر خامل
 ۴۴ تو آفتاب ملکی فیض تو عام اما
 انوار فیض نمود جر در محل قابل
 ۴۵ لطف بمی عجب نیست چون لطف بهر و احب
 با قرب ملایک آمد بجاک مایل
 ۴۶ جیدین وزیر کامل بودند برد شاهان
 لیکن وجوه فصلم بر حمله شمس فاضل
 ۴۷ ابن الفرات طعم در معرض مبارات
 ران العمید و صاحب کم نیست در فصایل
 ۴۸ از نور آتشی طمع و ر جیری زبام
 مصباح نظم و سرم روشن کند محافل
 ۴۹ گرسد کمال در شعر بيمثل لیک نمود
 در فضل و علم و داسی این بنده را مهائل
 ۵۰ رخسار مدعا یم روشن جو خور بود لیک
 اعمی است جسم حاسد^۱ ار دیدن دلایل
 ۵۱ اما به پیش نارت جر جا کری و اخلاص
 چیزی دگر ندارد این سده از وسایل
 ۵۲ تا هست تیر تا ثیر ارقوس جرح و تدویر
 برووی حکم تقدیر واصل نه بوته گل
 ۵۳ تاثیر تیر قهرت از شست پاک تقدیر
 بر حان دشمن ناد بی انتظار واصل
 قصیده^۲ لمؤلمه فی حواب حسام الدین انوری :—
 ۱ ای مهر بی زوال تو ای^۳ طالع از ازل
 تا مهر ایچین جیه عم از طلب احل
 ۲ کی لایق عروض زوال اس سر عشق
 ما فی الازل چگونه بود غیر لم یزل
 ۳ هر صورتی که عقل تصور کند ز حس
 باشد نزد معنی حس تو مبتدل

1. The same in *BH* but *GY*, *BUL* and *HG* give حساد 2. The same
 in *BH* but *GY*, *BUL* and *HG* omit this *Qasida* 3. *BH* gives توام

عروس ناموس باد و حسن دولس ار نکای نکت زبان و صرصر صولت دسمان
عروس - العصدة لمؤلفه -

- ۱ شد شکل صرب نعت بر دوس دل جایل
هیگل رحرر سعی و آنکه هراس ای دل!
- ۲ ار پرتو جالت دنوانه مهر نابان
ور رشنه شعاعش سر نا بیا سلاسل
- ۳ حانراست پای درگل تادینه^۱ دیده حان
درطرف^۲ گلش دل آن شکل و آن شایل
- ۴ برسمعدان دل ران مسمع روان بهادم
نا دندن رحب را بود جهات حائل
- ۵ دل با چراغ عسعت محراب قلعه حان
بی بی خیال رویت حانراست حاه بابل
- ۶ ارهر دوکون حانرا ماوی^۳ دهان او پس
آری به لامکان حان دارد همیشه سرل
- ۷ برگردم رتیعت طوفست بر حواهر
رین طوق کردن حان هرگز مباد عاطل
- ۸ تنع بو آب حیوان مردم محسرت آن
آری بهت من سد آب حیات قابل
- ۹ بی دوست حد مانند در حسن بی روانم
رنجیر رگ رهاپش ای دسب عشق بگسل
- ۱۰ رامید روز وصلس و رصرب تنع هجرش
بی مرده ام به زنده خون مرغ نم بسمل
- ۱۱ حان در لحاف تن حوس رفته بجواب غفلت
آمد ندا که برحرر یا انبا العریل
- ۱۲ بهگی کمند مدحت برقصه قدر ساهی
کافلاک با کواکب برقصه اوس کیهگل
- ۱۳ سلطان محمد آن سه کر قرط کبرپایس
در موقت غلامان صد مسحرت و طعرل

1 The same in BUL and BH but GY and HG give داده 2 GY and HG give طرق 3 GY and HG give ماوی

خیال حومله بحر میبزم^۱ هیاهات
چهارست دوسر این قذله نعل ادبش

نطاق ونوق بر میان جان معقود است آید سلطان بیچون، تعالی عما بقول السالمون،
بحکم مدافع لازم کس دیلون دل نیاز جزین را بر مقتضی و ادا سرست فیویشدین
سرت وصال و قوت، آید مقتضی بصفت ما موثقا، التماس و رحمة است، ار دست
مافی انجازه در جام ایام سرحت کند - بیت :-

دحت حواب آلود دل بیدار خواهد شد اگر
میرند بر دیده آب روی رحسان ترا

بعد مذا بر بلع پاک و ضمیر دراک آن نورید روشن باد آید بوستان نواد به از غار
نور مراد سنور است، و مهرد دل حساد بر تخنه نامرادی نسلور، و سهام
آلام و شداید از شمت و لکن الله رسمی بر عدل سیند ترکیبه حقود و حامد ساعة
فساعة و لحنه فلیحظه وارد - بیت :-

تیر تدبیر چو آید نکلن تقدیر
در عرص غرق کند دست قصا تا سوار

ناید که آن قرة العین در کاح دماغ حر صورت فراغ نال شیخ نیکارد و ندست
توکل و تبع خشوع سر بیمهر امداد از احساد و ساد هاد مقطوع داند و مسحوق
لوای استعلا برکت عجز و نیاز تا عیوق سها مرفوع -

گرد صنت شد دلم بر سر آن کو مقیم
کیست چو او دیگری حاکی عالیجات^۳

الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنبتدئ لولا ان هدانا الله - و درین وقت
قصیده لامیه که در جواب قصیده خلاق المعانی کمال الدین اسماعیل اصفهانی و یکی
در جواب حکیم حسام الدین انوری و یکی در جواب مویده نعیایه صمدای ندیع الرمان
الهمدای رحمهم الله^۴، نامر قصا قدر و فرمان لارم الادعان حصرت سلطای،
لا زالت آثار خلف اقدامه الفاخره بحاریب حاه الحانرة و تراب ساحه حالته الباهرة
منقشه تنقیل شفاء التیاضره، از درج صمیر بر طوی تحریر سمب طهور یافته بود بر وفق
التماس آن مهر سپهر رشاد در دیل کتاب ثب افتاد - همواره دست همش معافی

1. The same in GY, BUL and IIG but BII gives میبزم 2. The same in GY, BUL and IIG but BH gives ایما 3. BUL omits this bayt. 4. The same in BUL but GY, BII and IIG omit ندیع الرمان
و یکی در جواب حسام الدین انوری...
الهمدای رحمهم الله

سعر — ترى الحساء ان الحب حرم

وبلك حديعة الطبع اللب

وسک دست که قفس ماب بر حبه داب به ار گلگونه بی^۱ دلی بر حبه حات است
و برول قبر بخرات حسام و مسان به ار عروج معارج حات مع اقتران طعن لسان
اقران - شعر -

وغي امان لا توسط یسا

لنا الصدر دون العالمين او العبر

يهون علينا في المعالي نفوسنا

وس حطب الحساء لم نعلمها المهر

رياده برين امواج حروف مراکم در لحنه بحر معانی سلاطین به صاحب و سمع موعظت
حور سید اسرای بر لکن العاط در انجمن اسعاق سوخت - همواره بر فکر سن ارجان
صبر بر عن غرض واصل ناد و لسكر طغر ابرس در وسط بیجانگر نازل ،
من عمیق الحق^۲ و برهنی الساطل -

(۳۷)

ماکتب اله من الله تعالى مخلود ظل والده علیه -

نامسا طه دهر بحال بکف الحصیب و ناسن هلال و آینه مهر و حای سفق آل
نوعروسان پری حبه آمال را آراسه باحسن حال در حجر سایه سپیان بحر اقبال
نساند ، تقس هر مراد ، که تقاش خیال بر صبحه بال آن فرزند لارم الرساد ، فلده
کد والد و حداد ، لارال حله رفعة مریة^۳ بطرار الفصل والکرامة و هامة دانه مسرفة
بعامة الساهة و السهامة ، موسوم سارد ، بحکم بادشاه دیوان فصا و قدر رویت حصول
آن در آسده و حود خارجی سدول و مسر باد - اصطیاد سهار بیان غرام بدام فکر و
سکات عماکتب افلام ار معوله بوهاب مسجيلة او هاست - بیت -

عنکوب حرد ار نار نظر داسی صاحب

با حسن دام طلب کاری عفا نکرد

و تقدیر کسوت کلام بر فاست کمیت سوق و آوام بطریق فصل و وصل و اسلوب
اطاب و قصر عن حال حام - بیت -

مصرع :- اسکسته سود کمان جواز حد بکسی^۱

و سور اکرام و بدل نام درون دل حواص و عوام را سور دارد - و سراط اصابت کرم
ورکن افاصبت نعم آسب که فیضان بدلس مانند عمام بر مطیع و عاصی و ادانی و
اقاصی عام باشد - و چهره افصال و انعام متوسم^۲ سمب سر و اتسام ، و باوجود
ظلام الحاح و ابرام انام التناع مهر بواضع و اکرام کالشمس فی اوقاب الهواحر ظاهر،
داس همب و مکرمتس از عروض حب ادی^۳ و سب مطلقا طاهر - شعر :-

ادا ابو حامد حادث لنا یده
لم یحمد الا جودان البحر والمطر
وان اصاب لنا سر بعزته
تصاء ل الیران السمس والقمر

و دیگر آنکه^۴ تقدیم تدبیر کار و ترتیب مقدمات تامل و افتکار بردست همب خود لارم
گردداند - و چون تیر فکر در کمان بدبیر موصوع سارد سر نیار و خشوع بر خاک
عجرو خصوع اسوار دارد نادر آئسه^۵ تدبیر آن فرزند حال صورت تقدیر بنماید ، که
دولب عبار از بواقی تقدیر نا تدبیر اسب و بعد از توفیق بدبیر بمساورب مردم پیر
و جوانان روشضمیر بای همب نال در رکاب عریب قتال و جدال آورد - شعر :-

الرای قبل سجاجه الشجعان
هو اول وهی المحل الثانی
وادا هما اجتماعا لنفس حرة
بلغ من العلیاء کل مکان

و چون از سررای و فرهنگ قدم در میدان جنگ نهد متوکلا علی الله المصیر خزانة
خیال او وسوسه بعلی حیات و تخیل و تصور لداب و مشتبهاب حالی دارد - و در صدر
طاق دل حز صورت نام و ناموس نگارد و عامه^۶ جرأ و جسارت را بر هامة
همب خود محض سعادت و عین کرامت داند - ییب :-

برم مردان عرصه رزمست و عسرب دار و گیر
باده خوش دشمن و جام دمام تیغ و تیر

و در مقام قرار و ثبات نکلام مردم صعب نیاب حباب^۷ سات هیچ التماس نباید -

1. The same in *BH* but *GY*, *BUL* and *HG* give اسکسته شود کمان که ارحدبکشی

2. The same in *BUL*, *BH* and *HG* but *GY* gives مترسم 3 *GY* and

HG give خیانت 4. *GY* and *HG* omit آنکه 5. *GY* and *HG* give ادی

بیت — دلس برنده نقش فی بدست حکم
کفس رنده حد سم بوک فلم

باید که ایسان را به صوف مواهب و صروب ترقیات مراب مخطوط دارد و وحوه مطالب و مآرب اسان را یعنی فول ملحوظ - و اگر عارض مطر مرحمت آن فرزند ارحمد هال و حود ایجنس کسان را برمحاح دریت سرسر و سادات نگرداند رحسار کمال سعار و دنارس در گرمگاه مصاف حس اوصاف محروح هال عیب و عار خواهد بود - فعود بالله من عروص هذا الرسم علی و حة هذا الاسم - و دیگر آنکه مردمی که دوس ایشان ار کسوب کسب فصائل و ردای حس سائل عاری باشد و کواکب مساق ار افق و حودمان سواری، یعنی داند که ایسان را در فتح معالق معصلا اسور هیچ دریت نیست و محصاحت و محاسب بررکن هیچ نیست نه - و اگر، فعود بالله، مساعد و معاوت بعضی استخاص بساط صحت آن فرزند بتقس قرت اسان مرسوم گردد، رحسار حالش بطعن لسان اکابر زمان موسوم خواهد بود - سحر -

اصحاب احاکرم تعطی بصحبه
فالطع مکتسب من کل مصحوب
فالرخ آحدة ما عمر بها¹
سا من السن او طینا من الطیب

و دیگر آنکه به بی ایالت و دولت ریاض ناصر ملک و ملت را از صرصر ظلم اهل فساد و تطاول مردم سرارب هاد مصون گرداند و بوسله این معنی عمود حلود سعادت را فرار ممتنع گردون داند، حد بر دم هم حکام رفع حارسم ارهای دل تمام اسم عن فرص است و دست تغلب ظلم عسا کر ار جیب عرص و مال اصاغر و اکابر بگاهداس موجب نجات یوم العرص - سحر -

فاعدل³ نکی من صروف الدهر مستنعا
فالصرف مسع للعدل فی عمر⁴

و دیگر آنکه مواحب و روانب⁵ روسای چشم و اطلاق ارزاق بوانع حیول و حدم بی محمل و اهل و تکسل و امهال بروحه ام رساند، و این معنی را مهم اهم داند و امرای لسكر و مواد عسكر را بکثرت مساق و تکالیف مالا یتطاق مسعر نگرداند

1 The same in BH but GY BUL and HG give 2 GY and HG give 3 GY and HG give 4 GY and HG give 5 The same in BUL and BH but G1 and HG give
رواب
فرازد
والمر
دول

سعر :- فالباس کلهم لسانا واحدا

یتلو الشاء علیک والدنیا فم

دیگر آنکه در سادی نوادی طلب مآرب از ملاحظه کیفیات امور عواقب عافل و ذاهل ناسد، و در کسب مواد جمیع مراحم و مراد بر نمط سلوک والد و اجداد جمل و تفصیل وقایع استقبال از صفحه جریده حال مشاهده کند با لسان نادی و حاصر در مجالس و محاصر محمد و نای آن فرزند را دا کر باسد - شعر :-

یری عاقبات^۱ الراى والراى مقل

کان له فی الیوم عیبا علی عد

هوالتابع التالی اناه کما تلا

ابوه اناه سید ان سید

دیگر آنکه بر مقتضی انزل الباس منارلهم هریک ارامرای کبار و صغار و صعدران مصاف کار زار را بقدر حال معرر و مستمال دارد و رنگ ملال از آئینه با لسان بمصقل اعزاز و اجلال بزدايد - شعر :-

اذا نلب مک العز فالمال هین

و کل الدی فوق التراب تراب

و دیگر آنکه صورت عفو و سیاست بقلم موی فراس و کیاس در مواضع و محال حویس بوجه جمیل بی کم و بیش بنماید - شعر :-

اذا أنت اکرمت الکریم ملکتہ

وان انت اکرم اللئیم تمردا

فوضع الندی فی موضع السیف بالعلی

مصر کوضع السیف فی موضع الندی

و دیگر آنکه کسانی را که بدایع درایای و صایع کفایات متحلی باشند و دیده مردم بزرگ منس ار وفور دانس و بیش ایشان متملی^۲ و دور سداد و صواب ارچهره خطاب و جواب^۳ ایشان تواند دید و سر فتنه و دست شرب به تیغ حدت دهن و دقت نظر تواند برید - شعر :-

فواد لانواع العضايل جامع

و رای لاعقاب الامور بصیر^۴

1. The same in *BUL* and *BH* but *GY* and *HG* give عاقبة 2 The same in *GY*, *BUL* and *HG* but *BH* gives متعلی 3 The same in *BUL* and *BH* but *GY* and *HG* give ارچهره خطاب و حود ایشان 4 The same in *BUL* and *BH* but *GY* and *HG* give معر

بلکه خوف آنست که سانی امانی بها از تکاثر سیلان بها و نوافر ناوه و اسکا موصوف
بصفت دکا دکا گردد - فاص قدیر ، حل عن الشبه والنظر ، که به مسل ماه وپور
عالم افروز مهر مور طاق مسدس سپهرست ، سب دمحور دل مہجور را به روز وصال
و محصور سدل گرداناد و طلعت دندہ خاطر محزون را پور بلاقی و محصور محول -

یت - دارم اسد بدین اسک حو ناران که دگر

برق سادی که ترف^۱ ار نظرم نار آمد

معلوم آن فرزند باد که حان مسای به انامل محبت و امعاف در دل مرد که صور
تفاضل احوال این حای بر صفحہ صحیفہ مقال بار نماید - لیکن پس عقل ، که
اساد کارخانه ابداع است ، دست مع و ابداع پرست حان ملناح هاد که صرف
عان قلم از صوب تفصیل محاسب اجمال محض معصی حال است - می باند که آن
فرزند غبار ملال از رجسار بال رابل گرداند که بعانت الله المعال صورت
هر مراد ، که فلم تقس بد حال بر وری بال شکشد ، در آئینہ حصول به احسی
وحوه منظور است - بعد هدا محی نماید که چون دست سعب و محبت آن فرزند بر
گریبان این دل مسند محکم بود ، واجب دند که اعص حان او را به نور شمع
نصیحی^۲ حد روس گرداند - مساند که آن قره العین علو دعام سروری و سمو
قوام مہری در رعایت لوازم امارت و احاطہ شرائط و ارکان وزارت داند ، نا در نظر
اهل فصائل و حکم مسیحی انعاد سب و احرای فلم باشد - و بعضی از شرائط و
ارکان و محاسن و لوازم آن بوسلہ ترخان قلم بیر زبان از درج صبر در سلک بیان
می آورد و بواقی آن بعمل و ادراک آن فرزند محول می دارد و یہی داند که خلاف
این حال موجب دہول ہال آمال است و مسلرم انحلال سانی حلال ، فعود بانہ
من عروس ہدا الحال - بکی آنکہ در استعاج محاسن حصایل و اسراف رات مکارم
سہیل ہوعی اہتمام نماید کہ حناچہ طل^۳ جامعہ عوالم بر فرق فرود سانی اسان
مسدود است کمر احاطت صفت حمند و سہیل پسندندہ بر میان حان آن فرزند
فی الحقت مسدود باشد کما قل

لوررتہ لرأیت الناس فی رحل

والدھر فی ساعۃ والارض فی دار

با تمام افراد اسم در سر محامد سم آن فرزند معنی الہم و متحد الکلم باشد -

1 The same in GY BUL and HG but BH gives 2 This appears
to me a better reading although GY BUL, BH and HG give صحمد

3 The same in BUL and BH but GY and HG give مزول

بو ار هر در که نار آئی بدین حوی و ریبائی
دری ناسد که ار رحم بروی حلای نکشائی

زیاد برین کمب ادای اقلام در مصهار کلام مسلح اللجام نداسد با اقدام ادای
مرام از ساط مقتصبی المقام بیرون ناسد - همواره ایرد متعال آن داب بیسمال و
نفس بیسمال را ، که محض¹ کمال است ، ار عین الکمال محروس داراد و بقاع علم
و رباع فصل را نه عرجاه و جلال او مایوس -

(۳۶)

ما کب الی ولده الکبیر المخاطب من الحصره العالیه بملک التحار ادام الله
تعالی طلاله علیه ما سابع الیالی والهار² -

اللهم کما جعلته حلف الاسراف اجعله سرف³ الاحلاف و آته من محاسن الاوصاف
اکثر ما آتت والده والاسلاف - جیون آنسی جاسوز سوو در کابون دل استعال
یافت و زبانه آن ار روریه دهان برسطح محروطی لسان تاف ، ار تراکم دخاشس
سودای سواد نامه در دماع ناطقه و سویدای دل حامه افتاد - ولیکن فی الحقیقه
ییب :- ران ناطقه در وصف سوو ما لالسی⁴

چه جای کلک بریده ران بیمده گوس

لاجرم بعل این سودای خام ، که در سرب روان محماس ، میخواست که
بر مقتصبی ، مصرع :-

کما یتداوی شارب الحمر بالحر

درد عم اندود هجر را⁵ سواد کلام سوق آمیر بطم و نتر کرامب شفا اررانی شود -
اما هیاه هیاه⁶ که سورب صهبای صباب جان به امتراج رلال و سلسال مقال
سمب فتور و نقصان یابد - ییب :-

گفتم که سوز آتشی دل کم شود به اشک
آن سور کم نگست و رام نتر سوحب

1 *HG* gives غصص 2 The same in *GY*, *AH* and *HG* but *BUL* and *BH* give vague title 3. The same in *GY*, *BUL*, *BH* and *AH* but *HG* omits مالا ماست 4 The same in *GY*, *AH* and *HG*, but *BUL* and *BH* give respectively 5 The same in *GY*, *BUL*, *AH* and *HG* but *BH* gives 6 *AH* abruptly breaks here and blank space is left for $\frac{3}{4}$ th of a folio.

كان خاطر آجباب معالی مآثر، سلاله خاتم اعظم افاضل، حلف سرف مالک فصایل،
مهر سپهر عالم سمهود، آیه سجود مصحف وجود، نبی :-

نکرد طی ز فصای مدایحس قدسی
سیه کمیت قلم گریه صد رهس میمود¹

قره العین سید² علما، تمره سجره اصلها ناب وفرعها فی السماء - سحر :-

نسب أضاء لوائه³ فی رفعة
کالصح فيه ترفع و ضياء
وسایل شهد العدو تفصلها
والفصل ما شهد به الاعداء

الذی یتضحی ان ینتسب اقلام الاهداف نعت طبعه العیاض بمداد سواد العیون علی
صحایف صفائح الیاض و تحسد حیاض الجبان و ارهار الریاض علی زهر عیاض نوادره
و مقاطر بحر خاطره المضاض، فلا زالت تمراب حروف کتانه محسوده لدوایب الحور
و اسراو جال معایه من وجوه حسن اسالیبه و مسایه⁴ نور علی نور - چون بمحب مستان،
که قنادیل کمال استحقاق آن یگانه آفاق را در مسجد سینه و محراب دل مستعل داشته
اسب و ربانه آن ار رورنه ربان بکاح صاحب اهل وفا و وفا یافته، در اسعد ساعات،
که خورشید مسرب قلوب از مطلع فوز مطلوب طالع بود و کواکب کروب در افق
غروب میمود، و اصل سد - بعد تکرار، نظر از مفتاح نا محتم⁵ کتاب و تفکر قدرت بسر
بر اظهار اسرار فصل الخطاب از مساهده اصابت سهام فکر بر نقاط اهداف معانی
بکر جال فحوای توفیق بمای و ما رمیب ادرمیب را ناظر آمد و از ملاحظه علوشان و رفعت
مکان اسالیب ترا کیش آیت کرامت رایب واد یرفع اراهم القواعد من الیب را دا کر،
مدایح تحیب و دعا و روایع مدحت و ثناء، که در آئینه جهره محدرة اخلاص و صفایش
حال و ثنوی اجاب مسطور باسد و عروض عبار ریب و ریا برعارض خورشید معارض
حسن اختصاص آن عقلا و تقلا مموع و محطور، مواجهه و مقابله افتاد - اگر ساقیان
اقلام جرعه ار مدام سوی و غرام، که در رجاءه جناسب، بجام کلمه و کلام ریرد
حصار بر مگاه حمان از رسیدن رایحه اران بمسام جان در عرصه حشر و نسور مست و
بیموس⁶ حیرد و اگر حواهد که در⁷ قطراب عبراب سوی و التیاع در حیوط⁷ عباراب

1. The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives سود 2 HG
omits سید 3 GY and HG give لواء 4 HG gives بیان 5. The same in
BUL, BH but GY, AH and HG give عتم 6. The same in BUL, BH and
AH but GY and HG give کیت در الرح 7. The same in BUL, BH and
AH but GY and HG give در حیطة

با ندورم برقد لظعت فما ار^۱ احمد و سكر
طبع نرم سورن است و رسته عمر است ناز

لكن في الحصة در ادای سكر ولی نعمت دیوی عاخر و فاضل است ، و این معنی
كالسمن في الهواجر معلوم خاطر بادی و حاضر - و دره الحاج ملك عني برك
بعلقات فانه دناست - و این درویش را ناز بعلقی بردوس و پسه غفلت در گوس ،
و کلاه حب جاه هور بر سر و لباس اساسان اناس حالنا در بر ، نه در سرا پرده
و حدت محروم و نه در نازگه تحرید و تعزید محرم - بلکه در محکمه عرض حسات
اعمال محرم ، و در قافله مله^۲ محمی نه محل نه محرم ، و باوجود بودن حال بر طبق این
مقال چه مستحق سبایس و ناست وجه مساهل ذکر در حضرت اعلی - لکن
آنحضرت ، که صدر کسب جمیع ثنوت و بدر سر آسمان مروست ، فاعده بار^۳ فروسی ،
که لازم معرفت درویشی است ، بتقدم رسانده اند - فلا غرو من المسك ان
یموج و من الکواکب ان بلوح - و آن چه در باب ارسال کتب بموجب تذکره
فرموده بودند ، حال آنکه کتب مذکوره بعضی موجود و بعضی مفقود است ، اما
حون حاصلان صحیفه مسطوره از بردن کتب مذکوره اظهار عجز نمودند ، فرساده
آن در توقف افتاد - اساء الله تعالی در این طریق و صحبت مردم این و بی
ارسال کرده خواهد شد^۴ - حمل بر تقصیر نمائید و مرآت محبت و صداقت را بمصطلح
اعلام سلامی دانتسریف محلی گردانید - همواره در محل کف^۵ عنایب الهی محفوظ
باد و از سرب تحلیات هوب دایمه ذوق محفوظ - آمین -

(۳۵)

حواث مکتوب کتب الی خدمه المولی العاقل السید ابراهیم بن سید السریف
نور الله صرحه^۶

حواجر و اهرسب ناب و لالی ملالی درج الهام و اکساب ، که بر سبهر مرغ مرصع
بال کباب ارسال فرموده بودند ، و محور عرایس معال و صدور ماه رجان تنق فکر و خیال
بلمست کلک مساطه سال موسع و محلی نموده ، فطره بود از بحر زاهر و ریره نمود از

۱ The same in GY and HG but BUL BH and AH give نایحد و سكر
۲ The same in BUL and BH but GY and HG give به while AH gives بهله
۳ The same in GY but BUL, BH AH and HG give بار ۴ GY and HG
omit تراشد ۵ HG omits کف ۶ The same in AH but GY BUL,
BH and HG omit the name

یهدی الله نوره می‌یساء، مقابله¹ و محادات داده آمد - چون اشراى اساراب شوق
بر مقتضى جل امره² عن الطوى خارج ادراك عقل و بیرون ماطر عالم تح
وفوى است ، مساهده حال کمال آن بصاحب بصیرت پاک سریر ذوى حواله
کرده آمد - یب :-

عاقلان نقطه پرکار وجودند ولی

عشوداند که درین دایره سرگردانند

روضه گلش وفا بانوار و ارهار التقا عتقیر مرهر و محلی ناد - بعد هذا بر صمیر
منیر واضح ناد که جمال صلاح احوال و چهره حصول آمال بعون عیایب دی الجلال
بروفی مستغی بال مسهود و مسطور اسب و مسایر جریان امور برطبق رضا و سرور
بدست دیر تقدیر مرور و مسطور - الحمد لله الی هدانا لهذا و ما کما لهتدی
لولا ان هدانا الله - دیگر هویدا ناد که در مکتوب مرعوب ذکر فرموده بودند
که آنجانب فصایل مآب نافعای اقصى القصاه قاصی احمد و سید السادات
سید محمود قریب دارالعدالت شادی آباد رسیده و ایساربا در شهر مدکور فرستاده
خود متوجه لسکر منصور شده در خطه سارنگیور، که مهبط انوار حور و حصورس ،
شرف خدمت درگاه اعلی مشرف گسته اسب ، ریاح افراح در چمن نالا وزیدن
گرفت و گلرگ زبان در عیجه دهان به سیم شکر حضرت سان سگفت - و آنچه
بعد وصول و برول در عرصه جیدیری ذکر فرموده بودند که کیفیت حسنیب و
صفای طویب این فقیر را ناجمل³ اسلوب در محل قابل ناحج⁴ ، بر مقتضی الیه
یصعد الکلم الطیب و العمل الصالح ، بدروه عرض حضرت سلیمانی خلد الله ملکه
رسانیده اند⁵ و کفه اعمال⁶ حساب و سحیات این محب را در براروی قبول راجح
گردانیده ، حال آنکه این فقیر در امور دنیا س بیواس و ار حلع رفعت عقی
سخت معرا ، ریرا که طرار حلع⁷ ناموس دنیا دانستن حق نعم است ، و ادای
شکر آن موقوف بصفای طویب و اطهار صوف حدس - و اگرچه این فقیر ار سر
جسارت و جرأ به⁸ بر سبیل مکت و قدرت در مصاف اوصاف و سکر ولی نعم
خویس گفته اسب - لمؤلفه :-

1 GY and HG give مقابل 2. The same in AH but GY, BUL, BH
and HG give حل عمره عن الطوق 3 The same in BUL, BH and AH but
GY and HG omit 4 AH gives ماصح 5 BUL omits اند 6 GY and
HG omit حسابات اعمال and give 7. The same in BUL, BH and AH but GY and HG omit
وار خلعت رفعت 8, BH gives عقی سخت معرا ریرا که طرار

حریا علی الہام لا مشا علی الاقدام استعمال نمائد و رنگ آلام وافر ، کہ بر آسئ
حاطر آن فرزند طاہر گسہ است ، بمصل این الطاف باہر و اعطاف راہر برداند ؛
و ادراک ملاقات این والد دلریس را^۱ در مس وجود خویش اکسرا کبر و کبریت
احمر داند ؛ و احار دحار سعادات معی و عراب رعاب مرادات دنا بنسب
سرعت التما در داس رجا مجمع گرداند - حون سوق^۲ کلام بروفی مرام و مقتضی
مقام بسقی یافت و صور عروج مدارج ارتقا و کعب سر و ملوک معارج ہما
در صیغہ صحفہ کلام باحسن سیاق انعام افاد ، احساح باسہاب ادنال ہام^۳
و اطباب اطاب حیام کلام بندد - حواہر رواہر مرام آن فرہ العن ارکان
اسکن ہوب بوفیق حصرت منان مسحرج باد و درر عرر معاصد و حوج در سلک
حصول آہدار و مدرج - بالون والصاد و محمد والاولاد -

(۳۴)

حواب مکتوب کتب الی حبابہ المولی العاصیل الوریر صدرین کبرالمحاطب
ہسرف الملک^۴

نصوص احوال صفا و فصوص حواہر فانوں صفا یعنی کتاب بلاغت صفا
فصاحت اسعیاب مالک السرف^۵ ملک العلوق مطلع انوار سرف ، مفصاح کبر مس عرف
نفسہ فقد عرف ، محط صر ہدایت ، حاوی اسرار بلاغت ، نسوع^۶ محصول فروغ و اصول ،
مجمع البحرین معقول و مقول ، اعی صدرا سرفا^۷ سرف -

لا یلحق الواصف المظری حصانصہ

و ان نکی بالعاقل کل ما وصفا

لا زال فواد حاسنہ لسیہام الحوادث ہدف و حواہر^۸ العلق فی بحرالوجود لدر بقانہ صدفا
کہ ہایی محب مودت سعار محمودالمحاطب مس حصرت الحلافتہ مملک البحار ارسال فرمود
بودند ، در اہرک ارئہ^۹ حلیلہ باحسن صورت حملہ واصل و نازل سد - ہروانح
تحیات وافیہ و ہدایع بسیاب سافیہ ، کہ انوار مصباح صفا ی آن سربل طلسم سمعہ
وربا ہاسد و سماع و الباع آفتاب اصطفا مس مقس ار اسعہ ہارہہ نور علی نور

1 GY and HG omit 2 GY BUL and BH give 3 GY gives
۱ حذف ۲ GY BUL BH می دهند ۳ GY BUL BH
while AH puts ۴ The same in AH but GY BUL BH
and HG give vague title ۵ The same in BH and AH but GY BUL
and HG give ۶ ملکہ الشرفی ۷ The same in BUL BH and AH but GY
and HG give ۸ یابح ۹ The same in BH and AH but GY and HG give
۱۰ سرمد ۱۱ BUL, BH and AH gives ۱۲ مدرہ و شرفا while BUL gives

از بشارت وصول مسرور مهذول آن فرزند سعادت مآب کیاست مناب، رافع رایب،
کرامت آیت نعم العمد ابد اواب، و از الماعت کتابت ایجاب بر سیلی ایجاب
و متابعت مضمون خطاب بر مقتضی و جوی ای عبد الله اتانی الکتاب، مبدای
مسرت و شادمانی و ندای فرحب و کامرانی نکاح مناج رسید - بیت :-

شکفته شد گل فرحب بوستان امید

شش بار مسرور در آستان امید

و رصیع لبان آمال، که منجیع مهد مال است، نامنوع قرب و منال و ملاست
احوال آن فرزند مرحوالعی آیت کریمه و لجمعه آیه الماس و رحمه ما را منده ترا منده

بیت - آخر دلم آرزوی خوشبختی رسید

و آنچه از خدای خواسته بودم من رسید

معلوم باد که از اشتغال نار سوزی مواصلات و استیاس سحره حواس در احتراق
است، و تراکیم لمسانی اصلهار از صدمه صحرار اراق در احتراق، مقتضی ماعز و
مرتضی خاطر آنک بهیج حال توق و اشغال را اشغال داده، بر سبلی سرعت و استعجاب
عریب این طرف نماید - بیت :

وعده^۱ وصل چون شود نزدیک

آتش شوی تیر تر گردد

شعر :- دیوتم فراد السُّوق عِما عیدته

و ردتم قُرب الدار کربا علی الکرب

و کمت اطلی السُّوق فی العِدۃ^۲ وحده

ولم ادر ان السُّوق فی العِدۃ^۳ والقرب

همگی هم و حملگی هم در آمدن مصروف دارد و جهت حصول مرادات و
وصول سعادات عنان مرکب حیات بدین جانب معطوف سارد و صوف مرام و مامول
و ضروب مشتبهی و مسؤل مجرد وصول ایجاب مدول شناسد - و در بیوقت
حضرت رایات فریدون آیات حلد الله خلافته و اند رافته فرمان جهان مطاع و
طعرای واجب الاتباع مشتمل بر مئون اکرام و اصطناع صادر فرموده اند، و
خلعت خاص، که عار دیل سعادت اختصاص درور عیون روشن آساست،
ارسال نموده - ناید که آن فرزند التفات اکسیر سات را تاح تارک مباحات ساخته

1 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give ترکیب but GY and
and HG give مزده 2 & 3, The same in BUL, BH and AH,
HG give بی حد

شعر — آن^۱ کا ملی کہ براعظم همی کد
 بر رای روست به نصیب^۲ دلالتی^۳
 حورشند حرفه^۴ پوش ر رای سر نو
 در حرج مکن در سر صدق حالی

توقع و برآید آنکه همواره نارسان کتاب بلیغ و خطاب فصیح آثار انعام مسیح طاهر
 گرداند و علم عصا صورت نعمان سرت موسوی دعوی سحره مصر بلاغت را نکسره
 باطل نماید - شعر -

براعک نعمان لموسی بلاغة
 تلقف ما ابدی من الشعر مصمع

واگرچه من هد و روم بعد مکایست اما بقی دادند که اردواح بیاض رومی هاد
 و مداد هندی سواد مسلم اناح قرب حایب - ریاد برین اطال ادیال معال
 خارج مقتضی حال و بعضی محدود ملال بود - انها بدعای بی ریا ، که آنسه
 حصول جمع می است ، اولی نمود - بیت -

همسه نابه^۵ بیاض هارمی آرند
 مسودات لالی برای صط حساب
 حساب عمروهای بوباد چندی
 که از محاسنه عاخر سوید کلک و کاب

(۳۳)

سخنه جواب مکتوب کتب الی حضرت ولله العزیز الحواجه عند الله من وصل
 من کلان الی بدر و ابول عمرها الله تعالی^۶ -

سعر -

نا نص بشری لیا املت قد وقعا
 و کوکب الوصل من افق المی^۷ طلعا

1 The same in GY and HG but BUL BH and AH give 2 The same in BUL BH and AH but GY and HG give 3 BH gives حرفه 4 The same in BUL BH AH and HG but GY gives تا که 5 The same in BUL BH and AH but GY and HG give مکتوب و جواب 6 The same in GY AH and HG but BUL and BH give 7 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give الی

موشح بود ، لاجرم جیم فواد از نقاطر عام^۱ اقلام آن محی آثار کرام مرشح آمد و
تخیم محبت ، که در سررعه دل کامل حبه انتب سع مسائل بود ، از وصول^۲ این
کتاب سود انشاء نافذت موهبت والله یصاعی لمن یشاء مخصوص و معوب
گشت - لمؤله -

تخیم عسی بو جوسد کائنته اندر دل می
خرس حرح^۳ بود ده یکی از حاصل می

و چون درباره انوار و اسفار ، که در آن دیار اند ، بطرا کسیر اثر دریع می دارند و
سحاب اکرام و افصال در جیمین حال سان می دارند و این معنی ارعایت عیان ماسد ماه
عید رمضان مسار الیه سان اولوالایدی والابصار است و از نهایت وضوح و اشتہار
مانند مهر در وسط مہار معلوم صغار و کبار - سر -

والسُمس فی کمدالسماء محلها
وسعاعها فی سایر الآفاق

عذر آن مکارم اخلاقی آن وریر ناستحقاق محولست زیرا که وثیقہ و حجب مروت و
علو درجہ در محکمہ قصبا و قدر نام آن خلاصہ بسر مسجل است سر -

أنتہ الورارہ سقادة
الیہ تحرر ادیالها
ولم یک تصلح الالہ
ولم یک يصلح الالها

و اساس استحقاق وزارت و ریاست ، که درین زمان سمت اہتمام^۴ و اندراس
پدیرفته بود ، ندعایم و قوایم اصابت رای و کمال سداد آن صدر دیوان ایجاد
کارم داب العباد التی لم یخلق مثلها فی الملاد ریب و استحکام یافته است - سر -

نی نحو سمطاء الورارہ طرفہ
فصار^۵ نادنی لحطہ مہ کاغا
طلعت طلوع العجر والذہر عیہ
وحلیب بل حلب بلک العیایا

1 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG* put عام 2 *BH*
gives 3 *GY* omits 4 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but
GY and *HG* give 5. The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and
HG give فصار

لقد فاب قرن السمن راحة لاسن

واعنا مناط السر كفة فانص¹

ییب — عمل می خواست که از عشق خراغی گردد

برق غمرب پدر حسد و جهان برهم زد

حون محقق گشت که پروبال عمل و حال در هوای بیان آن حال مخصوص است، و ادراک کم و کسب جوهری دوی، که از ملارمان حصرب عس است، مخصوص، ریان فلم، که درجیان بارار عقل و حسن و فکر و حدس است، پیرامون مرادق بسط آن نگش و معرفت حقت آرا بدوق سلم آن طبع مستعم نار بگداست - بیت —

در خلوص مت از هسب شکی تحریر کس

کس عاررر حالص ساسند حو محک

سعر — حسی بقلک ساهدا لی فی الهوی

والقلب اعدل ساهد یسسهبد —

اما منجره حان بسگوفه امل سور است که ثمره وصال، که نوباوه بسان فرح و مصمص حصول علو درج است، پلمساری نوبدی چیده آید و رحساره مامول ار رورنه وصول باحس و حوه دیده - شعر —

واعلم علما لمن بالظن أنه

اذا الله می عقد می سسرا²

در اوایل محرم الحرام، که طلعه لسکر اعوام اس، از دارالسداد محمدآباد مصمون نامه ملعوط لسان حامه آمد می ارانکه بعنایة الله المعال سفاین احوال در عمار رحارماه و سال بر وفق مسسپی بال حاریست وارلمعه بارقه حسام اسلام اعلام کفر طلام درکم عدم سواری - الحمد لله علی نعمانه الموالیه والطافه المعالیه - برصمر سر، که تنق پرده رنب از حیره مخدره غب بانامل رای صاب بردارد و وقایع یوم وغد را درآینه اسن بحسم فکر و حدس رومس ییب - شعر —

دکی بطنته، طلعه عس

بری قلله فی یومه ماری غدا³

معی نماد که حون مصمون مکتوب مسرب مسجون بصوف و فنون اظهار⁴ اتحاد

1 *IG* gives لاسن 2 The same in *BUL* and *IIG* but *GY* gives 3 The same in *BH* but *GY* and *AH* omits 4 اتحاد
 BH gives and AH omits 3 The same in BH but GY and IG give 4 اتحاد
 دکی به صلیقه عیه بری قلله فی یومه ماری غدا 4 GY and IG omit اتحاد
 کی صلیقه عیه بری قلله فی یومه ماری غدا

زمان و عروض باسلام چنان در امان دارد، بالسی وآله الابداد، حقا که میاه الحیوه
معانی، که در ظروف و اوای الفاظ موضوع بود، و فرایند افکار، که ارسواد حروف
سطور مانند کواکب نوار از طلام شب دیمور می نمود، حان علل و جهان علل را
حیاتی از نو^۱ ارزانی داشت، و صاحب دل طلایی را بجواهر معانی سب تاب آن کلاب
نورانی صاحب -

لآلی حقایی را کند طبع نو دریائی
عروسان معانی را کند خطب سستای
حرد می گنفت کلک را که ای بی پاره ملیم
بدین گوهر که میباری نه بی، ابریسای^۲

بدایع دعوات جملله، که کواعب حورا بدوائ عیاهب سیاه عمار امکان عروض
ریا بر چهره صفای آن نگذارند، و صایع سلهاب حمیلد، که حورشید بانان از
سوی جال آن حاضه ملمع صبح بر بن چاک رند و محاروب حیوط سعاعی کرد جوار
تصرف لحووی نفاق از صاحب روائ وفای آن ناک کند، مواحهبه و مسامحه کرده
آمد - امید وادی و رحای صادی است که چون آئینه احلاص بصعای اختصاص
جالیس و از رنگ نفاق ماسد رحساره بدرار محای حالی، و افتاب استحقاق آن داب
ملکی ملکات از افعی صفات شاروی و سهام دعا بر هدف اجاب لاحی ناسد^۳ -

لمؤله: — قرطه گوش قبول است و احاب دام
هر دعائی که یقین از سر احلاص بود

عقل محتال می حواس که^۴ بطریقی تمویه و استدلال حرع و سه فکر و خیال باحواهر
بیان سوی نال^۵ در سلک مقال^۶ کسد، و ناسداد قواعد و اساس^۷ تعریف و قیاس
و اعتصاد میران علم بلاعب استیاس، که گفتن آن علم معانی و بیان است، کمیت
زفر سوی والتیاع و هویب سورب عرام و براع بیان نماید - اما لسان ملهم عیب
که بی ریب معرا از عب است، بعد از مساهده صعب عقل و قوت عرام از رنان
عشوی بر حسب مقتضی مقام جیس اسداد^۸ کرد که شعر: —

1 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG* omit 2 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG* give 3 *GY* and *HG* omit 4 *GY* and *HG* omit 5 The same in *BUL*, *BH* and *HG* but *AH* gives — 6 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG* put 7 The same in *GY*, *BUL* and *HG* but *BH* and *AH* omit 8 The same in *BH* and *AH* but *GY*, *BUL* and *HG* give

حواب مکتوب کتب الی حبابه الوزير العاضل محمود شاه الرومی غفر الله له ¹

رہی بررحمہر حصر سر لقان اثر، کہ ہوت موهت و علماء من لدنا علما و
شہادت کرامت و لغد آینا لقان الحکمة و وهساله فی کل شئی فیہا فلم دوالعربین
سہاب را ارطلات دواب بسر حسمہ حیات عبارات وحی ییات رساند - بیت -

بوسیدن دعت تو فلم را خو دھد جان

در فلم دست بو نفس آب حیات است -

و حمی آصف سلیمان حہان، کہ ہیروی فصل و دانش و ناروی علم ویسی
بقتس معانی نفس بر سطوح سر مساطر، کہ بمودار صرح مجرد من فواریر است،
ساندہ بطریق ارتحال بر مقصی معال فل ان برید الک طرفک حاضر آرد۔ وہاب
فی علم، علم کلمہ و حلب²، آنحاب حام نوال دم افضال در دریای کمال دور قمری،
حاضر غایت مراب ہسری - شعر -

فان کتب فی الدنیا واب مرادھا

و حودا فان الدری صدف الحجر

ولم تحوک³ الدنیا لانک دویھا

ولکن لب السی محض بالفسر

گجور کسور کمال اسانی، فرد کابل وما صدق نای معہوم سمن بورای - لمؤلعه (؟) -

اگرہ جوہر داب بو بودی علم نکوین

ہم ہر گردادی دست ترکب ہولانی

رلوح خاطر یکحرف عقل کل اگر حواد

کند طعراي معلومات افلاطون یونانی

لارالب اورای الافلاک حرۃ امن کباب احبار قدرہ و امر اسداد الدھر⁴ دیلا لقنا
بقانہ و عمرہ و حریان العشاء والعذر مرآہ لغاد حکمہ و امرہ فلانا را ار صروف

1 The same in *GY* and *HG* but *BUL* and *BH* give
مسکتب فی حواب من المائل الوردا غفر الله له و وضع حالاتہ صواہر النما and مسکتب من المائل
الوردا غفر الله حواب مکتوب کتب الی حباب الوردیر المائل respectively while *AIH* gives —
محمود پادشا الرومی لازال شخص الفلک ما علة الهلال، حباب کاتبہ سحر و بومی

2 *HG* omits حلب and gives 3 The same in *BUL* and *BH*
but *GY* and *HG* give محول while *AIH* reads تحوک 4 The same in *BUL*
BH and *AIH* but *GY* and *HG* give اوفر

گشت و حطه اسد قلعه کهبله مسیح آمد - و تمام سران لسكر حا كهوړی^۱ حاكسار
مردان كار آن مسد^۲ نانكار را بدل مال و لن معال حان بواحت كه كمند اقتاد
برگردن حان شائ انداخت و عمامه های فرنگی و كمرهای مرصع و بالكي و اسپان
ناری و سروج مكلل آتش صعب و حلل در لسكر حا كهوړی مسد ترا فروخت و ندین
اسعال حرم جمعیت آن بنسكال بكلی بسوخت - و درین وقت نه پای گیر دارد
و نه دست مسروبه قدرت^۳ آمدن و نه نارای^۴ ماندن - سحر -

كریسة ممب الریح ساقطة

لا يستعر علی حال من الفلق

لا حرم بادیده باکی^۵ و ریان ساکی حائر و هام اسب وار دما م افعال حویش حاسرو
نام - سحر -

كالشمع نیکی ولا ندری أعرنه

من حرقة النار ام من فرفة العسل

سحر - نه هكام سادی درختی مكار^۶

كه زهر آورد بار او روزگار

كه هر كس كه نجم حمارا بكست

نه حوس روزیابد نه حرم هشت -

و لوای اعلا و اقتدار، كه بتعوت اعداد و اسرار بعلك تحرو و اسكار افراسه بود،
بر حاك عجز و انكسار^۷ نگویند گشت - سحر -

المسحیر بعمر و عند كریه

كالسحیر من الریضاء بالنار -

و تقوس نوهام ندیبه الفساد، كه بتعلم اعداد و حساد برلوح فواد نگاسه بود،
بغرق حیرت و سرسخت حسرت محو گسه است -

یب - برلوح دل تقوس پریسان کسینه بود

سد محو آن تقوس بات حسام دین

1 The actual name of this prince is حا كهوړی see Sherwani Mahmūd Gāwān pp 182 158 For further information please see Notes

2 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give مسداند

3 The same in GY and HG out BUL BH and AH give نارای

4 The same in GY and HG but BUL BH and AH give قدرت

5 The same in BH and AH but GY gives باکی HG باک and BUL باکی

6 The same in GY BUL BH and AH but HG puts نكار - The same in BH but GY BUL, AH and HG give انظار

صبح وصال صادق آید و عذاب رایات فتح آیات ملاقات برباح انبساط محبت اساس
خافی، بمه و کمال کرمه - بعد هذا اعلام ضمیر ناک و خاطر دراک می رود که قلم
در رنار سحرنگار را جهت ادای تعریف و تسلی دل فگار لباس عیسی اساس لباس فرموده
بودند و رنگ ملال بمصقل مقال از آئینه نال روده، از مکارم احلاقی آن مهرسیر
استحقاق عریب نمود - فلا عروس علی ان یحود^۱ و س ولی ان یسود^۲ و آنچه در باب
حصول اسرار سیه از وصول حر فتح قلعه ریگه بوسته بودند، محمی بماد که
فتح قلعه ریگه علب قریه فتح حصار کهیلله اسب و الحقیق سب افتتاح^۳ امهات
قلاع کفار و مفتاح فتوح تمام سادر ملیار - و امید چنانست که درین ماه جریره
گروه مفتوح گردد و قلوب دوستان از لمعه اسعه قوت اسلام مسرح - کواکب امداد
از مطالع هم طالع گردانند و انوار فتح و نصرب از تاثیر همت لامع دانند - ریاده
درین سیه کمیت اقلام در میدان کلام حوالا نداد - همواره چمن آمال نسیم اصال
مخضر ناد - نالی والاولاد و صبحه الایجاد -

(۳۰)

نسخه رقعہ الی المولی العاقل مولیا ابوسعید عفرالله له

مدت مدید سب که بر حریده ولا رقم کرم نکسیده اند و کواکب ثواقب و داد در
عیایب حروف کتاب سموده و چمن وفا، که عدیم^۴ المثل آفاقسب، نتواری تقاطر
اقلام سور نفرموده و مانع حرکت اسعال^۵ هیچ ساد - بر ضمیر روس واضح و
مبهرن ناد که از مساهده استحکام قلعه کهیلله، که معاد کمر حورا و معاری
دروچس مقارن ناح ثریاس، و استماع اوصاع قلعه ریگه، که ارعایب ارتفاع عدیل
مهاک وارهات^۶ اتساع سیه افلاک اسب، محتی سده که تسحیر آن^۷ بمحاربه
و قتال امر محال است لکن سیال تدبیر و احتیال قابل احتلال^۸ - با درین آنچه قدر
خاطر فاطر بود از مکمل قوت در ساحل فعل طاهر کرد^۹، و عیایب سحانی، که مفتاح
معالی آمانیسب، مدد تامه باهر نموده^{۱۰} قلعه ریگه در ستم محرم الحرام مفتوح^{۱۱}

۱. BH puts یسود 2 GY gives بشود but BH gives یحود
3. The same in BUL, BH and AH but GY and HG omit عات قریه فتح
4. The same in BUL, BH and AH but GY and HG give عدم سب افتتاح
5. The same in GY, BUL and HG but BH and AH give اشتعال 6. GY and
HG give بهیات 7. BH gives او 8. BUL, BH and AH give احتلال است
9. HG gives سردد 10. The same in BUL, BH and AH but GY and
HG omit نامر 11. The same in GY and HG but BUL, BH and AH put مفتوح

اما عجب از کمال محبت و صفای طویب آنحاب که کسالت فرزند کمال خان در باب تحصیل علوم و آداب با وجود ظهور آن برد جمیع اصحاب و احباب نار نمی نماید نادم امید از دامن وجود او مسطیع گرداند و صورت نسی او برهسی راجح داند - می ناند که محلاف مافات کفایت حالات او بر سسل بفصل بار نماید ناسحره محبت در حویبار دل بارور آند - رناده حاجت ندند همیشه محفوظ باد نالون والصاد

(۲۹)

سحة مكتوب كس الى عمدة الملك * ادام الله كلاله

عمود منظور کتاب ، که محسود عمود در خوشایست و عبارات عارانش معوط ماء الحياه^۱ و سکر روان اولوالالباب ، از حباب فصائل مآب محامد ساب، عمده انوار سرف و کمال، سمسه پیس طای دیوان افعال ، هوالیدی رکا نفسه فرعا و اصلا و احکم البلاعة فصلا و وصلا و حرس دهنه الناقب علی الاعراض فصلا ، اعی عمدة الملك حفا و نور حجة الوزاره صدقا، لال فی معالی تمتع عبدالعقل^۲ عندها ویتقدم علی اسداد^۳ الریان فدها ، ما^۴ اسمد رب براعه بدوانه واسمد^۵ دو براعة بادوانه ، بمعتمد محبت سعار محمود المحاطب من حصره الخلافه ملک العار در اعی حال واحس جال^۶ واصل سد - بصروت سلام و بنا ، که فرص سم احلاص و سیکه^۷ ررس در رکای^۸ حوهر و صفای پیکر رشک قدس سمن و عمر و خلاصه دارالصرص فصا و قدر باشد، معايله و مواحه کرده آمد - اگر مدام بیان غرام از صراحی دل و اسوبه افلام در حام العاط و کلام مصوب گرداند ، احابر دحابر ادراک علی به حسدن^۹ قطره ازان سهوب گردند^{۱۰} و لباس احسان از استخاص حواس^{۱۰} بششم راعه آن مسلون داسند که نرمقصبی نعوای ما یمنع الله للناس من رحمة فلا مسسک لها از دناییر حجر و ملال طلوع حال

*This seems to be the correct name It is borne out by the Arabic passage given just below The reading *Amidu l Mulk* given in all the MSS does not seem to be correct.

- ۱ The same in BUL BII and AII but GY and HG give ما حباب
 ۲ The same in BUL BII and AII but GY and HG give مع عدالال
 ۳ The same in BUL and BII but GY and HG give علی ملا الزمان while AII gives علی مدی الزمان ۴ GY and HG omit ما ۵ The same in BUL BII and AII but GY and HG give اسد ۶ The same in BUL BII and AII but GY and HG give اجمال ۷ GY and HG put کای ۸ GY and HG give بخشد ۹ The same in BII and AII but GY BUL and HG give غراس ۱۰ The same in BUL, BII and AII but GY and HG give

نسخه جواب مکتوب کتب الی حمادہ المولیٰ الفاضل العالم الکامل
مولانا سمس الدین محمد لاری^۱۔

وحوہ^۲ عوای معانی ، کہ در نقاب کتاب بیچیدہ ، و درر حوساب کہ در سلاک خطاب
کشیدہ ار منظرہ ایوان ان عدا لنشی عجاب سحر حلال و رستہ نارار متتصی الحال
نمودار کردہ بودید ، ار سیون فون آن حناب ساقب مناب ، لارال فی واک المضایل
شمسا و ما حسد یومہ فی اکتساب الکمال اسما ، عریب سمود و بصروب سلام ، کہ
پیس انوار معانی روش و سواد مسکسای جعد حروف مستحسین لالی بحرمان هیچ
نماید و طرہ ماہ رجان حمان در باب و پیچ آید ، مواحنہ و سنافہہ کردہ آمد ۔ اگر
سعلہ آس سوی و استیای^۳ درون ربانہ ار روربہ^۴ ربان کسد لوح هستی زمان و مکان
رقم کل من علیہا فان گیرد ۔ جیمی حباب نہ ارهار سلاقاب مرہر ناد ، و حک رقم دوری
ندسب اجتماع صوری مقدر و میسر ، بمحمد و حیدر^۵ ۔ بعد ہدایمی نماد کہ آمخہ در
باب سسکین حرار دل و صبر و بر حدوب واقعہ ہایل و حادثہ مشکل بوستہ
بودید ، سب اطمای نار درون و موح تسلی خاطر محرون آمد ۔ ریرا کہ هموارہ
ار قسی افلاک سهام حواد بر ساکمان کرہ حاک رواست و گوی رمین در میدان
رمان یجوگان دایرہ سما و فرسان قدر و قصا در میانہ سر گردان ۔ سحر :-

چہ کند ندہ کہ گردن نہد فرمانرا

چہ کند گوی کہ عاخر سود جیوگارا

اما ارسال مکتوب بلاعب اسلوب مستلزم تحصیر گلستان و داد و مقتضی تثنیہ^۶ اعصاب اتحاد
سد ۔ شعر :-

دعوی المحنة فی الرحاء کثیرہ

ولدی السدائد تعرف الاحباب

نیب :- مرا یار ناید ہنگام عم

سنادی ناسد مرا یار کم

1. The same in GY, AH and HG but BUL and BH give respectively ۲ اکتب فی حواص بعض الافاضل and ۳ اکتب فی حواص تعریۃ بعض الافاضل من اصحاب
2 BH gives 3 GY and HG give while اگر شعلہ آتش شوق اشتیاق درون 4 The same in BUL, BH and AH
BUL, BH and AH omit 5 The same in BH and AH but GY, اشتیاق 6 The same in GY, BH AH and HG but BUL gives
BUL, BH and HG add ۵ درون ۶ محمد وحیدر after وای نکر و عمر تشہیر

و گرنه مورد این لعمه راست آمده

بجائگاه حرد معده‌های لغای

و اگر عارض مطهر مرحمت و سبب این والد شجره و حرد او را بر سحاب تربیت
و نصیب سراب نگرداند ، در گرمگاه حدلان سوحه ناب آس حرمان گردد -
اکنون اگر رضای هدای و حوسودی آن والد خواهد میباید که ابواب فوج
سعادت؟ بدست حد و احیاء بگوید و غار حال کسل و اهل ار بطرگاه دل به
حاروب سعی و اهام بروید و رور و سب در طلب علم و ادب حون محوم حسم بار
و مانند حورسند در بگ و نار ناسد - شعر -

قل للمرحی معالی الامور

بعر احیاء رحوب المحالا

با در سپهر کواکب مسافت بر اعظم آند فصوص مسائل ، که در حاتم دل
مرکور است ، ریسک درازی محوم و محسود حرائی و کسور داند ، و این معنی را
در زیر بارار روزگار نقد و کان افتخار - یس -

حرروی سعی اهل محارب^۱ گمان مر

آسئه که چهره نماید درو طفر

براکه کسب فصایل در عنوان سبب و انام بلوغ عن فرص است و فل ار
بلاطم محار اسعال و تراکم اسجار آمال دولت اسعال بحصول علم و کسب کمال
غیمت محض - بادروا بعلم الاطفال فل تراکم الاسعال لان العرصه تقصف والرمان تصف -

سعر -

ان الکسر ادا ساهب سه

اعت ریاضه علی الرواص

رنهار هسیار باس و حون جاعت اوساب و طائفه اویاس انام سبب حرات مسار -

یس - آنکس که پند عقل بسمع رضا سید

پل پیس ازان بست که سیلاب در رسد

همسه در تحصیل کمال محد باد و یوفق الہی معنی ومحد - آمس *

ایضا ما کتب الی ولده الصغیر طول عمره -

نظم :- کسی نکردن مقصود دست حلقه کند
که پیش تیر مستقیم سپر تواند بود
نارو و غوس بریاید این معنی
ناب دیده و خون جگر تواند بود -

هر آنکه رقم سعادت بر حقیقه جان او مکتوبست ، مرارت مشقت طلب در مذاقش
مانند آب حیات لدید و مطلوبست ، و خاص و سواد کتاب در نظر بصیرتش چون
رحسار و خط ماه رحان محبوب و مرعوب ، ریرا که عظم جاه یوسف علیه السلام^۱
ناحتال مستقیم چاه مسروط است و طهور اسراف سهر و استیلائی او بر عالم ار سریر
سهر دکترب حرکت و صغره چهر مسوط - بیت :-

در نامه سعادت خود دردمد عشوی

نی داع محنتی رقم دولتی بیامت

مقصود از ترتیب این مقدمه و ترکیب این سانی محکمه آست که قبل ازین
استماع افتاده بود که آن ورزند ریاض کسب علم و ادب را ناب سعی و طلب
سر سر و سادات میدارد و نارای دموع باد آه عام^۲ خسوع بر چمن سینه متواتر
می نارد تا نمره علم و ادب را از بهال نال بدست اقبال بجیند و دست امید را در
گردن بو عروس ناموس حایل بیند ، حقا که عیجه دل در گلاس تن نسیم این حر
شگمه گسب و گرد ملال از رخساره خاطر نه رومال سکر حی متعال رفته آمد -
فاما درین وقت بحال آن^۳ حمری رسید که فرح بترح متبدل گسب و دیده امید از
آمال ملال مترمل آمد و نزدیک بود که لوح دل را از حروف دوستداری ناب
بیراری محو گرداند و فکر اصلاح و ذکر ابجاح او محص خطا و عین سهو داند -
اما دست سقبت ابوت داس دل نگداس - نابراین کلمه جید از روی بصیحت
بر چهار طاق بیاض نگاسب -

قطعه :- اگر قبول کی دست بردی ورستی

ر نای بد طلسم نفس حیوای

1 The same in *HG* but *GY* gives عظمت یوسف جاه علیه السلام while *BUL*, *BH* and *AH* omit علیه السلام 2 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG* omit عام 3. *GY* and *HG* give این

و گرنه مورد این لعه راست آماده

بحاققه خرد معده های لغای

و اگر عارض مطر مرحمت و سبب این والد منجره و خرد او را بر سحاب برید
و بصبح سراب نگرداند ، در گرمگاه حدلان موجه ناب آس حرمان گردد
اکنون اگر رضای خدای و حوسودی آن والد خواهد مساند که ابواب قد
سعادت؟ پندست حد و احیاء بگوید و غبار حال کسل و اهل ار نظرگاه دل
خاروب سعی و اهیام بروید و رور و سب در طلب علم و ادب خون محوم جسم
و مانند خورسند در بگ و نار ناسد - شعر -

فهل للمرحی معالی الامور

بعر احیاء رحوط المحالا

با در مسهر کواکب مسافت بر اعظم آند فصوص مسائل ، که در حاتم
مرکور است ، رسک درازی محوم و محسود حرائی و کور داند ، و این سعی
در بیر نارار رورگار نقد و کان افتخار - بیت -

حر روی سعی اهل تحارب^۱ گمان بر

آسه که چهره نماید درو طفر

در اکه کسب فصائل در عنوان سباب و ایام بلوغ عن فرص است و فل
بلاطم بخار اسعال و براکم اسجار آمال دولت اسعال تحصیل علم و کسب کم
غیمت محض - باد روا بعلم الاطفال فل براکم الاسعال لان العرصه تسیف والزمان حییف

سعر -

ان الکبیر ادا ساهب سه

اعت رنامه علی الرواص

ربهار هسار باس و خون حابع اوساب و طابعه اویاس انام سباب حراب مسار

بیت - آنکس که پند عمل بسمع رضا سسد

پل بیس اراں بسب که سیلاب در رسد

همسه در تحصیل کمال بعد باد و توفیق الهی معنی ومعد - آس *

ایضا ما کتب الی ولده الصغیر طول عمره -

نظم :- کسی نگریدن مقصود دست حلقه کند
که بیس بیر مسقت سیر تواند بود
بآرو و هوس بریاید این معنی
ناب دیده و خون حگر تواند بود -

هر آنکه رقم سعادت بر حقه جان او مکتوس ، مرارت مسقت طلب در مذاقس
مانند آب حیات لدید و مطلوبست ، و بیاض و سواد کتاب در نظر بصیرس چون
رحسار و خط ماه رحان محبوب و مرعوب ، ریرا که عظم حاه یوسف علیه السلام¹
باحتمال مسقت چاه مسروط است و طهور اسرای مهر و استیلای او بر عالم ار سریر
سیمهر بکترت حرک و صهره چهر مسوط - یب :-

درنامه سعادت خود دردمدعسو

بی داع محتی رقم دولتی بیافت

مقصود از تربیب این مقدمه و ترکیب این سانی محکمه است که قبل ازین
استماع افتاده بود که آن فرزند ریاض کسب علم و ادب را ناب سعی و طلب
سر سر و سادات ممدارد و ناراز دموع ناد آه عام² حسوع بر چمن سینه متواتر
می نارد با تهره علم و ادب را ار مهال نال ندست اقبال بیچید و دست امید را در
گردن بو عروس ناموس حایل ببید ، حقا که عیجه دل در گلن تن نسیم این خبر
شگفته گسب و گرد ملال ار رخساره خاطر نه رومال سکر حی متعال رفته آمد -
فاما درین وقت بحلاف آن³ حری رسید که فرح نترح متدل گسب و دیده امید از
آمال ملال مترمل آمد و نزدیک بود که لوح دل را ار حروف دوستداری ناب
بیراری محو گرداند و فکر اصلاح و دکر ابجاح او محص حطا و عین سهو داند -
اما دست سفت ابوت دامن دل نگداس - سارین کلمه چند ار روی نصیحت
بر چهار طای بیاض بمگاسب -

قطعه :- اگر قبول کی دست بردی ورستی

ر پای مد طلسمات نفس حیوانی

1 The same in *HG* but *GY* gives عظم یوسف حاه علیه السلام while *BUL*, *BH* and *AH* omit علیه السلام 2. The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG* omit عام 3. *GY* and *HG* give این

ما کتب الی ولده الصبر المعاطب بالعنان اسع الله علیه وعلی العرانا
طل والد ما اصاب النران بعمه

لو کتب تقتل نصبحی غیر منهم

ملات سمعک من نصبح و انداز

یت — نصیحت گوش کن حانا که ارجان دوسر دارند¹

حوانان سعادت مند پند پس دانا را —

معلوم باد که خون راغ و رعش جهت آسایش من و راحت بدن نظر بر پستی²
داسند و بساقطاب اراضی راضی گسند، لاجرم در نظر مردم حوار و مجسم اعشاری
و فار آمدند، و بار، که خوع و تعب احسار کرده و کوه و صحرا بنال هم و حاح
احمال مشقت پییموده محال پسعی و اجتهاد ندر و مطالب³ اصطبات نمود، دست من
سلاطین⁴ و بادماه طانران روی رمن مند — شعر —

ومن رام العلی من غیر کد

اصاع العمری طلب الحال

و هر حد درر غرر نصحب در سلک عنارت و فصاحت کسند می سود و سیه کمت
فلم درسدان سمعک من دود در نظر آن فرزند منی ندارد و بر وفق معصی
آن در عمل نمی آرد — شعر —

ادال من لکن للمرء عن صحیحه

فلا غروان برناب والصبح مسعر

و حسن به حقیق سوسب که حد روز در ناصبه احوال او آنا رسعی و اجتهاد می نمود
حفا که به اسباع این حمر مسرب ابر آفتاب محب و فرحت ارمطلع دل طالع بود
و درین وب که سروع در محاربه سگسر و سحر عرو بر آن کشور کرده مند است
با وجود کرب منام از اسباع عدم اهنام او انواع تقوس غم و ملال در صحفه
صحفه بال ظهور یافت و در حال کلال بر سسل استعجال این رفوم مسطور گشت

یت — دول همه ار خدای ییخون آید

نا در حق هر بنده نظر خون آند

والسلام علی من اسع الهدی⁵

1 GY omits دوسر دارند 2 GY and HG give 3 GY and
HG give مقاله 4 BH gives 5 GY omits علی من اسع الهدی

وداد بمفاتیح مکاتیب مودب مفتوح دارد و مسکلات استیاف دل سوخته بلسان
افلام و سفاه ارقام مشروح گردانند - و جمله جمیله اتحاد به الف متحرک قلم و بون
مسدد موکد سارید و مسای یگانگی بجدران سطور و اساطین حروف مسید^۱ فرماید -
همیشه بحصول مراداد فایر و نهایت مراتب و عایب ماصب را حایر ناده^۱ ، بالصحب
و اولاده الاقطاب والاولاد -

(۲۵)

ما کتب فی جواب بعض اقاربه^۲

جواهر زواهر محب مآثر مودت ماطر ، که در نظم حروف و سلک سطور مدرج
کرده بودند ، از مساهده سواد آن نوری وافر و ار مطالعه مضمونس بهیحتی
متکاثر روی نمود - بر ضمیر سیر محی ماند که خلقت این محب در روز بارار فطرب
بشر بر وفق اقبضای انا کل سی خلقناه بقدر برصاع^۳ استکاب و صراعب مروب
واستعانب نسو و بما یافته ، واز رسوم حقد و حسد و بواقی عواسی حس و حسد
معرا و مبرا - و این معی در اصقاع و نقاع ثری و اطراف و اکاف کره عمر
کالشمس فی وسط السماء طاهر و هویداس - لا جرم بر مقتضی طبع سلیم و متعی^۴
فیض جسیم درر غرر محبت ذوی الارحام^۵ را در رسته جان انتظام داده و خراین
و دفاین وجود را بمفتاح این صعب محمود مفتوح گردانیده ، علی الحصوص محب و
مودب آجباب ، که فهرست کتاب معارف و عنوان صحایف این حادان عواطف
مآثر عوارف ماطر است ، و رجا و ابی اس که اولاد و احفاد این سده
الی ما تناسلوا^۶ این سب حسه را سعادت محص و عین فرص داسته ناین محب
اقتدا نمایند - و جمع دودمان سعادت^۷ توامان مکارم سعار ناسعه انوار هدایب اینار
این آثار^۸ ، که ار لمعه اسرار آسب من جانب الطور نارا مقتس اسب ، اهتدا
یابند - انه علی دلک قدیر و بالاحانه جدیر - همواره سفاین آمالس^۹ سواحل حصول
موصول ناده - نالی و آله الاتحاد -

1 The same in BUL, AH and HG but GY gives عایت ماصب ودا حائر ناده while BH omits ناده 2. The same in BUL, BH and AH but in GY and HG blank space is left for the title. 3 GY, AH and HG give برصاعت 4 GY and HG give مطعی 5 The same in BUL, BH and AH but GY and HG put دوالارحام 6 The same in GY and HG but BUL, BH and AH give الا ماتاسلوا and omit این سده بیر 7 The same in BUL, BH, AH and HG but GY gives ولادت 8 The same in GY and HG but BUL, BH and AH give باشعه انوار این آثارهدات اینار 9. The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives آمال

رسک روسان ازانک افلاک است ، ارسال و اهدا فرموده بودند ، بهعناص دعوات ، که لالی العاط عجیب آن درملک تراکب فلاده گردن عروس احابت و قبول باشد ، معايله و مواحهه کرده آمد . خون بیان کمت ولوع و اسحاق و کشف هویب لوعه و فراق بیرون حصار^۱ حصر و عارت و خارج حظه تسبیح و اسعارت بود ، قدم حامه در پیدای^۲ بیضای نامه هوب قطع سارل و طی مراحل بیان آن سهاد . غنچه حسن آمال بصای وصال سگمه ناد ، وارساحت احوال عار موایع ان اصال بالکلمه رفته . بعد از طبران مرغ دعا بر صمبر دراک ، که مساح^۳ دریای عالم بالا و باطر صور حمله قدر و فصاحت ، بمی نماد که حمل و تفاسیل حکانات ، که درمکتوب بلاغ سبات درج فرموده بودند ، بر کور رمور آن اطلاع حاصل آمد و دل محروح را به مرهم آن کلمات^۴ شفا واصل شد . و رسولان خویش را بطربی ، که درمکتوب حصر سلیای حلدالله طلال عاطفه علی معارف الافرادی والا دانی مسطور بود ، تفهم کرده بمعی الوطر و مرعی الابر بار گردانده شد . و مکتوب حصر رایات اعلی ابد الله تعالی طله علی سکن بسط العرا محصر سلطان حسن ساه نصره الله العیوم العفور بر ارسال افناد . و این محب حالت بحر فریب ولایت گوهر مسطر وصول لسکر طمر ابر است . و با آخراین ماه تمام عسا کر نصر پناه^۵ مجمع خواهند شد و در اول جمادی الاخری در ولایت سگسری خاکسار درآمده آنچه از لوازم ایمان و سراط و ارکان رضای حصر مان باشد بتقدم رسانیده خواهند شد و عکرات^۶ و چهارات ارسدر چپول^۷ و وایل با مردان کار و سیران نامدار از طرف درنا هلع آن فسله و قمع آن مرده مسعود خواهند بود . و این محب با عسا کر ضروری مظاهر و سیران سعادت متأثر از راه بر در اسبصال فلاح و عاف سگسیر حان اهام خواهند نمود که تعایب حی^۸ بر دوام حسن انام و بوسان هست نشان اسلام به اراهر حصول مرام رسک گلکس آسمان میافام گردد . بیت -

نارب این آرزوی من حد خوشت

نو بدین آرزو مرا برسان

و حبات سد السادات بمع السعادات سد عباد الدین ، حفظه الله تعالی ، رفیق طریقته و بر اهام وعدم آن ساهد و سق . نوع حساست که همواره انواب محبت و

1 The same in GY BUL AH and HG but BH gives اسمای

2 BH omits پیدای 3 HG gives مساح 4 The same in BUL BH and AH but GY and HG give مراسم آن سداب and مراسم آن سداب respectively

5 The same in GY BUL, BH and AH but HG gives پیام

6 BH gives عکرات 7 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give سداب 8 GY and HG give حی

محمد کاصل هستی سد وجودش
جهان گردی ز سادروان جودس
محمد کافرینس هست خاکس
هراران آفرین بر جان ناکش

و بر آل و اصحاب او ، که ممره سجره وجود و نجوم آسمان هدایت و جود اند ،
واصل ناد - بعد از ابلاغ صوف سلام و دعا و ضروب تحیه و ثنا ، که از اسعه
بارقه صفای آن طلام مساعدت صوری و سب دیخور مفارق و دوری رسک انوار
نهار آید و محسود روسان فلک دوار نماید ، بر صمیر ناک ، که مجلای حال کمال
ادراکست ، هویدا ناد که صحیفه سریفه ، که مطلع خورسید محب و وداد و
منبع انهار صافیة مود و اتحاد بود ، در اسرف ازمنه و الطف آویه واصل سد -
و از وصول آن الوف بهجب و سرور حاصل گشت - و آنچه در باب سلطان حسین شاه
جونپوری نوشته بودند محض صواب و عین سداد نمود ، زیرا که نه دعوت^۱
وداد موصوف و بضروب حس آئین معروف اند - و امداد ایسان ارطوین غلب
تسئید^۲ سالی دین و وسیله جمیله^۳ قلع و قمع فرقه سرکین و منسیدین است -
همواره سینة ارومه و اسرار ، که معاون رمه کفار و متعرض و مایع گروه ناسکوه
ابرار و اخیار اند ، هدف سهام بلا ناد و عرایس مراد در عراق وفای و وداد برپور
وصال محلی ، بالا نبیا والا ولیا -

(۲۴)

حواب مکتوب کتب الی خدمه واحد من افاضل الوراء -

کتاب تراعت خطاب بلاعب نصاب ، آئینه کمال ان هدا لسی عجاب ، که جباب
قضایل مات فواصل قباب صدر صفة صدارت ، ندر سیهر ورار ، مطلع کواکب ساقب ،
مشروق مهر ماصب و مراتب ، طایر ریاض صفای کمال ، طائوس عیاض سهام و اقبال ،
لا رالب ألسه اقلامه ترهان دلایل الاعجاز ولیقه مداد^۴ دواته دوائب انکار الحقیقه و
المجار ولانا ، ندین محب وافر الصفا ناهر الوفا ، که انوار جلال احلاص ناکس

۱ The same in BUL, BH, AH and HG but GY gives نه بوت

۲ The same in BUL, BH and AH but GY and HG give تشید

۳ The same in GY and HG but BUL, BH and AH omit سیه

۴ GY and HG give ملاد

فهل يعدل الكل للعص مطلب
وهل فعلى فعل وقد فعلى الوتر

نظم — کسی که بر لب کویر کشد حام مراد
دهان خویشی از آب شور بر نکند
کسی که مایه طوباس برورید بهار
وطی بریز سیدار ی^۱ ۲^۱ نکر نکند

چون رلال مرام در بحاری کلام بر طبق معصی مقام حریان نافت لاهرم اعلام
احتتام بر مانی دعای دولت ابد فرحام افرامت - لمؤلفه —

با از مواد کاد به راند سجه
کانرا روی صدق نگردد حرد صواب
بادا حداع حامد^۳ دون پیشی رای تو
سل سواد لسکر مپ پس آفتاب

(۲۳)

سنة مکتوب کتب من لسان السلطان العادل محمد شاه الهمی الی السلطان
محمود شاه الکجراتی ادام الله انامها علی طریقتها -

حمیدی ، که تعداد کتب افراد ماهه آن خارج طاقت قوه بسر باشد و قدر
بیان کیفیت هویس بیرون دفتر مصا و قدر ، حصرت آفریدگاری را که مراف
حالات اهل راف و حصاف بعضی سلاست حال پرانا و مسلم کرامت مال دنیا و غنی
ساح و مصادف و مصاف و موالف^۳ و موالا سلاطین دیندار را موجب
نفع عباد و سب فلح اهل فساد و عباد گردانند - و تحف تحف طباب و غب^۴
سلطنت را کتب بر تربت مطهر و رومه سور حصرت غایت اتحاد و اسرف^۵ هدام
عباد - سوی —

1 The same in BUL and BH but AH gives سندار while G1 and HG add سازنده respectively 2 The same in G1 BUL and HG but BH gives مسرود while AH gives حاسد 3 The same in BUL, BH and AH but G1 and HG give مراف 4 The same in BUL AH and HG but GY gives غب while BH gives تحف 5 The same in BUL and HG but GY and AH give اشارات while BH puts جانب

درداب نار و گریه و عویل سحاب ازین ماتم^۱ درکارست، و عمامه عمامه سودا و خاک برسر ریختن^۲ هوا و حوش و خروش و کف برسر زدن دریا شواهد بی عیب اند بر صحت این دعوی و دلایل بی ریب بر ثبوت این مدعی - نظم :-

متواتر قطراب مطر رحم و فصل

برسر روضه جب صفتش^۳ باران ناد

در تراروی عمل درهم احسان ورا

برقود حسات دوحهان رجحان ناد

و این محب، که مهالی از بوستان افسال آن سلطان زمان است و مرع روحش بر ساحسار دل سکر و ساس آن حمسید نسان نه هراس داستان بالان - سر :-

أنا الدوحة العليا سموب بلطفه

و روحی علیها طایر یترم ،

ار جهت ادای مایجب علیه من السکر بالحوارج و الارکان یرده اجفان در یس

طاق اروان افکنده تانظر بصر بر غیر حال آن حورسید اثر نیفتد - یب :-

سرم ردیده نایدم^۴ کوی بو دیده و آن گهی

حاک درب گذاشته مس بوتیا کشم -

و حارسد مرگان پیرامون ساحب دیده اران استوار ساخته تا غیر سلطان خیالس

دراں محل مدخل سارد - نظم :-

آنکس^۵ عرض ز نادیه بیت الحرام بود^۶

کی جسم دل محاب^۷ احیا بر افگند

آنکس که یافت طوبی و طرف ریاض حلد

طرفه بود که دیده بطرفا بر افگند

و بعد از انتقال آن نادر شاه مملکت افسال توجه طائر هم این محب ندان دس

و اطلال محص خیال داند و تصور این صورت در آئینه خاطر فیاض و رص محال -

سعر :- بلعب فهل بعد اللوع بهایه

و سرت الی بحر الدی و انتهی الر^۸

1 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give در س حاتم

2 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give پیختن

3 GY gives متش while HG gives شعتش 4 BH gives ناید

5 GY, BUL, BH, AH and HG give آنکس 6 BH gives داشت

7 The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives نه حله و 8. The same in BUL, BH and AH but GY and HG give و سرت الی بحر الدی و انتهی الر

رحب العلاء مع الاعداء صفة¹

سم الحياط مع المحبوب ممدان

وحن حال آن اراضی بخلای ماضی است ، حان محموم و خاطر معموم

مصراع — ی مانه آن طوی ی پرتو آن حورسید ،

مل آن مررو بوم بچه امید نماند - بیت —

ی او اگر برید محبت رم رآه²

آتش دران هست که گردد جسمی

دست بطاول دهری سهر بسع آفتاب سهر معطوع باد و هر حکم سلطان بارگه

ارل بغداد بصرفات عامل اهل مموع ، که سب قواب حنان بادماه کامل صعات

گسه ار سریر حیاس بر نعش مات انداخته اند و تقس بساط و اماں ارلوح حان

حمان پرداخته - بیت —

دهر دون پرور حهای ارحه بیجان کرده

ورحه عالم سرپسری ماه ویران کرده

و بظهور این طلای ارماس غم و پرور این غم از سای ماس فریاد اهل عالم درقه

آسمان پیچیده وصیاح و صراح اولاد آدم بسطیح صیاح کسوان رسده - مثنوی⁴ —

آه که دردنده کس م نماند

قطره ار آب درین م نماند

مرغ بشاط ارحم حان پرند

غمچه ارین غصه گریان درند

دیده برگس حو پرآمد رحواب

کورسد ار³ بس که نارید آب

لاله فگنده کله ار سر بهاک

گل رده پراهن زر دور حاک⁵

ولاس نلی در برافلاک و حرمان حجون ار عون حاک و لروم سور و حرقت

1 The same in *AH* but *GY BUL BH* and *HG* omit the first hemistich

2 The same in *GY BUL AH* and *HG* but *BH* gives ی او اگر برید

3 The same in *BUL, BH* and *AH* but *GY* and *HG* give باد ماه 4 From *آه* to the end of the letter has been repeated in *GY* and *HG* at folios 244a to 245a and 105b to 100b respectively

5 *BH* gives حاک 6 *GY* gives حاک

توقع که صورت و مواد این خبر را ندیده بدیر نظر فرماید و زنگ اعتساف از خاطر صاف بمصقل انصاف برداید - بیت - :-

آنکه فکرش گره از کار جهان نکشاید
گوهرمای دریجا بطری بهتر ازی

و آنچه در باب منع توجه گیلان قلم درر بار در سلک بیان آورده بودند و عدم تاثیر طبع و خاصیت آن مملکت در حفظ الصحت حرم توضیح فرموده بتامها معلوم گشت - بر ضمیر سیر واضح باد که سهواً هم این فقیر چشم دل از ساطره تعلقات آب و گل دوخته در هوای فضای عالم دیگر طائراس ، و بصیرت و نظر سریرتش چهره کمالی را باطرکه عمار روال بر رخساره^۱ حالمش نه نسیند و دیده عقل از روره وهم و خیال جهه حقیقت آحاد نه بیند ، چه جای توحه سستان گیلان و گلستان آساست - بیت - :-

روای عقل نا محرم که امشب نا خیال او
جیان خوش خلوق دارم که من هم نیستم محرم

شعر :- تالق البرو مجدیا فقلب له
یا ایها ألبرق ای عنک مسعول

لا سیما که داب ملکی ملکات فلکی در حاب آن ناساه تحت مملکت وجود و خلاصه ملاطین عرصه هست و بود حلاء السلطه والرافة والحدود برد الله مصجعه الی یوم الموعود و جعل حشره مع الذین سیاهم فی وجوههم من أنرا السجود وفات یافته باشد و ظل زوار^۲ و آفتاب عواطفی روی اریں دیار بر یافته - شعر :-

أحس^۳ الی مجد و من سامی الهوی
ادا لم یکی فی الحد مالی وللمجد^۴

بیت :- روی سوی که آورد دل نامید بیکوئی
چو دل و دیی و دیده را قلعه آرو توئی

والحق صیق ساحب گیلان نا فسح ساحب واحسان آن حم نشان وسع میدان آسان و عرص و طول رمی و رمان داست - شعر :-

1. AH and BUL give رخسار 2 BH gives واری 3 The same in BUL, BH and HG but GY gives احو while AH puts - ألواح 4. The same in BUL and AH but GY and HG give والحد while BH puts the hemistich ادا لم یکی فی الحد و المحد thus

او معنی ، اما فی الحقیقت محبت او محض حدیعت است و حدیعت در معنی الامر
کسر اب نفعه - سر -

یعرینک الا عداۃ بلین کلامهم
مشوب بسم نین کل^۱ الاراقم

و مانند مثل سایر و آفتاب هواحر بر نادی و حاضر ظاهر است که آن محال بدفعال
بسمه و عاری و حدیعت و هاری عقل کل را ناری دهد، و بسمون و مکاری در صورت
محبت و یاری میان پدر و پسر پیروی میسند - نا برین معنی است که باغرای عرب
و اغوای عجیب و اسالب اکا دت عترب رادت بعض و عدوان میان رسم و
لا هجان حان بر افزار دکه رسم اس و اما و قتش فرار و اطمینان از صیغه عرصه
کلان بر اندارد و اتحاد به عباد و وداد بصاد^۲ و حقوق یعوق و وفا و بقای
مدل سارد - سر -

ولا علم لی بالعب الا طلعة
من الحرم لا یحیی^۳ علی المععب

و نگارنده کارخانه ابداع و دانسته عادات احوال و اوصاف حسن میفرماید که
ان الله نامرکم ان بودوا الایمانات الی أهلها - با برین آنه محکم و یواقی معدمات
مسلمه شرایط اسهال و لوازم استحقاق رسالت کسی را است که بدکای^۴ معنی و
وجود فکر و حدس حالی باشد و از شعار جاهلوسی و مکر و بی ناموسی و غدر حالی
اکون بکدام قانون راست باشد که بتزیت آن ملاد اعیان کسی برسات موسوم
کرده که در ردالب اصل و در جهالت حلال و در محافل اهل فصاحت دلیل و بر
مقصی ألم عمل کندهم فی بصلل در بوادی و بوادی سند و کد صلیل باشد
و به جماس از فای^۵ مروت معرا و مواد حاسن از معنی^۶ قنوب مرا - لمؤلفه -

آنکه بود جامع کل عیوب
در حق او حیث بود طین خوب
مک بود اردر سگی خود اصل
میشود با کسی از اسان عدل^۷

۱ BH omits ک ۲ HG omits بنه ۳ GY and HG give لا یعنی
while AH puts اما نمی ۴ The same in GY and HG but BUL BH
and AH give رکای ۵ BH gives فای ۶ The same in GY BUL and
HG but BH gives نمی ۷ The same in AH and BUL
but BH and HG give میوه با کسی از اسان عدل
میوه پاکش از اسان عدل

و حال^۱ آنکه ، سبب مکتوب مسرب مصحوب ، که یارسال ارسال فرموده
 ندادند، حیب^۲ لباس مکب آن نادان ار دسب تعرض دعوی^۳ امان یافته ، هم دران
 سول بطرف هدوستان روان گشته است - اما عالیا رعایت خاطر سیخ علی و تسکین
 درد دل آن عی دبی مقتضی تکرار کتاب بوده است و معصی بتعلیط خطاب - وار رورنۀ
 صواح نکاخ دماع حیان رسید که آن والا جباب معلی قباب شیخ علی مد کور را برسال
 دارالسلطبت لاهیجان انتساب داده اند - از استماع این مقال و مشاهده مال آن حال
 انگسب تحیر در دندان تفکر ماند و آیه کریمه لئیس ما کناوای عملون از صفحه صحیفه
 افعال آجباب فرو خواند - بطم :-

شمسیر نیک ز آهں بد چون کند کسی
 ناکس نتریب نسود ای حکیم کس
 باران که در لطاف طبعش حلاف نیست
 در ناع لاله روید و در شوره زار^۴ خس

و یقین داند که اساس صفا آن سگ سات به بجاست داب حیان ملوث است که
 تاب سیل^۵ ناران بهاران و تمام بچار عالم زمان و مکان یا ک میسود که ما بالداب
 لایرول بما بالعرض، بلکه اگر دراب جسد ناپاکس ار نکای نکب و صرصر قهر
 حضرت عرت در هوای فا رود ، ار رواج مسته سیم ذمیمه و عظام رمیمه اش مشام
 سکان کره زمین وقبه آسمان برین مکدر گردد - مثنوی :-

نکوزد این مثل دانای یونان
 که نیکی بد بود جستن زدونان
 بجای رهر بدهد مار بریاک
 نسیم نافه ناید هر گراز خاک

و آن مزاج گوی مفسد و روباه خوی مسعد ، که ار روی بخلق و تملق ثعلبی است^۶
 ونظر بر خناب حلس کلبی و بحسب طاهر آدمی وضعی و بردایل حصایل خرس
 طبعی، انواع مکر و حداع در لباس خدمت و اساع نست آنحاب فلک ارتفاع بطری
 یرداخته که در خاطر خطیر متمکن و حایگیر شده است که دیوار دل آن دوست لباس
 دسمی اساس سمسۀ احلاص مریسب و اشعۀ نور وفا در صومعۀ ناطق خائت مکامن

1. GY and HG omit حال 2 The same in BUL, BH and AH but
 GY and HG give حسب and سب respectively. 3 GY and HG omit دعوی
 4 The same in GY and HG but BUL, BH and AH give نوم 5 GY
 and HG give سیل 6. The same in GY, BUL, AH and HG but BH
 omits است and gives merely تمل

ششام است، سمب عب و قصبان نافته بود، و حال آنکه بر صغار و کنار آن دناار
 حویاه در سب نار و مهر در وسط بهار هویداست که آنچه از طرف و نالد و صامت
 و ناطق در تحت تصرف آن مافی شربر است، حق طلق^۱ و مال صرف این نهر است
 و دست مک و گمان از ادیال این معال قصیر و از روی حرم عرم حرم بود که
 هر مال که بر دمس آن مدوه اردال سرعا نانت است بی اهل مال مصروف آید و بعد از آن
 عنان عرم بصوب قه الاسلام مصر، حفظها الله تعالی عن الاصر، معطف نماید - خون
 مصمون کتاب بلاغت مشحون مصمن یوفیف دعوی و عدم تعرض بدان بی حیا بود،
 بواسطه خاطر عاطر آن سطلع حورسند اقبال بوفیق اسهال و احب نمود - سر -

فلسک تحلو والحیوة مریرة

ولسک برصی والانام غصاب

ولت الدی پیی و پیسک عامر

ویپی و پیی العالمین حراب

اگرچه برد این محب محقق و معنی است که اهل در احد آن مال حلاف مصفی
 حال و مانی ملاحظه بالاست - پیب -

مکن با بدان سکی ای نکحت

که در سوره نادان ساند در حب

و محقق مفهوم این کلام و معنی فجوای این پیام بعد مفارقت آن ملاد کرام از آن
 فرقه بدست بغای طویت و رمره آدمی صورت سیطان سریرت بر جمع انام از خاص
 و عام طاهر خواهد شد - مسوی -

در حقی که بلحسب ویرا سرسب

گرس در سانی باغ بهشت

و رار حوی حلدس بهگام آب

بر بر انگس زیری و سرناب

سراخام گوهر بکار آورد

همان سوه تلح بار آورد

رهد گوهران بد ساند عصب

ساهی بریدن ساند رسب

و أنت وان داریت فی العمر حة

ادا مکت نوباس السع طلمع

سر -

ملیحه مسهود بطر بصیرت آمد، مرع حیال در هوای جواب آن مقال بی یرو و نال
گسب - سحر :-

هو السمس ضوء ائى سماء بلاعه
ادالم یكى فیها غروب ولا کسب
تقابلنا معها السطور بواسا
اتعر تبدى من الحبر أم حرف

سابرین جمال عروس عبارت کمال چهره برآید و استعاره آرا نا ئیه ادعیه صافیه و
اثیه وافیله مقابلله و مواجه افتاد ، چه تقابل آئیه صافیه حکمای یونان رسین با صور
قلم سحر آفرین نقاسان چین ار عایب استهزار محتاج به تبیین نیست - ییب :-

کلکس چه قانلیس که صاحبقران نطی
یعنی که نفس ناطقه در جیبش الکسب^۱
صورت صریر معجزس ار روی حاصیب
در قوب حیال جان صورت افگی اسب
کاکون سراح حدر اصم در مقابلله
ده گوش وده ریان چون بمشقه سب و سوس اسب

یروار سهاز آز و نیاز در هوای فصای دل ، که گلشن راز اسب ، ازان متعالی
تر اسب که با کام حقیقت و مجار و آجام اطباب و ایجار و اعوار حروف و ابجاد سطور
و اعصاب لسان و بوستان مکتوب و مدکور التفات نماید - ییب :-

رون ار عالم حرف اسب جان خرده بیان را
نغمه سوی یکدیگر حکایتهای پهبانی

شمع حیات برسته جان در لکی جان افروخته و عبس و سوادای دل در مجمره حاطرفاتر
سوخته و جسم هم بر محض عیایب الهی دوخته که جمال وصال ، که در جمال
سید و سیاه ایام و لیال مستور است ، عنقریب بحسم طاهر سطور گردد - بر رای
صائب و خاطر ناقد ، که حیب اسرار مغیبات خیر و شریک دست قدرت ادراک چاک کد
و زنگ سک و تحمین ار آئیه افکار بمصقل یقین پاک گرداند ، محفی ساد که
جامه دیبای نامه حله^۲ حواری و داد و خلت میمود ، اما حیف و هزار حیف که
ادیال آن بدکر سفارش تاح الدین بن مجم الدین ناسیاس ، که بصورت اناس و بمعنی

۱ The same in BUL, BH and AH but GY and HG give است ازگی

۲ GY and HG omit حله

فلم مقدم^۱ از لحنه مقام و پخته^۲ آن خاطرعام انعام بیرون آورده و بنست قدرت
حزهری فکرت در درج حروف در سلك کلام بصورت جور معصوبات و الحیام فرار و
انظام داده بود، از عدویب دوق العاط کباب و عحوت سوو بر کسب حطاب صبادید
بلعای کباب از سر عجر و قصور در محاریب مطور سمت حر را کعا و اناب انساب
یافتند - و آیه کریمه ان هذا لشی عجاب ورد زبان و ذکر حان ساختند - بیت -

در ملك معنی لفظ ترا معصبت ساهی
مسی فلك داده ترین قول گواهی
سعر - له فلم عم الاقالم نعه
فاحص منها اول دون مانع
فابل مصر عند نائله الذي
به روت الامصار حمس اصابع

ایرد بیجون و واضح دبیرسان و القلم و ما یسترون^۳ آن داب فصائل مستحون
فواصل معرون سخته مقدس کاف والون، فرات رلال معال عسایسرب بها المعربون،
الذی تروی معون کماله الی امد لا یسهی الیه سعی حاهد ولا یبلغ الی مدى مداحه
سیاح ماهرة المحامد شعر -

مازاده الالغاب معنی ناسا
فکابها من صدها اسماء^۴

لارالت حایم ارواح الاسم مرتبه باطواو کریمه الام، و صحایف علو الهمم معبوة
بشکر به ااعم سنها را از عروص عن الکمال حساد محنوط و مامون دارد، و ادنال
حلالت از شمار ما فی الحیال اعداد محروس و مصون، باویس و دی النون - بوصول
فرحت مستول آن رقوم محبت ملروم مال آمال، که از حران هجران دبول یافته بود،
بارهار سرور مقرون و موصول گشت، و از ملاحظه العانات^۵ عون حروف و مساهده
دواهب^۶ شمرا ب آن حان نابوان، که معن راویه حساس، و لهان و حران مائد
و سهام العات و قسی ثوبات کلباس لسکر بر شکوه اندوه را از عرصه ملك و حود
در کتم عدم راند، و حون محدره معانی غریبه اش در حلال العاط فصحه و حلی ترا کسب

1 The same in BUL BH and AH but GY and HG give مقام 2 The same in BUL and AH but GY and HG give لحنه while BH gives نتیجه

3 AH gives ایرد بیجون که واضح دبیرسان و القلم و ما یسترون اسم

4 The same in GY BUL AH and HG but BH gives اسماء

5 The same in GY BUL AH and HG but BH gives اثبات

6. GY and HG give دواهب

محروم و مایوس مانده ، لکن نور سمع سکر و مرحمت احسان آن حاندان ار صومعه^۱ جناس^۱ نه رورنه لسان و ارکان حان ناسده اسب ، و ارقام الطاف بر جریده فواد -
یوم التاد نایده - ووصیب اولاد و احفاد آنسب که الی ماتاسلوا اصداف جان و
دهان را بلالی تا و دعای آن دودمان مری و موسح دارند ، و بوستان حان را ار
ابر سکر و خدمت ریان و مرشح - سر :-

ساسکر کم مادمت حیا و ان أم
ولم اوفه اوصیب نالسكر آلیا

کرم جبلی و احسان اصلی مقتضی آنسب که بکرم عمیم و سفت جسم معذور دارند
که العدر عند کرام الناس مقبول - بوقع والتاس ار درگاه عظم اساس آنسب که اولاد
سده را، که دران بلاد معدلت آنادند، دریمطرف روان فرمایند با بعد الوصول یکی را،
که رقم سعادت بر ناصیه جناس مرقوم ناسد و رسوم فوز دولت ملارمب آن
آستان بر لوح جناس مرسوم ، فرستاده آید - و اگر توقف و تعوق درین باب واقع
گردد علامت آنسب که سحاب مرحمت و مکرم برچمن جان این سده می نارند،
و برکیف خلوص و داد^۲ این کمیه و کمال حسن اعتقاد و تراکم الطاف آنا و اجداد
در ناره اقل عباد، اطلاع ندارند - زیادت برین جرأ و جسارت را مجال ندید ، لاجرم
بساط ابساط نایدی ادب در نوردید - حق سبحانه و تعالی سایه آسمان پایه آنحضرت
بر معارف مقیان حطه امکان مستدام دارد و اجساد عدا و حساد آنحضرت را از
مسح محوطه وجود در بنگای عدم نابود گرداناد نالون والصاد -

(۲۲)

جواب مکتوب کتب الی جناب اخیه اسکه الله فی فرادیس
الجهان وحله الی آخرالزمان

کتاب حکمی عصر السباب کلامه
و یقتاد ایام الوصال زمانه^۳
فکم فیه من در رئیس سطم
یحجل عقد^۴ العایاب نظامه

فراید فواید انداع و اساء و وسایط قلاید دالک فصل الله یوتیه می یساء ، که عواص

۱ The same in BUL, BH, AH and HG but GY gives حیاش

۲ The same in BH but GY, BUL, AH and HG omit و داد ۳ The same
in BUL, BH, AH and HG but GY gives ناه ۴ BH gives عتده

یکی آنکه مادر برادرس هور
دوم آنکه عهد و را در یافت

حون کو بر حان این بنده بطوق تربیت و مرحمت سلطان هانوں ساه مرحوم مطوق
بود و اسفلال حال و رحای اسرار افعال این مهر ارمصادر الطاف واسعاق آنحضرت
مستقی ، لاجرم بر دست همت حان واجب و لازم دانسته که حسب المقدور کمر
خدمت ارحم اداای حق نعمت پرستان حان معهود دارد، و با سر بر بن و حان
در بدن اسب بر حاده عبودیت مستعم و بر سر کوی وفاداری معم باشد - یب -

مگر به سع اجل حیمه برکم وزی
رسیدن ارد در دولت نه رسم و راه مست
اران رمان که بریں آسان هادم روی
فرار مسد حورسید نکه گاه مست

اگر باوجود انواع سفت و تربیت و صبر من مبارک این حضرت از خدمت تقاعدی
نماید و از دایره حادمان وفادار تجاوزی جوید، آنحضرت، که مکر دایره خلافت
و قطب فلک سلطنت و راف اند ، حه خواهد فرمود، و بی سه بطعن سان لسان
عقلا مسلوب، و صفعه رحساره حیات^۱ پداغ عدم وفا معیوب خواهد بود - عود بالله
من دالک، لاجرم بظاق خدمت پر میان همت پسه سد واین معی را عنوان صفعه
صحیفه حیات دانسته و دنباحه کتاب حسن بات ساحه آمد - یب -

با بدورم بر فله لطف من قنای حمد و سکر
طبع تیرم مورنست ورسه عمر من نار
نامه بر حیح اعمال مرا بر کل کون
حرق ار لوح رضایش من بود روز سار

شعر -

ماسکر عمرا ان^۲ براحب منی
آیادی لم^۳ من و ان می حلب
رای حلتی من حب نجی مکانها
فکالت قدی عیسه حی تحلب

باین مواع از سرف ملازمت آنحضرت ، که اکسیر وعود این بنده است ، اگر

1 The same in GY BUL, AH and HG but BH gives اما
2 The same in G1 BH and HG but BUL and AH give ما
3 The same in GY BUL, AH and HG but BH gives ولم

تا در اسای سفر کواکت عایب الهی از مطلع طفر روی نمود، و ملهم عیب شرف
ملارست ناساها نهم نتراد، نو سیروان سداد، حاتم^۱ فواد، حلدالله تعالی طلالهم
الی یوم التناد، ارساد فرمود، واز مراهم مراحم ایسان جراحب هجرب اوطان و
ملالب بعد احوان و خلان براحت متبدل^۲ گشت - شعر :-

ولا عیب فیهم عیر ان ضیوفهم
تلام سسیان الاحبه والوطن

و از طی فیافی و قطع بچار رچار، که موجب وصول بجین درگاه کامگار بود،
انواع شکر و سپاس اساس یافت -

سعر :- اذا حملت فیه المکاره و انتهت
الی ان براه العین صارت محامدا
و ان بلعب ما الصبانه جهدها^۳
و ادنب الی رویاه صارت فوایدا

و بر وفق ارادت استاد کارخانه قدر و رسام نگارستان خیر و شر باوجود شغف کلی
بوظن مالوف اصلی توحه آن بلاد را هر روز اسباب مانعه^۴ و بوقف این سواد را هر لحظه
علل جامعه از مکس غیب در صحرای سهادت ظاهر میشد تا آنکه سلطان مرحوم
مغفور همایون ساه طیب الله نراه و جعل عقباه خیرا من دنیا از سرای عرور و فنا
ساحب راحت و بقا رحل فرمود و فرزند دلشد آحضرت یعنی سلطان جمحسم، کی
هم،^۵ وارث حلاف همن واسفندیار، سایه راف حضرت آفریدگار، نظام ساه

لمؤلفه :- مطبخس را حیمه جرح ارزو از دود و بخار
محور فطسسی عمود و کهمکسان آمد نوار

حلد الله تعالی الی یوم القیام نقائه و جعل قوف العرقدین ارنقائه، سریر سلطبت
ناخص سریف مسرف ساحت و اکابر و اصاعر را از وررا و امرا و فصلا و علما نه
عواطف جمیله و عوارف جریله سواح - بیت :-

ز اولاد آدم دوکس ماند و س
کر انعام او گوهر و ررنیاف

1. The same in GY, BUL and AH but BH and HG give حلم and حاتم respectively 2. The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives مدل 3. The same in BUL, BH and AH but GY and HG give جدا 4. The same in GY, BUL, BH and AH but HG gives معانه 5. GY and HG omit همت

مسجل، با ترین های عزیمت در رکاب مسافرت اسوار صاحب و حرام حرم در سجد
باد پای هم بگ در کسند - قطعه -

به سپهر خویش درون مردی خطر باشد
بکان خویش درون می ها بود گوهر
محرم خاک و فلک در نگاه ناند کرد
که آن که حاست ر آرام و این کجا رسد¹

زیرا که خیال چهره معاصد و مطالبی از یکپ صوف سداید و معاصب نمی توان دید²
و حواهر رواهر مراد می تسه سعی واحیاد ارکان امکان نمی توان کشد، و مسد³
این حال و شاهد این معال آنکه حضرت یوسف بی علیه السلام نا علو رست نبوت
و کمال عطوفت بعبود بسب انبوت می مشقت قعر حاه و تراکم دود آه باوج حاه
برسد - بیت -

وصال دوست طلب می کی جفاکش باش
که خار و گل همه بایکدگر تواند بود
کسی بگردن معصود دست حلقه کند
که پیس بر بلاها سر تواند بود

و حضرت سد انام علیه الصلوة والسلام، که ذات پاکس ثنات اتحاد عناصر
و افلاک است، می کرب غربت و مصابرت مهاجرت نازک مبارکس پناح انا فتحنا
لک موضح بگست - سر⁴ -

- (۱) بعرب عن الاوطان فی طلب العلی
و سافر، فی الاسفار خمس فوائد
- (۲) تفرح هم و اکساب معیشت
و علم و آداب و صحة ماحد
- (۳) هم وارم أعراس الامانی بهمة
سر⁵ بهصبح الحج⁶ لئل المطالب
- (۴) فلو کان عرا فی القعود لما سرب
مع الملک الدوار زهر الکواکب

1 This I think, should be the proper reading but all the MSS collated give
2 The same in BUL BH and AH but
3 The same in GY and HG but BUL BH
4 G1 BUL, AH and HG give the last two Bayts
5 The same in GY BUL, AH
6 AH gives
only while BH gives all the four
and HG but BH gives
بد می تواند
سد
و در
البح

لاجرم بر مقتضای شعر :-

اذا لم تستطع امرا فدعه

ترك شرح و سطر آن کرده جهت دل بر سوو و صباب^۱ در محاریب^۲ صلوع سوو
قله حسوع و استجاب موضوع داشته که همواره لوای استعلاي آنحضرت ار قمه
قه ثريا اعلى ناسد ، و عرصه اقاليم و سكه دانير به اسم و رسم آن سده ملایک
سده مری و محلی - حق سبحانه و تعالی این سده قدیم را ، که رقم احلاص آن
حاندان در دفتر جهان مشتمل داشته است و سکر نعم و تربیت آن دودمان را
طعراي مسور حسنات اعمال ساخته - یب :-

بروی زرد بپایم نسته خاک کویش را

بعقبی گر بیرسدم که اردیا چه آوردی

نوفیق تقیل انامل در یاش، که خستگان مرض هجران را موجب انتعاش است،
بی تطاول دسب موانع و براحع کوکک طالع مرزوی کساد - نالی وآله الامداد
و صبحه الابداد^۳.

بعد ترسیح ارهار بیار در چمن کتاب و طی طوامیر طرق اسمهاب و اطباب سواب
کامیاب طوی لهم و حسن مات اعلام میرود که بر موجب مدلول شعر :-
و دارهم مادس فی دارهم
وارصهم مادس فی ارصهم

کمر مداراب اضداد بر میان جان محکم داستن و دستار سعار مواسات انداد بر سر
نهادن ار لوام دانس و مواجب^۴ بینش است ، و چون این فقیر مدتی در آن جانب
با اقارب و اجانب بطریق مذکور سلوک نمود و دوش وفاق از احتمال این مساوی
ضعیف آمد ، و یسب عمر عزیر از نقل آن نقل سخت نحیف گشت ، و جد برر گوار آن
حسرت فلک اقتدار ، عفرله الغفار و اند طلکم العالی الی یوم القرار ، بریان گهربار بسیار
میفرمودند که اگر چه این نده طریق مواسات و مداراب ناحا و عداة مسلوک میدارد
و بوستان حان ایسان را بباران احسان ریان میگرداند ، اما کواهل قلوب اکثر
کسان نارگران حسد را محتمل است^۵ و شراره نایره حقد ار زبانه ریان حال^۶ سان

1 The same in BUL, AH and HG but GY and BH give میات 2. The same in BUL, BH, AH and HG but GY gives عادت 3. According to BH this letter ends here, but according to the other MSS what follows is part of this letter 4. The same in GY, BUL and HG but BH and AH give موجب 5. The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives ار نادان گران حسد لا محتمل است 6 The same in GY, BH and AH but BUL and HG give جان

فلا رلب سلطانا علی الارض کلها

وسک الوری و حصب عیس و ماس

طعراى ما سر فور آمال و سرای تاسر صبح نبح و اقبال نعی کباب و حی
حطاب اعجاز تقاب منظره انوان ان هذا لسی عجاب، که از بارگاه فلک اسماه ماهی
و درگاه عالم بهاء شهباهى در دریای سلطنت و معدلت گسری، حورسند آسپان
راقت و دره پروری، نظم —

ای حوعل اول ار آلاش تقصان بری

حون سپهرت بر حهان ار بدو فطرت بربری

سایه حورسند سواند بودش¹ ممام

گر رجاه حویس در عالم ساطی² گسری

وارب انالت اقالم ارض، مطلع اقبال و آنسه حبال درنة بعضها من بعض، پادشاه
فریدون سبب سکندر حسب، سهرنار بوسروان حد دباح اب، سخا³ من جعل
السمس صباء والقمر نورا و صبر قلب کل الوری باساطین لطفه⁴ یسا معمورا —

سعر — لارال فالک بالمسار مسورا

و صدر والک للروار مسورا

بر بنده قدم آن دودمان و حاکم مستقیم آن حاندان بغداد یافته بود — مصراع —

به ساعی که نولا بدو کند تقویم

سرف برول و کرامت وصول ارزای داست — یب —

گهم که این بحسب خداوندی بوست

ای انورب بنده و حون انوری هرار

اگر سوابع سوابق نعم آن⁵ حاندان کرم و لوازم ماهیت احلاص حسن طویب
این اقل خدمت نقوب لسان حامه و بسطت بساط نامه سرخی نماید، ار هرار یکی و
ار بسار اندکی در حیطه بیان نمی آید و اگر حواهد که فعای سوو و غرام به برند
او هام و هجین افلام و سرعب سر افهام مطوی⁶ سارد و عروج بام میا قام سا را
بریسپان عنکوب حال سوی ساحنه باشد، مصراع —

رهمی بصور باطل رهمی خیال محال

1 The same in G1 BUL AH and HG but BH gives پیودن

2 BH gives ساط 3 GY and HG give سحاب 4 GY and HG omit لطفه

5 BH gives این 6 BH gives منطری

و چون همگی خاطر^۱ و حملگی ناطن و طاهر مستاف و ملتاع آن لقای سمسیه الشناع
 بدریه الالتماع اسب، توقع و ترقب آنکه بی اهل و توقف و اسهال و تسوف کوکب
 حصول اکمل^۲ مراداد، که ملاقات حیات مضاهات آن ملکی^۳ صفات اسب، از
 افق حسی بصر طالع گرداند^۴۔ شعر:۔

و ابرح مایکون السوف یوما

ادا دنت الخیام من^۵ الخیام

زیاده بریں تاکید حاجت ندید۔ اللهم کما جعلت عونک له مساعددا اجعل کوکب
 ثناء داته فی ملک الدوام صاعدا۔

(۲۱)

مکتوب کتب الی جبابه السلطان الاعظم الاعدل علاء
 السلطه والحلافه والدين الکيلاي حلد الله ملکه و سلطانه

لمؤلفه:۔

ألا يا صبا بلغ نائي و دعوتي
 الى الحصره العليا بلده فوس
 و قل بعد لثم الارض مي ثانيا
 بان ليس في الدنيا سواكم بمحسني
 رفعت لواء الفصل والعلم والعلى
 و دا كلها من فيص جدك اجتبي
 ولو كس من كيلا^۶ في الهد واقعا
 اسم طيب العيض من آل او كس
 لاسكر كم^۷ مادمت حيا و ان أم
 فا و صب آلى ان ير اعوالديدي
 سقى الله رشتا تحب طل لو انكم
 فصارت بهذا حير ارض و مسكن

1 GY and HG omit خاطر 2 The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives کمال مرادات 3 The same in GY, BUL and HG but BH and AH give ملك صفات 4 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give على 5 The same in BUL, BH and AH but GY and HG give گرداند 6 The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives كيلا 7. The same in GY, BUL, BH and AH but HG gives لاسكر كم

بیت - حو¹ دولت اریں حامدان یافت کام

به دولت بود گر رود ریں معام

رهی دولت دولت شکست

که گستا ار ارل و قفایین ناح و تحب

حون سوق کلام بر وفق مقتضی معام ار شم مالکان مالک بلاغت و سالکان مسالک
براعت بود و صورت جمعیت حال در آئینه معال نار نمودن واجب²، بابریں تقاب
ارسات بانادی سطور خطاب و انامل حروف کتاب ار پیش حیره مقصود بی حجاب
پرداس - همواره در طلال اعمال حسه و اساع احاع اهل سه معطوط ناد و عواقب
امورش بعن اساء ملحوظ

(۲۰)

حواب مکتوب کب الی خدمت این احه عمید الملک حق وصل من مکه المرفقة
الی داهول³ لا رالت اغصان آماله بوحد حوده سالمة عن الدبول - آس⁴ -

دررغرر فراند و حواهر رواهر فواند، که ار خداول انامل محر مشاکل بر سواحل
کمال عیار و ماهر اسالب محله بخار واسعارب مسور فرموده بودند، بانادی
محت و صفا در معانله و مواحه آن گردن و دوش محنت حلی و مودت اصلی را بقلاده
مدحت و بنا و نمسه محمد و دعای آن حاب فصائل سبائل، ملانک حصائل،
مسیری انارة، حورسید انارة، فافله سالار کاروان رحال لا یلههم تحاره، صدررس
مجامع معانی فی بیوب ادن الله ان ترفع، جامع حصائل و معارف ابی الله فی غره ان
مجمع مرین و محلی گردانده و محرم خاطر به طیب ذکر آن خلاصه دهر معطر ساحه،
و گلستان حان و دل و بوستان محال و محافل به نسیم مکارم احلاق آن یگانه آفاق مسور
و سرهر داسه، و آس غرام، که بواسطه طول اسداد سهور و اعوام اندک حمودی
گرفته بود، ار انعام مسکن اساس بار اسعال گرو، و حسن حان، که ار حران
مجران دیول نافه بود، ار سعاب وصول کتاب و نسیم عمر سیم خطاب طراوب
و نهضارت پدیرف - بیت -

بوی حوس بوهر که ر باد صا سسد

ار نار آسا حیر آسا شید

1 The same in GY BUL AH and HG but BH gives 2 The same in GY BUL AH and HG but BH gives 3 The same in AH but GY and HG clearly give 4 This superscription of the letter is to be found only in GY AH and HG BUL and BH omit

که خلاف آئین سلاطین حال و مامی است ، هیچ اعتراض نمود ، و نهت حاجت
اوناس ، که هر جا آئی آنجا ناس اند ، بمع قبول نمود و درس و تب حلب الشائخ
حکایتی^۱ چند مبی بر استعلائی لوائی اسلام و اطمینانی نایره انتقام و انبای سنت نبی
علیه الصلوٰه والسلام نوشته اند ، اما میان سلاطین محبت ملوہ اصلاح خاطر
موقوف بظہار باطن و ظاہر است - و ظہار باطن عبارتست از قلع خمت اختصاص
و رفع حدث بل میان و مصصام ارمیان اصل اسلام - و ظہار باطن عبارتست برفع
مواد شید و مکر و قطع فساد کید و سدر ، و اندازان بوحی تمام صفا بشرق و ترتیب^۲
سلاطین با وفا ، أسکر الله ارواحیم بی ربنا الرحمة العطی والموہمة الکبری ورحمة
سلفهم واتی الی آخر الدیاحلیم - اکنون اگر داند که خلیج مد دور بر وفق مستور
بر جاده اصلاح مع السرایط و الارذل مستقیم است و در مشیخ سلاطین دین مستقیم
این محبت را نار نماید با در میان آمد ، بر موجب بحوائی المصیحة لله و لربوبه و للمؤمنین
آئینه منتصی دین قویم^۳ باشد تقدیر رساند ، و هر چه از مسور عرایس عقلی در
آئینه خاطر ظاہر گردد بر سبیل استعجال بیس از خروج نه شکل نار نماید و مقایسه
قتال امسال با جدال^۴ ملکشه ترک بعض خیال بل فرض محال داند - ست :-

نه گر گین بود همجو رستم نکین

نشد میسوی شمس به نیر عریس

بر آکه بعین عیایب سحای و محص حایت یزدانی و قدرت بیروی تقدیر و قوت
باروی ندیر و کرب حیول و اعد و صولت سیوف و اسه ، و صرہ حربه و تبر زین
برسه و بارک و احرای دمای اعدا صاعقه نلارک احساد اخداد را ارساحت دهر
در حفره قبر روان گردانیده حواحد شد ، تا غریبال فساد مواد^۵ ، که در دماغ
حساد محمراست ، بگرر گران مستمع کرده ، و سانی وجودشان از جسمه سارحسام
و سیلاب بیکان سهام بالکله منقلع ، چه سلطت این حادان استحقاقی است به اتفاق
و جیم دولت حسنی و سنی ایساں مرهر وریان از سحاب مطیر^۶ هداس فصل ربی -

1 The same in *GY* and *HG* but *BUL*, *BH* and *AH* and *ASB* give
حکایت چند while *AH* gives حکایات چند 2 The same in *BUL*, *BH*, *AH* and
ASB but *GY* and *HG* give طریق ترتیب 3 Here breaks off *ASB*, the succeeding
folios have been segregated from it There are, thus, in *ASB* eighteen
complete letters, the XIXth being only incomplete, in addition to the
author's introduction 4 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG*
give احوال 5 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG* give مراد
6 The same in *GY*, *BUL*, *AH* and *HG* but *BH* gives مطر

اکابر الکرام¹ المحض بعانت الملك² الودود سیح داود ، عطفه الله تعالى من سرکل
 حسود و سرکل جعود ، نایب محب وای الاعتقاد صای الوداد ارسال کرده بود ، بصوف
 تسلیمات و الوف بمحبات ، که صماح صحاف صمای آن از رقوم ریا معرا و معہوم
 محصلین ناسعارات لائقه ولا وعارات رایقه وفا محلی باشد ، مقابله کرده آمد۔ و آنچه
 در باب اصلاح ذات الیین نوشه بود بتعصل و احوال معلوم گشت ۔ بر صبر سر
 حلف المشایح راسخ باد که بر معیان چهار طاق ارض و ساکنان اقالیم جهان بالطول
 والعرض سرب حمیلہ و سریرت پسندندہ دودمان حصرت ہمسان ، کہ داب ایشان و
 معہوم سلطنت نوامان اند ، از رمان کومرب ، کہ اول سلاطین جهان بود و مبدأ
 سلسلہ این خاندان است ، الی هذا الان کالشمس فی وسط السماء طاهر و غیرہا³

است ۔ سر ۔ ابناء بهمی طابوا بالیدی مہجا

اد طیب المجد والعلا محمدہم

صبر ہم ککیر⁴ فی اماء علی

من تلق⁵ سہم قند لاقیت سیدہم

و فوت سنامہ سلاطین آفاق ہسم شمعہ از غمخس سیم و احلاص انسان معطراست ،
 و باصرہ بصیرت اساطین روزگار از کحل الحواہر آوارا فاصب انار سان سور ۔ سر ۔

ان العصابل فی الدنا مسة

وما جمع من مرور الدهر فی نعر

لکھا و محمدانہ اجمعت

اسابہا عندہم فی احسن⁶ الصور

وار شواہد این حال و اسانہد این مقال آنکہ⁷ چون سلطان معفور مرحوم و پادشاہ
 مرور معصوم سلطان نظام الدین احمد شاہ ، طیب اللہ نراہ و جعل الحة مواء ، در اول
 خلوس نمران حلجی را ، کہ با ہدایا آمدہ بودند ، مرصی الابر و مقصی الوطر
 بار گردانیدند ، و بر مقصی واد احمیم بحتہ فحوا باحسن مہا اریں طرف بطربی ، کہ
 لائق این خاندان خورشید فیضان بود ، روان فرمودند ۔ و حلجی مذکور ارقام محسب
 و وداد را بہ ارقام عداوت و عباد محاداب و محاراب نمود ، وار سلوک طریق نامرعی ،

1 لا کرام BH gives 2 The same in G1 and HG but BUL BH AH and
 ASB omit الملك 3 The same in GY and GH but BUL BH AH and
 ASB give عامر و عباد 4 The same in G1 BUL ASB and HG but BH and
 AH give ککیر 5 AH gives تاد 6 The same in BUL BH AH and
 ASB but G1 and HG omit احسن 7 BUL and BH give تاد

بایهم افتدیم اهتدیم را حایر ، واصل ناد - بعد تقدیم ابلاغ نما و ترتیب ارسال لوازم دعا ، که درر عرر حصوصیبت صفای آن¹ محسود کواکب سها و محمود ملایک ارایک ملأء اعلی ناسد، بر ضمیر منیر خورسید نظیر و خاطر بحر مقاطر مخفی بماند که درین حین از طرف حلجی² قاصی لادن طاهر واسحی طاهر آمده تقریر کردند که خلجی مذکور³ از خلجان شیطانی نادم گسته می خواهد که آثار اختلاف از میان اهل اسلام مرفع گردد و انوار ایتلاف ناحس اوصاف موصوف و⁴ مجتمع - و کلاب تملی سها ، که بحسب طاهر از مقتضات اسلام مینمود ، می گفتند ، اما چون همگی همب ناستعال نوائر انتقام مصروف اسب حملگی مهت بر ارباع عمار آثار اهل عباد معطوف ، التغب بحکایاب آن عدار مکار اردایره اختیار و جاده اعتبار بیرون نمود ، تا علما و سادات و صلحا و قضاة التماس نمودند که بر مقتضی وان ححوا للسلم فاحسب لها کسی راهمراه نفران او فرستادن ار رعایب احکام اسلام اسب و موجب اتباع سب بی علیه السلام ، و درسال گذشته که سیح داؤد آمده بود ، کیفیت مقال او را اعلام ضمیر میرگر دایده شده بود و صلاح حیان دیده بودند که اگر در تقاسیم ار صیه قوانین سلاطین ماصبه را مسلوک میدارد، سلوک طریق صلاح اولی است و رفع اختلاف از میان اهل اسلام اعلی - با برین درین وق قاصی سیح محتسب وقاصی احمد نائب را مصحوب نفران حلجی فرستاده آمد که اگر در تقاسیم اراصی بر طبق سلاطین ماصی راصی و مستقیم ناسد ، و در کوچیه مکر و محله عدر غیر مقیم ، آنرمان وفای بر حلاف مقدم دارند و الا بی توقف وامهال راجع و عائد گردند - چون مسای و داد به عمار اتحاد سمب بقا دارد و مفاع و مصهار طروفین را یکی میداند، صورت حال در آئیه مقال نار نمودن واجب بود - همواره میاه⁵ حسام مصادق بر مجاری رؤس اعدا جاری ناد و سهام انتقام ار کمان موافق بر اهداف قلوب اصداد کاری -

(۱۹)

حواب مکتوب کتب الی حصره حلف المشایح سیخ داؤد
رسول السلطان محمود الحلجی⁶

مکتوب محب اسلوب مودب مصحوب ، که جناب حلف المشایح العظام سللیل

1 *GY* and *HG* give معاران 2 *AH* gives حلجی 3 The same in *BH* but *GY*, *AH*, *BUL* and *HG* omit مذکور while *ASB* omits درین حین محمی بماند که 4 The same in *GY* and *HG* but *BUL*, *BH* and *ASB* omit مذکور and ار طرف حلجی قاصی لادن طاهر موصوف و 5 *ASB* gives سپاه 6 The superscription to this letter in *BH* runs thus, — ما کتب فی جواب بعض المشایح نور الله مرقدہ

رسانده ، و باند تلافی مافات سلمای جهت تدارک فوت شده بلعا آفتاب دراعتنا
از مطالع مصاحات و بلاغت مطلع^۱ گردانیده، و بطر معجزات حضرت محمد علیه الصلو
والسلام از آفتاب کمال بلاغت بصر بصیرت مکران را حیران ساخته، و زلال سلاست^۲
و لطافت ارساق و ساق عارت روان داشته ، و تفصل کل شی لدنه^۳ ماکان
حدسا بقتری و لکن تصدیق الدی بین یدنه - سر -

اذا صلت صولا لم احد لی مصاولا
وان قلت فولا لم احد من نقاول

زیاده برای در مصاف اوصاف حسام انتقام بی نام نداشت و بیش ازین سه کمت
باد های افلام را در میدان کلام مسلح اللعام نگذاشت - همواره حمی نما و ارتقای
آن حورسند لما از نکای دم سرد حسودان در امان باد ، و آواره مکررب و احسان
آن عالیسان از لسان بی نوع انسان با نفع صور همعان^۴ محمد من^۵ بی عدنان^۶ -

(۱۸)

سحرة مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه الهمی
الی السلطان العادل محمود شاه الکجراتی خلد الله سلطانهما

احسان حمد و سپاس حضرت آفریدگاری را که شهاب ناقت مصداقت سلاطین
دین را از سهای^۷ وفاق رحم بال^۸ اعدای ساطین آس گردانند ، و انواع و اصف
شکر یمناس سده بارگه کردگار را که آفتاب عالمان محالعب بادساهان دین دار
سب روال طلسم وجود امداد و موحب ادایب احسان حمد^۹ نهاد اهل عناد فرمود -
و درود نامعدود بر مرقد سوره و روضه مظهر سپه سالار حوش خود و فاطمه سالار کاروان
وجود، محمد الموعود بالمقام المحمود، و بر آل لارم الکمال، که بهایح و هاجح^{۱۰} المودة
فی العربی فابر اند^{۱۱} ، و اصحاب و احب الاحلال ، که سمو ساقب و علو مسامح

۱ The same in GY and HG but BUL BH AH and ASB give طاع

۲ GY gives سلام The same in GY and HG but BUL BH AH and

ASB omit و لدنه ۴ GY gives سمان ۵ The same in BUL BH

AH ASB and HG but GY omits ۶ BUL and AH add -

۷ The same in GY BUL AH ASB and HG ۸ GY gives آحاد ۹ BH gives اصحاب حمد حله بها

۱۰ AH and ASB give ال ۱۱ BUL gives آمد

فلاح بحکمتی نور الهدی فی
لیال للضلالة مدلهمة
یرید الجاحدون لیطعموها
ویای الله الا ان یتمه

اما چون سکندر خاطر¹ تقدم همم طی مسالک مالک فکر و حدس نموده باشد ، مرقات²
بوفی مطالع و معارب مراتب راعت را بر حسب مغرای حتی ادا بلغ مطلع
الشمس پیموده ، و اضداد دوز و حساد بوقلمون را بصفت قوما لایکادون یفتقیون
قولا موصوف یافته ، ملاحظه فرمایند که باوجود این حال سد³ مالک کمال این
فقیر را افساد یاجوج نهاد ایشان چه ناکسب ، و بوستان آسان نسان محترعات
این حقیر را احران طعن حسودان چه هلاک⁴ - شعر :-

ان العرائین تلقاهم محسدة
ولا⁵ بری للثام الناس حسادا

قطعه لمولفه :-

میکم از مهر دفع دشمن الیس لس
دایما افشان ز چرخ⁶ طبع اسهام شهاب
می نهم برخوان فصل از شعر شیرین تا رند
حاسدان هردو کف خود بر رخ و سرجون ذباب
راده طبع مراکس در جهان منکر نه شد
خود عریان را می گردند منکر⁷ جز کلاب

ومره بعد اخری در معارک امتحان بیان دیده اند که اسلوب ابداع و ضروب
اختراع این قلیل البصاءت⁸ قصیر⁹ الباع چون معجزه موسی بقلم عصا آسا ارقلوب
جباد مسسوب حساد ینابیع رلال¹⁰ تحسین بر مجاری لسان ایشان جاری داشته است
و مثال الحان داؤد¹¹ ارجبال¹² طماع هر صد و حسود صدای آفرین نگوس هوش اولیا،

1 BH gives خاطر 2. GY gives مرقات 3. GY gives سد 4 The same in
BH but GY, BUL, AH, ASB and HG give ملال 5. BH gives ولا
6. The same in BUL, BH, AH, ASB and HG but GY gives رح
7. BH gives دشمن 8 The same in GY, BUL, AH, ASB and HG
but BH gives قلیل البصاع 9 The same GY, BUL, AH, ASB and HG but BH
gives کثیر 10. The same in BH but GY, BUL, AH, ASB and HG omit رلال
11. The same in BUL, AH and HG but BH and ASB give الحان داؤدی while GY puts
12. The same in BUL, BH, AH and ASB but GY and HG give حبال

و مراد این صادی الوداد از سر این کلمات و شرایی حکایات مصوی سداد و مصاری
رساند-ترشح مای احلاص و شمشع زانات احصا ص است ، چه ، بر واقعان رموز
دقایق و سالکان کنور حقایق محقق است که مطابقت هر نوع از حسن عام و خاص
مصمم و مسلمم اسلاف است ، و تفاوت طناع بحسب انحصا ص و ارتفاع مدارح
نکویی و ابداع سبب احلاف ، شعر —

ان العوس لاحاد محدة

بالادن من رها تحری و بحلف

فما بنا کر منها فهو محلف

وما نعارف منها فهو موئلف^۱

و دیگر از ثقات رواء حنا اسماع افناد که بعضی از اناس حنا من اسما ص افاضل لئاس،
که در سلوک طرق فصائل حای و راحل اند و گردن حنا من از طوق و قوی و
سوی تحقیق عاطل و بظن فاسد و وهم کاسد بر مضمی فحوا ی و هم محسون ابهم
محسون صبا حرف ادراک خویش از حوا هر روا هر افلاک بیسی سدادند ، و حال
آنکه در نظر مسمران بازار علم و فصل معلس و درویش اند و در دین بلاغب و
براعب و آنس کمال صباع بی کس ، و با وجود فلب بصاعب و اصاعب اوفاب
در پیس آن والا مدرک اصل صباع اظهار افکار این فقر و معدرات حمله صمر این صبر
را ، که هر یک در نظر مسمران حوا هر معانی و بیان توام باب حوا طر فصلای رسانست
و در مهد عهد بلاغب با عراس^۲ بتی صمر^۳ نلعا رصع اللان ، بنظر اعراض و دیده
اعراض ملحوظ میدارد - شعر —

ما صر شمس الصبحی والسمس طالعة

ان لا یری صوء ها من لیس دا^۴ بصر

ییب — گریه بیند پرور سره نور^۵

حسبه آفتاب راحه گاه

سبحان الله حساد بی سداد در آنس حسد به خطب عباد حه من محروم اند ،
واحرای وجود من در هاو حه طریق مدقوق - شعر —

سبب العالمی الی المعالی

بصا ب فکره و علوهمة

1 *AN* omits موتد 2 The same in *GY BUL AN ASB* and *HG* but *BH* gives حراس 3 The same in *GY BH* and *HG* but *BUL* and *AN* give نایر while *ASB* gives نایر 4 The same in *G1 BUL BH AN* and *HG* but *ASB* gives بی لصر 5 The same in *G1 BH ASB* and *HG* but *BUL* and *AN* give مشه

سر دفتران فصل که در برم مکرم
 میوسته می رجام وفا بوس کرده اند
 آیا چه بود سان که بیکارگی چین
 رسم وفا و سپهر فراموس کرده اند^۱
 قرضتم فواد^۲ی نالتجبی و قلما
 یری عندکم طفر الجفاء مقلما

و حال آنکه همواره در محافل ملوک و افاضل، که محط رجال فصایل و سهیط انوار
 جلالیل سبائل است، لوازم حصایل این کاسل عاطل را نه لسان حال و بان قال
 پسندیده اند و هر گر خط خطا بر سطور ولای این راسخ الوفا نه کسیده - شعر :-

حس قبل نعم قولك لا
 قح قولك لا بعد نعم
 ان لا بعد^۳ نعم فاحسه
 فلا فادأ ادا حب ندم^۴

و بر دمه همب صدر سیاه صفة علو رب و احب و لارم است که دوحه محتی، که
 از سحاب ماطر صفای باطن و وفای ظاهر بروسد و راهر ناسد، از هبوب ریاخ ابفاس
 عداه، که بر افواه مرابل سبب ایشان گذرد، دیول بدهد، و بیان^۵ عالی سان
 هرمان نشان اتحاد، که بر آورده دسب استاد کارخانه فم تعارف مہا ایتلف ناسد،
 به تیشہ عدر بیشہ حساد، و به بر ریں کیں اهل عباد فساد بدیر نه^۶ ساخته ماصدق و
 ما تا کر مہا احتلف نگرداند - و این محب احلاص مسس نا براکم اعصاب
 تویج^۷ و نا بلاطم طوفان سررنش هبور عیان گلگون لسان را ندسب رعایب و داد ماسک
 است، و بطریق وضع سابی، که مقتصی وضع لاحی است، در مسالک اتحاد سالک

تعاشی روحی^۸ روحه قبل حلقنا
 ومن بعد ما کما بطا ق و المهد
 و راد کما ردنا فاصح نامیا
 وانا ادا متا علی مقتصی العهد

۱ در عیضان حویث ۲ The same in GY, BUL, BH, AH and HG but ASB gives ۳ The same in BUL, BH, AH and ASB but GY and HG give ۴ The same in GY, AH, BUL, ASB and HG but BH gives ۵ GY and HG give ۶ GY gives ۷ The same in GY, BUL, BH, ASB and HG but AH omits ۸ ASB gives

وحسوع^۱ بدان آراسه نا باسد که در نظر فیاض توفیق نه عر احابت و فوول موصول گسه ، سعادت ملاقات ، که اعر مامول و اسرف مسئول است ، باحس و حوه مندول گردد۔ این^۲ صحیفه الاول ، که مهرست کتاب احوال الصفا^۳ است ، دراوایل صغر، حتم بالحجر والظفر ، ار دارالسطب محمدآباد بعلم اتحاد و مداد و داد مواد بر ورق محالست و مصادف میرا ار غار بقاق و مبادف مست تحریر یافت مضمون آنکه کتاب^۴ مشحون به عاب^۵ مسعر برآن و بحر ار آن بود که آنحاب ملانک مطاف بمکادیپ اهل حلاف و افرا و گراف جماعی^۶ کذاب حلاف و نمویه صدق شسبه هرلم ، که ار سکل صدر حتم اند ، موصوف نصف دسم هزار مشاء بهم ، و موسوم به سمبعل بعد دالک ریم ، سوا تم بما تم را در مراع مسامع^۷ راه داده و آنسه عاطر عطر را ، که حلائی جمال جمع^۸ سرابر است ، بر بعضی من سمع نعل^۹ رنگ پدر فرموده اند ۔ بیت - گهی حدب دشمن خود رای نشوم
آری حدیث دسم خود راسوده^{۱۰}

و بمحصل نورفرای معرای وان حاء کم فاسق ساء فتسوا البعات سموده ، وار مدراج مابر دین بقن مکر بقن که^{۱۱} فتصحوا علی ما فعلتم نادین سمع قول نشوده ۔

بیت - بحرین شد رعلم و کرم مجلس ولی
آنجا حورج^{۱۲} صرفه رگوهر برد حه سود
قلب سهرج و زر خالص حونک هاست
قناد فصل را ربحک حرد حه سود

باوجود آنکه تقد سرابراین فقر را در سفر سرابر ، که آنس اسحان تقد سراسر است ، بنظر من دیده اند ، وما حصر احلاق دسمه و حمده این صغر را بر مانده صحت وسفره بحریت مره بعد احری بمدای درایت^{۱۳} حسینه ۔ بیت -

۱ The same in BUL BH AH and ASB but GY and HG omit و شروع
۲ The same in GY BUL AH ASB and HG but BH gives این ۳ GY
and HG give ۴ انوان ما ۵ The same in GY and HG but BUL BH
AH and ASB omit ۶ ساء ۷ The same in GY and
HG but BUL BH AH and ASB give ۸ سمع ۹ GY and HG give
۱۰ حج while ۱۱ The same in BUL AH and ASB but GY and HG omit
BH omits ۱۲ حلال ۱۳ The same in GY BUL AH ASB and HG but BH gives
۱۴ من سمع عذرک ۱۵ The same in GY BUL, ASB and HG but BH and AH
give ۱۶ سید ۱۷ The same in BUL BH AH and ASB but GY gives
۱۸ ماکور ۱۹ while HG gives only ۲۰ ماکور ۲۱ The same in BUL BH AH
ASB and HG but GY gives مرغ ۲۲ The same in GY ASB and HG but
BUL, BH and AH give در ب

که از حجاب ملک قنات ملک بواب قنات ملک تمکین ، سر اثر عالم تحریر و
صمیم ، در دریای کون و مکان ، خلاصه ذخائر آن اسکان ، ملذذ بشش شادان
نلایک و ماسا ، نوناوه ناع و نمکونه راج الدین سفت لیه منا الحسی ، المذی
بماور حدود قدره عن متولتی الایس والکم وصور حال کماله انسان عین العالم و صار
یضای احسانه من الدیم^۱ اتم و یعمل احسانه من الله عم ، رب لیل نور و حیره الامالی
من لعه حیره جوده ، شید مسای عالم الکیون مخلوق و حیره مالا^۲ محبت مانی الوداد
راقی الاعتقاد ، که عیرات نیوی امارات بحر^۳ از مسجد جبره^۴ امیرش رسک اعتبار
شتم احتیاس و ارفواج معاطویت و رواج عروق حس نیستن آثار حجات بر جبره
کل احمر^۵ ، از روی لطف و احسان مبادر گشته بود ، در ساعتی ، که از انصاف سرنگ
و آتش فراق دل محموم در عین عری و احتراف بود ، راجع و مصل و سراج نزول
ارزای داشت - یب :-

ازین یک انعام^۶ گشت رؤس
که روز حیر چون باشد اعادت

به اسالیب اثیه و افید و امارت ادعیه مایه ، که کثره آهن بجوگان شوق معنای
آن در صحن میدان امکان گردانست و در حب ثبات رجای احاط و قبولش اختیارات
اقطاب افلاک و ارنعاش شواشی کوره خاک ، قربت الحصول شادان داده آمد -
هرچند حانک سوار باطنه توین حواس باطن و ظاهر و سمع تیر کم سریع الانتقال^۷
حاطر را ، در سبب و فرار حقیقت و شمار میدواند که نه تیر تدبیر و ادراک صمیر
معنی صید کند که فراحور مائده بیان حرق حان و لایق خوان سیط لوعت جهان
باشد ، از زبان ملهم عیب ، که معرا از عروس ریست ، گموش موش آن ندا
می رسید - مصراع :-

اذا لم یستطع امرا فدعه

لا حرم لالی دموع بصر در خیوط سعاعی نظر مسطوم ساحت و جهره نو عروس خصوع

- ۱ The same in *BUL*, *BH*, *AH*, *ASB* and *HG* but *GY* gives می دیم
۲ The same in *GY*, *BUL*, *AH*, *ASB* and *HG* but *BH* gives only
۳ The same in *GY* and *HG* but *BUL*, *BH*, *AH* and
۴ The same in *BUL*, *BH*, *AH* & *ASB* but *GY* and *HG*
۵ The same in *BH* but *GY*, *BUL*, *AH*, *ASB* and *HG* omit
۶ *ASB* gives انصاف و ارفواج معاطویت و رواج عروق حس نیستن آثار حجات بر جبره کل اثر
۷ The same in *GY*, *BH* and *HG* but *BUL*, *AH* and *ASB* give فرق
۸ *ASB* omits انعام
۹ The same in *BUL*, *BH*, *AH*, *ASB* and *HG* but
GY gives سریم انتقال

اگر بار حارست خود کشته

و گر پریاست خود رشنه

و حلجی مردود، که صاحب فراس بود و نه هیچ وجه درواستد انعاس نمی نمود،
نلساع واقعه کهرله در باطن و طاعرش آنچهان ولوله و لرله افتاد که فرش پالکی
را نعلش ساحه در ساعت بطرف کهرله توجّه نمود. و چون این محب در سرحد ولایت
نصیرخان معسکر ساحه بود، بمحرد وصول حرمند کور عرم حرم کرده آمد که بالسكر
فتح فریضه اثر موجه ولایت آن اردل نشر گشته، تلّال و وهاد بمام بلاد آن
مشاء فتنه و فساد را ناهامون خاک برابر سارد تا آنارحق شناسی این قتر قس بگس
روح الامس و داغ ران رده سپهر برین گردد و^۲ از ظهور این احبار بر مفسد مکار^۳
تن خاکسار پیارش در آتش سوز و آه مانند ملح در آب و رصاص در گه مذاب گشت
و قالب معول آنازش مل موی رنگیان پیچ در پیچ و سیاه روی و برآرآمد. بیت -

ر بی که ریخت نمک بر حرا حس انام

در آب دنده گریان گذاشت همچو نمک

و بر سیل استعجال بی اسهال و اهل روی معحوس از آن طرف معکوس ساحه، بردنک
عسکرین مصبورین در میان یشه و حال، که در آن محال بر سر آن نلسگال رقتی
برد حرد مسموع و محال است، العا گرفت، و بقول حاسوسان، ارعاب اندوه و ملال
حان بدحال است که عقرب از سطح سر بر درعر پس انصیر روان خواهد شد، و
بپای عموم و احران در هاویه حرم دوان. چون سواغ احوال درین حس برنمط
معال بود، اعلام آن فرید ارحمد واجب نمود. همسه بمرفات توفیق برمه
مه معالی واصل باد و بمرفات اقلام مرشح پساتین فلوب افاضل، بالمدر و المرمل -

(۱۷)

بهاکس فی جواب مکتوب کتب الیه حباب احه غفرالله له -

اوانی ماء الحویه معانی و منائی نور حصول امنائی و طعراى مشهور کمال اسائی و
آسه آت احانت کرامت نجابت رایت و احلل عدده من لسائی - لمولعه -
حکم عمل اگر حرق ر خط حس او خواند
بآب دنده سارد بخو حکمهای یونانی

1 The same in GY BUL AH and HG but BH gives دلال while ASB omits در ساع altogether 2 The same in GY BUL AH ASB and HG but BH omits 3 The same in GY BUL, BH, ASB and HG but AH gives مکار مذکور

که از امراض سدیدة روحانی و اعراض فاسدة جسمانی است ، آن نفس خسیس و داب
ابلس^۱ بلیس را عایب مامول و مهایب مسئول می نمود - شعر :-

لعمرك ما الانصار يفع اهلہ
اذا لم يكن للمبصرين البصائر

وہل يفع الحطی غیر مشتق^۲
و تظهر^۳ الا بالصقال الجواہر

قطعه :- شمسیر نیک را آہن بدجیوں کد کسی
ناکس تریب سود ای حکیم کس
ناراں کہ در لطافت طبعش^۴ خلاف نیست
در باغ لالہ روید و در سورہ نوم^۵ خس

نادسہ بر حق ، کہ عالم حبایای^۶ خواطر و واقف^۷ خفایای صہایر است ، لباس
تلبیس اورا ، کہ جہب الباس اسراف اناس در مخیة^۸ خاطر ستہ بود ، برقابت
حیات او جیوں راست بود ، ہم ناو یوسانید - و سرب عذر ، کہ در کاسۂ سر جہب سستیۂ
افراد سر ترتیب میداد ، جیوں لایق مداو ذاب لثم او بود ، از دست سکان ححیم
ہم نا و جسانید تا عالمیان را محقق گردد کہ صور طویات خواطر برآیا در آئینۂ
جرا و سزا^۹ مسطور است ، و کاستی رحم نیاب^{۱۰} کا سدہ بمیاء افکار فاسدہ محطور -

قطعه :- درختی کہ بروردی آمد بار
ہم اکوں نگیری^{۱۱} برش در کنار

1. The same in *BUL*, *BH*, *AH* and *ASB* but *GY* gives روات while *HG* reads دوات 2 The same in *BUL* & *BH*, but *GY* and *HG* give متفق while *AH* and *ASB* give مشفق and مشفق نہ It may be noted, however, that in the gloss in its margin *AH* gives مشفق as the correct reading with its meaning 3. *GY*, *BUL*, *AH*, *ASB* and *HG* give يطهر but *BH* gives تطهر 4 The same in *GY*, *BUL*, *AH* and *HG* but *BH* gives طبعیت پاکش while *ASB* puts طبعیت طبعش 5. The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *HG* give شوره حارو حس while *ASB* puts شوره راد 6 The same in *GY*, *AH* and *HG* but *BUL* and *BH* give واقف حیای while *ASB* omits کہ which precedes عالم 7 The same in *GY*, *AH*, *ASB* and *HG* but *BUL* and *BH* put عالم 8 The same in *BUL*, *AH* and *HG* but *GY* gives تحتہ while *BH* and *ASB* give تہہ and تہہ respectively 9 The same in *BUL*, *BH*, *AH*, *ASB* and *HG*, but *GY* gives در حوائی سرا 10 The same in *BUL*, *BH* & *AH*, but *GY*, *ASB* and *HG* give دوات 11 The same in *GY*, *BUL*, *AH* and *HG* but *BH* gives نگیری while *ASB* reads نگیر

کمال حدست، محمی نماید که صور ماسول در آنسه حصول منظور است، و هلم بستی دیوان توفیق و تاسد بر حجه و ناصیه حساد و عسد رعنا و رغنا رهم کلهم ناسط دراعیه بالوصید بربر و مسطور - الحمد لله الذی فصلنا علی کسری من عاده ان رها لعفور شکور - و درین سال جهت توام ملک و ملت و نظام احوال دین و دولت بدگلن حصرت، راناب فتح آنا، حلد الله ملکه و خلافت، این محب را در فتح آباد جهت دفع مصار حلجی مردود نامرد فرمودند ¹، و مسدعالی ملک یوسف برک المعاطب من حصرة الخلافه به نظام الملک را نامتام حسم و لسکر ازان خود و ولانات² مهو در طرف کهرله جهت کسر عسکر آن محدول، که دران طرف آمده بودند تعین نمودند - و بمجرد وصول عسا کر طغر مآثر در موضع کهرله سراج الملک، که راس و ریس آن فتنه و مسعله³ بود، در اول واهله به تمام عیال و اقبال معدار بست و سه سلسله در فید اسیر گرفتار آمدند، و مقدار پنج هزار پیاده و سواران فربه نابکار طعمه نعمان مسان و لقمه صرغام حسام حو محوار گشتند - یب -

حدت دندان ریح⁴ ره ره حوس درید

صدمة آسب گرر نازک معمر سکست

شست به پیغام بر خطه حان فسخ کرد

دست با یماي سع سر بر سر سکست -

و بعد از هبوب ریح نصرت سباب و انصاف عذاب فتح آنا، کافری که عیال و اطفال او در نظرش به اسیری میردند، و در پیس او عویل و ساج⁵ و فریاد و صیاح میکردند، از سر حجر و اسکاوت برد ملک نظام الملک دویده و در انای کلام بهانه تقبیل و اسلام برد ملک مذکور حرید، و به حجر رهز آلود پهلوی ملک مذکور حان مجروح گردانید که در یک ساعت کالد او را در معرض نعش و پسر و سر هوا بایند انه علی ماساء قدیر و به اظهار کمال قدره حدیر - و هر چند که ایحاجت گوس هوس او را عواهر نصاب معرطه⁶ می صاحب و به درر مواعظ سعادت سالی یوسف اعرض عن هذا مسط میکرد و بیون و صروب تعص⁷ و اندا محاداد مسمود طبع معلول او را سربت قبول نصیحت مدول بود، و حیاب و غدر و حجاب و مکر،

1 BH gives 2 The same in GY BUL and IIG but BH and ASB give 3 The same in GY and BH but BUL AH ASB and IIG give 4 BH gives 5 The same in GY BUL and AH but BH and ASB give 6 The same in BUL AH ASB and IIG but BH gives 7 in place of 8 while GY mentions instead of 9 - The same in GY BUL AH ASB and IIG, but BH reads

مهمی نماید که از یمین اسفای آن یگانه آفاق دسب آمال مولانای مسار الیه معایق عروس مامول و اقبال و جام فوادش از می حصول مراد مالامال خواهد بود ، و شاهان از وندرو مقصود را صیاد ، و مردم دیده اش درسواد دیده این بلاد ناظر حیره مراد ، و عنقریب الایام مقصی الوطر و مرضی الاثرینقلب الی اهلل مسرورا ویلاق من بلقاء سفره بصره و سرورا - توقع و بطلع آنکه در اتمام مهام متعلقان و حدام ، که درین عام به آستان مقام بانام کعبه معظمه ، شرفیا الله تعالی و عظمیا الی یوم القیام ، مسرف خواهد شد ، حان اتمام فرماید که بروحه مرام به اتمام رسد - و در تواتر کتاب الهام خطاب ، که ماسد تقاطر محاب منحصر جمن فواد و مصر گلس کل مراد است ، تهاون و اهلال به هیچ وجه جائز ندارد - شعر :-

لک الله راع حیث کتب ولا تنزل
ایادیه مسها زایر و بریل -
ولایث ¹ الدنیا بیومک اما
بقا ئک فیها عره و حجول -

(۱۶)

سجده مکتوب کتب الی ابن احیه عمید الملک عمر الله تعالی لایه و
جعل ساء المجد لحوم اداء کاته داب الحبک -

هرچید خاطر ملتاع سفینه یراع در محار بیان التیاع به دعامه حسن انداع و شرع کمال اختراع جاری ممدارد ، اما ارعایت فسح و اتساع وصول به سواحل تیای آن موسوم سمب امتناع است ، ریراک براکم لوازم آثار هجر چون بوافرا فواح امواح بحر و تکابر اعداد مواد قطر متجاوز از احاطه مرابب حصر است ، بنا بران ² شروع در تحدید آن ممنوع بمود - لمؤلفه :-

عاجر است ار در رک سر عشق ادراک اناس
همچنان کز درک نور عقل ادراک حواس -

ایرد متعال جل عن السه والمثال رلال وصال به سجال و حال آمال ار قعر چاه سال بیرون آورده حیاض و ریاض خاطر مسافران نادیه هجران را مالامال گرداناد ، نالهی وآله الایجاد - برصمیر سیر آن فرزند ، که مرآب حال حمد و محد و جام حبهان بمای

1. The same in *GY* and *HG*, but *BUL* and *AH* give ولا میت while *BH* gives بایرین 2. *AH* gives ولا ست , *ASB* on the other hand, gives ولا شیت

مفسح است و خاطر فاتر از حام اسد وصال مشرح که در ارب ربان چن حان،
که از حران هجران دیول نالنه است، از سحاب لطف الهی شاداب آید
و کوکب امان، که در معرب و بال افول پذیرفته است^۱، از مسرق کرم ناساهی
باحس و عوه برآید - یب -

دارم امید بدین امک چو باران که دگر
برو دولت که برفت^۲ از بزم بار آید

این صفحه الموده در اوایل سهر الحرام دو الفعه از بلند سار که^۳ گلر گه رفوم
صفا و ولا رفوم گست و بقلم حمد و نا رفوم سی بر آنکه صهیغه سرفیه، که
به سفارس حساب فلک محوم بدقی و ملک سهای تحقیق مولنا فخرالدین احمد اسفراذی،
دام الله تعالی افاده و فارن محسن الحلق طبعه و عاده، مشحون بود، در ساعتی،
که کواکب^۴ عنایت حضرت باری در طالع وقت ظاهر بود و ثواب سعود^۵ بدرجه
و ذقیقه آن ناظر، واصل شد - و از مطالعه آن انواع لطف و اصطلاح به دست
حساب مولنا ی ملک طناع معلوم و حاصل - و از مکارم داب آن حساب رفعت سبب، که
مصدر افعال حسان و مسداله مفهوم لطف و احسان^۶ است، بدیع و عجب سمود،
و یرا که از احمال مساوی اماد افای، که حلق دولت بر فامب استحقاق ایسان
راست است و حال امان سان از حوسار بوفی سو و نما یافته است، فاند عظمی
و سمعت کبری آسب که از آفات عالماط علوم رست و سموهت صوامع فلوب
هاعان کربت و محامع هموم اهالی غربت سور دارند و بحم موهب انانی در مزارع
درون اقاصی و ادابی و بساتن سیه محسن و حای نگارند، با محصول عجیب السان
آن محسود حرم آسان آمده در انار حانه حساب حیات مجمع آید، و دست تقصان
و زوال از داس کمال آن منقطع - و الحمد لله تعالی که تمام اسباب و علل احسان
مع الشراط و الارکان از سیم و سحانای آن الفصل رباست و محنت روان و مدح
ربان تمام افراد انسان شاهد بر آن - سمر -

لیس من الله بمسکر
آن جمع العالم فی واحد

بر صبر سمر، که آیه جمال صور تقدیر و فهرست کتاب احکام حسن تدبیر است،

۱ The same in GY BUL AH ASB and HG but BH omits اسب
۲ BH gives سد ۳ The same in BUL AH ASB and HG but GY and
BH give ساد ۴ GY and HG give کوکب ۵ GY and BH gives سعود
۶ BH gives حساب ۷ The same in GY BUL and HG but BH
omits در and ASB omits که

بما کتب الی جناب اخنه رحمة الله علیه

تا استغای سالکان طریق ایقان باوجود لمعات اسعۀ اسواو واشجان از یرتو
جراغ تعریف و برهان چون استغای صباحت صباح از وشاح مصباح به بدهات
معلوم است ، مصرعه :-

جراغ بیوه کجا شمع آفتاب کجا ؟

همواره حواهر محامد و زواهر مداح ، که از مکاس کان فیضان در ساحب فض
مطاهر خواطر وارد و ساحب است ، و ثواقب ساقب ، که انوار دولب ابدی و سعادت
سرمدی از بریو ولمعان آن لاح ، نثار و ایتار آن ذاب کامل صفات باد که فی الحقیقت
سباق فرسان میدان منطی و صدرنشیں مجامع مغرب و مشرق و خلاصۀ تاثیر و تاثر
وجوب و امکان و سلالۀ استزاج و ازدواج افلاک و ارکان و آئیۀ کمال علم¹
کون و مکان اسب ، و صفائح اوراق مدایحتی اطاق زرافشان ساوی ، و سواد حروف القاس
اسان عیون اعیان ملکوب را مساوی ، الدی ترتعس² السمس من فیضان نظره
فی المطالع و یتماخر علی احداو العیون تنقرط در ربعمته حقاو المسامع - شعر :-

تود عیون الناس عمد نثائه

لو اقلبت احداها بالمسامع

رب کما زیب صحائف العواطف بطعراء حمده الوارف . احفظ ساحة سرادق حلاله
عن عروض الوقائع و وقوف المحاو و تحية و دعاء که بجانت اجاب ار غرۀ عرای آن
کالشمس و صحها پیدا ناسد و مدحت و ثنا ، که بوعروس حس صهای آن برساخت
قد و صباحت حد و تناسب اعصاب محلی بود و ار عروض عیب ریب و ریا معرا و
مرا فی الیل ادا یعیسی و النهار ادا تجلی ملبع و مهدی اسب و در تنیئ کمیب آلام
فراق و توصیح کیفیت اوام و اتواو اگر دیر عقل پیر را کلک و محرار ماه و
محور ناسد و سطوح افلاک اورای دفتر ، اربط حمل و تفاصيل³ آن قاصر آید ، و حمرة
حجل و صفرۀ وجل در قواعد تحریر و معاقد تقریر آن ارو حناب و حوه فصحای حاصرو
بلغای عابر کالشمس فی اوقاب الهواجر روش و طاهر گردد و غمیۀ دل ار نسیم رجا

1 The same in *GY*, *BH* and *HG* but *BUL*, *AH* and *ASB* give عالم

2 The same in *BUL*, *BH*, *AH* and *HG* but *GY* gives ترعش *ASB* reads

تفصیل 3 *AH* gives ترعی

و من الکواکب ان بلوح - بیت -

لطف ارتو و بور مسک و نور از حور مسد

رسمست قدم و عادی معبود است

دنگر بر طبع نوار، که انوار اسرار غیبی را چون نکت^۱ و نوادر علوم ادبی جامع است،
همی نماید که عرم حرم است و رین اجمال افعال به حرام^۲ این عرم سک محکم که
بعایت الله تعالی و حسن توفیق در سال آئند عسّه علیه کعبه معظمه را به سناه
حصوع و حناه حصوع ملوم و مسجود سارد، و آئسّه نامه افعال را از رنگ دیوب
به مصقل عمره و طواف پیردارد، و بلوفر دنده، که از کربت عدم تربت آن آفات
عالمات بر معصی و ایصبت عیاه من الحرن بی نور مانده است، بالعیای حورسید
لعای آن مقام شریع مسور گرداند، و لب امید را، که از حرارت حرمان و سرارت
صحرّت هجران حسک گسّه است، از فله و اسلام حجر الاسود، که مواد دنده
دین احمد است، ماء العباب رزم معرفت بچساند، و به اقتضای حکم جهان مطاع،
واحب الاناع و لله علی الناس حج السنه من استطاع الیه سبیلا، پای همت در حرم
حرمت و من دحلّه کان آسّا، که مسهای سرام اهل بی است، مهاده، آناز آنام و
زلت باب سراب رحمت محوسارد، و تقرّه^۳ توفیق طاعات و استطاعت عبادات ساروی
انکسار فواد و نیروی اسعفار و دعوات از کان فص منات حمل عرفات مسخرح سباحه
و در یونه مسّه ناسی سور دل و دم آه گداحه به سکه بادماه شهباشه عشق آراسه
در بیر بازار میبای می سلعه بها و امعه عسی خریده آند - سر -

الهی انلی ما رحوب بهیها^۴

و بدل حظیاتی بها حسای

همت عالی، که مراتب بر قیاس به دروه معالی است، درج ندارد و سعه سسه را
از نفاس لوازم احوب مشحون داند - رناب برین گل جهره کمال محبت و احوت،
که مسسم از نسیم سهب قدم است، به سوک بونک فلم ریش ساحت ویش ازین
رحساره و داد و اتحاد حط و حال حروف و قاط ساراس - همیشه آن کعبه عرو علا
و حطم خود و عطا مطاف موافق حمد و ما باد، و حریم حرمس حمی حاتم اولی
احمه سنی بالنی المصطفی و آله المریمی و صبحه المحتیی -

1 ASB gives تکلمات 2 The same in GY and IIG but BUL, AH and ASB omit اجمال افعال and give instead حرم while BH gives حرام in place of حرم 3 So in AH but GY BUL BH, ASB and IIG give ند

4 AH gives مهم

لواهب العم علی مقتضی الحدود که کل این صفات بعضی از مکارم ذات آن خورشید
 ساست ، و تمام این نعوب ثمری اران شجر و لازمی از لوازم آن جوهر ، که
 فی الحقیقت او حد بشر است وی شبه ثانی منظر و بی شک ثالث شمس و قمر - شعر :-

وکاد یحکمه صوب البیث مسکبا
 لوکان طلق المجیا یمنظر الدما
 والدهر لولم یخن والشمس لو یظنق
 واللیث لولم یصد والجر لو عدنا

سائر استماع این حدیب از رواة و تحقیق این معنی از ثقات حساب سیدالسادات و
 مسع السعادات سلاله اولاد الرسول و خلاصه اکباد التول سید الشرف ، که سلاله
 آن عالم ربانی و آن واحد بلاثنی و معلم علمی اقامی و ادانی حضرت سید شریف
 حرجای است ، آنکه ، بیت (مؤامه) :-

زلوج حاطرش یک حرف عقل کل اگر خواند
 کند طعرای معلومات املاطون یونانی

چونستان احوال و گلستان اعمال خود را از نکای نکست آوان و حران حوادث
 زمان بی برگ و بوا دید ، دس آمال و امای از داس مواجب و ادرار سلطانی و
 عطایای بواق افراد انسانی کسیده ، بموجب شعر :-

ادازرتہ فاستعن عن ناب غیره
 فساقطہ بالواححات الموائل

حسب حمر کسر نال و سب تحصیل رفاع حال مسافت بیکران بر و بحر نامید صاحب
 و احسان آن یگانه دهر مساحت نموده است ، و امتداد دریای مستق و عنابه
 سفینه سجیه رجا و سراع اتساع می پیموده - شعر :-

وقد کان¹ هذا البحر لیس یجوده
 من الناس الا خائف² او محاطر
 فاصحی ایساناعتنا یک عامرا
 کان له الآمال فیه القاطر

گر حورسید التفات آنحصر بر ساحل حال و قضای سال او لامع گردد و حیاض
 فصفاص آن کف فیاص حدب حوادث را ، که بر طاهر حال او حادثست ، بالکلیه
 رافع آید و بطواف³ آن حطیم کعبه اقبال و اعتکاف آن حرم قبله آمال ، اوساح افلاس
 اوچون احاط سیاب ناب حساب متقلع و مقمع سود فلا عرو من المسک ان یعوح

سواد یافت حاکمی از صحت مزاج حال و فرحت و ابهاح بال و طلوع کوکه کواکب
مال از برج عنایت معال - سر -

و لو ان لی فی کل مست شعرة

لسانا لب¹ السكر کت معصرا

در صبر سر، که حرکت صواب خلعتی نپوسد و غیر از حام مداد کامه نباشد،
عمی نماید که تحمل اقبال و زاری و تقبل اشغال عذارت کلفی عظم و حرقی حسیم
است و حاصل المعنی حمل آن مسعاب و خلاصة الفحواى طی این عنایت بر معصی
معزای و اما السائل فلا تنهر احاب سوال هر که بر است، اما بوجه بهر و مسعاد
از فحواى آتة سعادت احواى و اما بهمه ربک فحدث اطهار آثار نعم است و
دگر شمول نعم آن حضرت - و نعم است که اکمل طریق ادای مکر و احمل
استغای² حسن ذکر آنست که غم انعام بر حمن حال خاص و عام از بقم و مسافر
و یادی و حاضر باران دارد، اما باند که در انصاف صحاب نعم و فواصل محل
قابل و غیر قابل، و رسی حاصل و بی حاصل دنده کف مانع به هرحا نه نارد
و آنگاه آینه اکرام و احسان برنگ ادی و امتنان نه هیچ وجه ناریک نگرداند و
سلوک این طریق بر وجه سمی، که عن توفیق است، لب بر حان خود داند
لان النعمه عروس مهرها السكر و حلها الشر - سر -

هو الحرم ای الواحی اینه

فلحة المعروف والحدود ساحله

براه ادا ما حثته سهلا

کانک تعطیه الدی انت سائله

باعذلب لسان بی نوع اسان از قفص دهان ترم مکر نوای دگر حق معمر
مسعل باشد و برقی و لغمان احسان از سان ریان اسان در مصاف بیان بشعل
و اسعه صعب و مکرمت و بارقه علو همس از سحاب لسان است مانند انوار
خورشید بهاری و کواکب سرسبز ناری واضح و پیدا آند - و معاع بدل و بدی
و التماع رست و علامی از استقامت حال برایا و اسباع مکر و افدان عسه عطایا خون
صوه فمار حط اسوا لایح و هویدا نماید، و درر غرر مکر و سپاس از دریای لطف
و اساس او در درج دهان و طق لسان موصوع آید³، و نامه دعا و ناس بر احنه
ملانک صدق و صفا در بارگاه ملاء اعلی مرتفع - والحمد للواحد الوجود والسكر

1 BH gives لب 2 The same in GY BUL ASB and HG but
AH gives استغای BH mentions استغای 3 The same in GY BH and HG
but BUL, AH and ASB give سر

شستم تاب چشمه اخلاص مهر دوست
از لوح جان منجمه دل هرچه غیر اوست
سب : — ولو گشت بمنجا الی دی نمباد
الی الف عدل من نسیرك نما مد

و خود را ، که امیست بی مسمی و درین صفای فنا کسراب شعله یغسد اذنهان ماه
بدریعه میرمه ابلاغ احیاء و الیاح دعا در سبک سالکان مسالک من یسرب اقی ذراعا
تقریب الیه باعا منجزل و مسبک گردانده و امید و اریست که آنست حاشیای حقیقی
احیاء دعویه الداع ادا دعایان گشته دعایم سموسروری و فوایه غلیر مسهری آن
جباب ملاصق قهقه ادراک اعلی هری و ملاحق دروه سدره المنتهی ناسد ، بنحمد و
آند و صحبه الامعد - دل حرن و خاطر سبکس ، که ریشه حازس از نعلنه خرام و
لوع و سربه مضراب سورت عزام شعرون و مغلوب است ، در جمیع نسوب و آرزو
صوامع توق و نیاز از کس ارسوای دمیوع و اموات مرادده اوتار شعرون بر عیدان
صلوع سکران و ولهاست ، و شجون و عشقون نال از صوب سیر امید وصال
جبار وار^۴ و سروسان^۵ دست افسان و سرانداران - بیت : —

در چمن ذکر قدس چون رود ، از وحد جبار^۶
دست برهم زده ، و سرو سری جبارند

کمند رجا بر کنگره کاح کبریا انداخته و دست امل بر دامن کرم حیلم برل محکم
ساخته و لوح سید از نقش مشوش تفکر و قامل برداخته و دیباجه رجای التقاراده
لوحه وثوق آراسته که از بحار رجا ریض^۷ بی انتها بر مقتضی یعنی الارض بعد موتینا
درر التقای حسانی در سلك اقصر امتداد زمانی مسبک نماید و نقد حیات مسکول سکه
ملاقات گشته در درج حرا نه محتوم حتامه مسک جمع آید - شعر : —

لئن درست اسباب ماکان بینا
من الوصل ، ماشوق الیکم بدارس
وما انا^۸ من ان یجمع الله شملنا
با حسن ما کما علیه یأیس^۹

این صحیفه الوداد بقلم اتحاد و مداد سویدای فواد ار دارالسداد محمدآباد سمت

۱. The same in BH but GY, BUL, AH, ASB and HG omit ابلاغ

۲ BH gives قطع دشته ۳ ASB gives مرقع ۴ AH gives چار کردار

۵ HG gives مروشان ۶. HG gives حان ۷ AH omits فیض

۸. HG omits انا ۹. BH adds من العیش لتقی کل ما ترجوا من العیش لتقی

فله حطم کرم و اقبال محسود رفعت و شکوه فلک ، مسحود حناه گروه ملک ، وزیر
مستری مسرحد مسسر ، طعرای نامرماشدر حسن تدبیر ، آینه صور عرائس تقدیر ،

بیت — آنکه در حفظ مالک سرل اندر شان اوست
حکم ان من امة الا¹ حلا فیها ندیر

غره حسبه² آفرنس ، حبه غره دانش و یس ، حام نگن فصل و حکم ونگی
حاتم بدل وکرم ، نظم —

طاب حبه افلاک باد فته بگسسی
به اوتاد نقاش گرنگشی در ارل محکم
رهی همجون صدف دام سرف را داب نومولد
رهی حون مملکت دین را ، حرد را رای نو توام

الذی یسمى الافلاک للسرف ان یعل له قدما و یسدعی النراب فی انقاد الاوامر
ان ینکون له قدما و یلمس العمام ان ینسده همما و یود العمام ان یعل به کرما —

سعر — سما علی و رراء الارض فاطمة
فالکل ارض اداها لاح و هو سما
اخری بحار الذی من بعد ما شعت
لا ائسف الله باردیه له فلما

رب کما جعلت تعریف محاسن دانه آبیاعن ان محاط لعطا و اسما و صبرت بیان ماهیه
صفاهه متجاوزا عن طوق السر حداد و رسما ، احعل ثمره سحره بوفعه و سحره ثمره تحفه
دام السو والما حی نقال اصلها ناب و فرعها فی الساء محدوما سها با راس و رما
بود و هسب و نادا — بیت —

حلاله ار گریان سپهر آورده سر بیرون
ربانت داس آخر رمان رامرسل اندر پا

این درویش دلریس مسحوس که سکه احلاص و وفا حویس بر درهم بیاض
اوراق رده ار دارالعارضوب حصفت و محار در سر بر بارار اطاب و اعار روان
دارد ، لکن حون دید که این معنی ار سعار اهل روزگار است ، احتساب اران واجب
بود — ما برین هست صدق و صفا غبار مطه ربا ار داس معال دور نمود — بیت —

1 The same in GY BUL, ASB and HQ but BH and AH give ۲۱

2 The same in GY BUL AH ASB and HQ but BH gives ۲۲

مد کوره را نه سراى نامدار و سواران کرار ممتنع الفرار و پیادگان جالاک بینمارحیان استوار صاحب که حیات تمیای اخداد و مورد وهم و خیال اهل عباد بیرامون ارجا و احای اوتواند گشت، و دسب آمال اهل کفر و ضلال معانی نوعروس وصال او نتواند گشت، و دسب آمال اهل کفر و ضلال معانی نوعروس وصال اوتواند شد، چون صور کیفیات مد کوره^۱ مواجه و مقابل مرآب کلام مسطوره بود، رسانیدن سمع نواب ملایک مساعرا سمعها الله السایر واجب بمود، زیادت برین اقدام انساط اقلام بر ساط سیط و رباط کلام خارج مقتصی مقام دید، لاحرم پای بیان در دامن ایجاز و احتصار کشید - همواره اقالیم کره ارض بالطول والعرض بموافر حیول طفر مامول ساهی و صمصام نیل قام نصرب مسلول^۲ شهنشاهی مسخر ناد، و میام عرایم آن^۳ بادیسه حمشید مکارم برهذف مرام مقدور و میسر بمحمد و حیدر -

(۱۴)

ایضاً ما کتب الی جناب اخیه تعمد الله تعالى برحمته و
ادام ایام دولته و حالته -

مدت مدید است و عهد بعید که فلک بیر بر وفق حکم استاد کارخانه تقدیر سبحانه و هو علی مایشاء قدیر، ناخرقه خضرا و دراعه صبح بیضا، چون کاسه ماء و کسکول حور و سحجه محره و عصای محور در سازل صباح و مراحل رواح یو یاست و در مساحد رحای عواند و معاند امید و ایدار سر استکاب و حصوع، مع حریان کواکب دموع در سجود و رکوع حویان^۴، و ارعای وجد و استعراى آتس حرار اشتیاق بحر س آفای رده در راویه رمان و بقعه مکان، که بعد مجرد عبارت ار آست، چنان سماع کنانست که عامه حورشدهس از طری افتاسب و آستین مطرر بماهس ارطری خیران که بایک جوهر داب کامل صفات از کان امکان و بحر احسان در داس آخر زمان مشهود او گردد، و بواوه آمالس از شاخسار اقبال بدسب مردم چشم چیده آید - والحمد لله تعالى که چون مهر انور و قمر لیلہ الندر در بصر بصیرت سکان حائقاه لیل و نهار و نظر مبصران چهار سوی نارار رورگار واضح و هویداست که خلعت این علامات حسنه و طراز آستین این شاییل و دیدنه برقامت فیص کرامت آن کعبه حرم آمال و

۱. The same in *GY* and *HG* but *BUL*, *BH*, *AH* and *ASB* omit مد کوره

۲. The same in *GY*, *BUL*, *BH*, *AH* and *HG* but *ASB* gives صمرت و مسول

۳. *ASB* omits آن ۴. The same in *BH* but *GY*, *BUL*, *AH*, *ASB* and

HG give خواهان

چه در آنسه حلیه حسن تدبیر حال نو عروس معاصد صبر منظور است ، و در
خارطای صبر تحارب کتاب سعادت افاضت رای صائب بسطور - یب -

حرعکس رای اهل تحارب گان من

آئینه که چهره نماید درو طفر

معر - رای فل سعاعة السعاع

هو اول وهی المحل النانی

و ادا ها احصا لعن حره¹

بلع من العلیاء کل مکان

نا رسام کارخانه قصا و قدر و قاس صور حس و مر صورت سطوت و هب و عدت
واعت لسکر بصرب ابر بموجب فحوای طعربمای ترهون به عدو الله و عدو کم
در بصر بصرب آن محادیل آنچنانکه معصی معام و مرصی بال اهل اسلام بود ،
بمود ، و هر یک از لسکر شجاعت طماع بصرت الجام بسار و اورنکم ارضهم
و دنارهم و اموالهم بگوس هوس بسود ، و بعد از ملاحظه این سوانح بسار
انوار و مساهله لواح بساست آنار ، بر وفق مدلول و حادلهم بالی هی احسن ،
باران برهیب و برغیب بر وجهه ارین و طریق این بر حسن دل آن گروه بنارید ،
و آتس کثرت لشکر طعربمعرب محیط حواس باطنی و ظاهر ایسان گرداند - و عقیب
آن بآب اسماالت و افرو بوارش مسکاتر ریای و ناصر مباحث ، و باعصا و استناد لطف
هی تدبیر تر تدبیر برکنگره بسحر آن حصص حصص ، که معارن کره انر است ،
ببیداحب ، والحمد لله تعالی که بر هدف مامول وصول یافت ، و آنچه اران حصرب
حل حلاله مسول بود ، بر وجه مطلوب مدلول گشت ، و بقوت نابد و بوفیق
مراسم کفر و هدعت مقطع و مسحوم² گشت ، و معالام مترك و شعت منقلع و مسهدم
و معابد اصنام و اوان مساحد اهل اسلام و امان سد ، و سعابر طلای و صلال به
شرایع سعادت مال سادت مال مدلل آمد ، و کفره فجره علب حیمه ببصا بسحل³

شعر - و قد علم الکمار مد بصر الهدی

بان لمن للذین الحمی مسح

و معابر و مراصد اهل اسلام از عبور معسد و مسرد مصون ماند و مطالب⁴ و مآرب
صادر و وارد و موحد و معاهد⁵ بنفور و نحاح مقرون گشت ، و قلاع فلك ارباع

1 The same in GY, BUL AH ASB and HG but HG gives مر

2 The same in AH but GY BUL BH and HG give مسح while ASB reads محم 3 The same in BUL BH AH and ASB but GY and HG

give محل 4 BH gives مطالب 5 AH gives مساد

نروح مستتر - شعر :-

یری دنب السر حان فی الجوساطعا
فهل ممکن^۱ ان الغزاة تنطلع

وساها باز تیر نیز پر از نشیمن کبان وتر در هوای عزا مطیر گشته چکال اهلاك
برتد رو حیات آن طایفه ناباک محکم ساخت ، و تمساح حسام در بحر حرب ظفر احتتام
حیتان وجود آن لیام را طعمه صباح و شام ساخت ، و اشباح شیاطین اشاه آن گروه
ار آتس رماح شهاب شکوه محترق و مرجوم گشت و چهره دوات دمیمه صغاب ایشان
از انوار^۲ اسد بجات محروم آمد ، و نواصبی و جباه^۳ حیات اکبر آن ملاعین بداغ مهاب
مرسوم ، و ار صولب نصال و حمله شیران قتال و ضربه گرز و حربه و صدمه اتراش
خورشید قبه قلعه رویه چنانکه طایران وهم و خیال را بر شواحق حبال آن عروج
ممکن نبود ، و که گره دیوار حصارش در نظر عمول و حواس ماس مدب و لك الروح
می نمود ، بعجز و اتهاال و تضرع و انکسار تسلیم نمودند و جمیع اموال و مواشی
را بی تعلل و تحاشی میر امان جان^۴ خود ساختند - و خارج ضابطه عد و احصا^۵
ارجس نقود و جواهر زواهر گران بها بر طبق و مغایم کثیره تاحذوبها به لسكر
طفر اثر^۶ بگداشتند و بدین وسیله شردمه قلیله که تقیه السیف لسكر مصبور بودند ،
ز مهاب نجات یافتند ، و سعادت اسلام ، که قصوای همت و قصارای دولت انعام
است ، دریافتند ، و از آنجا با رایاب فتح آیاب بطرف قلعه سحاب باره بلواره^۷ عزم
جزم گشت ، و قلعه مد کوره ، که احکم قلاع آن بقاع است و از عایت ارتفاع
ملاصق^۸ ثریا و معانق ذراع ، و صورت حصول تملیکس در بطر خیال موصوف
بصف امتناع ، و دسب صمیر باروی تدبیر و نیروی مساورت مسیر حایل برودوش
تسخیر آن میسند ، و حورشند هم سلاطین مالک اقتناص ار مطلع ترحی
استخلاص آن لامع میگشت - ساء علی هذا پای عزم در رکاب حرم در آورده که
سمرذیلا و ادرع لیلا و گوی تحصیل مآرب بمیدان تجارب در افگنده آمد ، و
سهسوار ناطقه را بر بوسن قوب عاقله سوار ساخته ، و در نوادی اکتساب مطالب
مبادی در انداخته مرین به زین فکر دو پیکر اساس مسدود بخرام توقیه شرایط و
تقنه مواد قیاس تا سازوی بوفی و اجتهاد آهوان مقصود و مراد شکار کرده آید ،

1. ASB omits مکی 2. BUL and ASB give نور 3. ASB omits حاه
4. ASB gives حان 5. The same in GY, AH, ASB and HG but BUL
and BH give خارج این صابط عد و احصا respectively.
6. AH omits طفر اثر 7. This seems to be the correct name although
all the MSS. collated give مایواره 8. BH gives ملاحق

سد ارکسه برپسه بالا و پست
ساراح حان مرگ نکساده دست

و صعر و کبیر و برنا و پسر در بند کمند اسیر آمدند و اسیر و وزیر و عی و صر
در عهد مد دستگیر شدند - صعر -

فکل عظم لم یدل لعره
فی ساقه فید وی حله غل
یت - هر آنکو نه شد کسه سع و تر
بردند غار نگرانی اسیر
رن و بچه و حان و مان آنچه بود
گرفتند و ناراح کردند رود

وسلاسل و اغلال اطوای سعادت و اقبال آن فرقه¹ صلال گسه و عنده و دوسواع و
وعنه ست و اجاع² ار هاویه کمر و طلام³ خلاص یافتند ، و نابوار سعادت آثار
اسلام ماس گرفتند و خون نظر نامل و بفکر در علل و اسباب حرب و عودیت
عند و حر کرده میسود ، مساء حالن بی ریت و منی ظاهر و هونداس ، ربراکه
آنکسان که بطوع و احسار⁴ بی اکراه و احسار در بیم کباب و احسار در گوس هوس
گوسوار کردند ، عامه حریت بر معاری ایسان کرامت مد ، و آنکه دسار اسکنار
پلمست اعراض و انکار بر سر نهادند ، از مرکت راهوار احیاء در کمند اضطراب و
اضطرار افتادند و برگردن حیات بد اسرفای یافتند اما از سمول حکمت دین موم
و از عموم سعیت بی کریم کردن حان انسان از اطوای اسحقای اعای عاطل نسب
و بعضی بومیله عودیت بمراپ⁵ علیه و مناصب مسه فایر میگردند ، بلك بعضی از
علو محب بر سمونعت می سببند و بعد از ضبط این مقام و بسط بساط⁶ اسلام از آنجا
بطرف قلعه مسیه کهنه ، که از غایت رفعت و مسانت خون دماوند بلند و محکم
است از فرط رسوخ و حصانت بافه هر مان نوام ، بعد الوصول پیاپی آن حصار ،
که ملاد زمره کفار و معاد طائفه محار است ، مایل کره افلاک گرد مرکر حال
و مشاكل اسعه سعله نار حوالی احساد فساد هاد کفار حلقه کرده آمد ، و از باران
سهاک عساکر نصرت پیام صعه لوج چهار در جسم آن ملاعن بد کردار سب نار
گست ، و غزال صحرای سهرار صلات و صولت سران آدمی صهر در معارات⁷

1 ASB gives قومه 2 ASB gives و دو سواع ست و اجاع 3 ASB gives قلال
4 AH gives طوع و رغبت و التهاد 5 GI omits بمراپ 6 ASB omits
7 The same in GI BUL AH and HG but BH and ASB gave منازات

صوف عبارات و فای غیر متاهی اسالیب استعارات نقوب و اعتصاد فیص الهام و نیروی ناروی بلاعب و تراعب کلام بالواصبی والاقدام دوانسب ، ندایبیدای ادای آن ورائی قوای طایران عرصه امکان بیرون اقالیم اقتدار سکان حطه رمان و مکان دید ، لاجرم اخلاص صرف رای نفس لباس صوب و حرف و نزن طراز نحو و صرف وسیله جمیله قبول مامول و ذریعه جزیه حصول مسئول ساخته که عنقریب الایام دیده رمد دیده هجران نکحل الجواهر براب آن اقدام مکحل گردد ، و وثیقه انقضای مده لعل و عسی بروفی مستغی رصادر دار القصای قدر و قصا^۱ بتوقیع امضا مسجل آید۔ در عسر ربیع الثانی ختم بالخیر والامانی صیاد رنگی سلب خامه در فضای بیضای نامه طایران معالی عالم انداع و احتراع را ، که منعوب سعوب اولی اجحه مثنی و بلاب و رباع اند ، نه سر دام خط و بر دانه نقط مصید و مقید ساخ ، مبنی ار آن که بعایب بیعایت حصرب موجد کل ، جل جلاله ، ویمی اباع سالار هادیان سل ، صلی الله علیه وسلم ، سرط و غلب سلامت دین و استقامت ملت به اکمل طریق و اجمل تسبیح حاصل است ، و بر مقتضای آیت کلام مجید و فرقان حمید که و انزلنا الحديد فيه ناس سدید هر سال فتحی جدید متواصل ، و از صرصر قهر لشکر اسلام رایاب کفر و طلام فی الدرك الاسفل من النار نازل۔ الحمد لله علی تواتر آلاءه و برادف نعمائه ۔ و مبین این حال و معین این مقال آنکه ار فروع رایاب نصرب آیاب الهی که در مقدمه عسا کر نصرب مظاهر ساهی تابانست ، و گروه شکوه الطاف نامتاهی ، که در طلیعه لشکر طهر محر شهنساهی روان ، در تاریخ ثانی عسر ربیع الاول لشکر فتح اثر چوں هاله در اطراف قمر و مانند اورای پیرامون شجر قلعه منعه ماجال را محصر ساخته جمیع حواسب او را مواقع دعا یم حیام و مواضع قوایم سعار اسلام گردانیده و عدلیب ایمان کامل بر شاحسار دل این مده معبل بمفهوم سارب انسا و استعیوا بالله و اصبروا ان الارض لله یورثها من یساء تغرد و نوا میمود ، و ملهم سلوک معاور طریق و مدرس طالبان تحقیق در مدرسه فیضان توفیق محال مسکله کتاب صمیر این فقیر را نایه کریمه نصرب صمیمه تحسهم جمیعا و قلوبهم ستی محسی میفرمود ، با برین سارب سیلاب خونبار بیکان بیر و آب شمسیر رعد جکا جاک صاعقه تاثیر چنان ناران گردانید که کسگره و طاق و بنجره و رواق قلعه آسمان طبای بر مقتضی فحعلها عالیها سافلها باهامون حاک انطاوا یافت ۔ یب :-

سارید جیدان نم خون ربیع
که ناران نه سالی ندارد ربیع

احرای جهان اگر همه دینده شود
ممکن نه بود که در حلال تورسد
شعر - و ان فصحا^۱ حط من نسح سعة
و عشرین حرفاً عن معالک فاصر

لا حرم دس برمی و نمی ار داس تعهد مدح و ناکونه ساحه و ار سر حصوع و
حسوع سوی آسان اسعابت دعا بردامه که ایرد ییعدیل حل عن السیه
و المسئل آن حضرت حورشید سان حمسد نشان مرکر دایره خلافت و تمکین^۲ در
دربای^۳ اتحاد و نکوین، ییت -

ای سواد در گهت بر روی دولت حال دین
هده حباب عدن فاد حلوها خالدین

الذی سار یساتین العلوب من ادرا رو غیام انعامه کحباب بحری ولعت اسعة
مصباح رافه من مشکوة سریر حلامه کابها کوکب دری - ییت -

ای حو عمل اول ار آلاش قصان بری
حون سپهر بر جهان ار بدو فطرت برتری
سایه و حورسد نواند پیمودش^۴ تمام
گر راه حویش در عالم بساطی گسری

ربکا جعلت انظار الاسدلال العلمی فی مدارج معارج الرهان السلمی کلله
عن ادراک مراتب مدره و ارتقانه، إجعل طول الاسدادین من الرهان الطبیعی
أقصر من مدی مدة عمره و بانه را ناقام^۵ قیامت بعینه الی لاسام ملحوظ و کعه
الذی لایرام ملحوظ دارد - محض کمربین و محض کهرین، که ار حلوص قد
اعتداد من قرص زر حورشید در بونه حسد مداهست و جهره حور ار اسعه صفای
نورش و رای حمله ححلت در حجاب، بابلاغ درر دعا و اهای حواهر نا، که
در سلك احابت و احابت مظلوم باشد و آثار قول بر ناصیه احصاص احلاص
مرسوم، خود را دره وار در نظر نوار آن پادشاه سلمان امداد معروض میگرداند -

ییت - خود را بزرگ سکم اندر میان خلق
فی آنکه حدیسی ربرای تو میکم

حدانکه برید فکر و نظر جهت بیان شوق آن آسان سلطنت معر در تمدادی بوادی

1. All gives وکلیس 2 All gives یکی 3 HG gives in the
margin در جای 4 BH gives پسوند 5 BH gives 6 BH gives

نموده آمد ، نا خاك وجود خلجی مردود به باد پایان عربی و شراره آتش شرارت
 او ناب سیوف مصری و رماح مغربی منتفی و منطقی گردانیده آید - اگر درین وقت
 از آن طرف نیز انوار اعلام لشکر ظفر پیکر بسرحد ولایت آسیر لا مع گردد ،
 بی شبه آن غدار مکار به تیغ آتش بار صاعقه کردار از مکارم معارك کار زار فی الدرك
 الاسفل من النار نازل خواهد شد ، و از بارقه نعال خیول عساكر نصرب مطاهر
 طرفین سواد بلادش ، که منشاء ظلم و فساد و مبدأ ضلالت و عناد اسب ، باسرها
 محرووی و باثر و صورت اتحاد و جلال حسن اعتقاد جانین در نظر مسکن مشرقین
 و مغربین چون طهور شمس و وقوع امس ظاهر و باهر خواهد نمود - یب :-

از دشمنان کشد نه بیغ وفای پوست
 نا یکدگر شوند چو دو بادساز دوس

و آنچه از مقتضیات سداد و قامعات ماده افساد اضداد است علی التفصیل والاحمال
 حان اعظم بیمور خان^۱، که اخض مختصان و اخلص مخلصان اسب ، بسمع شریف
 خواهد رسانید ، استماع و اصغا فرمایند - زیادت حاجت ندید - اعدای طرفین نه
 تیغ بیدریغ هالك و لسان اودای دولتین در طریق ادای رسالت تقدم صدق سالک
 باد ، بالسی و آله الامجاد و صحبه الانجاد -

(۱۳)

نسخه مکتوب کتب الی السلطان الاعظم الاکرم شمسا لک السلطه
 الخلافة و الدنيا و الدین سلطان محمد الکیلانی خلد ملکه و سلطنته آمین -

هرچند شمسوار عقل دراک نشیب و فراز کره خاك و حسیض و اوح سبط
 افلاك ادراك را بخطوات انتقال اثمهم و سطوات اعتصام حی لایام طی کرد ، تا
 بسهم الهام و سان اقلام از اواید معانی شکاری تواند کرد که بطریق بوصیف
 باجمل اسلوب مجاز با نقل مناسب نعت آن مرکز کره علم و فضل و نقطه دایره
 نهامت و بذل باشد ، لیکن سنان انداع و سهام اختراع بیرامون شکار صحرای
 امتناع نمیگردد^۲ - رباعی :-

نی عقل به سرحد کمال تو رسد
 بی جان به سراجیه وصال تو رسد

۱ The same in AH but GY, BUL, BH, ASB and HB give ترجمان
 ۲. AH reads میگردد

حواف مکتوب کتب من لسان السلطان الاعظم الاکرم محمد شاه الهمی
الی السلطان الکجرای ولم یدکر اسم الکاتب والمکتوب الیه فحرت عادیهما علیه -

حمد و سپاس بدیج الاساس ، که روشن صبر آن مدارس افلاک و سہواران
مندان ادراک از اہای بیکران آن نایادی عجز و مہصور معرفی آند و موب رویت
کمل^۱ اناس ، کہ واضعان قوانین حد و قیاس و راقعان حجب اسماہ و الساس اند ،
از درلہ کہ آن بہ حریت و فتور معرفی ، حضرت آفریدگاری را ، حل مکرہ و غم برہ ،
کہ ناح کرامت و اسماہ بر سر برگزیدگان درگاہ خویش بی کم و بیش ارزانی داشت
و بہ سہم وفاق و اتحاد سان طور ارواح اہل فتنہ و فساد از اغصان حان و
پوسان احساد ایشان اقتراق داد و ربام قوام عالم و سبب انظام احوال بی آدم
بکف کاف ندیر مدر ناسر اشان مہاد ، وصلوات ناماب و بحات مسکیۃ الفوحاب
بر روح بر نوح حضرت غایت اتحاد مکونات و خلاصہ و سلالہ موجودات
محمد رسول اللہ صلعم - یس -

آن گہر ناح فرسادگان
ناح دہ گوہر آرادگان

ویر آل و اساع و اصحاب و اساع او باد - بعد از ادای محامد عواید الہی و
وہلج تمہات محبت ناساھی ، کہ سہام آن یکمان صفا و سبب وفا از باروی مہامد
ولا برہدف احابت لاحق باشد ، روشن^۲ و مہرہن باد کہ محصور حان اعظم
جامع المعاس و مکارم الشم صدر حان دام سموہ منای محبت و وفای را بعمود و
میاق بشد گردانیدہ و سلک من بہ در میں کلام رب العالمین بوسیچ و برہس
دادہ ملادہ نو عروس اتحاد و پیرایہ جمال محالست و داد کردہ آند - و عباس یعیایب
سبحانی را کہ طعرائ^۳ ماسر سعادت دو حہابی است ، مقدمہ عسا کر طغر مآثر
ساحبہ و اساف حون آشام از غلاف انتظار فرمت انتقام بیرون آحبہ بروقی کلام
ندیم الاساس و طبق نص ہدایت اساس و ابرلنا الحدید قیہ ہاس سدید و مسافع
لناس ، و بر مصداق حدیث حضرت نبی روف کہ الحقہ تحب طلال السوف حبت
قطع ناپرہ فساد و حدال و مع مادہ طلام و صلال^۴ عرمت طرف فتح آباد و آسر

مترای BUL omits 3 روس BH omits 2 ک BH gives 1
غلان AH gives 4

چه اسرای آفتاب فضل و احسان بر ناقابلان عرصه زمان آن حکم دارد که اطمه‌ار
ظلام حرمان بر صاحب حال مستحقان اکوان - بیت :-

نکوئی با بدان کردن چنانست
که بد کردن بجای نیکمردان

شعر :- اذا انت اکرم الکرم ملکته
و ان انت اکرمت اللئیم تمردا

فوضع الندی فی الموضع السیف نالعی
مضرکوضع السیف فی موضع الندی

امالله الحمد که آجباب معارف آیات مکارم رایات سعلۀ نایره افساد آن لیام را بمیاه
احسان و اکرام اطفا فرموده اند ، و صور نیات خباب سبب آن حساد را در آئیه
دلایل خطای و برهائی بخدام نانام حضرت سلطانی ، خلدالله طلاله ، علی الاقاصی
و الادانی نار بموده ، و نکبت سماء آیه مبین ان جاءکم فاسق ساء فتییوا و ان
نصیوا قوما بجهاله فتصحوا علی ما فعلتم نادمین بمسام حان خاص و عام رسانیده -
چون بیان آیات الطاف آجباب اراں افزوسب که مفسر افهام و مدکر اقسام بر
صفا ح دفاتر شهور و اعوام مذکور و مسطور سارد ویا منسی خاطر نقوابین اطاب
و ایجار و اسالیب محتله حقیق و مجاز در صفحه تقریر و صفحه تحریر بردارد¹ ،
لاحرم عذر آن الطاف و اشفاق بمکارم اخلاق آن یگانه آفاق محول گشته ، و صحایف
محاسن و مکارم آن قافله سالار کاروان لایحافون لومه لائم در برو دوس فکر و هوش
اهل روزگار تعوید و هیکل آمد - همواره آن حصرب ، که معوط کاملان عرصه حال
و مستقل است ، در کف صیانب حی لم یرل ناد و بصر بصیرب راهروان معاوی
محبت نکحل الجواهر هدایت آن واقف رموز ندایب و نهایت مکحل -

و هذا دعاء لوسکت کفیه
لانی سالب الله فیه وقد فعل

1 The same in GY, BUL, AH, ASB and HG but BH gives در صفحه و صحیفه
تقریر و تحریر بردارد

و ربط و مسعود قص و بسط آن بلاد بود ، بعد از مدت دو سال ، که تقاطر شهادت
انعام حی در دوام بر باطن قص مظاهرس مواررگست و آئینه خاطر شریفس از
رنگ اسعال امور دنوی متغیر آمد ، ایضا بطرف کعبه معظمه سرفها الله تعالی
عارم گوشه و فرزند ارجمند حواحه شمس الدین سح محمد مذکور را در وطن مالوف
فام مقام حوسس داشتند - دران زمان آن سحصاب بد فرصت و علان بد حصلت
مذکور تر رهز آلود غدر و مکر در کمان ملت حیا و عدم فکر بهاده محاسب فرزند
مذکور انداحسد ، و محاسب حلت و سان حدیعت طوامر احوال فرزند مذکور
حمل ساحسد - سحر -

لعد ریت حروا طول عمری

فلما صار کلنا عص رحلی¹

حون فرزند مذکور دید که بدگی امر اعظم سلاله ملوک الحبل والدنلم امر
محمد ، حلد الله تعالی طله حی الابد ، در دست آن دوی مروب ناهاک معلوسب
و آوار سرم و انوار قنوب و آروم از چهره ظاهر و باطن اسان مسلوب ، بر مقتضی
الفرار مالا نطای من سن المرسلین نطای هجرت بر کمر حفظ حرمت بسنه سحر
بر حصر احسار کرد - سحر -

ان نکر موی نای غرس دولکم

فما هست لمطواع و مدعان²

و ان اهم فارص الله واسعة

لالاس اتم ولا دنای حلال

و آن مقتیان کوی یساکی از کثرت حسانت و ناهاکی اختراع معاسد غریبه و ابداع
مکاید عجیه کرده کعبات مروه و حکانات موهه و کلمات مروه ، که لارم داب
و مفهوم صفات اساسب ، بوسه در پانه محب آن بادسناه اسلام ، مدالله طلاله
من اللیل الی الانام ، اها کرده اند و صورت حال این مقال ، که حرام علی النفس
الحییه ان تمحرج من الدنا حی بسی الی من احسن الهاء ، در آسنه افعال حویش به
بیگانه و حویس نمودند ، و حرس حقوق و سباح را بمکیال عموق و اساء ب پیمودند

نظم - رند گوهراں بد ساسد عجب

سیاهی بریدن نه ساید رسب

گرار کوه برسی یانی حواب

که ساح خطا بار نارد صواب

1 The same in GY BUL AH ASB and HQ but BH gives من دلی فلما صدک

2 AH gives مدعان BH omits ان

مؤده اند¹ - اگرچه این فقیر ار سکر و سیاس آن حو ناشاس² فارغ البال اسب ،
و یقین میداند که فرض رقم مروب بر لوح دل او محص محال³ اسب - نظم :-

آنکه حیا از رخ او گشته محو
هسب نا وطن وفا عین سهو
نیسب وفا در نظرس حرجفا⁴
سگ به ازان کس که ندارد وفا

و حال سیح علی مدکور آنست که چون وقوع اسس و طلوع سمس و طهور آثار
حواس خمس بر اهالی آن حوالی، از ادای و اعالی ، واضح و هویدا اسب که گلس
ار بقای او و برادرش و چمن بقای پدر و مادرش ار انصابت سحاب احسان این
حاندان سیراب گسته اسب، و مال مایه و مال و بایه ار فصله انعام و وسیله خدمت
این دودمان در حوزه حصول یافته ، بلکه در ابتدای حال نهال آمال جاه و مال از
سرزمین سینه به بیل قنوط و یاس از اصل بر کنده بودند و جهت لقمه و حرقه در
محراب اثر نعال عمال ، که اردل رجال اند ، از سر تصرع و انتہال سده وار سجود
مسمودند تا آنزمان که عرو عیرب از جهت قرانت مامی که بود در حرکت آمده
بخدمت این حاندان مخصوص گردانیده ار چاه مدلب و هوان بجاه وزارت دیوان
رسانده آمد - و چون این فقیر اهتمام و اعتنای جباب برادر والا قدر شهاب الملة
والدین اطال الله نقاء و ررقی لقاء در ناره⁵ او ممرسه اعلی و در حقه قصوی مساهده کرد ،
و حداع مکر او⁶ ، که در صورت صفای صدر بجباب احوی می نمود ، دلایل عقلی و
وسایل نقلی به هیچ وجه سودمند نبود - سار عفل احوی و عطلب حصرب یادساره
که ولی نعمت حقیقی اسب ، حروح ار حدود آن ارض چون عین فرص بر خود واحب
لك سردقتر حصول حمیع مآرب داسب نا ناگاه برید کاروان الدی جاهدوا فیما
مردة سعادت لارمة لهدیهم سبلا نگویش هوس رسایید ، و بر حکم این پیام
دولب الترام بعزم و جزم و اهتمام تمام سعیا علی الهام لا مشیا علی الاقدام سوی
آستان کعبه معظمه شرفها الله تعالی ، که محط رحال آمال حجاج و ماحی دیوب
مجاوران راویة احتیاحسب ، توجه نموده آمد و جباب اخوی محدومی اعظمی ،
اطال الله نقاء و اوصل الی دروه العلی ارتقاء ، که بعد ار سفر این⁷ فقیر متکفل حل

1. BH gives آمد 2. The same in GY, BUL, AH, and HG but BH and ASB give ناحق شاس 3. The same in GY, BUL, BH, ASB and HG but AH gives خیال 4. AH gives وفا 5. HG gives دربان 6. The same in GY and HG but BUL, BH, AH and ASB omit او 7. BH gives مدت سفر

فلا تعدر فی الحب بالملك والعدى
فلس بصب من تمسک بالعدر

اما خون در بیوت عظام مستطاب و نصایح سعادات اسیعاب بر مقتضی هدا
عطاء ما فامی او امسک بعر حساب این معتمد احلاص اسام را از حصص حرمان
و نام به اوج فلک اسام رسیده اند، آمد واثق و رهای صادق است که آسبه
خان از رنگ موانع رمان مصبول گردد، و نفس حیوج در زیر ران سهسوار روح
وام و دلول، تا رحتی تحقیق از حمتخانه نوبتی نوسیده آید و به انوار سهود و
عبان آناطلام کرب اکوان معدوم نماید و آنچه در باب آمدن ایلچیان گیلان
بانه سریر اعلا حلد الله سلطه الی انهای الدنیا بطلب فرزند ارحمد حواجه
سمس المله والدین مسیح محمد صابه الله تعالی من سر حامد ادا حسد و بار گردانیدن¹ ایلخان
حاسب و حاسر و روان داسی فرزند مذکور بر وفق مسعی خاطر ذکر فرموده بودند
از مکارم احلاق و لوازم اسراق آن حورسند آسمان عرفان و حمشد جهان
ایمان عجب و غریب نمود. فلا غرو من علی ان یسود و من ولی ان یعود -
بر صبر سر، که بی کم ورنادت آسبه غیب و نهاد باسب، محی نماید که اگرچه
سدگی امر محمد ابا عن حد، رحم الله سلعه و اکرم حلقه، ولی نعمت این خاندان
و ملاد و معاد² این دودمان است، اما درین وقت از کسوت احیاء مطلقا معراست و
نیام احیاءش در دست بعضی از وررا و امرا، که هر یک از ایسان
سالار سپاه بل هم اصل و صدر سن محافل دول اسفل اند، یعنی سپه سالار حاجی محمد
امر و مشر است و سح علی، که دبیر و وزیر، فی الحقیقت حاجی محمد
مذکور در حین رست تاب بریت این مجلس سو و نما یافته است - سر -

و فذکان غصبا داویا³ فسقیه
الی ان کسه باهمی اورا⁴

و باسبه دل و حاس از دست ندیر این قتر ندرو مقصود را صد کرده⁵ و سوق
توس دولس بر دروه سواحق محد و سق شهسوار⁶ ریس بر سائقان للال حد بعب
نعلم این حقیر بوده، و در محال و محافل بر سسل بخت و تقاهر خود و برادر مرحوم
او مهادر کواکب⁷ سکر بریت و نعلیم این خاندان را از انق لسان و ارکان ظاهر

1 AH gives سر دادن 2 The same in GY AH ASB and HG but
BUL and BH omit و ما 3 BH gives داوا 4 The same in GY
BUL AH, ASB and HG but BH gives اورا 5 AH gives
کوک کواکب 6 AH gives شهسواران 7 BH gives مذکر است

حال آن آفتاب آسمان فضل و کمال گردد - یب :-

در وصل بو دسته‌ام همه همب خویش
باسد که مستهای همب برسم

این صحیفه خلوص اعتقاد از دارالسداد محمدآباد ، حمیب عن الفساد و صین صاحبها عن الاستداد ، در ماه ربیع الاول سمب سواد یاف - حون مغزای مکتوب فرحت فرا حاکی ار سلامتی داب ولایت آیاب¹ بود ، مدکر لسان از مدارح مجارح دهان تحمید و تمحید حصرت سان بمسامع سحجه² طراران مجامع ملکوت و گوشه سیان صوامع جبروت رسانید - سحر :-

وحدك فيا نعمة الله بينا
وحن ناوفي شكرها نستديمها

مدب مدید و عهد بعید اسب که کسوتر دم کس حان در قص مسدس جتان³ ار سر شوی و نیار بالانسف و قمری حاطر بر اعصان مساعر باطن و طاهر حیران و ولهان تاناشد که ار اوکار افکار و نسیم حس و عقل مستعار خلاص یافته حال آفتاب شرف معرفت از سطر نظر⁴ ولاب مالک فیض و رافت بر مظاهر استعداد این معتقد بر وجه احسن بتاند - لیکن دسب تمانع قدر و قضا بر روی ارادت و سیئه رضا بھردم از سوی⁵ هویدا می‌سد، و هر لحظه از ریاح حران احران زمان در گلشن عزایم جان دلوی پیدا میگسب - سحر :-

و کم هم نضوان یطیر مع الصبا
الی السام لولا حبسه بعقال

و شک نیست که طالبان کعبه تحقیق و ایقان را به اذیال اعدار سبب کردن و لوازم کاسده⁶ دواب بتسرا مقتضی قضا و قدو گفتن و بیر هوا و هوس از کان طبع بر روی مستهای حمالت و کسالت انداحتی و عمل قصا بر قضا⁷ آن نبستی مای طریق اهل ادست و محالف شیوه سوختگان آتشی طلب - شعر :-

أيا طالب العرفان من مسلك الصفا
فكن اب اصبی فی الوداد من القطر

1 ASB omits آیات 2 ASB gives سحده 3 The same in AH but GY, BUL, BH, ASB and HG give حمان 4 BH omits نظر
5 The same in BUL, AH and ASB but GY and HG give ارهروی while BH reads ار سوی آسان 6 ASB gives کاسره 7. The same in GY, BH, AH and HG but BUL and ASB give قصیه

بلاهل الارواح فی اقتصاص الاسباح علی ورد جبال معاله ، و سورب ساحة رواق
الاکوان من اسعة لمعاب کماله ، رب کما صرفت¹ بسط² الارض بامداد طلاله ،
حلصا بوسيله عن وهاد الصلال و بلاله و حصصا بمسک عروه اذاله³ و سهل
علما ملوک مسالك اساعه و رن حلعة حیونا بطرار لطفه و اصطباعه محدوبا صرفا
علما باین معکف کوی عجر و بار و معم راویه سوو و آر ، ار روی تذکر و بعد
بر مصبی مالی لا اری الهدهد اصدار یافته بود ، از صرف وصول آن گلنس حیات
به ارهار و انوار⁴ مسرب مساهات محلی شده ، و تارک افحار ماس برك ناح برنا
کسبه ، کمر اعصار بسنه زرعت حورا محلی آمد - حال نوعروس آن بلاغت و براءت
را آئینه فلت بصاعت و قصر باغ در صاعصواحه داسه ، ندعای های آن ذات
ملکة الطباع فلکة الاربعاع ، که مطلع انوار آفتاب جمع فو⁵ و محلی جمال سهود
و سیون اسب ، مقابل کرده آمد - بیت -

بدین لطاف و حوی کسی نازاند

به حلهای عارب غروس معی را

حون تحریر صورت صحر فرائ و تقریر صورة ماهت اشساق هبوب براع و قدرت
اختراع بسر و اسعاد مسان دیوان فصا و قدر و امداد مداد بحر محیط و بیاض
ساحب سطح بسط از مسعداب عقلی و مسحلات تقلی⁶ بود ، برك بیان آن اولی
نمود - مصر -

لوان البحر اصبح لی مدادا

ودخله و العراب وکل وادی

و ست الارض افلاما جمعا

تخط بها الی يوم التناد

اذا لم استطع احصاء ما ی

من السوق المریح فی فوادی

لیکن در صدر صفت دل ، که ساه سنس رونق آب و گل اسب ، بساط امل معروس
است و بشن طاق برون حبه ره رفراع گون و بسکرف سرسک و دود آه درون
مری و معوس که بی علل و اجمال مورد الهام حصول وصال و مهبط بسارب العای

1 The same in GY BUL AH ASB and HG but BH gives اسرف

2 AH gives سطا 3 The same in HG but GY BUL BH AH and

ASB omit وخصمنا سلا عروا االه 4 AH gives نوا 5 The same in

GY BUL BH and HG but AH and ASB add بعد after

6 The same in ASB but GY BUL BH AH and HG give عادی

اقبال بران سلاله دودمان فضل و افضال نوعی ممدود دارند که خطای اقلام
افاضل بر مدارح مسابر انامل بسر فضایل آن ملک خصایل رطب اللسان و عدب
اللیان ناسد ، و قوب ناطقه عبارات رایقه و استعاراب شایقه دیباجه کتاب امتداد
جهان بالقاب و نام آن آفتاب آسمان احسان مزین و محلی دارد - شعر :-

أرى المجد سيفاً والثناء بجاده
ولولا نجاد السيف لم يتقلد
و خير حلال السيوف حاله
تحلب بانكار الثناء المخلد

زیاده بریں سوق ادهم قلم نمرسان بنان در میدان بیان موهم سامت خاطر بحر
فیضان دانسب - سابرین عمان لسان از سمب اطباب و اسهاب بصوب ایجاز و احتصار
معطوف داشته آمد - همیشه آنحضرت ، ملک مقرب ، فلك مرتب ، مطلع انوار
اقتباس فاحکم بین الناس ناد و سعی و احتشادش در تعمیر نقاع و بلاد و تنویر
صوامع فواد عباد احیای مراسم دین و داد ، که روز بروز افرونس ، بحر کرامت
دارین مقرون جزاء بما کانوا یعملون بالصاد و النون -

(۱۱)

جواب مکتوب کتب الی جنابه المولی الامام و السید الهام شرف المله و
الدین علی یردی افاض الله تعالى علیه سحاب کرمه - آمین -

تبشیر الصباح وقیت شرا
تتلح من دیاجیر الطلام
لقد عطف العنان الی بحث
و ولی الهم منخلع اللجام

خطاب بلاعت نصاب جیهره نمای عروس ناموس ابی التی الی کتاب مین اعجاز و
آستین طراز تحری نامره رجاء حیث اصاب مصباح انوار و مفتاح اسرار انا مدینه العلم
و علی نابها ، که ار حباب سراف ماب سیمرع قاف قطع علایق ، شاهاز هوای
فصای حقایق ، گوهر سا هوار بحار علم و سرف ، گنجور کور من عرف نفسه فقد عرف ،
دلیل سالکان ، و سالار کاروان صراطا سویا ، رافع رایب^۱ و مطلع آفتاب آیت و
رفعناه مکانا علیا ، رصیع لبان^۲ و صحیح مهد احسان من لدنک ولیا ، یا من ترنمت

سلك انظام باشد ، و در^۱ رهای احرار و ابرار اراصداف لیل و هار و عمار رچار
 روزگار بیرون آرند و آرا فلاحه گردن حساب اعمال و ذرة الحاج ناموس و امال و
 کوسواره نو عروس حصول آمال سازند ، و وضع شی در موضع خویش بی عروس
 تحلیل کم ویسی بتمدیم رساند ، و بیان احوال بعضی از فطان خطه حاك ، که از
 ظلم طلحه بیاك بحمل^۲ است ، خون طاق معوس و رواق معرس افلاك اسوار گردانده
 وساحت سیه بی نوع اسنان راماند صومعه دل عارفان از حاساك ملال پاك دارند -
 و حلاقی را ، که ودائع خالقند ، از معرض بطاول این و آن در کف امان محفوظ
 و بعض عدل و احسان ملحوظ سازند - و بیت القصیده کلام و حاصل الحریده
 پیام آنکه درین حق یمن گسب که بوم ظلم و عدوان و جعد بعلب بعضی ناکسان
 باطاوس ناموس حساب سلاله الاکابر ، محامع المحاسن والمفاحر ، حواحه شمع اویس
 گنجی در مقابل آمده محلب تعرض و معار نادی دراز کرده اند - اما از ادراک
 قمر قدرت آن خاندان عرب مقرون چشم بصیرت آن حسسان^۳ دون از کحل بوفی
 غیر مکحولست ، و از تشم^۴ قواچ گلستان مکارم آن دودمان مسام حان سان جعل
 صفت معلول ، لاحرم صدور این حسن افعال مسعه و ظهور این نوع اعمال بشعه
 از آن حیسان ناپاك و لیلان بیاك عجیب و غریب نمود ، لیکن حرد حورده دان ،
 که صراف بازار مملکت امکن است ، درین کار بسیار حراسه که باوجود طلوع
 آفتاب دولت آنحضرت رمره حقاس و گروه اوپاس را حه قدرت تعرض طاوسان نوسان
 فلسست و کجا یارای اندای ساهناران فصای اس ، سحر -

ادا عمر الطائی بالحل مادر
 و عمر قیسا بالمهامه^۵ باقل
 وقال السها للسمس انت حمية
 وقال الدجی للصبح لوبك حائل
 قیاموب زران الحوة دمسه
 و یا نفس حدی ان دهرک هارل

براکه اعظم اسباب سع و ظلم و عدوان از صاحب نفس ساحت جهان خوف حکام
 رسانست ، کما قال عثمان ابن عفان ان الله لنحوف بالحکم اکبر مما نحوف بالمران ،
 با برین مقدمات بدیهه الاناح نوع از فصان انوار آن سمس و هاج آسب که طلال

۱ The same in GY BUL AH and HG but BH and ASB give کور

۲ ASB and HG give معال ۳ ASB gives خیاو ۴ The same in GY BUL BH and HG but AH gives تم while ASB reads تم

۵ The same in GY BUL , AH , ASB and HG but BH gives الهامه

میفرمودند و اکنون مدب یکسال است که آن عواید مالوفه و عوارف معروفه را
بی شایبۀ رلتی و رایبۀ علتی مقطوع و موقوف داشته بودند - نظم :-

سر دفتران عشق که در بزم مکرب
پیوسته می زجام وفا نوس کرده اند
آیا چه بود سان که بیکارگی چنین
از محصلان حویس فراموش کرده اند

هانا که ورقۀ ارباب حرص ، فرادهم الله مرصا بعد مرض ، و زمرۀ اصحاب حسد ،
فی حیدها حل می مسد ، که بیهوشان ناده مادۀ حسانی و مدهوشان حرعۀ حام
هیولایی اند ، میخواستند که بر وفق مستعی خاطر عنید و بر مستهی ضمیر تلید خویش
از جبهۀ اخوب و وجبۀ محب را بداع بهتان و افترا موسوم ساخته این محصل جایی
را در محافل سرهنگان فرهنگ و داس محرم و جایی سازند - شعر :-

دع الوساه و ما قالوا و ما نقلوا¹

ییبی و بینکم ما لیس ینفصل

ییب :- همی خواهد بدگویان مرا دور از نکو رویان
تا آواز سگان نتوان زکوی دوس گردیدن²

اما عری اخوت و مروت آنحضرت در حرکت آمده و شجرۀ طیبۀ مواخاه نواوۀ
باغ حیات بر آورده کتاب بلاغ خطاب ، که درین وقت فرستادند غبار و باری
و وحشت و افکاری ، که چشم هوش اران کلیل بود و بر دوس روان او تحمل اعسای
آن ثقیل ، نایادی عبارات محب انگیز و انامل استعارات بویخ آمیز بالکلیه مرصع
گشت - شعر :-

ما عودونی احبائی مقاطعه

بل عودونی ادا قاطعتهم وصلوا -

ییب :- اگر حقای تو روری دلم بیازارد
کمد لطف تو نازش بعف ناز آرد

بعد از ادای لوازم صفای طویب و قضای فوایب مقتضی حسن نیت امهای صمیر منیر
حورشید اساس دقایق ساس می رود که غایت تیقت در اسلوب ورار و نهایت³ سه
سفقان نقد عمر در صمیر مبنای دولت و امارت است که حواهر زواهر امور انام در

1 BH omits the Arabic bayt 2 The same in GY, BUL, AH, ASB
and HG but BH gives برگشتی 3. ASB gives عایت

اسراف و صدور طالع بود و سهب ظهور حساد و کواکب و حود اهل تصاد و عباد
و اراسعه لمعه آن رای حورسند ظهور در نواری عدم مسور مسعود ، عدلیب دل
و حان به هزار دسان در برسم اطرای^۱ بنا و دعا افروده که

یاس اعاد رسم الملك مسورا
وصم بالرای امرا کان مشورا
لارال قالک بالمسار مسورا
وصدر والک للروار مشورا

و فواح محور حمد و سپاس از پهنه حواس و روزه ارکان بدیع الاساس بدماغ سکان
رسم رسانید - بیت -

سکر ایرد که نامال کله گوسه گل
صوت باد دی و شوکت حار آهرسد

مضمون این ارقام از دارالاسلام سام عمرها الله تعالی الی قیام^۲ العیام در ماه محرم
الحرام حمست عن الآلام سمت انظام یافت می بر آنکه از ورود این حدود
وافرالور والسرور راعه صدق فاعه بلده طسه ورب غفور عیشام حان رسید، و گلبرگ
رہاں را که در نمعه دهان جهان بود ، بسیم بیان الحمد لله الذی اذهب عنا الحزن
ان رہا لعفور شکور سگمه دند و تکرار^۳ انظار بر سواد این دیار و انوار ارہار
حتت آبارس مسب حرب حواس باطن و طاهر و موجب اردیاد مواد^۴ تعشق خاطر
آمد -

غزال صادی طرفا یواری السمس والعمر^۵
یریدک و حهه حسا اداما رده نظرا

سام کو حال رح عرصه گئی ست ممام
حوس سواد یست به دل که علیکم بالسام

اما حسم بصرب غرو سربک نصر است ، و بلبل دل در بوسان بر کیب آب و گل
مسلائی حار بکمر و بکسر ، که آنحضرت سہا رفعت همواره از رسجات دوات دمسم ،
و قطرات دریا کرم^۶ قلم ، رہاس حیاب و حاس نجات این محب را معمور و معمور

۱ اطرای The same in GY, BH ASB and HG but BUL and AH omit

۲ برسم The same in G1 AH BUL ASB and HG but BH gives

۳ تکرر The same in G1 BH and ASB but BUL AH and HG give

۴ مراد The same in GY BUL AH ASB and HG but BH omits

۵ ASB and HG omit the first bayt ۶ The same in G1 BUI AH
ASB and HG but BH omits تم

نعرم مَرَحَلَهٗ عسقی پیش نه قدسی
که سودها کی ار این سفر توانی کرد

تا از انوار مصاحبت و اسرار مساهدت و مخاطبت آن آفتاب آسمان منقبت آینه
در قوت مخیلهٔ مصور است ، در حوزهٔ حصول میسر آید و افاضهٔ مطالب و افادهٔ
مآرب معین و مقرر ، و طهارت ذاتی و لطافت صفاتی مقتضی آنست که امهال را
محال دانند و لوازم امهال را به هیچ حال مجال ندهند - بیت :-

دارم امید ندین اسک چوناران که دگر
برو دولت که برف^۱ از نظرم باز آید

در زیادت نوشتن هیچ فایده صورت نیست ،

مصراع :- قلم اینجا رسید و سر شکست

همواره مرأی تعیبات کثر مجلی کمال صورت وحدت باد ، بالنبی و اولاده و صبحه
و نابغیه الامجاد -

(۱۰)

جواب مکتوب کتب الی جناب اخیه من کیلان الی الشام فسخ الله فی احله
و اسکبه بمجوحه الجنان -

صبحی که ارکوب گذرافتد سویم باد را
تا شام آید قدسی هر دم مبارکباد را

ملوک کلام متوج نتیجان الهام مرصع بیوا قیب تطبیق مقتضی المقام ، که بر سر
موصوعهٔ العاط داب العباد و قصور^۲ مرفوعهٔ سطور لم یخلق مثلها فی البلاد اجلاس
فرموده بودند ، خطیب بیان ار مساهدهٔ جمال کمال آن بر مبر بیکر والا قدر انسان
با حسام لسان و دراعهٔ صبح فام اسنان مسور عالی شان توتی الملك من تساء بام
آن مالک مالک انداع و انساء بر سکان اقالیم صباح و عساء فرو خواند - معتکفان
مسجد اقصی بلاعب و براعب و مجاوران قبهٔ صخرهٔ کمال صاعب سر عجر واستکانت
بر سجادهٔ استفادت موصوع داشتند و دسب ثنا و دعا^۳ سوی آسان افاصب و عطا
مرفوع ، که آن دات فک سات ملک صفا مطهر کمال مواهب واجب ، محسود
فصایل فواصل^۴ صابی و صاحب ، مسرور آفتاب علوم ادبی ، ناسخ فصاحب و بلاغت

دست تناول ASB gives 3 تصویر BH gives 2 شد BH gives 1

4 ASB gives فواید

نوادى عجران را برلال وصال ريان گردانند ، و حر اسيد التماى لغاى آن حباب^۱
 نقس تعلق از صبحه مسه اين محب محو دانند و صورت مروق مال و حاه از لوح خاطر
 فانر اين دولجواه بنديوع حسوع و اساه مسعول ، و آسئه ناطن از رنگ تعلقات
 طلعت آيات عالم تعصاب مصعول ، درراكه مصاح كور صحت ققرا و مصاح رسور
 فربب عرفا را موحب^۲ انصاح حرايين خود و مسلرم وحدان دقايين مكون و برور
 وجود دانسه از مقتداب معوهه حسى و ادراكاب برووه على و حلسى فارغ البال و
 رافع^۳ الحال است. بيت -

دل را حلال گشت ر عشق تو دم ردن
 زان رو كه ناد غرتو بروى حرام مند

و بر صبر مسر محبى ناست كه طى معاور طريق تحقق موقوف بدرجه توفيق و مسروط
 بملازمت مرشد سعيق است ، و نكران همت اين قنبر در ميدان حبهان بايين مسب
 سابر اسب ، و مرغ حان در هواى اينى طلب طائر. بيت -

نارب اينى آرزوى من چه حوس است
 تو بدئين آرزو مرا برسان

اسند بمع كرم نياص^۴ نى دربع حناست كه باران حصول مامول بر مرار دل باران
 دارد ، و سحره رهاى حان را در باغ حنان نى ورق و ثمر نگدارد ، و حون غواصى
 بدن و نعاصى دينه نى را سلاشى ساهه است ، و ساحت فيص سبات دل از غمار
 معصى آب و گل پرداخته ، و ثوق حاصل است كه سلوك طريق طلب ممرل حصول
 مآرب^۵ واصل گرداند ، و ظلام سكود و اوهام از پيس بصر^۶ بصيرت بالكلية رايلى ،

بيت -
 گر چه ممرل بس خطرناك است و مقصد ناپديد
 هيچ راهى ناست كانرا ناست پايان، غم محور

اللهم ان كرمك اوى ، وانت بمصان نصبك على الرايين اخرى^۷ - اگر آنحاب سر
 خود را از طلاات آن سواد و مصاحمت مصاحبان فساد نهاد نفاى حواد آن بلاد
 خلاص دهد ، محض صلاح و عس نجاخ حواهد بود. بيت -

1 The same in BUL BH AH ASB and HG but GX gives

راه الحلال BH gives بر موحب BH gives 2 وحر اسيد التماى آن ناس

4 The same in BUL BH and AH but ASB gives اسيد صبح نياص پيدرسغ
 5 BH omits اسيد صبح نياص پادشا and HG gives اسيد صبح نياص پادشا
 while GX adds سلوك طريق طلب ممرل حصول مآرب واصل گرداند but ASB omits

6 ASB omits صر 7 The same in BH but GX BUL AH ASB and
 HG give اللهم ان كرمك وى وانت بطيخان نصبك على الرايين اخرى

در رعررثا و حواهرزواهر دعا، که لایق برودوش و گردن و گوس حلوص واعتقاد و خصوص صفای فواد ناسد، در درج زبان دوکان دهان و نارار بیان بیاف - لاجرم قدم شروع در بیانان^۱ بیان آن نه هاد - اما کوتر نال، که ار ساخسار^۲ خیال ناظر آن حال بی هال بود، بر مقتضی ندای، شعر :-

حامه جرعی حومه الجدل اسجعی
فاب بمرئی من سعاد و مسمع

تنعم اهدای خدمات و برنم انلاع سلیاب خود را مطور بطراکسیر اثر گردانیده، و خامه عباسی عامه تعرض این اخلاص نامه خود را ار هامة عامه گذرایده، بر رای نوار، که جام جهان ممای اسرار و مجلی صور الهامات حصرت آفریدگار است، معروض میدارد که ساروی بوفی پادساه نارگه ارل و بیروی عایب شمساه درگاه لم یرل، سهام هر مراد، که در کان عسی و اگر و وترنوک و مگر موضوع بود، بر هدف وصول مامول واصل است، و صورت هر مرام، که کلک خیال بر لوح اندیشه نال بصویر کرده، باجمل طریق واکمل^۳ تنسیق در آئینه حصول حاصل -

یب :- هرکرا اقبال مادر زاد رهبر می سود
همب اندر هریجه می ندد میسر می شود

الحمد لله الذي فضّلنا علی كثير من عباده ان ربنا لغفور شکور - اما حکمت بالعه و قدرت غالبه حضرت لایرالی، که مسطور احکام افعالس از رقم کم و کیف و حروف افسوس و حیف متعالیس، چون سرب حباب و زندگانی در ظروف و اوانی اعمار زمانی موضوع فرموده است - و شیشه دل عسای را، که از آتس حمیای شوف در جوش و قلی است، بر طاق واک معلی به سلاسل وسایل^۴ و اوصاع مختلفه معلی^۵ نموده است، و محقق است که جان قالی را با حوادث متراکمه و عوایی متصادمه قدرت مقابله و مقاومه و قوت مجادله و مصادمه^۶ بخواهد بود - بدین سب حواس باطن و ظاهر چون بید مضطرب اند و سعله تاسف و تلهف از کانون دل ملتهب، که ناگاه کوکب اقبال قبل طلوع خورشید وصال در طلام و نال محجوب ماند، چه آفتاب نقای افراد انسانی قریب غروب^۷ است، و ادای صلوات مامولاب بر مسافران طریق عشاء و غدا بطریق قصر مدوب - سارین بر سیل تعجیل بی بوقی و تاحیل تشنگان

۱ The same in BUL, BH, and AH but GY, ASB and HG give بیان

۲ BH omits ار ۳ The same in GY, BUL, BH, ASB and HG but AH متعلق ۴ ASB gives سلاسل معلی وسائل ۵ BH gives تعلق

۶ GY, and HG give متصادمه ۷. The same in GY, but BUL, BH, AH, ASB and HG give قریب الغروب

مسند الله اسامه كرم ، فرد فرید و ما صدق و حمد علو همم -

بیت - مثل او^۱ در جهان ندید کسی

و ر تو گویی که هست ، هان ، بها

شعر - فوالله لولا الله فال لك الوری

معال الصباری فی مسح ابن مریم

یا من ناهی کره الرا^۳ من سرافة قدمه علی هامة الریا ، و ناعار رب الارص

بتخیل معال حنوله^۴ علی هلال^۵ السماء و تمختر راویه آنا رجعه علی روانا العلك

الاعلی - شعر -

فما الس الله امره افوی حسمه

من المعحد الا بعض مانت لابس

رب کما جعلت ثواقب آراذه الوصاحة مستکفة علی اسنبواء الکواکب و مواحب

مکارمه العامة صابة علی الرا یا ک لعام الصاب ، اجعل اسعه مسامر معال حنوله^۶

فی المعارب^۷ محسوده لالماع^۸ انوار السواقب^۹ معنوطه^{۱۰} للشمس فی اصله افالم المساری

و المعارب سها ، بو حمی ، که مساطه جال آمال در آنسه حال حلوه داده است ،

مسرگرداناد^{۱۱} بیت -

غالنا هواهد گشود ار دولم کاری که دوش

من همی کردم دعا و صبح صادق میدمد

معصل و معمل دفاتر احلاص خاطر در ذکر حسن بآر و سرسابت و معار آن

فصائل مظاهر بحر عقود بان اصاغرو اکابر است و فوافل مدح و بنا در حرم صبا و

ولا گرد کعبه صفت آن ملکی مهاب دایر -

حجی الیک و رسم دارل کعبی

ولدیک سعی والطواف و عمری

و لاس احراسی التجرد^{۱۲} عن هوی

الا هواک و عند بابک و معی

۱ BH gives تر ۲ BUL gives شد ۳ BH gives کعبه الی

۴ BH omits حیره ۵ GY omits هلال ۶ BUL and هامة الی و اصاغرو حیره
۷ BH gives بالمعارب ۸ معال لماع ۹ BH gives لالماع ۱۰ while ASB gives خیل

۱۱ GY gives محسوده ۱۲ BUL gives انساب ۱۰ AH gives مشرقة

۱۱ The same in AH but GY BUL, BH ASB and HG give گردان

۱۲ BUL gives التجرد

و حارسدی، که سحمة قصبة وجود جهب حراسب خیال آن جال باکمال¹ و مع دخول صور اغیار آن خیال² گرد ساحن دیده کسیده اسب، محبوسان حیطة حدس و حواس و کوته نظران حطة عقل و قیاس، که در تیه هوا جس نفسانی و دیمور خسایس هیولای هایم و حیراسد، اهداب و مرگان می خوانند - شعر :-

جعلت من الاهداب جفنی مسوکا
لأنک لم تخرج و لم یدخل الوس

بیت :- نگرد دیده خود حار بندی³ از مره کردم
که نی خیال تو بیرون رود نه خواب⁴ در آید

و جتر روان و تخت جان⁵، که رسام نقس نامه ارل و قسام کار خانه لم یزل حمت سلطان خیال آن دیدار سعاد ایثار به لالی متلالی دموع طاهر و حواهر رواهر خشوع خاطر مرصع ساخته اسب، طیب⁶ طبع ار سر کح طعی بحار لطیف و شکل صنوبری میداند - لمؤله :-

جتر روان و تخت دل بی جم عسوی هیچ نیست⁷
بی خط داغ عاشقی ناد سواد تن تلف

کمند دعا بدست و بوی رجا تافته و بر کسگره کرم کبریا انداخته و بذروه فصل وعطا محکم ساخته که از خزانه احسان بی عوض و بدل و گنج خانه بیضان بی عرض و علل موهب عالی منقب سامی ربیب یعنی التقای لقای ملایک ارتقای آنحضرت، بشر صورت ملک سیرت، دره یصای کمال سریر، عره و ضحای جبهه بصیر -

بیت :- خجسته ذاب کریمش بصورت بشری
تبارک الله گوی که رحمتیست جسم

مراح ارواح سکان عالم پاک، مصباح⁸ مجامع صوامع افلاک،

بیت :- رواش خرد دان و تن جان پاک
تو گوئی که بهره ندارد ز خاک

1 The same in GY, AH and HG but BUL, BH and ASB omit باکمال
2. The same in GY, BUL, BH and ASB but AH gives مرد عالم مثال جمال while HG gives حال 3 The same in ASB but GY, BUL, BH and AH give حارستی while HG gives حارست 4 BUL and ASB give عبر 5 AH gives تحت و تخت و چقدر روان و حان 6 GY gives طبع 7 The same in GY, BUL, BH, ASB and HG but AH gives تحت روان و تاج دل بی جم عشق هیچ نیست 8. GY omits مصباح

در چس کار کبیر و حبر خطره^۱ بموجب الدال علی الحبر کفاعله نامۀ حسبات اعال
 حوسس را به نثر این حال و سرائین مقال محلی گردانند و بنست سعی و احیاد
 معیاج کمور دعا به مدلول لسن للانسان الاماسعی جهت انصاح ابواب نواب عقی
 در حرکت آرد - ریادت براین حریان اقدام افلام بر صفحه صحیفه مرام موجب
 ایلام و مسلرم ابرام داسب - همواره رمان بهای اهل حصام خون مند و وقت منام
 قصبر باد ، و مانند لمعه بارقه و مسابه سبب سارقه بهما فری - مصرعه -
 رانکه مهلت عمر اعدا را نباید بیس ارین^۲
 آسی

(۹)

سحۀ مکتوب کتب من مکة المسرفة الی حباب احده بالکیلان اسکۀ الله
 نسح الحبان و ادام ایام دوله ما طلع النران -

بیت - بیان سوق حه حاجت که سور آس دل

نوان ساحت ردردی^۳ که در سخن باشد

شعر - ولوعی و اسحای و شوی ولوعی

کجوهر داتی و العرام طابع

غرامی نار و الهوی بهو الهوی^۴

وبری و الباء دلی و المدامع

شعب و اغصان عسقه^۵ عشق و اسحان ، که پرامون سحره حبان برآمده است و ار

ثوران ناصر آن حبان دیول و دویان یافته که ارو بحر^۶ نام و سان نمائنده است ،

حکم فلسفی، که دیده بصیرش ار ادراک آفتاب سوی و الهاب در پس پرده حجاب

مانده است ، غرووی و اعصاب سی نماید - بیت -

مران سمند که رگهای سسه پیو مرا

طباب^۷ گردن حاسب و ناربانۀ دل

۱ امر خطره و کار کبر AH gives but BUL BH IG and GY the same in

۲ رانکه مهلت BH but GY BUL AH ASB and IG give the same

۳ هر اعداد بر تانۀ پیش فری The same in GY and IG but BUL BH AH

۴ زودی The same in GY BUL AH ASB and IG but BH gives

۵ والهوی و کالهوی The same in BUL BH AH and IG but GY

۶ حیه The same in GY and IG but BUL BH AH

۷ حر The same in GY, BUL AH, ASB and IG but BH gives

که

مرا امید وصال بوزنده میدارد
وگر نه چون رهد این خان من زجنگ فرا

اللهم ارزقني حصول ما لا عوض عنه قبل حلول ما لا بد منه - اوایل شهر محرم الحرام
برید قلم بیرگام، که ترجان بلدان کلام اسب، جریا علی الهام لا مسیا علی الاقدام
ار سواد محمدآباد همد در حال اطاعت صد و متابع بد در بیدای نصای وری²
بموجب فحواي لم یکنونوا بالعیة الاسقی، سایر و دائرگشت، سی برآن و سی اران
که کواکب ثواقب حصول مرام از افق عنایب حی³ بر دوام طالع اسب، و الویة
عرائب رعایب نایادی توفیق حصرت واجب بر مساک وصول و کواهل حصول
واقع، الحمد لله الدی هدانا لهذا وما كنا لیهتدی لولا ان هدینا الله - بیت :-

سکر خدا که هریچه طلب کردم از خدا
بر مقتصی⁴ همت خود کامران سدم

بر طبع سہاب وقاد، که محرو احساد شیاطین مواد حساد و سور نواظ صدر
سسان محافل مروت و سداد اسب، هویدا ناد که حامل صحیفۃ المودۃ ار السۃ
خواص وعوام و رواب تقات کرام محقق کرده بود که آفتاب محبت و موافقت بین
الجانین از افق یگانگی در حساس و از سحاب ارتیاب بیگانگی در امان - سارین
در وقت توجه بدان کعبۃ مقصود سفارشی نامۃ التماس مود و الحق ار فون فصایل
ادی وافر البضاعه اسب، و در اختیار دقایق حکمی کامل الصباعه - و بر حایران
کموز رموز سیادت و فایزان مکنون و برور سعادت بی ریب و مین عین فرص و فرص
عین است که توسیم جنبۃ فواد جیین قانلان و ناصیۃ استعداد مثل این فاصلان
را به ارقام اکرام واحسان از عایم سعادات⁵ دو چہان دانند، و تحم اصطباع و
عواید، که در چنین زمین وافر العواید میکارند، دحایر عظیم الرتہ مفص القرۃ
فی کل سسلۃ مائۃ حصہ را در خرمن رضا و قول حضرت واهب⁶ المامول جمع انگارند -
چون آجباب به وفور فصایل و کمال حصایل شہباز اصطیاد قلوب و شیرریان و بر
بیان آحام ارالب هموم و کروسب، احتیاج به تسبیہ نہ دید⁷ - اما می حواس که

1 GY, BUL and HG give یافت 2 The same in AH but BH gives
دق GY and HG give دق while BUL and ASB give ورق کالورق

3 The same in GY, BUL, BH, ASB and HG but AH gives حق

4 The same in GY, BUL, ASB and HG but BH and AH give رمتہای

5 BH gives سعادۃ 6 AH gives واحب المامول 7. The same in GY and
احتیاج تاکید نہ دید BH gives بود while BUL, AH and ASB give

و اربو غربت و انتال الى هذا الحال هر چند که بر معصی مصرع —

قدراحتهاد الوسع و الوسع سدول

سمد مدرت و توان در مبدان رمان ناحت ، گوی وصال بچوکل سعی و احساد
نه رنود ، و تقس حصول مرام ار طاس فلک مینا قام و تحه سمن انام به هیچ وجه
روی نمود - بیت —

اگر محول حال جهانان نه فصاست

حرا بخاری احوال بر خلاف رصاست¹

آری آری² - بیت —

بر برگند حصرا چنان توان بودن³

که اقصای قصبای گند حصراست

ناکار بدانجا رسد که دیده آمد از عروس سل موانع محل آمد ، و سراب امل
در فراغه سیه محل حرمان بدل گشت ، و در انای طلام حیرت و تنگنای مصی
فکرت ندای هاتق غیب ، که مرا از عروس من و ریب است ، بصباح حان رسید
که رباعی⁴ —

ای هستی تو هستی هست دگرست

وین هستی تو هستی هست دگرست

رو سر بگریان بفکر در کس

کس دست تو را آس دست دگرست

چون حسن⁵ مرام حان از تنکای حران رمان دبول نافت ، و حورسد این معصود
و مامول از افق فلک حصول نافت ، بالضرورت بر حسب معصی حال ، نه بر وفق
مرصی بال ، فرزند عبدالله را در سده سیه و عده علیه ، که محط رحال آنال و
مبسط کمال اقبال است ، ارسال داسه ، و نعم امید بریت و احسان ممانه و بوی
اسحاق آنحضرت سعاب فصان در مرعه حان کاسه ، آمد است که بموجب مفهوم
آنت کرامت رست و کل مسئله مائة حة ثمره و جره دهد ، و بر وفق الطاف آبا و
احداد آنحضرت نو عروس ناموس بدگلن مرحمت مانوس در آسه مراد مری گردد
ناکابه مآثر الطاف مظاهر آنحضرت بر صفعه خار طاق عناصر نگسه گردد و رایت
افشار این خدمتگار بر دیوار فلک دوار افراسه - بیت —

1 The same in GY BUL BH and HG but AH and ASB give حواس

2 BH and ASB omit آری آری 3 BH gives ددد 4 GY BH ASB
and HG omit 5 BH gives همه

هویات غم عشق است بیرون ار حد فکر¹
 رتحریر و بیان آن زبان و کلک را حیرت

سعر :- و ان قمیصا خط من نسح تسعه
 و عسرین حرفا عن عرامی لقاصر

سارین لالی دموع نهر در حوط شعاعی² نظر مسطوم ساخته و حمی رجا ساران
 سرسک مهائل ریاض جان ریان داشته است که نهال آمال وصال بر وفق مستعی بال
 و اعصاب متراکمه الافان مراد بر طبق مرتضی³ فواد منمر آمده بوفیق تمیل⁴
 انامل سحاب معادل بحر مساکن مرروی سفاه حیات حان و دل گردد - ییب :-

از هر کرانه⁵ بیر دعا کرده ام روان
 ناسد کران مسانه یکی کارگر سود

این صحیفه صراحت مصموم اخلاص مسجون در اوایل شعبان ، که برای برکات
 آیه السعیم سهری سالار عساکر سهود و صاحب لوای لسكر دهور است ،
 بمداد سويدای فواد از دارالسداد محمد آباد سمب سواد یاف منی برآنکه هر نقد
 امل که درکان اسکان مستتر⁶ و مسدمج بود ، و در نهانخانه امور متعسر الطهور
 مندرج ، و ار حرانه همب و گنجیه مهمت اهل دیا خارج ، ار اثر نظر آنا و احداث
 آنحصرت در حوره تیسیر و حیطة تسهیل⁷ میسر و مسهل است ، و مردم جسم
 جان نکحل الحواهر شکر آن حانداں مکحل - اما سحنه لسكر خوف و هراس
 بر سکان ساحب ادراک و احساس⁸ موکل است که سادا قبل ار حصول لقای آن آفتاب
 آسان دول⁹ طوامیر مساسیر امل بدست کاسان دیوان اجل مطوی¹⁰ گردد - ییب :-

ای کرده درد عشق تو اشکم به خون بدل¹¹
 وی ایزدم سرسته ز عشق تو در ارل
 ترسم که روز وصل تو نادیده ناگهان
 سر بر بند ز مشرق عمرم شب اجل

1 The same in GY, BUL, BH, ASB and HG but AH reads thus
 بروت ار حد عشقت هویات غم و فکرت 2 The same in GY, BUL AH, ASB and
 HG but BH reads شعاع 3 The same in GY, BUL, AH, ASB and HG,
 but BH gives مقتضی 4 BH. gives توفیق رفیق تمیل 5 The same in GY,
 BUL, AH, ASB and HG but BH gives کار 6 BH gives مستتر 7. BH
 gives تسخیر 8. BH gives احساس 9 The same in GY, BUL, AH, ASB and HG
 but BH gives متعای دل قبل ار حصول لقای آفتاب آسان دول 10. The same in
 GY, BUL, BH, ASB and HG but AH gives بخود دل 11. AH gives

در ساحل ابلّاح و اصدار معرود فرموده بودند، در ساعی، که حورشید وصول
امید از افق ناید ضرورت حصول امانی را در آنست احسن عبارات و معانی ارزانی فرمود

یت — آمد بسوی بنده مهجور مسهام
مرغی رفصردر سمشاه نامه نام
عقلس خطاب کرده که یا امی الحدیث
روحش لقب مهاده که یا احسن الکلام

از رویت رویت کتاب صبر و هاج سویدای دل و حان را ابهاج و روح را باسکل
صواع ملکوت و فطان نارگه حروب اسراج^۱ حاصل آمد - معر -

فحلت صمیم القلب حی کانه
لسامعه فی کل حارحة عطف
له عرف سلطان الملوك وطیه
فلا عصوا الا ود لوانه ان

بروایع دعوات صافه و بدایع صوفات عبودیات وافی^۲، که بالاسیاس محدثه ماه و
حور و مسعه طراران شش هست در انوار و احوای اردناد قرب و اکساب
موجبات علورست از رنده پوسان راویه صفا و محبت و سوجه دلال اودیة احلاص
و صعبوت آن اقتباس نماید، بواجبه و مشافیه کرده آید؛ سمع حان در لکن حان
افروحه و حشم همت بر راه احابت دعا دوحه که مسای بقا و ارتقای آن حورسید لغا
حون قطب تلك مسددر فام و راسخ باشد، و فرس مصرع عالی و درس ماسد فلک الافلال
سامح - یت -

فارغم رآمن حو میدام که طوافان قدس
اسحاب با دعای بنده مقرون کرده اند

حون اقدام اعلام معاف حروف و مسامیر اصهار مات و الوی در طی معارج و معامیر
بیان استخوان صبر حون قدم حکم مسای^۳ در معرفت اسرار سرع صبر
غیر ماسی است، بلکه حشم تعقل عیول از ادراک هویت ماهسن معاسی و
قوت قدرت بسر بالآت و ادواب فواعد نظر در بیان کمت و کعبیت آن سلسلی،
در بیان آن حد گوید و در بیابان حان حرا پوید - لمؤلفه -

۱ The same in BUL BH AH ASB and HG but GY omits روح را
۲ The same in GY and HG but ناسک صواع ملکوت و فطان نارگه حروت استراج
BUL BH and AH omit صوفات while ASB gives بروایع دعوات صافه و بدایع
۳ The same in BUL BH and ASB but AH gives ماس while GY and HG read ستامی

در ذوق عقل هر سخنی کان نای نسب
چون رندگی حوس است اگرچه مطولست

و بدعای دول برور افزون ، که از صولت تطاول رمان محروس و مصبون باد ، احتتام
مود ، و نو عروس این دعا به عر اجابت و قبول مقرون بالصناد و النون -

(۷)

ایضا حواب مکتوب کتب الی حضره السلطان الاعظم الاکرم الاعدل
علاء السلطنة و الخلافة و الدین الکیلائی حلد الله تعالى ایام معدلته و رافته -
الحمد لله الی انزل علی عده الکتاب ، و حصص خلص عباده بخلعه ایتاء
الحکمه و فصل الخطاب ، مطرزه بطراز "ان له عبدنا لزلفی و حس مآب ،، -

ییب :- ایکه می ینم به بیداریست یارب یا بخواب
حویشتن رادر جیین نعمت^۱ سار جیدان عذاب

یعنی حمامه نامه نام ، که از حریم کعبه خلافت و حطیم قلعه خود و راف ، سلطان
فریدون نباهت ، خاقان سکندر رویب و نداهت ، یادساره عسی سیرب^۲ یوسف جیهر ،
سپهسوار ادهم ماه و رده مهر ، مطلع انوار انظار فیض احدی ، رورنه رواوی و سجره
چار طاق هبل ملکا لاینبغی لاحد من بعدی ، الذی تسرف بحرالدهر بجواهر رواهر
مآثره و تدلل صعبات^۳ الافلاک لاعنه نواهیة و اوامرہ ، اللهم ادم سحاب فیضانه^۴
علی اغصان بستان الامکان ، و عام انعامه و احسانه علی ارهار اشجار الاکوان ،
لیجتنی من ارم کرمه و روضه نعمه کل قاص و دان ، علاء الخلافة و السلطه فی رمان ،
در چمن عظیم و گلشن نکریم این سده قدیم ، که گلشن احلاص عجیب السان
کثیر الافان آن دودمان را در ناع حان و راع جبان بیس ار تعین هویت این و
آن کاسته است ، و فواح رواح آن را تقویت دماغ بقا و لخلحه قوب شامه ارتقا
داشته ، ییب :-

نسان بر صفحه هستی نبود ار عالم و آدم
که جان در مکتب عشق ار بولای^۵ تو میرد دم

1 The same in GY, BUL, AH, ASB and HG but BH gives دولت
2 The same in GY, AH and HG but BUL and BH give سریرت while
ASB gives سریر 3 The same in BUL, BH, AH and HG but GY gives
امعات while ASB gives امعات 4. The same in GY, BUL, AH, ASB,
and HG but BH gives فصله 5 The same in AH and ASB but GY, BUL,
BH and HG give تسای

37544

رباعی — ار لطف تو هیچ بنده نوسید نه شد
مقبول بوحر مصل حاوید نه مند
لطفت بکدام دره پیوست دمی
کان دره به ار هراس خورسند نه سند

و سب توقف اسباب^۱ آن بود که ساسات آن بلاد مع بواقی اسباب از اطراف و
ملاد مرئوب گردد - نوع و طماع از حدام فلاك ارتفاع ملك طماع آنست که بموجب
مضمون انا وحدنا آله باعلی امة و انا علی آنا هم مهدون ابوار بریب^۲ خورسید
اسرای بر طبق معصل و اسحاق ، نه بر وفق اسپال و اسحقای ، سابل حال او
گردانند - و او را در تعداد بدگن قدم ، که بر حاده عودیت مستعم اند ، در آورده
از حمله رید و عمر و خالد و بکر نه داند ، و سانه مرحمت خسروانه بر طواهر
حال و بواطن سال او بران سوال مسوط گردانند که نامه بیکامی^۳ آن پادشاه
همی حسب گساسب سب را ساه سوار ناطقه بی نوع انسان ، که فارس گلگون
لسان است ، و رسول بارگه فتمی و ناظر مناظر عقلی و حسی در اصفاغ افالیم سعه
و اقطاع ملك مرکبات عناصر اربعه واصل گرداند^۴ ، و کاروان سالار قافله دهر
اسعه لطف و مهر^۵ آن حصرت فریدون مسی سکندر دانش را بر قطار^۶ هغه ایام
هاده ، در بیر بازار دسا به در و غرر حمد و سنا و حواهر رواهر مدح و دعا بیع و
سری کند - یب -

بکی معامله ، و بی ذیل مکسسه مهر^۷
که بامکسگی ارزد به صد هراس درست

ریادت بری^۸ اقدام اقلام بر بساط اسباط نه هاد و دست ابرار بر اعاب در آسبی
قناعت و پای اظهار کمال صاعب در داسی قلب بصاعب کسیده ویس ازین
کلک مدقوق سمب مسیمی صعب از طروف الفاظ و عبارات آب اطاب نه داد ،
هر حد^۹ یب -

1 The same in GY BUL AH ASB and HG but BH gives و سب
2 The same in GY BUL AH BH and HG but ASB
3 The same in GY BUL ASB and HG but AH gives
4 The same in GY BUL
5 The same in GY BUL
6 The same in BUL BH 7 AH
8 BH gives
9 The same in GY BUL AH, ASB and HG but BH
gives

سدگان دیرینه منخرط می بود ، و گوش هوش او بخواهر او امر نهشاهی منقرط ،
 و سالهاسب که طخ این رجا در دیگ دماغ نآس طلب و هوس در جوس اسب ،
 و عقل و هوش ارضهای این افتراح در برم گلستان صاح و سبستان رواج بحام
 افراح¹ مسب و مدهوش :-

سعر :- شرب نکاس الحب فی المهد شربه²

حلاوتها حتی القیمه فی حلقی³

نظم :- من حرعه نوش برم بو بودم هراسال

کی ترک آب خورد کند طمع خوگرم

گر برکم دل از تو و بردارم ار تو مهر

این مهر بر که افگم، آن دل کجا برم

اما تیریدیری شسب ناروی تقدیر ارکان دوالقرنین قیاس بر هدف مامول ممتنع
 الوصولسب :- نظم

عمریست نا در آرزوی حدسب توام

و این دولتم ر بخت میسر بیامده اسب

خور چون رسد محصرت توزآنکه اوهنور⁴

گامی زاوج چرخ فراتر بیامده است

و چون⁵ نو عروس این مرام در حجله مواع ایام مستور نمود و نه رکوب توسن رجا⁶
 و تازیانه سعی واجتهاد سلوک مساهچ این مراد غیر مقدور بود ، مشیر فکر ، که
 میر وزیر و امیر سریر دانس و ضابط ممالك تدیر و بیس اسب ، حیان ستود که
 فرزند عبدالله را بسعاد ملازم درگاه گیتی ساه ، که محسب ارشاد و اکتساب از
 وقت کیومرث و لهراسپ تا زمان آن داب ملک شان⁷ ملک نسان قله جای⁸
 شفاه ملوک جبهان و قبله گاه سلاطین زمان بود و هست و خواهد بود ، روان گرداند -
 و نصر بصیرت و سریرت او را بحاک آن آستان مانند جشمه آفتاب روشن و تابان -

1. BH gives ارواح 2. The same in GY, BUL and ASB and HG
 but BH and AH give شربت نکاس لب شربة لطعمکم 3 BH gives فی الخلق

4. GY, BUL, BH, AH, ASB and HG give خود چون رسد محصرت توان که اوهنور
 but the reading adopted seems to be better 5 The same in GY and HG.

6. The same in GY, BUL, AH and ASB but BH gives و مرکب قوس سداد

7. BH and HG omit ملک شان while ASB reads 8 BH gives ملک سات فلك نشان
 قله ملایک حای

یت - گر رانکه بنده را همه اعضا رهاں سود
صد یک رشکر او بواند شمار کرد

و بوید عالم غیب، که مصبون ارسایند ریت و مایون ارشایله سن و عب است،
ار پحره حواس و مطره حدس و قیاس بگوس هوس سرسد که بر حاده رجا^۱ مستعم
و در سرکوی و بون مقیم باس که به نایون حکمت الهی و صبح سابق مقصی و صبح
لاحق است، و خون در فائحه صحنه حیات این جهانی آیه عنایت کرامت هدا
عطاونا فامی او امسک ظاهر و مبین است، طوا منر مسایر حاتم و عاصب آن
بوفیع مبیع^۲ محمود حمامه مسک معون و مرین خواهد بود - لمؤ لعه -

ای پسی حا ک کرده محسود فک
وانگاه به لطف کرده مسحود ملک

لایق بود که تقد امید مرا
ساری نور قلب بهگام محک
سعر - ادا ابدات با الاحسان مسم
وما الاحسان الا بالهام^۳

بعد از عرص حال خویش بر رای بواب صواب اندیس^۴، که مرآت صورت حان
این درویش است، معروض میدارد که خون من وجود این نایوان ار بن العباب
آن حانان ماسد تقد مهر دارالصراف مهر، که مخطوط معانی^۵ مهر یافته است،
در شش جهان روان است - یت -

تقد وجود ماست به بارارکن فک
ار سکه محبت حانان سده روان

و نقش بعلن پای برنا ساي^۶ آن دودمان در حسم بصیرتس محراب حان و قد
حان - یت -

حاکم که بعلن تو سود ار دیده دارم دوسر
ار سایه آری دوسر دارند مردم سود را

لا حرم حرد حورده یں چنان می سود که این دعاگوی کسمه در سلک

1 BII omits رجا 2 BII omits منبع 3 BII gives the Arabic
verse before the preceding Persian Ruba 4 BII gives برای بواب اندیس
5 The same in BUL, BH AH and ASB but GX and HG give شمع
6 The same in GY and HG but BUL BH AH and ASB omit پای
7 BII gives خانه

نہا یہ آمالی لقاءک مرہ
فیا لیب سعری هل یساعدنی الدھر

یپ :- جیدان رورگار مرا مہلب آرزوسب
کز خاک آستان بوجسم سود قریر¹

در تاریخ اوسط² شہر اللہ الاصلہ ، کہ ہر فلک سنیں و عوام و بروج اسہر حرام ندر
اتم اسب³ ، این صراعت نامہ بارسال آن آستان دارالمقام سمب کرامت یاف
مسعر و مجبر اراکہ نقود آمال حان ، کہ در کتم کان امکان موصوع و دفین بود ،
بالقاب ضمیر خورشید بطیر و برکات نظر اکسیر تاثیر آن خاندان حمسید سریر⁴ ،
خورسند تنویر ، در بوتہ دل نہ نار یاز مسبوك گستہ در دارالصرہ ایام بدسب
توفیق حصول مسکوک است - یپ :-

ازان زمان کہ برآن آستان نہادم روی
فراز مسد خورشید نکیہ گاہ من اسب
شعر :- لاسکرکم مادسب حیا و ان اسب
ولم اوفہ ، اوصیب بالسكر آلیا

و یوسف رجا ، کہ از جنگال نکال اخوان⁵ گرگ نشان زمان در چاہ تحسر⁶ و تاسف
بر مقتضی و اسفا علی یوسف مبتلا بود ، عزیز مصر وجود و گنجور حرائی مطلوب
و مقصود اسب - الحمد للہ الہی فضلا علی کثیر من عبادہ و خصصا بتسبٹ ادیال
اہل ودادہ - و اعظم مواہب آن کہ در موارد ہر موہب حمید و نعمت جدید
آیہ کریمہ لان شکرتم لاریدکم ولان کفرتم ان عذابى لشدید آئیہ نصر بصیرت ،
و رورہ قصر سریر داستہ مذاق جان را بہ سکر شکر جزیل و سرت حمد⁷
جمیل رب قد آتیتی من الملك و علمتی من ناویل محلی میدارد - شعر :-

و لو ان لی فی کل مسبب تنعرہ
لسانا لما استوفیت واجب حمدہ

1. AH gives قریب 2 The same in AH but GY, BUL, BH, ASB and HG
give است 3 The same in BUL, BH, AH and ASB, but GY and HG add
اور خورشید بطیر و برکات نظر اکسیر تاثیر آن خاندان حمسید مریر، 4 The same in GY, BUL, AH, ASB and
HG, but BH omits 5 The same in GY and HG but BUL, BH, AH and ASB omit
تحسر تحیر و تاسف 6 The same in GY, BUL and AH but BH and ASB give تحیر while HG gives تحسر
7. BH omits ۷

سوار و عسکر حواس مدرکه در بزم و قوای محرکه در یسار محنت بزم احلاص و مصادف کرب جمعیت نفاق و مبادت را کحمر مستغرة قوت من مسوره آواره گردانیده در مظان احابت دعا و آوان اصابت رجا سر اسکانت و آربا دسوع حسوع و بیار بر سعاده مسه و محراب دل در مسعد من ، که معد افالم آب و گل اسب ، مهاده - ار حصرت مان ، حل سانه والبرهان ، به الحاج حواهاست که بقا و ارتقای آن خاندان خون قلم میا قام آسان من معادیر اسداد رمان و معدد جهات عالم کون و مکان بامد - نظم -

(۱) چس که من به دعا دست بر فراسه ام

فرین سور دل و ناله سحر گاهی

(۲) عجب ندارم از الطاف حصرت بردان

که ر بر حکم تو آرد رماء نا ماهی^۱

طبران صابت و بیار از شمیم امکان بیان پروار نموده اند و در هوای فصا پر و بال بار کرده که سهار فکر صاحب حقیقت و محار و ساهن فهم بعوب حوائی و فوادم اطبات و اعمار پیرا مون بیان آن نمیتواند گسب ، اگرچه حیاط خاطر فابر^۲ مساعی حمیده در سرح و بسط آن ظاهر گردانیده مسخواهد که محیطه دوت فکر و سورن مژگان بصیرت و مقراض سعس حان و معیاس مواد خطاب و برهان خلعت بسط کلام بر اندام کمیت شوق و غرام پردازد ، اما فصل و وصل و حصر و قصر آن بادواب حسی و همدسی و آلات فکری و حدسی محض حال و فرص محال اسب - یت -

آهس پای خو پرکار سد و هم برسید

بیک اندیشه درین دایره الا به حال

سعر - الحمد لمحو النعم راحة فاصبر

و این الثریا من یدالمتناول

دست رجا در دامن قبول دعا سحت مرم است و پای همب در رکاب و بوق عجب محکم که لالی آمال ، که در صدق صدر^۳ بواسطه بموج موانع دهر مکتوم اسب ، در رشه اسداد رمان عمر ، که به بواقیت زرد و کبود سب و رور مسطوبست ، سب انصام و صعت انظام یاتنه واسطه قلاده کردن حیات و فرطه گوس نو عروس مصبه نحاح و صاب گردد -

1 The last bayt is omitted in ASB 2 BH omits خاطر

8 BH gives در صدق صدور و مال

و فصل جودهم كالطوف في حيدى

ییب :- ز احسان حد و ناس طوقی بگردن حان¹

ریس طوی گردن حان هرگز مباد عاطل

صادرگستہ بود، در ازیں ارسہ وامی آونہ مانند فیضان حیات بر قالب رمیم سات
محاوران راویۂ مہاب و مسابۂ² باران عمام ہمار بر اسجار و ارہار چمن رورگار شرف
نرول سعادت وصول اررانی داست - شعر :-

فقلتہا تم قلتہا

و بالحمد والشكر قابلتها

نظم :- آب حیوانی^۸ کہ اسکندر بتاریکی نیامد

درسواد حبر⁴ آن مکتوب مصمّر یافتم

راستیای دسب گوهر بارش آن الفاظ را

گاہ بر دل گاہ بر لب گاہ بر سر یافتم

همانا که خان عم فرسود از سر منزل عدم در سهر وجود با استقبال این طالع مسعود آمده بود ، الحمد لله تعالی که نو عروس مقصود در آئینه حصول به احسن وجوه روی نمود - پیب :-

دل رفته بود و جان سده ، مس خدای را

کان دل به سیہ آمد و آن حان به بی رسید

بعضی عبودیات حاصه و ضرورت خدمات متخصصه ، که بیاب آیات آنرا قدسیان عالم پاک در مدارح معارج افلاک^۵ سسحه نواب و سیاراب اوراد عقیب^۵ صلوات داند و روش صمیران صومعه محبت و وداد ، که اواناد قیام تراکیب حاک و ناد و صدرسینان محافل معروف مدأ و معاد اند ، نقد احلاص حویس رانه سکه صفای آن مسکوک گرداند، ار عره صباح نا طره رواح آئینه وار مقابل جمال آن الطاف داشته می آید^۶ سلطان سریر حان، که مسمی بجان است ، بر نوس ناد پای نفس حیوانی

1 The same in *GY*, *BUL*, *AH*, *ASB* and *HG* but *BH* gives طوق بگردن حاد
2 *BH* gives 3 *BH* gives 4 *BH* gives 5 *GY*, and 6 The Same in *BUL*, *AH*, *ASB* and *HG*, but *GY* omits
HG give 6 The Same in *BUL*, *AH*, *ASB* and *HG*, but *GY* omits
while *BH* gives

حواب مکتوب کتب الی حباب السلطان العادل علاء السلطنة والحلافة
والدين الکيلاني حلد الله تعالى انام سلطنته وحلافه وشوکه -

الله اکبر بحر اللطف قد رحرا
و هج الريح موحا نغف الدرا
بيت - حه لطف بود که ناگه رشحه فلمت
صوف خدمت ما عرصه کرد در کرم
بول حامه رفم کرده سلام مرا
که کار حانه دوران ساد بی رفتم

کتاب وحی گرامی و برید نوید شاد کابی یعنی آیه جمال احلال ای
اصطفیک علی الناس برسالاتی و بکلامی دره بیضای ناح نازک ، پرتوانوار
آفتاب کتاب ابراهام الک مبارک ، که از حضرت پادشاه ولی نعمت ، شهنشاه حم
سب فریدون عظمت ، غایت ترسب¹ کار حانه نکویں و اعناد ، محی آثار احداث
کیعاد بژاد ، بیت -

در عرصه و حود بنای فلک سود
کاتال رحت حویس دران حاندان جهاد

مسطر حار طاق غایب² عناصر ، پهنه رواق ادراک عمل عامر ، لایق حلافت و
ایالت اقالیم اراضی ، محسود ارواح سلاطین حال و ماضی ، الدی یرحی البحر
ان نکون فطرة علی حصرة حذیقه حوده ، ویسمی الفلک ان یصیر من اصماغ ملکه
والکواکب من سکن حدوده - شعر -

لواشبهک بحار الارض فی کرم
لاصبح الدر مطروحا علی الطرق
اواسه العیب³ حوداسک مهمر
لم یح فی الارض مخلوق من العرق

اللهم كما جعلت اغصان اللسان فی ساس اقواء اقواء الاسان مسرة بذكر
وصفه الحمیل ، احمل حلیل عایک و حریل هدایک له العائد والدلیل و حموح⁴ الفلک
له دلولا مطیعا والمحررة له السسل علاء السلطنة والحلافته والدنا والدين -

1 BH gives دس 2 GL gives عاب 3 GY gives اللهب
4 BUL gives حموح

ندیای آن دول ناره عهد

عروس جهانرا بیارای مه

سعر :- ان الحلافه ثوب قد حصصت به

ادا لست علم يفصل ولم يعر

ما اودع الله في احداقنا بصرا

الا لفرق بين الدر والحر

و چون نقود کون و مکان ار مکان اسکان نامید القاب¹ سعادت نسان آن صاحبقران
مستخرج است و لآلی دعا و ثنا از بحر حواطر اهل باطن و ظاهر درچار سوی نازار
صباح و مساجهت تحلی عرایس آمال آنحضرت آسان رفعت مدحرج ، رانطه رجا محکم
و دست عمل بر داس کرم مبدأ اول سحر مرم است که صورت هر مراد ، که کلک
امید آن سکندر سداد بر لوح فواد نقش میکند ، نه احمل و جوه و اکمل سکوه
در آئینه حصول حاصل آید ، و سهام هر مرام که آن خاطر الهام مطاهر در کان
گان و ویر بک و مگر می نهد² بر هدف مامول واصل نماید و حورشید سلطنت
قضا مکت آن حضرت در اقالیم سعه از افق حسی حنی و اسی عنقریب طلوع
نموده ، صیب استعلا و استیلای آنحضرت حمسد رایب چون برید صبا گیتی مسیر
و مانند اسعه بیع آفتاب جهانگیر باشد - شعر :-

نقیب مدی الافلاك ملکک راسخ

و ظلك ممدود و نانک عامر

یرد³ ساک الدر و الدر را هر

و یقفو نذاك البحر و البحر را هر

قطعه :- اراں جیه عهد و حود است و مدت اند است

هزار سال نقای تو ناد افزون تر

نه هرچه روی بهی و نه هرچه روی آری

حدای عر و حل نادت اندران یاور⁴

1 *GY* and *HG* give التعات 2 The same in *GY*, *BUL*, *ASB* and *HG*
but *AH* gives م حة الدهر حری امتناست می مه 3 *AH* gives فوق 4. These
Persian verses are omitted in *BH* and *ASB*

اران اسلوب ، که ساقی رمای اهل قلوبست، احتتاب نمود ، و بموجب فحواى کلام العساق یطوى ولا یحکی ، طى طوامر ما شمر آن سمیع و م دانش اقرب و مسلک مستعم بیس انسب¹ داست - بنابرین بیان تعرض بیان از داس کمال آن کوناه داسه و تخم رجا در چمن حنا بلمت نار کلسه که رنگ حرمان از آینه حان بمصل و بوق برداید ، و حیین رحساره مهر آدن نو عروس مقصود از روریه عن القن حلوه نماید ، یعنی تقبل انامل صر نایل ، ادر حصایل ، مساعدت توفیق بی حجاب سراپرده تعویق باکمل طریق حاصل آند ، اند علی دالک قدر و بالاحابة حدیر - عالم حنائی سران و واقف حنائی صابر شاهد حال و ناظر روانای بال است ، و کهی بالله شهیدا ، که در زمان فیضان و بوی رجا و آوان مظان احابت دعا ، لآلی غلطان سعه سرشک در رشه حان بلمت حصوع مسلک است ، و در مسعدن و محراب دل سعاده خشوع اندامه ، و مرغ بال پروهاد و بلال نصرع و ابهال طایر ساحه که معراج فتوح حاقق و درة الناح سلطنت مشرقین درین قران برج آبی محسب موعود تصع سس کانی ، و بر حسب احکام معجان حاوی² بکف کاف آنصبر سوط باسد و عرصه اسلام از بارقه محقوق رایات طغر آناپ سور و مصبوط³ -

بیت - حسی که می به دعا دست بر فراموش ام

قرین سور دل و ناله محرکاهی

عجب ندارم از الطاف حضرت بردان

که زهر حکم نو آرد رماه ناماهی

شعر⁴ - و هذا دغله لا یرد لانه

دغله لاصناف الریه شامل

نرسدند ملائک دیدنه نواب کامناب ، طوی لهم و حسن مآب ، روس و مره است که سطح بسیط افالیم ارض بالطول والعرض حسب بسط و ربط و حکم و ضبط آن پادشاه جهان پناه مرتب و موضوع است ، و میدان عالم امکان بسبب حولان سمد دولت آن سپهسالار⁵ بارگاه آماده و مصبوع ، و با وجود اسباب اسبلا و سرائط و ارکان اسبلا و ظهور اسعه مهر بوفیق و برور آناپ انوار هدایت طریق های همب⁶⁷⁸⁹¹⁰ رتب در داس سعادت کسیدن و دلیل لباس سعادت اساس اناحملک حلفه فی الارض فاحکم بین الناس بلس تعلل و تعوق در چیدن ، نه معصی رتبت¹¹¹²¹³¹⁴¹⁵¹⁶¹⁷¹⁸¹⁹²⁰²¹²²²³²⁴²⁵²⁶²⁷²⁸²⁹³⁰³¹³²³³³⁴³⁵³⁶³⁷³⁸³⁹⁴⁰⁴¹⁴²⁴³⁴⁴⁴⁵⁴⁶⁴⁷⁴⁸⁴⁹⁵⁰⁵¹⁵²⁵³⁵⁴⁵⁵⁵⁶⁵⁷⁵⁸⁵⁹⁶⁰⁶¹⁶²⁶³⁶⁴⁶⁵⁶⁶⁶⁷⁶⁸⁶⁹⁷⁰⁷¹⁷²⁷³⁷⁴⁷⁵⁷⁶⁷⁷⁷⁸⁷⁹⁸⁰⁸¹⁸²⁸³⁸⁴⁸⁵⁸⁶⁸⁷⁸⁸⁸⁹⁹⁰⁹¹⁹²⁹³⁹⁴⁹⁵⁹⁶⁹⁷⁹⁸⁹⁹¹⁰⁰ رتبت¹⁰¹¹⁰²¹⁰³¹⁰⁴¹⁰⁵¹⁰⁶¹⁰⁷¹⁰⁸¹⁰⁹¹¹⁰¹¹¹¹¹²¹¹³¹¹⁴¹¹⁵¹¹⁶¹¹⁷¹¹⁸¹¹⁹¹²⁰¹²¹¹²²¹²³¹²⁴¹²⁵¹²⁶¹²⁷¹²⁸¹²⁹¹³⁰¹³¹¹³²¹³³¹³⁴¹³⁵¹³⁶¹³⁷¹³⁸¹³⁹¹⁴⁰¹⁴¹¹⁴²¹⁴³¹⁴⁴¹⁴⁵¹⁴⁶¹⁴⁷¹⁴⁸¹⁴⁹¹⁵⁰¹⁵¹¹⁵²¹⁵³¹⁵⁴¹⁵⁵¹⁵⁶¹⁵⁷¹⁵⁸¹⁵⁹¹⁶⁰¹⁶¹¹⁶²¹⁶³¹⁶⁴¹⁶⁵¹⁶⁶¹⁶⁷¹⁶⁸¹⁶⁹¹⁷⁰¹⁷¹¹⁷²¹⁷³¹⁷⁴¹⁷⁵¹⁷⁶¹⁷⁷¹⁷⁸¹⁷⁹¹⁸⁰¹⁸¹¹⁸²¹⁸³¹⁸⁴¹⁸⁵¹⁸⁶¹⁸⁷¹⁸⁸¹⁸⁹¹⁹⁰¹⁹¹¹⁹²¹⁹³¹⁹⁴¹⁹⁵¹⁹⁶¹⁹⁷¹⁹⁸¹⁹⁹ رتبت²⁰⁰²⁰¹²⁰²²⁰³²⁰⁴²⁰⁵²⁰⁶²⁰⁷²⁰⁸²⁰⁹²¹⁰²¹¹²¹²²¹³²¹⁴²¹⁵²¹⁶²¹⁷²¹⁸²¹⁹ رتبت²²⁰²²¹²²²²²³²²⁴²²⁵²²⁶²²⁷²²⁸²²⁹ رتبت²³⁰²³¹²³²²³³²³⁴²³⁵²³⁶²³⁷ رتبت²³⁸²³⁹ رتبت²⁴⁰ رتبت²⁴¹ رتبت²⁴² رتبت²⁴³ رتبت²⁴⁴ رتبت²⁴⁵ رتبت²⁴⁶ رتبت²⁴⁷ رتبت²⁴⁸ رتبت²⁴⁹ رتبت²⁵⁰ رتبت²⁵¹ رتبت²⁵² رتبت²⁵³ رتبت²⁵⁴ رتبت²⁵⁵ رتبت²⁵⁶ رتبت²⁵⁷ رتبت²⁵⁸ رتبت²⁵⁹ رتبت²⁶⁰ رتبت²⁶¹ رتبت²⁶² رتبت²⁶³ رتبت²⁶⁴ رتبت²⁶⁵ رتبت²⁶⁶ رتبت²⁶⁷ رتبت²⁶⁸ رتبت²⁶⁹ رتبت²⁷⁰ رتبت²⁷¹ رتبت²⁷² رتبت²⁷³ رتبت²⁷⁴ رتبت²⁷⁵ رتبت²⁷⁶ رتبت²⁷⁷ رتبت²⁷⁸ رتبت²⁷⁹ رتبت²⁸⁰ رتبت²⁸¹ رتبت²⁸² رتبت²⁸³ رتبت²⁸⁴ رتبت²⁸⁵ رتبت²⁸⁶ رتبت²⁸⁷ رتبت²⁸⁸ رتبت²⁸⁹ رتبت²⁹⁰ رتبت²⁹¹ رتبت²⁹² رتبت²⁹³ رتبت²⁹⁴ رتبت²⁹⁵ رتبت²⁹⁶ رتبت²⁹⁷ رتبت²⁹⁸ رتبت²⁹⁹ رتبت³⁰⁰ رتبت³⁰¹ رتبت³⁰² رتبت³⁰³ رتبت³⁰⁴ رتبت³⁰⁵ رتبت³⁰⁶ رتبت³⁰⁷ رتبت³⁰⁸ رتبت³⁰⁹ رتبت³¹⁰ رتبت³¹¹ رتبت³¹² رتبت³¹³ رتبت³¹⁴ رتبت³¹⁵ رتبت³¹⁶ رتبت³¹⁷ رتبت³¹⁸ رتبت³¹⁹ رتبت³²⁰ رتبت³²¹ رتبت³²² رتبت³²³ رتبت³²⁴ رتبت³²⁵ رتبت³²⁶ رتبت³²⁷ رتبت³²⁸ رتبت³²⁹ رتبت³³⁰ رتبت³³¹ رتبت³³² رتبت³³³ رتبت³³⁴ رتبت³³⁵ رتبت³³⁶ رتبت³³⁷ رتبت³³⁸ رتبت³³⁹ رتبت³⁴⁰ رتبت³⁴¹ رتبت³⁴² رتبت³⁴³ رتبت³⁴⁴ رتبت³⁴⁵ رتبت³⁴⁶ رتبت³⁴⁷ رتبت³⁴⁸ رتبت³⁴⁹ رتبت³⁵⁰ رتبت³⁵¹ رتبت³⁵² رتبت³⁵³ رتبت³⁵⁴ رتبت³⁵⁵ رتبت³⁵⁶ رتبت³⁵⁷ رتبت³⁵⁸ رتبت³⁵⁹ رتبت³⁶⁰ رتبت³⁶¹ رتبت³⁶² رتبت³⁶³ رتبت³⁶⁴ رتبت³⁶⁵ رتبت³⁶⁶ رتبت³⁶⁷ رتبت³⁶⁸ رتبت³⁶⁹ رتبت³⁷⁰ رتبت³⁷¹ رتبت³⁷² رتبت³⁷³ رتبت³⁷⁴ رتبت³⁷⁵ رتبت³⁷⁶ رتبت³⁷⁷ رتبت³⁷⁸ رتبت³⁷⁹ رتبت³⁸⁰ رتبت³⁸¹ رتبت³⁸² رتبت³⁸³ رتبت³⁸⁴ رتبت³⁸⁵ رتبت³⁸⁶ رتبت³⁸⁷ رتبت³⁸⁸ رتبت³⁸⁹ رتبت³⁹⁰ رتبت³⁹¹ رتبت³⁹² رتبت³⁹³ رتبت³⁹⁴ رتبت³⁹⁵ رتبت³⁹⁶ رتبت³⁹⁷ رتبت³⁹⁸ رتبت³⁹⁹ رتبت⁴⁰⁰ رتبت⁴⁰¹ رتبت⁴⁰² رتبت⁴⁰³ رتبت⁴⁰⁴ رتبت⁴⁰⁵ رتبت⁴⁰⁶ رتبت⁴⁰⁷ رتبت⁴⁰⁸ رتبت⁴⁰⁹ رتبت⁴¹⁰ رتبت⁴¹¹ رتبت⁴¹² رتبت⁴¹³ رتبت⁴¹⁴ رتبت⁴¹⁵ رتبت⁴¹⁶ رتبت⁴¹⁷ رتبت⁴¹⁸ رتبت⁴¹⁹ رتبت⁴²⁰ رتبت⁴²¹ رتبت⁴²² رتبت⁴²³ رتبت⁴²⁴ رتبت⁴²⁵ رتبت⁴²⁶ رتبت⁴²⁷ رتبت⁴²⁸ رتبت⁴²⁹ رتبت⁴³⁰ رتبت⁴³¹ رتبت⁴³² رتبت⁴³³ رتبت⁴³⁴ رتبت⁴³⁵ رتبت⁴³⁶ رتبت⁴³⁷ رتبت⁴³⁸ رتبت⁴³⁹ رتبت⁴⁴⁰ رتبت⁴⁴¹ رتبت⁴⁴² رتبت⁴⁴³ رتبت⁴⁴⁴ رتبت⁴⁴⁵ رتبت⁴⁴⁶ رتبت⁴⁴⁷ رتبت⁴⁴⁸ رتبت⁴⁴⁹ رتبت⁴⁵⁰ رتبت⁴⁵¹ رتبت⁴⁵² رتبت⁴⁵³ رتبت⁴⁵⁴ رتبت⁴⁵⁵ رتبت⁴⁵⁶ رتبت⁴⁵⁷ رتبت⁴⁵⁸ رتبت⁴⁵⁹ رتبت⁴⁶⁰ رتبت⁴⁶¹ رتبت⁴⁶² رتبت⁴⁶³ رتبت⁴⁶⁴ رتبت⁴⁶⁵ رتبت⁴⁶⁶ رتبت⁴⁶⁷ رتبت⁴⁶⁸ رتبت⁴⁶⁹ رتبت⁴⁷⁰ رتبت⁴⁷¹ رتبت⁴⁷² رتبت⁴⁷³ رتبت⁴⁷⁴ رتبت⁴⁷⁵ رتبت⁴⁷⁶ رتبت⁴⁷⁷ رتبت⁴⁷⁸ رتبت⁴⁷⁹ رتبت⁴⁸⁰ رتبت⁴⁸¹ رتبت⁴⁸² رتبت⁴⁸³ رتبت⁴⁸⁴ رتبت⁴⁸⁵ رتبت⁴⁸⁶ رتبت⁴⁸⁷ رتبت⁴⁸⁸ رتبت⁴⁸⁹ رتبت⁴⁹⁰ رتبت⁴⁹¹ رتبت⁴⁹² رتبت⁴⁹³ رتبت⁴⁹⁴ رتبت⁴⁹⁵ رتبت⁴⁹⁶ رتبت⁴⁹⁷ رتبت⁴⁹⁸ رتبت⁴⁹⁹ رتبت⁵⁰⁰ رتبت⁵⁰¹ رتبت⁵⁰² رتبت⁵⁰³ رتبت⁵⁰⁴ رتبت⁵⁰⁵ رتبت⁵⁰⁶ رتبت⁵⁰⁷ رتبت⁵⁰⁸ رتبت⁵⁰⁹ رتبت⁵¹⁰ رتبت⁵¹¹ رتبت⁵¹² رتبت⁵¹³ رتبت⁵¹⁴ رتبت⁵¹⁵ رتبت⁵¹⁶ رتبت⁵¹⁷ رتبت⁵¹⁸ رتبت⁵¹⁹ رتبت⁵²⁰ رتبت⁵²¹ رتبت⁵²² رتبت⁵²³ رتبت⁵²⁴ رتبت⁵²⁵ رتبت⁵²⁶ رتبت⁵²⁷ رتبت⁵²⁸ رتبت⁵²⁹ رتبت⁵³⁰ رتبت⁵³¹ رتبت⁵³² رتبت⁵³³ رتبت⁵³⁴ رتبت⁵³⁵ رتبت⁵³⁶ رتبت⁵³⁷ رتبت⁵³⁸ رتبت⁵³⁹ رتبت⁵⁴⁰ رتبت⁵⁴¹ رتبت⁵⁴² رتبت⁵⁴³ رتبت⁵⁴⁴ رتبت⁵⁴⁵ رتبت⁵⁴⁶ رتبت⁵⁴⁷ رتبت⁵⁴⁸ رتبت⁵⁴⁹ رتبت⁵⁵⁰ رتبت⁵⁵¹ رتبت⁵⁵² رتبت⁵⁵³ رتبت⁵⁵⁴ رتبت⁵⁵⁵ رتبت⁵⁵⁶ رتبت⁵⁵⁷ رتبت⁵⁵⁸ رتبت⁵⁵⁹ رتبت⁵⁶⁰ رتبت⁵⁶¹ رتبت⁵⁶² رتبت⁵⁶³ رتبت⁵⁶⁴ رتبت⁵⁶⁵ رتبت⁵⁶⁶ رتبت⁵⁶⁷ رتبت⁵⁶⁸ رتبت⁵⁶⁹ رتبت⁵⁷⁰ رتبت⁵⁷¹ رتبت⁵⁷² رتبت⁵⁷³ رتبت⁵⁷⁴ رتبت⁵⁷⁵ رتبت⁵⁷⁶ رتبت⁵⁷⁷ رتبت⁵⁷⁸ رتبت⁵⁷⁹ رتبت⁵⁸⁰ رتبت⁵⁸¹ رتبت⁵⁸² رتبت⁵⁸³ رتبت⁵⁸⁴ رتبت⁵⁸⁵ رتبت⁵⁸⁶ رتبت⁵⁸⁷ رتبت⁵⁸⁸ رتبت⁵⁸⁹ رتبت⁵⁹⁰ رتبت⁵⁹¹ رتبت⁵⁹² رتبت⁵⁹³ رتبت⁵⁹⁴ رتبت⁵⁹⁵ رتبت⁵⁹⁶ رتبت⁵⁹⁷ رتبت⁵⁹⁸ رتبت⁵⁹⁹ رتبت⁶⁰⁰ رتبت⁶⁰¹ رتبت⁶⁰² رتبت⁶⁰³ رتبت⁶⁰⁴ رتبت⁶⁰⁵ رتبت⁶⁰⁶ رتبت⁶⁰⁷ رتبت⁶⁰⁸ رتبت⁶⁰⁹ رتبت⁶¹⁰ رتبت⁶¹¹ رتبت⁶¹² رتبت⁶¹³ رتبت⁶¹⁴ رتبت⁶¹⁵ رتبت⁶¹⁶ رتبت⁶¹⁷ رتبت⁶¹⁸ رتبت⁶¹⁹ رتبت⁶²⁰ رتبت⁶²¹ رتبت⁶²² رتبت⁶²³ رتبت⁶²⁴ رتبت⁶²⁵ رتبت⁶²⁶ رتبت⁶²⁷ رتبت⁶²⁸ رتبت⁶²⁹ رتبت⁶³⁰ رتبت⁶³¹ رتبت⁶³² رتبت⁶³³ رتبت⁶³⁴ رتبت⁶³⁵ رتبت⁶³⁶ رتبت⁶³⁷ رتبت⁶³⁸ رتبت⁶³⁹ رتبت⁶⁴⁰ رتبت⁶⁴¹ رتبت⁶⁴² رتبت⁶⁴³ رتبت⁶⁴⁴ رتبت⁶⁴⁵ رتبت⁶⁴⁶ رتبت⁶⁴⁷ رتبت⁶⁴⁸ رتبت⁶⁴⁹ رتبت⁶⁵⁰ رتبت⁶⁵¹ رتبت⁶⁵² رتبت⁶⁵³ رتبت⁶⁵⁴ رتبت⁶⁵⁵ رتبت⁶⁵⁶ رتبت⁶⁵⁷ رتبت⁶⁵⁸ رتبت⁶⁵⁹ رتبت⁶⁶⁰ رتبت⁶⁶¹ رتبت⁶⁶² رتبت⁶⁶³ رتبت⁶⁶⁴ رتبت⁶⁶⁵ رتبت⁶⁶⁶ رتبت⁶⁶⁷ رتبت⁶⁶⁸ رتبت⁶⁶⁹ رتبت⁶⁷⁰ رتبت⁶⁷¹ رتبت⁶⁷² رتبت⁶⁷³ رتبت⁶⁷⁴ رتبت⁶⁷⁵ رتبت⁶⁷⁶ رتبت⁶⁷⁷ رتبت⁶⁷⁸ رتبت⁶⁷⁹ رتبت⁶⁸⁰ رتبت⁶⁸¹ رتبت⁶⁸² رتبت⁶⁸³ رتبت⁶⁸⁴ رتبت⁶⁸⁵ رتبت⁶⁸⁶ رتبت⁶⁸⁷ رتبت⁶⁸⁸ رتبت⁶⁸⁹ رتبت⁶⁹⁰ رتبت⁶⁹¹ رتبت⁶⁹² رتبت⁶⁹³ رتبت⁶⁹⁴ رتبت⁶⁹⁵ رتبت⁶⁹⁶ رتبت⁶⁹⁷ رتبت⁶⁹⁸ رتبت⁶⁹⁹ رتبت⁷⁰⁰ رتبت⁷⁰¹ رتبت⁷⁰² رتبت⁷⁰³ رتبت⁷⁰⁴ رتبت⁷⁰⁵ رتبت⁷⁰⁶ رتبت⁷⁰⁷ رتبت⁷⁰⁸ رتبت⁷⁰⁹ رتبت⁷¹⁰ رتبت⁷¹¹ رتبت⁷¹² رتبت⁷¹³ رتبت⁷¹⁴ رتبت⁷¹⁵ رتبت⁷¹⁶ رتبت⁷¹⁷ رتبت⁷¹⁸ رتبت⁷¹⁹ رتبت⁷²⁰ رتبت⁷²¹ رتبت⁷²² رتبت⁷²³ رتبت⁷²⁴ رتبت⁷²⁵ رتبت⁷²⁶ رتبت⁷²⁷ رتبت⁷²⁸ رتبت⁷²⁹ رتبت⁷³⁰ رتبت⁷³¹ رتبت⁷³² رتبت⁷³³ رتبت⁷³⁴ رتبت⁷³⁵ رتبت⁷³⁶ رتبت⁷³⁷ رتبت⁷³⁸ رتبت⁷³⁹ رتبت⁷⁴⁰ رتبت⁷⁴¹ رتبت⁷⁴² رتبت⁷⁴³ رتبت⁷⁴⁴ رتبت⁷⁴⁵ رتبت⁷⁴⁶ رتبت⁷⁴⁷ رتبت⁷⁴⁸ رتبت⁷⁴⁹ رتبت⁷⁵⁰ رتبت⁷⁵¹ رتبت⁷⁵² رتبت⁷⁵³ رتبت⁷⁵⁴ رتبت⁷⁵⁵ رتبت⁷⁵⁶ رتبت⁷⁵⁷ رتبت⁷⁵⁸ رتبت⁷⁵⁹ رتبت⁷⁶⁰ رتبت⁷⁶¹ رتبت⁷⁶² رتبت⁷⁶³ رتبت⁷⁶⁴ رتبت⁷⁶⁵ رتبت⁷⁶⁶ رتبت⁷⁶⁷ رتبت⁷⁶⁸ رتبت⁷⁶⁹ رتبت⁷⁷⁰ رتبت⁷⁷¹ رتبت⁷⁷² رتبت⁷⁷³ رتبت⁷⁷⁴ رتبت⁷⁷⁵ رتبت⁷⁷⁶ رتبت⁷⁷⁷ رتبت⁷⁷⁸ رتبت⁷⁷⁹ رتبت⁷⁸⁰ رتبت⁷⁸¹ رتبت⁷⁸² رتبت⁷⁸³ رتبت⁷⁸⁴ رتبت⁷⁸⁵ رتبت⁷⁸⁶ رتبت⁷⁸⁷ رتبت⁷⁸⁸ رتبت⁷⁸⁹ رتبت⁷⁹⁰ رتبت⁷⁹¹ رتبت⁷⁹² رتبت⁷⁹³ رتبت⁷⁹⁴ رتبت⁷⁹⁵ رتبت⁷⁹⁶ رتبت⁷⁹⁷ رتبت⁷⁹⁸ رتبت⁷⁹⁹ رتبت⁸⁰⁰ رتبت⁸⁰¹ رتبت⁸⁰² رتبت⁸⁰³ رتبت⁸⁰⁴ رتبت⁸⁰⁵ رتبت⁸⁰⁶ رتبت⁸⁰⁷ رتبت⁸⁰⁸ رتبت⁸⁰⁹ رتبت⁸¹⁰ رتبت⁸¹¹ رتبت⁸¹² رتبت⁸¹³ رتبت⁸¹⁴ رتبت⁸¹⁵ رتبت⁸¹⁶ رتبت⁸¹⁷ رتبت⁸¹⁸ رتبت⁸¹⁹ رتبت⁸²⁰ رتبت⁸²¹ رتبت⁸²² رتبت⁸²³ رتبت⁸²⁴ رتبت⁸²⁵ رتبت⁸²⁶ رتبت⁸²⁷ رتبت⁸²⁸ رتبت⁸²⁹ رتبت⁸³⁰ رتبت⁸³¹ رتبت⁸³² رتبت⁸³³ رتبت⁸³⁴ رتبت⁸³⁵ رتبت⁸³⁶ رتبت⁸³⁷ رتبت⁸³⁸ رتبت⁸³⁹ رتبت⁸⁴⁰ رتبت⁸⁴¹ رتبت⁸⁴² رتبت⁸⁴³ رتبت⁸⁴⁴ رتبت⁸⁴⁵ رتبت⁸⁴⁶ رتبت⁸⁴⁷ رتبت⁸⁴⁸ رتبت⁸⁴⁹ رتبت⁸⁵⁰ رتبت⁸⁵¹ رتبت⁸⁵² رتبت⁸⁵³ رتبت⁸⁵⁴ رتبت⁸⁵⁵ رتبت⁸⁵⁶ رتبت⁸⁵⁷ رتبت⁸⁵⁸ رتبت⁸⁵⁹ رتبت⁸⁶⁰ رتبت⁸⁶¹ رتبت⁸⁶² رتبت⁸⁶³ رتبت⁸⁶⁴ رتبت⁸⁶⁵ رتبت⁸⁶⁶ رتبت⁸⁶⁷ رتبت⁸⁶⁸ رتبت⁸⁶⁹ رتبت⁸⁷⁰ رتبت⁸⁷¹ رتبت⁸⁷² رتبت⁸⁷³ رتبت⁸⁷⁴ رتبت⁸⁷⁵ رتبت⁸⁷⁶ رتبت⁸⁷⁷ رتبت⁸⁷⁸ رتبت⁸⁷⁹ رتبت⁸⁸⁰ رتبت⁸⁸¹ رتبت⁸⁸² رتبت⁸⁸³ رتبت⁸⁸⁴ رتبت⁸⁸⁵ رتبت⁸⁸⁶ رتبت⁸⁸⁷ رتبت⁸⁸⁸ رتبت⁸⁸⁹ رتبت⁸⁹⁰ رتبت⁸⁹¹ رتبت⁸⁹² رتبت⁸⁹³ رتبت⁸⁹⁴ رتبت⁸⁹⁵ رتبت⁸⁹⁶ رتبت⁸⁹⁷ رتبت⁸⁹⁸ رتبت⁸⁹⁹ رتبت⁹⁰⁰ رتبت⁹⁰¹ رتبت⁹⁰² رتبت⁹⁰³ رتبت⁹⁰⁴ رتبت⁹⁰⁵ رتبت⁹⁰⁶ رتبت⁹⁰⁷ رتبت⁹⁰⁸ رتبت⁹⁰⁹ رتبت⁹¹⁰ رتبت⁹¹¹ رتبت⁹¹² رتبت⁹¹³ رتبت⁹¹⁴ رتبت⁹¹⁵ رتبت⁹¹⁶ رتبت⁹¹⁷ رتبت⁹¹⁸ رتبت⁹¹⁹ رتبت⁹²⁰ رتبت⁹²¹ رتبت⁹²² رتبت⁹²³ رتبت⁹²⁴ رتبت⁹²⁵ رتبت⁹²⁶ رتبت⁹²⁷ رتبت⁹²⁸ رتبت⁹²⁹ رتبت⁹³⁰ رتبت⁹³¹ رتبت⁹³² رتبت⁹³³ رتبت⁹³⁴ رتبت⁹³⁵ رتبت⁹³⁶ رتبت⁹³⁷ رتبت⁹³⁸ رتبت⁹³⁹ رتبت⁹⁴⁰ رتبت⁹⁴¹ رتبت⁹⁴² رتبت⁹⁴³ رتبت⁹⁴⁴ رتبت⁹⁴⁵ رتبت⁹⁴⁶ رتبت⁹⁴⁷ رتبت⁹⁴⁸ رتبت⁹⁴⁹ رتبت⁹⁵⁰ رتبت⁹⁵¹ رتبت⁹⁵² رتبت⁹⁵³ رتبت⁹⁵⁴ رتبت⁹⁵⁵ رتبت⁹⁵⁶ رتبت⁹⁵⁷ رتبت⁹⁵⁸ رتبت⁹⁵⁹ رتبت⁹⁶⁰ رتبت⁹⁶¹ رتبت⁹⁶² رتبت⁹⁶³ رتبت⁹⁶⁴ رتبت⁹⁶⁵ رتبت⁹⁶⁶ رتبت⁹⁶⁷ رتبت⁹⁶⁸ رتبت⁹⁶⁹ رتبت⁹⁷⁰ رتبت⁹⁷¹ رتبت⁹⁷² رتبت⁹⁷³ رتبت⁹⁷⁴ رتبت⁹⁷⁵ رتبت⁹⁷⁶ رتبت⁹⁷⁷ رتبت⁹⁷⁸ رتبت⁹⁷⁹ رتبت⁹⁸⁰ رتبت⁹⁸¹ رتبت⁹⁸² رتبت⁹⁸³ رتبت⁹⁸⁴ رتبت⁹⁸⁵ رتبت⁹⁸⁶ رتبت⁹⁸⁷ رتبت⁹⁸⁸ رتبت⁹⁸⁹ رتبت⁹⁹⁰ رتبت⁹⁹¹ رتبت⁹⁹² رتبت⁹⁹³ رتبت⁹⁹⁴ رتبت⁹⁹⁵ رتبت⁹⁹⁶ رتبت⁹⁹⁷ رتبت⁹⁹⁸ رتبت⁹⁹⁹ رتبت¹⁰⁰⁰ رتبت¹⁰⁰¹ رتبت¹⁰⁰² رتبت¹⁰⁰³ رتبت¹⁰⁰⁴ رتبت¹⁰⁰⁵ رتبت¹⁰⁰⁶ رتبت¹⁰⁰⁷ رتبت¹⁰⁰⁸ رتبت¹⁰⁰⁹ رتبت¹⁰¹⁰ رتبت¹⁰¹¹ رتبت¹⁰¹² رتبت¹⁰¹³ رتبت¹⁰¹⁴ رتبت¹⁰¹⁵ رتبت¹⁰¹⁶ رتبت¹⁰¹⁷ رتبت¹⁰¹⁸ رت

بر ساحب بحر ساحب فلك مساحب آن صاحبقران ممتنع القرین و آن واحب استیلاى لازم التمكن، مطهر انوار اسرار و القیب علیک^۱ بمحمد منی، مطلع آفتاب موهبت هنی قد آتنتی من الملك و علمتني، یوسف مصر جامع حلاف، حورشید آسان احسان و راف، بمره شجره طیبه دریه بعضها من بعض، صاحب لوای کرامت احتوای جعلناکم خلائف فی الارض، الادی حل جناب^۲ مناقب جلالته عن تحطی الافهام باقدام الاقلام و یرحی اسهب الفلك ان یکون له مرکبا والمجره له الجرام، و یتعنی عیون کواکب السماء ان یکحل علی عتبه نابه من براب الاقدام - بیت :-

گر نگویم و گرنه داند^۳ عقل
کین طراز قنای ربیب کیسب

سلطانا شمساً لفلک السلطه و الخلافه و المعدله، رب کما سلم الیه زمام ذمام^۴ الدین و جعلته من افضل افاضل السلاطین، سرف مسامع مجامع المسلمین من صیه فتحه المین مقرطه بساره ظهور وعدک^۵ "ستعلون فی بصع سین"، تا قیام ساعت و ساعت قیام تانان و در حشاست -

بیت :- ندین مزده گر جان و سام رواسب
که این مرده آسایش جان ماسب

اقل حدام نام^۵، که سیاحان اقالیم سعه و ساحان بحار افلاک تسعه، تقوت اقدام حدس^۶ و احساس و قدرت ناروی فکر و قیاس سرحد رسم و حد ماهیبا حلاص و اختصاص آن نتواند رسید، و این التریا من یدی المتناول، بلبل جیم حس نیت و عدلیب گلن صفای طویتس از شاخسار ابلاغ و ارسال عودید بتعرد ادعیه لارمه القول واهمه الهامول گوش هوش سکان ملکوب را مروح میدارد، و هر دم اوتار دموع بر عیدان صلوع بمصراب مرگان در مقام استکاب و حسوع میسوارد - مصرع :-

خود همین کار کند هر که مسلان ناسد

چهره ماه رخاں شوی دستوس را ناطفار نکلف حراسیده داستی و یوسف مهر ملارمت سعادت افروز را در چاه سطور محسوس ساختی، برد مصران نارار عرام و صرافان نقود بی عس اوام بر مقتضای و اسفاعلی یوسف حیف تمام بود، لاجرم

گنبد 3 GY gives حان 2 GY omits الیک 1 ASB gives
while HG gives داد as the correct reading in the margin. 4 The same
in BH and ASB but GY BUL, AH and HG omit دمام 5. The same in
GY, BUL, AH and HG but BH and ASB give نام 6. GY and HG give
اقدام اقلام حدس

حویست احصاء و لکن کلیم وار
اطباب در مکالمه دوست¹ خوشتر است

الباس از درگاه مرصوص الاماس آسایان ماس آسب که بر حریمه و حسارت این بنده
احلاص انار طلال عمو و انعام گسراسته در ملک بدگل معصص و مسحرط
و عواهر اوامر سعادت مظاهر کردن افتخار و گوس هوس انظار را مرصع و مسسط
فرمایند همواره افالیم همت کسور و افطار و اطراف بهالک عرو و بر میدان سمند آن سلمان
ربان ناد، و بمساح رماح و بعان سان سلاب² اشاح و حداب ارواح دشمنان
و غار مصاف عساکر نصرت مآثرش سعادت ماطر و غماهم هامر اس و امان قطعه —

با می کسد سریر زر آفتاب³ صبح
کسی روزگار پیل سعید دمان بهاد
بادا مطیع هدوی نو بیل صبح کو
سر در سواد لسكر هدوسان بهاد
حاوید حکم ران که بنام نو در ارل
ایرد اساس مطلب حاودان بهاد

(۵)

کب الی حبات السلطان الاعظم مالک الرقاب الامم السلطان محمد مرادیگ الرومی
جلد الله تعالی ایام حلاته و سوکته و سلطته .

بشری لقد انحر الاقال ما وعدا
و نعم حکمک من افق العلی صعدا

سایر بسایر عالم غیب مقرر به طعرا ی دالک الکتاب لاریب حون توانر و
تقاطر امطار و تراکم افواح ابواح عرو رخار بردست قاصدان مسالک الهام و تحقیق و
وافدان مدارک نایب و یوقی مسامع قطان⁴ محافل قدس و جماع سکن صوامع اس
واصل و نازل است که حورسید دولی، که سعاب انقلاب⁵ و روال حاجب حال
کمال آن شود و گرد بصور افول⁶ گرد ادبال حلالس به هیچ حال نکرده ،

1 The same in GY BUL AH ASB and HG but BH reads در مکالمه دوست

2 G1 gives سلطان 3 AH gives سریر زر آفتاب 4 ASB gives لطائف

5 The same in GY BUL BH AH and HG but ASB gives انای

6 The same in BUL AH BH and ASB but GY gives while تصور افوال

HG reads تصور افوال

بی احتمال عروض مساوی بلمعان تیغ آفتاب اسرای محصل و مقدر گردد - شعر :-

بوجه وفد¹ النصر والفتح حب ما
توجه فی عون الاله لوائه
فکل مکان مس حافر حيله
تحلص من ایدی العناء فائه
قطعه :- عبیری سامیخ مساطه فتح
عروس طفر را رگردد سیاهب
به هر سو که رو آوری چشم دول
بمهرگان به روید همه خاک راهب

و سطح اقالیم جهان ساحت ستان قصر قدر آن صاحبقران آید و اوصاف مختلفه نوع
اسان انوار و ازهار متلونه جیم آن نماید - بیت :-

ای ملک ترا عرصه عالم سرکوئی
در ملک تو با ملک سلیمان سرموئی

و هر چند محقق است² که مبادی نوادی ثنای آنحضرت بی انتها است و سرحد
عد و احصای آن بیرون تحطی اقدام کیاست و بهی، و نگوس هوس اقلام از مله‌ها
عالم قدس خطاب لم بکونوا بالعیه الا سق الانس متواصل و ارومۀ عبارت و حرثومۀ
کنایب و استعارت در ساهل فکر و مراحل حروف نازل، و قایل سایل و جلایل
فصایل آن پادشاه مالک قلوب افاضل ارسال تعقل و ادراک راحل - شعر :-

ایمتد بحو النجم را حه قاصر
واین التریا من ید المتناول

و اما قلم سودائی مراح را قوب³ ناعثه وصول کمال، که ما یتم به النوع است،
مقتضی شروع درین مقال آمد، و واضح و هویدا است که احل رتب قصه⁴ آنست
که دوی سرب شکر ارکاسه زبان بقوت دایقه انسان رساند - ببارین کمر خدمت
برمان حان سته ار سکر و ثنای آن فک جباب با کتساب کمال انتساب داد و
سبب کترت سوو تدکار ارضوب ایجار و احتصار در سمب اسباب و اطباء افتاد،
چه سلوک طریق اطباء نزد اولی السلاعة والالباب در بعضی محال اولی و احری
است - لمؤلفه :-

1 BH gives دون 2 The same in GY, BUL, BH, AH and HG but ASB omits محقق است 3 The same in AH and HG but GY, BUL, BH and ASB omit قوت 4 The same in AH, but GY, BUL, BH, and ASB give قصه while HG gives قصیه

آب وهو داده در محراب ابروان و راویه افعال بر سجاده صوف^۱ السمک برگان
ار سر حصوع مایل مباحه که و حباب و حدود عروس جهان محال طلال حرسه ساهی
جهان مریں و محلی آید که روی رمس سبیه ریاض حلد برین باشد - بیت -

ای سواد در گهت بر روی دولت حال دین
هنه حیات عدن فادخلوها خالدین

و وسعت عرص و طول ارض و فسح مسه اهل نعل و فرس، که ار طلاب ظلم^۲
مراکمه جاعت حور صاعب براکمه و افواج امواج بعدیاب ملامطه آن رمره
نجره دون همب مساکن درون لنام و معادل دل عنده اصنام وعده اسلام ننگو
ناریک گسه بود، از اسعه آفتاب معدلت نایب آنحضرت خلافت ماب مایل درون
کرامت مشغون اسعفا فسح و ماند خاطر نقص مظاهر اولیاء روس و وصح گردد -

بیت - ای جهانی پو روس، تو بماند حد

نفسی می زن و آفاق سور می کن

سعر - قد سرف الله ارضا اب مالکها

و سرف الناس اد سواله سلطانا^۳

و اگر چه محسب طاهر تسعیر اکاف بلاد و نور وصال محال مراد مبوط^۴ نه طی و
قطع بلال و وهاد است و مسف تحصیل مسعای فواد معلق بهجاده^۵ حد و احصیاد،
الحمد لله که این معنی را آن اسکندر نانی بطریق تحقیق حاویست و این حدیب را
آن روسی دنده تمور حان^۶ علیه الرحمة والعمران ار آبا واحداد موصوله الاساد
بالاساد راوی، مصرع -

خود کدام آنت لطف است که در سان بوست

طایر روح پروال نصرع و آرد در نقبای مظان احانت نار کساده است و برگس وار
همگی بن جسم انتظار بر راه جهاده و بهیسه دنار^۷ حملگی بدن گوس هوس^۸
بر اسماع احبار داسه و حمار کردار سرباهای دست نار محضرت آفریدگار فرار ساحه
که بر موجب کلام وحی پیام^۹ ان الارض برنها عادی الصالحون و فجوای
نعم ردای لله الامر من قبل و من بعد و یومئذ نفرج المومنون بملک تمام مالاک آفاق

1 The same in GY BUI ASB and IIG but BH and AH give منوی
and منوی respectively 2 The same in GY BUL AH ASB and IIG
but BH omits علم 3 BUI gives سلطان 4 The same in GY
BUL AH ASB and IIG but BH gives مبوط 5 The same in GY BUL
AH, ASB and IIG but BH gives معلق باشد جهاد 6 BH gives تیموردان
7 BH gives آتار 8 BH omits گوس 9 ASB gives پیاد

وان قميصا خيط من نسج سعه
و عشرين حرفاً عن معاليه¹ قاصر

رب کما نورب اعصاب اللسن و لسان الرمن نابوار ازهار حمده و سكره ، شرف رقاب
الاقاليم نقلاب اطاع بهيه و امره و زين صدور الدهور تيام دوام نقائه ملكه و
قدرة تا ظهور نفع و بروز حسر و نسور نايده و مستدام داراد - نالهى و آله الامجاد
و اصحابه الاتحاد - سر :-

و هذا دعاء قد احب و انما
يريد به داعيه اطهار اخلاص

عالم حرثيات و كليات و واقف حفيات بيا و طويات مطلع اس ، و كهى ناله سهيذا
كه و الاليل ادا عسوس و الصبح ادا نفس بموجب نويد اجب دعوه الداع ادا دغان
و مقتضى حمر مرحمت اثر من قرب الى دراعا تقرب اليه ناعا نداع و صبايع دعا ،
كه در آئينه اخلاص و حسوع آن صورت قبول و احاب انطباع ياد ، بر قوادم حليم
اولى احده مثنى و تلاب و رباع معروض و مرفوع ميدارد - ييب :-

سوى سدره زمن مرع طاعتى نيرد

كه رقعۀ نرد ار دعاب در مقدار²

و تلاوت مصاحف حمد و ثنا و قرأب صحايف مدح و اطراى³ آن يادساه حيطه
راى و داد و شمساه حطه خلاف و سداد را طعراى مسور نقاى داب و يرلينغ
بياص و سواد سيب و سباب حياى حود مى داند - و بجان و حبان ، در عيان
و همان حواهان كه اناره سرير و افسر سلطانى و دايره جتر عدل گستر سليبانى نعيه ار
رر بيغس حور حاور⁴ و محسه⁵ ار اطللس متقس⁶ جرخ مدور ناشد -

ييب :- مهر جتر قدر تو ايرد را اول کرده است

جرح اطللس بحيه احم عقل كل استاد كار

و نفس ناطقه را ، كه مطلع⁷ انوار ادراك خفيه⁸ است ، بر دروه كاح لامكان
معراار عواحس و عواسى عالم امكان متصرع و مبتهل داشته ، و اسان عین را ار يسوع دسوخ

1 The same in BUL, BH, AH and ASB but GY and HG give مایک

2 The same in GY, BUL, AH, ASB and HG but BH gives که ار دعاب ندارد

3 The same in GY, BH, AH, ASB and HG but BUL gives صحیفه در مقدار

4 The same in GY but BUL, BH, AH and ASB omit حاور

5 GY and HG give بحیه

6 GY gives منقسم

7 The same in GY, BH, AH, ASB and HG but BUL gives مطالع

8 The same in BH, AH and ASB but GY, BUL and HG give حقه

بیت — چه ناگوشت ای سانه الطاف حدای
یارب این سانه سنی بر سر اسلام نیای

واحب بی علت و واهب بی منت این پادشاه بم همم ، دم شیم ، حمسده نمکن ،
فریدون آس ، ^۱ خورشید نکوین ، ملیان نگین سانه سنی حر انالت افالم سعه
فالطول والعرض ، آسده حال کمال ^۲ انا جعلناک حلقة فی الارض ، مشرق آفتاب
امان خلق ، مطلع انوار اسحقای فاحکم بن الناس بالحق ، محسود روان طغرل و
سحر ، مسعود روح کسری و مصر ، قطعه —

ای مکحل دیده محبت به کحل لاسام
وی مخاطب بهجه مهر حکم لا ندر
گرینه کسی ^۳ گوهر دات سربعت واسطه
می گسست ا نام ملک عقد سل نوالسر

پادشاه نوسروان داد ، امکندر اسعداد ، سپهساله سمور براد طیعور سداد

بیت — هر کس دست قدر این فرطه کحلی رحر
گر اشارات برانماید از حان ا قیاد

جامع رفعت فلک و سیرعت ملک مخاطب رلجای دنیا مخاطب هسب لک ^۴

لمؤلفه — ای نه پیس رحس عرمت دور عالم نم یک
لشکر منصور رایب راست عمل کل یرل
عرصه ملکت نروان از حیظه این اسب و کم
عالم قدر برون از سر وهم و سور سک

یا من بصع الملک حسبه علی باب حانه لیل العدر والحلال ^۵ و ادا بهلث حبه
بلصوب نرا به سمب بالهلال ^۶ و لایسمی فعبه که سانه من اکار ریت الحال
فی مصباح المعانی ^۷ علی مسکوة العقال — سحر —

1 BUL resumes here the broken thread 2 The same in GY BH
AH ASB and HG but BUL gives آتشکال 3 The same in GY
BUL AH ASB and HG but BH gives سودی 4 The same in BUL
BH AH ASB and HG but GY omits the sentence جامع رفعت فلک
5 The same in GY AH and HG but BUL BH and ASB omit العدر
6 The same in BUI BH IH and ASB but GY gives و ادا خلک
7 The same in HG gives عده بلصوب نرا به سمب بالهلال
AH but BUL BH ASB and HG give مصباح المعانی

لازال قالیک بالمنشار مشورا

و صدروا الیک الزوار منشورا

بر ذمت اولاد آدم و همب افراد اهل عالم چون فرض عین و ادای دین بی ریب و مین واجب و لازم است که بر مقتضای وحوای - شعر :-

افادتکم العماء منی ثلثه

یدی و لسانی والضمیر المحجبا

گوش و بر و دوس و صدر عروس بیان سصبه لسان را بجواهر رواهر حمد بیحد و نوادر عواطر سکر بیعد مرین و معطر دارند ، و اعصاب ارکان اندان از اتمار و ازهار ستایس سہ آرایس بطرزی منمر و مرهر گردانند که نمودار کواکب ثواقب ستان آسمان نماید و لکن جهان نابوار شمع سپاس بیتیاس جیان روشن سارند که ار اقتباس انعکاس آن نوادی و نوادی ناسوب و مناظر و محاصر ملکوت سور آید -

بیت :- سکر منعم واجب آمد بر خرد

ورنه نکساید در خسم اند

عملب از نعمت بود دکر انتباه¹

صید نعمت کن به دام شکرشاه

که درین ظلام جور و عدوان زمان و عام عموم و احراں جهان آفتاب جهانتاب² جهانبانی² از مسروی عمایب الهی طالع است که عرصه دلہای ننی نوع انسان چون مرآب خواطر فیض مطاھر عارفان روشن و بانان است و از تعرض زنگ هموم مطلقاً در امان و خطور مامول نال اهل جهان و ظهور نویی حصول آن توامان -

بیت :- آن لطف حق که عقل نه دید است وی سنید

سکرانه واجب است که در روزگار ماسب

و طلال عدل بر معارف حلائی شایع که نادی و حاضر از اصاعر و اکابر بمیاس محاس رافتس از عروض حرار الم و آف مصون و محروس اند ، و بعمق فراع نال و رفاع حال محصوص و مانوس - شعر :-

اشکر مانره فلسن مائرا

ولکهن قلاید الاعماق

فالم انامله فلسن اناملا

ولکهن معامخ الارای

1 The same in GY, BH, AH and HG but ASB gives ذکر تاه 2 The آفتاب حها تات , ASB gives آفتاب حها سانی , BH and HG give آفتاب تانی while GY gives

مخلصان مبدول دارند ، و وجود دره سال را از اسعه حورسند نظر بهانت مسول
رساند فلا غرو من المسك ان يعوج ويس الكوكب ان يلوح - بیت -

والعات تونا من نوان مساهله کردن

که خون کند بعظام رسم روح اعادت

سعر - اسا بخار الدل نعو ملنکم

وارواحنا المرحات نلک الصانع

تحکم بما نهواه فی فانی

فمر بسلطان المعنة طانع

نوع دیگر ازان بانی مسای کرم و مسید اساس مکارم شم آست که به رشحات کلک
محاب مظر، احما بحر، حرارت دل این علل طلب و غلیل معاور تعب را رایل
فرماید^۱، و بنسب قدرب و انامل همت پرده ارتاب و حمله حجاب از بصر بصیرت
این براب اقدام طلاب مرتفع گرداند^۲ - بیت -

روزم نو بر فرور و سم را تو نور محس^۳

کاین کار تسب کارمه و آفتاب بست

همواره عرایس مرحمت و شغقت آن والا سقت در حلل حروف مکاسب و حلی
برسب براکت بر معتقدان صافی طویب حلوه گر باد و از قطرات غمام افلام درر
آبدار غلطان در اصداف آدان مخلصان معین و مقرر، و بر دوش حورای مکرم
و صیعت آن ملک سرعب در دنده رمد دند مساقان عواهر العاط لطف و سلک
اسالیب خطاب سرعب مرین و سور - بالشعاع المسعع نوم المحسر -

(۴)

کب^۴ الى السلطان الاعظم الاعدل الاکرم بوسروان الرمان السلطان

ابو سعید گورگان -

نام اعاد رسم الملك مشورا

وصم بالعدل امرا کان مشورا

1 The same in BUL BH AH and ASB but GY and HG give گرداند

2 The same in BUL BH AH and ASB but GY and HG give فرمادت

3 The same in BUL BH AH and ASB but GY and HG give روزگی

4 The earlier portion of this letter is missing in BUL and as no actual folios seem to be missing it can be inferred that the copyist forgot to copy it.

(۲) و کیف یفیص القول اسرار وحده

ولو ان فيه من بلاع مصاقع^۱

ییب :- مرا که روی تو ناید نگلستان چه کم

حو خط و حال تو حواهم بحرف و نقطه چه کار

و در سواد این بلاد کسی بیست که از اسعۀ نور درون او نه دل ناریک انعکسی

رسد و از پریو حال کمالس اقتناسی رود - لاجرم هایم و حایر در بیدای حسرت

سایر است - شعر :-

فؤادی وا فؤادی وا فؤادی

فؤادی هایم و کل وادی

و مرع روح در فصای نوا محاحین دوی و سوی طایر ، و عدلیب جان ار قصص

تعین تن شمیم اصلی و آسیان اولی را طالب و داکر - ییب :-

سته دام بلا ناد جیو مرع وحسی^۲

طایر سدره اگر در طللس طایر بیست

سعر :- و کم هم بصو ان یطیر مع الصبا

الی السام لولا حسه^۳ نعال

بما برین سرطلب بر آستان ادب و روی نیاز و استکان نه درگاه شاهان قرب و مکان

نهاده و در کوی مسأل و افتقار و کوچیۀ مذلب و احتقار افتاده ، ار آفتاب همت اهل

کمال حواهان نظر است و از صمیر اکسر نائیر واقمان گنج معروف حویان اثر -

ییب :- آنانکه خاک را سطر کسما کند

آیا بود که گوسۀ جسمی بما کسد

خصوصا اران جباب مکرم مات ، که مس وجود مخلصان از تاییر نظر اکسیر

نطرش با قرص مهر و ماه مهائل است ، و جال حال طالبان زار مهجور از یرو خاطر

بر نورش بحمرۀ حور مشاکل ، ییب :-

رو سوی که آورد دل نامید نیکوئی

چون دل و دین و دیده را قبلۀ آرزو توئی

گر از علوشان و سمو مکان و عایب احسان و نهایت امتنان ملتمس و مامول اقل

1 BH gives the second bayt after the following Persian verse.

2 The same in GY, BUL, BH, AH and HG but ASB gives وحشی مرعی

8 The same in BUL, BH AH and ASB but GY gives حبسها while

HG reads وحره , although the gloss in between the lines indicates without any doubt واگر نه محوس بودی , for the meaning given is

شدت للدين والدنيا هما

الله اعالك للدنيا و للدين

بيت — نارب پاه خلق حهاسن نوکرده

اندر پاه حویش بدار این پاه را

عمل پیر^۱، که حلقهٔ دیرسان اتحاد و ابرار هست و خلعت و خودش به طرار
 "اول ما خلق الله العزل"، سمار، در صبط کمیت ابعاد سوو و اوام و سسط بساط
 کیفیت سوو و سرام دست عجز و نارب پگوش و ردای قصور و احمرار بر دوس دارد -
 ربرا که سادی بوادی سان و محاصر و بوادی سرج آن ارا و وسیع تر و رفع تر است
 که میدای اطوای قدم هم بلغاه^۲ و فصحاء به سرحد ارجاء و انجای آن بواند رسد
 و قسامات نظریه و معلمات شعریه پرامون بیان آن بواند پوسد - بیت -

رہاں ناطقہ در وصف سوو مالالسیب

حہ حای کلک برینہ رہاں پیلہ گوسب

سعادت ادراک فریت اکسیر رست، که عنوان صحایف کا، امانی و طعرا ی ساسر حل
 مراد و کامرانی است، بصوری، که مامول حاسب، مندول باد، بالی و
 آله الاتحاد و صحبه الاتحاد - شعر -

وما عرفات الوصل الا حباکم

فطوبی لمن فی حصرة العدم واقع^۳

بعد هذا بر صبر سیر، که مسکوة مصباح نور علی نور است و علم نارب و آسده انوار
 من جانب الطور، هویدا باد که آس سوق درون در کانون دل معجب مسعل
 است و جسم حان به سرمه سواد تصایف اکابر زبان مکتحل، اما اسان عی نور
 دوق از مراد^۴ اقلام و مداد کحل قام نوری، که مطلوب ملویست، نمی یابد و
 ار سمع اصطلاحات، که در صوامع الفاظ و مخامع عبارات موضوع است، روسی،
 که موجب وصال جمال معصود ناسد، به دل نمی ناند - شعر -

(۱) فسر الهوی عن حظه العول خارج

وما القیل للعساق و العال نافع

1 The same in GY BUL AH ASB and HG but BH gives حلق دورین

2 The same in BH but BUL AH G1 ASB and HG omit میدای اطوای

G1 gives قدم ASB اقدام in place of قدم 3 The same in GY

BUL BH ASB and HG but AH has فطوی لمن حشرت فی الادوس واقع

4 The same in G1, BUL BH AH and HG but ASB gives تراود

گر آفتاب دلس سایه بر فلک نکند
 جو روی روز شود طره شب یلدا
 کسی که جوهر نصیحتش چو لولو اندر گوش
 کد، هر آئینه مقل بود نه هر دوسرا

الذی جل جباب ثنائیه عن تلم شامة الاقلام وسمى سده تیان^۱ بیان الطرائه
 عن تقیل افواه الاوهام ، رب كما یورب اقالیم المعالم بمصاح رجاچه صدره ، نور
 مرایر الضایر و بصایر الحواطر نابوار نیار محذوما لمول عمره تا روز قیام پاینده و
 مستدام دارد . مرید معتقد ، که حرارت و رطوبت عزیزی حیاتش از آب دسوع و
 آس و لوع^۲ مستفاد است ، و حان یار زارش از کاسه نود شربت دم و غذای
 عم معتاد ، مومن دعوات احلاص آیات ، که گلستان چین صفات آن مانند گلزار
 بوستان حان از تند باد حران ریا^۳ در امان ناست و کانی گلش صفاتش سرور درون
 محمل^۴ قدسیان و معطر مشام صدر شینان بحال کروی بیان بود ، از سر سوز و نیاز و
 درد و گداز که در صحاف اطباء و ایجار و گاه در ظروف حقیقت و مجار بدست برید صبا ،
 که مروح قلوب سوختگان وینای شوق و نواست ، ابلاغ و اعدا میدارد و امتداد
 نقای آن خلاصه اولاد آدم که در اصلاح سراج احوال عالم اسرار دم عیسی و آثار
 قدم موسی دارد ، بجان و حنان خواهان است - شعر :-

احی نك الله هذا الخلق کلهم
 فان روح و عدا الخلق جتاه^۵

قادر بر کمال ، جل عن الشبه والمثال ، صورت و ماده قیاس حیات و ترتیب و اسام
 نقا و ثبات آن داب ولایت^۶ بیاب را ، که بیران^۷ قباب افلاک از حصاة ساخت
 حساس صبا و سا اقتباس کنند و معتکمان معاند ملکوب از سده کرامت دیدنه اش
 سعادت نظر التماس نماید ، از نقوض تفصیل و احوال^۸ مصون و از عروض اختلال و
 زوال^۹ محفوظ و مامون دارد - شعر :-

1. The same in *GY* and *HG* but *BUL*, *BII*, *AII* and *ASB* omit تیان
2. The same in *GY*, *BUL*, *BH*, *AII* and *HG* but *ASB* omits و آتش
3. The same in *GY*, *BUL*, *AH*, *ASB* and *HG* but *BH* gives حران رمان
4. The same in *BII* but *AH*, *ASB* and *HG* give کل while *GY* and *BUL* give کل and کال respectively 5 The same in *GY*, *BUL*, *BH*, *AII* and *HG* but *ASB* gives احسام 6. The same in *GY*, *BUL*, *BH* and *ASB* but *AH* gives دات شریف ولایت 7. The same in *GY* and *HG* but *BUL*, *BH*, *AH* and *ASB* read یرات 8 The same in *GY*, *BH*, *AH* and *HG* but *BUL* and *ASB* give تفصیلی و احوالی 9 The same in *GY*, *BUL*, *AH*, *ASB* and *HG* but *BH* reads از عروض اختلال و زوال مورد

دره خلاص بر ناح اخلص خواهد دند - بیت -

آتایست مول نظر اهل کمال
که به یک تابش او^۱ مسک شود صاحب حال

ریادت برایی اطباب ارقام پیرامون حمام مرام برگردن اواناد افلام بیداحب، و
بیس اریں آس ولوع دل شعوف در کانون الفاظ و حروف مسعل نه ساحت -
همواره در محراب شریعت بر سجاده طریقت بپوچه کعبه جمعیت مسعول باد و ممول
مامول مخلصاس بوحب اردناد عروج و وصول - نالرسول و اولاد السول -

(۳۳)

کسب^۲ الی المولی السیخ الامام العارف بالله نورالمله و السریعه و
التعوی الحواجه عید الله ابدالله طلال ارماده -

لی لم تقر عیای مسک بطرة
ولم اقص من لقالم ما کت آمل
فعالم ما عی السرایر عالم^۳
بانک فی عی و قلی نازل

طاق مقرس دل ، که نمکگاه دارالحلافه آب و گل است ، محلوس سلطان خیال آن
فض رمان سکل کون و سکل رسک روای نه طاق آساست ، و تقد مر مسک ، که در
پونه حدقه دنده مسوکست ، و بسکه شوی و بار آن پادشاه افلم روز مسکول ،
در حدود حدود روان - بیت -

عنان حواجه و عهد قدیم و مهر دریس
که مؤس دم صبحم دعای دول بست
مرسک من که رطوفان نوح دست برد
رلوح سینه بیارست نقش مهر بوست

ریاض ارل و وهاب لم برل برکات آن داب ذک مبات ، ملک صعب ، قطب آسبان ولایت ،
حورشید طریق هدایت ، گنجور کور بدانت و بهانت ، سلمان جهان معرف ، آس
محملات دات در احمل صفت ، طاؤس ریاض رضا^۴ قاموس لآلی مرت و ولا - بیت -

1 The same in GY BUL BH AH and HIG but ASB gives ۱۵

2 This letter happens to be the first in BH 3 The same in GY BUL, AH ASB and HIG but BH gives ۴ نامد 4 CY omits ۵

علی العالمین، از مسع فیض یزدان بمداوی جان رساند، و فایده^۱ بصیر^۱ و تحمل حصرت
حاتم رسل صل الله علیه و سلم اهاب بیگانه و حویش ار مضرو و قریس آن بود که
معارف سالکان طریق متابعت و شارعان مشارع اطاعت حویش را بعامه کرامت
علامت^۲ رساند، و از فروع این فصول و فروع این اصول واضح و روس اسب که
حصول عایت جزیله دخول سراجیه بعین، و فایده جلیله ورود صیاف حائیه تکون^۳
موقوف نظر اکسیر نابیر کاملان خورشید ضمیر است که طلام طبیعت سرب،
به انوار لمعات بریت، مستاس^۴ نور من جانب الطور، گرداند، و رهمونی هایمان
وادی هجر و بین بر دست همب خویش فرض عین داند - عربیه :-

هم الناس فالزم ان عرف جانبهم
فهم لضر العالمین مساف

سارین معدیات مرقوم اگر رباع^۴ و نقاع این مرز و بوم را بقدم فیض موسوم
سور سارید و دماغ جان و راع جهان اهل این مکارا به نسیم ملاقات سعادت
مضاهات معطر گرداند، از مکارم عرفان و لوازم احسان آن مطلع مهر ایقان
عجیب و عریب بخواهد بود - عربیه :-

علوا الغصون ادا عد من تمارها
و المشراب دنون للمتاول
یب :- گره ارواح رساند نفسی بوی بوباد
عقل و جان گوهر هستی به نثار افشاند

و بی شبه یعفوب قلوب اهل کرب به نتائج نوافج^۵ بوی یوسف وصال از عباؤه
تاسف و عشاؤه تلهف خلاص خواهد یافت - یب :-

باز گرد^۶ ره مردی نکلی سرمه چشم
ار پس پرده غیب نماید جلال

و دوالون دل طلاب، که در طلام^۶ "فالتقمه الحوب"، نصف^۶ "لایحی ولایموب"، موصوف
و سعوتسب، از انوار آفتاب فیض قرین^۶ و نخباه من العم و کدالک ننحی المومنین^۶

1. The same in GY, BUL, BH, AH and HG but ASB gives تمر

2. The same in GY, BUL, BH, AH and HG but ASB gives مراتب

3. The same in GY, BUL, BH, AH and HG but ASB gives تکوین

4. The same in GY, BUL, BH, ASB and HG but AH gives ارباع

5. The same in GY, BUL, BH, AH and HG but ASB gives فواع

6. The same in BUL, AH and ASB but BH, GY and HG give سرودی

بهاية آمالى لقلهك مرة

فيا لث شعري هل ساعدنى الدهر

بيت - مراد ما رتنامای باغ عالم چیست

بدست مردم حسم اریح توکل چیند

اللهم احب دعائى ولا تمحيب رحانى انك على دالك قدر و بالا حانة حدبر -
برحا طرغیب ماطر، که خلعت العاط فاحره بر قامت انكار افكار قص مطاهر من مطر
بطرار "ان من السان لسحرا"، است، و بر رای بواطى آرای،¹ که محلاى جمال حال و
آسنة مقال "آست من جانب الطور نارا"، هويداست که فائده بعلق فطرات ارواح
نمکاس اصداف اسباح آست که در بحر وجود بوسله حميله و در بعه مسيعة محض
فیض وجود گوهری شور باحس صور مصور گردد، و بنسب اسادان بارار عرفان و
ادب به احمل طریق و اکمل سقى محلى و مشب آمده، مرطه گوس پادساه
بمالك غیب و مهود آید، تا بمثل معهود و سهل موعود حویس ورود یافته بامد -

رباعی - حون قطره حان در صدف نى پوست

در بحر وجود گوهری صورت بست

گوهر حو تمام سد صدف نانه شکست

بر طرف کله گوشه سلطان نه سست

و مانند صباحت مهر رخشان و ملاحت چهره ماه رحان معلوم هست که غنای غرب
و احزان حصرت يوسف کعبان در چاه مدلت و هوان و هایت ابلای غددر و مکر
احوان گرگ سان آن بود که بشارت مسرت اسارب فتمی که "وقال الملك اسوی
به استخلصه لعسی"، در مجمع حان بسمع حان سینه باران فصان عفو و اغماص
"لا تثریب علیکم الیوم"، بر معاری دیوب قوم متعاطر دارد وحسد حسد مواد
انسان را از غمار حوادث بشری پاله گرداند -

در نامه سعادت خود دردمد عشق

نی داغ محمی رقم دولی ساف

و غنای سععت حصرت کلم اراجحال آلام و اضطبار سانی اغماص آن بود که بسریف
گرامی "ای اصططیک علی الناس برسالاتی و بکلانی"، فامرگسه، ناهان دین
و مطمان احکام حق خود را سربت ماه معنی "انعم علیکم و ای فصلکم

1 The same in GY and HG but BUL BH AH and ASB omit آرای بواطى آرای

2 The same in BH but GY BUL AH ASB and HG omit the passage
which begins with غایت غربت احوان حضرت يوسف and ends with

نی داغ محمی رقم دولی ساف

آمده قبل از طلوع¹ سعی الاعذار من افق الاعمار، کبابی جیمین حیات نانوار ازهار
 ملاقات فیص مساوای آن آفتاب فلک عرفان، گنجور کموز رموز حقیقت اسان، صراف
 ابریر کان طریقت، غواص درر بحرین سریع و حقیقت، سہسوار معارک و مصف
 ”من عرف نفسه فقد عرف“، مطمح انظار و مطہر اسرار کرامت و سرف ”فحلقت الخلق
 لا عرف“، الدی ما انعقد مثله در فی صدف البحر الوجود، و ما استخرج شبهه جوهر
 من معدن الاعیان الثابتہ فی اطباء عالم السہود، و ما رصع بیجان الافلاک الاس
 سقطاب لطایف فوایدہ و ما الملک الدوار الاسحانہ من بحار بچار عوائدہ، فلا رالب
 القلوب مستتیرہ من نبرہ نترہ² و من سعی سعیرہ، و مجامع المظاہر و صوامع
 الخواطر مستضیئہ من مصباح قلبہ، الدی فی محراب صدرہ فلانا، در نظر مراد و نصر
 فواد سور و مرہر نماید۔ معتقد بجان مستمند، کہ جہال کمال شوق و ولوعس بطلای
 چہرہٴ ررد و لالی دموع محلی اس، و از معایب نکلف و مثالب بصلف چوں چہرہٴ
 ماہ و خور مبرا و معرا، لیل و بہارا و سرا و چہارا ضروب تحیی و سلام، کہ ازعرہٴ
 چہہٴ صبح فامس انوار صہای صباب و ادام بمائل سماع خورسید و مساکن التامع
 کوکب نوید حصول اسد لامع و طالع اس، ندسب حضوع و ضراع³ تر قوادم
 مرغان اولی احیہٴ مثنی و ثلاث و رباع سستہ اتحاف و اہدی میا ارد عربیہ :-

اھدی سلامی علی من لبس احمیہ

و ان دکر ت سواہ کب اعیہ

فیا رسولی تضرع فی السوال لہ

عساک تعطفہ بحوی و تشیہ

قوای محرکہ، کہ خدام زاویہٴ بن اند، ساحب صہہٴ آنرا از خاک⁴ و خاساک ما و مز
 برداختہ اند، و نفس باطقہ، کہ سیح بقعہٴ بدن اس، بر ماطر حواس مدرکہ
 جسم انتظار چار ساختہ کہ جہال وصال صوری آن مجلای صور عالم حصوری بی حال
 و حجاب⁵ لعل و عسی و قبل از غروب آفتاب رور عمر بمعرب فنا در آئیہٴ حیات
 دیدہ آید، تا عادل دل و جان بر شاہسار لسان سکر حضرت مسان نہ ہرار دستار
 سراید۔ عربیہ :-

1 The same in BH but ASB, HG and GY read و قبل طلوع, while AH and

BUL give پیش از 2 The same in GY, BUL, BH, AH and HG but ASB

gives سر بسر من شعری شعریہ مستتیرہ من 3 The same in AH but GY, BUL ASB

and HG give رباع while BH gives رباع 4 The same in GY, BH, BUL,

ASB and HG but AH gives حار 5 The same in GY, BUL, BH and

ASB but AH gives بی حال حجاب while HG reads بی حال حجاب

اگر آفتاب الساعات بر درات وجود طالبان این دیار نایاب دارند ، و غنای این
 بلاد را بانوار سرف قدوم محمود روسان مسارق و معارب گردانند ،

فلاغر و من المسك ان يعوج و من الكوكب ان يلوح - بیت -

ای جهانی به توروشش تو نباید حدای

نفسی می زن و آفتاب میور می کن

حون محقق است که محصر دل قابلان طالب بر دمه فضاها^۱ کامل واجب است ،
 زیاده ترین معبد اوقات با برکات و مصیغ ساعات قصص نجات سنده همواره مدای
 اوقات آن ولایت آناب ار سرب سهد محظوظ باد و وجوه الهیات معتقدان احلاص
 مباد بطر مول و رضا ملحوظ - بالسی و آله الامجاد -

(۲)

کسب الی المولی الامام العارف المحقق مولی الساعید الرحمن حامی

ادام الله تعالى بهانه

فی کل عصبی کل صابة

اله و سوق حادب لرمای

اصلی فاسدد و حسن انلو بد کره

و اطرب فی المحراب و هو انامی

طابان بیان سوز و غرام از قید دام خطوط و حسن قصص کلام و دانه نقاط و

معلق ساحسار اقلام معطف و مصروف اد - بیت -

کسو تر حانه روحانان را

نقاط و حرف کی دام اسب و ارزن

و عور^۲ نار بیان سوق و الساع بسعایی ایادی مزاج و دعام و شرع فرطاس و

براع و هوب^۳ نسام طسه انعام و دلالت معلم فوب ابداع و اختراع بصعت

اساع مصعب ، باهری دست تحریر از داس تقریر سوق صبر کوناه داسه و هال

امید وصال بر سر حسمه سرمک ، که مسمی بالست ، کلسه ، و از حضرت و هابی سب

و منان بی صت بلسان عجز و آر و ریان رسر و نار حواهاست که قد بصرع

و ابهال ، که در بونه بال مسک است ، و لالی ملالی دعا ، که در رشه حان

مسک و به یواقیت موافقت مظان احاب مسک ، حلی و وساح نو عروس مول

1 GY has نشان 2 BH resumes the text here 3 The same in BH but GY, BUL, AH, ASB and HG omit هرپ

غارب می گردد ، ولموع نارقة شوق و حسوع از نقاطر دیم دبوع حایب می شود -

عریه :- حدیب الهوی سروی السرلم یرل

وما القیل للعشای والقال نافع

فدع عنک دعوی القول فی الکتة الهوی

فراحله الالفاظ فی السر طالع

و انوار یقین حاصل است و طلام شکوک و اوهام رایل که سلوک طریق مساهده

تفقیق و طلوع مهر سهر تومنی موقوف شرف خدمت و صحبت آن صاحب رساست

که سایه نسین چتر قربت و صاحب لوای مصاف عساکر محبت ناستد - عریه :-

هم الدخر للملھوف والکمر للرجاء

و منهم ینال الصب ما هو طامع

هم القصد و المطلوب والسئول والمی

و اسمهم للصب فی الحب ساع

و درین رمان ارتمام قطان نقاع واصتقاع حبهان دات کامل صفات این حورسید سب

بانوار این نعوب محلی و موسج است و جیم رس ار سیم معارف عوارف آن خلاصه

اکوان مروح - عریه :-

لکل رمان واحد یقتدی به

و هذا زمان اب لاشک² واحد

سب :- گر نگویم و گرنه داند³ عقل

کین طراز قنای رست کیست

بیب القصیده کتاب و حاصل الحریده خطاب آنکه سی ار مستعیصان قابل عارف

و مستعدان فیصان مواد معارف درین ملک مجتمع اند و اراف حال و فلق نال ایشان

کواکب ادب و مهر طلب ملتمع و نه لسان قال و زبان حال داکر این مقال اند

که - عریه :-

الاقل لسکان وادی⁴ الحب

هیثا لکم فی الحمان الخلود

امضوا علیا من الاء فیصا

ومحن عطاس و اتم ورود

1 BH suddenly breaks off here as a number of folios are missing from it

2 The same in GY, AH, BUL and HG but ASB gives 3 The

same in BUL, AH, ASB but GY and HG give 4 although the

latter gives 4. The same in GY, BUL, ASB and HG

but AH gives

فلولا رفرفی^۱ أحرسی ادعی

ولولا دموعی أحرسی رفرفی

وگلس حیات را بماء اسد ملاقات قص تحلی مصاهات محصر می دارد ، و فور نوید
سعاد دودم آن سهار هوای قرب قوم را بهوب و بوق^۲ رجا حاصل می داند -

لمولعه - در اسد وصل را دور حیات من صدف

ناوک مست سواق رادل سده طاق^۱ و حان هدف

نمی واقعی است و رجا صادق که بر مصفای معرای سواق فرای این بیت که

بیت - دل کسشی نمی کند هیچ به سوی او مرا

تا کسی نمی شود سوی دلم ر سوی او

سواد دنده مکان این بلاد و دنار ار آنار دودم قص سار آن مصباح مسکوة^۱ ولولم
تمسسه نار^۲، بانوار عرفان سوار آمد و جمال آن محلاهی صور تحقیق در آسده بوفیق به
نظر این بی ادب و بصر بصیرت این سوحه هاویه طلب حلوه گر نماید - عریبه -

أطلى الهی مارحوب محهم

و ندل حظای بهم حسای

این صحنه شوق مصحون محامه مژگان حنون و مداد سوادای دل محرون در اوایل
سهر معان، که در حبه اسبهاد و ادهم شب نار بهره دری معان سهری
موسوسست، مسطور و مرفوم گشت می بر آنکه سراط و علل حضور باسرها مجمع
است و حجب کرب از پیس بصر بصیرت بالکلیه مریع - الحمد لله علی آلا نه و
السكر علی مرید معانه - اما بر خاطر قص مظاهر، که مصبل آئینه بواطن ار رنگ
عیب و حام جهان نمای صور اسرار سهادت و غیب است، محی بست که الهاب
درون طلاب باسکاب سحاب خطاب و حواب انطعا نمی پذیرد و صوف امراض
فاسده و الواف اعراض کسده، که ار لوازم نصاب کمرست، بوسایل مطالعه رسایل
و مسایل اسما نمی نابد - سحر -

فکل حدیث ساع فی الس الوری

عن العین فی الحق للعین رادع

فسر الهوی عن فانیله محجب

و کف و ساع الحدیث توابع

بلکه ار کرب مطالعه کسب اصطلاحات، کواکب دوق طالب در معارب حمل

1 All gives درن 2 The same in BUL BH AH ASB and HG but GY
gives و درن

مداد خامه آن ماء الحیوه قبول جاری باشد و از التاع شعاع بیاض نامه اش فروغ دروغ و سمعه وریا در پس حجله حجله ستواری ، ابلاغ میدارد و یرلیغ تبلیغ آنرا طعرای ماسهر اوراد و بجلی تباشیر صبح نوح مراد میداند¹ - شعر :-

ای هدهد صبا نه سا میفرستم
بگر که از کجا بکجا میفرستم
با لشکر غمت نکند باک دل خراب
جان عزیز خود نه بوا میفرستم²
عریه :- وقلی مذ انقاء حسک عده
تھیاته مکم الیکم سارع

مندان عمر سیار تنگ است و مرکب امل سجت لک و دست مقدرت ار تماسک داس مقصود سل و نای رجا ار تمشی مسالك تدارك منی³ در و حل - بیت :-

ترسم که رور وصل تو نادیده نا گهان
سر بر رند ز مشرق عمرم شب اجل
عریه :- ایا کعة الآمال وحنیک حجتی
و عمره سکی انی فیک وال
بمردلقاب فی طریق غرامکم
عواقیق من دون اللقاء قواطع⁴

و سعلۀ آنس لوعب و عرام ، و انصاف سحاب دموع و اسجام ، محرو مدرکات حواس درو سب ، و معرو مردمک دیده در بحر عیون - عریه :-

حالی و حری و عشتی کیف احیه
و انب فی وسط قلبی ساکن فیه
مولای حد سدی مادام فی رمی
وامن⁵ علی حسدی ان سب تھیه

اما نایره حرق درون را نه سجم دموع تسکینی می دهد ، و سیلان سرشک را به دسب رحای التقای آن حورسند لقا سدی می بندد - عریه :-

1 The same in *GY*, *BUL*, *AH*, *ASB* and *HG* but *BII* gives می پندارد
2 The same in *GY* and *HG* but these two lines are omitted altogether in *BUL*, *AH* and *ASB* while *BH* gives only the first two hemistiches 3 The same in *GY*, *AH*, *BUL*, *ASB* and *HG* but *BH* omits می 4. *AH* gives من دون اللقاء قواطع 5 The same in *BUL*, *BH* and *AH* but *GY* and *ASB* read واحسن! while *HG* gives واحسن

فسحت صاحب سینه بخاروب "لا" از غنار تعلق اغنار برداشته و بحر فواد بر سر بر حیات
سایبان پادشاه جمال آن صاحب کمال ساخته ، بیت —

عجب روان و ناز دل بی هم عشق هیچ نسبت
بی خط داغ عاسمی باد سواد تنی نلف

و تخم امید وصال در مزارع نال بنسب حسوع کاسه و از نسوع غرام و ولوع
نماه دیبوع رنان و سادات دامنه ، و بوسله این بصاعت و دربعه این صراعب از
حضرت سلطان نارگاه ارل و فاض رنای بوسان امل مسول و مامول است که
عمرت بی تعلل و تسويف و تمهل و بوفع استعده لمعاب بارقه وصال آن قطب فلك
کمال و مرکز دایر مظاهر^۱ جمال ، حورسند آسنان دقایق تحقیق ، حمسند جهان
جهات تدقیق ، هادی صلیلان اودیه طلب ، ساقی غلغلان نادیده عشق رب ،
سردرور صوفان صومعه حاکم ، نور محس خاوران مه افلاک ، نقاد حقایق رموز و
اسرار ، کساف عوامص دقایق عبارات^۲ الدی لم یحلص یعقوب القلوب عن عماوه
الاحزان والکروب الا بروایح بوسف وصاله ، ولانسیمی ابوب الفواد من بله
الانکار الا بسربة ماء الحیوه من وحه حاله ، اللهم کما وضعه بسعاده الجمع بین العلم
والعین ، واندنه فی اراله عماوه الرین عن نصرة سکان قاع الکیف والاین ، ارفع
عساوه قلوبنا بپور لغانه من الین محدوما حدرا ، فی السناء الارساد بدرا ، ارفع
موص^۳ فلسی مسطور نظر حسی گردد ، محض معبد ، که سبب ارتباط عاشق روان
بمعسوف بدن و بدعظام و طبایب اعصاب^۴ پیرامون حبه دل و سرافرده^۵ فسر^۶ امید وصال
آن صدر محافل قرب و اس و بوند قدوم^۷ آن سهار فصای قدس است - عریبه —

فلولا رحاء الوصل ما عست ساعه

ولولا حال الطیف ما انهج

بیت — گر امید وعده فردای وصلت نسبی

آه سبکرم بر اندودی در مشرق چهر

من العلق^۷ الی العسق دعوات احباب آیات و سبلاب نجابت بیاب ، که^۸ از سواد

۱ The same in BUL BH AH and ISB but GY and HG give منظر
۲ The same in BH but GY BUL AH ASB and HG give تادرات
۳ The same in BH and HG but BUL AH and ASB give اذائق نفس while
GY merely gives اذقیوش ۴ The same in BH but GY BUL AH HG
and ASB give وند اطباب اعصاب ۵ The same in BH but GY BUL AH
ASB and HG give نش ۶ The same in GY BUL AH and ISB but
BH gives قدم ۷ The same in BUL BH AH ASB and HG but GY gives
۸ The same in GY BUL IN ASB and HC but BH adds من القلوب
ز خط خط معاوت و خلوص سوزیدی ل اهل نیاز هویدا فاسد و

بیت :- در ذوق^۱ عقل هر سخنی کان بود بلع
چون زندگی خوش اسب اگر چه مطولسب

تا حابع مترسلان کیاسب بضاعب را سبب اردیاد مواد براعب گردد و موجب
بصارب و مهارت در سلوک طرق صاعب - و چون سواد خطاب بر بیاض این کتاب
ماسد زلف مه رحان به سمب نتر منسوب بود ، کواکب مکاتیب در سهای تالیف بطرر
ثواقب منشور مکتوب گشت با نقاب تکلف تقدیم و تاخیر مکاتیب ، که ار ملاحظه
مرسمة مکتوب الیه ناشی اسب ، از چهره مخدرة کتاب مسلوب باشد ، و صورت جمع
مکاتیب مطابق وضع^۲ نتر اسالیب گردد - رجا واثق اسب که بوسیله حمیلہ عمایب
حی جلیل میدان امتداد و اتساع عمر عریص و طویل آید ، تا بعضی ار فواید قواعد
انشاء ، که آنرا زبان قلم بلعا افشا کرده است ، مقدمه این رساله سازد تا سالکان بوادی
طلب و حویندگان نقود علم و ادب را شروع مسالك ابداع و اختراع ، که فی الحقیقه
از مرالی اقدام اکثر طماعسب ، بر سیل حس بصیرت نا شد ، و در معرفت انصام
لفظ فحل و ابداع معی نکر مستوفی دیوان درک و فکر و سر دفتر جریده اهل بطم
و نتر گرداند - و در احتیاط مسالك ارتباط درح اقتناس یای فکر و خیال شان ملاقی
حار عجز و یاس نه شود ، و به تنظیم لالی القاب و مناقب در سلك رعایت ادابی^۳
و اواسط و اعالی مراتب سالار قوافل فصیحای کلام ، و دلیل ره روان کعبه مقتضی
مقام آید - الله ولی التوفیق و بیده ارمه التحقيق -^۴ اللهم ارنی صورة المامول فی
مرآه الحصول ونظم فراید المسئول فی سلك الاجابة والقبول بالرسول و اولاد البتول -

(۱)

کتاب^۵ الی الشیخ الامام العالم العارف المحقق صدرالدین رواسی

قدس الله روحه

فواد به نور المحبة ساطع
ولیس لجم العقل فیہ مطالع
فلا النار الا فی فوادی محلها
ولا السحب الا بالجفون تدامع

۱ The same in GY, BUL, AH, ASB and HG but BH gives سگوش

۲ The same in GY, BUL, BH, AH and HG but ASB gives سظم و شر

۳ The same in GY, AH and HG but BH, BUL and ASB omit ادابی و

۴ ASB has المعیق ۵ The superscriptions of the letters contained in this work vary from manuscript to manuscript, although they usually name the addressee. This letter is II in BH, the first being the III in this edition

سخت صاحب سسه بخاروب "لا" ارغمار بعلق اعمار پرداحه وحر فواد بر سر بر
مایان پادشاه حال آن صاحب کمال ساحه ، بیت —

عجب روان و ناح دل بی حم عشق هج بست
بی خط داغ غاسی باد سواد بی تلف

و تخم اسد وصال در مزارع بال بلمب هشوع کاسه و از نسوع غرام و
نماه دسوع ریان و شاداد دامه ، و بوسله این بصاعت و دربعه این صرا
حضرت سلطان نارگاه ارل و قناص ریاض بوسان امل مسول و مامول ام
عمریب بی نعل و سوسف و تمهل و بوسف اسعه لمعات باره وصال آن فطر
کمال و مرکز دایر مظاهر^۱ حال ، حورسد آسان دفاعی تحفی ، حمشد
حباب بدقی ، هادی صللان اودنه طلب ، ساق غللان بادنه عسی
سردفر صوفان صومعه حاک ، نور عس محاوران مه افلاک ، تقاد حقانی ره
اساراب ، کساف غوامص دفاعی عماراب^۲ الدی لم یخلص یعوب العلوب عر
الاحران والکروب الا بروایح بوسف وصاله ، ولانسسی ادوب العواد بر
الانکار الا بسریه ماء الحوة من وحة جاله ، اللهم کما وضعه سعاده الجمع بین
والعس ، واندنه فی اراله عاوه الرین عن بصره مکان هاع الکیف والاین
نحساوه فلوبا نور لغانه من النی محدودا صدرا ، ووالسباء الارساد بدرا ، ا
فبوص^۳ فلسی مسطور بظر حسی گردد ، محلس معتقد ، که سبب ارتباط عامق
معمسوق بدن و بدعظام و طباب اعصاب^۴ پیرامون حیمه دل و سراپرده فسر^۵ اسد
آن صدر محافل قرب و انس و بوید فوم^۶ آن سهار فصای فوس اسب - عریه
فلولا رجاء الوصل ما عشت ساعة
ولولا حال الطیف ما ابهج
بیت — گر اسد وعده فردای وصلت نسبی
آه سگرم بر اندودی در مسرق بقی

من العلقی^۷ الی العسق دعواب احاب آیات و سلطاب نحات بیاب ، که^۸ ار

The same in BUL BII AII and ASB but GY and IIG give مطهر
The same in BII but GY BUL AII ASB and IIG give تاراج
The same in BII and IIG but BUL AII and ASB give اذائق فی while
merely gives اذیروس 4 The same in BII but GY BUI AII IIG
ASB give وقد اطاب اعصاب 5 The same in BII but GY BUI AII
and IIG give کس 6 The same in GY BUL AII and ISB but
gives قدم 7 The same in BUI BII AII ASB and IIG but GY gives
8 The same in GY BUI IN ASB and IIC but BII adds
از نکت خط صاف و علوم سیردی ل اهل باز هویدا باشد و

یت :- در دوق^۱ عقل هر سخنی کان بود بلیغ
چون زندگی خوش است اگرچه مطلوب است

تا جامع مترسلان کیاست بصاعت را سبب اردیاد مواد براغب گردد و موجب
بصارت و مهارت در سلوک طرق صاعب - و چون مواد خطاب بر بیاض این کتاب
ماند زلف مه رخان به سمب بر منسوب بود ، کواکب مکاتیب در سهای تالیف نظریز
ثواقب منشور مکتوب گشت تا نقاب تکلف تنذیم و ناحیر مکاتیب ، که از ملاحظه
مرتبه مکتوب الیه ناشی است ، از چهره خندره کتاب مطلوب باشد ، و صورت جمع
مکاتیب مطابق وضع^۲ دتر اسالیب گردد - رحا وائی است که بوسیله جمیله عنایت
حی جلیل میدان امتداد و اتساع عمر عریض و طویل آید ، تا بعضی از فواید قواعد
اسماء ، که آنرا زبان قلم بلعا افشا کرده است ، مقدمه این رساله سارد تا سالکان نوادی
طلب و حویدگان نقود علم و ادب را شروع مسالك انداع و اختراع ، که فی الحقیقه
از مرالی اقدام اکثر طاعست ، بر سیل حس بصیرت باشد ، و در معرفت انصاف
لفظ و حل و ابداع معی نکر مستوی دیوان درک و فکر و سر دفتر حریده اعلی نظم
و بتر گرداند - و در احتیاط مسالك ارتباط درج اقتباس پای فکر و خیال شان ملاقی
حار عجر و یاس نه شود ، و نه تنظیم لالی القاب و مناقب در ساک رعایت ادای^۳
و اواسط و اعالی مراتب سالار قوافل فصیح کلام ، و دلیل ره روان کعبه مقتضی
مقام آید - الله ولی التوفیق و بیده ارمه التحقیق -^۴ اللهم اربی صورة المأمول فی
مرآه الحصول ونظم فراید المسئول فی سلك الاحانة والقبول بالرسول و اولاد البتول -

(۱)

کتب^۵ الی الشیخ الامام العالم العارف المحقق صدرالدین رواسی

قدس الله روحه

فواد به نور المحبة ساطع
ولیس لججم العقل فیه مطالع
فلا النار الا فی فوادی محلها
ولا السحب الا بالحمون تدامع

1 The same in GY, BUL, AH, ASB and IIG but BH gives گوش

2 The same in GY, BUL, BH, AH and HG but ASB gives شرم و شر

3 The same in GY, AH and HG but BH, BUL and ASB omit ادای و

4 ASB has العتیق 5 The superscriptions of the letters contained in this work vary from manuscript to manuscript, although they usually name the addressee. This letter is II in BH, the first being the III in this edition

طریق این قصر، که مساح تیار عمارت فیض الهی است و سیاح دینار کرم نامی -

لمؤلفه — خون حناص خاطر هست از سحاب فیض هر
از رلال طبع هر کس حاجت فواره بست
خوهر عن الهی فکر مرا در درج دهر
حرر کان خاطر از طبع کس رناره بست

و از مسهران حارسوی نازار کن فکان و خوهران دکان کوی کون و مکن مامول
و مسول است که محسب و مع و امکان تقاب حهره محدره عفو و اغماص گسوده
حهره محدره فکرت این نایوان را ^۱ نشان انگشت اعراض مجروح سارند ^۲ و نظر
نامل و معکر و بصر رما و بندر پر و حوه بوجیه آن اندارد - بیت —

کرین طریق باشد کمال شان نقصان
ولی نفس شرف روزگار من باشد

و پس ارباب بصیرت و مدرستان محاسن حس سرت معن و مسقی است که
عن عدل و انصاف ناظر اصناف محاسن اوصاف است و جسم عن حویان عدرای
فصاحت مظهر آثار فصاحت و فصاحت است و نای حس فصاحت - عربیه —

فعن الرما عن کل عیب کلیله
ولکن عن السخط تنذی المساویا

بالتفاریه — جسم حسود نوکه برکنده باد
عن نماید هرمن در نظر
ورهری داری و هماد عیب
دوست نه پید هر آن نک هر

و اگر در آینه خاطر وفاد و صبر تقاد سان صورت خطا و سهو نماید، بانامل
حسن سابل، که بعضی عفو است، موسوم بهست محو گرداند که " لکل حواد کوه
ولکل صادم نوة و لکل عالم عفو " - و در بعضی از مکاتیب این کتاب، که قبل ازین
در وقت کتابت ^۳ لباس ^۴ خطاب و حواسن موصوف بصفت اطالب و اسباب بود،
در حق نالغ حمام عاریس برین به بساط بسط و مسید ^۵ باطاب اطاب ساخت -

1 ASB has توار 2 The same in GY and HG but BUL BH
AH and ASB omit " در هر عدد " 3 The same in BUL BH AH ASB
and HG but GY omits که قرارین در وقت کتابت

4 GY reads لباس instead of نای 5 The same in GY BUL
AH and HG but BH adds مسود after مسید while ASB gives ند only

در سیل نالیف لب اورای دفاتر گردد - لمؤلفه :-

من در صف فرمان فصاحت چه کم
تا تیغ زبان کشیدن آید هوسم

ناجمی از دوستان، که هر یک از ایشان صدر محافل افاضل بودند و مهر سیهر عاظم و فصایل، بوجوب جمع و تالیف آن اجتماع نمودند و بنجوم الزام و ابرام از اوی اجتهاد و اهتمام دایم الشعاع فرمودند، سابرین مکتوبی چید که مسوده آن از عروض حوادث مجده رمان محفوظ مانده بود و مظنه آن می شد که بعین رخای اهل دانش ملحوظ گردد، در سلك تالیف انتظام داده و آنرا کتاب ریاض الانشاء نام نهاده، اگرچه در مقابل کلام بلغای معالی مراتب تقابل سیف قاضب و محراق لاعب است، اما انکار معانی جمیله اش در حل و حلول عبارات جزیله از نتایج خاطرایی فقیر است، و لآلی تراکیب و زواهر اسالیس از شایب ضمیر این حقیر - شعر :-

من سسی اجرای برج و هفت طبق¹ آسمان
میخورم سوگند و دایم موجب کفاره بیست
کین سات خاطر م را در تحلی گاه عرض
حز ز پنج انگشت من بر فرق یک سر حاره بیست

چه بعرایس افکار حسن و وساح افصاح افاضل زمن قلم تصنیف و طومار تالیف بدست گرفتن و لباس عبار کسان میان افاضل و اکابر زمان دعوی قوت انشاء و اختراع کردن عین ننگ و عار و محض شین و سنار است - شعر :-

روز عروسی سود سانه حکایت کد
آنکه نه موی دروغ زلف نهد بر عدار
هیچ کسی را ندو ناز نخواند، اگر
دایه بجان پرورد طفل کسان در کنار

و باوجود آنکه بحر کرم وجود حضرت واجب الوجود از لآلی فیض مملو است و افاضت دم کرمش بر معارف تمام اسم امری مرجو، دیده طمع بر فراید قلایده خواطر اذکما داشتن، و صورت عروس شهر و ناموس خود را نان آراستن، شیوه کسی است که گنجینه مخترعات مردم را قبله ساخته بمال مقروض مستعار میان متمولان رسه بازار افتکار دستار افتخار و استکار بر فرو عجب و مدار دهد و چهره دعوی انداع و انشاء را بدست مساطه طباع کسان موسج و موسی سارد، نه²

1 The same in GY, AH and HG but BH gives while BUL, and ASB read سع 2. ASB give وهر

ارادت خالق دهور موط - مسوی -

دست بی نا دست حسابی ندفع
نطق بی نا دم ری از صبر و نفع
صبر و نفع ما همه از حق بود
حکم حق بر فرق ما مطلق بود

لاحرم ربام رضا بکف پدر و معبا داد و سر تسلیم بر خط اساع حکم مامضی هاد نا
حسب تقدیر و عدم اصابت نر تدبیر ورز وزارت بر کواهل طواهر خاطراتاد، وقوت
عاقله در دفع این واقعه هائله و حادثه مسکله مدهوس و حائر ماند و دانست که
بر مصیای "عرف الله بعض العرايم"، سهام عرايم هابر بر اهداف مطالب عرصایب
است، و سلب مفهوم احسان از دات محکوم علیه خاطر واجب - رباعی -

این هستی تو هستی هست دگر است
وین هستی تو هستی هست دگر است
رو سر بگریان تفکر در کس
کس هست تو آسین^۱ دست دگر است

نا بر موصی "الضرورات نسخ المحظورات"، طی طوامر مافی العصر بدست فکر و قطع
عصا و فایع^۲ دیوان یهای صبر لارم گشت - بیت -

من جهد همی کم، فصا مگوید
پیرون رکعایب تو کار دگر است

و ناوجود و فور اسعال و امور و وجوب محاطه و محایه بر حسب رجای جمهور و
نلاطم امواج افکار متوجه المرام در انصاف امور و دعور اسلام و سحر مدن و
ولایات عنده اصنام و تعاقب موااساء صد و ند و تراکم مدارات ملوک^۳ همد، گه گه^۴
جهت اسجان طمع کسلان عمارتله و مکانه محادیم و نازان اقدام می نمود، و قراصه
از کان معانی بسورت آسین طمع در دار الصرب صبر مسکول می صاحب و صعد
بیان آبرا به اسم سریف سلاطین و احوان مسکول می داشت و در نظر صرافان بازار
داس سره مسمود، و بر محک خاطر اهل^۵ فصل و یسین از سمب نا بی بهره بود،
و در هر طرف که وارد می شد کواکب سافت و محامد از مطالع السه افاصل و
اباحد ظاهر می گشت - اما حون از مراغ خاطر فایر بود مسحق آن نمی دند که

۱ The same in BUL but GY BH AH ASB and HG omit

۲ The same in GY BUL AH BH and HG but ASB gives عبارت و نایع

۳ AH gives مله ۴ ASB gives only one ۵ ASB omits اهل

حه ، نصر^۱ نصیر بر رخارف صورت ورار افگدن ولجج بچار معارف^۲ یقینی و
براری و نوادی مسالك معوی تقدم همب نه ییمودن ار ماء معین و حال حور عین
بلمعه سراب و صورت حباب قناع بمودست - نظم :-^۳

۱ - مے جیرا بریم عطای ربانه را

همب جیرا کیم نه هرکار مختصر^۴

۲ - دریا و کوه را نگداریم و نگدریم

سیمرع وار زیر بر آریم بحر و تر^۵

۳ - یا نامراد بر سر همب^۶ نیم پای

یا مرد وار در سر همت کیم سر

و چون ار دو رمان الی هذا الآن دست همب متشبت بمترک شهسواران مصاف
عسوی است^۷ که بخوگان سوو و نازوی دوو گوی جمعیت خاطر ار میدان بفرقه
باطن و ظاهر ربوده ، هیچ التفات نه کره عبرا و صولحان فلك اعلى ندارد ، نابری
چه عجب که اریمن نظر اکسیر اثر ایسان سہاز همب این درویش نظر محب
حابی نسیم عالم هیولای نه افگند ، و پروبال التفات در فضای جہاب جہان فانی
نه گسترد ، و عین اعتبار بر مرعرار بمودار تعیاب هالکه نه افگند ، و ار سموم
حیاب لداب فاتکه^۸ بالداب بیرھیرد - بیت :-

هردل که یاف^۹ رونق بازار حس دوست

دوکان هر دوکون بمچسمس حقیر سد

فرخنده طایری که ز جنگ جہان برست

وانگه ددام عشق دل او اسیر شد

تا ار سروس عالم عیب ، که رحسار مقالس مرا از عبار ریب است ، سمع جان
رسید که بر مقتضای معرای "قل کل من عند الله" ، خطوط حواء^{۱۰} اهل انتباه بمقاط عجر
تفویض مقوط است ، و أعة اختیار جمهور و حل و ربط و قص و سط امور ندست

1 The same in *GY*, *BUL*, *BH*, *AH* and *HG* but *ASB* omits نصر

2 The same in *BUL*, *BH*, *AH*, *ASB* and *HG* but *GY* has معرب

3 This Qit'a is omitted in *BUL* 4 *AH* puts this hemistich first

5 The same in *GY*, *AH*, *ASB*, and *HG* but *BH* gives حشک و تر

6 *BH* gives یا نامراد بر سرگردون نیم پای

7 *ASB* omits است 8 The same in *BUL*, *BH*, *AH*, and *ASB* but *GY* and *HG* give قاتله

9 The same in *GY*, *BUL*, *BH*, *AH* and *HG* but *ASB* gives حیات

10 *ASB* gives دید

لاهرم¹ بر وفقی بوفیق ربای ، در صبر من و حدادت حوای حدان سعب و الساع
باسماع صریر برع و مساهده حسن جهره معانی داست که گردن جامه حان ار
بطوق تعلق اغای و غوای² عاطل بود ، و در ریعان سبب چیدان اسسائس بمطالعه
حط و حال کباب و بوبك اهداب اقلام بسکین نقاب داسب که نقوش برحرف هوا
وهوس و میل صورت و صحت هرکس و العاف سباع احادیب مدلس حال باطل
میمود - صعر -³

مدامی مدادی والکؤس محابری
ندامای املامی و فاکهی صبری
و سمعی ورقه صب محسها
فاسدلت الاسار من ورق حصر

وهمگی حان و دل باکسب حلال فصایل مایل⁴ بود ، و ناغیان روان در حین
نواد باحتنای باکوره فصل و سداد شعل و آتش طلب بری و کمال در کانون دل
مسعل ، و قوافل محبت صحت افصل در صدر دل ، که سطره چهارطاق آب و گل
است ، نازل - صعر -⁵

اصحب احاکرم تحطی بصحبه
فالطع مکتسب من کل مصحوب
والریح آحدة ما تمر به⁶
تتامن السن او طیاس الطیب

و حون در عالم صور و مواد جهره احوال والد و احداد محط و حال و رارب سلاطین
عالی براد موسوم بود و بهشم رضای اهل بصارت بعضی ار ادواب و رارب⁷ اسحقای
قربت ناحذاران سریر امارت بر حبه قابلیت این حقیر مرقوم و مرسوم مسمود ،
و حال آنکه دوس هوس این صعب ار احوال اقبال⁸ و رارب محتب بود ، و بسب
همین معنی ار وطن مالوف و مسکن مسعود معرب - صعر -

نالق الرق تحدیا فعلت له
یا ایها الرق ای عک مسعود

1 The same in GY BUL AH ABS, and HG but BH omits لهرم
2 ASB omits the following verses although
there is a blank space left in the MS for these verses
3 ASB omits the following verses although
there is a blank space left in the MS for these verses
4 The same in BUL BH AH and HG but GY and ASB omit مایل
5 ASB omits these verses but blank space is left for these in the MS
6 The same in GY BUL AH and HG but BH gives "دول و امارت" while BUL
7 The same in GY and HG but ASB gives "دول و امارت" while BUL
8 The same in GY BUL AH
BH and HG but BH adds "دول و امارت" after "دول و امارت"

بر میان جان علویات و سفلیات معقود ، و وجود آن ذاب کامل صفا اراحد
تمام کایات مطلوب و مقصود و اقدام احکام دولت ختامس بر رقاب واردان اقلیم
وجود -

بیت :- طبیب لطفس ارمی گشت مایل
توانستی بیکدم کرد¹ زایل
زکام از صبح ، و از خورسید صفرا
دوار از چرخ و از سب رنگ² سودا
ز مه دی و سبل از چشم کوکب
زدریا رعشه وز باد صبا تب

ونکته حجر بر طرف تنستن ، و دندان در فشان فرین سگ کستن آنسب که
در کارخانه اراد ازلی بجرار نارمحب لم یزلی خاتم وجودس از نقد کان رسالت
و نبوت مصوعس ، و جواهر زواهر کان عرفان در سینه پاکس موضوع -

رباعی لمولعه :- چو خاتم بود جمع انبیا را
ازان بر سیه سستی سنگ خارا
چو بودش زیر خاتم هر دو عالم
زدندش سنگ بر دندان چو خاتم

و متحقق و یقین که عقل کل فص آن انگشتین اسب و نقش نگینش نص و وما
أرسلناك الا رحمه للعالمین ، -

بیت :- ای خاتم کمال را عقل کل نگین
وز سدره تا جاب تو صد سدره تا زمین³

أللهم صل علی محمد و علی آل محمد بعدد مخزونات علمک و مکنونات حکمک⁴ و
مصدورات امرک و مقدورات قدرک صلوة بلیق نافعه قدسک و استعاضة انسک -
اما بعد -

حین گوید فقیر جانی محمود بن شیخ محمد الکیلانی نورالله قلبه بتحلیات الحال⁵
و جعل صوره ماله مسهوده فی مرآة الال ، که چون کوکب حسن تقدیر ازلی ،
از افق ولادت این فقیر طالع بود و سهم السعادت عنایب لم یرلی در درحة طالع واقع ،

1 The same in GY, BUL, BH, AH and HG but ASB reads گشت

2 The same in GY BUL, BH, ASB and HG but AH gives کرد

3 The same in GY BUL, BH, AH and HG but ASB gives

و رسدره حیات تو صد سدره ناری

4. The same in GY, BUL, AH and HG but BH gives حلك while ASB reads حلك

5 The same in GY, BUL, BH, ASB and HG but AH gives الکمال

و هرام ، که سرغام آحام انتامیست ، خون سبب سبب دمای حصای آحاب را
 بر حاک حواری می رخت و بدست^۱ میان و سبب احساد حساد سرعش بهربال درع
 پیدریع می پخت ، هر آنسه سالار سپاه کواکب آمد و فسحت مساحت ندویرش
 بر ندویر نواب افلاک غالب - بیت -

بسه مناسبت هرام در بندگس محکم
 ران از منمل سمن ندویر اوست اعظم

و برحسن معد سرست خون و نایق حم هدایت حلاق بام آن محمود مقام مسوست ،
 و در پایه^۲ سسم از سر حرح برین خطه حم^۳ سوب و دین که^۴ "ولکن رسول الله و
 حاتم السیئ" ، بگوش هوش اهل تقلد و یعی می خواند ، لاجرم در محکمه دارالقضای
 مباء بامضای حکم فصا مسرف گشت - بیت -

گر مسیری حوی ر هوای نوکم کند
 نیکاره سرغرار فلک حوسه رسه دان^۵

و کیوان خون خود را در عسه باب هدوی هواب می پداست و بر درگاه رفیع اساس
 لوازم بدگی الناس می داست باین وسایل و دراع پانه^۶ حاهس بعلک سابع رسید -

بیت - بر در قصر حلالس خون رحل مند پرده دار
 سعه^۷ میاره را شد ریر دمت او مدار

و سانه جسم پاکس ، که رسک روان روسان افلاکست ، ازان بر سطح کره حاک
 نه افتاد نا بر دیده اولی الابصار ظاهر و واضح گردد که جسم روح مآرس مرا
 از لوازم و غواسی مرکبات و عناصر است ، و ادیال طلال دولت مسالس از عروض
 گرد امتثال و غبار روال تقی و ظاهر ، و حکمت اقامت خبر سحاب بر فرق عرش سای
 آحاب آنست که برگرفتاران سلاسل سماع بصر ، که وا ماندگان فافله فکر و
 بطریقه ، مانند طلوع مهر از افق سهر روم گردد که دسب بصرف کرامت و معجراتس
 بر جیب وجود کائنات خو^۸ ممدود است ، و کمر حدت و ادعان آن عالی سان

1 The same in GY BUL BH ASB and HG but AH gives دسان

2 The same in GY BUL AH ASB and HG but BH gives باد

3 The same in GY BUL but AH and ASB give ختام while BH gives غلام

4 The same in GY BUL ASB and HG but AH and BH read باد

5 The same in GY BUL BH ASB and HG but AH reads پای

6 The same in GY BH ASB and HG but BUL and AH read سه

Logically the latter reading should be considered as more sound in view of the fact that the term سیهیار also includes رحل so that without رحل the number would be سه 7 The same in GY BUL, BH AH and HG but ASB omits رحل

اثرش در زمان دور قمر بود ، ماه و نواح از این نام مناتب نواح¹ کلاه برکت
و انبهاج بر قعه قله میا انداخت ، و سر یاز و حصوع بر زمین حجر موضوع ساخت
تا در سلك مهالیک منسوب گردد و در رمره نامداران نام مناتب مناتبه لشکر دینش
منسوب - بنا برین گویس ماه را در انکشت اشارت منسوب ساختند به هلال موسوم آمد -
و گاه داع کما از روی بحر و سرف بر رخساره اش مر سوم آمده ، نامش بدو شد و
مستحق موسوم سرشکی جسم منسوب و مستأهل² ایالت ملکیت و یکی ملک گشت

بیت :- کربست رای مه که شود فعل مر لبش

نواح سرخود ار چه شد شدوی منسوب

و چون بر دیر در دیوانك مستدیر شیوه تملی و امتراح دایت و در
سعادت و عیوب ناسعد و حسن اردواح ، سب این نفاق معذب نا تش احتراق آمد -

بیت :- چون دو رکی شیوه تیراس بر وفق نفاق

لاحرم در دور چرخ آمد نصیش احتراق

و رهزه زاهره که در بر مکه دنیا دوا بر وک پر حلال³ تسوازد و هر اعل
صوح و عوی از قوس افق چنگ می سازد و ده در حابه ترازو شسته میراس
هر سوسر در می آرد و رنان خویش نکم و ییش بیرون میکشد ، در تیز بازار
فك دوار بر نور آسیای چرخ سوار داشتند⁴ - بیت لمولد :-

چون مطربی و ریو بود رعره را شعار

آری بحکم شرع شود ثور را سوار

و چون خورسید جهان افروز حبه میاومه⁵ سکان راویه عالم درورش میان شب
و روز میگردد⁶ و ماه را که حادمه مهده عهد سیادت آحضرت است و رخساره کمال
سعادتس محلی به وسمه سب ولادت او نافاص صیاء و نور انگشت نمای حمهور
دهور میساح ، از این سب بر سریر خارج المرکر فلك نشسته از مصیق تدویر
محموط و مصئون گسب ، و رفع رتنتس از مقصبت رحب محروس و مامون آمد -

بیت :- هر که در سایه حاه نو بود چون خورسید

در⁷ رخس کس نتواند که کد تیر نگاه

1. The same in *BUL, BH, AH, ASB* and *IIG* but *GY* has نواح
2. The same in *GY, BUL, AH, ASB* and *HG* but *BH* gives متاهل
3. *ASB* gives داشت 4. *BH* gives حلائل
5. The same in *GY, AH, ASB, BH* and *IIG* but *BUL* gives ماد مه
6. The same in *AH* and *IIG* but *GY, BH, ASB* and *BUL* give میگردد
7. The same in *BUL, AH, BH* and *ASB* but *GY* and *HG* give در

و رواج صلوات سابقه ، که شمه از میام نکهس لجلحه مشام فدمان
ملانک و ماده اسراج ارواح سکان مسع اراثک باسد ، و فواج درود و تسلطاب
لاپقه ، که طب مماس صفات فائده امس از صاحب فص میاحب ناسوب نا عرصه
ممتنع المساحت ملکوب معطر دارد ، حانکه ما عاجران حاک مرسب که سیا
بر وفی امر "صلوا علیه وسلموا سلما" بموقف عرص مرسام بر طبق مسعاد¹
"ان الله و ملائکته یصلون علی النبی" بهار افطار امطار ، و تعداد امواج بخار ،
بر روضه رصه و حطره حطره سد اولنا و سد انسا - یب -

محمد کاهل هسی سد و خودش
جهان گردی رسادروان خودش

و بر آل و عرب طاهره او ، که مظهر مسوخ² نعم طاهره و باطنه اند ، و
مخصای فحوای "کتاب الله و عربی" بر عت نکرم و عظم صاحب دهم اقتران
کلام فدم و در نظم سلاک صلواة و سلم که اللهم صل علی محمد و علی آل محمد
صمم ذکر حصرت رسول کریم ، و بر اصحاب هدایت فاب ، که در مصاف محامد
اوصاف موصوفند بصفت "أسدآء علی الکفار رجاء یسهم" و در محافل فصایل مسعوت
بعب اصحابی کالبحوم بانهم اسدیم اهدیم ، سوانر واصل و نازل دار و نظر عمو و
رحمت بر عاصیان امب آنحصرت گار - رهی رسول میمون العیوب لارم الرحیب که ار
طلوع مهر داس بر افق اعیان و سعب اسداد زمان و فسحت پیس طاق کون و مکان
سب اتحاد و صعب احداث و نکویی یافت - یب -

کاف کمال بست دواب دواب کون
ورنه سواد هسی کوبن ار کعا است

و ار پرور منحوی دین هدایت فریس سایی سعار کفر و صلال مسوخ سد ، و ار
شمول احکام قویم و شوع طریق سرع مستقیمس آنا رسل رسل ماهمه مدروس و
مسوخ ، و درواره ایساع نبوت دیگری بهل اسماع مسدود گسب - و مایه حیر
آمان میام³ "کم حرمة ارحب للناس" ، از میان تمام اسم بر معارف این امب
کرامت نوام محبوس و مسدود آمد - سحر -

لما دعی الله داعسا لطاعه
باکرم الرسل کما اکرم الامم

و خون بر طبق حکم خالق پسر و مسور دیوان مها و مدر انوار ظهور حورشد

1 The same in BUI BH AH and ASB but GI and HG give میام

2 The same in BUL AII BH and HG but ASB gives شوع while

GY عاس 3 The same in GY, BUL, BH and AII but ASB gives سق

و باد و آتس آه و گداز است ، شرب سفای لقا کرامت فرمای ، و ماسوحتگان
 نادیۀ تمنای عسوی و ششگان اودیۀ سودای سووی و یس ماندگان قوافل سوارع
 ذوی را به سرچشمۀ رلال وصال حویس راه بمای ، و رنگ بعلقاب فاسه ار صفحۀ
 آئینۀ سیه بمصقل جدباب¹ عایب دیرینه بزدا ی - یب :-

اقفال غم اندود ر ابواب سعادات

کس حز بمفایح عایاب² بونکسود

و ساحب قصر حان را بجاروب³ لا، از عمار عور اعمار بیدار، و اریسگاه بارگاه دل،
 که بطرگاه پادشاه وحدتسب، هجوم نظارگیان کترت را به دور ناس⁴ لا، دور سار -

یب :- یارب بحق کعبه که سگ تتان راه⁵

در زمزم عدم فگی ار قبله گاه ما

و جسم همب جان را سور معرف حیان روس گردان که در محالی حروف
 کترت جر نور الف وحدت هیچ⁶ در بیاید ، و بیس اسعۀ حورسد طهورت دراب
 نمودار⁷ عالم مطلقاً عدم نماید - شعر :-

أنت أم أنا هذا العین فی العین

حاشای حاسای مں اثاب ایس

بینی و بینک ای ینازعنی

فارفع ففصلك انیا مں الین

نظم :- غیر بود تو در جسم کس وجودی نیست

ر هر چه هست بغیر بودی بودی نیست

و دیدۀ سریر فواد را نکحل سداد و ارشاد بطرزی منور دار که چهرۀ
 بخدرات آیاب قدس در مرائی مجلوه آفاق و انفس ناحس صور⁸ جلوه گر آید ، و
 استات بعیاب وجود نقاب خدود اصل مقصود نه سود ، و حجب قوای مدرکه و
 محرکه مانع ادراک رخسارۀ شهود نگردد - یب :-

گر بی نقاب دیده دلی⁹ دید روی دوست

کافر دلست گر نظرش حر سوی اوس

1 The same in *GY*, *BH*, *AH* and *HG*, but *BUL* and *ASB* give حدث

2 The same in *BH* but *GY*, *BUL*, *AH*, *ASB* and *HG* give هدايات

3 The same in *GY*, *BUL*, *AH* and *HG* but *ASB* and *BH* give حرص

4 *ASB* gives در و هیچ 5 *AH* gives درات حله نمودار 6. The same in *BH*, but *GY*, *BUL*, *ASB*, *AH* and *HG* give صورت 7. The same in *GY*, *BUL*, and *HG* but *AH*, *BH* and *ASB* give دل Furthermore *BH* gives another variant reading of the first hemistich thus. —

8 گر بی نقاب دیده در آید روی دوست

و مدارج و معارج برهان سلم فرص محال - بیت -

پای اسدلالان حویین بود
پای حویین سحت بی ممکن بود
سعر - ورقاء فهمک لا سال حابه
محاسنی الاحساس والادراك
ههات ان نصل العناكب هالی^۱
سحت اناملها دری الافلاك
بیت - عکوب حرد ار نارنطر دامی باحت^۲
باحسن دام طلنگاری عفا می کرد

حد شک نسب که علت غایی اتحاد لسان انسان^۳ آنست که مدرکات نعوس و
حواس بر صفحه صحیفه بیان بی السام نباند ، و حون حریطه احساس حواس
و حیطه ادراک نعوس مجرد اسام در حسب کمال معرفتس ییحد سگ اسب ، لاهرم
قدم تقریر ریان بر بساط بسط بیان سحت لگ باشد - رباعی -

ای صفات نوییانیها ار^۴ ریان انداحه
عرب دانت نعس را در گمان انداحه
هرچه آن برهم نهاده دست وهم وحسن و عمل
کبریای سگ بطلان اندران^۵ انداحه

حدانا حون کلام کلیمت در مساهده صفات داب قدمت این نداسب که
"سجایک ای سب الک"، و ورد ریان حضرت حسب اظهار ارار^۶ "لا احصی ساء علیک"،
حکونه ما عا حران را فوت ناطقه بمحمد لایعه آنحضرت ناطقی گردد و عذاب راناب السئه
حلایو بسام انعام پیچه طریق حافی آند - رباعی -

آنجا که کمال کبریای تو بود
عالم نمی ار بحر عطای تو بود
مارا حد حد حمد و ثنای تو بود
هم حمد و ثنای تو سرای تو بود^۷

الهی باحسنگان بادیه طلب را ، که پنه حباب میان^۷ از آب و حال گریه و سار

- ۱ The same in GY AH and HG but BH ASB and BUL give نالی
۲ The same in AH but HG GY BH BUL and ASB give ساع
۳ ASB omits لسان
۴ The same in GY AH and HG but BUL BH and ASB give را
۵ GY gives رسان ۶ ASB gives a wrong order of the four hemistiches
۷ The same in BH but GY AH BUL ASB and HG omit ناد

بسم الله الرحمن الرحيم

با من توحید بنیادین الابداع والانشاء و نبرد با حراء فلم الاحترار علی وفق
 علمه کیف یسأء، و نامن وضع فی احواف اصداق الکلم فراند المعانی و فواید الحکم،
 کما یرفع¹ علی لمعات جماله و سطوات حلاله نقاب سحاب العالم، و نامن ابداع
 من مصباح المعنی² فی مسکوة الحرف نارا علی علم، کما اطلع انوار اقمار³ عوالم الوجود
 من مطلع صورت آدم، صل علی ادلة مسالك السعادة و احلة بمالك، غایه الابداء
 و الاعادة، و حصص من ینهم دلتنا الهادی من کثره⁴ الظلماء الی صحوة الوحدة
 و الصفاء، محمد المصطفی المحتسب و علی اهله فلك العلاء⁵ المسرفین سبحان
 «الامودة»⁶ فی العری، و صنادید مساند الصحة علی ارائک العهود «الذین سیاهم
 فی وحوهم من اثر السجود»، و سلم سلیمان کسرا کسرا - حواهر رواهر معال،
 که واسطه سلك معصی حال و خلاصه فلاحه و عظیم و احلال آید و دست قدرت
 مساطه فکر بر و دوس بو عروسان معصه حال و گردن و گوس ماه رحان تنق سرا پرده
 بال بان آراید، قرا حور سیاس و سیاس حصرت آفرید گاریست که کلرک
 لسان یسان⁷ بی نوع انسان در عجه دهان نه بسم ذکر احسان او مسجع
 است و گلس صدور و حسن حان اهل شهود و حضور بانوار و ارهار منکرش
 مشرح - بیت -

هر ربانی⁸ که نه ذکر نو کند گویا نیست
 و آن دلی را که تو مسهود نه یسا بسب

فادری که منمسه حور و لوجه قمر و وفوف و آناب نوابت و ساراب بر اورای
 اطلاق سیاهات از مرصات⁹ مصحف قدرت اوست - بیت -
 از مصحف کمال نو بر لوح لاحورد
 تک وقف آبی¹⁰ سب باب بر آفتاب

کرمی که گوهر وجود هر موجود اردم ابر خود من قطره نم است، و از سقف عرس
 با سطح فرش در پیسگاه ناب آفتاب کرمس از دره کم -

1 BUL and ASB give یرف 2 AH gives المانی 3 AH ASB and
 BUL omit عباد الاله 4 AH and GY give غایت الابداع while ASB gives عباد الاله
 5 GY BH HG and ASB give الکثرة 6 ASB has الاله 7 BH
 omits الاله 8 The same in ASB but GY BUL BH AH and HG
 omit ساد 9 BUL has مردمان 10 ASB gives حریات 11 GY,
 BUL HG and AH give وقف و آبی

(۶) نسخه (ASB) که در کتابخانه اشیاتک سوسائتی نگاله موجود است (Royal Asiatic Society of Bengal) نامکمل است و بسیاری از نامه‌ها که در نسخه های دیگریافته میشود ، درین مجموعه وجود ندارد - این نسخه نیز در خط نستعلیق نازک و ریز مرقوم است - المستشرق ایوانو (W. Ivanow) که فهرست نسخه های اشیاتک سوسائتی مرتب کرده ، حاض میزند که کتابت این نسخه در قرن نوزدهم پایان رسیده باشد ، و الله اعلم - ممنونم که کارمندان این انجمن نامبرده نسخه ایشان بنده مستعار دارند -

قبل از این که سخن پایان برسانم خود را موظف میدانم که بخدمت آقایان شمس العلماء الدکتور عمر بن محمد داؤد پرتی ، و الدکتور تارا پور والا الدکتور ایس - ایم کتری و الدکتور مرحوم محمد بدل الرحمن و استادی محترمی خان بهادر پروفیسر شیخ عبدالقادر سرفراز و استاد محترم الدکتور غلام یزدانی و صدیقی آقائی محمد عبدالقیوم ، هدیه امتنان و تشکر تقدیم کنم - نیز از کارمندان و کارفرمایان مجلس مخطوطات فارسیه ، حیدرآباد ، تشکر میکنم که مساعی سده را بحسب قبول پذیرفته مسئولیت و زحمات نشر این کتاب را بعهده گرفتند - استباهاتی که در متن این کتاب یافت میشود در اثر کم مایگی و ناپختگی مصحح میباشد و امیدوارم که قارئین محترم از راه لطف تام این عذر خام سده را بخواهند پذیرفت - و السلام -

کوئٹہ ، بلوچستان ۶ - جون سنہ ۱۹۴۷ مسیحی

شیخ چاند ابن حسین عفی عنہا

که خواندن من آن هیچ اسکالی ندارد - ماسمانه در اوراق این نسخه قدم و رها ارکائب و تاریخ کتابت حبری نیست - اما از قراین معلوم که در قرن نهم در احاطه تحریر آورده شده -

(۲) نسخه قدمه که در کتاب خانه دارالعلوم بومانی (BUL) وجود دارد بوسیله صدیقی الدکوری - ام - حوشی - ام - ای ، پی - ایچ ڈی - (Dr P. M. Joshi, MA, PhD)

نصبت پند رسید - این نسخه نصبت بهام نسخه های دیگر که نصبت پند رسیده است، صحیح تر است - شرح این نسخه بی بها در فرست اسادی و بحر بی هان مهادر اساد سرح عبدالقادر سرفراز - ام - ای ، آی - ای - ایس ، دام طله ناته مشود -

(۳) نسخه (BH) که در کتابخانه بهدارکر اوریتل سرح استتوت پونا (Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona) بمره ۱۸۵ مدرج شده و بوسیله همکارم و صدیقی الدکوری داندنکر (Dr R. N. Dandekar, MA, PhD) بدست پند آمده ، هم در خط نسعلیق نوشته شده است - اوراق این نسخه بی شماره و پاره شده است و بکلام بعضی از آنها کم شده است - این نسخه تاریخ کتابت و نام کاتب ندارد -

(۴) نسخه که در کتابخانه شخصی علامه الدکوری مولوی عبدالحق ، مدطله ، معمد اعظم دق اردو دهلی ، (AH) میباشد، یکی از خوبترین درین نسخه های است که در دسترس پند گراشته شد - اما ترتیب خطوط درین نسخه در بعضی جاها از ترتیب خطوط نسخه های بمره (۱) و (۲) و (۳) و (۴) و (۵) مختلف است - خیلی مشکرم که علامه الدکوری نسخه بی بهای خود شان را پند تحویل دادند - نسخه هدا مکمل است و قیل ازین بهری داسه اما این مهر ازین رفت است - (۵) نسخه قدمه که در کتابخانه حسب گنج علی گڑه (HG) محفوظ میباشد، بوسیله آقا بی محرم اساد غلام پردای بهاریت گرقم - از بواب حبیب الرحمن حان سروانی ، مدطله ، تشکر میکنم که پند را احاره دادند که در نصصح من رباص الانشا از نسخه بی بهای انشان سر اسفاده کم - این نسخه هم در خط نسعلیق است در حروف حلی ، و عنوان هر نامه به روسانی سرح رقم شده است ، اما به تاریخ کتابت دارد به اسم کاتب بطور نسخه قدیمی باشد -

مقدمه مصحح

حمد محمود منشی ازل را سزد که عالم انشاء را به ریاض گاوای ایقدر سرسبز و شاداب داشته که هر ورق از آن باغبانان گلشن بلاغت و فصاحت را انگشت تحیر و تفکر در دندان کرده - و درود نامعدود بر روح پالک سرور انبیاء و حاتم رسل ، صل الله علیه و سلم ، باد که از مکاتبات و مراسلات ممویه های برای پیروان خودشان برای تعقیب و تتبع گراشته و علی اله و اصحابه و ارواحه و ذریاته و اهل بینه اجمعین -

اما بعد چنین گوید اقل عباد شیخ چاند ابن حسین احمد نگری ثم ناگوری عنی الله عنها ، که چون جناب آقای استاد غلام یزدانی ، دام ظلّه ، ناظم سابق آثار قدیمه قلمرو اعلیٰ حضرت خسرو دکن ، خلد الله ملکه و سلطنته ، بنده را بیلده حیدر آباد ، عمرها الله تعالى الی یوم المیعاد ، احضار نموده یک دانه نسخه کتاب مستطاب ریاض الانساء از آثار خواجه جبهان ، خواجه محمود گاوای ، نور الله مرقدہ ، لطف فرمودند و خواستند که بنده بتصحیح متن آن کتاب پردازد ، بنده بفرمان این چنین استاد والا مقام اطاعت نموده و فرمائش آنجناب را موجب افتخار و مباهات شمردم و بمطالعه و مقایسه نسخه های مختلف این کتاب ، که در کتاب خانه های هدایافته میشود ، بیدادتم - الحمد لله و الله که بعد از محنت سه ساله ، نسخه متن مصححه این کتاب را پیش آقای نام برده تقدیم نمودم - مفتخرم که ایشان این مساعی را به نگاه تحسین و تشویق تقدیر نمودند - و بنده جسارت میکنم و این مساعی کم بها را بحضور قارئین کرام تقدیم میکنم -

بعض از احوال نویسنده این کتاب در مقدمه ، بزبان انگلیسی ، شرح داده شده است ، و اینجا تکرار آن لازم نیست - اما موظف هستم که شرح مختصر در اطراف نسخه های خطی که برای تصحیح متن این کتاب بکار برده شد ، بدهم -

(۱) نسخه قدیمه که از آقائی محترم استاد غلام یزدانی (GY) دریافت نمودم ، بخط نستعلیق مرقوم است - حالا این نسخه را بطوری درست کرده اند

کتاب کا خلاصہ ختم ہوا اور اگر نہ طالب علموں کے لئے مفید ثابت ہوا تو
مجھے بہت مسرت ہو گئی۔ مری غرض اس طویل (مہمند) سے بھی تھی کہ
تاریخ کے حقیقی ذوق رکھنے والوں کو محمود گواں کی کردار اور سرب، دہی
قابلیت اور سیاسی تدبیر کی ایک صحیح تصویر مل جائے۔ تاریخ کی اکثر کتابوں
میں جو بڑھا چڑھا کر اسان کو فرسہ بنائے کی کوشش کی گئی ہے وہ مری
باقص رائے میں درست ہیں۔

پروفسر براون مرحوم نے مسات فریدوں کے ذکر کرے ہوئے لکھا ہے
کہ ان مکتوبات سے ہم عصر واقعات پر روسی پڑنے کے علاوہ خود بادشاہوں
کے نامی تعلقات کا حال اچھی طرح معلوم ہو جاتا ہے۔ ریاض الاسا کی اہمیت
بھی ہمیں سلاطین کے زمانہ کے تاریخی واقعات کے لئے ویسی ہی سمجھی
چاہئے جیسی کہ فریدوں کے مسات کی ترکیبی اور عباسیہ خاندان کے
بادشاہوں اور حکمرانوں کی تاریخ اور آپس کے تعلقات کے لئے یورپ کے بعض
مؤرخین اور مسسروں نے تسلیم کی ہے۔ مسات فریدوں کے میں ایک مکتوب
ہمیں سلطان کے نام کا بھی موجود ہے۔

آخر میں دارالطبع سرکار عالی کے لایق ناظم مولوی عبد الصوم صاحب
ایچ۔ سی۔ اس کا شکریہ ادا کرنا لازمی سمجھا ہوں۔ جنہوں نے ہانت ضبط و
تعمیل سے اس کتاب کی طباعت کا انتظام فرمایا۔ کیونکہ بعض اوقات مصحح کے
ہاس سے زبرد طبع اوراق کسی کسی مہرے تک وصول نہیں ہوئے۔

دولت آصفیہ کی معارف نواری اور مالی اعانت سے سلسلہ مخطوطات فارسیہ
کی خوبی کتاب طالبان علم کے لئے پیس ہے۔ خدا اس مملکت اور اس کے
علم دوست اور دی حاش سلطان کو ہمیشہ قائم رکھے۔ آمین۔

غلام بردا

باغ نازع، حریت آباد

محرر ۱۲۔ مئی ۱۹۳۸ ع

حدرآباد، دکن

۱ یہ کتاب ۱۹۲۳ء میں مسقطیہ میں چھپ چکی ہے۔ پروفیسر ایچ، اے، گبر
(H A Gibbons) اور ہیر برگسٹال (Hammer purgstall) نے اپنی تالیفات میں
مسات فریدوں کے سے استفادہ کیا ہے۔ ملاحظہ ہو تاریخ ادبیات ایران (انگریزی میں) مؤلفہ
براؤن، جلد سوم، صفحات ۱۔ ۳۔

نے حد استیاء ہے۔ آخر میں دعا یہی دی ہے اور بیان کیا ہے کہ کثرت اسغال اور عام لوگوں کے میل جول نے روحانی سرمایہ سے محروم کر دیا ہے، چاہتا ہوں کہ آپ کی توجہ سے مجھے باطنی استعرا و اور معویت حاصل ہو جائے۔

۱۴۷ ۴۰۴-۰۷ (اوایل سوال، محمد آباد) کسی ایسے نادساہ کے نام ہے جسے آل رسول (قرہ العین سلطان الامیاء، مادة کدہ پادشاہ اولیاء) نونے کا فخر حاصل ہے نادساہ کی تعریف و توصیف کے بعد کسی بزرگ ہستی کی موت پر اظہار اسوس کیا ہے اور نادساہ کو صبر اور طہنیب خاطر کی تلقین کی ہے۔

بشر لکھا ہے کہ میرے بعض متعلقین وطن کی محبت کی وجہ سے آپ کے سہر (دارالسلطنت) میں ٹھہر گئے ہیں اور ان کی حائداد (املاک حاصلہ) جو سلا بعد نسل موروی یہی اور حس کے حقوق کے متعلق سلطان مغفور نے کوئی تعرض نہیں کیا تھا اب ضبط ہو گئی ہے۔ امید ہے اس کو اپنے کرم و فضل سے بحال فرمایا جائیگا۔ اور اس معتقد (کمیہ) کو فرامیں اور احکام سے سرور فرمایا جائیگا۔

۱۴۸ ۴۰۷-۰۹ (اواخر ذی قعد، محمد آباد) یہ مکتوب عالیاً گیلاں کے وریر کو لکھا گیا ہے۔ تسلیات و تحیات کے بعد درج ہے کہ جو مال حسن تمجانی (ناعی) اور فقیہ محمد گیلاں مرحوم کے تصرف میں تھا اس پر قصہ حاصل کر کے لئے سید حس گیلاں اور سہاب الدین گیلاں کو وکیل بنا کر بھیجا جا رہا ہے۔ آپ نندوسب فرما کر مال کو ان دونوں وکیلوں کے حوالہ کر دیں۔ اور اگر ان میں سے ایک فوت ہو جائے تو دوسرے کو جو زندہ رہے ان لوگوں کے مواحہ میں سوپ دیں۔ ان وکیلوں کی ہمراہی میں روانہ کئے گئے ہیں۔ آخر یہ نثر کو صحت اور دراری عمر کی دعا دی ہے۔

میں بیٹھی ہوئی تھی لیکن حواہ کی وزارت نے اس کی عظمت و سماں میں اور حار چاند لگائے۔

۱۴۵ ۲ ۳۹۸-۳۷۸ اہمے کسی عرب کو لکھا ہے کہ تمہارے مکتوب کے پہچنے سے میرے دل کو ویسی ہی تسکین ہوئی جیسا کہ حضرت یعقوب کے دل کو حضرت یوسف کے پرہن کی حوسو سے ہوئی تھی۔ پھر ہاپوں شاہ جمی کی مدح میں حو راندہ قصیدہ حواہ نے لکھا تھا وہ درج ہے۔ اور اہمے عرب کو لکھا ہے کہ ہم نے اس قصیدہ کو مگوانا تھا، اس لئے بھیج رہا ہوں۔ اس قصیدے کے یہ دو شعر پر لطف ہیں۔

علت غای رہدم بست الا حاک ہات
ورہ ی آب ہا در طلب آنام حہ کار
شد غای خود مرا ساکی سدن در ہدا رآنکہ
مردم دندہ باشد ساکی الاہای نار

اس قصیدہ میں حواہ نے ہاپوں کی تعریف کی ہے ایک اور مکتوب (صفحہ ۱۸۷) میں بھی حواہ نے ہاپوں بادشاہ کے احسانات کو سراہا ہے۔ معجب ہے کہ مرثیہ نے ہاپوں بادشاہ کو ہایت ظالم اور سفاک ثابت کرنے کی کوشش کی ہے۔ ممکن ہے ہاپوں اپنی صحت کی حراہی کی وجہ سے ہدمراح ہو۔ اس نے عربی میں ہرم سلطنت کی۔ اٹھارہ برس کی عمر میں تحت پر بیٹھا اور اکیس برس کی عمر میں انتقال ہو گیا۔ خود اس کے قرابت داروں نے بغاوت کی اور عائد سلطنت نے ان کا ساتھ دیا۔ اس لئے اگر ہاپوں نے ان کا قلع قمع کیا تو معجب کی بات نہیں۔

۱۴۶ ۳ ۲-۳ اہمے کسی قرابت دار کو پیشا ہونے پر مبارکباد دی ہے۔ اور پھر لکھا ہے کہ آپ کو اور آپ کے بچے کو دیکھے کا

کا سلسلہ حو عرصہ سے بند ہو گیا ہے اس کو پھر جاری فرمائیں ۔

ان تین مکتوبوں (۴۲ - ۱۴۰) کے مختلف ارباب اقتدار کے نام جانے سے معلوم ہوا ہے کہ ہمہنی اور گجرات کی حکومتوں میں شاید کچھ کسیدگی ہو گئی تھی اور رسل و رسائل کا سلسلہ بند ہو گیا تھا ۔ ان مکتوبات کے ذریعہ سے کوشش کی گئی ہے کہ محنت اور اتحاد پھر حسب سابی قائم ہو جائے ۔

۱۴۳ ۳۹۱-۹۳ (اواسط ذی قعد) یہ مکتوب خواجہ نے محمد شاہ ہمہنی کی طرف سے سلطان مراد نک شاہ روم کو لکھا ہے اس کی عظم و شوک ، خود و سجا ، اور شجاع اور بہادری کی تعریف کی ہے ۔ پھر لکھا ہے کہ بعد مسافت کو دلوں کے ملے میں حایل نہ سمجھا چاہئے ۔ آپ کی فتح و نصرت کی خبروں سے بے انتہا مسرت ہوئی اور حدبہ سوئے کے تحت فارس حاں کو بطور ایلیجی روانہ کیا جا رہا ہے تاکہ وہ مابدولت کی دوستی اور محنت کو واضح کر دے ۔

سلطان مراد نک کی سمہرت فتح و نصرت کے علاوہ اس کی علم دوستی اور معارف نوازی پر بھی مبنی ہے ۔ ملاحظہ ہو سخاوی ، حلد دہم ، صفحہ ۱۵۲ ۔

۱۴۴ ۳۹۳-۹۸ یہ مکتوب خواجہ نے اپنی طرف سے سلطان مراد نک کو لکھا ہے ۔ سلطان نے خواجہ حال الدین حسن کو بطور قاصد روانہ کیا تھا اور اس کے ہمد سب فرمان بھی بھیجاتا تھا ۔ خواجہ نے اس عرت افزائی پر اپنا حجر طاہر کیا ہے ۔ اور سلطان کے جاہ و حلال اور فتح و نصرت کی افرونی کی دعا دی ہے ۔ خواجہ کی سمہرت سلطان روم کے دربار میں اس کے علم و فضل اور عرت و وقار کی وجہ سے بھی بھی ۔ ہمہنی سلطنت کی ساں و سکوہ کی دھاک تمام اسلامی ممالک

رفع ہو گئے۔ مجھے امید ہے کہ آپ کے ہاں بیٹا ہوئے کی خوشخبری مجھے جلد ملے گی۔ آخر میں عمر اور اقبال کی برو کی دعا دی ہے۔

۱۳۸۸-۳۸۷ یہ مکتوب محمد شاہ ہمپی کی طرف سے حواہ لے سلطان

محمود گجراتی کو لکھا ہے۔ معلوم ہوتا ہے کہ بابو گجرات سے کوئی مکتوب نا ایلچی ہمپی دربار میں نہیں آتا تھا۔ نا محمد شاہ ہمپی نے محمود شاہ گجراتی کی علالت کی خبر سنی تھی۔ کیونکہ مکتوب میں درج ہے کہ حان اعظم۔ ناصر حان کے آئے سے تردد اور پرسانی حو آپ کی (محمود شاہ گجراتی کی) سلامتی کے بارے میں پیدا ہو گئی تھی، رفع ہو گئی۔ آپس کی دوستی اور محبت میں مرید اضافہ کرنے کی غرض سے سید مظفر الدین کو بھیجا جا رہا ہے۔ اس کے پیام سے مسندیں کی زبان بند ہو جائے گی۔

۱۳۸۹-۳۸۸ نہ خط حواہ لے محمد شاہ ہمپی کے مکتوب کے سلسلہ

میں مولیا اسمعیل کو لکھا ہے۔ جس کا تعلق گجرات کے دربار سے ہے اور معلوم ہوتا ہے سلطان محمود شاہ گجراتی پر ان کا اثر ہے۔ ہمپی ایلچی مسند مظفر الدین مسعود کی حاندانی و حاکم اور دانی صفت کی تعریف کی ہے اور مولیا سے امید ظاہر کی ہے کہ مسند موصوف کی آواز بھگ اور عرب و احرام میں کوئی کوناہی نہ ہوگی۔ پھر مولیا سے خط و کتابت جاری رکھے کی استدعا کی ہے۔

۱۳۹۱-۳۹ حواہ لے یہ مکتوب بھی سید مظفر الدین کی رسالت

کے بارے میں لکھا ہے۔ مکتوب گجرات کے کسی وزیر کے نام ہے جس سے یہ استدعا کی گئی ہے کہ ہمپی بادشاہ (محمد شاہ) نے حو اسر مظفر الدین مسعود کو بطور ایلچی بھیجا ہے، آپ براہ کرم ان کی اعانت فرمائیں۔ اور خط و کتابت

ایراں کے بھی مالک ہیں اور طبرستان کے بھی حاکم مطلق۔ آب کو آباء و اجداد کی خصائل پیدا کرنی چاہئیں۔ آب کے بڑے بھائی حلال الدین سلطنت کے معاملات میں آپ سے صلاح و مسورہ کرتے ہیں، اور جب وہ برنگ ہونے کے باوجود مصالحت اور موافقت کے طالب ہیں تو آپ کو بھی مخالف نہ کرنی چاہئے۔ اور اتحاد اور محبت سے دوہو کی حکومت اور عظمیٰ (سلطنت و خلائف) قائم رہیگی۔ دوم یہ کہ اخلاق حمیدہ پیدا کرنے کی اس طرح کوشش کی جائے کہ سلطنت کے استحقاق کے بارے میں آپ کی اہلیہ روز بروز برقی یدیرہو۔ سوم یہ ہے کہ اپنی ذات اعلیٰ کو ایسے سوئے سے متلاً سکار کھیلنے کی حد سے زیادہ عادت، یا مئے نوسی، یا اس کے اثر کے بد نتائج سے محفوظ رکھو۔ چہارم یہ کہ علماء اور فصلاً کو ایسی صحبت میں رکھو۔ قابل اعتماد و ربروں کے مسورہ پر عمل کرو۔ سچے اور وفادار اور حوس کلام ایلچیوں کو دوسرے نادساہوں کے دربار میں بھیجو۔ دریچ کی کتابوں کا مطالعہ کرو۔ ایسے ملازم رکھو جس کی عادات اور کردار پسندیدہ ہوں۔ مملکت کے انتظام اور مالہ کے اضافہ کے لئے کوشش کرو۔ بوجہ اور محبت کو راحت اور فرض سمجھو اور کھیل کود اور غفلت کو ناعب نداسی اور تباہی۔ یحتم یہ کہ جو اکابر سلطنت فرمانروائی اور حکمرانی میں آپ کے سریک کار ہیں ان پر نظر رکھو اور غافل ہو کیونکہ گیلان کی مملکت میں اکثر چھگڑے سرکاء کار سے غافل رہے کی وجہ سے ہوتے ہیں۔

۱۳۹ ۳۸۶-۸۷ خواجہ نے یہ مکتوب اپنے کسی رستہ دار کو لکھا ہے۔ پہلے سوئے ملاقات ظاہر کیا ہے پھر بیاں کیا ہے کہ سید جمال الدین اسحق کے آنے سے اور ان کی گفتگو سے بے حد مسرت ہوئی، اور جو سبھی پیدا ہو گئے تھے وہ

لطف اللہ برحان کے آئے سے حلوص عیدت ، اور حس طوب ، میں اضافہ ہوا ۔ جو حواہ کے دانی تاہرات معلوم ہوتے ہیں ۔ ممکن ہے کہ عراق کے علاقہ کی کشیاں ہندوستان کے باہروں اور مسافروں کو لوٹ لیں ہوں۔ اور ہمیں بادشاہ نے اول حواہ کو سلطان عراق سے رسم وراہ بڑھانے کے لیے اشارہ فرمایا ہو ۔ اور بعد میں خود بھی مکتوب بھیجے کا ارادہ رکھا ہو ۔ اس مکتوب کا تعلق مکتوب سن ۱۳۳ سے بھی ہے جس میں عراق اور دکن کے اہلچوں کے نام کی تصریح ہے ۔

۱۳۶ ۳۸-۸۲ (اوائل شوال) گیلان کے بڑے شاہرادے کو بادشاہ کی موت کے بعد لکھا گیا ہے ۔ اول اس سانچہ پر اطہار رنج و غم کیا ہے بعد میں اطمینان ظاہر کیا ہے کہ اب عاں حکومت آپ کے منصب میں آگئی ہے ۔ آخر میں فراس اور احکام سے سرفراز فرمانے کی تمنا ظاہر کی ہے اور یہ بھی اسدعا کی ہے کہ میرے بیٹے عبد اللہ پر نظر شہت اور تربیت رہیگی ۔

۱۳۷ ۳۸۲-۸۳ یہ مکتوب گیلان کے جھوٹے شاہرادے کو اسی موقع پر (ملاحظہ ہو مکتوب ۱۳۶) بطور نصیحت لکھا گیا ہے کہ معسودوں کے مسورہ پر عمل نہ کرے اور بڑے بھائی کو مسل باپ تصور کرے کیونکہ مخالفت سے سوائے ندامت کے کچھ حاصل ہوگا اور اتفاق اور نجات سے دونوں کی سلطنت قائم رہیگی ۔ چونکہ آپ کے دادا اور والد میرے مسورہ کو اچھا سمجھتے تھے اس لیے آپ کو بھی صلاح دے کی حراہ ہوئی ۔

۱۳۸ ۳۸۳-۸۶ نہ حظ بھی گیلان کے اسی شاہرادہ کے نام ہے ۔ لکھا ہے کہ باپ کی طرف سے آپ کا سلسلہ نسب لہراسپ اور گسباسپ کو پہنچتا ہے اور ماں کی (طرف دیگر) جانب سے فابوس اور تحاسپ نک ۔ اس طرح سے آپ مملک

محمد شروانی اور سیخ محمد احمد کا بطور ایلچی روانہ کیا جانا بیان کیا گیا ہے ۔ ان واقعات سے گماں ہوا ہے کہ مکتوب سلطان حسین بیگ کو لکھا گیا ہو ۔ جس کا دربار بھی علم اور علماء کی سر پرستی کے لئے اس زمانہ میں ممتاز تھا ۔ مکتوب میں خواجہ نے اپنی عقیدت مہدی کا اظہار کیا ہے اور بادشاہ کے حاوہ و جلال کی ترقی کے لئے دعا دی ہے ۔ سلطان حسین بیگ کو حو خط خواجہ نے علانیہ لکھا ہے اس کے لئے ملاحظہ ہو مکتوب ۱۳۵ ، صفحات ۸۰ - ۳۷۸ -

۱۳۴ ۳۷۶-۷۷ یہ مکتوب عربی میں ہے اور خواجہ نے عالماً سلطان عراق کی طرف سے سلطان مصر کے نام لکھا ہے ۔ کیونکہ آستی اور اتحاد کی تمہید میں جو دریائے نیل اور فراب اور شط العرب کا تلامہ رکھا گیا ہے اس سے یہ گمان پیدا ہوتا ہے ۔ فراب اور شط العرب کو عراق سے وہی تعلق ہے جو نیل کو مصر سے ۔ مکتوب میں حافظ عید اللہ کے بطور ایلچی بھیجنے جالے کا بھی ذکر ہے ۔ یہ بھی لکھا ہے کہ بعد مساف ، دوستی اور محبت کی ترقی کی راہ میں حایل نہوگی ۔

۱۳۵ ۳۷۸-۸۰ اس مکتوب کے عنوان میں یہ درج ہے کہ یہ خط خواجہ نے سلطان (مہمنی ؟) کے فرمالے سے سلطان حسین بیگ ساہ عراق کو لکھا دھا ۔ لیکن مضمون میں کوئی ایسی بات درج نہیں ہے جس سے دو ناساھوں یا دو مملکتوں کے درمیان اتحاد اور دوستی قائم کرے کی نما معلوم ہو سکے ۔ نا ہم خط میں خواجہ لطف اللہ ترھاں کے عراق سے بطور ایلچی آلے کا ذکر ہے ۔ اور دکن سے خواجہ شمس الدین سروانی اور مولیا سیخ احمد حبی کا بھجا جانا درج ہے ۔ اور عرص یہ بیان کی گئی ہے کہ محبت اور موافق میں ترقی ہو ۔ لکن ساتھ ہی خواجہ نے یہ بھی لکھا ہے کہ

احداد کی حصابل حمیدہ پیدا کرنے کی کوشش کریں - خدا
آپ کے اقبال کو ہمیشہ قائم رکھے -

۱۳۱ ۳۶۵-۶۶ نہ مکتوب مولنا حامی کے نام ہے - سوق ملاقات، فیض
صحبت اور طلب ہدایت کا ذکر ہے -

مولنا حامی کو حواحد نے حو اور خط لکھے ہیں ان
کے لیے ملا خطہ ہوں مکتوبات ۳۸، ۳۶۳، ۵۸، ۳۱ -

۱۳۲ ۳۶۷-۷۲ (اواسط رمضان، محمد آباد بیدر) گیلان کے بادشاہ کے نام ہے
لکھا ہے حو احسانات آپ کے آباء و اجداد نے میری تربیت اور

عرب افراہی میں کیسے ہیں ان کے مد نظر دلی تمنا یہ بھی
کہ ساری عمر آپ کی خدمت میں گزرے - لکن بعض
ناگہ نہ (ناملازم) ہاں ہو گئی اور حاسدوں کی غیب
اور ملامت کرنے والوں کے لعن طعن نے محسوس کیا کہ وطن
کو چھوڑ دوں - اب یہاں پہنچ گیا ہوں بویٰ صعب ہو گئے
ہیں اور بڑھاپے نے سر سید کر دیا ہے - اور اولاد اور
ارواح کی اور بیڑیاں پڑ گئی ہیں - اس لیے خود اذرا
سعادت سے محروم ہو گیا ہوں - لکن آپسے بیٹھے عبداللہ کو
اس غرض سے بھیجنا ہے کہ آپ کے فیض تربیت اور لطف و
کرم سے حادان کی عرب اور وقار کو قائم رکھے - اگرچہ
آپ کی نازگہ سے ہر مر کے فساد کی وجہ سے کوئی فرمان میرے
نام سرف صدور ہیں لانا - لکن حو محرم ذات ابھی اس
خطہ میں گیلان سے وارد ہوئی ہے ان کے رہاں بیاں سے میرے
دل کا غم و رنج دور ہو گیا ہے - اسدھے مجھے ہمیشہ فراموش
اور احکام سے سرفراز فرمایا جائے گا -

۱۳۳ ۳۷۲-۷۵ اس مکتوب کے عنوان میں صرف 'الی بعض السلاطین'،

درج ہے اور نام نا مملکت کی صراحت نہیں ہے - لیکن
آخر میں حواحد حلال الدین لطف اللہ برہان کے محبت
قاصد آئے کا ذکر ہے، اور حواحد کی طرف سے شمس الدین

اور تربیت سے اس کے اخلاق اور دہی قوی خاطر خواہ سو و ما
 نائینگے اور وہ خاندان کی عزت و وفار کو قائم رکھ سکے گا۔
 گزشتہ سال اس کے اصلاح حال کے بارے میں ایک معروضہ
 گورنمنٹ کی حرأت کی گئی تھی۔ امید ہے میری استدعا کو
 صرف قبول محسوس کیا ہوگا۔

حواجہ کے پہلے معروضہ کے لئے ملاحظہ ہو مکتوب ۹۹۔

۱۲۹ ۶۲-۶۱ (۱ و آخر رمضان) ہندوستان پہنچنے کے بعد حواجہ نے
 یہ مکتوب کسی ایسائی ممالک (گیلان؟) کے ساہزادے کو
 لکھا ہے۔ ابتدا میں ساہزادے کے حسب و نسب اور ذاتی
 اوصاف کی تعریف ہے اور یہ بھی درج ہے کہ میرا دل ہمیشہ
 آپ کے خاندان کے احسانات کے ذکر میں مشغول ہے۔
 مکتوب کے وسط میں نصیحتیں بھی ہیں۔ وہ یہ ہیں کہ
 نادر شاہوں کی دل کی مراد اسی وقت بر آسکتی ہے جب کہ
 ان کی ذات حسن صفات سے آراستہ ہو، اور خلق خدا صفا
 حسنہ کے لحاظ سے ان کو ساہی کا سراوار سمجھے۔ نادر شاہوں
 اور نادر شاہزادوں کو نیک اوصاف حاصل کر کے لئے
 علماء اور اکابر (تجربہ کار سیاست دانوں) کی صحبت اور مشورہ
 سے استفادہ حاصل کرنا چاہئے۔

نادر شاہزادوں کو ساہی مکارم اور فرمانروائی کے لئے
 حواجہ نے جو نصیحتیں کی ہیں ان کے لئے ملاحظہ ہوں
 مکتوبات ۱۲۹، ۱۳۸۔

۱۳۰ ۶۵-۶۳ (۱ و آخر سہر رمضان، محمد آباد) یہ کسی ایسے ساہزادے
 کے نام ہے جو ناپ سے بگڑ کر دارالخلافت سے چلا گیا تھا،
 لیکن اب واپس آ گیا ہے۔ حواجہ نے ایسے مکتوب میں لکھا
 ہے کہ مجھے اس خبر سے بے انتہا حوسی ہوئی کہ آپ اپنے
 والد محترم کے فرمان کی تعمیل میں دارالخلافت میں واپس آ گئے
 ہیں۔ ناپ کی خوشودی فتح و نصرت کی کجی ہے۔ آپ اپنے

کے وزیر کے خط کے جواب میں ہے۔ جس میں غالباً حواہ کے متعلق یا خاندان کے برخلاف کچھ سکانات درج تھیں۔ حواہ نے لکھا ہے کہ میرے اور میرے آباء و اجداد کو جو سست ملاطیں گیلان سے رہی ہے اس کے متعلق اہل گیلان سے دریافت کیا جاسکتا ہے اور اگر میرے بیٹے عبد اللہ سے خطا میں سرور ہوئی ہیں تو آپ اس کے اصلاح حال پر توجہ فرمائیں۔ پھر وزیر کو نصیحت بھی کی ہے، کہ اللہ تعالیٰ نے کلام پاک میں فرمایا ہے۔ ”ان اللہ نامرکم ان بودوا الامانات الی اہلہا“۔ احسان کا بیج ایسی رسی میں بوو کہ اس کے پودے اور سحر اور پھل و پھول سے مخلوق خدا کو فراغ خاطر اور مسرت حاصل ہو۔

عبد اللہ کے اصلاح حال کے متعلق ملاحظہ ہوں مکتوبات

۳۹ ۱۱ ۱۱ ۱۱ ۱۱۵۱ -

۱۲۷ ۳۵۷-۵۹ یہ مکتوب شاہ گیلان کے نام ہے۔ لکھا ہے کہ آپ کے والد ماجد اور حد محرم نے میری تربیت میں ایسے احسانات کیے ہیں کہ اکابر سلطنت کو حیرت ہوئی تھی اور اب بھی جب کہ آپ کی بارگاہ سے میری وہی عقیدت اور تعلق ہے میں اپنی تمناؤں کے پورا ہونے میں کیوں محروم رہوں، مجھے امید واثق ہے کہ عبد اللہ کی تربیت اور اصلاح حال میں لطف ساہانہ کار فرما رہیگا۔ اور اس کی عزت اور وقار برقرار رہیگا۔

۱۲۸ ۳۶-۶۱ گیلان کی شاہزادی کے نام ہے اس کے مکتوب کا عقیدہ مذہب و دین کی طور سے سکر یہ ادا کیا ہے۔ پھر لکھا ہے کہ عبد اللہ کے متعلق جو خبریں مجھے معتمد آدیبوں کے ذریعہ سے وصول ہوئی ہیں۔ ان سے معلوم ہوا ہے کہ وہ اس کا کردار درست ہے نہ اچھے آدمیوں کی صحبت حاصل ہے۔ اس کے گیلان بھیجے کا بڑا مقصد یہی تھا کہ وہاں کے عظیم السان بادشاہوں کی توجہ

۱۲۱ ۳۴۹-۵۰ یہ خط خواجہ نے اپنے چھوٹے بیٹے کو اسکی ماں کی تعزیت میں لکھا ہے۔ صبر کی تلقین کی ہے اور اپنے پاس بلایا ہے تاکہ اس کے عم میں عزیز واقارب سے مل کر کمی ہو۔

۱۲۲ ۳۵۰-۵۱ کسی دوست کو لکھا ہے کہ آپ سے ملنے کا بے حد اشتیاق تھا۔ اب چونکہ آپ تشریف لا رہے ہیں یہ تمنا پوری ہو جائیگی۔ اور آپ کے فیض صحت سے بقیہ عمر سکون خاطر اور نور معرفت سے بہرہ ور رہیگی۔

۱۲۳ ۳۵۱-۵۳ سلطان ابوسعید (تیموری) کے نام ہے۔ ناساہ کے جاہ و جلال عدل و احسان اور فتح و نصرت کو سراہا ہے اور دعا دی ہے۔

از فراز عرش آمین میکند روح الامیں
چون دعای پادساہ ملک و ملت می کنم

آخر میں یہ التماس کیا ہے کہ اس ”بدۃ احلاص“ پر بطر التفات رہے اور اس ناچیز زندہ کو فرامین اور احکام سے سرفراز فرماتے رہیں۔

سلیمان ذو ملک تفقد ہد ہدا
واصغر ما فی الطایرات الہد ہدا

۱۲۴ ۳۵۳-۵۴ اپنے چچا زاد بھائی خواجہ فخر الدین احمد (المخاطب بہ صنی الملک) کی موت پر اس کے بیٹے کو تعزیت کا یہ خط لکھا ہے۔ انسان کے لئے قضا و قدر کے مقابلہ کے لئے سوائے رضا و تسلیم کے اور کوئی چارہ کار نہیں۔ صبر اور استقلال کی تلقین کی ہے۔

۱۲۵ ۳۵۴-۵۵ یہ ایک رسمی مکتوب ہے جو کسی ناساہ کے نام ہے۔ سوائے فن اسما کی خصوصیات کے اس کی کوئی تاریخی اہمیت نہیں۔

۱۲۶ ۳۵۶-۵۷ (اوائل رمضان ، دارالامان محمد آباد) یہ مکتوب گیلان

کہا تھا - اور حواب میں مسرف الملک نے لکھا تھا کہ
 حسن دلوئی چونکہ اس مملکت (ہمیں) سے تعلق رکھا
 ہے اس لیے اس کے ان کو حسن طرح مصلحت سمجھیں
 مٹادیں - اور اس عہد نامہ کی اب تک کوئی خلاف ورزی
 نہیں ہوئی اور دونوں مملکتوں میں اتحاد اور دوستی قائم
 ہے - لیکن فساد پیسہ لوگ ہمیشہ نہ چاہتے ہیں کہ
 یہ اتفاق باقی نہ رہے اور آپس میں محاصبت پیدا ہو جائے -
 معاملہ کو واضح کرنے سے یہ غرض ہے کہ آپ کی جانب
 سے سپاہی کے عہد کے نام اسے احکام صادر فرمائے جائیں
 کہ وہ اپنی ناہنجار حرکتوں سے باز رہیں -

۱۱۹ ۳۳۶-۳۳۷ یہ مکتوب کسی حلیل القدر عہدہ دار کو لکھا گیا ہے
 جو حال ہی میں وزارت کے عہدہ پر فائز ہوا ہے - اس
 کی فراموشی اور سعادت کی تعریف کی گئی ہے - یہ بھی لکھا
 ہے کہ بعض معتمد آپ کے برخلاف ہیں - لیکن آپ کی
 فصاحت، آپکا تدبیر اور اخلاق حمیدہ اسے ہیں کہ دسموں
 کا کہیں اور بغض آپ کو ہرگز کسی قسم کا گرد نہ
 پہنچا سکتا۔

۱۲ ۳۳۷-۳۳۸ (اواخر رمضان) نہ مکتوب بھی کسی وزیر کے نام ہے -
 سو ملاقات ظاہر کیا ہے اور لکھا ہے اگرچہ بعد مسافرت
 کی وجہ سے ملاقات نہیں ہو سکی ہے لیکن میرا دل آپ
 کی عنایات اور احسانات کا شکر گزار ہے - میرے متعلق
 ہر حوصلہ و کرم آپ نے فرمایا ہے اس کا حال آپ کے مکتوب
 سے معلوم ہوا - میں خواجہ حلال الدین محمود کو بھیج
 رہا ہوں تاکہ دوستی اور یگانگت میں ان کی رسالت سے
 اور برو ہو - امید ہے کہ نامہ و پیام سے آپ کی سلامتی
 اور "استقامت حال" کی کفایت معلوم ہوئی رہیگی -

نہ خط گیلان یا کسی اور ایسی مملکت کے وزیر کے
 نام ہے جہاں خواجہ کے متعلق موجود ہیں اور جس کی
 فلاح و بہبود کا خواجہ کو خیال ہے -

اور ان ڈائری برائی کے لئے لوہےس کرنا ایسا ہی ہے سود
 ہے جیسا کہ دینی سورج کو گونہنے کے پتھروں سے نقصان
 پہنچانا چاہے ۔ مادی التول اور صاحب و ارجاب سعد
 سکتے ہیں کہ اتحاد اور شکک سورف اسی صورت میں
 قائم رہ سکتی ہے جب کہ ہمیں اور سورس سد لوگوں کے
 دہے سے اور سد دہ لیا جائے ۔

۱۱۸ ۳۳۸-۳۰۔ یہ مکتوب محمد سد چہی کی طرف سے سلطان محمود شاہ
 گجراتی کے نام ہے ۔ اور بعض اہم تاریخی واقعات پر
 مشتمل ہے ۔ مکتوب سد محمد شاہ پہلی سے لکھا ہے کہ
 حال میں مہاراج (سدراء) کے تباہ کے عہدہ داروں کا
 حظ مرتضیٰ آباد کے تباہ کے عہدہ داروں کے نام آیا
 ہے جس میں راجپوری کے متعلق چند اسے بیانات درج
 ہیں جو سمجھ میں نہیں آتے ۔ حقیقت حال یہ ہے کہ
 حسین دلوئی کا تعلق عرصہ سے مرتضیٰ آباد (سدرا) اور
 مصطفیٰ آباد کے حفاظتی دستوں (چشم) سے ہے ۔ اور وہ
 اور اس کے قبیلہ اور جماعت کے لوگ مع متعلقہ فوج کے
 ہمیشہ ہماری طرف سے اس علاقہ کی مہموں کے سر کرنے
 میں شامل رہے ہیں ۔ مالدول کی حکومت نے حسین
 دلوئی کو شتاب حال کے خطاب سے بھی سر فرار کیا ہے ۔
 اور یہ امر کہ راجپوری کا محل وقوع مرتضیٰ آباد اور مصطفیٰ آباد
 کے درمیان ہے ، محتاج بیان ہیں ۔ اور راجپوری اور مہاراج میں
 ساتھ کوس (کروہ) کا فاصلہ حائل ہے ۔ اور دو نو مملکتوں
 (جہمی اور گجرات) کے درمیان جو عہد نامے مرتب ہوئے
 بھی ان میں درج ہے کہ آپ کی طرف سے دوی اور سکی
 کو جو باعث فساد ہیں مستحق سزا قرار دیا جائیگا اور
 اس طرف سے سکسر (رائے) اور حسین دلوئی کو ۔ اور
 سید مظفر الدین نے ہماری جانب سے حقیقت حال کو واضح

کردار کی آپسے لطف و کرم سے اس طرح اصلاح کریں کہ ادھر
مجھ کو حوشی اور اطمینان حاصل ہو اور ادھر گیلاں میں
ہمارے خاندان کی عرت و سناں قائم رہے۔

اسی مضمون کے اور خطوط کے لئے ملاحظہ ہوں مکتوبات

۶ ۹۶۱ ۱۱۱۶۱ ۱۱۳۶ -

۱۱۶ ۳۳۱-۳۳۲ کسی رشتہ دار کے نام ہے جس نے حواحدہ کو عذابِ امیر
خط لکھا تھا۔ حواحدہ نے جواب دیا ہے کہ آپ کے مکتوب
میں شروع سے آخر تک مجھ کو ہدی ملامت ہایا گیا ہے۔
اس کے جواب میں سوائے حلوں اور عفت کے میں کیا
پیس کر سکتا ہوں۔ مجھے رنج اس بات کا ہے کہ آپ نے ایسے
سبب کے بیان پر اعداد کیا ہے جو میری نظر میں مجھ اور
چیونٹی سے زیادہ قدر و حیثیت ہیں رکھا۔ آخر میں بطور
طردعا دی ہے کہ خدا آپ کو اپنی عرت و ناموس کے بچائے
کی توفیق دے اور آپ کے دل کو حقیقت شناسی کے نور سے
سور فرمائے۔

۱۱۷ ۳۳۳-۳۳۸ چھی دربار کے وزیر کو یہ خط غصہ اور عذاب کے
اندار میں لکھا ہے۔ حواحدہ غالباً اس وقت کو کسی کی مہم
کے سر کرنے میں مصروف تھا۔ پہلے اس امر کی سکایت
کی ہے کہ میں نے آپ سے ایک لائق اور مستحق شخص
کی سفارش کی تھی لیکن آپ نے میرے الہام پر توجہ نہ کی
اور ایسے لوگوں کو بڑھایا جو غیر معروف اور نا اہل
بھی۔ حالانکہ حب سہری روانگی کے متعلق شاہی فرمان
صادر ہوا تھا تو آپ نے مجھ سے اتفاق اور یگانگت کا عہد
کیا تھا، اور بیچہ سوائے نفاق کے کچھ نہ نکلا جس سے
مجھے مایوسی ہوئی۔ جہاں تک میں نے سنا ہے مجھے
معلوم ہوا کہ آپ کی روش میں یہ اختلاف آپ کی مجلس
کے بعض سربر لوگوں کے کہنے سے کی وجہ سے ہوا ہے۔

باتوں سے خالی۔ جوانی کے زمانہ کو ناساھی صفا کے حاصل کرنے کے لئے مغنم سمجھنا چاہئے۔ اور فضول اسغال میں گنوا نہ چاہئے۔ بعد میں مکتوب میں استدعا کی ہے کہ میرے خاندان کی طرف ایسی بوجہ رہے کہ آپ کے لطف و کرم کا حال سب جھوٹوں، ٹروں کو روشن رہے۔ آخر میں یہ بھی لکھا ہے کہ مولینا نعمت اللہ کو جو میں نے بھیجا ہے اس کے معروضہ کو توجہ سے سنیں اور اس کو جلد واپس فرمادیں۔

اس مضمون کا خط جو مخدومہ جہاں کو لکھا ہے اس کے لئے ملاحظہ ہو مکتوب ۱۱۱ صفحات ۲۳ - ۳۲۲۔

۱۱۳ ۳۲۷-۲۹ سلطان حسین نایقرا کے نام ہے۔ مکتوب میں سید حال الدین حسین کی سفارش کی ہے اور پھر معافی بھی مانگی ہے کہ میری گستاخی اور جسارت کو معاف فرمایا جائے گا۔ بادشاہ کے اخلاق اور معدل گستری کی تعریف کی ہے۔ اور خود خواجہ پر جو بظرف لطف و عنایت ہے اس پر فخر کیا ہے اور اپنی عقیدت اور اخلاص کا اظہار کیا ہے۔

سلطان حسین نایقرا کے نام جو اور خط ہے اس کے لئے ملاحظہ ہو مکتوب ۲۵۵، صفحات ۲۰۱ - ۱۹۸۔

۱۱۰ ۳۳۰-۳۱ (اوائیل سوال) سلطان گیلان علاء الدولہ کے نام ہے۔ اپنے خلوص اور عقیدت کا اظہار کیا ہے اور ریا اور نفاق اور بد باطنی سے ریت ثابت کی ہے۔ اور یہ بھی لکھا ہے کہ اگر مجھ پر کسی قصور کا شبہ ہو گیا ہے تو وہ جلد حالات معلوم ہونے پر رفع ہو جائے گا۔ پھر یہ استدعا کی ہے کہ میرے خاندان پر حسب سابق عنایت و مرحمت رہے۔ اس عرض سے میں نے مولینا نعمت اللہ کو بھیجا ہے جو آپ کی بارگاہ کے قدیم ہوا خواہ ہیں۔ ان کے معروضہ کو توجہ سے سنا جائے تاکہ جو جھوٹ سچ الرام میرے خاندان کے برخلاف حاسدوں نے لگادیا ہے وہ دور ہو جائے۔ اور عند اللہ کے

نعمت اللہ کو میں نے بطور قاصد بھیجا ہے۔ ان کے معروضہ کو شرف مولف بحشا جائے اور واپسی کی اجازت مرحمت فرمائی جائے۔

اس مکتوب سے حواہ کا آبر دربار کے امراء اور غلامان کے علاوہ محل کی ساہراڈنیوں پر بھی معلوم ہونا ہے نہ معروضہ اس سے وقت لکھے گئے ہیں حکمہ حواہ کے خاندان کو دسوں کی غیبت سے نقصان پہنچ چکا تھا، اور ساہ گیلان اس کی جانب سے بدظن ہو گیا تھا۔ حواہ نے اپنے معروضوں سے بدظنی کو دور کرنے کی کوشش کی ہے، اور گیلان میں اپنے خاندانی وقار کو قائم رکھنے کے لیے اپنے تمام محسوس اور مسائل کو خط لکھے ہیں۔ اور مولانا نعمت اللہ کو ساہ گیلان کے دربار میں بطور قاصد بھیجا ہے۔

۱۱۲ ۳۲۳-۲۵ اس لیے بھسے عہد الملک کو لکھا ہے۔ حواہ کو اس وقت قحط سے جو دکن میں تین سال سے پڑا ہوا تھا سب پریشانی معلوم ہوئی ہے۔ مکتوب میں عام ساہی اور خرچ کی زیادتی کا حال درج ہے۔ حوہوں کی زیادتی کا بھی ذکر ہے۔ حواہ پر جو بار پڑ رہا ہوگا اور رعانا کے قافوں سے مرے سے جو ہذا سی پھیلی ہوئی ہوگی اس کے رفع کرنے کے لیے حوہ بھی خدا پر بھروسہ ظاہر کیا ہے اور بھسے سے بھی دعا چاہی ہے فرسہ لے بھی اس قحط کا ذکر کیا ہے۔ عہد الملک کو حواہ نے جو اور خط لکھے ہیں ان کے لیے ملاحظہ فرمائیے مکتوبات ۱۶، ۲۹، ۳۵، ۴۰، ۴۸، ۵۹، ۶۴، ۷۱۔

۱۱۳ ۳۲۵-۲۷ (ماہ سارک سوال) گیلان کے نئے ساہراڈنے کے نام ہے۔ پہلے نصیحت کی ہے کہ ہاں ساہی کا اس حکام صحیح رائے اور حسن تدبیر پر منحصر ہے۔ اور حسن تدبیر اسی وقت مسر آنا ہے جب کہ دل عقل اور حق حوی سے معمور ہو۔ اور لائمی (فصول)

۱۰۹ ۲۰-۳۱ (اواخر سہر رمضان) سلطان علی بن سلطان محمد گیلانی

کے نام ہے۔ نادر شاہ کے حسب و نسب کی تعریف کی ہے اور لکھا ہے کہ بعض محسوریوں کی وجہ سے خود حاضر ہوئے سے قاصر ہوں لیکن معروضوں کے درجہ سے اپنے اخلاص اور خدمت گراری کے جذبات کا اظہار ضروری سمجھتا ہوں۔ اب یہی مری تمنا ہے کہ میرے حانداں پر مراحم و عواطف حسروانہ جاری رہیں، اور مولیٰ نعم اللہ پر بھی جس کو میں نے بطور قاصد بھیجا ہے بطر لطف و کرم رہے۔ اور فرامین اور احکام سے مجھے سرور فرماتے رہیں۔

۱۱۰ ۳۲۱ کسی سپہ سالار کو لکھا گیا ہے۔ اس کی بہادری اور سجاوٹ کی تعریف کی ہے اور لکھا ہے کہ اپنے حالات سے مطلع کرتے رہو آخر میں رفعت مرئیت کی دعا دی ہے۔

۱۱۱ ۲۳-۳۲۲ (ماہ مبارک رمضان) مخدومہ جہاں ساہرا دی گیلان کے نام ہے۔ اس وقت معلوم ہوتا ہے مخدومہ کا بیٹا گیلان کا نادر شاہ تھا۔ کیونکہ دعا میں یہ حملہ لکھا ہے۔ ”و بقا“ ولدھا علی سریر الملک و العدل دایما،،۔ شکر و سپاس کی صمن میں ساں کیا ہے کہ آپ کے ہی حانداں کا پروردہ اور ربیب یافتہ ہوں اور اگر آپ کے والد مرحوم کی جانب سے کوئی نا پسندیدہ حکم میرے متعلق کی حسب جاری ہوا تو مرحوم کی بیک حصائل پر اس حکم سے کوئی دھم نہیں آتا ہے، کیونکہ سارے فساد اور شرارت کے اصل نانی مانی وہ اشخاص ہیں جو ایک زمانہ میں میرے ہی ماتحت اور ملازم تھے۔ پھر لکھا ہے۔

وفاکیم و نہ رجیم اگر خفا سیم کہ در طریقت ما کا فریبست رعیدیں چونکہ مجسوریوں کی وجہ سے میں خود حاضر نہیں ہو سکتا اس لئے التجا ہے کہ میرے حانداں پر ایسی عیایات اور احسانات ہوں کہ اس کی عرب اور حرم باقی رہے۔ مولیٰ

ہم ہگو تو ہم تو بسو ہم نو باس
ما ہمہ لاسم با حندی نراس

۱ ۶ ۳۱۲-۱۴ (دارالامان محمدآباد) گیلان کے کسی وزیر کے نام ہے ۔

لکھا ہے کہ میرے خاندان کی سہرہ اور عرب جو تمام
دنا کی مملکتوں میں عام طور سے اور گیلان میں خاص
طور سے ہوئی ہے اس کا حال آپ کو اچھی طرح سے معلوم
ہے ۔ اور دشمنوں کے حسد اور غیبت سے جو گرد میرے
معلقی کو پہنچا ہے اس کی دہہ داری گیلان کے عالی قدر
فرمانرواؤں پر ہر گز نہیں ہے بلکہ ابھی مکاروں کی حسب
طبیعت ، اور رسد دوانی کا نسخہ ہے ۔ آپ جو بیکہ حقیقت
کو جانے ہیں اس لیے ہماری عرب اور ناموس کو محفوظ
رکھیں آپ کی نصیحت پسندی اور ناسد حق کی تعریف
ہم سے دنا میں ہوئی رہیگی ۔ آخر میں لکھا ہے کہ میں
اے مولنا نعمت اللہ کو اس عرص سے پہنچا ہے کہ وہ رہا
بھی حقیقت معاملات کو آپ کے سامنے بیان کریں ۔ مجھے
امید ہے کہ آپ پیام کو توجہ سے سسکے اور ان کو حلد
کامیاب واپس فرما سکیں ۔

۱ ۷ ۳۱۲-۱۶ کسی سیادت سے ، ہر گز کو لکھا گیا ۔ مکتوب میں
خواجہ نے بیان کیا ہے اگرچہ دیوی مقاصد میں یہاں پورے
طور سے کامیاب ہوں لیکن عارفوں کی صحبت سے محروم ہوں ۔
حرمیں برماہد مرغان میں کہ ہم آوارہ در قفسی افاد سے
آخر میں باطنی توجہ اور ہدایت کی آرزو ظاہر کی ہے ۔

۱ ۸ ۳۱۷-۱۸ (محمد آباد) کسی وزیر (گیلان ؟) کے نام ہے ۔ اسے حالاہ
اور دوسی کا اظہار کیا ہے اور لکھا ہے کہ بعض مجبوروں کی
وجہ سے اگرچہ دور ہوں ۔ لیکن آپ کی تک حصال اور
پسندیدہ عادات کی ہمیشہ تعریف کرتا رہا ہوں ۔ اور قلبی اور
روحانی بگاڑک حسانی محبت کی صورت میں نمودار ہو رہی ہے ۔

ہندوستان نہ آنے کے بیان کئے ہیں اس کے جواب میں
خواجہ نے یہ شعر لکھا ہے -

لس ترانی! می رسد از طور موسیٰ را جواب
این ہمہ فریاد مشتاقان زاستغناء اوست

اسی مضمون کے جو خط خواجہ نے مولینا جامی کو
لکھے ہیں ان کے لئے ملاحظہ ہوں مکتوبات ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۵۹،
۱۳۱، ۶۴ -

۱۰۳ ۳۰۴-۰۶ یہ مکتوب شیخ نایزید خلجی کے نام ہے - بحیثیت
ایک راسخ العقید طالب کے ناطنی ہدایت اور بصیرت
کے لئے مدد چاہی ہے -

۱۰۴ ۳۰۶-۱۰ (اوائل ماہ شوال) یہ مکتوب سلطان محمد بن سلطان
ناصر گیلانی کے نام ہے - لکھا ہے کہ عبد اللہ کو آپ کی
بارگاہ میں اس امید سے بھیجا گیا تھا ، کہ شاہانہ توجہ
سے اس میں نیک خصائل پیدا ہو جائیگی اور میرے
خاندان کی عزت اور حرمت برقرار رہیگی - چنانچہ التجا
ہے کہ شاہانہ توجہ اور احکام اس کے اصلاح حال پر جاری
ہوں تاکہ مجھے دلجمعی حاصل ہو اور ہمارا خاندانی وقار
قائم رہے - اسی مضمون کے اور خطوط کے لئے جو شاہ گیلان
کے نام اس کتاب میں شامل ہیں ملاحظہ ہوں مکتوبات
۱۰۱، ۹۱، ۶۳، ۶۲، ۵۴ -

۱۰۵ ۳۱۰-۱۲ (محمد آباد ، بیدر) کسی عالی مرتبت ، آل رسول ، صاحب
علم و فضل شخص کے نام ہے - مکتوب میں خواجہ نے
اطہار عقیدت اور تنوع ملاقات کو لطیف پیرایہ میں بیان
کیا ہے اور ہدایہ اور ارساد کی تمنا ظاہر کی ہے - اپنے
وجود اور کوشش کو ذاب سیح میں اس طرح مدغم تصور
کیا ہے -

حظاوں کو معاف کرنے اور اس کے حال کی اصلاح کرنے کے متعلق خطوط لکھے ہیں۔ ملاحظہ ہوں مکتوبات - ۹۴،

۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳ -

۱ ۲۹۴-۹۵ (محمد آباد، بیدر) یہ خط بھی عبد اللہ کی بری عادتوں کے متعلق کسی وزیر کو لکھا گیا ہے خط میں درج ہے عراق اور گنلان کے ناعروں کی رہائی معلوم ہوا کہ عبد اللہ کے دوست اور ملے والے ردیل لوگ ہیں وہ سراب اور گائے کا سوالہ ہو گیا ہے، اور ہمارے حانداں کی عرت و وفار کو نقصان پہنچے کا اندسہ ہے۔ میں نے سلطان کی خدمت میں معروضہ گرانہ ہے آپ بھی ٹائڈ فرمائیں۔

۱ ۲۹۶-۳ (اواخر ماہ رمضان) نہ خط سلطان علا الدین شاہ گنلان کے مکتوب کا جواب ہے۔ ایسے بیٹے عبد اللہ کے بارے میں لکھا ہے کہ میں ابھی چند سال ایسے پاس اور رکھا چاہا تھا تاکہ بری صحبت کا اثر اس کی عادات سے رفع ہو جائے۔ لیکن ابھی کمر سی اور ضعف ہوئی کی وجہ سے عمل کا ہی تقاضہ ہوا کہ اس کو آپ کی خدمت میں بھیج دیں۔ لیکن جو خط آرہے ہیں ان سے معلوم ہوا ہے کہ اب تک عبد اللہ کی صحبت ردیل اور بد سعار لوگوں میں ہے۔ جس سے معلوم ہوا ہے کہ آپ کی نوحہ اس کے اصلاح حال پر ہیں وہ وردہ نسہ اور لطف و کرم سے وہ بری صحبت سے نکل آنا۔ دوسری النجا نہ ہے کہ میں نے ایسے معتمد سرور کو جو نارگہ عالی میں پہنچا ہے اس کے التماس کو آپ براہ کرم نوحہ سے میں اور میری تمنا یہ ہے کہ اس عاخر (بدلہ احلاص) کو فرامیں اور مکتوبات سے سرفراز فرمائے رہیں۔

۱ ۲ - ۳ (اواخر ماہ رمضان) مولیا حامی کے نام ہے۔ شوق ملاقات اور آرزوئے دیدار کا ہایت محنت آسیر اور عقیدہ ہمدانہ پر ایہ میں اظہار کیا ہے۔ لیکن مولیا نے جو وحوہ ایسے

ہے۔ شیخ نے کسی ایسے شخص کی سفارش کی تھی۔ جو پہلے بہمنی دربار کے ملازمین میں شامل تھا اور محمود گاون لے اس کی تربیت اور ترقی کے لئے خاص سعی کی تھی بعد میں ہمک حرامی کر کے وہ مانڈو چلا گیا اور وہاں اسے بڑا عہدہ اور وسیع اختیارات مل گئے، اور سامی خطاب سے بھی سرفراز کیا گیا۔ خواجہ کو اور بہمنی سلطنت کے اور کارپردازوں کو خلجی دربار کی یہ سفارش ہرگز پسند نہیں آئی ہوگی۔ چنانچہ اس مکتوب کے مضمون سے معلوم ہوتا ہے کہ اس عہدہ دار کی اولاد اور عیال کو مقید کر لیا گیا تھا۔ خواجہ نے لکھا ہے کہ اس عہدہ دار کے کمران نعمت کو ہرگز معاف نہیں کیا جا سکتا اور نہ اس کے اہل و عیال کو رہا کیا جاسکتا ہے۔ اور اس نالائی کو جو اختیارات سونپے گئے ہیں اس کا نتیجہ فساد و فساد کی صورت میں آپ عنقریب دیکھ لینگے۔

ممکن ہے یہ ہمک حرام عہدہ دار ملک شہ ترک ہو جس کا ذکر مکتوب میں ہے۔

گیلان کی ساہرا دی کے نام ہے۔ عبد اللہ کے حال پر ۲۹۳-۹۴ ۹۹
بوجہ دلائل ہے۔ اور لکھا ہے کہ سلطان کی خدمت میں جو معروضہ قاصد کے ذریعہ بھیجا ہے اس میں مفصل کیفیت درج ہے۔ میرے حانداں کی عزت و حرمت کا خیال رکھا جائے اور پند و نصیحت کی ناگ ڈور سے عبد اللہ کو براہ روی سے بچایا جائے۔

معلوم ہوا ہے کہ عبد اللہ کی ناہنجار حرکتوں سے سلطان گیلان تنگ آگیا تھا اور اس کو ایسی سرا دیا چاہتا تھا جس سے خواجہ کے حانداں کی عزت اور حرمت کو ٹٹہ لگنا نہا۔ اسی وجہ سے خواجہ نے سلطان گیلان ویر گیلان، ساہرا دی گیلان اور عائد گیلان کو عبد اللہ کی

میں مکتوبوں کے روانہ کرنے کا سہسہ آخری جیادی الاول
درج ہے -

وزیر کو لکھا ہے جو خط مکہ معظمہ، ہریر اور عراق سے
عند اللہ کے کردار کے متعلق آئے ہیں ان سے میں سخت پریشان
ہوں - ان خطوں میں لکھا ہے کہ اول تو اس کی صحت بہت
حرا ہے دوم سراب پیسے کی عادت پڑ گئی ہے، اور اچھی
بابوں سے بالکل غافل ہو گیا ہے - چونکہ اس کی اصلاح کے لئے
سوائے سلطان (گلاں) کی مدد کے مجھے کوئی اور بندہ
کارگر ہو ہی نظر نہ آئی اس لئے میں نے سلطان کی خدمت میں
معروضہ گرا نا ہے آپ بھی ناسد فرمائیں اور میرے معتمد
سرور پر بھی نظر عنایت رکھیں، اور تمام امور میں اس کی
مدد فرمائیں -

۹۵-۹۷ ۲۸۷-۸۸ ادیب اور شعراء اپنے فن کا کمال دکھانے کے لئے دوسرے
ادیبوں اور شعراء کے نظم و نثر کے مصائب اور عنوانوں
پر طبع آزمائی کرتے تھے اور اہل ذوق داد دیے تھے -
چاندی بیسیوں سویاں، قصائد، غزلوں اور قصے و نثر کے
رنگ میں بعد کے شعراء اور ادیبوں نے لکھے ہیں - ان
نہیوں محض مکتوبوں (۹۷-۹۵) میں بھی حواہی ہے ان
مکتوبات کے مصائب اور عبارت آرائی کا مقابلہ کیا ہے
جو حواہی حسن الدین نے اپنے فاضل بھائی حواہی علا الدین
کو لکھے تھے اور حسن میں مختلف صابغ اور بدائع کے ساتھ
سوق ملاقات طائر کیا گیا تھا - پہلے خط میں چارہ رنگ
اور احرام فلکی کا بلازمہ ہے - دوسرے مکتوب میں بھی
کم و بیش بھی رنگ ہے لکن حوسووں اور فرحت آمیز
ہواؤں کا اور اضافہ کر دیا گیا ہے - تیسرے میں ہر سہ
رنگ زیادہ واضح ہے اور ترم بلبل کے ساتھ غایات حور
صورت کا بھی ذکر ہے -

نہ لگے۔ اور میری یہ بھی تھا ہے کہ معتمد سرور کی تربیت پر بھی لطف خاص فرمائیں۔

اس خط کے آخر میں حصرت حید اور معروف کرخی کا واسطہ دیا ہے جس سے معلوم ہوا ہے کہ ان نزرگان دین کا گیلان کے نادساہوں پر بڑا اثر تھا۔ خواجہ نے اپنے مکتوبات کو اکثر حصرت رسول خدا اور حضرت علی کرم اللہ وجہہ کے واسطے سے حتم کیا ہے۔ بدین الفاظ بمحمد و حیدر۔ عدا اللہ کی اصلاح کے لئے ملاحظہ ہوں مکتوبات ۹۶، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۴۔

۹۲ ۸۴-۲۸۱ اسے بیٹے علی کے نام ہے جس کو نادساہ کی طرف سے ملك التجار کا خطاب ہوا تھا۔ اس کے عرو اور رعونب کی سکايت کی ہے اور لکھا ہے کہ میں بوڑھا ہو گیا ہوں لیکن تم لے میری قدر و سرب کو نہ پہچانا۔ میری تو یہ آرزو بھی کہ تم میرے دینی اور دسویٰ حاسین ہوتے۔
مرد آن بود کہ از حساب حصال حویث
گردد سناں والد خود قطب خاندان
علی کے بکبر اور بحوب کے متعلق مکتوب (۹۳) بھی ملاحظہ ہو۔

۹۳ ۸۵-۲۸۴ یہ مکتوب بھی علی کے نام ہے۔ بیٹے یر عتاب کیا ہے اور لکھا ہے، کہ تمہارے خط سے یہ معلوم ہوتا ہے کہ مری عرب اور آرو کو چند درہم (دیوی اور ذاتی اغراض) کے لئے بیچ دیسے پر آمادہ ہو۔ تم کو اس عرص سے اس مہم پر روانہ کیا گیا تھا کہ تم ناعیوں کا قلع قمع کرو گے۔ نہ اس لئے کہ ان کی عداوت چھپانے کے لئے عذر پیس کرو۔ اب بھی اگر مری حوسودی چاہتے ہو تو ان مفسدوں کو ختم کر دو۔

۹۴ ۸۷-۲۸۶ (آخر حامدی الاول) یہ خط گیلان کے وزیر کو وہاں کے سلطان کے خط (مکتوب ۹۱) کے ساتھ لکھا گیا تھا۔ دو نو

بعض ایسے سرداروں نے جس کو حواہ نے انعام و اکرام سے سرفراز نہیں کیا تھا دربار میں نہ حیریں پھیلانی ہیں کہ حواہ نے اپنے آدمیوں کو بھرے میں ساہی حراہہ حالی کر دیا ہے۔ حواہ نے اس مکتوب میں ان حوروں کی تردید کی ہے اور داد و دھس کے متعلق اپنے اصول کو بیان کیا ہے۔ لکھا ہے کہ خدا کے فضل سے بادشاہی حراہہ مالا مال ہے۔ انعامات صرف اہل لوگوں کو دے گئے ہیں جنہوں نے اس مہم میں نمانا کام کیے ہیں، اور جس کی ہمت افزائی نہ کرنا سرداری کی شان کے خلاف ہونا۔ بردلوں اور سردلوں کا کوئی مقابلہ نہیں اور حوص اور ہوس کا دامن بھرا نہیں جاسکتا۔ اور میں حامدوں کی شکایت کی مطلق پروا نہیں کرنا۔ مرا مسلک توکل ہے اور میں نائید الہی اور احسان مسہ شاہی پر پورا بھروسہ رکھا ہوں۔

۹۱ ۸۱-۲۷۷ (اواخر جمادی الاول) سلطان گیلان کے نام ہے۔ - چلے
اپنی وفاداری اور نیک بینی کا ذکر کیا ہے، پھر خدمت کی سعادت حاصل کرنے کی آرزو ظاہر کی ہے۔ اس تمہید کے بعد بیان کیا ہے کہ میں نے اپنے بیٹے عبداللہ کو گیلان میں اس لیے جھوڑا بھا کہ جس طرح آپ کے حق محمدی کی فیض اثر نظر مری بریت پر رہی اسی طرح آپ کا لطف و کرم اور خاص نوحہ عبداللہ کے حال پر رہیگی۔ ہرگز اور عراق سے جو خط آئے ہیں ان سے معلوم ہوا کہ اس کی صحت حراہ ہو گئی ہے، اور وہ لہو و لعب میں پڑ گیا ہے۔ ان حوروں سے مجھے بہت رنج ہوا اور میں نے مولیٰ محمد اور محمد سرور کو حالات کی اصلاح کے لیے فوراً روانہ کیا لیکن جو اطلاعات حال میں آئی ہیں ان سے مری پر ساری اور بڑھ گئی ہے، اور آپ سے استدعا ہے کہ ایسا فرمان جاری فرمائیں جس سے عبداللہ کی حالت کی اصلاح ہو جائے اور ہمارے خاندان کی عرب کو گیلان میں داغ

اگر سائل حال رہی ہو ہماری فوجیں جلد اس علاقہ پر قبضہ کرلینگی - آپ حرم شریف میں ہمارے لئے فتح کی دعا کریں -

یہ مکتوب غالباً خواجہ نے کوکن کی فتح کے بعد لکھا ہے ، جب اس کا اقتدار بہت بڑھ گیا تھا - اور بادشاہ نے مملک کے صوبوں کی تقسیم اور دیگر اہم امور اس کے سپرد کر دیے تھے -

۸۸ ۲۶۶-۶۷ یہ مکتوب جھوٹے بیٹے کے نام ہے جس کو بادشاہ کی طرف سے الغ خان کا خطاب عطا ہوا تھا - عیس اور بن پرستی کی برائی کی ہے اور محنت اور مسقت کی تعریف - آخر میں تمنا ظاہر کی ہے کہ بڑھے ناپ کی بصیحت پر عمل کرو گے -

۸۹ ۲۶۷-۷۱ غالباً بہمنی دربار کے کسی ایسے وزیر کے نام ہے جو خود دکن کا رہنے والا نہیں تھا - خواجہ نے اپنی خصلت کے متعلق لکھا ہے کہ میں نے کسی کی دل آزاری نہیں کی بلکہ جو میرے دشمن ہیں ان سے بھی مدارا برقی - لیکن مجھ سے حسد کرنے والے جو اکثر میرے ہی پروردہ اور بڑھائے ہوئے ہیں میرے برخلاف طرح طرح کے الزام تراش رہے ہیں - اگر ان کے دل میں ذرا بھی انصاف ہوتا تو وہ اس قسم کے بہتان مجھ پر نہیں اٹھاتے - پھر لکھا ہے کہ اگر ہندوستان میں میرے علم و فضل کی قدر نہیں ہوئی تو مضائقہ نہیں کیونکہ یہ ملک ہی ایسا وزب سواد، ہے - میری عادت سکایب کی نہیں ہے ، اس وقت میں چونکہ متاثر تھا اس لئے یہ کلمات دشمنوں کے متعلق میری قلم سے نکل گئے -

جیوں ز حد بگزشت زخم تیغ دسمن بردلم
خون دل آمد سیاہ و ریخت از بوک قلم

۹۰ ۲۷۲-۷۶ یہ مکتوب قاضی صدر جہاں کے نام ہے اور غالباً کوکن کی مہم کے دوران میں لکھا گیا ہے - معلوم ہوتا ہے

مسحکم کرنے کے لئے سند مظفر الدین کو حان اعظم کے
ساتھ روانہ کیا جا رہا ہے ، یہ بہت عالی سبب ہے اور آداب
ساتھی اور وفاداری اور خلوص کی صفات سے منار ہیں ۔
اس وقت ہماری فوجیں کلار میں جھاوٹی ڈال رہی ہیں
اگر سرنگی کے قلع فتح کرے میں آپ کی جانب سے فوراً
مدد دی جائے تو اس ناپید کو ہم ہمیشہ بظہر استحسان
دیکھیں گے ۔

کلار سے غالباً کسرار یا کراڑ مراد ہے جو بیجا پور سے
دانبول کی قدیم سڑک پر واقع ہے ۔ چونکہ اس مکتوب میں
مہم کی غرض حسکی اور سمنار کے باہروں اور مسافروں
کے حان و مال کی حفاظت بھی بیان کی گئی ہے ۔ اس لئے
کلار کو موجود کراڑ یا سہ میں مرید ناسد حاصل ہوئی ہے ۔

اس مکتوب کے عنوان میں درج ہے کہ یہ خط حواحدے
محمد شاہ مہمی کی جانب سے محمود خلجی شاہ مالوہ کو لکھا
بھا ۔ لیکن مضمون محض رسمی ہے اور کسی ایسی بات کا
ذکر نہیں جس کا تعلق ان دونوں مملکتوں کی باہمی دوستی
یا بغاوت سے ہو ۔ فاصدوں کے نام بھی درج نہیں ہیں
اور صرف فلاں ، لکھنیا گیا ہے ۔

اپنے بھتیجے برہان الدین ابراہیم کو حواحدے معظمہ
میں بھا لکھا ہے ، کہ اس سال چونکہ مجھ کو بادشاہ نے
انتظامی اور مالی معاملات کے بندوبست کے لئے دارالحلافہ
میں ٹھہرا لیا ہے ۔ اس لئے میری بجائے میرے بیٹے علی
کو جسے بادشاہ کی طرف سے ملک الحجار کا خطاب عطا
ہوا ہے بیجا پور کی مملکت کے خلاف مہم لے جانے کے لئے
نامزد کیا گیا ہے ۔ یہ مملکت بہت عظیم الشان ہے اور اس
میں بہت سے قلعے اور بندرگاہیں ہیں اور اس لئے کہ
مسلمانوں کا اس علاقہ پر کبھی پورے طور سے قبضہ نہیں
ہوا تھا کہ اس علاقہ بہت معروف اور بکثرت ہے ۔ لیکن ناپید الہی

فتح مکہ سے قبل - اور مکتوب میں حو یہ لکھا گیا ہے کہ آپ کی فوج کسی کا مطلب اڑیسہ کے لسكر كو سكست دینا اور ہم كو مدد دینا بھا وہ سرنا ہا جھوٹ ہے، جس كا اطہار مفصلہ دیل حرکات اور افعال سے بھی ہوتا ہے۔ یعنی باوجود ہماری جانب سے آپ کے قاصدوں کی عزت و احترام کے آپ كا ہمارے ایلچی كو دلیل کرنا اور پھر کوچ نكوچ آپ کی سیاہ كا ہماری سملک کی جانب بڑھنا -

دوسری باب حو آپ کے مکتوب میں درج تھی وہ ماہور كا معاملہ بھا - ایلچیور اور ماہور کے علاقے پہلے كافروں کے قصبے میں تھے - احمد ساہ بہمنی نے دونو علاقوں كو ماہور کے مقدم کے قبضہ سے نکالا - اور فیروز ساہ کے زمانہ میں بھی نرسنگ حاکم علاقہ گوڈواہ نے ماہور کے مقدم کے بعلب کی سکای کی تھی، اور انہوں نے سمس نفیس بر سگرائے کی تائید کے لئے فوج کسی کی - ایسی صورت میں یہ دونو علاقے نرسنگ رائے کی ملک کس طرح قرار دیئے جا سکتے ہیں - اور اگر ایسی نے سیاد باتوں كا ذکر کرے سے جنگ کرنی مقصود ہے نو سمس اللہ ہم بھی بیار ہیں، اور ہمارے بہادر مالوہ میں حا کر انتقام لیگے -

اس مکتوب میں مالوہ کے خلجی سلاطین اور ہمیں ناساہوں میں جو حصوت کے اسباب درج ہیں وہ تاریخ کی کتابوں میں ایسی مفصل سے نہیں ملتے -

۸۵ ۲۶۱-۶۳ یہ مکتوب خواجہ نے محمد ساہ بہمنی کی جانب سے

محمود ساہ سلطان گجرات كو لکھا ہے - محب اور اتحاد کی تمہید کے بعد مکتوب میں درج ہے کہ حان اعظم اسلام خاں جو گجرات سے بطور قاصد روانہ کئے گئے تھے یہاں دربار میں پہنچ گئے ہیں - حو مکتوب وہ ساتھ لائے تھے اور ان کے ربانی بیعام سے اطمینان ہوا - موافقت اور دوستی كو مرید

۸۳ ۲۵۵-۵۶ مولنا ابو سعید کے مکتوب کے جواب میں نہ لکھا ہے، جس امور کا آپ نے ذکر کیا ہے ان سے مجھے سخت ملال ہے۔ آپ ان باتوں سے ہرگز متاثر نہ ہوں، اور جواب آپ کی مراد ہے وہ اللہ جلد پوری کر دیگا۔ خدا دشمنوں کو غارت کرے۔

۸۳ ۲۵۶-۶۱ یہ مکتوب سیح محمود مندی کے نام ہے۔ جس نے عم الدین محمود کے ہمدست انک حظ اور ربانی پیغام حواہ کو بھیجا تھا۔ حواہ نے اپنے جواب میں لکھا ہے کہ آپ کے مکتوب میں دو اہم باتیں درج نہیں اور مجھے حواہ کی گئی تھی کہ میں ان کو بادشاہ سلامت کے گوس گرار کردوں، حواہ میں نے دو کو نارنگہ حسروی میں عرص کر دیا۔ پہلے پیغام کے متعلق تو نہ فرماں ہوا ہے کہ آپ کے بیان میں چونکہ بیرونی ملمع گری اور اندرونی کھوٹ ہے اس لیے اس کا جواب مجھے فلم کے بلوار سے دیا جانا زیادہ مناسب ہے۔ اور اس اندرونی کھوٹ کا حال دہل کے واقعات سے کھلتا ہے۔ پچھلے چھیڑی بادشاہ کی وفات کے بعد ابھی مملکت کا انتظام پورے طور سے مضبوط نہیں آنا تھا کہ حاکم اور تلگانہ کے راجا اور رستدار موقع کا فائدہ اٹھا کر مملکت کے اندر گھس آئے اور آپ کی حاکم کے حوسردار سرحدوں پر تھے انہوں نے حملہ و مکر کو احسار کیا اور اس مملکت اسلام کے برخلاف کافروں کو مدد دی۔ لیکن ناہید الہی سے نہ صرف سرکس اور باغی راجاؤں کو ہماری فوج نے شکست دی، بلکہ مہات حاکم حدیری اور طہر الملک کو بھی حواہ میں دمہ کی پیاد کر رہے تھے ہلاک کر دیا۔ الہ ملکہ منہ ترک نے ہماری طرف سے ذاتی اغراض کے مد نظر بیوفائی کی اور وہ بھاگ گیا، اور اس کے فرار ہو جانے سے آپ کی سپاہ کا غلہ ہو گیا، لیکن یہ کامیابی ایسی ہی عارضی حیثیت رکھتی ہے جیسی کہ ابوسعیان کی کامیابی حضرت رسول خدا کی فوج پر

خلاصہ

نابردہ ربیع گنج میسر نمی سود
مزد آں گرف جان برادر کہ کار کرد

تم نے ہربر اور خراسان کے حالات پوچھے ہیں وہ ویسے ہی
ہیں جیسا مولیٰ عبدالرحمن کی کتاب میں سرف خاں کی
مثال دیکر بیان کئے گئے ہیں۔

۸۰ ۲۵۲-۵۳ یہ مکتوب بھی الغ خاں کے نام ہے۔ تحصیل علم کاسو
دلایا ہے، اور کوشش اور محنت کی تعریف کی ہے۔ اور آخر
میں لکھا ہے کہ اگر میری خوشنودی چاہتے ہو تو طلب علم
و ادب میں مستعول رہو۔

۸۱ ۲۵۳-۵۴ یہ مکتوب خواجہ نے محمد ساہ بہمنی کی طرف سے محمود ساہ
سلطان گجرات کو لکھا ہے۔ ناساہوں کی صفات میں عالی
ہمتی کی تعریف کی گئی ہے، اور فتنہ و فساد کو رفع کرنا ان کا
فرض قرار دیا ہے۔ اگر اللہ کے نیک بندوں کی دلجوئی میں
کوئی ہارح ہو تو اس کا مٹانا ایسا ہی ضروری ہے جیسا کہ
کسی بھو یا ساپ یا مودی جانور کو ہلاک کرنا۔
ملك السرو جن کو بطور ایلچی بھیجا جا رہا ہے، حید اور
نابین آپ کے گوش گزار کرینگے۔

اس مکتوب کا مضمون ونکہ سرسری ہے اور ملك الشرو
کے آگے بھی 'فلاں، کا لفظ درج ہے اس لئے یہ امر مشتبہ
ہے کہ یہ فرمان محمود شاہ گجراتی کو بھیجا گیا یا نہیں۔
کیونکہ کوئی پہ کی بات اس میں نہیں ہے۔

۸۲ ۲۵۴-۵۵ اس خط میں الغ خاں کو پھر نصیحت کی ہے اور لکھا ہے
کہ دیل میں جو شعر درج ہیں ان میں سے جو حال اپنے
لئے پسند کرتے ہو اختیار کر لو۔

آدمی زادہ طرفہ معجونیسب ار فرستہ سرشتہ وار حیوان
گردیں میل می کند کم ازیں وردان میل می کند بہ ازان
مجھے رات دن تمہاری محنت اور کوشش کا حال سے کی
فکر دامنگیر ہے۔ خدا تعالیٰ میری آرو پورا کرے۔

خلاصہ

کے لیے میں پیار ہو گیا کہ رنگہ کا قلعہ حوالہ کر دنا چاہے
 بارہ لاکھ نقد نا مال کی صورت میں ادا کیے جائیں، اور حاکو
 کا بیٹا بطور پابندی شرائط بھیج دیا جائے۔ لیکن حب غم
 نے دیکھا کہ رنگہ کا قلعہ اگر سو سو دنا گیا ہو گویا اور
 رنگہ کے علاقے کی پیادہ سپاہ اور کرہر اور حاکم کی سوار
 فوج کے مجموعے سے سگسر نو کا بیجا نگر کی مملکت کا

بڑا حصہ مسخر ہو جائیگا، جو شرائط پیش کی ہیں ان پر
 پہچانے اور میرے دل میں جو شہات مفسدین کی طرف
 سے تھے وہ صحیح نکلے۔ جس کا ذکر میں بادشاہ سلامت کی
 خدمت میں حب حاضر ہو کر عرصہ کرونگا۔ اب ہر سات کے
 موسم میں اس علاقہ میں اس غرض سے ٹہر گا ہوں کہ

علہ اور کڑے کی رسد بالکل بند ہو جائے، اور دسم
 کی جو فوج اس نواح میں پڑی ہوئی تھی حوسی سے نا محوراً
 سری اطاعت قبول کر لے۔ اور فوج کی کمی اور رسد کے نہ
 پہچنے سے دسم کا روز ٹوٹ جائے۔ اور بادشاہ سلامت کی
 عظمت اور قوت اور سری کوشش نارنج میں یادگار رہ جائے۔

۷۸ ۵۱-۲۵ چھوٹے بیٹے الیچاں کے نام ہے۔ کومس اور محبت کی
 نصیحت کی ہے۔ اور کاہلی اور بد سوئی کی مذمت۔ لکھا ہے
 کہ سعادت مند وہ ہے جو تحصیل علم و ادب کے لیے توفیق
 الہی کا حواہاں رہے، اور بارگاہِ خدا میں عاجزانہ التجا کے
 ساتھ دن رات محبت اور مسرت بھی کرے۔ اگر سری نصیحت
 کو اب بھی نہ سنا تو اپنے کو عاقبت بدہ سمجھو۔

عاقبت کرنے کی دھمکی حوالہ لے ایک اور خط میں بھی
 دی ہے۔ ملاحظہ ہو مکتوب ۷۴، صفحہ ۱۸۳۔

۷۹ ۵۲-۲۵۱ یہ خط بھی الیچاں کے ہی نام ہے۔ لکھا ہے کہ اگر م
 باپ، دادا کے مرنے پر پہچنا جائے ہو تو تحصیل علم
 میں کومس کرو۔ بعد حد و حشد کوئی چیز حاصل نہیں
 ہوئی۔ سحر۔

ریادہ کمزور نظر آتی ہیں۔ ہم جنگ کے لئے آمادہ ہیں اور اگر آپ کوئی عہد یا میثاق کرنا چاہتے ہیں تو وہ بغض و عناد کے طعن و سسوع پر مبنی نہ ہو، بلکہ ایسی محنت و اتحاد پر قائم کیا جائے جو امتحان میں یورپ اور سکے۔

گھیرلہ کے قلعہ کو پہلے بھمی بادشاہوں نے خلجی سلطان کی حدود میں تسلیم کر لیا تھا۔ ملاحظہ ہو فرشتہ (ترجمہ برگز) جلد دوم، صفحات ۸۳ - ۸۴، اور برہاں مآثر صفحات ۱۱۱ - ۱۱۰ (سلسلہ مخطوطات فارسیہ حیدرآباد)۔

۷۶ ۲۴۷-۲۴۸ یہ مکتوب حواجہ لے محمد شاہ بھمی کی جانب سے محمود خلجی سلطان مالوہ کو لکھا ہے۔ قاصی احمد کو پہلے بھمی دربار سے بطور ایلچی مانڈو بھیجا گیا تھا۔ مکتوب میں درج ہے کہ قاصی احمد کے معروضوں اور ملک نصیر حال کی ربانی گفتگو سے معلوم ہوا کہ آپ (محمود خلجی) کی جانب سے اہل اور دوستی کے آثار نمایاں ہیں اور اسی عرص سے یادگار کو بطور سفیر بھیجا ہے۔ اس مبارک کلام کے تحت کہ، اگر صلح و آستی کے لئے وہ جھکیں تو تم بھی جھک جاؤ، خان اعظم صدر خاں کو یہاں سے یادگار کے ساتھ بھیجا جا رہا ہے۔ خان اعظم کی ربانی آپ کو حالات اجمالی طور سے معلوم ہو جائیگی اور تمام معاملات مقصد کے مطابق طے ہو جائیگی۔

خلجی بادشاہ سے عہد نامہ کے متعلق ملاحظہ فرمائیے مکتوب ۷۷ فرشتہ (ترجمہ برگز) جلد دوم، صفحات ۸۳ - ۸۴، اور

برہاں مآثر، صفحات ۱۱۰ - ۱۱۱

۷۷ ۲۴۹-۵۰ مولیا سہس الدین محمد لاری کو ان کے خط کے جواب میں کوکس کے کسی مقام سے لکھا ہے۔ مکتوب میں درج ہے کہ سگیسر کے راجہ کے قاصد چونکہ نادشاہوں اور امراء (خوایں) کے پاس پہنچے تھے، ان شرائط پر صلح

وہ کفار کے ہاتھوں سے شہد ہو جائیں ، اور اس طرح میں بد نام ہوں ۔ لیکن خدائے تعالیٰ کی تائید سے ہم کو فتح حاصل ہوئی ۔ میں لسکر کی واپسی کا انتظار کر رہا ہوں اس کے آتے ہی متواتر کوچ کرتا ہوا دارالخلافہ ساط بوسی کی غرض سے یہج جاؤنگا ۔ اسی مضمون کا خط خواجہ نے اپنے ایک اور دوست کو بھی لکھا تھا ۔ ملاحظہ ہو مکتوب ۶۶ ۔

۷۱ ۲۳۹-۲۴۱ قاصی سرف الدین صدر جہاں کے نام ہے ۔ خواجہ نے عرصہ سے خط روانہ نہ کرنے کا گلہ کیا ہے ، اور آخر میں لکھا ہے کہ مری جان و دل ناساہ (بہمنی بڑاد) کی قدم بوسی کے لئے بے تاب ہے اور اس خط کے بھیجے کے بھوڑے ہی دن بعد یہ سرف حاصل کرونگا ۔

اس مکتوب سے بھی یہی پایا جاتا ہے کہ ناساہ خواجہ کی روس سے خوش نہ تھا ۔ اور ناساہ کی ہی ناراضگی کی وجہ سے صدر جہاں نے خواجہ کو خط بھیجے بدکردیہ بھیجے ۔ صدر جہاں کے وسیلہ سے خواجہ یہ چاہتا تھا کہ ناساہ کا دل اس کی طرف سے صاف ہو جائے ۔ خواجہ کے اور خط جو صدر جہاں کے نام ہیں ان کے لئے ملاحظہ ہوں مکتوبات ۹۰، ۵۰ ۔

۷۲ ۲۴۱-۲۴۲ ایسے جھوٹے سٹے الخ خاں کی کد ذہنی اور بد شوقی پر افسوس طاہر کیا ہے ۔ اور لکھا ہے کہ میرا بیٹا ہو کر پندرہ برس کی عمر میں تو اس کو قطعی کی سرح سمسیدہ اور کافیہ کا حاسیہ پڑھا چاہئے تھا ، نہ ایسا نالائو کہ ایک خط بھی ٹھیک طور سے نہ لکھ سکے ۔ خواجہ نے اس بیٹے کو جو اور عتاب آمیز خط لکھے ہیں ان کے لئے ملاحظہ ہوں مکتوبات ۸۲، ۸۰، ۷۹، ۷۸ ۔

۷۳ ۲۴۲-۲۴۴ گجرات کے ایلچی اسلام خاں کے مکتوب کا جواب ہے ۔ خواجہ ابھی تک کوکن کی مہم سے فارغ نہیں ہوا تھا ۔

۶۸ ۲۳۵-۲۶ اپنے بھسجے عمد الملک کو حب وہ مکہ معظمہ میں

بھی لکھا ہے۔ بعض تہاوں کے پورا ہونے میں حواہ کو مایوسی ہوئی ہے اس لیے قناعت احسا کرے اور حرص و آرزو کو چھوڑے گا مکتوب میں ذکر ہے۔ آخر میں یہ بھی لکھا ہے کہ مکتوب میں (عمد الملک کے مکتوب میں نا حواہ کے کسی پہلے مکتوب میں) چونکہ واقعات کی تفصیل درج ہے اس لیے ان کو دہرانا مناسب نہیں سمجھا۔ طلب دعا پر مکتوب کو حم کنا ہے۔

عمد الملک کے نام پہلے خطوں کے متعلق دیکھیے مکتوبات ۱۶، ۵۹، ۳۵، ۲۔

۶۹ ۲۳۶-۳۸ نظام الملک (وزیر) کے مکتوب کا جواب ہے۔ معلوم

ہونا ہے نظام الملک نے حواہ کی روس اور طرز عمل کی تقلید کی تھی۔ حواہ نے صفائی پس کی ہے اور لکھا ہے کہ حواہ ہمدردی ہوئی ہے وہ آپ کے بعض متعلقین کی فساد انگیزی کا نسخہ ہے۔ ورنہ مجھ کو آپ سے اب بھی

اسی ہی محبت ہے جیسے پہلی تھی، اور آپ کی سعادت کو میں اپنی سعادت سمجھا ہوں اور آپ کے نقصان کو اپنا نقصان، میرے دل میں کسی قسم کا بغض اور رنج نہیں ہے، اور اتحاد و محبت میں ہم دونوں کا فائدہ ہے۔ آپ نے جو احلاص اور صفائی کا قدم اٹھایا ہے اس میں بیشک فلاح اور ہمدردی ہے اور اب مجھ کو صاحبِ وفا اور اتحاد میں غیر سرلرل پاس کرے۔

۷ ۲۳۸-۳۹ حواہ نے یہ مکتوب اپنے کسی دوست کو گوا کی

فتح کے بعد لکھا ہے۔ حب وہ گوا کے قریب کسی بلند مقام (عسہ) پر چھاوی ڈالے پڑا ہوا تھا۔ کمک اور مدد کے یہ بھجے کا گلہ کیا ہے، اور لکھا ہے کہ میرے حامد نو یہ چاہے تھے کہ گوا کے حذرہ میں جو مسلمان تھے

ہندوستان کے راستہ سے مکہ معطمہ جانے کے لئے خواجہ نے کئی خط مولیا جامی کو لکھے ہیں جن سے معلوم ہوتا ہے کہ خواجہ کو مولیا سے بے حد ارادت بھی (ملاحظہ ہوں مکتوبات ۳۸، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳)

۶۵ ۲۳۲-۳۳ اگرچہ عنوان میں یہ درج ہے کہ یہ مکتوب محمد سہا بہمنی کی طرف سے حسین سہا سلطان جوپور کو لکھا گیا ہے۔ لیکن مکتوب کے متن میں کوئی نام ایسی درج نہیں ہے جس سے عنوان کے بیاں کی تصدیق ہو۔ عام اتحاد اور دوستی اور رسل و رسائل کے جاری رکھے کا پیغام ہے البتہ قاضی عثمان کے بطور قاصد بھیجے جانے کا ذکر ہے، اور یہ بھی لکھا گیا ہے کہ مسلمانوں کی بہبود اور خلو اللہ کی رفاہ کے لئے جو پیغام وہ پہنچائے اس کو رضا و رعیت سے سن لیا جائے۔

۶۶ ۲۳۳-۳۴ خواجہ نے اپنے کسی عالم دوست کو جو دارالخلافت (بیدر) میں تھا گوا کے قریب کی کسی پہاڑی (عقبہ) سے جہاں وہ چھاونی ڈالے پڑا ہوا تھا لکھا ہے۔ مکتوب میں درج ہے کہ میں نے اسعد حاکم کو گوا بھیج دیا ہے، لیکن بادشاہ سلامت چونکہ دارالخلافت سے باہر آگئے ہیں اور مفسدوں نے طرح طرح کی جھوٹی سکائیتیں میرے برخلاف کی ہیں، اس لئے ارادہ ہے کہ نادر شاہ کی لشکر گاہ میں پہنچ کر خدمت میں حاضر ہوں، تاکہ غلط فہمی کا ازالہ ہو جائے۔

۶۷ ۲۳۴-۳۵ یہ مکتوب محمد سہا بہمنی کی طرف سے محمود سہا سلطان گجرات کو محدومہ جہاں کی تعزیت میں لکھا گیا ہے۔ رنج و ملال کا اظہار کیا ہے اور سلطان گجرات کو صبر کی تلقین کی ہے۔

حاندانی اعرار اور اسیار چونکہ ساہاں گیلان کا عطا کردہ
ہے اس لیے عند اللہ کو خدمت گزاری کے لیے وہاں چھوڑ
دیا ہے ۔

بگراشہ ام خدمت دیرینہ بررید

اور ا بحد ا و بحد اوند سر د م

آحر میں یہ بھی لکھا ہے کہ سرے کسی رشتہ دار کی موت
و حیات یا عزل و نصب کی وجہ سے سرے بیٹے کے اعرار و
بریت میں فرق نہ آئے ۔ کیونکہ صاحب احلاص حادوں
کے لیے بادشاہوں کی نظر عنایت انک اسی بست ہوئی ہے
حسن پر وہ اور ان کی اولاد ہمیشہ فخر کرتے ہیں ۔ اور
آحرت میں بھی ان کو اپنے احلاص اور وفا داری سے نجات
اور سرحدوں حاصل ہوگی ۔

۶۳ ۲۲۷-۳۲ مولسا حاسی کے خط کا جواب ہے ۔ محب معتد ، کی حسیت

سے دیدار کا سوق اور ہندوسان شریف لانے کی تمنا ظاہر
کی ہے ۔ اور لکھا ہے کہ سرے علاوہ آپ سے طالبین علوم
باطنی اور سالکین راہ خدا ہیں جو آپ کی ہدایت اور فیضان
کے منتظر ہیں ، بہت سے ادیب بھی آپ کے علم اور کمال
سے حوسہ چینی کرنا چاہتے ہیں ۔ کعبۃ اللہ کی رنارت کے لیے
بھی بعض معتد آپ کی رہ تمانی کے مسمی ہیں تاکہ اس
مقام سور میں خاطر حواہ روحانی فروغ حاصل کرسکیں ۔
ہندوسان کے راسد سے جانے میں بہت سے سپروں کا سفر اور
سمندر کی مصیبتیں کم ہو چاہیگی ۔ جہاں کثرت سے اچھے
حہار موحود ہیں اور ماہر ناجر اور عملہ ہمرکانی کے لیے
حاصر ہے ، علاوہ اربہ علاموں اور حادوں کا بھی اسظام
ہے ۔ چونکہ آپ کا رنارت کا ہکا ارادہ ہے اور جہاں کے
معتدین آپ کی ہدایت کے مسمی ہیں اس لیے مجھے قوی
اسید ہے کہ سری آرزو سرور پوری ہوگی اور آپ ہندوسان
سریف لایسکے ۔

۶۲ ۲۰-۲۱ (اوائل رمضان ، دارالحرب بجانگر) - سلطان محمد گیلانی

کے نام ہے - ناساہ کے حسب و نسب کی تعریف کی ہے اور فتح و نصرت اور اقبال و سلطنت کی دعا دی ہے - پھر سووی خدمت اور جذبہ عہدیت ظاہر کیا ہے اور لکھا ہے اگرچہ مجھ کو اس ملک میں ہر طرح کی عزت اور آبرو حاصل ہے لیکن ساہان گیلان کی ناعداری اور ملازم کو فرض سمجھے جاتا ہوں، اور اسی وجہ سے میں نے ایسے بیٹے عبد اللہ کو گیلان میں خدمت گزاری کے لئے چھوڑ رکھا ہے، اگر اس کے وہاں دشمن ہیں تو میری رعایت اور حمایت کا خیال نہ فرمائیں بلکہ اپنے جاہ و جلال اور معدل و مکرب سے عبد اللہ پر نظر سفت رکھیں -

مکتوب میں یہ بھی درج ہے کہ گزشتہ سال بیجانگر کے بعض قلعے اور سدرگا ہیں فتح ہو گئی ہیں اور عنقریب کچھ اور مقامات بھی مسخر ہو جائیں گے - آخر میں استدعا کی ہے کہ فرامن سے مجھ کو (سوختہ آس انتطار) سرفراز فرماتے رہیں - سلاطین گیلان کے سب کے لئے ملاحظہ ہو مکتوب ۱۳۸ -

۶۳ ۲۶-۲۲۰ (اواخر ماہ شعبان) سلطان علاء الدین ساہ گیلان کے

نام ہے - حواجہ نے اپنے خلوص اور پاکئیّت کو امتحاناً پیش کیا ہے - پھر لکھا ہے کہ آپ کے باپ اور دادا کا تربیہ یافتہ ہوں جن کے الطاف سے کبھی دشمن مجھ کو نقصان نہ پہنچا سکے - چونکہ بوڑھا ہوا گیا ہوں اس لئے خود خدمت گزاری سے معذور ہوں - اپنے بیٹے عبد اللہ کو بھیج رہا ہوں اس کو میرا بدل سمجھیں، اور اگر اس میں کوئی کمزوری ہو تو اپنے کرم عمیم سے جسم یوسی فرمائیں، اور سفت و تربیہ سے اس کے رتبہ کو بڑھائیں - یہ بھی لکھا ہے کہ سلاطین مہمن نژاد (بہمنی ناساہوں) کے لطف و کرم سے مجھے مال و مال، لسكر و قوت حاصل ہے - لیکن

۵۸ ۸-۱ ۲ مولیٰ حاسی کے نام ہے شرف لائے ، شرف دندار اور ہدایت حاصل کرنے کی عقیدتمندانہ آرزو طاہر کی ہے ۔ اس مکتوب سے اس ارادت کا بھی پتہ چلتا ہے جو حواہ کو طلب حق میں بروکل دیں سے بھی ۔

۵۹ ۱۱ ۲۱۱ اپنے بھیجیے عمید الملک کو جو مکہ معظمہ میں ہے لکھا ہے ۔ سلطان گیلان کی والدہ کی وفات پر اسوس طاہر کیا ہے اور دیوانی کے فرائض کو ادا کرنے میں جو محسوریاں ہیں ان کی توضیح کی ہے ، پھر یہ لکھا ہے کہ سلطان کے حکم کی اطاعت فرمیں ۔ اور آخر میں دعا دی ہے کہ خدا تم کو ہمت عطا کرے اور دشمنوں کی طرف سے جو حال تمہارے دل میں بیٹھ گیا ہے وہ رفع ہو جائے ۔

۶ ۱۳-۱۲ ۲ کسی مسد عالم یا عمل کے نام ہے ۔ خود کو 'عب معتد' لکھا ہے اور ملے کی آرزو طاہر کی ہے (ہر کائنات حسابی پیش از چاک سدن بقای این حبابی مقدر باد) ۔ آخر میں مکتوبات سے سر قرار فرماتے رہے کی اس دعا ہے ۔

۶۱ ۱۴-۱۳ ۲ (اوائل سہر محرم ، محمد آباد پندر) ۔ علامہ نور الدین عبد اللہ کے نام ہے سوق ملاقات طاہر کا ہے ۔ پھر فائدہ کے مع گھوڑوں اور مال و اسباب کے بھیجے کا ذکر ہے ۔ پھر لکھا ہے کہ واصل باقی ، کا خط لیے کر فائدہ واپس چلا گیا ہے ۔ اس خط میں درج ہے کہ گھوڑوں اور اسباب کی قیمت اس رقم میں سے (ارحملہ بملع معلومہ) جس کی صراحت حواہ نے غالباً واصل باقی ، کے مکتوب میں کر دی ہوگی بسپا کر لی جائے ۔ معلوم ہوتا ہے حواہ نے جمعی دربار کی ملازمت کے زمانہ میں بھی گھوڑوں اور سار و سامان کی تجارت کو جاری رکھا تھا ۔ تجارت اسلامی ہدیہ میں ہمیشہ کسب معاش کا ایک باعزت ذریعہ رہا ہے ۔

ہوں مکتوبات ۵ اور ۱۴۳ اور اسائنکلو پیڈیا آف اسلام ،
جلد دوم ، صفحات ۲۹ - ۷۲۸ - اور سخاوی ، جلد دہم ،
صفحہ ۱۵۲ -

(۲۷ - رمضان ، محمد آباد بیدر) امیر جہانشاہ لاری
کو جروں کی فتح پر مبارکباد دی ہے اور ضیاء کی سکس
پر اطمینان خوشی کیا ہے - پھر لکھا ہے کہ کافروں کی سب
میں بڑی ولایت بیجا نگر ہے ، مسلمان حاکموں کو چاہئے
کہ کافروں کے مقابلہ میں ایک دوسرے کی تائید کریں -
بیجا نگر کے علاقہ کی تسخیر کو میں نے اپنے ذمہ لے لیا ہے ،
اور توفیق الہی سے ہت سے قلعے فتح ہو گئے ہیں - اگر
ضیاء (بے دین) کے مقابلہ کے لئے جمعیت ، اسلحہ ، گھوڑوں
اور سار و سامان سے مدد کی جائے تو ایک قابل تعریف
کام ہوگا - اور اس بارے میں آپ اپنے سرداروں اور نائبوں
کو ہدایہ فرمادیں اور جو سردار اس مہم کے لئے ہماری
طرف سے متعین ہیں ان کو اپنا ہی خادم سمجھیں اور ان
کی ہمت افزائی اور اعزاز کی جانب متوجہ رہیں -

حرون ایران کی بڑی نندرگاہ ہرمز کا دوسرا نام ہے - عبدالرزاق
سمرقندی نے مطلع السعدین میں حرون کی عظمت اور اہمیت کا
تفصیل سے ذکر کیا ہے - بیجا نگر کے جہاز بحیرہ عرب میں مسلمان
حکومتوں کے جہازوں اور کشتیوں پر لوٹ مار کرتے تھے محمود
گاہاں نے بیجا نگر کی بحری قوت کو توڑنے کے لئے امیر جہانشاہ کی
مدد کا ہی ہے - خواجہ گووا کے علاوہ بیجا نگر کی اور بیدر گاہوں پر
جو مغربی ساحل پر تھیں قبضہ حاصل کرنا چاہتا تھا ہم عصر مؤرخین
نے بیجا نگر کی مہم کی ضمن میں جہانشاہ سے بحری تائید حاصل
کرنے کا ذکر بھی کیا ہے - جروں کے متعلق ملاحظہ ہوتا ریج
ادیات ایران مولفہ نراؤں ، انگریزی متن ، جلد سوم ، صفحات
۹۸ - ۳۹۷ - امیر جہان شاہ کے لئے ملاحظہ فرمائیے حبیب السیر ،
جلد سوم ، جزء سوم ، صفحات ۱۸۱ ، ۱۸۰ - ۱۸۶ -

بیجا نگر کے علاقہ کی سحر کے لیے بھیج دیا ہے، اور اس نے بعض اہم معانات پر مصبہ کر لیا ہے۔ آخر میں اس دعا کی ہے کہ سرے بیٹے عبد اللہ کی تربیت پر نظر لطف رہے تاکہ وہ اس دعا گو کی حاندانی عرت و ناموس کو گلاں میں برقرار رکھ سکے۔

اہم امور سے مراد غالباً صوبوں کی تقسیم اور ان کے حاکموں کے اختیارات اور فوج کی تعداد کا بعض ہے۔ نہ مکتوب کو کسی کی مہم کے بعد لکھا گیا ہے۔ جب کہ محمود گواں جہمی سلطنت کے تمام امور پر پورے طور سے نگران ہو گیا تھا۔

۵۵ ۱-۲-۱۹۹ سلطان حسن باقرا کے نام ہے۔ پہلے فتح و نصرت اور بروی عمر و اقبال کی دعا دی ہے اور بادشاہ کے علم و فضل، ہمت و سخاوت، اور انصاف و معدلت گستری کو سراہا ہے۔ پھر سکایت کی ہے کہ آپ کے بعض عہدہ داروں نے سرے متعلق کی عرت و بروی کو مایہ کر دیا ہے اس لیے ابھی حان بجائے کے لیے وہ آپ کی مملکت سے بھاگ آئے ہیں۔ چونکہ ایسا ظلم و تعدی آپ کی حکومت میں مجھے عجب و غریب معلوم ہوا اس لیے میں نے واجب سمجھا کہ واقعات کو آپ کے گوش گزار کر دوں تاکہ آپ کو یہ خیال پیدا ہو کہ میں نے اپنے متعلق کو آپ کی مملکت اور سپروں میں جانے سے منع کیا ہے۔

سلطان ناصر کے لیے ملاحظہ ہو۔ حسب السیر، جلد سوم، حر سوم، صفحات ۷-۲۔

۵۶ ۱-۲ محمد مراد بک سلطان روم کے فرمان کے جواب میں ہے۔ حواہ نے ابھی ہندگی اور عمدت کا اظہار کیا ہے، اور سلطان کو فتح و نصرت کی دعا دی ہے۔ سلطان روم نے اپنا فرمان امیر حلال الدین کے ہمنست روانہ کیا تھا جس کا نام مکتوب میں درج ہے۔ محمد مراد بک کے لیے ملاحظہ

کی رسالت کا پھر ذکر ہے کہ دوستی اور اتحاد کو دونوں سلطنتوں میں مستحکم کرنے کی عرض سے سید موصوف کو یہ خدمت سیرد کی گئی ہے۔

۵۲ ۱۹۱-۹۲ اپنے بھتیجے حال الدین حسین کو لکھا ہے حوٹکہ معطمہ اور مدینہ منورہ کی ربار سے مسرف ہو کر دابول کی بدرگاہ پر اترے۔ طاہری اور باطنی مدارج کی ترقی کی دعا دی ہے اور ملے کا سوو طاہر کیا ہے۔ پھر لکھا ہے کہ تمہارے آنے تک کھیلنا کا قلعہ فتح ہو جائیگا۔ اور اس کی فتح تمہارے آنے سے اسی طرح مسوب ہوگی جیسا کہ خیبر کی سحیر جعفر کے آنے سے۔

۵۳ ۱۹۲-۹۳ کسی ایسے بررگ کے نام ہے جو آل بی ہونے کے علاوہ علم کی دول سے بھی مسرف اور ممتاز ہے۔ خواجہ نے ملاقات کا سوو ظاہر کیا ہے، اور استدعا کی ہے کہ مکتوب سے سرفرار فرماتے رہیں۔

۵۴ ۱۹۳-۱۹۸ سلطان علاء الدین گیلانی کے نام ہے۔ خواجہ نے رمضان میں ایک عریصہ سلطان کی خدمت میں بھیجا تھا جس میں کوہ دم کے ناعیوں کی سرارت کی وجہ سے رسب کی مملکت میں جو تغیر ہو گیا تھا اس پر اسوس طاہر کیا تھا۔ اب جو اس علاقہ کی فتح اور دسموں کی سرکوبی کی خبریں آئیں، سو خواجہ نے بے حد مسرف کا اظہار کیا ہے اور بادساہ کو نصیحت کی ہے کہ یڑوس کے سرداروں کے مکرو بیوفائی سے ہمیشہ ہوسیار رہیں، اور اہل رائے سے مشورہ کرتے رہیں۔ پھر اپنے نارے میں لکھا ہے کہ اس سال میں اس لئے وئج کسی نہ کرسکا کیونکہ مجھے سلطنت کی حدود کا تعین کرنا ہے اور بعض اور اہم مسائل بھی طے کرے ہیں۔ لیکن میں نے اپنے بیٹے (علی) کو جسے ہمیں بادساہ نے ملک التجار کے خطاب سے سرفرار فرمایا ہے

• ۸۸-۱۸۵ یہ مکتوب قاضی سرف الدین (المحافظ نہ صدر جہاں) کے نام ہے۔ اس میں حواحدے صدر جہاں کی کم العاف کا شکوہ کیا ہے۔ پھر لکھا ہے کہ مری گردن سوائے ہانوں سناہ ہمی کے احسانات کے اور کسی کے فصل و کرم سے دی ہوئی ہیں۔ اور اگر میں نے کسی کو وارد نا مملکت کے کسی رہنے والے کے ساتھ سلوک کیا ہے تو یہ مری عادت ہے کسی کا کوئی حق مجھ پر واجب نہ تھا۔ اور چونکہ مری آپ سے دوسری ہے اس لیے صاف صاف لکھ رہا ہوں۔ آخر میں خط بھیجنے کی آرزو ظاہر کی ہے تاکہ دل کی کوفت رفع ہو۔ اور یہ بھی لکھا ہے کہ میرے دسموں اور حاسدوں کے کہنے سے کسے نہ کریں۔

قاضی سرف الدین کے لیے ملاحظہ ہو مکتوب ۱۷۱ صفحات ۳۲-۳۴

• ۹-۱۸۹ یہ مکتوب محمد سناہ ہمی کی طرف سے محمود سناہ سلطان گجرات کے نام ہے۔ اسلام خان گجرات سے بطور سفر آیا تھا اور دوسری اور اتحاد کا پیغام لانا تھا۔ مکتوب میں اس پیغام پر حوسی کا اظہار کیا گیا ہے اور یہ بھی درج ہے کہ جہاں سے (ہمی حکومت کی جانب سے) سید مظفر الدین کو روانہ کیا جا رہا ہے تاکہ باہمی اتفاق اور یگانگت اور مستحکم ہو جائے۔ پھر لکھا ہے فلاں (حواحد محمود گلوان) کو سکسیر کی مہم کے لیے نامزد کر دیا گیا ہے۔ تاکہ اس علاقہ کی ہر بدرگہ میں مسافروں اور تاجروں کی جان و مال محفوظ ہو جائے اور وہ بے کھٹکے آجائیں۔ گریسہ سال ریگنا کا قلعہ جو ملنار کی بدرگاہوں کی کھچی ہے فتح ہو گیا تھا۔ اور کچھ عرصہ سے مابہدولت کی فوجیں ماچال، کیلنا (کھیلنا)، ہلوارہ، مرہاد اور نکر کے قلعوں کا محاصرہ کئے ہوئے ہیں، ناید الہی سے یہ سب قلعے فتح ہو گئے۔ آخر میں سید مظفر الدین

ہراوانی ہے ۔ رینگہ کے قلعہ کی تسخیر کی صمن میں لکھا ہے ،
کہ سنگسر کے راجہ کا عروہ اور گھمڈ اپنے علاقے کے
قدرتی موانع اور قلعوں کی مضبوطی پر غیر واجبی نہ تھا ۔
اور ہم بغیر درہم و دیار اور تالیب قلوب محض بہادری
سے اس علاقہ کو فتح نہیں کرسکتے تھا ۔ مکتوب کے آخر
میں وزیر سے ہمت افزائی چاہی ہے ۔

۳۷ ۱۸۱-۸۲ چھوٹے بیٹے الغ خاں کو محب اور منتف کی نصیحت کی
ہے ، اور سستی اور کاہلی پر ناراضگی کا اظہار کیا ہے ۔ اور
پھر اس کی بد دہنی اور غفلت کو اس طرح جتایا ہے کہ
دو برس ہو گئے اور انہی تم نے کافیہ بنی حتم نہیں کی ۔
اور دو مہینے میں جو خط لکھا ہے اسکی عبارت دوسروں
کی تحریر سے اڑائی ہوئی ہے ۔ آخر میں اس کو غای کر دیے
کی دھمکی دی ہے ۔

۳۸ ۱۸۳ دکن کے کسی وزیر کو سنگسر کی جھاوڑی سے لکھا ہے
کھیلنا کے قلعہ کی فتح کی امید ظاہر کی ہے ۔

۳۹ ۱۸۴ اپنے کسی دوست کو سنگسر کی جھاوڑی سے لکھا ہے ۔
اس دوست نے محمود گاوہ کو کچھ نصیحتیں کی تھیں جن
میں 'عواقب امور' پر نظر رکھنے کے لئے بھی کہا تھا ۔
محمود گاوہ نے دوست کی تسبیہ کی قدر کی ہے ، اور یقین
دلایا ہے کہ آپ کی نصیحت پر عمل کیا جائیگا ۔ پھر لکھا
ہے کہ کھیلنا کا قلعہ جلد فتح ہو جائیگا ، لیکن اس کی
تسخیر کے لئے قوت جدال و قتال سے صبر اور استقلال
کی زیادہ ضرورت ہے ۔ آخر میں لکھا ہے کہ ایک مکتوب
پربولی سے روانہ کرونگا جو عنقریب آپ کو ملیگا ۔ اس مکتوب
سے معلوم ہونا ہے کہ حواجہ کے برخلاف کوکن کی مہم
کے زمانہ میں بھی بعض عائد ساروش کر رہے تھے ۔ اور اس
کو خاطر حواہ مدد نہیں مل رہی تھی جس کا ذکر حواجہ
نے بعض اور خطوں میں صراحہ سے کیا ہے (ملاحظہ ہوں
مکتوبات ۶۶ ، ۷۰ ، ۸۹ ، ۹۰) ۔

حاجہ تھانک سال کے بعد آب کو اسنا سرائرار اور فائر المرام
پہنچا دیا جا بیگا کہ چھوٹے بڑوں کی نگہ میں آپ کی
عزت اور وقار میں مرید اضافہ ہوا جسکا ۔ اس مکتوب میں بھی
سکسر کے علامے کی تسخیر کا ذکر ہے ۔

۳۴ ۱۷۷-۷۸ حواہ عدا اللہ (عید اللہ؟) کے مکتوب کا جواب ہے ۔ پہلے اپنی
عمدہ بندی کا اظہار کیا ہے ۔ پھر صفائی طاهر و باطن
کے لئے ہدایت و نوحہ چاہی ہے حواہ عدا اللہ (عید اللہ؟) کے لئے
بلاحظہ فرمائیے حسب آئس ، حلد سوم ، صفحات ۱ - ۲ ۔

۳۵ ۱۷۹ اہیے بھسجے عمدہ الملک کو جو اس وقت مکہ معظمہ
میں بھا لکھا ہے ، کہ دعا کرو کہ ملہار کی بندرگاہیں
حوکفار کے منصہ میں ہیں ہمارے خاندان کی سعی و کوشش
سے فتح ہو جائیں ۔ ہاں کے موجودہ حاکم جو کافر ہیں
مسلمان مساحوں اور نا روں کو لوٹنے میں اور مار ڈالنے میں ۔
خدا کے برکات میں مقام پاک کی برکت سے ہماری عاجزانہ
دعا کو قبول فرمائے ۔

عمدہ الملک اور عمدہ الملک دونوں خطاب تقریباً ہم
معنی ہیں ۔ ممکن ہے کہ سنوں کی غلطی سے عمدہ ' عمدہ ' ،
ہو گیا ہو ۔ یا عمدہ ' عمدہ ' ہو گیا ہو ۔ مکتوب سان (۲۹)
میں اس بھیجے کا خطاب عمدہ الملک درج ہے ۔ اور ہاں
عمید الملک لکھا گیا ۔ اکبر مکتوبات میں عمدہ الملک ہی
لکھا گیا ہے ۔

۳۶ ۸۱-۸۸ ہمیں سلطنت کے کسی وزیر کو ایسی چھاپی سے لکھا
گیا ہے جہاں سے گووا صرف حودہ (۱۴) فرسج رہ گیا ہے ۔
حواہ کی فوج کے بعض امیر وہاں پہنچ چکے ہیں ، حواہ
لکھا ہے اسعدخان اور کسورخان وہاں ہمارا انتظار کر رہے ہیں ۔
گووا کی زرخیزی اور شادابی کی تعریف کی ہے ، نارحیل
اور حوالیہ کے درخت بکثرت ہیں اور بیشکر اور پانیوں کی بھی

۳۱ ۱۷۲-۷۳ مسطور عالم جلال الدین دوانی کے نام ہے۔ ان کو دکن بلایا ہے اور لکھا ہے کہ اگر علوم طاہری کے پڑھانے کی طرف طبع مائل ہو تو اس کا بھی یہاں پورا اہتمام ہے اور صاحب استعداد طالب علم موجود ہیں۔ آخر میں ان کی صحت اور عافیت پر خونی طاہر کی ہے اور ملے کی تمناؤں ان الفاظ میں بیان کیا ہے۔ 'المیران مرع خاطر اس فقیر در ہوائی آن طرف است و جسم دل مستہام منتظر بظاہر رجسارہ آن عرو و سرب'۔

جلال الدین دوانی کے لئے تمہید صحت دی۔ و اور حبیب آسیر، جلد۔ سوم، جزء چہارم، صبحہ، ۱۱۱ ملاحظہ فرمائے۔

۳۲ ۱۷۳-۷۵ مولینا کمال الدین رومی کے مکتوب کے جواب میں لکھا گیا، مولینا نے اپنے بیٹے خلیل اللہ کو دکن بھیجا تھا۔ حواہ لے کوکن کے بھی کسی مقام سے جواب دیا ہے، اور لکھا ہے کہ گزشتہ سال سے میں اس علاقہ کی تسخیر کے لئے آیا ہوا ہوں، بہت سے قلعے فتح ہو چکے ہیں، شروع دی قعد تک بیدر واپس پہنچ جاؤں گا۔ آپ مولینا خلیل اللہ کی طرف سے بالکل مطمئن رہیں، میں ان کی مرضی کے مطابق انتظام کر دوں گا۔ اس مکتوب میں چونکہ اصطلاحات اور افلاکیات کی اصطلاحات کا تدارک ہے اس لئے معلوم ہوتا ہے، کہ مولینا کمال الدین کو ہیئت اور متعلقہ علوم میں خاص مہارت تھی۔

۳۳ ۱۷۰-۷۶ ابوبکر طہرانی کو سگیسر کی بدرگاہ سے لکھا گیا ہے۔ ابوبکر طہرانی بڑے پایہ کا ادیب معلوم ہوتا ہے، وہ ہمدوستان آنے سے ذرا گھبراتا ہے۔ حواہ لے اسے اطمینان دلایا ہے کہ یہ ملک داد و دھس اور عالی ہمتی میں دنیا کے تمام ملکوں میں ممتاز ہے، اور یہاں ہمیشہ علما اور فضلاء آتے رہتے ہیں۔ اگر یہاں آنے کے بعد آپ واپس وطن جانا

ہے۔ ایک سو بیس چہار سحر کے لیے بحری راسہ سے روانہ
کئے گئے، اور میں خود ایک حرار فوج کے ساتھ خشکی کے
راسہ سے حملہ آور ہوا اور گوا کا سرسر اور حوش منظر
حریرہ ۲۔ شعبان کو فتح ہو گیا۔ اب ہور کی بدرگہ نک
بڑھے کا قصد ہے، اور پھر محمد آباد (بیدر) واپس
چلا جاوے گا۔ بعد میں لکھا ہے کہ اس سال کچھ تحائف
بطور ہدیہ اور اہل فاصد بھیج رہا ہوں تاکہ وہ واقعات
بیاں کر دیں اور آئندہ سال عند اللہ کو روانہ کروں گا۔ اسد
اس کی بریت میں وہی نوحہ اور سفت رہی ہو ہمیشہ
اس خاندان کے افراد پر سدول رہی ہے۔ کوئی کی مہم
کے لیے فرستے (انگریزی ترجمہ پرگر، جلد دوم، صفحات
۸۷-۸۸) اور پڑھاں مآثر (طبع مجلس مطبوعات فارسہ،
صفحات ۱۶-۱۷) ملاحظہ فرمائیے۔ اس مکتوب میں
ناریس اور حالات زیادہ وصاحب سے درج ہیں۔

۳ ۱۶۵-۷۲ (ربیع الثانی، عسراوآخر) یہ مکتوب مولیا حامی کو ان کے
خط کے جواب میں سنگسر کے علاقہ سے لکھا ہے۔
مہلے مولیا کے مکتوب کا سکر یہ ادا کیا ہے، اور ملاقات
کی عقیدتمندانہ تمنا ظاہر کی ہے، اور نہ سحر لکھا ہے۔

علمی کہ رہ ہنس برد در کتاب نیست
وآہا کہ خواندہ ام ہمہ در حساب نیست

پھر لکھا ہے کہ اس سال کافروں کے ہانچ مسکن قلعے
فتح ہوئے۔ سنگسر کا راجہ حسکی اور سمندر میں ناعروں
کا مال لوٹا کر نابھا، اور اس غرض سے اس کے تین سو چہار
سمندر میں جلتے تھے۔ یکم رجب کو ان سب قلعوں
اور ملحدہ سپروں اور گاؤں پر قبضہ ہو گیا، اور گوا کی
بدرگہ بھی فتح ہو گئی۔

کے مطالعہ سے رفع ہو گئے ، آخر میں پھر عقیدتِ ممدانہ تمنا
طاہر کی ہے کہ ہندوستان سرور سریف لائیں ۔

(اوائل ماہ رمضان) سلطان گیلان کے نام کوکن کی
کسی جیہاوی سے لکھا گیا ۔ مکتوب کو نہایت عجز و انکسار
سے شروع کیا ہے ۔ اپنے کو ” کمیہ مخلص ناوفا “ کہا ہے ۔
پھر دولت خواہی کا اظہار کیا ہے اور سلطان کو کوہ دم
اور کوچستان کی فتح پر مبارکباد دی ہے ۔ کوکن کی مہم
کے حالات کی صص میں لکھا ہے کہ ریگہ کا مستحکم
اور بلند قلعہ محرم کے مہیے میں فتح ہو گیا تھا ، لیکن
سنگیسر کے راجہ کو اپنے علاقے کے دشوار گزار پہاڑوں اور
جنگلوں اور مضبوط قلعوں پر بڑا گھمٹا ہوا ۔ اور راحہ اور
اس کے متعلقین کے تقریباً تین سو چہار مسلمانوں کا مال و
اسباب لوٹنے کے لئے سمندر میں مختلف سمتوں میں چلتے تھے ۔
مقابلہ اور اس علاقہ کی سحیر کے لئے میں نے سوچا کہ
حکمگی قوت کے علاوہ مال و زر اور سخیر قلوب کو بھی کام
میں لانا چاہئے ۔ چنانچہ یکم رجب کو میں نے اپنی بہادر
سپاہ کے ساتھ جس میں ترک و عرب اور کرد و حسوس شامل
تھے ماچال کے قلعہ کا محاصرہ کر لیا ، اور تیروں کی ایسی
یوجھاڑ کی اور بیع چڑی کے ایسے جوہر دکھائے کہ قلعہ
تھوڑی دیر میں فتح ہو گیا ۔ ماچال کے مسخر ہو جانے سے
راجہ پر بڑا اثر ہوا اور کیلنا (کھیلنا) کے قلعہ سے جہاں
وہ مع اہل و عیال اور مال و متاع مقیم تھا اپنے بیٹے کو
معتبر آدمیوں کے ہمراہ اطاع کے پیغام کے ساتھ بھیجا ۔
چونکہ اصلی مقصد اس علاقہ پر قبضہ کرنا تھا اس لئے اس
کی اور اس کے اہل و عیال کی جان بخشی مصلحت سمجھی ۔
اور ولایت اسلام میں سے جس قدر گاؤں اس کے گراہ کے لئے
کافی ہو سکتے تھے اس کو عطا کئے گئے ۔ بعد میں گووا کے جزیرہ کا
رح کیا جو بیجا نگر کی حکومت کی سب میں بڑی بدرگاہ

خلاصہ المعانی کمال اصغہائی کے لیے ملاحظہ ہو تذکرہ دولہ
سہ سمرندی، صفحہ ہراؤں، صفحات ۵۳-۵۴، حسب السیر
جلد دوم، حرہ چہارم، صفحہ ۱۹، تاریخ ادبیات ایران
انگریزی میں) مؤلفہ ہراؤں، جلد دوم، صفحات ۳۲-۳۳-۵۴
اوحد الدین انوری کے لیے دیکھیے تذکرہ دولہ سہ،
صفحہ ہراؤں صفحات ۸۶-۸۷، حسب السیر جلد دوم، حرہ
چہارم، صفحات ۳۰-۳۱، تاریخ ادبیات ایران
(انگریزی میں) مؤلفہ ہراؤں، جلد دوم، صفحات ۹۱-۹۵
اور بدیع الزمان ہمدانی ابوالفضل احمد بن الحسن کے لیے
ملاحظہ ہوں سماء الدھر، مؤلفہ علی، جلد چہارم، صفحات ۶۹
۱۶۸، ۱۷۹، تاریخ ادبیات ایران (انگریزی میں) مؤلفہ
ہراؤں جلد، دوم، صفحات ۱۱۲-۱۱۳

۳۸ ۱۵۲-۵۶ یہ مکتوب مولانا حامی کے نام ہے، سکسیر کی مہم کے
دوران میں لکھا گیا ہے، مولانا سے اس علاقہ کی فتح کے لیے
باطنی ناید اور دعا چاہی ہے۔ اور لکھا ہے کہ اس خطہ
پر اب تک کسی مسلمان بادشاہ کا منصبہ نہیں ہوا۔ جب سے
بلند مقامات پر مستحکم قلعے ہیں، اور اہل اسلام ہر مسند
اور حسکی دیو میں لوٹ مار کی حابی ہے۔ پھر لکھا ہے کہ
آپ کا مکہ معظمہ خانے کا قصد ہے اگر ہندوستان کے
راسہ سے حابیں نوحہ جیسے بھٹکے ہوئے کو خدا کا حاصل
ہو جائیگی۔ اور داب عالم ناب کو حراسان سے ہندوستان
آئے میں کسی گہن کا اندیشہ نہیں، الہ آپ کے نور جلال
سے نہ خطہ سور ہو جائیگا۔

مولانا نے فصوص الحکم کی شرح کا ایک نسخہ بھی
حواہ کو بھیجا تھا۔ حواہ نے منکر یہ ادا کیا ہے اور
لکھا ہے کہ نوحید کے سعلق حویس کوک بھیجے۔ وہ اس

مدد پر بھروسہ رکھے - جان کی محنت اور ذاتی خواہشوں کو بھول جائے - اور ہمت اور جرأت کو اصل سعادت اور ننگ و ناموس سمجھے - حقیقت یہ ہے کہ پیشانی پر سہاد کا ٹیکہ نزدلانہ زنداگی کے رنگ و روغن (گلگونہ) سے کہیں سانداز ہے -

آخر میں لکھا ہے کہ اگر ان نصیحتوں پر عمل کیا گیا تو مجھے اسدھے کہ حلد یہ خبر سنوگا کہ تمہاری سپاہ بیجانگر (وحانگر) کے وسط میں پہنچ گئی -

علی کی کردار کو سمجھے کے لئے مکتوبات شاں ۹۲ ، ۹۳ ، صفحات ۸۱ - ۲۸۰ ، بھی ملاحظہ ہوں -

۱۴۱-۵۲ ۳۷ یہ خط عالماً عبداللہ کے نام ہے جو گیلان میں تھا - اول بیٹے کو یقین دلایا ہے کہ یہاں (دکن میں) ہر چیز دلی مراد کے مطابق ہے اور دشمن اور حاسد دلیل و حوار ہیں - پھر بیٹے کو نصیحت کی ہے تم بھی سکون قلب رکھو اور توکل اور بارگاہ ایزدی میں عجز و نیاز اختیار کر کے دشمنوں پر غالب رہو - میں نے جو لآمیہ قصیدہ کمال الدین اصفہانی کے قصیدہ کے جواب میں لکھا تھا اور دو قصیدے جو بادشاہ (محمد شاہ ہمی) کی مدح میں انوری اور بدیع الرمان ہمدانی کے قصیدوں کے طرز میں مرتب کئے تھے ، ان کی نقول تمہارے التماس کے بموجب بھیج رہا ہوں -

پہلے قصیدہ میں محمود گواں نے کمال اصفہانی پر اس طرح اپنا نفو جتایا ہے -

ار نور آس طبع و ریری زانم
مصباح نظم و شرم روس کد محافل

گرسد کمال در سحرے مثل لیک نود
در فضل و علم و دانش این سدہ را مائل

نہ حظ حواہی نے نادہی انداز میں اپنے بڑے بیٹے علی کو لکھا ہے۔ ہمیں سلطان نے اسے ملک النصار کا خطاب عطا فرمایا تھا اور وحیا نگر کی سہم پر روانہ کیا تھا۔ بیٹے کی لعرسیں باب کے کان تک پہنچی ہیں حواہی اس نے نو نصحتیں کی ہیں جو حسبِ دہل ہیں۔ (۱) سہیل پسندیدہ اور صفا حسد کا جامع رہے۔ (۲) مقاصد کی طلب میں ہمیشہ عوام امور پر نظر رکھے۔ اور باپ اور دادا کی دور رس نگاہ پر کاربند ہو۔ (۳) چھوٹے اور بڑے امراء اور سرداروں کے اعرار کا خیال رکھے ان کی دلجوئی کرنا رہے اور ملول نہ ہوئے دے (۴) عفو اور سیاست میں بدہر برے اور افراط تعریض ہوئے ہائے اور ہر عمل خوش اسلوبی سے ہو۔ (۵) ایسے افراد کو صاحبِ عقل و دانش ہیں اور ان کے اثر اور فراست اور گفتگو سے فتنہ و فساد رفع ہو سکتا ہے ان پر ہمیشہ نوازش رکھے اور ان کے مقاصد کو پورا کرنا رہے (۶) ایسے افراد کی صحبت سے گریز کرے جو اخلاق اور سہیل حسیہ سے عاری ہوں اور ان کے ادراک و فہم سے معاملات کی گلچھٹیاں نہ سلجھ سکیں۔ (۷) ملک و رعایا کو ظالموں کی زیادتی سے محفوظ رکھے۔ (۸) فوجی عہدہ داروں اور روسا کی سجاواہوں، راتوں اور معاشوں کی احراری میں ہر گز سستی اور لاپرواہی نہ برے۔ تاکہ متعلقہ جمعیت، سوار و پیادہ، خوش دل رہے۔ اور لشکر کے عہدہ داروں اور سرداروں سے ایسے کلم نہ لے جو ان کی بساط سے باہر ہوں اور جس سے وہ تنگ آجائیں۔ (۸) معاملات کو سلجھا لے اور مہمات کے سر کرنے میں خود غور و فکر اور تدبیر کرے۔ اور بمعزل و سار خدا تعالیٰ سے طالبِ توفیق اور مدد ہو۔ اور حسبِ کوئی بدہر دہی میں آئے تو معرکہ آرائی سے قبل تجربہ کار بڈھوں اور روشن ضمیر جوانوں سے بھی مشورہ کرے۔ (۹) حسبِ میدان جنگ میں قدم رکھے اللہ کی

صدر بن کبیر نے مہمی ایلچیوں کے پہنچنے کا ذکر کیا تھا کہ قاضی احمد اور سید محمود کو میں شادی آباد (مانڈو) میں جھوڑ آیا ہوں اور خود سارنگ پور جہاں آج کل نادر شاہ (محمود شاہ خلجی) مقیم ہے جارہا ہوں۔ صدر بن کبیر نے یہ بھی لکھا تھا کہ آپ کی (خواجہ کی) حسن نیت اور صفائی باطن کو میں نادر شاہ کے ذہن نشین کر چکا ہوں۔ خواجہ نے اس عیارانہ جاپلوسی کا اپنے مکتوب میں نہایت لطیف پیرایہ میں جواب دیا ہے۔ اور لکھا ہے کہ یہ عاجز انہی تک دیا کے جھگڑوں میں گھرا ہوا ہے اور فکر عقی سے عاجز ہے۔ اور کسی تعریف اور توصیف کا اہل نہیں۔ لیکن اپنے ولی نعمت (بہمنی نادر شاہ) کی خدمت گزاری کو واجب سمجھتا ہے۔ پھر لکھا ہے کہ جن خطوط کا آپ نے ذکر کیا ہے ان میں سے بعض موجود ہیں بعض عائب ہو گئے، اور جو بکے خطوں کے لیجاے سے قاصدوں نے انکار کر دیا ہے اس لئے راستوں کے پر امن ہو جانے اور امانت دار قاصدوں کے ملنے تک یہ مکتوبات روانہ نہ کئے جا سکیں گے۔

معلوم ہوتا ہے صدر بن کبیر محمود گواں کو توڑنا چاہتا تھا۔ لیکن وہ گرگ صد نارن دیدہ تھا، خلجی وزیر کے دام برویر میں نہ پھسا۔ خلجی نادر شاہ سے عہد نامہ کی تدوین کے متعلق مکتوبات شان ۱۸ و ۱۹ بھی ملاحظہ فرمائے جائیں۔

۳۵ ۱۳۳-۳۵ یہ مکتوب عربی زباناں کے مشہور نحوی سید سرف جرجانی کے بیٹے سید ابراہیم کے نام ہے جنہوں نے خواجہ کو خط لکھا تھا اور اپنے آنے کی اطلاع دی تھی۔ خواجہ نے سد ابراہیم کی اشاء پردازی اور علم و فضل کی تعریف کی ہے اور ان کے آئے پر حوسی کا اظہار کیا ہے۔

خواجہ سید سرف کے خاندان کا بڑا خیال رکھتا تھا۔ (ملاحظہ ہو مکتوب نشان ۱۴)

۳۲ ۱۲۵-۲۹ (اوایل محرم ، محمد آباد بیدر) نہ مکتوب محمود شاہ

وزیر سلطان روم کے خط کے جواب میں ہے۔ حواہ نے دوہو سلطنتوں میں دوسری اور اتحاد کی ترقی پر حوسی طاہر کی ہے اور محمود شاہ کا مکربہ ادا کیا ہے، کہ آپ ہمیں معیروں اور فاصدوں کی حواطر مدارات فرما رہے ہیں وہ آپ کے اعلیٰ اخلاق کی دلیل ہے۔ پھر رسل و رسائل کے سلسلہ کو جاری رکھنے کی تمنا طاہر کی ہے، اور آخر میں لکھا ہے کہ ہند اور روم کی مملکتوں میں اگرچہ فاصلہ بہت ہے، لیکن رومی کاغذ (بیاض) اور ہندی ساہی کا باہمی تعلق اسنا اللہ دلی درہ پیدا کر دیگا۔ اس مکتوب میں حواہ نے محمود شاہ کے اعجاز قلم کی طرف بھی ان الفاظ میں اشارہ کیا ہے۔

”بقلم عصا صوبت ثعناں سرہ موسوی دعویٰ سحرہ مصر بلاغ را یکسرہ باطل نمائند۔“

۳۳ ۱۲۹-۱۳۱ یہ خط حواہ نے اپنے بیٹے عداثہ کو لکھا ہے جو

گیلان سے ہندوستان آنا ہے اور دابل کی بندرگاہ پر اترے۔ حواہ نے اس کی سلامتی اور عافیت پر والہانہ حوسی طاہر کی ہے، اور لکھا ہے کہ حلد میرے پاس آجاو۔ پھر حو فرمان ہمیں بادشاہ نے عداثہ کے نام صادر کیا تھا، اور جس کے ساتھ خلعت بھی بھیجا تھا حواہ نے لکھا ہے کہ اس کا استعمال کرنا اور تمہاری حو آرویں میں وہ حلد پوری ہو جائیگی۔

حواہ نے سلطان گیلان کو لکھا تھا کہ میرے بیٹے حو وہاں رہ گئے ہیں ان کو میرے پاس بھیج دیا جائے ان میں سے جو خدمت کے لائق ہوگا اس کو گیلان بھیج دوں گا (ملاحظہ ہوں مکتوبات سناں ۶ و ۲۱)۔ معلوم ہوتا ہے کہ عداثہ کا باپ کے پاس آنا سلطان گیلان کی اجازت سے ہوا ہے۔

۳۴ ۱۳۱-۳۳ نہ مکتوب حواہ نے صدر بن کسر (المعاطب ہسرف

الملک) وزیر مالوہ کو اس کے خط کے جواب میں لکھا ہے۔

خواجہ نے اس خط میں اپنے کو محمود المصطفیٰ
 بہ ملک التتار لکھا ہے۔ خواجہ جہاں کا خطاب اب تک عطا نہیں
 ہوا تھا۔ کوکس کی فتح محمود گواں کا بڑا کارنامہ ہے۔
 فرستہ (ترجمہ برگر ، جلد دوم ، صفحات ۵۵-۴۵۳) اور
 برہاں ماتر (طبع مجلس مخطوطات فارسیہ ، صفحات ۱۶-۱۱۴)
 دو نو میں کوکس کی فتح کا ذکر موجود ہے۔ لیکن حو
 حالات خواجہ نے مکتوبات میں لکھے ہیں وہ مہم کے
 واقعات پر مرید روسی ڈالتے ہیں۔

۳۱ ۱۲۲-۲۳ یہ مکتوب مولانا ابوسعید کے نام ہے جنہوں نے خواجہ کو
 کچھ عرصہ سے خط نہیں لکھا تھا۔ مکتوب میں مولانا
 ابوسعید کو لکھا ہے کہ قلعہ کھیلنا کے استحکام کو اپنی
 آنکھوں سے دیکھ کر اور قلعہ رینگا کی بلندی اور وسعت
 کے حالات سکر مجھے یقین ہو گیا کہ محض جنگ و جدل
 سے یہ قلعہ مستحضر نہ ہو سکے۔

حاجہ حب تائید الہی سے رینگا کا قلعہ ۲ محرم الحرام
 کو فتح ہو گیا، تو کھیلنا کے قلعہ کی تسخیر کی صورت بھی
 پیدا ہو گئی۔ اور میں نے جاکھو راے اور اس کے سرداروں
 کو داد و دھن اور میٹھی زبان سے ایسا نوازا ہے کہ وہ سب
 مطیع اور فرمانبردار ہو گئے ہیں، اور اپنی کمزوری اور
 ربوں الی کو محسوس کرنے لگے ہیں۔ ماہ ربیع الاول میں
 آگے بڑھے کا پکا ارادہ ہے، اور امید واثق ہے کہ کھیلنا
 کے قلعہ پر مع اس کے خزانوں اور دفینوں کے قبضہ ہو جائیگا۔
 ہمت افزائی فرماتے رہیں تاکہ یہ مہم سر ہو جائے۔

۳۱ ۱۲۴ سید مہدی تبریزی کے مکتوب کا جواب ہے۔ مولانا
 تبریزی نے اپنا کلام خواجہ کو بھیجا تھا۔ خواجہ نے
 اسعار کی تعریف لکھی ہے اور تبریزی کی صحت و عافیت
 کے لئے دعا کی ہے۔

سگیسر کی مہم کے دوران میں ہے نہ خط اپنے چھوٹے بیٹے الع حان کو لکھا ہے۔ جس میں تن آسانی کی مدت کی ہے، اور حفا کسی اور محنت کی تعریف کی ہے۔ یہ بھی لکھا ہے کہ مری نصیحت پر تم عمل میں کرے، حالانکہ میں ایک مہم سر کر رہا ہوں لیکن تمہاری بے توجہی کی حریفیں سکر مجھے یہاں بھی رنج و ملال ہونا ہے۔

۲۷ ۱۱۸-۱۹ یہ مکتوب بھی الع حان کے ہی نام ہے۔ اس کی بد شوقی پر اظہار ناراضگی کیا ہے، کہ اگر رضا الہی اور مری خوشودی چاہے ہو، تو تحصیل علم و ادب میں کوشش کرو اور حوائی کے زمانہ کو اویاسوں اور برے لوگوں کی صحبت میں ضائع نہ کرو۔ نہ خط بھی سگیسر کی مہم کے دوران میں لکھا گیا ہے۔

۲۸ ۱۲-۲۱ یہ مکتوب مولیا سمن الدین لاری کے خط کے جواب میں ہے، جنہوں نے حواہ کی مصائب اور ہجوم حادثات پر تسلی دلائی تھی۔ حواہ نے لکھا ہے کہ آپ کے مکتوب سے میرے دل کو تسکین ہوئی اور محنت اور الفت بارہ ہو گئی۔ پھر سکوہ کیا ہے کہ آپ نے معجب ہے کمال حان کے فرزند کی کاہلی اور تحصیل علم سے بے توجہی کا ذکر میں لیا۔ آئندہ مکتوبات میں ضرور اس کا حال لکھیں تاکہ آپ کی محنت میرے دل میں قائم رہے۔

۲۹ ۱۲۱-۲۲ عمدة الملک (عمید الملک) نے حواہ کو کسی واقعہ پر بعزیت کا خط لکھا تھا اور ریگنا کی فتح پر مسار کاادی بھی۔ حواہ نے جواب میں لکھا ہے کہ آپ کی ہمدردی سے دل کو تسلی حاصل ہوئی۔ ریگنا کی فتح سے اب کھیلنا بھی فتح ہو جائیگا اور اس علاقے میں جسے قلعے ہیں اور ملسا کی جسی بدرگاہیں وہ بھی فتح ہو جائیگی، اور گووا کے حریرہ کی فتح کی تو اسی مہم سے امید ہے۔

یہ مکتوب غالباً گجرات کے وزیر کے نام ہے۔ جس نے محمود گاواں کو جوہپور کے سفیروں کی خاطر مدارت کے لئے لکھا تھا، اور اپنے خط کے ہمراہ سلطان گجرات کا بھی مکتوب بھیجا تھا۔ محمود گاواں نے جواب میں لکھا ہے، آپ کے ارساد کے مطابق سفیروں کی خاطر مدارت کی آگئی ہے، اور سلطان حسین ساہ (ساہ حونور) کے نام محمد ساہ بہمنی کی طرف سے مکتوب روانہ کر دیا گیا ہے۔ میں اس وقت گوہر کی ولایت کے قریب فوج کا انتظام کر رہا ہوں۔ اس مہینے کے آخر تک تمام سیاہ جمع ہو جائیگی۔ اور جادی الآخر کے اول میں سنگیسر میں داخل ہو کر جیسی مرضی الہی ہوگی کارروائی شروع کر دوں گا۔ اور کستیاں اور جہار چول اور دابل (وابل) کی بندرگاہوں سے بھی سپاہ اور جنگی سامان لکر سنگیسر کے قلعوں اور علاقوں پر اس طرح حملہ آور ہو نگے کہ جلد فتح ہو جائیگی۔ سید عباد الدین میرے ہمراہ ہیں اور جو تدابیر کہ اختیار کی جا رہی ہیں وہ اپنی آنکھوں سے دیکھ رہے ہیں۔ آخر میں حواجہ نے وزیر گجرات (۹) کو مراسلت کے جاری رکھنے اور دوستی و اتحاد کے بڑھانے کے لئے لکھا ہے۔ سید عباد الدین غالباً گجرات کے دربار سے تعلق رکھتے تھے۔ سنگیسر کی مہم کا ذکر متعدد مکاتبات میں درج ہے (ملاحظہ ہوں مکتوبات ۲۶، ۳۹، ۴۰، ۴۲، ۴۳، ۴۶، ۴۸، ۵۲، ۵۳، ۷۷)۔

اپنے کسی رستہ دار کو لکھا ہے کہ میرا دل بغض اور کینہ سے پاک ہے۔ اور رستہ داروں کی محبت میری مطرب میں داخل ہے۔ اور میں چاہتا ہوں کہ میری اولاد بھی اس بارے میں میری تقلید کرے۔ آپ جیسے سلیم الطبع اور فیض رساں عزیز کے برخلاف میرے دل میں کس طرح کوئی برا جذبہ پیدا ہو سکتا ہے۔

خطاؤں سے درگزر کرنا ہرگز مصلحت نہیں - لیکن آپ کے فرمانے سے میں نے اپنے دعوے کو اٹھالیا ہے ، ورنہ ارادہ تھا کہ مال وصول ہونے پر مصر چلا جاؤں - پھر شیح علی کے بطور ایجنسی لاہجان بھیجے جائے پر حواہ نے ٹرے سند و سند سے اپنی ناراضگی اور غصہ کا اظہار کیا ہے ، اور لکھا ہے کہ وہ ہایت مکار اور معنی ہے ، اور اس کی سفارش سے ہم دیکھو گے کہ رست اور لاہجان میں حلد نسہ پیدا ہو جائیگا۔ آخر میں بھائی کو لکھا ہے ، کہ مجھے اب کوئی دسوی نما باقی نہیں ، اور اس وقت میرا سلاں اور توحہ ایک اور عالم کی طرف ہے - گیلان کے بادشاہوں کے مجھ پر بیحد احسانات ہیں ، لیکن سلطان علا الدین کے اسعال کے بعد میرا گیلان واپس جانے کا ارادہ نہیں ، تم خاطر جمع رکھو۔

مکتوب غالباً اس زمانہ کا ہے جب دوہو بھائیوں میں صفائی نہیں تھی -

۲۳ ۱۱۳-۱۱۴ یہ مکتوب سلطان محمد شاہ ہمپی کی جانب سے محمود شاہ گجراتی کے خط (صفحہ شریف) کے جواب میں لکھا گیا ہے۔ سلطان گجرات نے شاہ مالوہ کے حملوں کو روکنے اور اس کی جنگی قوت کو توڑنے کے لئے سلطان حویپور کی مدد کا (غالباً) ذکر کیا تھا۔ محمد شاہ ہمپی نے حویپور کے نادر شاہ کی دوسری اور ناید کو سراہا ہے ، اور لکھا ہے کہ سلطان حویپور کی مدد سے مسعودوں کا قلع قمع ہو جائیگا۔

ریاض الانسا میں اور مکتوب بھی سلطان حویپور کی ناید کی صف میں موجود ہیں۔ سلطان گجرات کا علاقہ مالوہ سے ملحق تھا اس لئے ہمیشہ اسے محمود شاہ گجراتی کی بڑھی ہوئی قوت کا ڈر تھا ، اور حویپور اور دکن کے سلاطین کی دوسری اور اتحاد کو اسی وجہ سے ضروری سمجھتا تھا کہ کہیں اس کی مملکت کو گزند نہ پہنچے۔

جو اس نے صلح نامہ کی شرائط کے طے کرنے میں خلجی ایلچی پر ڈالا، کوئی ذکر نہیں ہے۔

اپنے بھتیجے عمیدالملک کو اس کے خط کے جواب میں لکھا ہے۔ مرحوم بھائی (شہاب الدین؟) کی خصایل اور علم و فضل کی نسبت سے بھتیجے کو سراہا ہے، اور ملنے کی تمنا ظاہر کی ہے۔ یہ خط اس وقت لکھا گیا ہے جب عمیدالملک مکہ کے سفر کے بعد دہلی کی سدرگاہ پر اترا تھا۔

۲۰ ۹۷

سلطان گیلان کے نام ہے۔ حواجہ کو سلطان نے بلایا ہے، لکن وہ گیلان کے حالات اور حود ناد سہ اور اس کے امراء کی طرف سے مطمئن نہیں ہے۔ وطن مالوف واپس آنے کی تمنا کا اظہار کیا ہے اور ساہان گیلان کے احساسات کو نہایت عقد تمدنی سے دھرایا ہے۔ لیکن ساتھ ہی یہ بھی لکھا ہے کہ بغیر سفر کی صعوبت کے حصر رسول کریم کو بھئی 'انا فتحنا، کامیاب حاصل نہیں ہوا۔ مجبوری اس طرح ظاہر کی ہے، کہ سلطان ہمایون ساہ مہمی مرحوم کا مجھ پر بیحد لطف و کرم تھا اور اس کو میں ہر گز فراموش نہیں کر سکتا۔ سلطان کا بیٹا نظام ساہ ابھی کم سن ہے اور اس کی خدمت میرے لئے فرض ہے۔ اگر وطن چلا آؤں گا تو ناسکری کا الرام عاید ہوگا۔ اللہ میرے بیٹوں کو جو گیلان میں ہیں اگر یہاں بھیج دیا جائے، تو ان میں سے جو حدسب گزاری کے لائق ہوگا اس کو گیلان بھیج دوں گا۔ لیکن اگر بیٹوں کو نہ بھیجا گیا تو سمجھو نہ کہ ابھی تک سلطان کا دل میری طرف سے صاف نہیں ہے۔

۲۱ ۹۸-۱۰۴

اپنے بڑے بھائی کے نام ہے، جو غالباً اس وقت گیلان میں وزیر تھے۔ بھائی نے حواجہ کو لکھا ہے کہ باج الدین بن نجم الدین کے قصور کو معاف کر دو، اور جو کچھ تمہارا مال و متاع اس کے پاس رہ گیا ہے اس کا مطالبہ نہ کرو۔ حواجہ نے جواب دیا ہے کہ ایسے کمینے اور احسان فراموشی کی

۲۲ ۱۰۴-۱۲

یہ عہد نامہ مرتب کر لیا جائے، اور اگر کوئی مکر اور حیلہ نظر آئے تو فوراً واپس آجائیں۔ چونکہ گجرات اور دکن کی مملکتوں میں حد کے فصل سے اتحاد اور یگانگت قائم ہے اس لیے آپ کو ان تمام امور کی اطلاع دیی ضروری سمجھی گئی۔ فرسہ (ترجمہ ہرگر، جلد دوم، صفحات ۸۳-۲۸۱)

اور برہان مآثر (صفحات ۱۱-۱۱، اساعب مجلس معظومات فارسیہ) میں مالوہ کے سفر اور صلح نامہ کی شرائط کا ذکر ہے۔ لیکن اس مکتوب میں ایلچیوں کے نام اور صلح کی وجوہ زیادہ وضاحت سے بیان کی گئی ہیں۔

۱۹ ۹۵-۹۶ یہ مکتوب سیح داود (ایلچی سلطان مالوہ) کے خط کے جواب میں ہے۔ حوالہ غالباً قاضی لادن اور اسحق طاهر کی سفارت سے پہلے لکھا گیا تھا۔ حواحد کے مکتوب سے معلوم ہوا ہے کہ سیح داؤد نے اپنے خط میں ہمیں خاندان کے بادشاہوں کی تعمیر کی بھی اور ان کی جنگی فوج کا مصحفہ اڑایا تھا۔ حواحد نے اس مکتوب میں سیح داود کو کھری کھری سنائی ہیں۔ مالوہ کے خلجی بادشاہوں کی غداری کا ذکر کیا ہے کہ کس طرح نظام شاہ بھی مرحوم کے زمانہ میں حب مالوہ کے ایلچی آئے تو ان کی خاطر مدارات کی گئی اور یہاں سے قاصد بھیجے گئے تو ان سے بدسلوکی کی گئی اور اوپاسوں کی باتوں پر افسار کیا گیا۔ پھر لکھا ہے کہ اگر صلح کا حتمی ارادہ ہے تو ہر سات کے شروع ہونے سے پہلے مجھے اطلاع دیدی جائے تاکہ میں عہد نامہ کی شرائط کے طے کرنے میں کوشش کروں۔ ورنہ ہمارے ہمدردوں کی بناوٹیں اور بیرے اور گرور اور تر اس سارے غرور اور تکبر کو خلجی سپاہیوں اور سرداروں کے سر سے نکال دیں گے حواں کے دماغ میں بھرے ہوئے ہیں

ہم عصر مؤرخین کی نالیفات میں محمود گواں کے انکا

قابلیت کے متعلق آپ کے دل میں شک پیدا کر دیا ہے ، حالانکہ آپ علمی مجلسوں اور مناظروں میں دیکھ چکے ہیں کہ کس طرح میری طبیعت کی جذب اور کلام کی فصاحت اور بلاغت کی تعریف ہوتی ہے ۔ آخر میں لکھا ہے کہ خدا آپ کو ہمیشہ دشمنوں کے فساد سے محفوظ رکھے اور آپ کی بزرگی اور احسان کا ذکر ہمیشہ تمام نئی نوع انسان کی زبان پر رہے ۔

یہ مکتوب محمد سہا بہمنی کی جانب سے محمود سہا گجراتی کو لکھا گیا ہے ۔ جس میں درج ہے کہ مالوہ کے بادشاہ نے قاضی لادن طاہر اور اسحق طاہر کو اس مقصد سے بھیجا ہے کہ اسلامی سلاطین کے آپس کی دشمنی اور اختلاف رفع ہو جائیں ۔ اسلامی اخوت کے مد نظر یہ پیغام مستحسن معلوم ہونا ہے ، لیکن محمود خلجی نے جو غداری اور حیلہ گری اب تک برقی ہے اس پر سوچا جائے تو اس پیغام میں صداقت نظر نہیں آتی ، اور سلطان مالوہ سے عہد نامہ کرے میں ناممل ہوتا ہے ۔ ناہم مہمی دربار کے اکابر اور فضلاء کی یہ رائے ہے کہ اگر دشمن صلح کے لئے جھکے تو خود بھی جھکنے چاہئے (سبحوئی وان جنحوا للسلام فاجبح) ۔ اس لئے مالوہ کے ایلچیوں کے ہمراہ اس دربار کے قاصد روانہ کرنا قرین شعار اسلامی ہوگا ۔ گزشتہ سال بھی جب سیخ داؤد سلطان مالوہ کے پاس سے پیغام لایا تھا تو یہاں سے یہ جواب دیدیا گیا تھا ، کہ اگر تقسیم علاقہ کے بارے میں پہلے سلاطین کی مقررہ حدود کو ملحوظ رکھا جائے تو صلح نامہ کی ترتیب میں مابعدولت کو کوئی انکار نہوگا ۔ اس جواب کے مد نظر قاضی شیخ محتسب اور قاضی احمد نائب کو مالوہ کے ایلچیوں کے ہمراہ روانہ کیا جا رہا ہے کہ اگر سلاطین ماضی کی تقسیم کے موافق حد بندی ہو جائے

عمر و انکساری اور مدسوسی کی تمنا کا اظہار کر کے نظام الملک کے قریب پہنچ گیا۔ اور اپنا رہر میں بچھا ہوا حاجر نظام الملک کے جلو میں اس طرح بھونکا کہ انک گھٹنے میں وہ ختم ہو گیا۔ نظام الملک کے کردار پر بھی حواہ نے اس مکتوب میں روسی ڈالی ہے۔ پھر محمود حلجی کے گھبرلہ کی حالت بڑھے کا ذکر ہے۔ اور مقابلہ کے لیے نصیر خان فاروقی کے علاقہ سے اپنی روانگی کا بیان ہے۔ مکتوب کے آخر میں محمود حلجی کی بیماری اور ہمہ فوجوں کی فتح سے اس کی سراسمگی اور ہارڑی راسہ سے بھاگ جانے کا حال بھی درج ہے۔ اس واقعہ کا ذکر برہان مآثر (صفحہ ۸۱ - طبع حیدرآباد مجلس مطبوعات فارسہ) میں بھی موجود ہے اور فرشتہ میں بھی (جلد دوم ترجمہ برگز، صفحات ۸۰ - ۸۱) درج ہے۔ لیکن ان دو مورخین نے محمود گواں کے محمود حلجی کے مقابلہ میں روانہ ہونے کا اور محمود حلجی کے فرار ہونے کا ذکر نہیں کیا ہے۔

(اوانل مصر، محمد آباد بیدر) بڑے بھائی (شہاب الدین؟) کے خط کے جواب میں ہے، جنہوں نے حواہ کی سرب اور علمی قابلیت پر بدگمانی ظاہر کی تھی۔ حواہ نے بھائی کو لکھا ہے کہ آپ تو میرے اخلاق (حمیدہ و دسمہ) کو سب اور حصر دیو میں اچھی طرح پرکھ چکے ہیں، اور بادشاہوں اور اکابر کی صحبت میں بھی میری حصال کی معمولیت اور حلوص و وفا کے اثر کو ملاحظہ فرما چکے ہیں، جو ہندوئی کہ حاسدوں اور دسموں کی غیبت سے پیدا ہو گئی ہے اس کو ہکا ننگ اور محنت کے جذبہ سے رفع فرمادیں، اور وہی عنایت اور العت جو پہلے تھی اس احلاص کس کے حال پر پھر ہو جائے حواہ نے آگے حل کر اس کی بھی شکایت کی ہے کہ بعض لوگوں نے جن کا مبلغ علم اور روت ادراک نہایت محدود ہے میری دہی استعداد اور علمی

مکتوبات میں سہی درج ہے جو خواجہ نے اپنے دوستوں اور عزیزوں کو لکھے ہیں۔

(بیدار) بڑے بیانی (نیاب الدین ؟) کے نام ہے۔ ابتدا میں لکھا ہے کہ میں اپنے خلوص اور عینیت ممدی کے متعلق لکھا چاہتا تھا لیکن بیانی اور اس قسم کی باتیں لکھی چونکہ ایک طرح کی دنیا داری ہوگی اس لئے ایسے اظہار سے گریز کی۔ پھر داد و دہش کی تعریف کی ہے اور اس ضمن میں سید اسرف (سالار سید سرف جرحانی) کی مدد کی سنارس ہے۔ آخر میں آئندہ سال اپنے مکہ معظمہ جانے کا ذکر ہے۔ (سید سرف جرحانی کے لئے ملاحظہ ہو حیات الدین، جلد سوم، جزء سوم، صفحہ ۸۶)

۷۶-۸۱ ۱۳

(اوائل دی قعد، گلبرگہ) بڑے بیانی (نیاب الدین ؟) کے نام ہے جنہوں نے مولیا بحر الدین احمد اسفراہی کی سنارس کے لئے خط بھیجا تھا۔ خواجہ نے بیانی کی لطف و احسان، کی حصات کی تعریف کی ہے اور بتیں دلایا ہے کہ مولیا بحر الدین کی آرزو اس ملک میں جلد پوری ہو جائیگی اور وہ کامیاب اور خوش و خرم اپنے وطن واپس پہنچ جائیں گے۔

۸۲-۸۳ ۱۵

اسے بھٹحے عمید الملک کے نام ہے۔ محمود خلجی سلطان مالوہ کے حملے کی مدافعت کے لئے اول اپنی فتح آباد (موقعہ حاندیس ؟) اور ملک یوسف ترک (المخاطب بہ نظام الملک) کی ماہور میں تعیناتی کا ذکر کیا ہے۔ پھر گھیرلہ کی جنگ کا حال درج ہے کہ کس طرح سراج الملک (سردار افواج مالوہ) کو مع اہل و عیال اور تیئیس ہاتھیوں کے گرفتار کر لیا اور دشمن کے تقریباً پانچ ہزار سوار و پیادے مارے گئے۔ پھر نظام الملک کے قتل کا واقعہ درج ہے، کہ ایک ہندو سردار جس کے اہل و عیال قید ہو گئے تھے،

۸۴-۸۷ ۱۶

گجرات سے بطور قاصد آیا تھا - مکتوب میں درج ہے، اتفاق و یکانگت کی اس کے مواضع میں توثیق کی گئی اور عہد نامہ ہر کلام پاک کی بھی شہادت پیش کر دی گئی - افواج کو فتح آباد (دولت آباد ؟) اور آسیر کی جانب محمود خلجی (شاہ مالوہ) کے قلعہ مع کے لیے بھیج دیا گیا ہے - اگر گجرات کی فوج بھی آسیر کی سرحد پر پہنچ جائے تو دشمن کو شکست فاش ہو جائیگی اور ہماری سلطنتوں کا اتحاد سب کو معلوم ہو جائیگا - دشمن کو تباہ کرنے کے لیے جو تدابیر اختیار کی جائے گی، ان کی تفصیلی کیفیت حان اعظم تصور حان کی رہائی معلوم ہوگی جس کو بطور انجلی بھیجا جا رہا ہے -

(عشر ربیع الثانی) یہ مکتوب سلطان محمد گیلانی کو کوکن کی مہم کے دوران میں روانہ کیا گیا ہے - لکھا ہے کہ ربیع الاول کے دوسرے عشرہ میں ہمیں فوجوں نے ماچال کے قلعہ کا محاصرہ شروع کیا - اور بلوار، سر اور بنگ کے زور سے قلعہ کے کنگوروں اور برہوں کو مسہم اور اہل قلعہ کو گرفتار کر لیا - اس قلعہ کا انتظام کرنے کے بعد ہماری فوجیں کھیلنا کے قلعہ کی تسخیر کے لیے بڑھیں - اور محاصرہ کرنے کے بعد تیروں کی ایسی بارش کی اور تیغ رن کے ایسے حوہر دکھائے کہ اہل قلعہ بے عاثر آکر قلعہ کو حوالہ کر دیا، اور تمام مال و سامان سپرد کر کے حان کی امان چاہی - بعد ازاں ہماری فوجوں نے بلوارہ کے قلعہ کا رخ کیا اور آخر اس کو بھی مسخر کر لیا -

ان قلعوں کی فتح سے حواہ کو بے حد حوسنی ہوئی ہوگی - اور اسے اس کارنامہ کا ذکر حواہ نے سلطان گیلان کے خط میں اس لیے کیا ہے کہ وہ اس کو اپنا محسن اور مری سمجھتا تھا - ان قلعوں کی فتح کا ذکر اور

خواجہ کے خاندان کے افراد کی جانب سے پیدا ہو گئے تھے ان کو رفع کرنے کی کوشش کی تھی، اور خواجہ کو لکھا تھا کہ گیلان کے ایلچی تمہارے بھتیجے سمس الدین سیخ محمد کو لیے آئے تھے لیکن تمہاری چونکہ مرصی نہ تھی اس لئے سیخ محمد کو گیلان نہ بھیجا گیا اور ایلچیوں کو واپس کر دیا۔ خواجہ نے مولیا یزدی کی عنایت کا شکریہ ادا کیا ہے، اور لکھا ہے کہ سلطان محمد کی ملازمت اگرچہ ہمارا حادانی ورثہ ہے، لیکن اس وقت چونکہ حکومت حاجی محمد سپہ سالار اور شیخ علی دیر اور وریر کے اختیار میں ہے، اور سلطان ان کے ہاتھ میں کٹ پتلی بنا ہوا ہے، اس لئے خود مجھے اس سر زمین سے باہر نکلیا پڑا۔

مکتوب میں خواجہ نے حاجی محمد اور سیخ علی پر اپنے احسانات کا بھی ذکر کیا ہے، اور یہ بھی لکھا ہے کہ میرے بھائی (سہاب الدین) نے ان کے مکر کو ابتداء میں نہ سمجھا لیکن آخر میں جب حقیقت معلوم ہوئی تو وہ مکہ معظمہ چلے گئے، اور اپنے بیٹے خواجہ سمس الدین شیخ محمد کو وطن میں چھوڑ گئے۔ خواجہ سمس الدین کو بھی جب ان دونوں سرپروں نے تنگ کرنا شروع کیا اور افترا اور بہتان سے سلطان کو سمس الدین کی طرف سے بدظن کر دیا تو وہ بھی وطن سے بھاگ نکلے۔ مکتوب کے آخر میں خواجہ نے مولیا یزدی کی عنایت کا شکریہ ادا کیا ہے کہ انہوں نے سلطان گیلان اور دربار کے امراء کی بدگمانی کو دلائل اور حقیقی واقعات کے انکشاف سے رفع کر دیا ہے۔ (شرف الدین علی یزدی (وفات ۸۵۸) کے حالات کے لئے ملاحظہ ہو بیب السیر، بلد سوم، جری سوم، صفحہ ۱۴۸)

یہ مکتوب محمد ساہ بہمنی کی طرف سے خواجہ نے سلطان گجرات (محمود ساہ) کو لکھا ہے۔ خان اعظم صفدر خان

کرے کا ذکر کیا ہے ، اور اسد طاہر کی ہے کہ نادرشاہ کا
فصل و کرم اس کے سامنے حال رہگا۔

۸ ۵۹-۵ (اوایل عمر ، محمد آباد بیدر) کسی وزیر کے نام ہے
سوق ملاقات طاہر کیا ہے ، اور پھر حامل رقعہ کی سفارش
کی ہے ، کہ اسے ادب اور حکم کی مدد کرنا موجب حسانت
ہوگا۔

۹ ۵۱-۵۵ اہل بڑے بھائی (شہاب الدین ؟) کو ہوگیلاں میں
ہیں مکہ معظمہ سے لکھا ہے ۔ تعلقات دبا سے کبارہ کشی
اور تلاش حق اور ' ہدایت مرشد سعیدی ' کا ذکر کیا ہے ۔
بھائی کو بھی عربک کی ہے کہ اس تاریخ ماحول (گیلان)
اور فاسد اور مافقی لوگوں کی صحبت سے نکل آئے ہو
' محض صلاح و عی صالح خواہد بود ' ۔

۱ ۵۶-۶۲ (ماہ عمر ، دارالاسلام سام ، دمشق ؟) نہ خط بھائی کو
سام سے لکھا ہے '۱۔ اور مضمون سے معلوم ہوا ہے کہ
اس وقت بھائی (شہاب الدین) وزارت کے عہدے پر فائز
ہو گئے تھے ، اور دربار میں جو حریف اور دسمنی تھے ان پر
غالب آ گئے تھے ۔ وزارت کے فرائض کی تصریح کی ہے اور
خواجہ اوپس گجی کے احرام اور اعظام کے متعلق سفارش
کی ہے جنہیں بعض سرپر لوگوں نے سنا رکھا ہے ۔ اور یہ بھی
لکھا ہے کہ آپ کا خط آجائے سے مرا رخ وشم رقع ہو گیا ،
جو اس اطلاع سے پیدا ہو گیا تھا کہ مسعود نے اپنی افرا
پردازی سے آپ کے دل میں مری طرف سے بدگمانی پیدا
کر دی ہے ۔

۱۱ ۶۳-۶۸ (ربیع الاول ، محمد آباد بیدر) یہ مکتوب مولیا شرف الدین
علی یردی کے خط کے جواب میں ہے جسہوں نے سلطان محمد
والی گیلان و دیلم کے دل میں جو سکوک خواجہ اور

۱ اس مکتوب کے عنوان میں جو یہ درج ہے ۔ ' اتی جانب احمد میں گیلان اتی السام ' ،
سہو کاتب ہے۔ اتی جانب احمد میں السام اتی گیلان ہونا چاہیے ۔

کو 'دعا گوئے کمینہ' اور 'کمترین مخلصاں' لکھا ہے اور خود مکتوب کو 'صراع نامہ'، بیاں کیا ہے۔

عبدالرزاق سمرقندی ہندوستان کی سفارت کے بعد گیلان کی سفارت پر بھیجا گیا تھا وہ تقریباً محمود گواں کا ہم عصر تھا۔ مطلع السعدین سے گیلان کے حالات پر روسی پڑتی ہے۔

قطب الدین محمود نے اپنی کتاب درہ التاج میں امیرہ دوجا کا جو مغربی گیلان کے حکمران تھے سجرہ نسب دیا ہے۔ کتب خانہ آصفیہ میں اس کتاب کا مہایب عمدہ نسخہ موجود ہے۔ میں نے سجرہ نسب کو پڑھا جو حصرت نوح سے گرر کر حصرت آدم تک پہنچتا ہے۔ اور محض روایتی اور غیر محققانہ ہے۔ مکتوب (۱۳۸) میں جو گیلان کے ناساہوں کا نسبی تعلق بیان کیا گیا ہے وہ زیادہ صحیح معلوم ہوتا ہے۔ ملاحظہ فرمائے درہ التاج، فلمی نسخہ متحف برطانیہ سان ۷۶۹۴ اور مطلع السعدین عبدالرزاق سمرقندی، قلمی نسخہ متحف برطانیہ نشان ۱۲۹۱۔

(محمد آباد، اوایل سعمان) یہ مکتوب بھی سلطان علاء الدین شاہ گیلان کے نام ہے، اور پہلے مکتوب کے بعد لکھا گیا ہے۔ معلوم یہ ہوتا ہے کہ جو رسل و رسائل گیلان سے خواجہ کے پاس آتے تھے ان سے بعض اوقات ناساہ کی طرف سے مطمئن ہو جانا تھا اور بعض اوقات پھر سک میں پڑ جاتا تھا۔ یہاں خط جو وسط رجب میں لکھا تھا اس وقت محمود گواں شاید عند اللہ کو روانہ نہ کر سکا، اس لئے اس کی روانگی کے متعلق یہ دوسرا مکتوب لکھا۔ اس مکتوب میں خواجہ نے ساہاں گیلان کے احسانات کا اعتراف کیا ہے، جو خود اس پر اور اس کے آباء و اجداد پر کئے گئے ہیں۔ پھر اپنے حرمان و حسرت کا اظہار کیا ہے کہ کہیں ایسا نہ ہو کہ حصول لقاء سے پہلے داعی اجل کو لبیک کہنا پڑے۔ ایسے حالات کے مد نظر اپنے بیٹے عبداللہ کے روانہ

کے لیے ملاحظہ ہو حسب السر، حلد سوم، حرء سوم، صفحات

۱ - ۲ -

۴ سلطان ابو سعید گورگان کے نام ہے۔ بادشاہ کی معدلت گستری اور چہانہائی کی تعریف کی ہے، اور فتح و نصرت کے لیے دعا دی ہے۔ اور آخر میں النعا کی ہے کہ اس بدہ احلاص، کو اپنے خاص خادموں میں تصور فرمائیں، اور سعادت سناں فرمانوں سے عرت بخشے رہیں۔ (سلطان ابو سعید گورگان کے لیے ملاحظہ ہو حسب السر، حلد سوم، حرء سوم، صفحات ۹۶ - ۱۰۷)۔

۵ سلطان محمد (مراد بک) بادشاہ روم کے نام ہے۔ سلطان کی سوک اور قوت اور چہان کسان اور ملک داری کی تعریف کی ہے اور دست بوسی (تقیل انامل بحر نایل) کی آرزو ظاہر کی ہے۔ اور آخر میں اقبال و یاوری اور طول عمر کے لیے دعا دی ہے۔ (سلطان محمد مراد بک کے لیے ملاحظہ ہو اسابیکلو پیڈیا اوف اسلام، حلد دوم، صفحات ۲۹ - ۳۸)۔

۶ (وسط رحب) سلطان علا الدین شاہ گیلان کے نام ہے۔ محمود گاوٹاں نے ایک مکتوب میں جو ریاض الانشا میں شامل ہے، سلطان کو یہ لکھا تھا کہ اگر میری طرف سے اب کوئی شہ باقی ہیں رہا ہے تو میری اولاد کو جس میں عند اللہ بھی شامل ہے میرے پاس بھیج دیا جائے، بعد میں اس کو خدمت گزاری کے لیے بھیج دیا جائیگا۔ سلطان نے شاید اس درخواست کو منظور کر لیا اور حواحدہ کے بیٹوں کو دکن جانے کی اجازت دیدی۔ موجودہ مکتوب میں محمود گاوٹاں نے شاہان گیلان کی نسبت اپنے احلاص اور عقیدت اور قدیم خاندانی تعلق کا ذکر کیا ہے۔ اور اس دعا کی ہے کہ عند اللہ کو اپنے خاص ملازمین کے زیرہ میں داخل کرے اور اس کا سہار، حلقہ رید و عمر و خالد و پکر، میں ہو۔ مکتوب کا اسلوب نہایت لطافت آمیز ہے۔ خود

مکتوب	صفحہ	خلاصہ
۱	۱۳-۱۹	(اوایل سعبان) شیخ صدرالدین رواسی کے نام ہے ۔ خواجہ نے خود کو معتقد مخلص لکھا ہے ، اور شیخ کو نہایت عجز سے اس ملک میں بلایا ہے ، اور بیان کیا ہے کہ جو کمزوریاں اور فاسد خیالات دل میں اثر پذیر ہیں ان کا ازالہ مکتوبات کے مطالعہ سے نہیں ہوتا ۔ یہ بھی لکھا ہے کہ اس ملک میں اور بہت سے مستعد طالبان فیض ہیں جو قدم بوسی کے آرزومند ہیں ۔ شیخ صدر الدین رواسی (وفات ۵۸۷ھ) کے لئے ملاحظہ ہو حبیب السر ، جلد سوم ، جری سوم ، صفحہ ۱۹۷ ۔
۲	۱۹-۲۲	مولینا جامی کے نام ہے ۔ ایسے کو خواجہ نے ' معتقد بجان مستمند ' لکھا ہے اور والہانہ محبت اور کمال احترام و اعظام کے اظہار کے بعد مولینا کو دکن آنے کی دعوت دی ہے ، اور یہ تمنا ظاہر کی ہے ۔ جہاں وصال صوری . . . قبل از غروب آفتاب روز عمر بمغرب فنا در آئینہ حیات دیدہ آید ۔ (مولینا جامی کے لئے ملاحظہ ہو تاریخ ادبیات ایران ، مؤلفہ پروفیسر براؤن ، اور تذکرہ الشعراء دولت شاہ مصححہ براؤن ، صفحہ ۴۸۳) ۔
۳	۲۳-۲۷	خواجہ عید اللہ کے نام ہے جو سلسلہ نقشبندیہ کے ممتاز رہنما تھے ۔ مولینا جامی کو خواجہ عید اللہ سے بہت عقیدت تھی ۔ محمود گواں نے بھی اس مکتوب میں اپنے کو ' مرید معتقد ' لکھا ہے ، اور بیان کیا ہے کہ جو نور اور روشنی مطلوب ہے وہ اکابر زمان کی تصنیفات کی سیاہی کے سرمے سے اور اصطلاحات کی شمع سے حاصل نہیں ہوتی ۔ اور اس ملک میں کوئی ایسا رہنما نہیں جس کی باطنی شعاع سے دل کا اندھیرا دور ہو جائے ۔ اس طالب زار ، مہجور پر نظر کرم رکھیں ، اور اپنے رشحات قلم سے میرے دل کی حرارت اور پس ماندگی دور فرمائیں ۔ خواجہ عید اللہ (وفات ۵۸۹ھ)

حالانکہ حواہ کے بڑے بھائی کچھ عرصہ پہلے حواہ سے ناراض ہو گئے تھے ، لہٰذا شاہ اویس گتھی کی مدد کے لیے حواہ نے بھائی کو لکھے سے درجہ کیا ۔ اسی طرح سید اسرف کی مدد کے لیے حواہ مسہور بخوی سید سرف حراہی کی اولاد سے تھے پھر اپنے بھائی کو لکھا ۔

پندرھویں صدی عیسوی میں اسلامی بادشاہوں کے دربار میں علما کی بڑی قدر و منزلت تھی۔ سلطان ابوسعید گورکان اور سلطان محمد مرادہک (شاہ روم) علم و فضل کے خاص سرپرست تھے۔ چنانچہ مکتوبات سے معلوم ہوتا ہے کہ محمود گوان کی ان بادشاہوں سے راست مراسلت تھی، اور فائدہ اور پیام آتے چلے رہے تھے^۲۔ محمود گوان نے محبت و ربرہمی بادشاہوں کی جانب سے سلطان عراق، سلطان روم اور ہندوستان کے بادشاہوں میں ملاطبت گجرات، مالوہ اور حویہور کو خط لکھے ہیں۔ ان کی تاریخ کے طالب علم کے لیے بڑی اہمیت ہے^۳۔ بعض مکتوبات میں فرمانروائی اور حکومت کے سیاسی اصولوں کی سرخ کی گئی ہے۔ یہ خود حوالہ کے سیاسی نظریہ اور اس زمانہ کی عام اسلامی سیاست پر روشنی ڈالتے ہیں^۴۔ انک مکتوب میں یہ بھی لکھا گیا ہے کہ مالوہ کی جانب فوج کسی کسی طرف سے کی جائے^۵۔ اور دکن کی تاریخ اور اسلامی مہذب اور ثقافت کے لیے جو مکتوب میں کچھ نہ کچھ مسالہ موجود ہے۔ چونکہ مکتوبات کی عبارت بہت واضح ہے اور زبان بھی عربی آمیز میں کی وجہ سے سہل ہیں۔ اس لیے مکتوبات کا مختصر خلاصہ ذیل میں درج کیا جاتا ہے، تاکہ طالب علم کو وہ بات جو تاریخ کی کتابوں میں درج ہیں ان میں معلوم ہو جائے۔ اور اگر درج بھی ہیں تو ان کی توثیق ہو جائے۔ عام طالب علم کے علاوہ محقق کرنے والے کے لیے بھی یہ خلاصہ مفید ہوگا، کیونکہ ساری کتاب پڑھنے کی بجائے یہ اس کو ان مکتوبات کے مطالعہ کی طرف رہنمائی کرے گا جن میں سے اس کو مطلوب معلومات حاصل کریں گے۔

۱ مکتوبات ۱۳۱، صفحات ۶۲-۶۶، ۷۹-۷۷-۷۷

ملاحظہ ہوں مکتوبات، ۵، ۸، ۶، ۱۳ - صحابہ ۲۷-۲۲، ۴۳-۵، ۱-۲

- 291-92

۳ ملاحظہ ہوں مکتوبات - ۱۸/۱۲، ۱۸/۲۳، ۲۵/۶، ۲۶/۸ - ۱۸/۸، ۱۸/۸

١٣٣١ - ١٣٣٢ - ١٣٣٣ - ١٣٣٤ - ١٣٣٥ - ١٣٣٦ - ١٣٣٧ - ١٣٣٨ - ١٣٣٩ - ١٣٤٠ - ١٣٤١ - ١٣٤٢ - ١٣٤٣ - ١٣٤٤ - ١٣٤٥ - ١٣٤٦ - ١٣٤٧ - ١٣٤٨ - ١٣٤٩ - ١٣٥٠ - ١٣٥١ - ١٣٥٢ - ١٣٥٣ - ١٣٥٤ - ١٣٥٥ - ١٣٥٦ - ١٣٥٧ - ١٣٥٨ - ١٣٥٩ - ١٣٦٠ - ١٣٦١ - ١٣٦٢ - ١٣٦٣ - ١٣٦٤ - ١٣٦٥ - ١٣٦٦ - ١٣٦٧ - ١٣٦٨ - ١٣٦٩ - ١٣٧٠ - ١٣٧١ - ١٣٧٢ - ١٣٧٣ - ١٣٧٤ - ١٣٧٥ - ١٣٧٦ - ١٣٧٧ - ١٣٧٨ - ١٣٧٩ - ١٣٨٠ - ١٣٨١ - ١٣٨٢ - ١٣٨٣ - ١٣٨٤ - ١٣٨٥ - ١٣٨٦ - ١٣٨٧ - ١٣٨٨ - ١٣٨٩ - ١٣٩٠ - ١٣٩١ - ١٣٩٢ - ١٣٩٣ - ١٣٩٤ - ١٣٩٥ - ١٣٩٦ - ١٣٩٧ - ١٣٩٨ - ١٣٩٩ - ١٤٠٠ - ١٤٠١ - ١٤٠٢ - ١٤٠٣ - ١٤٠٤ - ١٤٠٥ - ١٤٠٦ - ١٤٠٧ - ١٤٠٨ - ١٤٠٩ - ١٤١٠ - ١٤١١ - ١٤١٢ - ١٤١٣ - ١٤١٤ - ١٤١٥ - ١٤١٦ - ١٤١٧ - ١٤١٨ - ١٤١٩ - ١٤٢٠ - ١٤٢١ - ١٤٢٢ - ١٤٢٣ - ١٤٢٤ - ١٤٢٥ - ١٤٢٦ - ١٤٢٧ - ١٤٢٨ - ١٤٢٩ - ١٤٣٠ - ١٤٣١ - ١٤٣٢ - ١٤٣٣ - ١٤٣٤ - ١٤٣٥ - ١٤٣٦ - ١٤٣٧ - ١٤٣٨ - ١٤٣٩ - ١٤٤٠ - ١٤٤١ - ١٤٤٢ - ١٤٤٣ - ١٤٤٤ - ١٤٤٥ - ١٤٤٦ - ١٤٤٧ - ١٤٤٨ - ١٤٤٩ - ١٤٥٠ - ١٤٥١ - ١٤٥٢ - ١٤٥٣ - ١٤٥٤ - ١٤٥٥ - ١٤٥٦ - ١٤٥٧ - ١٤٥٨ - ١٤٥٩ - ١٤٦٠ - ١٤٦١ - ١٤٦٢ - ١٤٦٣ - ١٤٦٤ - ١٤٦٥ - ١٤٦٦ - ١٤٦٧ - ١٤٦٨ - ١٤٦٩ - ١٤٧٠ - ١٤٧١ - ١٤٧٢ - ١٤٧٣ - ١٤٧٤ - ١٤٧٥ - ١٤٧٦ - ١٤٧٧ - ١٤٧٨ - ١٤٧٩ - ١٤٨٠ - ١٤٨١ - ١٤٨٢ - ١٤٨٣ - ١٤٨٤ - ١٤٨٥ - ١٤٨٦ - ١٤٨٧ - ١٤٨٨ - ١٤٨٩ - ١٤٩٠ - ١٤٩١ - ١٤٩٢ - ١٤٩٣ - ١٤٩٤ - ١٤٩٥ - ١٤٩٦ - ١٤٩٧ - ١٤٩٨ - ١٤٩٩ - ١٥٠٠ - ١٥٠١ - ١٥٠٢ - ١٥٠٣ - ١٥٠٤ - ١٥٠٥ - ١٥٠٦ - ١٥٠٧ - ١٥٠٨ - ١٥٠٩ - ١٥١٠ - ١٥١١ - ١٥١٢ - ١٥١٣ - ١٥١٤ - ١٥١٥ - ١٥١٦ - ١٥١٧ - ١٥١٨ - ١٥١٩ - ١٥٢٠ - ١٥٢١ - ١٥٢٢ - ١٥٢٣ - ١٥٢٤ - ١٥٢٥ - ١٥٢٦ - ١٥٢٧ - ١٥٢٨ - ١٥٢٩ - ١٥٣٠ - ١٥٣١ - ١٥٣٢ - ١٥٣٣ - ١٥٣٤ - ١٥٣٥ - ١٥٣٦ - ١٥٣٧ - ١٥٣٨ - ١٥٣٩ - ١٥٤٠ - ١٥٤١ - ١٥٤٢ - ١٥٤٣ - ١٥٤٤ - ١٥٤٥ - ١٥٤٦ - ١٥٤٧ - ١٥٤٨ - ١٥٤٩ - ١٥٥٠ - ١٥٥١ - ١٥٥٢ - ١٥٥٣ - ١٥٥٤ - ١٥٥٥ - ١٥٥٦ - ١٥٥٧ - ١٥٥٨ - ١٥٥٩ - ١٥٦٠ - ١٥٦١ - ١٥٦٢ - ١٥٦٣ - ١٥٦٤ - ١٥٦٥ - ١٥٦٦ - ١٥٦٧ - ١٥٦٨ - ١٥٦٩ - ١٥٧٠ - ١٥٧١ - ١٥٧٢ - ١٥٧٣ - ١٥٧٤ - ١٥٧٥ - ١٥٧٦ - ١٥٧٧ - ١٥٧٨ - ١٥٧٩ - ١٥٨٠ - ١٥٨١ - ١٥٨٢ - ١٥٨٣ - ١٥٨٤ - ١٥٨٥ - ١٥٨٦ - ١٥٨٧ - ١٥٨٨ - ١٥٨٩ - ١٥٩٠ - ١٥٩١ - ١٥٩٢ - ١٥٩٣ - ١٥٩٤ - ١٥٩٥ - ١٥٩٦ - ١٥٩٧ - ١٥٩٨ - ١٥٩٩ - ١٦٠٠ - ١٦٠١ - ١٦٠٢ - ١٦٠٣ - ١٦٠٤ - ١٦٠٥ - ١٦٠٦ - ١٦٠٧ - ١٦٠٨ - ١٦٠٩ - ١٦١٠ - ١٦١١ - ١٦١٢ - ١٦١٣ - ١٦١٤ - ١٦١٥ - ١٦١٦ - ١٦١٧ - ١٦١٨ - ١٦١٩ - ١٦٢٠ - ١٦٢١ - ١٦٢٢ - ١٦٢٣ - ١٦٢٤ - ١٦٢٥ - ١٦٢٦ - ١٦٢٧ - ١٦٢٨ - ١٦٢٩ - ١٦٣٠ - ١٦٣١ - ١٦٣٢ - ١٦٣٣ - ١٦٣٤ - ١٦٣٥ - ١٦٣٦ - ١٦٣٧ - ١٦٣٨ - ١٦٣٩ - ١٦٤٠ - ١٦٤١ - ١٦٤٢ - ١٦٤٣ - ١٦٤٤ - ١٦٤٥ - ١٦٤٦ - ١٦٤٧ - ١٦٤٨ - ١٦٤٩ - ١٦٥٠ - ١٦٥١ - ١٦٥٢ - ١٦٥٣ - ١٦٥٤ - ١٦٥٥ - ١٦٥٦ - ١٦٥٧ - ١٦٥٨ - ١٦٥٩ - ١٦٦٠ - ١٦٦١ - ١٦٦٢ - ١٦٦٣ - ١٦٦٤ - ١٦٦٥ - ١٦٦٦ - ١٦٦٧ - ١٦٦٨ - ١٦٦٩ - ١٦٧٠ - ١٦٧١ - ١٦٧٢ - ١٦٧٣ - ١٦٧٤ - ١٦٧٥ - ١٦٧٦ - ١٦٧٧ - ١٦٧٨ - ١٦٧٩ - ١٦٨٠ - ١٦٨١ - ١٦٨٢ - ١٦٨٣ - ١٦٨٤ - ١٦٨٥ - ١٦٨٦ - ١٦٨٧ - ١٦٨٨ - ١٦٨٩ - ١٦٩٠ - ١٦٩١ - ١٦٩٢ - ١٦٩٣ - ١٦٩٤ - ١٦٩٥ - ١٦٩٦ - ١٦٩٧ - ١٦٩٨ - ١٦٩٩ - ١٧٠٠ - ١٧٠١ - ١٧٠٢ - ١٧٠٣ - ١٧٠٤ - ١٧٠٥ - ١٧٠٦ - ١٧٠٧ - ١٧٠٨ - ١٧٠٩ - ١٧١٠ - ١٧١١ - ١٧١٢ - ١٧١٣ - ١٧١٤ - ١٧١٥ - ١٧١٦ - ١٧١٧ - ١٧١٨ - ١٧١٩ - ١٧٢٠ - ١٧٢١ - ١٧٢٢ - ١٧٢٣ - ١٧٢٤ - ١٧٢٥ - ١٧٢٦ - ١٧٢٧ - ١٧٢٨ - ١٧٢٩ - ١٧٣٠ - ١٧٣١ - ١٧٣٢ - ١٧٣٣ - ١٧٣٤ - ١٧٣٥ - ١٧٣٦ - ١٧٣٧ - ١٧٣٨ - ١٧٣٩ - ١٧

391-92' 3A4-AA' 33A-B' 373-76' 371-72' 3-80' 3A4-AA' 373

مکتوب ۱۳۸، صفحات ۸۶-۳۸۲-

مکتوب ۱۲، صفحات ۷۹ - ۷۸ -

بلاغات کی۔ ریاض الاسماء میں جو مکتوبات علماء کبار کے نام ہیں، ان میں سے بعض میں خواجہ نے اپنی عقیدت کا اظہار کیا ہے اور دعا چاہی ہے ان بزرگوں میں خواجہ خواجگان عبید اللہ، سیخ نابزید خلخالی، امام صدر الدین رواسی اور مولیا جامی خاص طور سے قابل ذکر ہیں ۱۔ مولیا جامی کو نو ہندوستان آنے کی کئی بار دعوت دی، اور جب ذرا ناامیدی ہو گئی تو یہ شعر لکھا۔

لن ترانی مرسد از طور موسیٰ را جواب

این همه فریاد مشتاقان ز استغماے اوس

خواجہ کو علماء اور صالحین سے حقیقی اس تھا۔ اور خود اس کے فضل و کمال اور داد و دھس نے جس کا ذکر ہم عصر مؤرخین نے کیا ہے، اس کو اقصای عالم میں مسمور کر دیا۔ شہر کی وجہ خاندانی اعزاز اور مہنی وزارت کا جلیل القدر عہدہ بھی تھا۔ مکتوبات سے معلوم ہوتا ہے کہ بعض جید علماء کو خواجہ نے اپنے مدرسہ کے لئے جس کو بیدر میں قائم کیا تھا دکن بلایا تھا۔ ان میں جلال الدین دوانی، اور ابوبکر طہرانی کے نام قابل ذکر ہیں۔ جلال الدین دوانی نے حب سیخ سہاب الدین سہروردی کی مسمور کتاب ہی اکمل السور کی شرح الموسوم بہ سواکل الحور لکھی تو سرح کو محمود گواں کے نام سے معنوں کیا ۲۔ اسی طرح جب مولیا جامی نے فصوص الحکم کی سرح لکھی تو اس کا ایک نسخہ ہدیتاً خواجہ کے پاس بھیجا ۳۔ مراسلت سے بھی جو مولیا جامی اور خواجہ کے درمیان ہوتی بھی اور جس کے بعض مکتوبات محفوظ ہیں، علمی دنیا میں خواجہ کی عرت و وقار کا پتہ چلتا ہے ۴۔ صالحین اور برگ رادوں کی مدد خواہ وہ کسی مملکت میں ہوں خواجہ بڑے حوصلہ سے کرتا تھا۔ چنانچہ ایک مکتوب میں اپنے بڑے بھائی (سہاب الدین) کی بوجہ ساء اویس گجی کی مصیبتوں پر دلائی ہے جو طالموں کے ہاتھوں سے ان کو یہیچ رہی تھیں۔

۱ ملاحظہ ہو مکتوبات ۳۱، ۳۸، ۴۴، ۵۸، ۶۴، ۷۱۔

۲ ملاحظہ ہو قلمی نسخہ کتب خانہ آصفیہ فلسفہ ۶۶، ورق ۲، اور کشف الطسوں،

حصہ ششم، صفحہ ۵۰۰۔

۳ مکتوب ۳۸، صفحہ ۱۵۶۔

۴ رقعات حاسی، قلمی نسخہ جامعہ عثمانیہ نشان (۱۱۱۷)۔

میں متعدد خطوط ہیں جو شام گیلان، شاہراہی گیلان، وزیر گیلان اور دیگر عاید گیلان کے نام ہیں جن میں عبد اللہ کی کمزوریوں پر جسم پوشی اور اس کے اصلاح حال کی جانب بوجہ کی استدعا کی گئی ہے۔ اولاد کے معاملہ میں محمود گواں حوس نصیب نہ تھا۔ چھوٹا بیٹا الع حان بہت کد دھن اور ہنسوق بہا۔ متعدد مکتوب ایسے ہیں جن میں تحصیل علم کی طرف سوق دلانے کی کوشش کی گئی ہے۔ ایک خط میں لکھا ہے۔ کہ ہندو برس کے لڑکے کو بوفطی کی سرح سمسہ اور کافہ کا حاسبہ پڑھا چاہے، نہ یہ کہ وہ نوشت و خواند کا بھی سلعہ نہ رکھا ہو۔ ایک مکتوب میں عاقی کردینے کا بھی اشارہ کیا ہے۔ بڑے بیٹے علی کی گساحوں سے بھی ناراض تھا۔ حواہ کے ان سے بادشاہ نے اس کو ملک الحار کا حلیل العدر حظا دیدیا تھا۔ ایک مکتوب میں حواہ نے علی کے تکر اور غرور کی مذمت کی ہے اور لکھا ہے افسوس ہے ہم نے اپنے بوڑھے باپ کی قدر و مرلت نہ کی، اور اس کی نصیحت پر عمل نہ کیا، اس کا نتیجہ ہمارے لیے اچھا ہوکا ۲۔

مکتوبات میں محمود گواں کی زندگی کے مختلف پہلوؤں کو دیکھنے کے لیے کافی مسالہ موجود ہے۔ کہیں بیٹے کو اس کی ماں (یعنی اپنی بیوی) کے مرے پر صبر کی تلقین کی ہے۔ کہیں کسی اور عرب کو اپنے چچا زاد بھائی فخر الدین احمد المحاطب بہ صبی الملک کی موت پر تشییع دلائی ہے۔ کہیں کسی دوست کو لکھا ہے کہ گھوڑے، اور سامان جو ہم نے بھیجا تھا اس کی قیمت ہمارے آدمی کے ہمنست جو خط لایا ہے روانہ کر رہا ہوں۔

علماء کے ساتھ حواہ کا سلوک بہت محبت آمیز اور عید تمنا نہ تھا۔ تحصیل علم میں مختلف اسلامی ممالک کا سفر کیا تھا۔ اس لیے اپنے ہم عصر علماء سے یانہ ذاتی واقعت بھی نا رسل و رسائل کے ذریعہ سے محبت اور نگاہنگ پیدا کر لی تھی۔ حواہ مسہور مورخ معاوی جو حواہ کا ہم عصر تھا لکھا ہے کہ محمود گواں نے ماہرہ میں سحر بخاری (محمد بن محمد بن محمود السمس الحمی) کے علم و فضل سے استفادہ کیا اور اسی طرح ریں زر کسی سے صحیح مسلم کا درس لیا، اور بعض شام کے علما سے بھی حواہ نے اپنے فن کے امام سمجھے جانے لگے

۱ ملاحظہ ہو مکتوب ۷۲ صفحہ ۲۳۱، و مکتوب ۷۸، صفحہ ۲۵۱۔

۲ مکتوبات ۹۳-۹۲، صفحات ۸۵-۲۸۲۔

ہے اس کو معاف کرے کی سفارش کرتے ہیں حالانکہ وہ مہایت ناسکرگزار اور بد سیر ہے۔ اسی خط میں سیخ علی برہم لعل طعن کی ہے جس کو خواجہ کے بھائی نے لاهجان کی رسالت پر متعین کر دیا تھا۔ سیخ علی خواجہ ہی کے بڑھائے ہوئے لوگوں میں سے تھا، لیکن بعد میں سلطان علاء الدین حاکم گیلان سے نواحہ کی تمکب اور حکومت ہسندی کی سکایب کر کے سلطان کو خواجہ سے ایسا بدظن کیا کہ اس کو مال و متاع اور اولاد کو چھوڑ کر گیلان سے بھاگ گیا پڑا۔ اس مکتوب میں خواجہ نے سیخ علی کو بہت برا بھلا کہا ہے، ملاحظہ ہو۔

یقین داند کہ اساس صہاب آن سگ سہاب نہ بحاسب ذات حیاں ملوث است کہ
ناب سیل ناران مہاران و تمام بحار عالم رمان و مکان پاک نمی شود، کہ
ما نالداں لایرول بما نالعرض۔ بلکہ اگر درات جسد ناپا کش از نکبا ے
نکت و صرصر قہر حضرت عزّ در ہوائے ما رود، ار رواج منتہ شیم دیمہ
و عظام ریمہ اس مسام سکاں کرۂ زمین و قنۂ آسماں برین مکدر گردد۔ الخ
(مکتوب ۲۲، صفحہ ۱۰۸)

خط میں آگے چل کر اس سے بھی زیادہ ست و شتم ہے۔
محمود گاواں کی فیاضی اور داد و دہش کی سب مورخین نے تعریف کی ہے۔
خصوصاً علماء کے ساتھ خواجہ کے سلوک نے اس کی شہرت کو چار دانگ عالم
میں پھیلا دیا۔ لیکن لین دین کے معاملہ میں وہ سبب تھا۔ چنانچہ ایک
مکتوب میں جو بیدر سے دی قعد کے آخر میں کسی وریر کو لکھا ہے یہ درج ہے
”سید حسن گیلانی اور سہاب الدین گیلانی کو بطور وکیل مقرر کر کے اس لئے
بھیجا جا رہا ہے کہ جو مال حسن تمجانی اور فقیہ محمد گیلانی کے تصرف میں تھا اس کو
ان دوہو وکیلوں کے حوالہ کر دیا جائے۔ اور اگر ان میں سے ایک فوت
ہو جائے تو اور رفیق دو ساتھ ہیں ان کے سامنے دوسرے وکیل کو سیرد کر دیا
جائے۔“

خواجہ کو اپنے وطن میں خاندانی وقار کو قائم رکھنے کی بڑی تمنا تھی۔
لیکن اس کے بیٹے عبد اللہ کی ناہنجاری سے یہ تمنا پوری نہ ہو سکی۔ ریاض الاسماء

کے رہتے والوں کی شکایت سے چونکہ بادشاہ خواجہ جہاں کی طرف سے بد دل ہو گیا تھا ، اس لیے جو جعلی تحریر خواجہ جہاں کی نمک حرامی کے بارے میں اس کے دشمنوں نے بادشاہ کے ملاحظہ میں پیش کی اس کو بادشاہ نے صحیح سمجھا اور وزیر کے قتل کا مصمم ارادہ کر لیا ۔ سجاوی نے جو محمود گواں کے قتل کے اسباب بیان کیے ہیں ان میں مرید وصاحت موحودہ کے محمود گواں بادشاہ کے کام میں دخل در معقول کرنا تھا اور اس کے احساسات کو محدود کر دیا تھا، اس لیے بادشاہ کو خواجہ سے نفرت ہو گئی تھی۔

سجاوی نے جعلی مکتوب کا ذکر نہیں کیا ۔ لیکن بادشاہ کے بر خلاف بغاوت کے چھوٹے الرام اور امرا کی سازش کا ذکر کیا ہے۔ فرسہ اور علی طباطبایا دو جو جعلی مکتوب کا ذکر کرتے ہیں، جو برسنگ رائے کے نام لکھا گیا تھا۔ سجاوی محمود گواں کا ہم عصر تھا اور علی طباطبایا اور فرسہ سو سوا سو برس کے بعد کے مؤرخ ۔ چونکہ برسنگ رائے سے سازش کا چھوٹا الرام جعلی مکتوب میں درج تھا، اور بادشاہ کے برخلاف بغاوت کا الرام بھی برسنگ رائے کی سرکوبی کی سہم کی صفحہ میں بیان کیا گیا ہے ، اس لیے بغاوت کی رہائی چھوٹی حسرت کا سو سوا سو برس میں جعلی مکتوب میں حاکم کوئی تعجب کی بات نہیں ۔ نہ امر السہ علی طباطبایا اور سجاوی دو جو کے بیانات سے واضح ہے ، کہ بادشاہ خواجہ سے اس کی تمکنت کی وجہ سے جملے ہی سے ناراض تھا ، اور جیسا کہ میں اوپر لکھ چکا ہوں یہ تمکنت اس کے مکتوبات سے بھی جو خواجہ کی رہنمائی کے واقعات سے متعلق ہیں عیاں ہے ۔ اس لیے قتل کے اسباب بیان کرنے میں جہاں دربار کے امراء کی سازش بیان کرنی ضروری ہے وہاں خواجہ کی تمکنت کا اظہار بھی لازمی ہے ۔ کیونکہ اسی حصلت نے سلطان علاء الدین گیلانی کو خواجہ سے ہر گز حسد خاطر کا اور اسی حصلت نے محمد شاہ ہمپہ کو اس بد دل کیا کہ آخر اس نے خواجہ کو ختم کر دیا ۔

مکتوبات سے خواجہ کے کردار کے متعلق جو اور کمزور بنائیاں ہوتی ہیں ان میں درگزر اور معاف نہ کرنے کا عصب بھی شامل ہے ۔ ایک مکتوب میں جو بڑے بھائی (سہاب الدین احمد ۹) کے خط کے جواب میں ہے ، لکھا ہے کہ افسوس بہد افسوس آج بادشاہ بن محمد الدین کے دمہ جو میرا مال واجب الادا

گستاخی اور بد زبانی پر کوسا ہے۔ ریاض الاساء میں بیسویں ایسے مکتوب ہیں جن سے محمود گلاں کی تمکنت مزاج ٹپکتی ہے۔ فرسہ لے اپنی تاریخ میں محمود گلاں کی سیر کو بہت سراہا ہے اور قتل کا سارا الزام محمد ساہ بہمی کے سر نہوپ دیا ہے۔ اور واقعات کے بیان کرنے میں مبالغہ آمیز روایات پر انحصار کیا ہے ۱۔ محمود گلاں نے جو خط کو کسی کی مہم سے قاضی سرف الدین کو جو صدر جہان کے لقب سے ممتاز بھی لکھے ہیں ان سے ظاہر ہوتا ہے کہ دربار میں بادشاہ کو بہکانے کے لئے بہت سے حاسد اور دسمن موجود تھے۔ ایک مکتوب میں تو یہاں تک لکھا ہے سوائے ہمایوں نادشاہ (بہمنی) مرحوم کے میری گردن کسی کے احسان سے دی ہوئی نہیں ہے ۲۔ جس سے یہ نتیجہ نکالا جاسکتا ہے کہ محمود گلاں کچھ مجدد شاہ کے برتاؤ سے بھی خوش نہ تھا۔ خطوں میں اس قسم کے بیباکانہ جملوں سے محمود گلاں کی تمکنت صاف ظاہر ہے۔ کیا نادشاہ کو محمود گلاں کے اس کبر و غرور کی خبر نہ پہنچائی جاتی ہوگی۔ بادشاہ کے محمود گلاں سے ناراض ہونے کا پتہ کوندویر کی مہم سے بھی جلتا ہے جس کو علی طباطبائی نے برہان مآثر (صفحہ ۱۲۶) میں تفصیل سے بیان کیا ہے۔ اجمال یہ ہے کہ جب بادشاہ نے قلعہ کا محاصرہ کیا تو اہل قلعہ نے پناہ طلب کی اور فریاد پیس کی کہ دربار میں ایسے کار فرماؤں کے ہاتھ میں مملکت کا انتظام ہے جنہوں نے اپنی فاسد اغراض کے مد نظر ہم پر نالایق حکام کو مسلط کر دیا ہے جو نہایت ظالم اور اور سفاک ہیں، اور ہم نے آخر تنگ آکر اطاعت گزاری کو ترک کر دیا ہے۔ کیونکہ جو عرضیاں ہم نے روانہ کیں وہ آپ کے ملا حطمین پیش نہیں کی گئیں۔ بادشاہ نے حالات سن کر مظلوموں کے گناہوں کو معاف کیا اور قلعہ کو مع مضافات ملک حسن (ہمایوں شاہی) اور الغ اعظم نظام الملک بحری کے سپرد کر دیا۔ اور خواجہ جہاں (محمود گلاں) کی طرف سے برگشتہ خاطر ہوا اور یہ ٹھکانہ لی کہ خواجہ کو ختم کر دے۔ علی طباطبائی نے آگے چل کر جہاں محمود گلاں کے قتل کی ساریں کا ذکر کیا ہے وہاں کوندویر کے واقعہ کو پھر دہرایا ہے اور لکھا ہے کہ کوندویر

۱۔ فرشتہ نے اپنی تاریخ محمود گلاں کے قتل کے کوئی سو برس بعد مرتب کی اور خود اس کے قول کے بموجب واقعات ملا عبدالکریم کی کتاب سے لئے ہیں۔ یہ ظاہر ہے کہ ایک مقتول شخص کے حالات اس کے دوستوں اور عزیزوں کی ربانی تھوڑے ہی عرصہ میں کیا سے کیا ہو جاتے ہیں۔

” و فراعہ ارکان معای بسورت آتش طمع در دارالصرہ صبر مسکوک می
 ساحت ، و صبحہ بیان آن را باسم سرف ملاطین و احوان مسکوک می دامت ،
 و در نظر صرافان بازار داس سرہ می نمود ، و بر محک خاطر اہل فصل و بیش از
 سمب ناے جہرہ بود ، و در ہر طرف کہ وارد می شد کواکب مساف و محامد
 از مطالع السہ افابل و اماحد ظاہر می گسب ***** اگرچہ در مقابلہ کلام
 بلعای عالی مراسب تقابل مسف قاصب و عراق لاعب است ، اما ابکار معای
 حمیلہ اش در حل و حلل عار اسحریلہ از سابع خاطر ایی قتر اسب ، و لائی براکسب و رواہر
 اسالیس ار سآیب صبر ایی صبر ***** چہ بعرایس افکار حس و وساح افصاح
 افابل رس قلم نصیف و طوبار بالف بدست گرفی ، و بلداس کساں میان افابل
 و اکابر ریان دعوی قوت اسبا و اختراع کردن عی۔ نگ و عار و محص سی و
 سار است ***** و باوجود آنکہ محرکرم وعود حصرب واحب الوجود ار لآلی
 فص معلو است و افاصب دم کرمن بر معاری تمام ام اسری مرحو ، دیدہ مع
 بر فراید فلاندہ حواطر ادکیاہ داسی ، و صورت عروس سہرب و ناموس خود
 را بان آراسی ، سہوہ کسیے است کہ گنجدہ مخترعاب مردم را ملہ ساحدہ
 مال معروض مسعار مان معمولان رسہ بازار افکار دسار افتحار و اسکار بر فرق
 عجب و ہدار ہد ، و جہرہ دعوی اہداع و انشا را بدست مشاطہ طناع کساں
 موسع و موسی سارد ۔ نہ طریق ایی نصبر کہ ساح بیار عار فیص الہی اسب ، و
 ساح دنار کریم نامساہی الح ۔ (دیباچہ ، صفحات ۱۳ - ۱۱)

محمود گواں کے مکتوبات پر حب مجموعی طور سے نظر ڈالی جاتی ہے۔
 تو اس کے اسلوب بیان میں ادبی مٹھاس کی بجائے علمیت زیادہ محسوس ہوتی ہے۔
 لیکن اس کی قادر الکلامی میں کوئی شک نہیں۔ اس کی دہمی قوت ، سیاسی
 استعداد اور وسیع علم و داس اسے اوصاف تھے جس کی وجہ سے بڑے بڑے بادشاہ
 اپنے دربار میں محمود گواں کو رکھا چاہتے تھے۔ لیکن طبیعت میں کچھ
 انسی صد اور خود پرستی (حدبہ انانیت) تھا جس کی وجہ سے نہ گیلان کے بادشاہ
 سے بھی اور وطن مالو کو حیر باد کہا پڑا۔ نہ ہمیں دربار میں اطمینان خاطر
 رہا اور آخر اپنی جان گوا دی۔ بڑے بھائی ، بھیجوں اور رسد داروں سے بھی
 غالباً اس بری حصلت کی بدولت ان ہی ہوئی ، ہاں تک بیٹوں سے بھی شکر رعبی
 رہی ۱۔ حاتمہ علی کو جسے ہمیں دربار سے ملکہ النہار کا حظاب مل گیا تھا

محمود گاو ان نے جو خط اپنے ہتیجے برهان الدین ابراہیم کے نام لکھا ہے اس میں بہار کے رنگ کو ملا حطہ فرمائیے ، نمونہ پیش ہے ۔

تا شہر یار نامیہ در مصاف بہار از پیکان عیہ و سان خار و ناخ
نفشہ و گوپال گلار و خود بیلوفر و سیرکل و حجر گل چپہ و جعبہ سسل آلات
پیکار و ادوات کارزار مرتب می دارد ۔ و دست چار بدعای فتحش سوی آسمان
کشادہ است ، و صوف اشجار در موافق جوئار باقدام خدمت ایستادہ ،
ہموارہ ازہار آمال بر شجر بال آن فرزند رسد مال ، مجد مال مستج اتما
حصول مراد و موجب تروخ مشام فواد ناد الخ (مکتوب ۸ - صفحہ ۶۴ - ۶۵)

اس تمہید میں بہار کی لوازمات کے ساتھ اسلحہ جنگ کو بھی واسطہ کر دیا گیا ہے تاکہ عبارت میں رزمیہ رنگ بھی رہے ۔

ہر مکتوب کے شروع میں اس کے مضمون کے لحاظ سے ایک تمہید ہے ۔

جس میں ذہن کے مریض کار نے قرآن و احادیث ، الہیات و فلسفہ ، نجوم و ریاضیات ، شعر و سخن ، معانی و بیان ، جغرافیہ و تاریخ ، حیوانیات و طبیعیات مسطر قدرت اور واقعات زندگی کے جواہر پاروں کو ایک دلکش انداز میں ترتیب دیا ہے ۔ یہ رنگ محمود گاو ان کا مخصوص رنگ نہیں ہے ۔ سسیوں انسان کی کتابیں اسی مریض کاری سے بھری پڑی ہیں ۔ اور اشاء کو جھوڑ کر تاریخ اور قصص کی کتابیں بھی دیکھیں تو یہ آراستہ تمہیدیں ہم کو ہر باب کے شروع میں نظر آتی ہیں ۔ جہاں علم و فضل کی نمائش زیادہ ہے وہاں عارزین اور زیادہ مغلق ہیں ۔ لیکن جن مصنفین کا ادبی ذوق سستہ ہے انہوں نے معانی کو نمایاں رکھنے کی کوشش کی ہے اور عبارت کو گورکھ دھندا نہیں بنایا ۔ ریاض الاسماء میں بھی علم و فضل کی آرائش کے اندر مطالب کے چہرے صاف اور روشن ہیں ۔ رمان میں عربی آمیزش بہت زیادہ ہے ۔ لیکن اسلوب بیان اور انداز حال خالص عجمی ہے ۔ اس رمانہ کا خود عربی ادب اس عجمی مریض کاری کا سکار بن گیا تھا ، اور قراب اور دجلہ کے کنارے اپنی سادگی اور ابتدائی زور کھو بیٹھا تھا ۔

محمود گاو ان نے ریاض الاسماء کے دیباچہ میں ایسی تحریر کی مقبولیت کا ذکر کیا ہے ۔ اور یہ بھی لکھا ہے کہ میرے مضامین خود میری ذہنی کاوش اور ادبی ذوق کے پہل ہیں اور کسی اور مصنف کے علمی مال و متاع کی چوری نہیں ۔ محمود گاو ان نے اس مضمون کو اس طرح ادا کیا ہے ۔

تہذیبِ ارمذیر

مجلس کو اس کتاب کی اساعت کا حال مذہب سے تھا۔ لکن لائقِ مصلح کے نہ جلسے سے یہ آرزو پوری نہ ہوئی تھی۔ مجھے بے حد مسرت ہوئی جب پروفیسر مسیح حاند حسن نے رنآص الانشا کی تصحیح کے لیے اپنی آمادگی ظاہر کی۔ مجلس نے فوراً پروفیسر موصوف کو کام کرنے کی اجازت دیدی۔ مسیح حاند حسن صاحب دکنور مارگولیوویچ کے شاگرد ہیں۔ اور ہونا کے اورینٹل ریسرچ انسٹیٹیوٹ میں بھی یہ حیثیت اسادِ جہابِ اعلیٰ خدمات انجام دیکھے ہیں۔ رنآص الانشا کے میں کی تصحیح انہوں نے ہایت محب اور قابلیت سے کی ہے۔ لیکن طاعت میں صحت کا معیار چونکہ ہندوستان میں اب تک یورپ کے مشہور مطبعوں کے معیار کو نہیں پہنچا ہے، اور کتاب کی عبارت بھی ہانت مرصع اور معلق ہے اس لیے بعض مقامات پر غلطیاں نظر آئیں گی۔ تاہم شیخ صاحب کی حانکامی کو ہم سراہے بغیر نہیں رہ سکتے۔ اور یہ ابھی کی کوشش کا نتیجہ ہے کہ کتاب کا میں مع ان کے عالمانہ مقدمہ اور حواشی اور اساریہ کے آپ کے سامنے پیش ہے۔ مجلسِ محطوطاتِ فارسیہ ان کی عالمانہ خدمات کا اعتراف کرتی ہے اور ان کو اس موقع کام کی تکمیل پر مبارکباد دیتی ہے۔

فہرستِ اسماء بھی فارسی ادب کا ایک اہم جزء ہے۔ میں نے خود حانگیِ تعلم میں آسا مادھو رام اور رقعات میرا تیل پڑھے تھے! اور کالج کے نصاب میں بھی آسا نام مقامِ فارسی درس میں شامل بھی۔ انشائی دماغ کی کاوش اور ندرتِ ہندی نے اس فہرست کو کمال پر پہنچا دیا۔ چنانچہ ہندیہ و اسعارہ، تلمیح و کایہ اور معانی اور بیان کی کوئی صفت ایسی نہیں ہے جو فارسی نظم میں تو موجود ہو اور انشا پردازوں نے اس کو چھوڑ دیا ہو۔ ساعروں نے ہاریہ قصیدے لکھے ہیں، فارسی مکویات میں بھی ہاریہ تلامزہ موجود ہے۔ چنانچہ

---

۱ ہندوستان میں حواسا کی کتابیں لکھی گئی وہ زیادہ تر ہندو اصحاب کی ہیں مثلاً آسا، برہمن، آسا، صاحبِ رای، آسا، لہمی نارائن، آسا، ہرکرن، آسا، تھارنامہ، (سبحان رائے پوری)، متعجب الحاقی (دلپ رائے)، گلدستہ فیض (بھوری مل منسی)۔

صفحة	عنوان
٣٥٣ - ٥٥	الى بعض الملوك حلد الله ملكه (١٢٥)
٣٥٥ - ٥٤	الى بعض الوزراء (١٢٦)
٣٥٤ - ٥٩	الى بعض السلاطين (١٢٤)
٣٥٩ - ٦١	في حواب بعض نساء السلاطين (١٢٨)
٣٦١ - ٦٢	الى بعض اولاد السلاطين ادام الله طلاله (١٢٩)
٣٦٢ - ٦٥	الى بعض اولاد السلاطين (١٣)
٣٦٥ - ٦٦	الى المولى الفاضل العارف موليا عند الرحمن حامى (١٣١)
٣٦٦ - ٤٢	الى بعض السلاطين (١٣٢)
٣٤٢	الى بعض السلاطين (١٣٣)
٣٤٦ - ٤٨	ما كتب من قول السلطان الى السلطان معبر (١٣٣)
	ما كتب من قول السلطان الى سلطان العراق سلطان الاعظم (١٣٣)
٣٤٨ - ٨	سلطان حسبي يرك
٣٨ - ٣٨٢	الى بعض ابناء الملوك (١٣٦)
٣٨٢ - ٨٣	الى بعض الملوك (١٣٤)
٣٨٣ - ٨٦	الى بعض ابناء الملوك (١٣٨)
٣٨٦ - ٨٤	الى بعض اتاربه (١٣٩)
	ما كتب من قول السلطان محمد الى السلطان محمود الكجراتى (١٣٠)
٣٨٤ - ٨٨	حلد سلطانها
٣٨٨ - ٩	الى صاحب موليا اسماعيل (١٣١)
٣٩ - ٩١	الى بعض اصبل الوزراء (١٣٢)
	ما كتب من لسان السلطان الاعظم سلطان محمد شاه الهمى (١٣٣)
٣٩١ - ٩٣	الى السلطان الاعظم محمد شاه الرومى
٣٩٣ - ٩٨	الى سلطان محمد شاه الرومى (١٣٣)
٣٩٨ - ٣٢	الى بعض اتاربه في الحواب (١٣٥)
٣٢ - ٣	الى بعض اتاربه (١٣٦)
٣٣ - ٤	الى بعض سادات السلاطين (١٣٤)
٣٤ - ٩	الى بعض الاصل الوزراء (١٣٨)

صفحة	عنوان
٢٨٨	(٩٦) في مبارات الصاحب المذكور
٢٨٩	(٩٧) في مبارات الصاحب الاعظم المذكور
٢٨٩ - ٩٣	(٩٨) في جواب مكتوب الشيخ العالم محمود الماندوى
٢٩٣ - ٩٣	(٩٩) الى بعض بنات الملوك
٢٩٣ - ٩٦	(١٠٠) الى بعض الوزراء
٢٩٦ - ٣٠٠	(١٠١) الى السلطان الكريم الحليم علاء السلطنة والرافة والدين
٣٠٠ - ٠٣	(١٠٢) الى جناب العاقل العارف موليا عبد الرحمن الجامى طال نقائه
٣٠٣ - ٠٦	(١٠٣) الى العارف الكامل الشيخ بايزيد الخلقى
٣٠٦ - ١٠	(١٠٤) الى السلطان العادل محمد بن سلطان ناصر الكيلانى
٣١٠ - ١٢	(١٠٥) الى بعض السادات الكرام
٣١٢ - ١٣	(١٠٦) الى بعض الوزراء
٣١٣ - ١٦	(١٠٧) الى بعض افاضل السادات
٣١٦ - ١٨	(١٠٨) الى بعض الوزراء
٣١٨ - ٢٠	(١٠٩) الى جناب جامع مآثره السلطنة والسيادة على ابن سلطان محمد الكيلانى
٣٢٠ - ٢١	(١١٠) الى بعض الشجعان
٣٢١ - ٢٣	(١١١) الى بعض بنات السلاطين
٣٢٣ - ٢٥	(١١٢) الى ابن اخيه عميد الملك سلمه الله تعالى
٣٢٥ - ٢٤	(١١٣) الى بعض ابناء الملوك رحمهم الله تعالى خلعهم
٣٢٤ - ٣٠	(١١٤) الى السلطان الاعظم والقهرمان الاكرم السلطان حسنى ادام الله تعالى
٣٣٠ - ٣١	(١١٥) جواب مكتوب الى سلطان عادل علاء الدولة الكيلانى خلد الله ملكه وسلطانه
٣٣١ - ٣٣	(١١٦) الى بعض اقاربه على سبيل الشكوه
٣٣٣ - ٣٨	(١١٧) الى بعض افاضل الوزراء
٣٣٨ - ٣٠	(١١٨) كتب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه البهنى الى السلطان الاكرم العادل محمود شاه الكجراتى خلد الله تعالى ملكها
٣٣٠ - ٣٤	(١١٩) الى بعض اعظم الوزراء
٣٣٤ - ٣٩	(١٢٠) الى بعض اعظم الوزراء
٣٣٩ - ٥٠	(١٢١) الى ولده الاعز فى تعزية امه السعيدة
٣٥٠ - ٥١	(١٢٢) الى بعض اصدقائه
٣٥١ - ٥٣	(١٢٣) الى السلطان ابوسعيد انا الله برهانه
٣٥٣ - ٥٣	(١٢٤) الى بعض اقاربه فى تعزية ابن عمه صفى الملك

عنوان

٢٢٤٥

(٤٣) الى جناب العالي المحاطب بعميد الملك حسن وصل الى بدر

٢٣٣ - ٣٥

وابول من مكة المشرفة

(٤٥) جواب مكتوب الى جناب الرئیس الودود الشيخ داود المدوی

٢٣٥ - ٣٤

رسول السلطان محمود حلجي

(٤٦) جواب مكتوب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه الهمی

٢٣٤ - ٣٨

الى السلطان محمود حلجي ، حلد الله ملكها

(٤٧) جواب مكتوب الى الموقی الفاضل سمن الملة والدين محمد لازی

٢٣٨ - ٥

من عسكر سنكيمر

٢٥ - ٥١

(٤٨) الى ولده الاعز الغ حان

٢٥١ - ٥٢

(٤٩) جواب مكتوب كتب الى ولده الاعز الغ حان

٢٥٢ - ٥٣

(٥٠) جواب مكتوب كتب الى ولده الاصغر المذكور

(٥١) من السلطان الاعظم محمد شاه الهمی الى السلطان الاكرم

٢٥٣ - ٥٣

محمود شاه الكهرآق

٢٥٣ - ٥٥

(٥٢) جواب الى ولده المحاطب به الغ حان

(٥٣) جواب مكتوب كتب الى حصره الموقی الفاضل موليا ابوسعید

٢٥٥ - ٥٦

رحمة الله عليه

٢٥٦ - ٦١

(٥٣) جواب مكتوب بحمل الملح والدم الى السیح محمود المدوی

(٥٥) كتب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه الهمی الى السلطان

٢٦١ - ٦٣

محمود شاه الكهرآق حلد الله سلطانها

(٥٦) من لسان السلطان الاعظم العادل محمد شاه الهمی جواباً عن كتاب

٢٦٣ - ٦٣

ارسل الى حبيب السلطان محمود الحلجي حلد ملكها

٢٦٣ - ٦٦

(٥٧) الى ابن ابيه برهان الدنيا والدين ابراهيم

٢٦٦ - ٦٤

(٥٨) الى ولده المحاطب من الحصره العاليه به الغ حان

٢٦٤ - ٤٢

(٥٩) الى بعض الوزراء

٢٤٢ - ٤٤

(٦٠) الى قاضي القضاة صدر حبان

٢٤٤ - ٨١

(٦١) الى بعض السلاطين العظام الكيلان

٢٨١ - ٨٣

(٦٢) الى ولده المحاطب بملك الحارطال بتائه

٢٨٣ - ٨٦

(٦٣) الى ولده المذكور بطريق العاص

٢٨٦ - ٨٤

(٦٣) الى بعض الوزراء كيلان

(٦٥) في مبارات رقة كتبها الوزير الفاضل الحواحه سمن الدين صاحب

٢٨٤ - ٨٨

الدويان الى اخيه الفاضل الحواحه علاء الدين صاحب الديوان

صفحة	عنوان
٩٣ - ١٩٢	(٥٣) جواب مكتوب الى واحد من السادات الكرام
	(٥٣) جواب مكتوب الى السلطان العادل الاكرم علاء الدولة والدين
٩٨ - ١٩٣	الغيلاني
١٩٨ - ٢٠١	(٥٥) الى السلطان الاعظم والخواقان المعظم حسين بايقرا خلد الله ملكه
٢٠١ - ٢٠٥	(٥٦) الى السلطان الاعظم الاكرم الاعدل محمد مراد الرومي
٢٠٥ - ٢٠٥	(٥٧) الى الامير الكبير امير جهان شاه اللاري في تهيب فتح حرون
	(٥٨) الى المولى الاعظم السامي مخدوم مولينا عبدالرحمن الجامي قدس الله
٢٠٥ - ٢١١	روحه
٢١١	(٥٩) الى ابن اخيه الجنب العالى عميد الملك بالملكة المشرفة
٢١١ - ٢١١	(٦٠) في جواب بعض اتقياء السادات
	(٦١) جواب مكتوب الى جناب السيد الامام الهام العالم العلامة نور الملة
٢١٣ - ٢١٣	والتقوى والدين عند الله
٢١٣ - ٢٠	(٦٢) الى السلطان العادل الكامل سلطان محمد الغيلاني
	(٦٣) الى السلطان العادل علاء السلطنة والخلافة والدين الغيلاني
٢٢٠ - ٢٢٤	خلد الله سلطانه
	(٦٤) جواب مكتوب الى جنابه الفاضل السامي عبد الرحمن الجامي اند الله
٢٢٤ - ٣٢	تعالى ظلال ارشاده الى يوم الدين
	(٦٥) كتب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه البهمي الى السلطان
٢٣٢ - ٣٣	العادل حسين شاه الجونپوري غير ذكر الكاتب والمكتوب اليه
٢٣٣ - ٣٣	(٦٦) جواب مكتوب الى جناب واحد الافاضل
	(٦٧) كتب من لسان السلطان الاعظم الاكرم محمد شاه البهمي الى
٢٣٣ - ٣٥	السلطان الاعظم الاكرم محمود شاه الكجراتي خلد الله ملكها
٢٣٥ - ٣٦	(٦٨) الى جناب العالى ملك عميد الملك بالملكة المشرفة
	(٦٩) جواب مكتوب الى حضرت الوزير الكبير المخاطب به امام الملك
٢٣٦ - ٣٨	ادام الله تعالى
٢٣٨ - ٣٩	(٧٠) الى خدمة واحد من افاضل ارباب صحبته
٢٣١ - ٣٢	(٧١) الى المولى الفاضل القاصي شرف الدين المخاطب بصدر جهان
٢٣١ - ٣٢	(٧٢) جواب مكتوب الى ولده الصغير المخاطب به الخ خان
	(٧٣) جواب مكتوب الى جناب العالى المخاطب به اسلام خان وكان
٢٣٢ - ٣٣	رسولا من الكجرات

صفحة	عنوان
١٣٣ - ٣٦	(٣٥) جواب مكتوب الى حنيفة المولى الفاضل السيد ابراهيم بن سيد السريف بورانه صريحه
١٣٦ - ٣١	(٣٦) اتى ولده الكبير المحاطب من الحصره العاتية ملك البحار ادا م الله نعاني طلاله عليه ما ساهب الساني والنهاي
١٣١ - ٥٢	(٣٧) بما كتب اليه من الله نعاني بحلول طل ولده عليه
١٥٢ - ٥٤	(٣٨) اتى حباب السامي موليا عند الرحمن الحامي ادا م الله نعاني طلال ارشاده
١٥٤ - ٦٤	(٣٩) اتى السلطان الكيلاني ادا م الله ايام عمره اتى يوم الدين واحار فتح قلعه سكيكر وغمره وحالات ولده عند الله
١٦٤ - ٤٢	(٤٠) جواب مكتوب اتى حصر المحدث الاعظم الاكرم السامي موليا عند الرحمن حامي
١٤٢ - ٤٣	(٤١) جواب مكتوب اتى حصره المولى الفاضل حلال الملة والدين الدواني ويطلبه اتى هذوسان بالتدريس في مدرسة
١٤٣ - ٤٥	(٤٢) جواب مكتوب اتى حباب العالم العامل موليا كمال الدين فاضل الرومي على يد ولده موليا حليل الله ادا م الله نصايله وبقائه
١٤٥ - ٤٤	(٤٣) جواب مكتوب اتى المولى الفاضل ابو بكر الطهراني ودعاه اتى الهدوسان
١٤٤ - ٤٩	(٤٤) جواب مكتوب اتى حباب محموم الاعظم الاكرم حواحه حواكل حواحه عند الله قدس روحه
١٤٩ - ٨	(٤٥) اتى ابن ابيه عميد الملك بالكة المسرفة عظمها الله تعاني
١٨ - ٨١	(٤٦) جواب مكتوب اتى واحد من وزراء محمد شاه الهمي
١٨١ - ٨٣	(٤٧) اتى ولده الصبر المحاطب به الفحان قدس الله روحه
١٨٣ - ٨٣	(٤٨) جواب مكتوب اتى بعض وزراء دكن وكان المحموم في سكيكر
١٨٣ - ٨٥	(٤٩) جواب مكتوب اتى واحد من الحلال من عسكر سكيكر
١٨٥ - ٨٩	(٥٠) نسخة مكتوب اتى المولى الفاضل القاضي سرف الدين المحاطب بصدر حبان
١٨٩ - ٩١	(٥١) جواب مكتوب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه النهمي اتى السلطان الاكرم محمود شاه الكجراتي ، حلد الله ملكها
١٩١ - ٩٢	(٥٢) اتى ابن ابيه الحباب الفاضل والاديب لكل جال الملة والتقوى والدين حسن حين وصل الى بندر وابل من مكة المسرفة و كان المحموم في سكيكر

افاض الله تعالى عليه سبحانه كرمه

٦٢ - ٦٩

(١٢) حواب مكتوب كتب من لسان السلطان الاعظم الاكرم محمد شاه

٦٩ - ٤٠

الهمنى الى السلطان الكجراتى

(١٣) الى السلطان الاعظم الاكرم شمساً لفلک السلطنة و الخلافة والدنيا

٤٠ - ٤٦

والدين سلطان محمد الكيلانى خلد ملكه وسلطنته

٤٦ - ٨٢

(١٤) الى جناب اخيه تعمّد الله تعالى برحمته و ادام دولته و حالته

٨٢ - ٨٣

(١٥) الى جناب اخيه رحمة الله عليه

٨٣ - ٨٤

(١٦) الى ابن اخيه عميد الملك عمر الله تعالى لايه -

٨٤ - ٩٣

(١٧) الى جناب اخيه عمر الله له

(١٨) كتب من لسان السلطان الاعظم محمد شاه الهمنى الى السلطان

٩٣ - ٩٤

العادل محمود شاه الكجراتى خلد الله سلطانها

٩٤ - ٩٥

(١٩) الى حصره حلف المشايخ شيخ داؤد رسول السلطان محمود الحلجى

٩٥ - ٩٨

(٢٠) الى ابن اخيه عميد الملك حين وصل من المكة المشرفة الى دابول

(٢١) الى جناب السلطان الاعظم الاعدل علاء السلطنة و الخلافة

٩٨ - ١٠٣

والدين الكيلانى ، خلد الله ملكه وسلطانه

(٢٢) جواب مكتوب الى جناب اخيه اسكنه الله فى فراديس الجنان و

١٠٣ - ١٣

خلده الى آخر الرمان

(٢٣) كتب من لسان السلطان العادل محمد شاه الهمنى الى السلطان

١١٣ - ١١٤

محمود شاه الكجراتى ادام الله ايامها على طريقتهما

١١٣ - ١٦

(٢٤) حواب مكتوب الى واحد من افاضل الوزراء

١١٦ - ١٤

(٢٥) مما كتب فى حواب بعض اقاربه

١١٤ - ١٨

(٢٦) الى ولده الصغير المحاطب به العجان طل والده

١١٨ - ٢٠

(٢٧) الى ولده الصغير طول عمره

١٢٠ - ٢١

(٢٨) الى حباه المولى الفاضل العالم الكميل موليا شمس الدين محمد لارى

١٢١ - ٢٢

(٢٩) الى عمدة الملك ادام الله كمالاته

١٢٢ - ٢٣

(٣٠) الى المولى الفاضل موليا ابوسعيد عمر الله له

١٢٣ - ٢٥

(٣١) حواب مكتوب الى جناب سيد السادات سيد مهدي تيريرى

١٢٥ - ٢٩

(٣٢) حواب مكتوب الى جناب الورير الفاضل محمود شاه الرومى عمر الله له

(٣٣) الى حصرة ولده العرير التواحه عبد الله حين وصل من كيلان

١٢٩ - ٣١

الى بدر واول ، عمرها الله تعالى

(٣٤) حواب مكتوب الى حباه المولى الفاضل الورير صدر بن كبير

١٣١ - ٣٣

المحاطب بشرف الملك

فهرست عوامات

صفا	عنوان
ح ن ا - ه	تمهید ار مدبر
ف - و ن ا - ح	مقدمه مصحح کتاب
۱ - ۱۳	دیباچه مصنف کتاب

مکونات

- (۱) اخی السیخ الامام العالم العارف المحقق صدرالدین روایی قدس الله روحه ۱۹ - ۱۴
- (۲) اخی المولی الامام العارف المحقق مولیاً عبدالرحمن حامی
ادام الله تعالی بقائه ۲۳ - ۱۹
- (۳) اخی المولی السیخ الامام العارف بالله نور الملة و السریعة و التقوی
الحواحه عند الله اهد الله طلال ارصاده ۲۴ - ۲۳
- (۴) اخی السلطان الاعظم الاعدل الاکرم نوسروان الرمان السلطان
ابوسعید گورکن ۲۴ - ۳۳
- ( ) اخی حباب السلطان الاعظم مالک الرقاب الاسم السلطان
محمد مراد بک الرومی حلد الله تعالی ایام خلافته و شوکده و سلطنته ۳۳ - ۳۲
- (۶) حواب مکتوب اخی حباب السلطان العادل علاء السلطنة
و الخلافة و الدین الکیلانی حلد الله تعالی ایام سلطنته و خلافته و شوکده ۳۳ - ۳۲
- (۷) حواب مکتوب اخی حصره السلطان الاعظم الاکرم الاعدل
السلطنة و الخلافة و الدین الکیلانی حلد الله تعالی ایام
معدله و راقده ۳۳ - ۳۸
- (۸) اخی واحد من الماصل اعظم الوزراء رحمه الله و ادام ایامه ۳۸ - ۵۱
- (۹) کسب من المکة المسرقة اخی حباب اخیه بالکیلان اسکنه الله
فسح العنان و ادام انام دوله ما طلع المران ۵۱ - ۵۶
- (۱) اخی حباب اخیه من کیلان اخی السام فسح الله فی احله و اسکنه
محرقة العنان ۵۶ - ۶۲
- (۱۱) اخی حباب المولی الامام و السید الهام سرف الملة و الدین علی پردی

ارکان مجلس

- (۱) عالی جناب نواب علی یاور جنگ بہادر (صدر نشین)
  - (۲) الاستاد ہارون خان سروانی
  - (۳) دکتور بطام الدین
  - (۴) دکتور قاری کلیم اللہ
  - (۵) دکتور یوسف حسین خان
  - (۶) مولینا دکتور عبد الحق
  - (۷) مولیا سید ہاسمی فرید آبادی
  - (۸) دکتور غلام یردائی
- (عتمد اعزازی)

رکن اعزازی

مولیا حبیب الرحمن خان سروانی المخاطب بہ نواب
صدر یار جنگ بہادر

رياض الاشياء

ا ر

حواحه عباد الدين محمود كاوان الملقب به صدر حمان

(٨٦ - ٨١٣ هجرى)

سلسلہ مطبوعات مجلس مخطوطات فارسیہ کتب خانہ

مجلس اعانت دولت ہند آصفیہ

ریاض الاشاء

۱ ر

خواجہ غلام الدین محمود گوان الملقب بہ صدر حمان (۸۸۶ ۸۱۳ ہجری)

بہ تصحیح و تفسیر

الاساد مسیح حاند بن حسن - بی - لک (آکس)

سابق مسر و رارب معارف سرکار ہند

باہتمام

دکمر غلام پردای

در

دارالطبع سرکار عالی حابہ سند

حیدرآباد دکن

سہ ۱۹۳۸ ع

